

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

การขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

Propulsion of Buddhist Oriented Community Culture along Loei Border

มจร โดย

พระมหาประพนธ์ ไทยใหญ่, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765024

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

การขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

Propulsion of Buddhist Oriented Community Culture along Loei Border

โดย

พระมหาประพนธ์ ไทยใหญ่, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765024

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Research Program

Propulsion of Buddhist Oriented Community Culture along Loei Border

By

Phramaha Phrapan Thaiyai, Assist. Prof. Dr.
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Loei Buddhist College
B.E. 2565

Research Project Funded

By Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU RS 800765024

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานวิจัย:	การขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย
ผู้วิจัย:	พระมหาประพนธ์ ไทยใหญ่, ผศ.ดร.
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์เลย
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๕
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนาและยกระดับการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ๓) เพื่อศึกษากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย และ ๔) เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๖๐ คน ตรวจสอบด้วยวิธีสามเส้า (Triangulation) ในการยืนยันข้อมูลว่าเป็นข้อมูลที่ตรงกันและเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี ผลการวิจัยพบว่า

๑. การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย พบว่าด้านการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ ได้แก่ ๑) การเสริมสร้างศักยภาพการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ ๒) การเสริมสร้างศักยภาพการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน ๓) การเสริมสร้างศักยภาพการจัดการคน และองค์กรเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชน ๒. การพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย แบ่งออกเป็น ๓ รูปแบบ คือ ๑) รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ ๒) รูปแบบและกิจกรรมการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน ๓) รูปแบบกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการคน และองค์กรเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชน และ ๓. รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ได้แก่ ๑) การส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน ๒) การอนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน ๓) การเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

๒. การพัฒนาและยกระดับการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย พบว่า กระบวนการสร้างวัฒนธรรมเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนประชาชนจะเล็งเห็นความสำคัญในกระบวนการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐผ่านกระบวนการชักจูงจากผู้นำชุมชน โดยมีขั้นตอนดังนี้ ๑) การประชุมประชาคม ๒) การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ ๓) สร้างเสริมการมีส่วนร่วมกับชุมชน ๔) พัฒนาศักยภาพโดยฝึกอบรม

๓. กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย พบว่า ๑) การถ่ายทอดความรู้ให้ชุมชน ๒) การจัดตั้งคณะกรรมการ ๓) การจัดกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรม ๔) การสร้างกติกาข้อตกลงร่วมกันในชุมชน ๕) สร้างเครือข่ายความร่วมมือแบบมีส่วนร่วม

๔. การเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย พบว่า แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ และบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ซึ่งมีการนำหลักพุทธธรรม “อปริหานิยธรรม” มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดแนวทางการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เชิงบูรณาการ เพื่อที่จะนำพาให้วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธได้รับการอนุรักษ์และส่งเสริมอย่างจริงจัง และยั่งยืนต่อไป

Thesis Title: Propulsion of Buddhist Oriented Community Culture along Loei Border

Researcher: Phramaha Phrapan Thaiyai, Assist. Prof. Dr.

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University
loeai Buddhist College

Fiscal Year : 2565/2022

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

research subject The objectives of the “Movement of Buddhist Community Culture along the Loei Province Border” were 1) to study the capacity building of Buddhist community culture along the Loei province border; 3) to study the process of cultural conservation of Buddhist community along the border of Loei Province; and 4) to propose ways to strengthen the network to drive the Buddhist culture community along the border of Loei Province. It is a qualitative research. The tools used in the research are: in-depth interview group chat 60 key informants, examined by a triangular method. (Triangulation) to confirm that the information is consistent and reliable. and analyze the data by descriptive method based on the inductive method. The results showed that

1. Strengthening the capacity of Buddhist community culture along the border of Loei province. It was found that the capacity building of the Buddhist community culture was 1)enhancing the capacity of community culture management in the Buddhist way 2)enhancing the potential of community cultural resource management. 3) capacity building for people management and community cultural network organizations. 2. The development of forms and activities for enhancing the capacity of Buddhist community culture along the border of Loei Province can be divided into 3 forms: 1) a model for enhancing the capacity of community culture management in a Buddhist way; 2)Forms and activities for community cultural resource management. 3) Activities for enhancing people management capacity. and community cultural network organizations; and 3. Models for enhancing the capacity of Buddhist community culture along the border of Loei Province, namely: 1) promoting learning of community culture; 2) conservation of culture. traditions and traditions of the community; 3) strengthening the network of cooperation

2 . Development and upgrading of Buddhist community culture management along the border of Loei Province, it was found that the process of creating a culture to enhance the Buddhist community policy along the border, people will recognize the importance of government officials in the process. and cooperate with government officials through a process of persuasion from community leaders. The steps are as follows: 1) Community meeting 2) Public relations campaign 3) Enhance participation with the community 4) Develop potential by training

3. The process of conserving the culture of the Buddhist community along the border of Loei Province found that 1) knowledge transfer to the community 2) establishment of committees 3) organization of cultural conservation activities 4) creation of rules and agreements in the community 5) Build a participatory collaborative network.

4 . Strengthening the network to drive the Buddhist culture community along the border of Loei Province found that the way to strengthen the network to drive the Buddhist culture community along the Loei province border has set a vision and roles and duties of the working group to drive Buddhist community culture along the border of Loei Province which has the principle of Buddhism "Aparihaniyadhamma" is applied to create a guideline to drive the Buddhist community culture along the border of Loei Province integrated. In order to lead the Buddhist community culture to be preserved and promoted seriously and sustainably

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย สำเร็จได้ด้วยการสนับสนุนจากหน่วยงานและบุคคลหลายท่าน ซึ่งคณะผู้วิจัยขอเวยนามท่านผู้มีอุปการคุณเหล่านั้นไว้ในที่นี้ ดังนี้

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ทุกท่านที่ได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงงานวิจัยนี้ให้สำเร็จลงอย่างสมบูรณ์

พระราชปรีชามินิ,ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย ได้อนุญาตให้คณะผู้วิจัยสามารถปฏิบัติงานและเก็บข้อมูลวิจัยในวัน เวลาราชการได้ ตลอดจนคณาจารย์และเจ้าหน้าที่วิทยาลัยสงฆ์เลยที่อำนวยความสะดวกในระหว่างการทำวิจัย

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลการวิจัยและสนับสนุนกิจกรรมด้านการวิจัยในการประชุมเชิงปฏิบัติการถ่ายทอดองค์ความรู้การวิจัย และร่วมเสวนาวิชาการการวิจัยในครั้งนี้

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลการวิจัยและสนับสนุนกิจกรรมด้านการวิจัยในการประชุมเชิงปฏิบัติการถ่ายทอดองค์ความรู้การวิจัย และร่วมเสวนาวิชาการการวิจัยในครั้งนี้

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) สำนักงานพื้นที่พิเศษเลย (อพท.๕) โดยมี นายธรรมบุญ ภาณุรูป ผู้จัดการสำนักงานพื้นที่พิเศษเลย ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลการวิจัยและสนับสนุนกิจกรรมด้านการวิจัยในการประชุมเชิงปฏิบัติการถ่ายทอดองค์ความรู้การวิจัย และร่วมเสวนาวิชาการการวิจัยในครั้งนี้

สำนักงานจังหวัดเลย โดยมี นายชัยวัช เนียมศิริ ผู้ว่าราชการจังหวัดเลย และนายณรงค์ จินอ่ำ รองผู้ว่าราชการจังหวัดเลย ได้อนุเคราะห์สนับสนุนด้านการวิจัย โดยใช้สถานที่ศาลากลางจังหวัดเลย ในการจัดเวทีเสวนาวิชาการด้านการวิจัย และถ่ายทอดองค์ความรู้การวิจัย

ทีมงานผู้ช่วยนักวิจัยภาคสนามที่ทำหน้าที่ในการช่วยสัมภาษณ์ จัดกิจกรรมและปฏิบัติงานในภาคสนาม และชุมชนในการอนุเคราะห์ให้นักวิจัย ได้ข้อมูลขั้นต้นสำหรับการทำวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์

จึงขอขอบคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

พระมหาประพันธ์ สิริปัญญา, ผศ.ดร.

๑ มิถุนายน ๒๕๖๕

สารบัญ

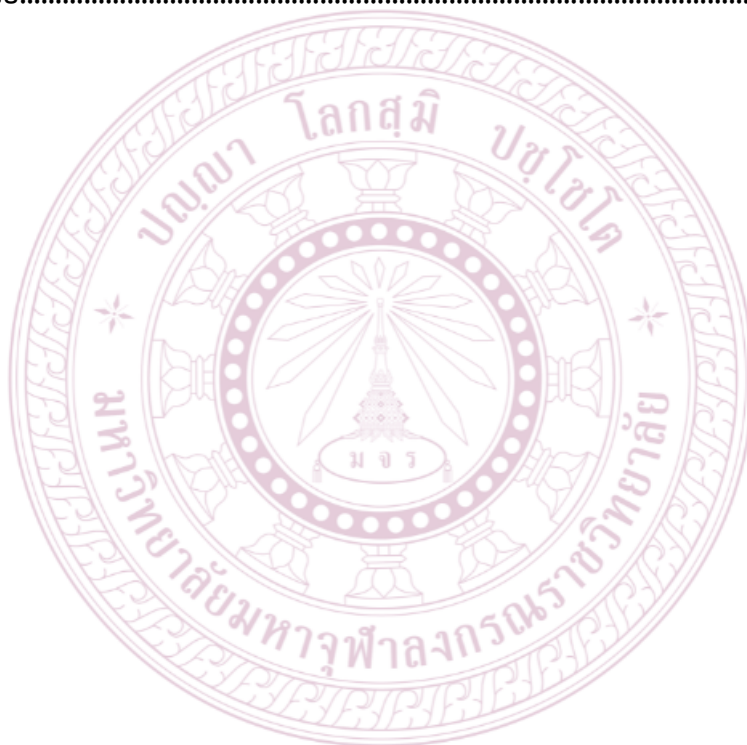
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญแผนภูมิ.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ

บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๕
๑.๓ คำถามวิจัย.....	๕
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๖
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๙
๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๑๐
๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย.....	๑๑
 บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	 ๑๒
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม.....	๑๒
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น.....	๒๒
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	๒๖
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม.....	๓๐
๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเครือข่าย.....	๓๖
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๔๒
 บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย.....	 ๔๙
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๔๙
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	๕๐
๓.๓ เครื่องมือการวิจัย.....	๕๐
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย.....	๕๒
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๕๕
๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๕๙
๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย.....	๕๙

บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๖๒
๔.๑ การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย...	๖๓
๔.๑.๑ การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย.....	๖๓
๔.๑.๒ การพัฒนารูปแบบ และกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย.....	๙๑
๔.๑.๓ วิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย.....	๑๐๔
๔.๒ การพัฒนาวัฒนธรรมและยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย.....	๑๐๗
๔.๒.๑ สภาพปัญหาการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย.....	๑๐๗
๔.๒.๒ การพัฒนาและยกระดับการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย.....	๑๒๒
๔.๒.๓ นำเสนอรูปแบบการจัดการองค์ความรู้วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยโดยการมีส่วนร่วม.....	๑๔๒
๔.๓ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย..	๑๕๖
๔.๓.๑ สภาพปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย.....	๑๕๖
๔.๓.๒ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย.....	๑๗๓
๔.๓.๓ แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย.....	๒๐๐
๔.๔ การเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย.....	๒๐๕
๔.๔.๑ บริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย.....	๒๐๕
๔.๔.๒ กระบวนการสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย.....	๒๒๓
๔.๔.๓ แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย.....	๒๒๙
๔.๕ องค์ความรู้จากการวิจัย.....	๒๓๔

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๒๓๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๒๓๖
๕.๒ อภิปรายผล.....	๒๔๙

๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๒๕๗
บรรณานุกรม.....	๒๕๙
ภาคผนวก.....	๒๖๕
ภาคผนวก ก เครื่องมือการวิจัย.....	๒๖๖
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๒๘๗
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์.....	๒๙๓
ภาคผนวก ง การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์.....	๒๙๖
ภาคผนวก จ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ.....	๒๙๘
ภาคผนวก ฉ ภาพลงพื้นที่ภาคสนาม.....	๓๐๑
ประวัติผู้วิจัย.....	๓๐๖

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ ๒.๑	ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม องค์กร และเครือข่าย.....	๔๐
ตารางที่ ๓.๑	สรุปกระบวนการวิจัย.....	๖๐
ตารางที่ ๔.๑	รายชื่อคณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนว ชายแดนจังหวัดเลย.....	๒๒๗
ตารางที่ ๔.๒	แผนการจัดกิจกรรมเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตาม แนวชายแดนจังหวัดเลย.....	๒๓๓

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่

หน้า

แผนภูมิที่ ๔.๑ สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย.....

๒๓๕

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
ภาพที่ ๑.๑	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๑๑
ภาพที่ ๔.๑	พระพุทธรูปหลวงปู่नाकुญลินท์ วัดศิริมงคล.....	๒๐๖
ภาพที่ ๔.๒	พระพุทธรูปหลวงพ่อเชียงยืน วัดศิริมงคล.....	๒๐๗
ภาพที่ ๔.๓	พระธาตุมะนาวเดี่ยว วัดศิริมงคล.....	๒๐๘
ภาพที่ ๔.๔	พิธีแห่ต้นดอกไม้บ้านอาฮีในช่วงสงกรานต์.....	๒๑๐
ภาพที่ ๔.๕	พระพุทธรูปพระเฒ่า วัดจอมมณี บ้านท่าดีหมี่.....	๒๑๒
ภาพที่ ๔.๖	โบสถ์วัดศรีโพธิ์ชัย บ้านแสงภา.....	๒๑๕
ภาพที่ ๔.๗	พระพุทธรูปพระปู่ วัดศรีโพธิ์ชัย บ้านแสงภา.....	๒๑๖
ภาพที่ ๔.๘	พระพุทธรูปหลวงพ่อเพชร วัดศรีโพธิ์ชัย บ้านแสงภา.....	๒๑๗
ภาพที่ ๔.๙	พระธาตุดินแทน วัดพระธาตุดินแทน.....	๒๑๘
ภาพที่ ๔.๑๐	ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ บ้านแสงภา.....	๒๒๐
ภาพที่ ๔.๑๑	เรือบ้านสงาว.....	๒๒๒
ภาพที่ ๔.๑๒	ประเพณีบุญซำฮะ บ้านสงาว.....	๒๒๒

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วหลายๆ ประเทศในโลกต่างปรารถนาที่จะพัฒนาสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้กับประเทศของตน ด้วยวิธีการพัฒนาอันมีลักษณะเฉพาะตัวที่มีรูปแบบแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าพอสมควรแล้วก็จะใช้วิธีการพัฒนารูปแบบหนึ่ง ส่วนประเทศด้อยพัฒนาซึ่งเป็นประเทศที่มีฐานะยากจนและยังไม่เจริญเท่าที่ควรก็จะใช้วิธีการพัฒนาอีกรูปแบบหนึ่ง โดยเป้าประสงค์ของการพัฒนาทุกยุคทุกสมัยเพื่อต้องการให้การดำรงชีวิตของมนุษย์มีคุณภาพมีความอยู่ดีกินดี ทำให้มั่นคง ทำให้ก้าวหน้าทฤษฎีการพัฒนาแบบตะวันตกถูกนำเสนอโดยนักวิชาการมากมาย ซึ่งต่างก็พยายามเสนอวิธีการพัฒนาเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญขึ้น ทฤษฎีแต่ละทฤษฎีเหล่านี้ต่างก็มีจุดเด่นและจุดด้อยที่แตกต่างกัน โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ใช้ความพยายามในการศึกษาวิเคราะห์คิดค้น ปรับปรุงพัฒนา เพื่อนำไปสู่การนำเสนอทฤษฎีใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน เช่นทฤษฎีความทันสมัย (Theory of Modernization) แนวคิดการพัฒนาดังกล่าว ได้เริ่มเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์และมีบทบาทสำคัญอย่างเด่นชัดในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายประการที่ส่งผลทำให้สังคมไทยเข้าสู่ความทันสมัยตามแบบตะวันตกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้^๑

สังคมไทยในปัจจุบันมีความก้าวหน้าในการพัฒนาเทคโนโลยี เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในทุกมิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยี ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสังคม และวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการครอบงำทางด้านความคิด การมองโลก แบบแผนการประพฤติปฏิบัติการใช้ชีวิต นิยม และปัญหาทางสังคมวัฒนธรรมอื่นๆ ตามมา อาทิ ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหา สิ่งแวดล้อม ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาการหย่าร้างและความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาการมีค่านิยม ที่เปี่ยงเบนหรือไม่พึงประสงค์ของสังคม เป็นต้น นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรไทยที่จะเข้าสู่ สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ โดยสัดส่วนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๑๙.๘ ของจำนวนประชากรทั้งหมด ในขณะที่จำนวนประชากรวัยแรงงานได้เริ่มลดลงมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๘ เป็นต้นมา ส่งผลให้เกิดการขาดแคลน แรงงานในภาวะที่ผลิตภาพแรงงานไทยก็ยังต่ำ เนื่องจากปัญหาคุณภาพแรงงาน ความล่าช้าในการพัฒนา เทคโนโลยีและปัญหาในการบริหารจัดการ จึงเป็นข้อจำกัดในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และศักยภาพการ

^๑ ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, การพัฒนาชุมชน : เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๔.

เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งการสร้างรายได้และการยกระดับคุณภาพชีวิต ของประชาชนด้วย^๒

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาคุณภาพคนพบว่า ยังมีปัญหาในแต่ละช่วงวัยและส่งผลกระทบต่อเนื่อง ถึงกันตลอดช่วงอายุตั้งแต่พัฒนาการไม่สมวัยในเด็กปฐมวัย ผลลัพธ์ทางการศึกษาของเด็กวัยเรียน ค่อนข้างต่ำ การพัฒนาความรู้และทักษะของแรงงานไม่ตรงกับตลาดงาน ขณะที่ผู้สูงอายุมีปัญหา สุขภาพและมีแนวโน้ม อยู่คนเดียวสูงขึ้น ครอบครัวมีรูปแบบที่หลากหลายและเปราะบางส่งผลกระทบต่อ การบ่มเพาะให้เด็กเติบโต อย่างมีคุณภาพ ประกอบกับการเลื่อนไหลของวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามาใน วัฒนธรรมผ่านสังคมยุคดิจิทัล ในขณะที่คนไทยจำนวนไม่น้อยยังไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับ วัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม ส่งผลต่อวิถีชีวิต ค่านิยม ทักษะคติ และพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต การ พัฒนาในระยะต่อไปจึงต้องให้ความสำคัญกับ การวางรากฐานการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ เริ่ม ตั้งแต่กลุ่มเด็กปฐมวัยที่ต้องพัฒนาให้มีสุขภาพกาย และใจที่ดี มีทักษะทางสมอง ทักษะการเรียนรู้และ ทักษะชีวิต เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพควบคู่กับการพัฒนา คนไทยในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดีมีสุข ภาวะที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัยมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม ส่วนรวมมีทักษะความรู้และ ความสามารถปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงรอบตัวที่รวดเร็ว บนพื้นฐาน ของการมีสถาบันสังคม และวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันชุมชนและ ภาคเอกชนที่ร่วมกันพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณภาพสูง อีกทั้งยังเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ ในการ ขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด^๓

จังหวัดเลยมีพื้นที่ชายแดนติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ความยาว ๑๙๗ กิโลเมตร มีแม่น้ำโขงแม่น้ำเหือง และแนวสันเขาเป็นแนวพรมแดนติดต่อกับแขวงไซ ยะบูลีและแขวงเวียงจันทน์ของสปป.ลาว แม่น้ำโขงระยะทางยาว ๗๑ กิโลเมตร อยู่ในเขตอำเภอปาก ชมและอำเภอเชียงคาน แม่น้ำเหืองระยะทางยาว ๑๒๓ กิโลเมตร อยู่ในเขตอำเภอน้ำหนาว อำเภอภูเรือ อำเภอด่านซ้ายและอำเภอนาแห้ว แนวสันเขาในอำเภอนาแห้วมีความยาว ๓ กิโลเมตร อำเภอที่ มีพื้นที่ชายแดนติดต่อกับสปป.ลาว ได้แก่ อำเภอปากชม ติดต่อกับบ้านวังเมืองหมื่น แขวงเวียงจันทน์ (ระยะทางระหว่างแขวงเวียงจันทน์กับอำเภอกุดชุมพภูมิประมาณ ๑๖๐ กิโลเมตร) ซึ่งมีแม่น้ำโขงเป็นเส้น กั้นพรมแดนอำเภอท่าลี่ ติดต่อกับบ้านเมืองหมอน้อยเมืองแก่นท้าวแขวงไชยะบูลี (ระยะทางระหว่างแขวง ไชยะบูลีกับอำเภอท่าลี่ประมาณ ๒๑๐ กิโลเมตร) มีแม่น้ำเหืองเป็นเส้นกั้นพรมแดนอำเภอเชียงคาน ติดต่อกับเมืองसानะคาม แขวงเวียงจันทน์ (ระยะทางระหว่างเมืองसानะคามกับอำเภอเชียงคาน ประมาณ ๓ - ๕ กิโลเมตร) ซึ่งมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดนอำเภอด่านซ้าย ติดต่อกับบ้านนาข่า เมืองบ่อเตนแขวงไชยะบูลีระยะทางระหว่างเมืองบ่อเตนกับอำเภอด่านซ้ายประมาณ ๓๐ กิโลเมตร อำเภอนาแห้วติดต่อกับบ้านหม้อเมืองแพร่ เมืองบ่อเตนแขวงไชยะบูลี มีระยะทางระหว่างเมืองบ่อเตน

^๒ กระทรวงวัฒนธรรม, กรอบทิศทางยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี ด้านวัฒนธรรม ตามกรอบทิศทาง ยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี, (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ๒๕๕๘), หน้า ๑.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑.

กับอำเภอณาแก้วประมาณ ๔๐ กิโลเมตร อำเภอภูเรือติดต่อกับเมืองแก่นท้าว เมืองบ่อแต่นแขวงไชยบุรี^๔

จังหวัดเลยถือเป็นชุมชนชาติพันธุ์ที่ผู้คนอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ส่วนใหญ่มักจะเรียกตนเองว่าเป็น "คนไทเลย" ซึ่งหมายถึงกลุ่มชนทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะทางภาษาร่วมกัน นั่นคือ มีการใช้ภาษาถิ่นตระกูลไท-กะได ที่มีลักษณะเป็นสำเนียงแบบไทเลย หรือเป็นภาษาถิ่นไทจังหวัดเลย ซึ่งไม่เหมือนภาษาอีสานที่เป็นภาษาถิ่นของคนส่วนใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้คนเมืองเลยมักเรียกตนเองว่า "ไทเลย" และเรียกคนจังหวัดอื่นแม้แต่คนอีสานด้วยกันเองว่า "ไทได้" และเรียกคนกรุงเทพฯ ว่า "ไทกรุงเทพฯ" ทั้งนี้ถ้อยคำและสำเนียงพูดของคนไทเลยมีความเหมือนและคล้ายคลึงกับคนหลวงพระบาง ด้วยเหตุที่ตามข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าด้วยการอพยพเคลื่อนย้ายของผู้คนในชุมชนแห่งนี้พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้คนที่อพยพมาจากเมืองทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ไม่ว่าจะเป็นเมืองแก่นท้าว สานะคาม ไชยะบุรี หงสา เวียงจันทน์ หลวงพระบาง ซึ่งกลุ่มใหญ่นั้นมีบรรพบุรุษอพยพเคลื่อนย้ายมาจากหลวงพระบาง ดังจะเห็นได้จากตำนานเมืองโบราณหลายเมืองในชุมชนจังหวัดเลย มีประวัติเรื่องเล่าเกี่ยวกับบรรพบุรุษที่เดินทางมาตั้งรกรากถิ่นฐานจากเมืองหลวงพระบาง ตัวอย่างเช่น พระเจ้าไชยจักรพรรดิแผ่นแผ้ว ซึ่งเคยเป็นเจ้ามหาชีวิตหลวงพระบางมาก่อน แต่พระองค์ได้อพยพหนีภัยสงครามแล้วมาตั้งบ้านเมืองใหม่ที่เมืองเชียงคาน หรือเจ้าฟ้าร่มขาวซึ่งเชื่อว่าเป็นเจ้าเมืองเซไลเมืองโบราณแต่แรกเริ่มเดิมทีของจังหวัดเลย ก็มีเชื้อวงศ์ที่สืบเชื้อสายมาจากเมืองหลวงพระบางและยังมีสหายเป็นกษัตริย์หลวงพระบางอีกด้วยรวมทั้งผู้คนทั้งสองเมืองนี้ก็เดินทางไปมาหาสู่กันได้อีกทั้งยังมีการแต่งงานเพื่อสร้างสายสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างกันและกันนับแต่อดีตมาแล้ว^๕

อีกอย่างการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศภายใต้บริบทและกรอบความคิดของกระแสโลกาภิวัตน์ ที่มีอุดมการณ์เสรีนิยมเป็นปรัชญาพื้นฐาน ซึ่งให้ความสำคัญกับเสรีภาพของปัจเจกบุคคลเป็นสำคัญ และมีภารกิจหลักในการสนับสนุนระบบทุนนิยม (capitalism) และการค้าเสรี (liberalism) ผลการพัฒนาประเทศตามทิศทางดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความไม่สมดุลหลายประการ ทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อาทิ การขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ต้องแลกกับการสูญเสียความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกิดความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการแย่งชิงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด การพัฒนาที่ต้องพึ่งพาทุนจากต่างประเทศเป็นหลัก สังคมไทยเกิดปัญหาเชิงโครงสร้างหลายประการผลการพัฒนาส่งผลทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเมืองกับชนบท ระหว่างคนจนกับคนรวย วิถีชีวิตค่านิยม บรรทัดฐานทางศีลธรรมในสังคมเปลี่ยนแปลงความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน ถูกทำลาย กระแสบริโภคนิยมวัตถุนิยม เปลี่ยนความพอดี ในวิถีคิด และวิถีดำเนินชีวิตของคน เกิดการไหลบ่าทางวัฒนธรรม บ่มเพาะความเป็น

^๔ สำนักงานจังหวัดเลย, รายงานประจำปี ๒๕๖๐, (เลย : สำนักงานจังหวัดเลย, ๒๕๖๐), หน้า ๘.

^๕ ไศรยา ธัญญประกอบ และปฐม หงส์สุวรรณ, ตำนานเมืองคนไทเลยกับการปฏิบัติทางสังคมว่าด้วยสำนึกทางชาติพันธุ์, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๐, : ๑๒๔

ปัจเจกนิยม เสรีนิยมสุดขั้วทำลายจารีตที่เคยเป็นหลักในการอยู่ร่วมกันในสังคมไทย คุณภาพของคนและสังคมเสื่อมลง โดยที่สถาบันหลักทางสังคมมีบทบาทน้อยลงในการเป็นทุนทางสังคม คนไทยมีภูมิคุ้มกันในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้น้อยลง องค์ความรู้ของคนไทยยังไม่พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก^๖ พัฒนาประเทศที่ผ่านมาทิศทางไม่มีที่ว่างให้กับสิ่งที่เรียกว่าวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านถูกละเลย มีการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นใหม่น้อย ขาดการสืบสานอย่างต่อเนื่อง ระบบคุณค่าที่ดำรงของสังคมไทยเสื่อมถอยลง ทั้ง เรื่องจิตสาธารณะ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และปฏิสัมพันธ์กัน สังคมไทยหันไปชื่นชอบกับวัฒนธรรมใหม่ มีการรับวัฒนธรรมที่ไม่พึงประสงค์มากขึ้น ซึ่งในอนาคตการพัฒนาสังคมไทยจะต้องไม่เน้นมิติทางเศรษฐกิจมิติเดียว แต่ต้องมีเรื่องของวัฒนธรรม และวิถีชีวิต ซึ่งวัฒนธรรมเป็นระบบความสัมพันธ์และการจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน วัฒนธรรมเป็นความเชื่อเป็นอุดมการณ์ เป็นคุณค่า เป็นมาตรฐานที่คนในชุมชนมีส่วนร่วม มีความยึดโยง เกาะเกี่ยว และสามารถดำเนินชีวิตชุมชนไปได้อย่างราบรื่น เพราะสมาชิกของชุมชนมีวัฒนธรรมระหว่างกันถูกถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง^๗

กระทรวงวัฒนธรรม ได้ดำเนินการขับเคลื่อนงานวัฒนธรรม ตามยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี, นโยบายรัฐบาล, นโยบายประเทศไทย ๔.๐ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐ -๒๕๖๔) ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี ใน ๒ ประเด็นยุทธศาสตร์ กล่าวคือ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ด้านความมั่นคง (๑) การเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันชาติ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน (๓) การปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยมีเป้าหมาย กรอบยุทธศาสตร์ด้านวัฒนธรรมระยะ ๒๐ ปี คือ วัฒนธรรมสร้างคนดี สังคมดี สร้างรายได้ สร้างภาพลักษณ์และเกียรติภูมิประเทศไทยในเวทีโลก คนดีที่สังคมคาดหวัง มีคุณธรรมจริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีสำนึกรักบ้านเกิด ห่วงแหนแผ่นดินเกิดทุนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รักและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทย และเป็นพลเมืองดีของชาติ โดยมีกรอบนโยบายการดำเนินงานของกระทรวงวัฒนธรรม ๑) การสร้างคนดีและสังคมด้วยมิติทางวัฒนธรรม โดยปลูกฝัง ส่งเสริมพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความสุข บนพื้นฐานค่านิยมความเป็นไทย ๑๒ ประการ ๒) การสร้างรายได้และความมั่งคั่ง จากทุนและทรัพยากรทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างความอยู่ดีมีสุข การกินดีอยู่ดี นารายได้ที่ยั่งยืนสู่ครัวเรือน ท้องถิ่น ประเทศชาติ จากการท่องเที่ยว สินค้าและบริการทางวัฒนธรรมและสินค้าจากภูมิปัญญาไทย ๓) การสร้างเสริมความสัมพันธ์เกียรติภูมิและภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศด้วยมิติทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทยของผู้คนในชาติ และสร้างสัมพันธ์อันดีกับนานาชาติ ทั้งที่ทางสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย ในฐานะหน่วยงานส่วนภูมิภาค จะดำเนินการพัฒนางาน และการบูรณาการ ให้สอดคล้องกับ นโยบาย

^๖ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, รายงานประจำปี ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๔), หน้า ๒๓.

^๗ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, ขบวนการสังคม การเปลี่ยนแปลงสังคม โลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : วิชาษา, ๒๕๔๔), หน้า ๕๗.

รัฐบาล, ยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรม, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔), และแผนพัฒนาจังหวัดเลยและกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑ โดยจะทำการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของพื้นที่ โดยคำนึงถึงว่า (๑) ประชาชนได้อะไรจากการทำงานของกระทรวงวัฒนธรรม (๒) เป็นงานที่ครอบคลุมพื้นที่/คนทุกเพศ ทุกกลุ่มวัย ทุกกลุ่มอายุ (๓) เป็นสิ่งที่แล้วเกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และ(๔) มีการเสริมสร้างและพัฒนาเครือข่ายทางวัฒนธรรมในพื้นที่ รวมถึงบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในลักษณะกลไกภาครัฐ

คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงประโยชน์ที่ผู้ใช้จะได้รับจากการวิจัยนับเป็นประเด็นและขยายผลงานวิจัยที่ต้องการเพิ่มเติมสามารถสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative economy) ตามแผนพัฒนาระดับภาคและการพัฒนาโครงการที่จะเกิดผลกระทบ (Impact) เป็นที่ชัดเจนเชิงประจักษ์ต่อหน่วยงานต้นสังกัด สภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้และพื้นที่และเครือข่ายภาคส่วนประชาชนในชุมชนใกล้เคียง และเห็นความสำคัญกับการพัฒนาและส่งเสริมขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ดังนั้นชุดโครงการวิจัยการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย คณะผู้วิจัยมีการบูรณหลักพุทธศาสนาและปรัชญากับหลักการบริหารจัดการโดยความร่วมมือของเครือข่ายภาครัฐ แผนบูรณาการการวิจัยนี้ก่อให้เกิดประโยชน์ทางวิชาการ และโมเดลองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และชุมชนเป็นประโยชน์เชิงเศรษฐกิจชุมชนประโยชน์เชิงนโยบายในระยะยาวที่จะบูรณาการเชิงปฏิบัติการเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับการพัฒนาตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการพัฒนาและยกระดับการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๑.๒.๓ เพื่อศึกษากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๑.๒.๔ เพื่อการเสนอแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๑.๓. คำถามวิจัย

๑.๓.๑ การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ การพัฒนาและยกระดับการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เป็นอย่างไร

๑.๓.๔ การเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย ควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาของการวิจัยดังนี้

๑) ผู้วิจัยทำการศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย

๒) ผู้วิจัยได้ศึกษาการพัฒนาและยกระดับการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๓) ผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย

๔) ผู้วิจัยได้ศึกษาการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นชุดโครงการวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามชุดของแต่ละโครงการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ชุดโครงการย่อย ดังนี้

โครงการย่อยที่ ๑ การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย โดยมี พระโกศล มณีรัตน, ดร. เป็นหัวหน้าโครงการ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น ๓ กลุ่มดังนี้

๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth Interview) ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย ๑) พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่ชุมชนตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย จำนวน ๑๕ ท่าน ๒) ตัวแทนจากหน่วยภาครัฐ เช่น ผู้แทนกรมส่งเสริมวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๑๕ ราย ๓) ตัวแทนจากสถาบันการศึกษา ภาคเอกชน พ่อค้าแม่ค้า รัฐวิสาหกิจ และประชาชนทั่วไป ในพื้นที่ชุมชนตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย จำนวน ๑๕ ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิส่วนราชการ ภาคเอกชน พระสงฆ์ และภาคประชาชน อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย จำนวน ๑๕ รูป/คน

๒) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่มโดยหารคัดเลือกแบบเจาะจง เพื่อใช้ในการศึกษาความคิดเห็น ทศนคติ ความรู้สึก การรับรู้ ความเชื่อ พฤติกรรมการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย และการพัฒนาการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ ในการหาคำตอบที่ยังคลุมเครือ หรือยังไม่แน่ชัดของการวิจัย เพื่อช่วยให้งานวิจัยสมบูรณ์ถูกต้องยิ่งขึ้น จำนวน ๑๐ ท่าน

๓) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย ๑) พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่ชุมชนตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย จำนวน ๑๕ ท่าน ๒) ตัวแทนจากหน่วยภาครัฐ เช่น ผู้แทนกรมส่งเสริมวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๑๕ ราย ๓) ตัวแทนจาก

สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน พ่อค้าแม่ค้า รัฐวิสาหกิจ และประชาชนทั่วไป ในพื้นที่ชุมชนตำบลปาก
 ตม อำเภอยะรัง จังหวัดเลย จำนวน ๑๕ ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิส่วนราชการ ภาคเอกชน
 พระสงฆ์ และภาคประชาชน อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย จำนวน ๑๕ รูป/คน

โครงการย่อยที่ ๒ การพัฒนาและยกระดับการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนว
 ชายแดนจังหวัดเลย โดยมี นายศตวรรษ สงกาพันธ์ เป็นหัวหน้าโครงการ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งผู้ให้ข้อมูล
 สำคัญออกเป็น ๓ กลุ่มดังนี้

๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth Interview) ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key
 Informants) จำนวน ๔ ชุมชน ๆ ละ ๑๕ รูป/คน รวมเป็น ๖๐ รูป/คน ประกอบด้วย ตัวแทน
 ผู้นำชุมชน/ผู้นำศาสนา ตัวแทนอาสาสมัครนักพัฒนาชุมชน ตัวแทนจากหน่วยงานราชการที่
 เกี่ยวข้อง ตัวแทนภาคประชาชน

๒) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๐ รูป/คน ได้แก่ ตัวแทน
 ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา อาสาสมัครนักพัฒนาชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง
 และตัวแทนภาคประชาชน

๓) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในการระดมความคิด ซึ่งเข้ามามีส่วนร่วม
 ในกระบวนการรับฟังการให้ข้อมูลจากวิทยากรที่ทางทีมวิจัยได้ติดต่อมาบรรยาย โดยกิจกรรมดังกล่าว
 ให้ประชาชนจำนวน ๖๐ รูป/คน ได้จัดแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๑๐ คน จำนวน ๖ กลุ่ม ได้แสดงความคิด
 เห็นร่วมกันหลังจากได้รับฟังการบรรยายจากวิทยากร

โครงการย่อยที่ ๓ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน
 จังหวัดเลย โดยมี ดร.จันทน์ วงศ์คง เป็นหัวหน้าโครงการ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น
 ๔ กลุ่มดังนี้

๑) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นชุมชนวิถีพุทธที่อาศัยตามแนวชายแดน
 จังหวัดเลย ได้แก่ ชุมชนบ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง
 (Purposive Random Sampling) ได้แก่ พระสงฆ์ ข้าราชการ ผู้นำชุมชน ตัวแทนชาวบ้าน ๑๕ คน

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นชุมชนวิถีพุทธที่อาศัยตามแนวชายแดน
 จังหวัดเลย ได้แก่ ชุมชนบ้านท่าดีหมี่ ตำบลปากตม อำเภอยะรัง จังหวัดเลย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่าง
 แบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ได้แก่ พระสงฆ์ ข้าราชการ ผู้นำชุมชน ตัวแทน
 ชาวบ้าน ๑๕ คน

๓) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นชุมชนวิถีพุทธที่อาศัยตามแนวชายแดน
 จังหวัดเลย ได้แก่ ชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่าง
 แบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ได้แก่ พระสงฆ์ ข้าราชการ ผู้นำชุมชน ตัวแทน
 ชาวบ้าน ๑๕ คน

๔) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นชุมชนวิถีพุทธที่อาศัยตามแนวชายแดน
 จังหวัดเลย ได้แก่ ชุมชนบ้านสงาว ตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม จังหวัดเลย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่าง
 แบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ได้แก่ พระสงฆ์ ข้าราชการ ผู้นำชุมชน ตัวแทน
 ชาวบ้าน ๑๕ คน

โครงการย่อยที่ ๔ การเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย โดยมี พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนฺโน เป็นหัวหน้าโครงการ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น ๓ กลุ่มดังนี้

๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth Interview) ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากพื้นที่วิจัยจำนวน ๔ อำเภอๆ ละ ๑๕ รูป/คน ประกอบด้วย กลุ่มตัวแทนพระสงฆ์ กลุ่มตัวแทนสภาวัฒนธรรม กลุ่มตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม กลุ่มตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มตัวแทนผู้นำชุมชน และกลุ่มตัวแทนสภาเยาวชน

๒) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่มโดยหารคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน ๑๐ รูป/คน เพื่อใช้ในการศึกษาความคิดเห็น ทศนคติ ความรู้สึก การรับรู้ การเสริมสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๓) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Action Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๖๐ รูป/คน ผู้วิจัยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อเสนอแนะ โดยผู้วิจัยจะเชิญผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีหน้าที่โดยตรง ผู้ซึ่งสามารถมีอิทธิพลที่สำคัญ หรือมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการเสริมสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมวิถีพุทธ ที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัยในเขตพื้นที่ทำการวิจัย เข้าร่วมสนทนา และแสดงความคิดเห็น ภายใต้บรรยากาศการมีส่วนร่วม และการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสามารถสังเคราะห์ หาลักษณะร่วม และข้อสรุปต่อไป

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ในการวิจัยภาคสนามซึ่งเป็นพื้นที่ตามแนวชายแดน ดังนี้

๑. ชุมชนบ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย
๒. ชุมชนบ้านท่าดีหมี่ ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
๓. ชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
๔. ชุมชนบ้านสงาว ตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม จังหวัดเลย

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการเริ่มเก็บข้อมูลแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๕ ถึงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๕ โดยแบ่ง

๑) ในช่วง วันที่ ๑ ตุลาคม ถึงวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๔ คณะผู้วิจัยการจัดทำรายงาน ๓บท และออกแบบเครื่องมือการวิจัย การกำหนดลงพื้นที่เพื่อพัฒนากิจกรรมการวิจัย

๒) ในช่วง วันที่ ๑ มกราคม ถึง ๓๑ มกราคม ๒๕๖๕ คณะผู้วิจัยลงทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นพื้นที่ตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย

๓) ในช่วง วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ถึง ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ คณะผู้วิจัยลงทำการเก็บข้อมูลโดยการจัดสนทนากลุ่มย่อย เพื่อสรุปผลการวิจัย และแนวทางในการจัดการองค์ความรู้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๔) ในช่วง วันที่ ๑ มีนาคม ถึง ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๕ คณะผู้วิจัยสรุปการรายงานความก้าวหน้า ผลการศึกษาบทที่ ๔ และรายงานการใช้จ่ายงบประมาณ

๕) ในช่วง วันที่ ๑ เมษายน ถึง ๓๐ เมษายน ๒๕๖๕ คณะผู้วิจัยลงทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อเสนอแนะ โดยผู้วิจัยจะเชิญผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีหน้าที่ เข้าร่วมเสวนา และแสดงความคิดเห็น ภายใต้บรรยากาศการมีส่วนร่วม และการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสามารถสังเคราะห์ หาลักษณะร่วม และข้อสรุปเพื่อคืนความรู้สู่ชุมชนต่อไป

๖) ในช่วง วันที่ ๑ พฤษภาคม ถึง ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๕ คณะผู้วิจัยโดยผู้อำนวยการแผนงานวิจัย จัดประชุมเพื่อติดตามโครงการวิจัยย่อย และสรุป อภิปรายผล การรายงานผลการศึกษาบทที่ ๔-๕ และรายงานการใช้จ่ายงบประมาณ นำเสนอสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

๗) ในช่วง วันที่ ๑ มิถุนายน ถึง ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕ คณะผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขรายงานการวิจัยตามมติคณะกรรมการ และสรุปผลการศึกษานำเสนอบทความ/หนังสือเอกสารและ VTR สื่อสารสังคม วิดีทัศน์

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การขับเคลื่อน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนที่จะผลักดันให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการขับเคลื่อนของชุมชนมีกระบวนการและขั้นตอนแนวทางการทำงานโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งชุมชนภาครัฐ และองค์กรอิสระในการประสานงาน ดำเนินงานร่วมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์

เครือข่าย หมายถึง ความร่วมมือของกลุ่มบุคคล องค์กร และหน่วยงาน ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากัน ภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งข้อกำหนดที่เกิดขึ้นนั้น เป็นความพยายามที่จะระดมทรัพยากร กระบวนการ ความรู้ และวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จจากการร่วมมือ

วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว มีคุณค่า มีความหมายด้านวัฒนธรรม อันเป็นรากเหง้าที่ได้รับการสืบสาน สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ และมูลค่าทางสังคม

วิถีพุทธ หมายถึง การเข้าใจในหน้าที่ เข้าใจในแนวทางปฏิบัติตามหน้าที่ และทำหน้าที่ให้ถูกต้อง การรู้เท่าทันความเจริญและความเสื่อมของวิถีชีวิตตนเองและของโลก เรียกว่า พุทธะ หมายถึง ผู้รู้ ผู้ตื่นใจ ผู้เบิกบานใจ การเข้าใจในหน้าที่และการปฏิบัติให้ถูกต้องตามหน้าที่ของวิถีชาวพุทธ มีอยู่ ๓ ระดับ ๓ ขั้นตอนด้วยกัน คือ ๑. รู้ปริยัติธรรม ๒. รู้การปฏิบัติให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ๓. รู้เข้าใจในผลสำเร็จอันเนื่องมาจากการปฏิบัติที่ถูกต้องเพื่อให้เข้าถึงปฏิเวธธรรม

ชุมชน หมายถึง หมู่ชน,กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็กอาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน ที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ซึ่งประกอบด้วย ๑.ชุมชนบ้านแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ๒. ชุมชนบ้านอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ๓. ชุมชนบ้านท่าดีหมี่ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย และ ๔. ชุมชนบ้านสงาว อำเภอปากชม จังหวัดเลย

การอนุรักษ์ หมายถึง การคิดค้นศึกษาระวังรักษาให้คงอยู่ รวมทั้งปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมและดีขึ้นกว่าเดิม

ศิลปวัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงามเป็นมรดกของสังคม แนววิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณี กิริยามารยาท ตลอดจนผลงานของมนุษย์งานด้านศิลปะ ตลอดจนด้านนันทนาการ

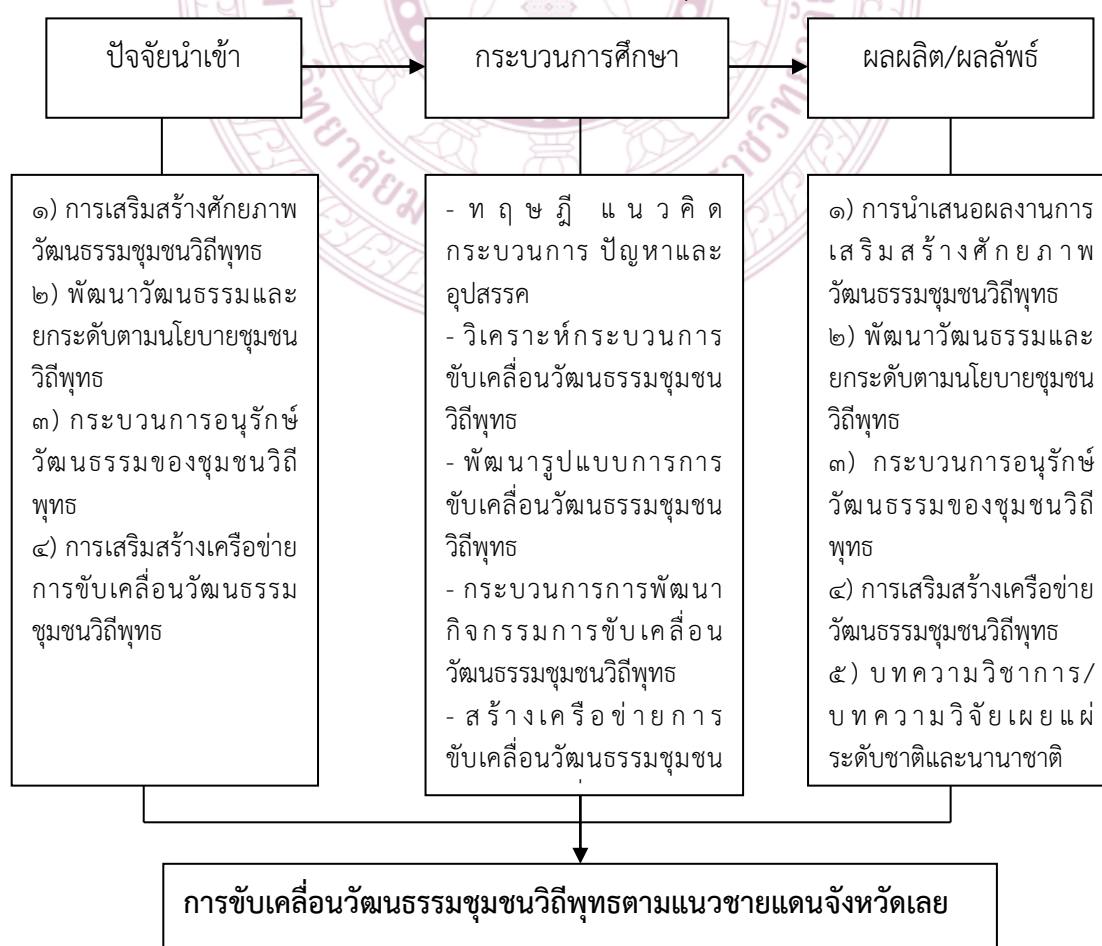
การเสริมสร้างศักยภาพ หมายถึง การเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาวัฒนธรรม ชุมชนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อความสมดุลของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ต่างๆ

วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต ความคิดความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี พิธีกรรม และภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชนและสังคมได้ร่วมสร้างสรรค์สั่งสม ปลูกฝัง สืบทอด เรียนรู้ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามทั้งด้านจิตใจและ วัตถุอย่างสันติสุข และยั่งยืนที่มีพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน

การขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ที่จะผลักดันให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการขับเคลื่อนของชุมชนมีกระบวนการและขั้นตอนแนวทางการ ทำงานโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อทำหน้าที่ขยายและเชื่อมโยงเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ เกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนตลอดจนสนับสนุนความร่วมมือระหว่างเครือข่ายและภาคี เพื่อให้สามารถ เผยแพร่ให้นำเอาวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธไปประยุกต์ใช้และขยายผลได้อย่างต่อเนื่อง

๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” ผู้วิจัยได้ ศึกษาเอกสารและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดได้ดังภาพที่ ๑.๑

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

๑.๗.๑ ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพพัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๑.๗.๒ ได้ชุดความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาและยกระดับการจัดการพัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๑.๗.๓ ได้ชุดความรู้เกี่ยวกับกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๑.๗.๔ ได้เครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๑.๗.๕ ได้บทความวิชาการและบทความวิจัยไปนำเสนอในเวทีระดับชาติและนานาชาติ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย มีรายละเอียดดังนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม

๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเครือข่าย

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม

๒.๑.๑ ความหมายของวัฒนธรรม

นักวิชาการได้ให้ความหมายของ “วัฒนธรรม” ไว้หลายท่าน ทั้งความหมายที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ดังนี้

วัฒนธรรม โดยทั่วไปหมายถึง รูปแบบของกิจกรรมมนุษย์ และโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้กิจกรรมนั้นเด่นชัด และมีความสำคัญ วิธีการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นพฤติกรรม และสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้น ด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้ชีวิตอยู่ในหมู่พวกของตน ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย และ ความเหมาะสม

คำว่า “วัฒนธรรม” มาจากภาษาอังกฤษ คำว่า “Culture” คำนี้มีรากศัพท์มาจาก “Cultura” ในภาษาละติน มีความหมายว่า การเพาะปลูกหรือการปลูกฝัง ซึ่งอธิบายได้ว่ามนุษย์เป็นผู้ปลูกฝังอบรมบ่มนิสัยให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านภาษาศาสตร์ “วัฒนธรรม” เป็นคำที่ได้มาจากการรวมคำ ๒ คำเข้าด้วยกัน ได้แก่

๑) วัฒนธรรม หรือ วัฒน หมายถึง ความเจริญงอกงาม รุ่งเรือง

๒) ธรรมะ หรือ ธรรม หมายถึง กฎ ระเบียบ หรือข้อปฏิบัติ

ฉะนั้น เมื่อพูดถึงวัฒนธรรมตามความหมายนี้จึงหมายถึง ความเป็นระเบียบ การมีวินัย เช่น เมื่อกล่าวถึงบุคคลหนึ่งว่า เป็นคนมีวัฒนธรรม ก็มักจะหมายความว่า เป็นที่มีระเบียบวินัย เป็นต้น ในด้านสังคมศาสตร์ วัฒนธรรมมีความหมายกว้างขวางมาก กล่าวคือ วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิต (Way of life) ของมนุษย์ในสังคม และแบบแผนในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกๆ อย่างรวมทั้งบรรดา

ผลงานทั้งหมดที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น ตลอดจนความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และความรู้ต่างๆ เป็นต้น^๑

เสฐียร โกเศศ^๒(พระยาอนูมานราชชน) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า วัฒนธรรมไว้หลายแนว ดังนี้

๑) วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญอกงามในวิถีชีวิตของส่วนรวม

๒) วัฒนธรรม คือ วิถีแห่งชีวิตมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เอาอย่างกันได้

๓) วัฒนธรรม คือ สิ่งอันที่เป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อน สืบต่อเป็นประเพณีกันมา

๔) วัฒนธรรม คือ ความคิด ความรู้สึก ความประพฤติและกิริยาอาการ หรือการกระทำใดๆ ของมนุษย์ในส่วนรวม คงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน และสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบประเพณี เป็นต้น

๕) วัฒนธรรม คือ มรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญอกงาม

พระยาอนูมานราชชน^๓ กล่าวว่า “วัฒนธรรม คือสิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญอกงามในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้เลียนแบบกันได้ เอาอย่างกันได้”

อุทัย หิรัญโต^๔ กล่าวว่า “วัฒนธรรมคือ มรดกทางสังคมที่ได้ตกทอดมาเป็นสมบัติของมนุษย์ในสมัยปัจจุบัน และนำมาใช้ในการครองชีวิตเป็นแบบแผนแห่งการครองชีวิต (Design of Living) หมายความว่า วัฒนธรรมเป็นแบบฉบับที่ทำการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ไปว่าจะต้องทำอย่างไร และทำอย่างไร คิดอย่างไร รู้สึกอย่างไร อะไรดี อะไรชั่ว วัฒนธรรมมิได้หมายความถึงการเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติงานได้เหมาะสม หรือความเป็นผู้มีจิตใจสูงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างและรับมาปฏิบัติสืบต่อมา”

ยุทธ ศักดิ์เดชยันต์ ได้กล่าวว่า “วัฒนธรรม รวมถึงความคิด และแบบแผนพฤติกรรมทุกอย่างที่ตกทอดสืบต่อกันมาโดยทางการสื่อสารหรือส่งสัญลักษณ์ ไม่ตกทอดโดยกรรมพันธุ์ เราเรียนรู้ วัฒนธรรมโดยอาศัยคำพูด ท่าทาง เช่น การที่นกยูงสร้างรังได้นั้นเป็นการตกทอดทางกรรมพันธุ์ แต่การที่มนุษย์รู้จักสร้างบ้านพักที่อยู่อาศัยนั้นเป็นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม”

^๑ อานนท์ อาภาภิรม, **สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรววิทยา, ๒๕๑๙), หน้า ๑๑๒.

^๒ กรมศิลปากร, **องค์การคำของคุรุสภา และมูลนิธิเสฐียรโกเศศ นาคะประทีป**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๑), หน้า ๗๖.

^๓ พระยาอนูมานราชชน, **ความหมายของวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๒), หน้า ๒๓.

^๔ อุทัย หิรัญโต, **สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๑๒.

พระราชวรมุณี (ประยูร ปยุตโต)^๕ ได้อธิบายความหมายของวัฒนธรรมเมื่อคราวแสดงปาฐกถาพิเศษ ๑๐๐ ปี ของพระยาอนุนามราชชน เรื่อง "วัฒนธรรม กับการพัฒนา" ไว้เป็นหลายนัย อย่างน่าพิจารณา ดังนี้

๑) วัฒนธรรม เป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรมปัญญา ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้นๆ

๒) วัฒนธรรม เป็นการสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ ภูมิธรรมภูมิปัญญา ทั้งหมดที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้นๆ อยู่รอด และเจริญสืบต่อไป และเป็นอยู่อย่างที่เป็นในบัดนี้

๓) วัฒนธรรม คือผลรวมของทุกสิ่งซึ่งเป็นความเจริญงอกงามที่สังคมนั้นๆ ได้ทำไว้ หรือได้สั่งสมมาจนถึงบัดนี้

๔) วัฒนธรรม เป็นทั้งสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามสืบมา และเป็นเนื้อตัวของความเจริญงอกงามที่มีอยู่ ซึ่งจะเป็พื้นฐานของความเจริญงอกงามต่อไป ตลอดจนเป็นเครื่องวัดระดับความเจริญงอกงามของสังคมนั้นๆ

เอกสารของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้แสดงความหมายของวัฒนธรรมไว้ต่างกัน เช่น

(๑) วัฒนธรรม เป็นวิธีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติ และการแสดงออกซึ่งความรู้สึกรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกันยอมรับและใช้ปฏิบัติร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ

(๒) วัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ วัฒนธรรมมีทั้งสาระและรูปแบบที่เป็นระบบความคิด วิธีการ โครงสร้างของสังคม สถาบัน ตลอดจนแบบแผนและทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น^๖

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยพ.ศ.๒๕๔๒^๗ ให้ความหมาย “วัฒนธรรม” ว่า สิ่งที่ทำให้ความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมในการแต่งกาย หรือวิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมชาวเขา

จอมพล ป. พิบูลสงคราม^๘ กล่าวว่า “วัฒนธรรมของชาติเป็นเครื่องแสดงให้เห็นความเจริญงอกงามใหญ่หลวงของชาติ วัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญมาก วัฒนธรรมไม่เป็นแค่เครื่องหมายภายนอก ไม่เป็นแค่เพียงสิ่งซึ่งอวดโลกกว่าเป็นชนชาติเจริญเท่านั้น วัฒนธรรมมีผลลึกซึ้งเข้าไปถึงชีวิตจิตใจคน วัฒนธรรมเป็นเครื่องผูกพันศีลธรรม เป็นปัจจัยแห่งความเจริญงอกงาม และความแข็งแรงมั่นคงของชาติบ้านเมือง”

^๕ พระราชวรมุณี (ประยูร ปยุตโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๔.

^๖ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, **สำนักงานศิลปวัฒนธรรมแห่งชาติ**, (กรุงเทพมหานคร : ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐), หน้า ๖๕.

^๗ ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร : นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๒๒.

^๘ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บรรณาธิการ), **จอมพลป. พิบูลสงครามกับการเมืองไทยสมัยใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๔).

นิคม มุสิกคามะ^๙ ให้ความหมายว่า “วัฒนธรรม” คือวิถีชีวิตของคน เกิดจากกระบวนการอันซับซ้อนทางสังคมหรือกลุ่มชน โดยรวมเอามิติทางด้านจิตใจ วัตถุ ภูมิปัญญาและอารมณ์เข้าไว้ด้วยกันจนเป็นรูปแบบเอกลักษณ์ของสังคมนั้น มิใช่เพียงเรื่องของศิลปะและวรรณกรรม หากหมายรวมถึงสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ระบบค่านิยม ตลอดจนขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และความเชื่อต่างๆ

สรุปได้ว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต ของคนในสังคม นับตั้งแต่วิถีกิน วิถีอยู่ วิถีแต่งกาย วิถีทำงาน วิถีพักผ่อน วิถีแสดงอารมณ์ วิถีสื่อความ วิถีจราจรและขนส่ง วิถีอยู่ร่วมกัน เป็นหมู่คณะ วิถีแสดงความสุขทางใจ และหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต โดยแนวทางการแสดงถึงวิถีชีวิตนั้นอาจมาจากเอกชน หรือคณะบุคคลทำเป็นตัวแบบ แล้วต่อมาคนส่วนใหญ่ก็ปฏิบัติสืบทอดกันมา วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา เมื่อมีการประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิถีใหม่ที่ใช้แก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่า ซึ่งอาจทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยม และในที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิม ดังนั้น การรักษาหรือธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิม จึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาวัฒนธรรมให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย

๒.๑.๒ ที่มาของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมมีในสังคมมนุษย์เท่านั้น สัตว์ไม่มีวัฒนธรรมเหมือนมนุษย์ หรือสร้างวัฒนธรรมขึ้นมาไม่ได้ แต่มีมนุษย์มีวัฒนธรรม หรือสร้างวัฒนธรรมได้นั้น สาเหตุมาจากเปรียบเทียบกับสัตว์ ในการมองสิ่งต่างๆ มีความสามารถใช้มือและนิ้วอย่างอิสระ มีอายุยืนยาว มีมันสมองที่สามารถคิดค้นเรียนรู้ได้ดี และสามารถถ่ายทอดโดยใช้ภาษาพูดและภาษาเขียน มีความสามารถในการคิดพิจารณาไตร่ตรอง มีความจำ มีการทดลองค้นคว้า ประดิษฐ์สิ่งต่างๆ รวมทั้งความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสังคมหรือการอยู่ร่วมกันได้ดี สิ่งเหล่านี้เองจึงทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์

แนวคิดเรื่องที่มาของวัฒนธรรมนี้ ได้มีผู้รู้ให้แนวคิดแตกแยกออกไปหลายทางด้วยกัน แต่มีแนวความคิดที่สำคัญอยู่ ๒ ทางด้วยกัน คือ

๑) ทฤษฎี Parallelism ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่ว่า วัฒนธรรมนั้นเกิดขึ้นในที่ต่างๆ พร้อมกัน เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์คล้ายกันมาก ฉะนั้นจึงมีความคิดที่คล้ายกัน มนุษย์ที่อยู่ในสถานที่ต่างๆ ย่อมสามารถก่อสร้างวัฒนธรรมของตนขึ้นมาได้ จะเห็นได้จากการประดิษฐ์สิ่งของอย่างเดียวกันในสถานที่ต่างกัน จะแตกต่างกันเฉพาะในรูปลักษณะของการประดิษฐ์สิ่งนั้นๆ เช่น ชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำก็มักจะสร้างเรือเป็นพาหนะในชีวิตประจำวันของตน รูปร่างของเรืออาจจะแตกต่างกัน แต่ประโยชน์ใช้สอยเหมือนกัน^{๑๐}

๒) ทฤษฎี Diffusionism ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดว่าวัฒนธรรมเกิดจากศูนย์กลางที่ใดที่หนึ่งเพียงแห่งเดียว และแพร่กระจายไปในชุมชนต่างๆ อาจเป็นกระบวนการค่อยเป็นค่อยไปหรือแพร่กระจายไปอย่างกว้างขวาง โดยจากการประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ หรือเกิดสถาบันใหม่ โดยที่สถานที่ที่อยู่

^๙ นิคม มุสิกคามะ, แนวทางการพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑.

^{๑๐} สุนทร วงศ์ไวยวรรณ, วัฒนธรรมองค์การ แนวคิด งานวิจัยและประสบการณ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร, ๒๕๔๐), หน้า ๕๖-๕๗.

ใกล้เคียงหรืออยู่ห่างไกลได้นำวัฒนธรรมนั้นไปดัดแปลงใช้จนกระทั่งวัฒนธรรมนั้นแพร่หลายครอบคลุมไปทั่วโลก กลไกของการแพร่กระจายวัฒนธรรมนี้ได้แก่ การอพยพ ล่าอาณานิคม การทำสงคราม การเผยแพร่ศาสนา การติดต่อการค้าขาย เป็นต้น

โดยทั่วไปแล้วเนื้อหาวัฒนธรรมมีแนวโน้มที่จะแพร่หลาย แต่ก็ได้ราบรื่นโดยตลอด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น เส้นทางคมนาคมไม่สะดวก ชุมชนอยู่ห่างไกลเกินไป ประชาชนเกิดการต่อต้านวัฒนธรรมใหม่ เพราะยังมีเห็นถึงประโยชน์ หรืออาจจะต่อต้านเพราะเห็นว่าวัฒนธรรมที่มีอยู่มีคุณค่ามีประโยชน์แล้ว หรือรู้สึกขัดกับลักษณะของวัฒนธรรมที่หลังไหลเข้ามา เช่น ในกรณีสังคมไทยซึ่งได้รับอิทธิพลจากสังคมตะวันตกในเรื่องการดื่มน้ำชา กาแฟ แต่ยังไม่แพร่หลายในหมู่คนสูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแถบชนบทยังนิยมกินหมากหรืออมเมี่ยงอยู่ เพราะแต่ละชุมชนเคยชินกับวัฒนธรรมของตนและเห็นว่ามีความค่าเหมือนกัน และใช้แทนกันได้อยู่แล้ว^{๑๑}

๒.๑.๓ ลักษณะของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมมีลักษณะสำคัญหลายประการ ดังนี้

๑) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมมนุษย์ อีกนัยหนึ่งคือ “มนุษย์จะอยู่โดยปราศจากวัฒนธรรมไม่ได้” หรือ “วัฒนธรรมกับมนุษย์จะต้องอยู่ควบคู่กันไป เสมือนเงากับตัวที่ทั้งกันไม่ได้”

๒) วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด และไม่ใช่สิ่งที่อาจถ่ายทอดทางพันธุกรรมได้ ดังนั้นนิสัยและความสามารถต่างๆ ของมนุษย์ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการเรียนรู้หรือขบวนการ สังคมกรรม (Socialization)

๓) วัฒนธรรมของแต่ละสังคม มีความแตกต่างกันและความแตกต่างนี้ไม่อาจนำมาเปรียบเทียบพิจารณาว่าวัฒนธรรมใดดีกว่ากัน เพราะวัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรมย่อมมีความเหมาะสมถูกต้องตามสภาพแวดล้อมของแต่ละสังคม แนวความคิดที่ว่า วัฒนธรรมทุกวัฒนธรรมมีส่วนดีเป็นของตนเอง ซึ่งเรียกว่า “วัฒนธรรมสัมพัทธ์” แนวความคิดนี้มุ่งที่จะลบล้างความคิดเห็นที่ว่า วัฒนธรรมของตนดีกว่าวัฒนธรรมของคนอื่น (Ethnocentrism)

๔) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ โดยทั่วไปการเปลี่ยนแปลงมักจะเป็นไปได้ ๒ วิธีคือ

(๔.๑) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในวัฒนธรรมเอง เช่น การประดิษฐ์คิดค้น

(๔.๒) การเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอก เช่น การติดต่อกับวัฒนธรรมอื่น เป็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอื่นๆ มาใช้

๕) วัฒนธรรมเป็นผลรวมของแบบแผนและแนวการดำเนินชีวิตของหลายๆ อย่างในสังคมเข้าด้วยกัน ถ้าสมาชิกในสังคมส่วนใหญ่ยึดถือเป็นแบบอย่างเดียวกันเรียกววัฒนธรรมนั้นว่า “วัฒนธรรมใหญ่” หรือ “วัฒนธรรมรวม” และภายหลังวัฒนธรรมใหญ่อย่างแบ่งเป็น “วัฒนธรรมย่อย” หรือ “วัฒนธรรมรอง” ด้วย^{๑๒}

^{๑๑} สุนทร วงศ์ไวยวรรณ, วัฒนธรรมองค์การ แนวคิด งานวิจัยและประสบการณ์, หน้าเดียวกัน.

^{๑๒} เอกรินทร์ สัมมาศาสตร์ และคณะ, สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์. ๒๕๔๕), หน้า ๒๓.

๒.๑.๔ ประเภทของวัฒนธรรม

ประเภทของวัฒนธรรม แบ่งเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ^{๑๓} คือ

๑) วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ (Material Culture) ซึ่งได้แก่สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีต่างๆ ที่มนุษย์คิดค้นผลิตขึ้นมา เช่น สิ่งก่อสร้าง อาคารบ้านเรือน อาวุธยุทโธปกรณ์ เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เป็นต้น

๒) วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non – material Culture) หมายถึง อุดมการณ์ ค่านิยม แนวคิด ภาษา ความเชื่อทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ลัทธิการเมือง กฎหมาย วิธีการกระทำ และแบบแผนในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม (Abstract) ที่มองเห็นไม่ได้

การแบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น ๒ ประเภท ดังกล่าวข้างต้น นักสังคมวิทยาบางท่านเห็นว่า แนวคิดที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ นั้นคลุมเครือ จึงได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้ คือ

๑) วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material) ได้แก่ วัตถุสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อนำมาใช้ในสังคม เช่น ที่อยู่อาศัย อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค

๒) วัฒนธรรมความคิด (Idea) หมายถึง วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความรู้สึนึกคิด ทศนคติ ความเชื่อต่างๆ เช่น ความเชื่อในเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ ความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม การเชื่อถือโชคกลาง ตลอดจนเรื่องลึกลับ นิยายปรัมปรา วรรณคดี สุภาษิต และอุดมการณ์ต่างๆ เป็นต้น

๓) วัฒนธรรมด้านบรรทัดฐาน (Norm) เป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนที่สังคมกำหนดเอาไว้ไม่ว่าจะเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม ซึ่งแบ่งออกเป็นประเภทย่อยๆ ดังนี้

(๓.๑) วัฒนธรรมทางสังคม (Social Culture) เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความประพฤติหรือมารยาททางสังคม เช่น การไหว้ การจับมือทักทาย การเข้าแถว การแต่งชุดดำไปงานศพ เป็นต้น

(๓.๒) วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย (Legal Culture) เป็นวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบและกฎเกณฑ์เพื่อให้คนในสังคมอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

(๓.๓) วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับจิตใจและศีลธรรม (Moral Culture) วัฒนธรรมประเภทนี้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคม เช่น ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น

ตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ ปีพุทธศักราช ๒๕๔๕ ได้แบ่งประเภทวัฒนธรรมออกเป็น ๔ ประเภท^{๑๔} ได้แก่

๑) คติธรรม (Moral) คือวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำรงชีวิตส่วนใหญ่เป็นของจิตใจ และได้มาจากศาสนา ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของสังคม เช่น ความเสียสละ ความขยันหมั่นเพียร การประหยัดอดออม ความกตัญญู ความอดทน ทำดีได้ดี เป็นต้น

๒) เนติธรรม (Legal) คือวัฒนธรรมทางกฎหมาย รวมทั้งระเบียบประเพณีที่ยอมรับนับถือกันว่ามีความสำคัญพอๆ กับกฎหมาย เพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๑๔} เอกรินทร์ สีมหาศาล และคณะ, สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, หน้า ๒๔.

๓) สหธรรม (Social) คือวัฒนธรรมทางสังคม รวมทั้งมารยาทต่างๆ ที่จะติดต่อเกี่ยวข้องกับสังคม เช่น มารยาทในการรับประทานอาหาร มารยาทในการติดต่อกับบุคคลต่างๆ ในสังคม

๔) วัตถุธรรม (Material) คือวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค บ้านเรือน อาคารสิ่งก่อสร้างต่างๆ สะพาน ถนน รถยนต์ เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น^{๑๕}

๒.๑.๕ สาขาของวัฒนธรรม

ปัจจุบันเพื่อสะดวกแก่การศึกษาและส่งเสริมวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้แบ่งออกเป็น ๕ สาขา คือ

๑) สาขามนุษยศาสตร์ ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี คุณธรรม ศีลธรรม ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มารยาทในสังคม การปกครอง กฎหมาย เป็นต้น

๒) สาขาศิลปะ ได้แก่ ภาษา วรรณคดี ดนตรี นาฏศิลป์ วิจิตรศิลป์ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม เป็นต้น

๓) สาขาช่างฝีมือ ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า การจักสาน การทำเครื่องเงิน การทำเครื่องเงิน เครื่องทอง การจัดดอกไม้ การประดิษฐ์ การทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

๔) สาขาคหกรรมศิลป์ ได้แก่ ความรู้เรื่องอาหาร การประกอบอาหาร ความรู้เรื่องการแต่งกาย การอบรมเลี้ยงดูเด็ก การดูแลบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ความรู้เรื่องยา การรู้จักใช้ยา ความรู้ในการอยู่รวมกันเป็นครอบครัว เป็นต้น

๕) สาขากีฬาและนันทนาการ ได้แก่ การละเล่น มวยไทย ฟันดาบสองมือ กระบี่กระบอง การเลียงนกเขา ไม้ดัดต่างๆ เป็นต้น^{๑๖}

๒.๑.๖ องค์ประกอบของวัฒนธรรม

องค์ประกอบของวัฒนธรรมโดยทั่วไป มี ๔ ประการ คือ

๑) องค์คติ (Concept)

องค์คติ หมายถึง ความเชื่อ ความคิด ความเข้าใจ และอุดมการณ์ต่างๆ ตลอดจนทัศนคติ การยอมรับว่าสิ่งใดถูกหรือผิด สมควรหรือไม่ ซึ่งแล้วแต่ว่ากลุ่มใดจะใช้อะไรเป็นมาตรฐาน (Normal) ในการตัดสินใจหรือเป็นเครื่องวัด เช่น ความเชื่อในเรื่องการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น

๒) องค์พิธีการ (Usage)

องค์พิธีการ หมายถึง ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป และแสดงออกมาในรูปพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีศพ มักจะได้รับอิทธิพลจากศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ตลอดจนพิธีการแต่งกาย และการรับประทานอาหาร เช่น การแต่งกายเครื่องแบบของทางราชการ หรือการแต่งกายเครื่องแบบเต็มยศในงานรัฐพิธีต่างๆ เป็นต้น

๓) องค์การ (Association or Organization)

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๑๖} กรมศิลปากร, วัฒนธรรม อารยธรรม ภูมิปัญญาและเทคโนโลยี, (กรุงเทพมหานคร : กรม, ๒๕๔๒), หน้า ๒๓.

องค์การ หมายถึง กลุ่มที่มีการจัดระเบียบหรือมีโครงสร้างอย่างเป็นทางการมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับ มีวัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินงานไว้เป็นที่แน่นอน เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญที่สุดในสังคมซับซ้อน (Complex Society) เช่น องค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นองค์การที่ใหญ่ที่สุด สมาคมอาเซียน สหพันธ์กรรมการ หน่วยราชการ โรงเรียน วัด จนถึงครอบครัว ซึ่งเป็นองค์การที่มีขนาดเล็กที่สุดและใกล้ชิดกับมนุษย์มากที่สุด

๔) องค์วัตถุ (Instrumental and Symbolic Objects)

องค์วัตถุ เป็นวัฒนธรรมทางด้านวัตถุ มีรูปร่างที่สามารถสัมผัสจับต้องได้ เช่น บ้าน โรงเรียน ถนน เครื่องแต่งกาย เครื่องใช้ อาวุธ ตลอดจนผลผลิตทางด้านการศิลปกรรมของมนุษย์^{๑๗}

๒.๑.๗ หน้าที่ของวัฒนธรรม

หน้าที่ของวัฒนธรรม เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของคนในสังคม ซึ่งได้สืบทอดต่อมายังชนรุ่นหลัง วัฒนธรรมจึงเปรียบเสมือนเครื่องหล่อหุ้มสังคม ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ เพราะฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีสังคม หรือที่ใดมีวัฒนธรรมที่นั่นก็มีสังคม ที่ใดมีสังคมที่นั่นก็มี วัฒนธรรม เท่ากับเป็นของสิ่งเดียวกันที่มีสองด้านแยกกันในทางปฏิบัติไม่ได้ หน้าที่ของวัฒนธรรมที่พึงมีต่อสังคมพอสรุปได้ดังนี้

๑) เป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบัน เช่น รูปแบบของครอบครัวว่า ชายจะมีภรรยาได้กี่คน หรือ หญิงจะมีสามีได้กี่คน เป็นต้น

๒) เป็นตัวกำหนดบทบาท ความสัมพันธ์ของมนุษย์ เช่น ในสังคมไทยผู้ชายจะบวชเรียนเมื่อมีอายุครบ ๒๐ ปี หรือการที่เด็กต้องแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่หรือผู้มีอายุมากกว่า เป็นต้น

๓) ทำหน้าที่ควบคุมสังคม เช่น การมีประเพณีต่างๆ ให้ประพฤติปฏิบัติ ผู้ที่ฝ่าฝืนจะได้รับ การตำหนิจากสังคม เช่น การกระทำของหญิงที่หนีตามผู้ชาย โดยไม่มีการขออนุญาตตามประเพณีนั้น เป็นการสมควรที่จะได้รับการตำหนิจากสังคม เพื่อนบ้าน อาจจะไม่คบค้าสมาคมด้วย ฯลฯ เป็นต้น

๔) ทำหน้าที่เป็นเครื่องหมาย สัญลักษณ์ ที่แสดงว่าสังคมหนึ่งแตกต่างไปจากอีกสังคมหนึ่ง เช่น สังคมไทยทักทายด้วยการไหว้ สังคมอิเบตทักทายด้วยการแลบลิ้น สังคมตะวันตกทักทายด้วยการจับมือ เป็นต้น

๕) ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม เกิดเป็นปึกแผ่นความจงรักภักดี และอุทิศตนให้แก่สังคม ทำให้สังคมอยู่รอด

๖) วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและหล่อหลอมบุคลิกภาพของสังคมให้กับสมาชิก

๗) ทำให้สมาชิกแต่ละคนและแต่ละสังคมได้ตระหนักถึงความหมายและวัตถุประสงค์ของการมีชีวิตของคน เช่น สังคมไทยพุทธเชื่อว่าเกิดมาแล้วต้องชดใช้กรรม ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับชีวิตของคน เขาก็เชื่อว่าเป็นเรื่องของกฎแห่งกรรม

๘) สร้างหรือจัดรูปแบบความประพฤติและการปฏิบัติร่วมกัน โดยบุคคลไม่จำเป็นต้องคิดหาวิธีประพฤติปฏิบัติโดยไม่จำเป็น รูปแบบความประพฤติที่สังคมเคยกระทำอย่างไร หน้าที่ของสมาชิกในสังคมก็คือ การปฏิบัติตาม^{๑๘}

^{๑๗} กรมศิลปากร, วัฒนธรรม อารยธรรม ภูมิปัญญาและเทคโนโลยี, หน้า ๒๓.

๒.๑.๘ ปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรม

ปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรม โดยทั่วไป^{๑๘} มีดังนี้

๑) สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของคนเราอย่างยิ่ง เพราะคนเราจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ การปรับตัวในการดำรงชีวิตนี้เอง ก่อให้เกิดภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่างๆ ตัวอย่างเช่น การสร้างที่อยู่อาศัย พื้นที่ในภาคกลางเป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง คนในสมัยก่อนจึงได้สร้างเรือนให้ยกพื้นสูง เพื่อป้องกันน้ำท่วมตัวเรือนมีหลังคาทรงสูง เพื่อให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก เมื่อมีฝนตก น้ำฝนไหลลงได้เร็ว ไม่ค้างอยู่บนหลังคา

ส่วนทางภาคใต้มีสภาพภูมิประเทศเป็นคาบสมุทร และมีทะเลรอบทั้งทางด้านตะวันตกและด้านตะวันออก ทำให้มีฝนตกชุกและประสบภัยจากลมพายุอยู่บ่อยครั้ง คนในภาคนี้จึงปลูกเรือนที่มีหลังคาทรงเตี้ยและลาดชันเพื่อไม่ให้ต้านลม เสาเรือนไม่นิยมฝังลงดิน แต่จะวางบนฐานที่ทำจากไม้เนื้อแข็ง(ปัจจุบันนิยมใช้แท่งซีเมนต์หล่อ) เพื่อไม่ให้เสาผุพังเร็ว การสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ พื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง มีแหล่งน้ำหลายแห่ง จึงเกิดภูมิปัญญาในการคิดเครื่องมือจับสัตว์น้ำรูปแบบต่างๆ เช่น แห อวน ลอบ ยอ ไม้สำหรับดักจับสัตว์น้ำ ส่วนภาคใต้มีฝนตกชุก ในพื้นที่น้ำจึงมีระดับน้ำสูง จึงมีการประดิษฐ์เครื่องมือที่เรียกว่า แกระ ซึ่งใช้สำหรับตัดรวงข้าว

๒) ทรัพยากรธรรมชาติ นับเป็นปัจจัยพื้นฐาน สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะคนเราจะนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ ในการดำรงชีวิตในรูปแบบต่างๆ เช่น

(๒.๑) นำวัสดุที่มีในท้องถิ่น มาจักสานเป็นภาชนะหรือเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน

(๒.๒) ในแหล่งที่มีดินเหนียว จะนำดินเหนียวมาทำเครื่องปั้นดินเผา

(๒.๓) นำพืชผักสมุนไพรในท้องถิ่นมาประกอบอาหารและทำยารักษาโรคตัวอย่างเช่น การนำทรัพยากรธรรมชาติมาสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น คนในแต่ละท้องถิ่นรู้จักนำวัสดุท้องถิ่นมาจักสานเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ ในการดำรงชีวิต เช่น คนในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นิยมกินข้าวเหนียว จึงมีการสานกระติบข้าวเหนียว เพื่อใช้เก็บข้าวเหนียว โดยนำไม้ไผ่ที่มีมากในท้องถิ่นมาเป็นวัสดุ คนไทยในสมัยก่อนประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งต้องทำงานกลางแจ้งจึงมีการสานงอบไว้ใช้ใส่บังแดด วัสดุที่นำมาทำ ได้แก่ ใบจาก ใบลาน ซึ่งหาได้ง่ายในท้องถิ่น งอบนี้คนไทยมีใช้กันทั่วทุกภาค เพียงแต่รูปร่างแตกต่างกันไป

๓) ศาสนา ที่คนในสังคมนับถือ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ เช่น ภาคเหนือมีความเชื่อเรื่องการนับถือผี จึงมีประเพณีหรือพิธีกรรมเกี่ยวกับผี ภาคกลางทำเกษตรกรรมมีความเชื่อเกี่ยวกับพระแม่โพสพ จึงมีประเพณีเกี่ยวกับพระแม่โพสพ ทางภาคอีสานมักเกิดภาวะฝนแล้งจึงมีประเพณีแห่นางแมว ประเพณีบุญบั้งไฟเพื่อขอฝน^{๒๐}

^{๑๘} เสาวภา ไพทยวัฒน์, พื้นฐานวัฒนธรรม : แนวทางอนุรักษ์และพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสถานบันราชภัฏ, ๒๕๓๘), หน้า ๑๑.

^{๑๙} เสาวภา ไพทยวัฒน์, พื้นฐานวัฒนธรรม : แนวทางอนุรักษ์และพัฒนา, หน้า ๑๒.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

๒.๑.๙ ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจากแหล่งหนึ่งไปสู่อีกแหล่งหนึ่ง โดยวิธีการศึกษาจะกล่าวถึงสาเหตุของการแพร่กระจาย ปัจจัยที่สนับสนุนการแพร่กระจาย และผลของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมภายใต้หลักการพื้นฐานที่ว่า วัฒนธรรมคือความคิด และพฤติกรรมที่เป็นผลของความคิดย่อมแพร่ไปตามการเคลื่อนย้ายของผู้คน โดยปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการแพร่กระจายของวัฒนธรรมมีดังต่อไปนี้^{๒๑}

- ๑) ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ต้องไม่เป็นอุปสรรคในการติดต่อกันของผู้คน
 - ๒) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ บุคคลย่อมมีการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมอื่นๆ ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ มีการเคลื่อนย้ายผู้คนไปสู่ดินแดนที่มีสภาพดีกว่า หรืออาศัยปัจจัยทางเศรษฐกิจผู้คนจึงจะไปสู่ท้องถิ่นอื่นได้
 - ๓) ปัจจัยทางสังคม เช่น การแต่งงาน สงคราม ภัยธรรมชาติ ความขัดแย้ง ความอดอยาก เหล่านี้ย่อมส่งผลให้เกิดการอพยพเคลื่อนย้ายผู้คนไปสู่ถิ่นอื่น และนำวัฒนธรรมของตนเองติดตัวไปด้วย
 - ๔) การคมนาคมขนส่ง ถ้าการคมนาคมเป็นไปโดยสะดวก ย่อมเป็นปัจจัยเอื้ออำนวยให้เกิดการเดินทางของผู้คนง่ายขึ้น ทำให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมากขึ้น
- อย่างไรก็ตามทฤษฎีการแพร่กระจายไม่ได้ถือว่ามีบุคคลใดคิดขึ้นมาโดยตรง เพราะขณะที่เกิดทฤษฎีนี้ขึ้นในช่วงศตวรรษที่ ๑๙ นั้น เกิดขึ้นจากหลายกลุ่มความคิดในหลายประเทศในเวลาใกล้เคียงกัน โดยหลักๆ สามารถจัดได้เป็น ๓ กลุ่มความคิด คือ
- กลุ่มนักคิดจากประเทศอังกฤษ ได้แก่ อีเลียต สมิท (G.Elliott Smith) วิลเลียม เจ เปอรี (William J.Perry) และ ดิบเบิลยู เอช อาร์ ริเวอร์ (W.H.R.Rivers) ได้แก่ วิลเฮม ชมิดท์ (Wilhelm Schmidt) และฟริตซ์ แกรบ (Fritz Graeb) และนักคิดอเมริกา ได้แก่ คลาร์ก วิสส์เลอร์ (Clack Wissler) และอัลเฟรด โกรเบอร์ (Alfrade Kroeber) ซึ่งมีรายละเอียดแตกต่างกันไป ดังนี้ สำนักอังกฤษ Elliot Smith, William J. Perry และ Rivers มีความเห็นว่าอียิปต์ ถือเป็นจุดกำเนิดอารยธรรมขั้นสูงสุด ที่ทำให้เกิดการแพร่กระจายไปยังชนชาติต่างๆ ในโลก ด้วยการติดต่อค้าขายกันทำให้ความรู้ ศิลปะวิทยาการต่างๆ แพร่กระจายไปยังภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก

สำนักเยอรมนี โดย Fritz Graeb และ Wilhelm Schmidt ชาวเยอรมัน และออสเตรเลีย มีความเห็นว่าจุดศูนย์กลางของวัฒนธรรมมิได้มีเพียงจุดเดียวแต่มีหลายจุด แต่ละจุดแพร่กระจายวัฒนธรรมของตนเองไปรอบๆ เป็นวงกลม เรียกว่า วงรอบวัฒนธรรม (Culture Circle หรือ Kulturekreis) ทั้งสองกลุ่มมองว่าวัฒนธรรมส่วนใหญ่เกิดจากการหยิบยืม ส่วนสำนักอเมริกัน โดย Clack Wissler และ Alfrade Kroeber มองว่าวัฒนธรรมจะแพร่กระจายจากศูนย์กลาง หรือจุดกำเนิดไปยังเขตภูมิศาสตร์เดียวกัน และยุคสมัยที่ใกล้เคียงกันเท่าที่เกิดการยอมรับในสังคมนั้น การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมสามารถไปได้ทุกที่ เพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐานของคน

^{๒๑} นิยพรรณ วรณศิริผลวัฒน์, ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม, ศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรม (ศาลแขวงพระนครเหนือ), ๒๕๔๐, หน้า ๔-๖.

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมไปได้ทุกที่ที่ไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ และในที่มนุษย์สามารถเดินทางไปถึง โดยที่คนสามารถสร้างวัฒนธรรมได้ทุกที่ไม่จำเป็นต้องกระจายในรูปแบบวงกลม^{๒๒}

อมรา พงศาพิชญ์^{๒๓} กล่าวว่า การยืมวัฒนธรรมและการรับวัฒนธรรมจากสังคมข้างเคียงเป็นผลจากการที่วัฒนธรรมแพร่กระจายออกไป วัฒนธรรมในสังคม ก เริ่มขยายอิทธิพลไปยังสังคม ข และ ค ตามลำดับ ในระยะแรกสมาชิกของสังคม ข และสังคม ค จะรับวัฒนธรรมสังคม ก โดยการหยิบยืม แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปนานๆ เข้าอาจรับเอาเป็นของตัวเองโดยถาวร หมายความว่าได้เกิดการกระจายทางวัฒนธรรมจากจุดเริ่มต้นในสังคมหนึ่ง ไปยังสังคมอื่นๆ การกระจายทางวัฒนธรรมนี้อาจเกิดขึ้นได้จากหลายๆ จุด ที่เห็นได้ชัดก็คือวัฒนธรรมของชาวยุโรป ซึ่งระยะแรกจะมีวัฒนธรรมแองโกล วัฒนธรรมเยอรมัน วัฒนธรรมฝรั่งเศส เมื่อเกิดการแพร่กระจายวัฒนธรรมเหล่านี้ออกไป วัฒนธรรมของประเทศกลุ่มนี้คล้ายคลึงกัน เรียกว่า วัฒนธรรมตะวันตก

สรุปได้ว่า การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นได้จากปัจจัยต่างๆ เป็นตัวกระตุ้นและเป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นที่อยู่ของมนุษย์ นำความเชื่อทางวัฒนธรรมติดตัวไปเผยแพร่ในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ หรือการแลกเปลี่ยนค้าขายทำให้วัฒนธรรมเกิดการหลั่งไหล และผสมผสานเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน จนเป็นวัฒนธรรมที่ยอมรับทางสังคม เป็นการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจากที่หนึ่งไปสู่อีกแหล่งในลักษณะวัฒนธรรมที่เจริญหรือมีพลังมากกว่าแพร่ไปสู่วัฒนธรรมที่ด้อยกว่าหรืออ่อนแอกว่า ทั้งนี้การที่สังคมใดจะสามารถรับเอาวัฒนธรรมอื่นได้มากน้อยหรือรวดเร็วเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับบริบทความเข้มแข็งภายในของวัฒนธรรมนั่นเอง ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม จะช่วยให้ผู้วิจัยอธิบายปัจจัยและรูปแบบของการส่งผ่านวัฒนธรรมทางความเชื่อจากแหล่งหนึ่งไปสู่อีกแหล่งหนึ่งได้

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัยโบราณที่มีความเจริญทางด้านวิชาการน้อย ความเชื่อจึงเกิดจากการเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจของเทวดา พระเจ้า หรือภูตผีปิศาจ ดังนั้นเมื่อเกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ขึ้น เช่น ฝนตก พายุพัด พายุฟ้าผ่า แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด อุทกภัย และวาทภัย ต่างๆ ขึ้น ล้วนเป็นสิ่งที่มียุทธิพลต่อชีวิตหรือความเป็นอยู่ของมนุษย์ ซึ่งยากที่จะป้องกันหรือแก้ไขได้ด้วยตัวเอง บางอย่างเป็นเหตุการณ์ที่อำนวยความสะดวก แต่บางเหตุการณ์ก็เป็นอันตรายต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ มนุษย์จึงพยายามที่จะคิดหาวิธีการที่จะก่อให้เกิดผลในทางที่ดี และเกิดความสุขให้กับตนเอง เพื่อกระทำต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ทำให้เกิดเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรม หรือศาสนาเกิดขึ้น

๒.๒.๑ ความหมายของความเชื่อ

^{๒๒} นิยพรรณ วรรณศิริผลวัฒน์, ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม, หน้า ๔.

^{๒๓} อมรา พงศาพิชญ์, อุทัย ดุลยเกษม(บรรณาธิการ), คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อการพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๗), หน้า ๕๘.

คำว่า “ความเชื่อ” มีความหมายอยู่หลายความหมาย นักวิชาการและผู้รู้ได้ให้ความหมายของความเชื่อไว้ในแง่มุมต่างๆ ดังนี้

ความเชื่อ คือ การยอมรับว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริงหรือเป็นสิ่งที่เราไว้วางใจ ความจริงหรือความไว้วางใจที่เป็นรูปของความเชื่อนั้น ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นความจริงที่ตรงตามหลักเหตุผลหรือหลักวิทยาศาสตร์ใดๆ คนที่เชื่อในฤกษ์ยามก็จะถือว่า วันเวลาการโคจรของดวงดาวจะก่อให้เกิดผลต่อตัวมนุษย์ คนที่เชื่อเครื่องรางของขลังก็มีความยึดมั่นว่า เครื่องรางของขลังให้คุณให้โทษแก่ตนได้จริง ตัวอย่างของความเชื่อ ได้แก่ ศาสนา ศาสนา โหราศาสตร์ โชคลาง ของขลัง ผีสาง นางไม้ ความเชื่ออำนาจลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เหล่านี้เป็นต้น

ธวัช ปุณโณทก^{๒๔} ได้กล่าวถึงความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อ คือ การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์นั้นๆ หรือสังคมมนุษย์นั้นๆ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ไม่สามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเคารพเกรงกลัวสิ่งเหล่านี้ เรียกว่าความเชื่อ ฉะนั้นความเชื่อจึงมีขอบเขตกว้างขวางมาก ไม่เพียงแต่จะหมายถึงความเชื่อในดวงวิญญาณทั้งหลาย (belief in spiritual beings) ภูตผี คาถาอาคม โชคลาง ศาสนาต่างๆ ยังรวมถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มนุษย์ยอมรับนับถือ เช่น ต้นไม้ (ต้นโพธิ์ ต้นไทร) ป่าเขา เป็นต้น

พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์^{๒๕} ได้ให้ความหมายของคำว่า “ความเชื่อ” ในพุทธศาสนาที่ตรงกับภาษาบาลีว่า “สัทธา” และตรงกับภาษาสันสกฤตว่า “ศรัทธา” ไวว่า เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ความมั่นใจในความจริง ความดี สิ่งดีงาม และในการทำ ความดี ซึ่งประกอบด้วย ๔ อย่างคือ ๑) กัมมสัทธา (เชื่อกรรม), ๒) วิปากสัทธา (เชื่อผลของกรรม), ๓) กัมมัสสกตาสัทธา (เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน) และ ๔) ตถาคตโพธิสัทธา (เชื่อปัญญาตรัสรู้ของตถาคต)

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส^{๒๖} ทรงให้ความหมายของสัทธา ว่า “ความเชื่อ” และทรงให้ความหมายของคำว่า “สัทธาสัมปทา” หมายถึง ถึงพร้อมด้วยศรัทธา คือเชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ เช่น เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น

ดลมนรจ์ บากา^{๒๗} ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับ ความเชื่อทางศาสนาของชาวพุทธว่าความเชื่อทางศาสนาเป็นฐานเบื้องต้นของการปฏิบัติธรรม พระพุทธศาสนาไม่ต้องการความเชื่อประเภทมหาย

^{๒๔} ธวัช ปุณโณทก, ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสานในวัฒนธรรมพื้นบ้าน: คติความเชื่อ, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๑๔-๒๕.

^{๒๕} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓๒๓.

^{๒๖} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, นวโกวาท, (กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๙), หน้า ๔๕.

^{๒๗} ดลมนรจ์ บากา, “การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเชื่อทางศาสนาและผลกระทบที่มีต่อระบบ สังคม เศรษฐกิจ และแนวทางการดำเนินชีวิตของชาวพุทธและชาวมุสลิมในชนบท: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอสุไหงปาดี จังหวัดนราธิวาส”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๓), หน้า ๗.

เพราะความเชื่อที่มกมายทำให้คนหลงผิดและเดินทางผิด ความเชื่อที่ถูกตองควรตั้งอยู่บนฐานของปัญญา ผู้เชื่อตองมีเหตุผลที่เป็นแนวคิดของตนเอง ใหนักคิดให้เห็นชัดแล้วจึงเชื่อ

จากความหมายและทรรศนะตางๆ จึงสรุปไดวา ความเชื่อในพระพุทศศาสนา หมายถึง เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่ออยางมีเหตุผล ไมเชื่ออยางมกมาย เช่น เชื่อวาทำดีไดดี ทำชั่วไดชั่ว คือเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม หรือเชื่อเรื่องบุญและบาป เป็นต้น และประการสำคัญ ความเชื่อทางศาสนาถือเป็นปัทฐานที่สำคัญยิ่งต่อการปฏิบัติธรรมชั้นสูงต่อไป

จากคำจำกัดความตางๆ ข้างต้น จึงพอสรุปความหมายของความเชื่อไว้ว่า “ความเชื่อ” หมายถึง การยอมรับตางๆ ว่าเป็นจริง มีอยู่จริง และมีอำนาจที่จะบันดาลให้เกิดผลดีหรือผลร้ายต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ถึงแม้ว่าสิ่งนั้นจะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงด้วยเหตุผล แต่เป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มชนหรือสังคม

๒.๒.๒ ความหมายของวัฒนธรรมท้องถิ่น

คำว่า วัฒนธรรม เป็นคำสมาสที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต คำว่า วัฒน มาจากคำบาลีว่า วทฺชน ซึ่งแปลว่า เจริญงอกงาม ส่วนคำว่า ธรรม มาจากภาษาสันสกฤตว่า ธรม เขียนตามรูปบาลีล้วนๆ คือ วทฺชนธรม หมายถึง ความดี ซึ่งหากแปลตามรากศัพท์ คือ สภาพอันเป็นความเจริญงอกงาม หรือลักษณะที่แสดงความเจริญงอกงาม

การศึกษาคำว่าวัฒนธรรมในด้านที่มาของวัฒนธรรม วัฒนธรรม มาจากภาษาละติน ๒ คำ คือ Colere และ Cultus คำว่า Colere แปลว่า ปลูกฝังหรือสั่งสอน คำว่า Cultus แปลว่าการปลูกฝังหรือการอบรม เมื่อรวมกันได้คำว่า Culture ในภาษาอังกฤษในภาษาไทยใช้คำว่า “วัฒนธรรม” แปลตามความหมายเดิมว่า ความเจริญงอกงาม คำว่า “วัฒนธรรม” มาจากคำว่า วัฒน และคำว่า ธรรมะ คำว่า วัฒนาหมายถึง ความเจริญงอกงาม ส่วนคำว่าธรรมะ หมายถึง คุณความดี ดังนั้น วัฒนธรรม จึงหมายถึงสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะหรือวิถีของหมู่คณะ เหตุที่กล่าววว่า วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของหมู่คณะ เพราะวัฒนธรรมได้แทรกซึมไปทั่วทุกกิจกรรมของการดำเนินชีวิต นับตั้งแต่ภาษาพูด ภาษาเขียน การแต่งกายการกินอยู่หลับนอน ทุกอิริยาบถของมนุษย์จะได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมอยู่ตลอดเวลา^{๒๘}

วัฒนธรรมมีคำอธิบายแตกต่างกันหลายความหมาย วัฒนธรรมจึงมีความหมายแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ที่ต้องการศึกษา โดยนิยามภายในขอบเขตเรื่องนั้นๆ ส่วนใหญ่คำจำกัดความจะเน้นถึงระบบความเชื่อ ค่านิยม สังคมซึ่งอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์ มีผู้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้มากมาย ดังนี้

พระยาอนุมานราชธน^{๒๙} ได้กล่าวถึงวัฒนธรรม ในหลายความหมายว่าวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวม วัฒนธรรม คือวิถีแห่งชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้เรียนกันได้ เอาอย่างกันได้ วัฒนธรรม คือ สิ่งอันเป็นผลิตผลของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบต่อเป็นประเพณี วัฒนธรรม

^{๒๘} พิกพ วังเงิน, พฤติกรรมองค์กร, (กรุงเทพฯ: อักษรพิทยา, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓๙.

^{๒๙} พระยาอนุมานราชธน, เรื่องวัฒนธรรม, (กรุงเทพฯ: กองวัฒนธรรม, ๒๔๙๖), หน้า ๖.

คือ ความคิดเห็น ความรู้สึก ความประพฤติและกิริยาอาการหรือการกระทำใดๆ ของมนุษย์ในส่วนรวม ลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกันและสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบประเพณี เป็นต้น วัฒนธรรม คือ มรดกแห่งสังคมซึ่งสังคมรับไว้และรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม

สุพัตรา สุภาพ^{๓๐} กล่าวว่า วัฒนธรรม มีความหมายครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่าง ที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ใช้ในการปฏิบัติการจัดระเบียบตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยมความรู้และเทคโนโลยีต่างๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

ไพบุลย์ ช่างเรียน^{๓๑} กล่าวว่า วัฒนธรรม คือวิถีชีวิตที่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งถือปฏิบัติ วัฒนธรรมจึงประกอบด้วย นิสัยหรือความเคยชิน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิธีการประพฤติปฏิบัติ ความเชื่อ ค่านิยม รวมทั้งภาษาและวัตถุสิ่งของต่างๆ วัฒนธรรมของสังคมจะซึมซาบเข้าไปในตัวบุคคลนั้นตั้งแต่ออกจากท้องมารดา จนกระทั่งตายไปจากสังคม วัฒนธรรมทำให้คนรวมตัวเป็นสังคม มีการอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบ การเรียนรู้เรื่องของวัฒนธรรมจึงช่วยให้เกิดความเข้าใจพฤติกรรมของบุคคลหรือมนุษย์ซึ่งถือว่าเป็นสัตว์สังคม คือมีวัฒนธรรมนั้น หาได้มีอิสระรอดพ้นไปจากค่านิยม ปทัสถาน และการลงโทษทางสังคมในส่วนรวมไปได้ไม่ และออกมาในรูปของพฤติกรรมตลอดจนการประพฤติปฏิบัติทั้งในสังคมและองค์การ

ยศ สันตสมบัติ^{๓๒} วัฒนธรรม เป็นระบบความเชื่อและค่านิยมทางสังคมซึ่งอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์วัฒนธรรมคือกฎ ระเบียบ หรือมาตรฐานของพฤติกรรมที่คนในสังคมยอมรับ วัฒนธรรม คือวิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นวิธีการดำเนินชีวิตของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง มีการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง

สุภางค์ จันทวานิช^{๓๓} กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึงวิถีชีวิตและแบบแผนที่คนกลุ่มหนึ่งใช้ร่วมกัน อันหมายถึง คนกลุ่มหนึ่งก็มีวิถีชีวิตแบบหนึ่งต่างกลุ่มก็ต่างมีวิถีชีวิตและต่างพฤติกรรม วิถีชีวิตของคนในสังคมต่างประเภทกันซึ่งอยู่ในสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมืองและสังคมที่แตกต่างกัน ทำให้วัฒนธรรมแบบแผน พฤติกรรมต่างกันไปด้วย

วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เป็นธรรมชาติวัฒนธรรมมีทั้งสาระและรูปแบบที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ วัฒนธรรมคือรูปแบบที่เป็นระบบความคิด วิธีการ โครงสร้างทางสังคม สถาบัน ตลอดจนแบบแผนและทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น การดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรม จึงจำเป็นต้องเข้าใจบริบทและเงื่อนไขแวดล้อม ศักยภาพของมนุษย์ตลอดจนสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดยั้ง เมื่อพูดถึงวัฒนธรรม คนส่วนใหญ่มักนึก

^{๓๐} สุพัตรา สุภาพ, สังคมและวัฒนธรรมไทย: ค่านิยม ครอบครั้ว ศาสนา ประเพณี, (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๘), หน้า ๑๑๙.

^{๓๑} ไพบุลย์ ช่างเรียน, วัฒนธรรมกับการบริหาร, (กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒), หน้า ๓๙.

^{๓๒} ยศ สันตสมบัติ, มนุษย์กับวัฒนธรรม, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐๐.

^{๓๓} สุภางค์ จันทวานิช, ประสบการณ์วัฒนธรรมศึกษา, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓), หน้า ๑๑.

ถึงการร้องรำทำเพลงและศิลปวัตถุทำให้คำว่า วัฒนธรรม ไม่มีพลังขับเคลื่อนทางปัญญาและการพัฒนา

แท้จริงแล้ววัฒนธรรม เป็นรูปแบบวิถีคิดและรูปแบบวิถีชีวิตที่คนในสังคมส่วนใหญ่ยึดถือในการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมจึงสะท้อนลักษณะนิสัยของคนในสังคมนั้นๆ และที่สำคัญ วัฒนธรรม มีนัยยะที่สะท้อนว่าคนในสังคมนั้นเป็นผู้ก่อให้เกิดการพัฒนาหรือเป็นผู้สร้างปัญหาให้กับสังคม การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นการพัฒนาที่เอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง^{๓๔}

แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนมีความชัดเจนในการมองเห็นคุณค่าของชุมชน ดังปรากฏในแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทยของฉัตรทิพย์ นาถสุภา^{๓๕} ได้เสนอแนวคิด ๖ ข้อ ได้แก่

๑. เน้นการพัฒนาแบบกลุ่มซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิมของคนไทยซึ่งไม่คำนึงถึงการแข่งขันระหว่างปัจเจกชน

๒. ปลุกจิตสำนึกแบบชุมชนในด้านความรัก ความสามัคคี ความภาคภูมิใจในท้องถิ่น

๓. มีกระบวนการผลิตซ้ำจิตสำนึกชุมชนโดยผ่านปัญญาชนของท้องถิ่น นักวิชาการในเมือง นักพัฒนาและผู้อาวุโสในชุมชน เพื่อสืบทอดจิตสำนึกของชุมชนต่อไป

๔. มีกลุ่มชาวบ้านในรูปของการจัดองค์กร เช่น สหกรณ์ สมาพันธ์ เพื่อให้มีอำนาจต่อรองกับองค์กรภายนอก

๕. มีการประสานวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มต่างๆ เพื่อสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

๖. มีความสัมพันธ์และใกล้ชิดกับธรรมชาติโดยช่วยกันอนุรักษ์ปกป้องธรรมชาติเพื่อคงความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน

วัฒนธรรมชุมชนมีความหมายในการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นโดยอาศัยความรู้และภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมาเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและการพัฒนาชีวิต รวมถึงการปฏิเสธอำนาจของรัฐและเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่จะเข้ามาครอบงำทางความคิด ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา^{๓๖} กล่าวว่า แนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็เหมือนแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีทั้งภาครัฐและเอกชนในการตระหนักถึงการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม จึงก่อให้เกิดกระแสเรียกร้องหลัก ๓ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. กระแสความต้องการของชาวโลกให้เกิดจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เป็นกระแสความต้องการของประชาชนทั่วโลกให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในแง่การอนุรักษ์

^{๓๔} ประเวศ วะสี, การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง, (กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑.

^{๓๕} ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย, (กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์), ๒๕๔๑.

^{๓๖} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, (กรุงเทพฯ: บริษัทเพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด), ๒๕๔๘.

สิ่งแวดล้อมระดับท้องถิ่นจนถึงขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ระบบนิเวศ เพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพไว้

๒. กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เกิดการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว เป็นกระแสความต้องการที่มีมากขึ้นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการได้รับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยว มากกว่าความสนุกเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว เพื่อสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่

๓. กระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นกระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเป็นหลักประกันให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง และชุมชนท้องถิ่นยอมรับในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

จากกระแสดังกล่าวก่อให้เกิดการตื่นตัวในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ขึ้น เพื่อมาทดแทนหรือแข่งขันกับการท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม จึงเป็นสาเหตุสำคัญให้เกิดการประชุม นานาชาติด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืนขึ้น ณ เมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๓๕ จากผลของการประชุมครั้งนี้ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่า เป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและเจ้าของท้องถิ่น ในขณะเดียวกันก็ปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลัง ซึ่งความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพ พร้อมกับรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และระบบนิเวศได้ด้วย จากหมายดังกล่าวสามารถนำมาแปลเป็นหลักการเบื้องต้น และสร้างกรอบนโยบายและแนวทางปฏิบัติของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จึงทำให้ประเทศต่าง คิดหารูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ เพื่อไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นเหตุให้มีการประชุม Earth Summit ขึ้นที่กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๓๕ ในที่ประชุมมุ่งเน้นความสนใจทั่วโลกสู่ประเด็นเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และสรุปบทเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมา เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและได้มีการลงนาม อันเป็นที่เกิดแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็มีหลักการท่องเที่ยวที่เป็นรูปแบบเฉพาะ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีหลักการ ดังนี้

๑. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่า ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวนั้น เพื่อเป็นข้อมูลให้นักท่องเที่ยวในการเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ในการเข้าชม ในขณะเดียวกันก็จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

๒. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการปลูกฝังสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรัก ห่วงแหน รักษา และดึงชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนด้วย และได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ เช่น การจ้างงาน การบริการนำเที่ยว การให้บริการขนส่ง การให้บริการที่พัก การขายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น

๓. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรม และได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

๔. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้าน หรือของชุมชนอื่นรวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนของตนเองด้วย

ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญมีอยู่ ๙ ประการ คือ

๑. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อสามารถสืบทอดถึงอนุชนรุ่นหลัง

๒. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักที่ว่าด้วยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือกระทบน้อยที่สุด

๓. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย

๔. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

๕. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันจะเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

๖. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาดของการบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

๗. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ เพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก โดยยึดหลักที่ว่าต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๘. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ และความสะดวกของพื้นที่ โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุกๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ

๙. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักที่ว่าต้องป้องกันรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด เพื่อให้นักท่องเที่ยวอบอุ่นใจ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตัวเองอย่างเข้าใจในสรรพสิ่งของโลกที่ไม่สามารถแยกตัวออกจากกันได้ ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ฉะนั้นองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญจึงควรมี ๖ ด้าน ดังต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อันประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจ ๑๐ ประการคือ

๑.๑ ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น

๑.๒ โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ

๑.๓ งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมทั้งซากปรักหักพัง

๑.๔ ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้น และแกะสลัก

๑.๕ ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา

๑.๖ ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ

๑.๗ ภาษา และวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา

๑.๘ วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ขนบธรรมเนียมการรับประทานอาหาร

๑.๙ ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียม และเทศกาลต่าง ๆ

๑.๑๐ ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่างๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

๒. องค์ประกอบด้านกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อมโดยมีการศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

๓. องค์ประกอบด้านธุรกิจท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้บริการทางการท่องเที่ยวโดยผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และได้ผลตอบแทนในกำไรสู่ธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

๔. องค์ประกอบด้านการตลาดท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการตลาดท่องเที่ยวคุณภาพ โดยแสวงหานักท่องเที่ยวคุณภาพให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวคุณภาพได้รับรู้และได้ประสบการณ์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างพึงพอใจ อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

๕. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นการตลาดท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ และได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น

๖. องค์ประกอบด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่ต้องคำนึงถึงการปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการท่องเที่ยวแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยมีการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความรักความหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม

๒.๔.๑ ความหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม

ได้มีการให้ความหมายจากนักวิชาการ องค์กร หน่วยงานต่างๆ ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

การอนุรักษ์ (Conservation) หมายถึงกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการทำให้วัฒนธรรมนั้นเข้มแข็งคงอยู่ได้โดยไม่ต้องปฏิบัติการ ใดๆใด(คณะกรรมการดำเนินงานและประสานงานวันอนุรักษ์มรดกไทย, ๒๕๔๑-๒๕๔๔) การอนุรักษ์ (Conservation) หมายถึง การรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมที่หาได้ยาก หรือกำลังจะสูญหายไป และไม่สามารถสืบทอดพัฒนาได้อีก เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังในการที่จะติดตาม ศึกษาค้นคว้า หาร่องรอยความเจริญทางวัฒนธรรมในอดีต^{๓๗}

นิวัติ เรืองพาณิชย์ กล่าวว่า การอนุรักษ์ และใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่มากที่สุด และสามารถที่จะมีใช้ได้เป็นเวลานานที่สุด ซึ่งต้องสูญเสียประโยชน์ให้น้อยที่สุด ทั้งนี้ต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร โดยทั่วถึง มากที่สุด ดังนั้นจะต้องเข้าใจว่าการอนุรักษ์ไม่ได้หมายถึงการเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉยๆ ตามกาลเทศะ (Time and Space) และพยายามให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด^{๓๘}

การให้ความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” ซึ่งแผลงมาจากคำว่า “Culture” ในภาษาอังกฤษ นั้น มีการให้ความหมาย และนำมาใช้ต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นในประเทศไทยหรือต่างประเทศก็ตาม ซึ่งการให้ความหมายและนำมาใช้ดังกล่าวนี้ต่างก็มีส่วนถูกด้วยกันทั้งสิ้นขึ้นอยู่กับว่าผู้ให้ ความหมาย และผู้นำมาใช้จะมองวัฒนธรรมในแง่มุมใด ด้วยเหตุนี้การหาข้อสรุปให้เป็นที่ยุติเกี่ยวกับความหมายของวัฒนธรรมจึงไม่อาจจะกระทำได้นอกจากนั้นก็ยังเป็นสิ่งที่ไม่สมควรทำอีกด้วย

พระเทพเวที อธิบายความหมายของวัฒนธรรมว่า^{๓๙}

๑) วัฒนธรรมเป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรมภูมิปัญญาที่ถ่ายทอด สืบต่อกันมาของสังคมนั้นๆ

๒) วัฒนธรรมมีความหมายรวมไปถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทั้งหมดของสังคมตั้งแต่ภายในจิตใจของคน มีค่านิยม คุณค่าทางจิตใจ คุณธรรม ลักษณะนิสัย แนวความคิด และสติปัญญาออกมาจนท่าที และวิถีปฏิบัติของมนุษย์ต่อจิตใจ และร่างกายของตนลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ตลอดจนความรู้ความเข้าใจ ทำที่การมอง และการปฏิบัติของมนุษย์ต่อธรรมชาติแวดล้อม

^{๓๗} คณะกรรมการดำเนินงานและประสานงานวันอนุรักษ์มรดกไทย, แผนแม่บทวันอนุรักษ์มรดกไทย, (ม.ป.พ, ๒๕๔๑), หน้า ๒๗.

^{๓๘} นิวัติ เรืองพาณิชย์, การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : คณะวนศาสตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๒๗.

^{๓๙} กุลวิจิตร ภัคคานนท์, ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพ : ศึกษากรณีกลุ่มอาชีพจังหวัดสุรินทร์, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๓๗), หน้า ๒๗-๒๘.

๓) วัฒนธรรม ก็คือ ประสบการณ์ ความรู้ความสามารถที่สังคมนั้นมีอยู่หรือเนื้อตัวทั้งหมดของสังคมนั่นเอง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงใน การดำเนินงานทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ ที่ได้ให้ความหมาย และคำอธิบายถึงลักษณะวัฒนธรรมไว้ เมื่อคราวจัดทำนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ และแนวทางในการรักษา ส่งเสริม และพัฒนา วัฒนธรรม พุทธศักราช ๒๕๕๙ ดังนี้

๑) วัฒนธรรมเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ และการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจ และซาบซึ้งร่วมกัน

๒) วัฒนธรรมเกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติร่วมกัน เป็นแนวทางเดียวกันอย่างต่อเนื่องของสมาชิกในสังคม มีการสืบทอดเป็นมรดกทางสังคมต่อกันมาจากอดีต หรืออาจเป็นสิ่งประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ หรืออาจรับเอาสิ่งที่เผยแพร่มาจากสังคมอื่น ทั้งหมดนี้หากสมาชิก ยอมรับและยึดถือเป็นแบบแผนประพฤติปฏิบัติร่วมกันก็ย่อมถือเป็นวัฒนธรรมของสังคมนั้น

๓) วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลาเมื่อมีการประดิษฐ์หรือ ค้นพบสิ่งใหม่ วิธีใหม่ที่ใช้ในการแก้ปัญหา และตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่าย่อม ทำให้สมาชิกเกิดความนิยม และในที่สุดอาจเลิกวัฒนธรรมดั้งเดิม การจะรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิม จำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาวัฒนธรรมนั้นให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย

๔) วัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชนในสังคมใหญ่ ย่อมมีเนื้อหา รูปแบบบทบาทและหน้าที่แตกต่างกันไปหากว่าความแตกต่างนั้นไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสังคมโดยรวมแล้ว ก็สมควร ให้กลุ่มชนทั้งหลายมีโอกาสเรียนรู้วัฒนธรรมของกัน และกันเพราะสภาพความแตกต่างอย่างนี้ เป็นธรรมชาติของวัฒนธรรม

๕) วัฒนธรรมอาจจะจำแนกได้เป็นหลายประเภทคือ วัฒนธรรมประจำชาติวัฒนธรรมสากล วัฒนธรรมเมือง และวัฒนธรรมพื้นบ้าน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรอบความคิด และวัตถุประสงค์ ในการประยุกต์ใช้ของผู้จำแนกการจัดหมวดหมู่ของวัฒนธรรมเพื่อความสะดวกในการสื่อความ และประสานงานอันเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินงานวัฒนธรรม

๖) วัฒนธรรมเป็นทั้งพื้นฐาน และเครื่องมือสำหรับสร้างเสริมความสามัคคีกลมเกลียว และความเป็นปึกแผ่นในหมู่ประชาชน วัฒนธรรมจะช่วยชักนำให้คนประพฤติดี ปฏิบัติธรรม และพร้อมที่จะเผชิญชีวิตร่วมกันบนผืนแผ่นดินเดียวกันทั้งในยามสุข และยามทุกข์

๗) วัฒนธรรมเป็นกรอบ และเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับ สภาพแวดล้อม จึงถือได้ว่าวัฒนธรรมเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกของสังคมซึ่ง อาจจะช่วยป้องกันและแก้ไขตลอดทั้งตอบสนองความต้องการของสมาชิก และของสังคมได้

๘) วัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ เป็นลักษณะเด่นประจำชาตินั้นๆ หรือประจำหมู่คณะ ซึ่งมี ส่วนช่วยให้ชนในชาติมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันอันจะทำให้เกิดความรักสามัคคี และจะส่งผลต่อการ รวมพลังของหมู่คณะ และธำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ^{๔๐}

ผจงจิตต์ อธิคมนันท์ (๒๕๔๓) อธิบายความหมาย และลักษณะของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งอันเป็นวิถีชีวิตของสังคม คนในสังคมมีส่วนร่วมจะคิดเห็นอย่างไร มีความเชื่ออย่างไร ก็แสดงออกให้ปรากฏเห็น เป็นรูปภาษา ประเพณี กิจกรรมงาน การละเล่น การศาสนา เป็นต้น ตลอดจนสิ่งต่างๆ ที่คนในสังคมมีส่วนร่วมสร้างขึ้น เช่น สิ่งอันจำเป็นแก่วิถีชีวิต และการครองชีพ ได้แก่ ปัจจัยสี่ เครื่องมือ เครื่องใช้ ความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ซึ่งแสดงปรากฏให้เห็นเป็นสิ่งที่ ต่างๆ ซึ่งมี การสะสมเป็นความรู้ในความทรงจำ จดไว้ในหนังสือ และสิ่งต่างๆ ที่สร้างขึ้น และ ถ่ายทอดไว้ให้แกกัน เป็นมรดกตกทอดสืบต่อกันมาชั่วอายุคนมีการเพิ่มเติมเสริมสร้างสิ่งใหม่ และ ปรับปรุงสิ่งเก่าให้เข้ากัน ได้ และมีความเจริญก้าวหน้า โดยวัฒนธรรมจะมีลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑) เป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ การเรียนรู้เป็นเรื่องสำคัญทำให้ มนุษย์สร้างสิ่งที่เราเรียกว่า วัฒนธรรมเกิดขึ้น มนุษย์จะต่างจากสัตว์เนื่องจากการกระทำต่างๆ เป็น เรื่องของการเรียนรู้ เช่น การหิวผอม การแปร่งฟัน การเย็บผ้า เขียนหนังสือ ฯลฯ ส่วนสัตว์ จะใช้ สัญชาตญาณ การเรียนรู้มันจะมีลักษณะสั่งสมจากประสบการณ์ที่มนุษย์ได้เผชิญในชีวิต ไม่ได้ถูก ถ่ายทอดทางชีวภาพหรือพันธุกรรมการเรียนรู้มันเกิดจากการเป็นสมาชิกของกลุ่มของ สังคม

๒) เป็นสิ่งที่สืบทอดจากบรรพบุรุษเป็นมรดกทางสังคมซึ่งส่งต่อๆ กันมาหลายช่วงอายุ ซึ่ง คนรุ่นต่อมาได้นำมาใช้ปฏิบัติทำให้คงอยู่ไม่สูญหายแต่อาจปรับเปลี่ยนไป เช่น ภาษาการแต่งกาย ฯลฯ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมนั้น จะขึ้นอยู่กับภาวะในสังคมในขณะนั้นๆ

๓) เป็นของส่วนรวมในสังคม มิใช่เป็นของผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ แต่จะช่วยกันคิด สิ่ง ที่ สร้างสรรค์ ร่วมกันปฏิบัติทำให้วัฒนธรรมนั้นอยู่ยืดยาว เช่น ภาษา การแต่งกาย วัฒนธรรม จึงเป็นวิถี ชีวิตความเป็นอยู่ของคนจำนวนมาก หรือของสังคมทั้งหมด^{๔๑}

๒.๔.๒ นิยามของวัฒนธรรม

นักวิชาการวัฒนธรรมหลายท่านได้ให้คำจำกัดความ คำว่า "วัฒนธรรม" ไว้ดังนี้

๑) วัฒนธรรม มีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นแบบแผนในความคิดและ การกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคม ใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์วิธีการในการปฏิบัติจัดระเบียบตลอดจนความเชื่อ ความนิยม

^{๔๐} กุลวิจิตร ภัทธานนท์, ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพ, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๓๗), หน้า

^{๔๑} ผจงจิตต์ อธิคมนันท์, การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า

ความรู้ และเทคโนโลยีต่างๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ (สุพัตรา สุภาพ, ๒๕๓๖)^{๔๒}

๒) วัฒนธรรม หมายถึง ความเจริญงอกงาม ซึ่งเป็นผลจากระบบความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ จำแนกออกเป็น ๓ ด้าน คือ จิตใจ สังคม และวัตถุ มีการสั่งสม และสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง จนกลายเป็นแบบแผนที่สามารถเรียนรู้และก่อให้เกิดผลิตรกรรม และผลิตผลทั้งที่เป็น รูปธรรมและนามธรรมอันควรค่าแก่การวิจัยอนุรักษ์ พื้นฟู ถ่ายทอด เสริมสร้างเอตทัคคะและ แลกเปลี่ยน เพื่อสร้างคุณภาพแห่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และธรรมชาติ ซึ่งจะช่วยให้ มนุษย์ สามารถดำรงชีวิตอย่างมีสุข สันติสุข และอิสรภาพอันเป็นพื้นฐานแห่งอารยธรรมของมนุษยชาติ

๒.๔.๓ แนวคิดที่เกี่ยวกับเรื่องของวัฒนธรรมกับการพัฒนา

มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นเพราะมนุษย์มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากสัตว์ และสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นกลไกในการปรับตัว รวมทั้งเพื่อสนองความต้องการที่จำเป็น ๓ ระดับ คือ ความต้องการเบื้องต้นหรือความต้องการปัจจัยสี่เพื่อการอยู่รอด ความต้องการที่เกิดตามมา หรือความต้องการเพิ่มเติมเพื่อให้มนุษย์สามารถอาศัยอยู่ในสังคมได้ เช่น ความต้องการด้านการสื่อสารซึ่งทำให้เกิดระบบภาษาและสัญลักษณ์ขึ้น นอกจากนี้ยังมีเรื่องของความต้องการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบ ซึ่งทำให้เกิดวัฒนธรรมที่ใช้ในการควบคุมสังคมขึ้นและความต้องการร่วมหรือความต้องการให้การอยู่รอดนั้นเกิดความสมบูรณ์พูนสุข เช่น การพักผ่อน การแสดงออกทางสุนทรียภาพ ศิลปะ และดนตรี เป็นต้น^{๔๓}

วัฒนธรรมมี ๒ ลักษณะ คือ

๑) ลักษณะที่หยุดนิ่งไม่เคลื่อนไหวเพราะขาดความสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่เป็นผู้ผลิตวัฒนธรรมนั้นไปแล้ว ดังนั้นวัฒนธรรมในลักษณะหยุดนิ่งจึงมักเป็นภาพของอดีต ส่วนนี้เรียกว่า ศิลปวัฒนธรรม ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ

๒) ลักษณะที่เคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ถ่ายทอด สืบต่อกันจากรุ่นสู่รุ่น วัฒนธรรมส่วนนี้มักปรากฏเป็นวัฒนธรรมของคนในสังคมปัจจุบัน จึงเรียกว่า สังคมวัฒนธรรม สำหรับความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมทั้ง ๒ ลักษณะนี้มักปรากฏในลักษณะที่ว่าสังคมวัฒนธรรม ทำหน้าที่รักษาอนุรักษ์ และหล่อเลี้ยงศิลปวัฒนธรรมให้มีความสำคัญขึ้นมา^{๔๔}

^{๔๒} สุพัตรา สุภาพ, เทคนิคการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพยุคใหม่เน้นพฤติกรรมมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมนิมิต, ๒๕๓๖), หน้า ๒๙.

^{๔๓} เอกชัย เครืออินตะ, วัฒนธรรมชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐).

^{๔๔} ศรีศักร วัลลิโภคม, กฎหมายตราสามดวงกับความเชื่อของไทย, (กรุงเทพมหานคร : เมืองโบราณ, ๒๕๔๓), หน้า

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องเรียนรู้และถ่ายทอดเพื่อสอนให้คนรุ่นหลังรู้ถึง ระบบสัญลักษณ์ของสังคม และการถ่ายทอดวัฒนธรรมนี้ถือเป็นหนึ่งในกระบวนการสืบสาน วัฒนธรรมซึ่ง การสืบสานวัฒนธรรม หมายถึง การสืบสาวเรื่องราวในอดีตที่มีการสืบทอด และปรับปรุงให้สอดคล้อง กับยุคสมัย เกิดผลเป็นประโยชน์แก่คนในปัจจุบัน และมีชีวิตชีวา พร้อมทั้งจะเป็นฐานของการองกาม สืบต่อไปเบื้องหน้าให้เป็นที่น่าชื่นชม และแผ่ความนิยมกว้าง ออกไป

การถ่ายทอดวัฒนธรรมแบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑) ลักษณะแนวตั้ง เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมในสังคมเดียวกันสืบทอดจากรุ่นหนึ่งไป สู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

๒) ลักษณะแนวนอน เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่ง การ ถ่ายทอดวัฒนธรรมในลักษณะแนวนอนทำให้เกิดการรับวัฒนธรรมและเมื่อรับวัฒนธรรม เป็นเวลานาน ก็น่าจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมขึ้น^{๔๕}

การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ไม่ว่าจะด้านวัตถุ (Material Culture) เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ หรือด้านที่มิใช่วัตถุ (Non-Material Culture) เช่น ค่านิยมของสังคม และเมื่อการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับส่วนใด ก็มักจะส่งผลกระทบต่อ ส่วนอื่นที่มีความสัมพันธ์ โยงใยกันด้วย ส่วนเหตุผลที่วัฒนธรรม ต้องเปลี่ยนไปก็เพราะต้องปรับให้ เหมาะสมกับสภาพใหม่ที่เกิดขึ้นนั่นเอง Mbaiwa & Sakuze ๒๐๐๙ กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรม คือ ความโดดเด่น ในการท่องเที่ยว แต่สิ่งที่ตามมาคือปัญหาและ ความขัดแย้งซึ่งจะมีทั้งผลบวกและลบใน การท่องเที่ยว Josephe (๒๐๑๐) กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยว หากมีการนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนแล้วจะ สามารถสร้างเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับวัฒนธรรม เพื่อนำมาสู่การท่องเที่ยวแบบบูรณาการ^{๔๖}

นอกจากนี้ การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ก็จัดเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อ ถ่ายทอด วัฒนธรรมเช่นกัน โดยนัยแรก ถ่ายทอดเพื่อให้นักเรียนรู้วัฒนธรรม และบทบาทหน้าที่ ของตน เพราะมนุษย์ไม่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมติดตัวมาแต่กำเนิด และอีกนัยหนึ่งถ่ายทอดเพื่อพัฒนา ให้ สมาชิกในสังคมมีบุคลิกภาพ และการปฏิบัติตนตามแบบแผนในทิศทางเดียวกัน การขัดเกลาทาง สังคมทำได้ ๒ ทาง คือ ทางตรง โดยการสอนหรือบอกโดยตรงเพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้อย่างแจ่มแจ้ง และทางอ้อม โดยการได้รับประสบการณ์จากการสังเกตหรือเรียนแบบจากผู้อื่น ซึ่งองค์กรที่ทำหน้าที่ ขัดเกลาทางสังคมมี ๖ องค์กร คือ ครอบครัว สถานศึกษา กลุ่มเพื่อน องค์กรที่บุคคลสังกัด อยู่สถาบัน ศาสนา สื่อมวลชน^{๔๗}

^{๔๕} อมรา พงศาพิชญ์, วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๔๓), หน้า ๓๑.

^{๔๖} สุรัชย์ หวันแก้ว, การพัฒนาที่ยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์กับทิศทางประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐).

^{๔๗} จำนง อติวัฒนสิทธิ์, สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยาคณะ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๑.

การจะนำวัฒนธรรมมาใช้ในงานพัฒนา ผู้คนในสังคมนั้นๆ ควรจะทำความเข้าใจ วัฒนธรรมของตนให้ดีเสียก่อนว่ามีจุดเด่นหรือจุดด้อยอะไรบ้าง และเมื่อเข้าใจแล้วก็ต้องพิจารณาว่า วัฒนธรรมส่วนใดควรได้รับการอนุรักษ์และส่งเสริม หรือส่วนใดควรปรับปรุงแก้ไข ทั้งนี้ก็เพื่อให้ เกิด ผลดีต่อการพัฒนาการทำความเข้าใจวัฒนธรรมของสังคมแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน ดังนั้น ลักษณะ การนำวัฒนธรรมมาใช้ในงานพัฒนาสังคมจึงหลากหลายแตกต่างกันไปตามพื้นฐาน วัฒนธรรมของแต่ละสังคม^{๔๘}

สรุปจากที่กล่าวมาข้างต้น การพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม เป็นการพัฒนา ที่เน้น ให้เกิดความสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของชุมชน มีความสำคัญในการก่อให้เกิดการยอมรับ ร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจ และยินดีที่จะเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการพัฒนาของชาวบ้าน แต่อย่างไร ก็ดีไม่ควรใช้ แทนที่ (Substitution) แนวทางอื่นๆ แต่ควรใช้ให้สอดคล้องประสาน (Articulation) กัน เช่น การทำ โครงการพัฒนาเศรษฐกิจการปลูกจิตสำนึกหรือการจัดตั้งกลุ่มประชาชนที่มีพื้นฐาน บนศาสนาและ วัฒนธรรมของประชาชนทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในงานพัฒนาซึ่งจะยัง ประโยชน์สู่สมาชิกชุมชน มากที่สุด วัฒนธรรม หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม นับตั้งแต่วิถีกิน วิถีอยู่ วิถีแต่งกายวิถี ทำงาน วิถีพักผ่อน วิถีแสดงอารมณ์ วิถีสื่อความ วิถีจราจร และขนส่ง วิถีอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะวิถี แสดงความสุขทางใจ และหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต โดย แนวทางการแสดงออกถึงวิถีชีวิตนั้นอาจเริ่ม มาจากบุคคลหรือคณะบุคคลทำเป็นตัวอย่างแล้วต่อมา คนส่วนใหญ่ก็ปฏิบัติสืบทอดกันมาวัฒนธรรมย่อม เปลี่ยนแปลง ไปตามเงื่อนไขและกาลเวลาเมื่อมี การประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิถีใหม่ที่ใช้แก้ปัญหา และตอบสนองความต้องการของสังคมได้ ดีกว่าซึ่งอาจทำให้สมาชิก ของสังคมเกิดความนิยม และใน ที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิม ดังนั้น การรักษาหรือธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิมจึงต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาวัฒนธรรม ให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพตามยุคสมัยส่วนการอนุรักษ์ก็หมายถึง การรักษาให้คงไว้ซึ่งเป็นไปตาม วิถีประเพณีปฏิบัติตามที่มามีในมุมมองของการอนุรักษ์เป็นการคงไว้ซึ่ง วิถีแต่เดิมที่เป็นมาให้ สามารถที่จะไม่ถูกกลืนหายไปตามกาลเวลาอาจจะขัดแย้งกับการพัฒนาซึ่งนั้น หมายความว่า การพัฒนานั้นจะเป็นการดำเนินวิถีชีวิตที่มีเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งอาจทำให้สิ่งต่างๆ ที่ปฏิบัติตาม กันมานั้นถูกกลืนหายไปหากว่าไม่มีการอนุรักษ์ไว้ ดังนั้นการอนุรักษ์กับการพัฒนาจึงเป็น มุมมอง ของแต่ละฝ่าย

^{๔๘} ศรีศักร วัลลิโภดม, กฎหมายตราสามดวงกับความเชื่อของไทย, (กรุงเทพมหานคร : เมืองโบราณ, ๒๕๔๓), หน้า ๓๑.

๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเครือข่าย

๒.๕.๑ ความหมายของเครือข่าย

คำว่า “เครือข่าย” (Net Works) มีที่มาจากคำว่า Net และ Works ในภาษาอังกฤษ โดย Net หมายถึง ตาข่ายที่โยงใยถึงกันและกัน ส่วน Works หมายถึง การทำงาน เมื่อรวมทั้งสองคำเข้าด้วยกัน จึงหมายถึง การทำงานร่วมกันโดยมีการเชื่อมโยงประสานกันเหมือนตาข่าย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ไม่ได้บัญญัติคำว่า เครือข่ายไว้ มีแต่คำว่า เครือ และ ข่าย คำว่า เครือ หมายถึง เถาไม้ พรรณไม้ที่เป็นเถา เชื้อสาย วงศ์วาน ใช้เรียกวงที่มีหัวกล้วยว่า เครือกล้วย (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒)^{๔๙} ส่วนคำว่า ข่าย หมายถึง เครื่องดักสัตว์ ถักเป็นตารางแห และให้ความหมายของข่ายงานว่า วงวานที่อยู่ในความควบคุมดูแลและประสานกัน (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒)^{๕๐}

โดยสรุปแล้ว เครือข่าย หมายถึง สายใยความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสมาชิก เพื่อร่วมกันปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๕๑}

๑) ความหมายของเครือข่ายที่เป็นธรรมชาติของข่ายใยชีวิต

ความหมายของเครือข่ายที่เป็นธรรมชาติของข่ายใยชีวิตมาจากพื้นฐานความคิดเกี่ยวกับเครือข่ายที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

๑.๑) เครือข่ายเป็นธรรมชาติที่แท้จริงของสรรพสิ่ง

๑.๒) เครือข่ายเป็นความสัมพันธ์เชิงกระบวนการระบบ

๑.๓) เครือข่ายเป็นโครงสร้างที่ออกแบบและโครงสร้างตามธรรมชาติ

เครือข่าย หมายถึง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและการปฏิสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันของสรรพสิ่ง แล้วสร้างภาระหน้าที่เชิงปฏิสัมพันธ์ต่อกันจนกลายเป็นความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่มีการสานต่อกันอย่างแนบแน่น แต่มีความยืดหยุ่นและมีความเป็นอิสระในตนเอง โดยเป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวตลอดเวลา ซึ่งเป็นไปตามหลักธรรมชาติที่สรรพสิ่งจะมีจุดเริ่มต้น เติบโต หยุดพักและขยายขยาย โดยขึ้นอยู่กับจังหวะ เวลา และสถานการณ์แวดล้อมหรือโอกาส^{๕๒}

เครือข่าย หมายถึง การเชื่อมโยงของสรรพสิ่ง ซึ่งเป็นไปตามกฎของธรรมชาติที่สิ่งต่าง ๆ ล้วนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ โดยสิ่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันนี้ยังคงมีความเป็นอิสระของตนเอง ไม่ถูกครอบงำโดยระบบความสัมพันธ์จนสูญเสียเอกลักษณ์ของตนเอง

^{๔๙} พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕๙.

^{๕๐} อ้างแล้ว,พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, หน้า ๑๘๓ – ๑๘๔.

^{๕๑} สนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐๕.

^{๕๒} พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน), เครือข่าย : ธรรมชาติความรู้และการจัดการ. (กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), ๒๕๔๗) หน้า ๓๔ – ๓๕.

๒) ความหมายของเครือข่ายที่เป็นความสัมพันธ์ของสังคมมนุษย์

เครือข่าย หมายถึง ขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่างโดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน (เสรี พงศ์พิศ)^{๕๓}

๓) ความหมายของเครือข่ายที่เป็นเครือข่ายประสานงาน

เครือข่าย หมายถึง กลุ่ม องค์กร หลายกลุ่มมารวมตัวกัน ประสานเชื่อมโยง สร้างความสัมพันธ์ ถักทอ สร้างสรรค์กิจกรรมบนพื้นฐานของความเอื้ออาทร เกิดพลังในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายทุกองค์กรและให้ชุมชนเข้มแข็ง (สำนักส่งเสริมศักยภาพชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน)^{๕๔}

๔) ความหมายของเครือข่ายที่เป็นพลังในการทำงาน

เครือข่าย หมายถึง การที่สมาชิกลำเลียงหรือศักยภาพของตนมารวมเข้าด้วยกัน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถจนเพียงพอที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จร่วมกัน ซึ่งนอกจากจะเป็นการเพิ่มพลังในการดำเนินงานแล้วยังเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองให้กับเครือข่ายอีกด้วย^{๕๕}

๕) ความหมายของเครือข่ายที่เป็นเครือข่ายประชาสังคม

เครือข่าย หมายถึง การที่ผู้คนในสังคมเห็นวิกฤตการณ์หรือสภาพปัญหาในสังคม หรือมีวัตถุประสงค์ร่วมกันซึ่งจะนำไปสู่การก่อจิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกัน สื่อสารกัน ในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกัน เพื่อร่วมกันแก้ปัญหา หรือกระทำการบางอย่างให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ด้วยความสมานฉันท์ ความรักความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการโดยมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย^{๕๖}

สรุปได้ว่า เครือข่าย หมายถึง ความสัมพันธ์เชื่อมโยงทั้งทางตรงและทางอ้อมของสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งสิ่งที่ไม่มีชีวิตและมีชีวิต รวมทั้งมนุษย์ที่มีการเชื่อมประสานกันอย่างเป็นระบบ ในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของสมาชิก ทำให้เกิดการรวมพลัง จนสามารถดำรงตัวเองอยู่ได้ในปัจจุบัน และพัฒนาไปสู่อนาคตได้อย่างไม่มีสิ้นสุด

๒.๕.๒ แนวคิดและหลักการในการก่อเกิดเครือข่าย

แนวความคิดในการก่อเกิดเครือข่ายชุมชนที่สำคัญมี ๕ ประการ ดังนี้

๑) แนวความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของเครือข่าย

เครือข่าย คือ ธรรมชาติที่แท้จริงของระบบชีวิตทั้งหลาย ต้องพึ่งพาอาศัยกัน มีการดำรงอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มก้อน เป็นระบบที่เปิดรับข้อมูล ความรู้ เพื่อเกิดกระบวนการปรับตัวและการจัดการตัวเองของสิ่งที่มีชีวิต อันเป็นที่มาของการเรียนรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต โครงสร้าง กระบวนการ และแบบแผนของระบบในทุกระบบและทุกระดับ ดังนั้นการเข้าใจชีวิตและเครือข่าย คือ การเข้าใจความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่มีต่อกัน เช่น ความล่มสลายของหมู่บ้านที่ถูกกระแสนิคมจากระบบกลไกตลาดเสรีรุกราน จนกระทั่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

^{๕๓} เสรี พงศ์พิศ, เครือข่าย, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, ๒๕๔๘) หน้า ๘.

^{๕๔} สำนักส่งเสริมศักยภาพชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, (เอกสารแนวคิด แนวทางและกรณีตัวอย่างการดำเนินงานศูนย์ประสานงานของเครือข่ายองค์กรชุมชน, ๒๕๔๓), หน้า ๕.

^{๕๕} อ่างแล้ว, สนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน, หน้า ๒๑๐.

^{๕๖} พิมพ์วัลย์ บุญมงคล และคณะ, ศักยภาพประชาคมในการจัดการปัญหาความรุนแรงต่อหญิงและเด็ก, (นครปฐม : เจริญดีการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕.

๒) แนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงกระบวนการระบบ

เครือข่าย เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์เชิงกระบวนการระบบที่เชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยไม่ละทิ้งสาเหตุและปัจจัย ผลลัพธ์ และบริบทที่เกี่ยวข้อง เป็นการมองสรรพสิ่งอย่างเป็นองค์รวม เป็นระบบเปิดที่เชื่อมโยงกับสิ่งอื่น ๆ อย่างต่อเนื่องและความเป็นกระบวนการที่ทำหน้าที่ระหว่างกัน หรือมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นเครือข่าย และระบบที่ผูกพัน หรือเป็นองค์รวมที่ผสมผสานสรรพสิ่งเข้าเป็นหนึ่งเดียว เช่น จากระบบนิเวศวิทยา ประกอบด้วยหน่วยของสิ่งมีชีวิตที่เชื่อมโยงพึ่งพาอาศัยกัน

๓) แนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของเครือข่ายในทางสังคมวิทยา

เครือข่าย เกิดจากกระบวนการจัดระบบของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มคน องค์กร และสมาชิกของเครือข่ายในระดับต่าง ๆ ให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน บนพื้นฐานที่สำคัญคือ การประสานงาน การยอมรับในศักดิ์ศรีของกันและกัน การมีอิสระต่อกันแต่พร้อมที่จะดำเนินงานร่วมกัน สนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีทั้งที่เป็นโครงสร้างเครือข่ายที่มีแบบแผน และโครงสร้างเครือข่ายตามธรรมชาติ ที่มีได้กำหนดแบบแผนไว้

๔) แนวความคิดเกี่ยวกับธุรกิจของเครือข่าย

เสรี พงศ์พิศ^{๕๗} สรุปแนวคิดเรื่องเครือข่ายนิยมแพร่หลาย เกิดขึ้นในภาคธุรกิจ เป็นการผูกมัดทางสังคมระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับปัจเจกบุคคลและระดับองค์กรตามกฎหมายที่订ไว้ร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยน ใหวเวียนทรัพยากร ข้อมูลข่าวสารและเอื้อประโยชน์กันและกัน เป็นองค์รูปแบบเครือข่าย ทำให้เกิดความร่วมมือทั้งภายในหน่วยงานและภายนอกหน่วยงาน ใช้ปรัชญาการเสริมศักยภาพคนให้เข้มแข็ง

๕) แนวความคิดเกี่ยวกับกลไกการทำงานของเครือข่าย

สำนักส่งเสริมศักยภาพชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน^{๕๘} ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับกลไกการทำงานของเครือข่ายไว้ว่า สรรพสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในระบบเครือข่ายความสัมพันธ์เรียกว่า จุด (Node) ถ้าหากมีการเชื่อมโยงระหว่างจุดต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของจุดเหล่านี้คือ เครือข่าย ส่วนที่เป็นศูนย์กลางของการเชื่อมประสานระหว่าง Node เรียกว่า Hub

เครือข่าย หมายถึง การที่ผู้คนในสังคมเห็นวิกฤตการณ์หรือสภาพปัญหาในสังคม หรือมีวัตถุประสงค์ร่วมกันซึ่งจะนำไปสู่การก่อจิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกัน สื่อสารกัน ในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกัน เพื่อร่วมกันแก้ปัญหา หรือกระทำการบางอย่างให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ด้วยความสมานฉันท์ ความรักความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการโดยมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย^{๕๙}

สรุปได้ว่า เครือข่าย หมายถึง ความสัมพันธ์เชื่อมโยงทั้งทางตรงและทางอ้อมของสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งสิ่งที่ไม่มีชีวิตและมีชีวิต รวมทั้งมนุษย์ที่มีการเชื่อมประสานกันอย่างเป็นระบบ ในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของสมาชิก ทำให้เกิดการรวมพลัง จนสามารถดำรงตัวเองอยู่ได้ในปัจจุบัน และพัฒนาไปสู่อนาคตได้อย่างไม่มีสิ้นสุด

^{๕๗} อ้างแล้ว, เสรี พงศ์พิศ, เครือข่าย, หน้า ๓๔ – ๔๑.

^{๕๘} อ้างแล้ว, สำนักส่งเสริมศักยภาพชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, เอกสารแนวคิด แนวทางและกรณีตัวอย่างการดำเนินงานศูนย์ประสานงานของเครือข่ายองค์กรชุมชน, หน้า ๑ - ๕.

^{๕๙} “เรื่องเดียวกัน”, หน้า ๑๕.

๒.๕.๓ องค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่าย

องค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นเครือข่าย มีดังนี้

๑) **หน่วยชีวิตหรือสมาชิก** เป็นองค์ประกอบเบื้องต้นของความเป็นเครือข่าย ที่สร้างระบบปฏิสัมพันธ์โดยแต่ละหน่วยชีวิตและแต่ละปัจเจกบุคคล จะดำเนินการสานต่อเพื่อหาแนวร่วมในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการดำรงอยู่ร่วมกันตามหลักธรรมชาติที่ทุกสรรพสิ่งจะต้องพึ่งพาอาศัยและสร้างกระบวนการที่สืบเนื่องเพื่อรักษาความเป็นไปของชีวิต ดังนั้นหน่วยชีวิตหรือสมาชิกในองค์กรนั้น จะเป็นองค์ประกอบหลักที่ก่อให้เกิดความเป็นเครือข่าย

๒) **จุดมุ่งหมาย** เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เพราะหากว่าบุคคล กลุ่มองค์กร มารวมกันเพียงเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไร้ความมุ่งมั่นหรือจุดมุ่งหมายร่วมกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอาจกล่าวได้ว่าเป็นเครือข่าย เพราะความเป็นเครือข่ายจะต้องมีความหมายถึง “การร่วมกันอย่างมีจุดหมาย” เพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์และกระบวนการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น

๓) **การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก** การที่แต่ละหน่วยชีวิตหรือการที่แต่ละบุคคลจะมารวมกันนั้น สิ่งที่จะยึดโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน คือ การทำหน้าที่ต่อกัน และกระทำอย่างมีจิตสำนึก เพราะหากขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวมแล้ว กระบวนการนั้นจะเป็นเพียงการจัดตั้งและเรียกร้องหาผลประโยชน์ตอบแทนเท่านั้น และการที่คนจะมารวมกลุ่มเป็นองค์กรเครือข่ายได้นั้น นอกจากจะมีความสนใจหรืออุปนิสัยใจคอที่คล้ายคลึงกันแล้ว บุคคลยังต้องมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม กล่าวคือ เมื่อพวกเขาเห็นปัญหาหรือต้องการที่จะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จิตใจที่มุ่งมั่นซึ่งเป็นปัจจัยภายในของแต่ละบุคคล ย่อมเป็นแรงขับเคลื่อนที่นำไปสู่การคิดวิเคราะห์และการค้นหาวิธี เพื่อแก้ไขปัญหานั้น ๆ รวมทั้งแสวงหาแนวร่วมจากเพื่อนร่วมอุดมการณ์ เพื่อสร้างพลังอำนาจในการต่อรองหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน จนกลายเป็นองค์กรเครือข่ายที่ทุกฝ่ายต่างก็มีความไว้วางใจต่อกัน ทั้งนี้ เพราะความเป็นเครือข่านั้น สามารถที่จะตอบสนองกระบวนการแก้ไขปัญหาได้มากกว่า

๔) **การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน** ในองค์ประกอบของความเป็นเครือข่าย สิ่งหนึ่งที่จะขาดมิได้ก็คือการมีส่วนร่วม การพึ่งพาอาศัยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกจะเป็นปัจจัยที่หนุนเสริมให้เครือข่านั้นมีพลังมากขึ้น เพราะการมีส่วนร่วมจะทำให้สมาชิกมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย ซึ่งจะช่วยให้ทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหากันและพึ่งพากันมากขึ้น นอกจากนี้ ในระบบความสัมพันธ์ของเครือข่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะนำไปสู่การให้และการรับ รวมถึงการระดมทรัพยากรเพื่อให้ภารกิจที่เครือข่ายดำเนินการร่วมกันนั้นบรรลุถึงเป้าหมาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงเป็นทั้งแนวคิด กระบวนการและวิธีการของการจัดการเครือข่าย เป็นกระบวนการสร้างข้อมูลที่ต่อเนื่อง เพราะถ้าไม่มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันที่มาจากการมีส่วนร่วมแล้ว พัฒนาการของเครือข่ายจะเป็นไปอย่างช้า ๆ และอาจถดถอยลง ดังนั้น การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนจึงเสมือนกลไกที่เป็นแรงผลักดันให้ความเป็นเครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

๕) **ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร** ถ้ากล่าวถึงเครือข่ายว่าเป็นความสัมพันธ์ที่โยงใยแล้ว สิ่งที่มีความสำคัญต่อเครือข่าย คือ ข้อมูลและการสื่อสารระหว่างกัน นับตั้งแต่การสื่อสารระหว่างปัจเจกบุคคลกับปัจเจกบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม และระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย รวมทั้งระบบ

ความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยกระบวนการสื่อสารนั้นจะช่วยให้สมาชิกในเครือข่ายเกิดการรับรู้เกิดการยอมรับในกระบวนการทำงานและช่วยรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ความสัมพันธ์ที่เกิดจากการติดต่อสื่อสารที่ต่อเนื่องเช่นนี้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่าย ถ้าระบบความสัมพันธ์ได้รับการตอบสนองหรือขาดการติดต่อแล้ว ความเป็นเครือข่ายก็อยู่ในภาวะที่เสื่อมถอย ดังนั้น การพัฒนาระบบเครือข่ายจะต้องยึดหลักการของความสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างกัน โดยมีกิจกรรมและข้อมูลเพื่อให้เกิดความเคลื่อนไหวของเครือข่ายนั้น ๆ

๒.๕.๔ ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม องค์กร และเครือข่าย

คนเป็นจำนวนมาก มักเข้าใจว่า เครือข่าย กับ กลุ่ม เป็นสิ่งเดียวกัน เพราะมีลักษณะคล้ายกันมาก แต่เมื่อพิจารณาจากแนวความคิด ความหมาย ลักษณะ องค์ประกอบ ขอบข่าย รูปแบบ และประเภทของเครือข่ายแล้ว พบว่าเครือข่ายมีความแตกต่างกับกลุ่มหลายประการ ดังนี้

ลักษณะที่แตกต่าง	กลุ่ม	เครือข่าย
๑. สมาชิก	- ระดับเดียว คือ บุคคล	- หลายระดับ คือ บุคคล กลุ่ม องค์กร ชุมชนระดับต่าง ๆ
๒. คุณสมบัติของสมาชิก	- คล้ายคลึงกัน	- ทั้งคล้ายคลึงและแตกต่างกันมาก
๓. ความสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิก	- แบบครอบครัวเดียวกัน - ไม่มีอิสระ - มีเอกลักษณ์ร่วมของกลุ่มเท่านั้น - ประโยชน์ของกลุ่มมากกว่าส่วนตัว - สมาชิกเป็นไปตามคุณสมบัติที่กำหนด	- แบบเพื่อนร่วมงาน - มีอิสระ - ไม่สูญเสียเอกลักษณ์ - ประสานผลประโยชน์ระหว่างเครือข่ายและสมาชิก - ขยายสมาชิกอย่างกว้างขวาง
๔. ศูนย์กลางการดำเนินงาน	- มีศูนย์กลางเดียว	- มีหลายศูนย์กลางตามขนาดและความสัมพันธ์ของสมาชิก
๕. การบริหารจัดการ	- ไม่ยุ่งยากซับซ้อน - เน้นการดำเนินงานตาม โครงสร้างกฎระเบียบของกลุ่ม - เน้นความสามารถของกลุ่ม มากกว่าสมาชิก	- ไม่ยุ่งยากซับซ้อน - เน้นการประสานงานแบบภาคี หรือพันธมิตร หรือหุ้นส่วน - เน้นความสามารถของสมาชิก
๖. เป้าหมายและความสำเร็จ	- เน้นความสำเร็จของกลุ่มมากกว่าของสมาชิก - มุ่งความสำเร็จของกลุ่มมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ	- ทั้งเป้าหมายและความสำเร็จของเครือข่ายและแต่ละภาคีสมาชิก - ขยายไปสู่ภาคีและสมาชิกใหม่ ๆ
๗. กระบวนการทำงาน	- เน้นการทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยศูนย์กลางเป็นผู้ประสานงาน - ไม่สลับซับซ้อน ขั้นตอนน้อย	- เน้นการทำงานร่วมกันระหว่างภาคีสมาชิกด้วยกันมีการประสานงานหลายระดับ - สลับซับซ้อน หลายขั้นตอน

ตารางที่ ๒.๑ ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม องค์กร และเครือข่าย

๒.๕.๕ ประเภทและรูปแบบองค์กร เครือข่าย

จากการพัฒนาเครือข่ายในประเทศไทย พบว่ามีกระบวนการเกิดขึ้นของเครือข่ายในภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐ ชุมชน และเอกชน ประเภทและรูปแบบของเครือข่ายชุมชนจึงแตกต่างกันไปตามนิยาม และกิจกรรม พอสรุปรูปแบบและประเภทเครือข่ายได้ ๓ รูปแบบ ดังนี้

๑) เครือข่ายเชิงพื้นที่ (area)

หมายถึง การรวมตัวของกลุ่ม องค์กร เครือข่าย ที่อาศัยพื้นที่ดำเนินการเป็นปัจจัยหลักในการทำงานร่วมกันเป็นกระบวนการพัฒนาที่อาศัยกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นเป้าหมายนำทาง และเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการที่ไม่แยกส่วนต่าง ๆ ออกจากกัน โดยยึดเอาพื้นที่เป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จในการทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายเชิงพื้นที่ สามารถจัดได้หลายระดับตามพื้นที่และกิจกรรมที่เกิดขึ้น

๑.๑) การแบ่งเครือข่ายตามระบบการปกครองของภาครัฐ เช่น

- เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบลและอำเภอ เช่น เครือข่ายประชาคม

อ.แม่สอด จ.ตาก

- เครือข่ายระดับจังหวัด เช่น เครือข่ายประชาคม จ.น่าน

- เครือข่ายระดับภูมิภาค เช่น เครือข่ายป่าชุมชนภาคเหนือ

- เครือข่ายระดับประเทศ เช่น เครือข่ายสมาพันธ์เกษตรกรแห่งประเทศไทย

- เครือข่ายองค์กรระหว่างประเทศ เช่น เครือข่ายการพัฒนาของ UNDP

๑.๒) การแบ่งพื้นที่ตามความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น

- เครือข่ายลุ่มน้ำปิง

- เครือข่ายอ่าวปัตตานี ฯลฯ

๒) เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (Issue Network)

หมายถึง เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรม หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กร โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้น ๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม สามารถแบ่งได้อย่างมากมายตามประเด็นกิจกรรม และความสนใจที่เกิดขึ้นของฝ่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน โดยไม่ ยึดติดกับพื้นที่ดำเนินการ แต่ใช้หลักของกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นตัวกำหนดความเป็นเครือข่าย เช่น เครือข่ายป่าชุมชน , เครือข่ายภูมิปัญญาชาวบ้าน เครือข่ายธนาคารหมู่บ้าน เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายด้านคุ้มครองผู้บริโภค เครือข่ายสิ่งแวดล้อม เครือข่ายปฏิรูปการศึกษา เครือข่ายสิทธิมนุษยชน เครือข่ายสุขภาพ เป็นต้น

๓) เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่

หมายถึง เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจ/กิจกรรม และการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมเป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย ซึ่งอาจแบ่งเป็นเครือข่ายภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และภาคองค์กรพัฒนาเอกชน โดยเครือข่ายต่าง ๆ ดังกล่าวมุ่งเน้น การดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของหน่วยงาน หรือโครงสร้างหลักของกลุ่มผลประโยชน์ นั้น ๆ ลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายประเภทนี้ สำหรับสังคมไทยอาจแบ่งกลุ่มผลประโยชน์ได้ ๔ ภาคส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่

๓.๑) เครือข่ายภาครัฐ เช่น เครือข่ายสถาบันการศึกษา เครือข่ายกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เครือข่ายองค์กรอิสระของภาครัฐ เช่น สถาบันพระปกเกล้า สถาบันที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นต้น

๓.๒) เครือข่ายภาคธุรกิจเอกชน เช่น สภาหอการค้า สมาอุตสาหกรรม สมาคมผู้ส่งออก เครือข่าย SME ฯลฯ

๓.๓) เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น เครือข่ายเพื่อนตะวันออก เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนภาคเหนือ เครือข่ายด้านแรงงานสวัสดิการสังคม เครือข่ายมูลนิธิ YMCA ฯลฯ

๓.๔) เครือข่ายภาคประชาชน เช่น เครือข่ายปราชญ์อีสาน เครือข่ายประมงพื้นบ้าน เครือข่ายสมัชชาคนจน เป็นต้น

๒.๕.๖ ลักษณะของเครือข่าย

เสรี พงศ์พิศ^{๖๐} กล่าวว่า เครือข่ายทุกประเภท ทุกแบบ ทุกเครือข่าย มีลักษณะร่วมกัน ๕ ประการ ดังนี้

๑) เป็นกลุ่ม องค์กร หรือบุคคลที่มาร่วมกัน เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ และความสนใจที่ตั้งขึ้นร่วมกัน

๒) เป็นเวที เพื่อกิจกรรมทางสังคม โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

๓) ดำรงอยู่ได้ยาวนาน ด้วยการสื่อสารแบบใดแบบหนึ่ง ที่ต่อเนื่องไม่ใช่แบบเฉพาะกิจ

๔) สมาชิกมีความรู้สึกผูกพันกับโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมาร่วมกัน และร่วมรับผิดชอบ

๕) มีฐานอยู่ที่ความเป็นเจ้าของร่วมกันและความมุ่งมั่นที่จะทำตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน รวมทั้งเครื่องมือหรือวิธีการในการดำเนินการที่คิดไว้ร่วมกัน

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ที่ผ่านมา มีนักวิชาการได้ทำการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย รวมไปถึงงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอันสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ดังนี้

อุทัย ภัทรสุข ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง^{๖๑} พบว่า ชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงหลากหลายด้วยกลุ่มชาติพันธุ์และภาษา เป็นสังคมชนบทล้าหลัง สังคมเกษตรกรรมที่ยากจน แต่มีความคงมั่นในจารีตประเพณี คติความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา พระธาตุพนมนั้นเป็นพระสถูปเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุมีความสำคัญหลายประการ ได้แก่ (๑) เป็นพระบรมธาตุเจดีย์และพุทธศิลป์ (๒) เป็นสัญลักษณ์อำนาจการเมืองการปกครอง (๓) เป็นศูนย์กลางชุมชนชุมทางการค้า การสัญจรและท่องเที่ยว และ (๔) เป็นศูนย์รวมความศรัทธา ศรัทธาความเชื่อ และพิธีกรรม และการศึกษา

^{๖๐} อ้างแล้ว, เสรี พงศ์พิศ, เครือข่าย, หน้า ๒๐๑.

^{๖๑} อุทัย ภัทรสุข, การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

อิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงพบว่า (๑) พระธาตุพนมมีอิทธิพลต่อความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ด้วยมูลเหตุที่สำคัญคือเป็นพระธาตุเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า เป็นความเชื่อในตำนานอุรังคธาตุหรืออุรังคนิทานและเป็นเรื่องเล่าประสบการณ์บันทึกจากอดีตสืบเนื่องถึงปัจจุบัน (๒) พระธาตุพนมมีอิทธิพลต่อความเชื่อเรื่องผี โดยมีผีเจ้าเฮือนสามพระองค์หรือเจ้ามเหศักดิ์สามตนได้รับมอบหมายจากพระอินทร์ให้เป็นผู้ดูแลรักษาองค์พระธาตุพนม (๓) พระธาตุพนมมีอิทธิพลต่อความเชื่อเรื่องนาหรือพญานาคและบั้งไฟพญานาค โดยเกิดปรากฏการณ์ว่ามีพญานาค ๗ องค์มาจากสระโนนดาดในเทือกเขาหิมาลัย พระอินทร์มีบัญชาให้มารักษาพระบรมธาตุ (๔) พระธาตุพนมมีอิทธิพลต่อความเชื่อเรื่องกรรม บุญ-บาป นรก-สวรรค์ และ (๕) พระธาตุพนมมีอิทธิพลต่อความเชื่อจำเพาะองค์พระธาตุพนม ได้แก่ ความเชื่อเรื่องข้าโอภาส เรื่องลูกพระธาตุ และเรื่องการฟ้อนบูชางานนมัสการพระธาตุพนมประจำปีหรือประเพณีงานบุญเดือนสาม

กิตติพงษ์ ล้ออุทัย ได้ทำการศึกษาเรื่อง การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา: ชุมชนตลาดล่าง ในเขตเมืองเก่าลพบุรี^{๖๒} พบว่า ได้แสดงให้เห็นถึงแนวทางการอนุรักษ์มรดกประเภทชุมชนประวัติศาสตร์ โดยมีชุมชนตลาดล่างในเขตเมืองเก่าลพบุรีเป็นตัวอย่างของการศึกษา และมีเป้าหมายของการอนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด เนื้อหาแสดงให้เห็นถึงคุณค่าความสำคัญและศักยภาพของชุมชนตลาดล่างที่เหมาะสมแก่การรักษาไว้ โดยมีคณะกรรมการชุมชนได้แสดงแนวคิดร่วม งานวิจัยนี้จึงเกิดขึ้นเพื่อเป็นแนวคิดในการอนุรักษ์ชุมชน โดยศึกษาถึงคุณค่าและความแท้ของสถานที่ที่สำคัญ พร้อมกับเสนอเป็นแนวคิดในการอนุรักษ์และพัฒนา เพื่อให้ชุมชนสามารถรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จะเกิดขึ้นหลังจากการอนุรักษ์แล้ว โดยไม่ให้เกิดการทำลายหรือลดทอนคุณค่าและความแท้ของสถานที่ลง อีกทั้งมุ่งเน้นส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปโดยความต้องการของชาวชุมชน และส่งเสริมโครงสร้างทางสังคมของชุมชนและบริบทแวดล้อม โดยมุ่งหวังให้ชุมชนสามารถดำเนินไปได้ อย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นตัวอย่างในงานวิจัยเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี

วสันต์ เทพสุรียานนท์ ได้ศึกษาเรื่อง หนองราชวัตร : ชุมชนร่วมรัฐในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดี^{๖๓} วสันต์ เทพสุรียานนท์ เขียนขึ้นในนามเครือข่ายมรดกศิลปวัฒนธรรมหนองราชวัตร สำนักศิลปากรที่ ๒ สุพรรณบุรี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ได้แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชนที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่จะอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร และมีหน่วยงานจากภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นด้านการปกครองท้องถิ่น ด้านการศึกษา ด้านวัฒนธรรมและพระสงฆ์ให้ความร่วมมือ จนนำไปสู่การทอดผ้าป่าเพื่อหาทุนในการซื้อที่ดิน การทำพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์ของชุมชน และเกิดการทำค่ายโบราณคดีอาสาและอบรมยุวมัคคุเทศก์ท้องถิ่นขึ้น ทำให้แหล่งโบราณคดีหนองราชวัตรได้รับความสนใจจากทุกภาคส่วนเข้ามาศึกษาดูงาน และกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว

^{๖๒} กิตติพงษ์ ล้ออุทัย, แนวคิดการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา: ชุมชนตลาดล่าง ในเขตเมืองเก่าลพบุรี, วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

^{๖๓} วสันต์ เทพสุรียานนท์, หนองราชวัตร: ชุมชนร่วมรัฐในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดี, กรุงเทพฯ: สำนักศิลปากรที่ ๒ สุพรรณบุรี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๔.

ทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีที่สำคัญแห่งใหม่ของจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้สามารถนำแนวทางจากการจัดการแหล่งโบราณคดีของราชวັตรมาใช้ในการพัฒนาแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในกลุ่มแม่น้ำเลย จังหวัดเลย ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและดำเนินการอบรมยุวมัคคุเทศก์ท้องถิ่นได้ในอนาคตอีกด้วย

วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดเลย^{๖๔} เป็นหนังสือที่จัดทำโดยคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จัดพิมพ์เนื่องในโอกาส พระราชพิธีมงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ตีพิมพ์เผยแพร่ในปี พ.ศ.๒๕๔๔ ซึ่งมีข้าราชการและผู้ทรงคุณวุฒิในจังหวัดเลยจำนวนมากเป็นคณะกรรมการจัดทำหนังสือ และถือว่าเป็นเอกสารอ้างอิงที่สำคัญที่สุดเล่มเล่มหนึ่งของจังหวัดเลยในปัจจุบัน เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ ได้นำเสนอข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดเลยในทุกด้าน ส่วนที่เป็นพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรมนั้น ได้มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ ปูนียสถานและปูนียวัตถุสำคัญในจังหวัดเลยเอาไว้ด้วย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระพุทธรูปและพระเจดีย์ แต่ยังขาดการอธิบายในเชิงประวัติความเป็นมาและลักษณะทางพุทธศิลป์หรือศิลปกรรม หากมีแต่เพียงนำเสนอเพื่อเป็นฐานข้อมูลเท่านั้น

สมบัติเมืองเลย^{๖๕} ซึ่งพิมพ์เนื่องในพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจังหวัดเลยและวันสถาปนาครบรอบ ๒๕ ปี สถาบันราชภัฏเลย (ปัจจุบันคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย) วันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๔๑ จัดพิมพ์โดยศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย สำนักศิลปะและวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเลย และหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดเลย ที่มีการรวบรวมบทความสั้นๆ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี มานุษยวิทยา ศิลปวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวในจังหวัดเลย

มรดกไทยเลย^{๖๖} เป็นเอกสารโบราณคดี ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดเลยซึ่งตีพิมพ์ในปี พ.ศ.๒๕๓๔ โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย ร่วมกับศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย วิทยาลัยครูเลย (ปัจจุบันคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย) ได้รวบรวมบทความที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี มานุษยวิทยา ศิลปวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวในจังหวัดเลย จากนักวิชาการที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านนั้นๆ เช่น เมืองเลยของเรา, เรื่องราวก่อนประวัติศาสตร์จังหวัดเลย: หลักฐานจากเครื่องมือหิน, ใบเสมาหิน จังหวัดเลย, ประวัติศาสตร์เมืองเลยสมัยอยุธยา: กรณีพระธาตุศรีสองรัก, วรรณกรรมโบราณจังหวัดเลย และการท่องเที่ยวจังหวัดเลย เป็นต้น

^{๖๔} คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ, **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดเลย**, กรุงเทพฯ: ศุภสกลาตพริ้ว, ๒๕๔๔.

^{๖๕} วิเชียร ชาบุตรบุญทริก (บรรณาธิการ), **สมบัติเมืองเลย**, เลย: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย สำนักศิลปะและวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเลย, ๒๕๔๑.

^{๖๖} ดนุพล ไชยสินธุ์, **มรดกไทยเลย**, เลย: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย วิทยาลัยครูเลย, ๒๕๓๔.

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)^{๖๗} ได้ศึกษาเรื่อง โครงการวิจัยและพัฒนา พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น ระยะที่ ๑ สร้างเครือข่ายและสำรวจสภาพพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น พบว่า นโยบายและ กระแสในระดับมหภาคเหล่านี้ได้รับการสนองตอบด้วยกระบวนการความเคลื่อนไหว และพลังภายใน ท้องถิ่นที่ แตกต่างหลากหลาย ซึ่งทำให้พิพิธภัณฑสถานที่เป็นสถานที่ที่มีความหมายเฉพาะต่อคนในท้องถิ่น แตกต่าง จากความหมายที่เป็นทางการ คือ ๑. พิพิธภัณฑสถานบางกลุ่ม มีความหมายเป็นอนุสาวรีย์รำลึก ถึงผู้นำในทางธรรม ผู้เป็นวีรบุรุษทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งมักจะได้แก่พระภิกษุผู้เป็นที่เคารพ ศรัทธาอย่างสูง ๒. พิพิธภัณฑสถานบางกลุ่ม เป็นสถานที่ที่จารึกวิถีชีวิตที่ล่วงเลยไปแล้วอย่างไม่มีวันกลับ เช่น วิถีชีวิตชาวนา ชีวิตแบบเกษตร หรือแสดงถึงความรู้สึกหวงแหนสิ่งมีค่าที่ได้สูญหายไป เช่น โบราณสถานที่ถูกทำลายหรือโบราณวัตถุที่ถูกเปลี่ยนมือออกไปอยู่นอกท้องถิ่น ๓. พิพิธภัณฑสถานบางกลุ่ม สื่อสารถึงความต้องการที่จะแสดงตัวตนที่มีประสบการณ์ เฉพาะหรือความแตกต่างไม่เหมือนคนอื่น หรือไม่เหมือนคนกลุ่มใหญ่ และใช้การทำพิพิธภัณฑสถานเป็น กระบวนการในการย้ำ หรือสร้างให้เกิดความ ภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ หรือพิพิธภัณฑ สถานที่แสดงประสบการณ์ชีวิตส่วนบุคคล ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลและดำเนินงานพิพิธภัณฑสถาน มักมองสภาพ ของตนเองว่า ทำงานที่มีคุณค่าแต่ต้องทำอย่างโดดเดี่ยว มีทุนด้านต่างๆ ที่ไม่ต่อเนื่องและมีทักษะจำกัด ดังนั้น จึงมีความต้องการที่เป็นรูปธรรมหลายด้าน แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ต้องการความช่วยเหลือใน ลักษณะที่เป็นการบงการ โดยผู้วิจัยเสนอในเบื้องต้นว่า พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในปัจจุบันมีศักยภาพ ในการ นำไปสู่การเข้าใจประวัติศาสตร์และลักษณะทางชาติพันธุ์ของท้องถิ่น การที่จะพัฒนาให้ พิพิธภัณฑสถาน มีความเข้มแข็ง ยั่งยืน สนองตอบท้องถิ่นได้จะต้องคำนึงถึงและเข้าใจความเชื่อมโยง ระหว่างพิพิธภัณฑสถาน กับชุมชนที่สัมพันธ์กับพิพิธภัณฑสถาน และไม่ควรจะมีคำตอบที่เป็นสูตรสำเร็จ แต่น่าจะสนับสนุนให้มีการ วิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ให้กว้างขวางและลึกซึ้งขึ้น รวมทั้งสนับสนุน การสร้างเวทีให้พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น ได้เรียนรู้ระหว่างกัน และผนึกกำลังกันเพื่อยามบทบาท ที่เหมาะสมของพิพิธภัณฑสถานในแต่ละท้องถิ่น

ญาณินทร์ รักวงศ์วาน ได้ทำการวิจัยเรื่อง พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นกับการสงวนรักษามรดก ทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ที่จะ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของ ชุมชนท้องถิ่นในมิติของการ สงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ในพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นที่เป็น กรณี ศึกษาที่มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการดำเนินงาน โดยศึกษาเปรียบเทียบ ในช่วงเวลาก่อนมี การจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นและหลังจากมีการจัดตั้ง พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่าใน พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นที่เป็นกรณีศึกษาในแต่ละ พิพิธภัณฑสถานได้นำไปสู่การสร้างกลไกในการสงวนรักษามรดก ทางวัฒนธรรม ด้วยตนเอง บทบาทของผู้สนับสนุนภายนอกมีผลต่อความเข้มข้นในการดำเนินกิจกรรม ในการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงใน การสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมเมื่อ เปรียบเทียบกับช่วงเวลา ก่อน การจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่ชุมชน ได้กระทำผ่านการขัดเกลาทางสังคม แต่เมื่อมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น ที่มีกระบวนการเรียนรู้

^{๖๗} ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, โครงการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น ระยะที่ ๑ สร้างเครือข่ายและสำรวจสภาพพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ฯ, ๒๕๕๗).

ร่วมกัน การสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมจะเป็น กิจกรรมที่กระทำในเชิงรุกเพื่อสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรม^{๒๘}

วันชัย พลเมืองดี ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มอารยธรรม ๕ เชียงกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง พบว่า กระบวนการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มอารยธรรม ๕ เชียงได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากปัจจัยที่สำคัญ ๓ ส่วน ได้แก่ ๑) ผ่านกระบวนการทางการเมืองพบว่ากลุ่มอารยธรรม ๕ เชียงได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย เชียงตุง เชียงรุ้ง และเชียงทอง ชาตพันธุ์ส่วนใหญ่ เป็นชาวไท ที่เรียกตัวเองว่า ไต ลื้อ ไตยวน ไตน้อย และไตชิน โดยกระบวนการทางการเมืองจากตระกูลลาวจก นับตั้งแต่พญาเจือง พญามังราย และพระเจ้ากาวิละ จากอาณาจักรล้านนาสู่ล้านช้าง ๒) ผ่านกระบวนการทางศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาฝ่ายนิกายเถรวาท ซึ่งได้หล่อหลอมวิถีชีวิตของกลุ่มอารยธรรม ๕ เชียงเกิด การเรียนรู้และสร้างคุณภาพชีวิตในการการเป็นพลเมืองที่ดี โดยการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดวัฒนธรรมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ประเพณี และ ๓) ผ่านกระบวนการทางชาติพันธุ์เผ่าไท ปัจจุบันชุมชนกลุ่มอารยธรรมลุ่มน้ำโขง ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย เชียงตุง เชียงรุ้ง และ เชียงทอง ถือกันเป็นบ้านพี่เมืองน้อง มีการอพยพจากกลุ่มชาติพันธุ์ ไตลื้อ ในเมืองจังหวัดและประเทศ ไทย จีน ลาว^{๒๙}

วลีษฐ์พล กุลพรม การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรม ของ เทศบาลตำบลตันธ อําเภอเมืองจันทราพูน พบว่า บริบทชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาล ตำบลตันธด้านสภาพ สังคมมีการจัดระบบการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนมีสถานศึกษา ในระดับอนุบาล จนถึงระดับอุดมศึกษา ด้านการสาธารณสุขมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ด้านโครงสร้าง พื้นฐานและการคมนาคมมีไฟฟ้า น้ำประปา ถนนสัญญาณจราจร สะดวก ด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีแม่น้ำปิง แม่น้ำกว๊ม ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม มีภาษาพูดเป็นของตนเอง เรียกว่า คำเมือง และคำยอง และมีแหล่งท่องเที่ยวภายในวัด การพัฒนาโดยใช้กระบวนการทางทฤษฎี terms ๑. technology ด้านเทคโนโลยีนั้น นำมาใช้ในการพัฒนาเป็นเรื่องสำคัญที่ภาครัฐต้องนำมาใช้ เพื่อบริการประชาชนเพื่อความสะดวก รวดเร็ว ๒. Economic ด้านเศรษฐกิจ มีความสำคัญยิ่งที่จะ ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน เศรษฐกิจดี ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ทำให้ประชาชนกินดี อยู่ดี

^{๒๘} ญาณินทร์ รักรวงค์วาน, “พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นกับการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น”, **ดุชนิพนธ์**, (สาขาประชากรศึกษา คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒).

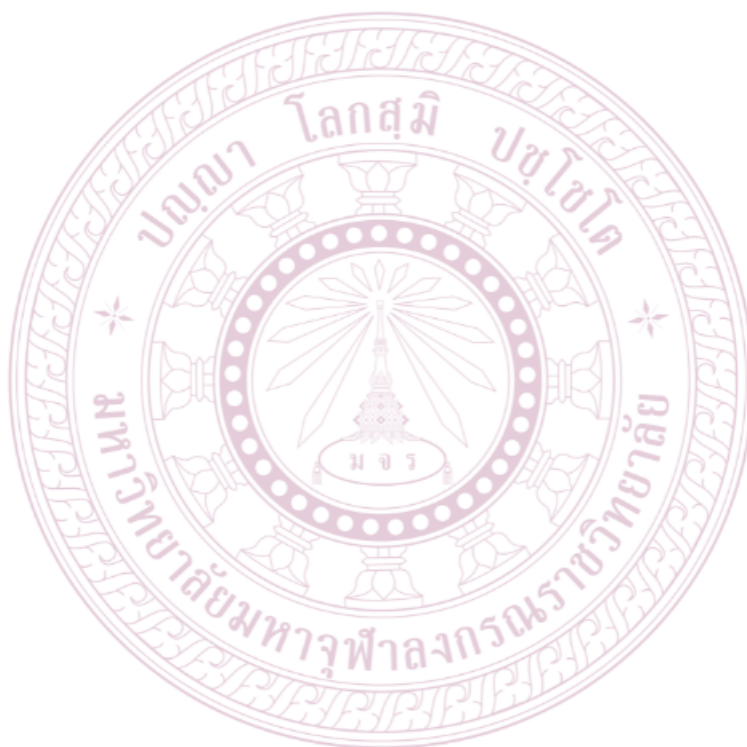
^{๒๙} วันชัย พลเมืองดี, การพัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มอารยธรรม ๕ เชียงกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

ประชาชนไม่มีหนี้สิน ชุมชนก็เข้มแข็ง ๓. Resource ด้านทรัพยากรบุคคลถือว่าสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาต่าง ๆ ต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องเพื่อประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการ ๔. Mental ด้านจิตใจความเข้มแข็งของชุมชน เริ่มต้นที่จิตใจเป็นสำคัญถ้าประชาชนมีจิตใจที่อ่อนแอไม่เข้มแข็งก็พ่ายแพ้แก่ปัญหาชีวิต ไม่สามารถ แก้ไขปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนได้ ๕. Socio-cultural system ด้านระบบสังคมและวัฒนธรรม ยังคงอนุรักษ์ไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ให้ความสำคัญกับกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาทำให้ประชาชนมีศีลธรรม นอกจากนั้นก็มีการพัฒนากระบวนการสร้างความเข้มแข็งด้วยหลักพุทธธรรมจักร ๔ (ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ดุลยธรรมไปสู่อิสรภาพ หลักจักร ๔ มีการประยุกต์ใช้เพื่อความ เข้มแข็งของชุมชน คือ จักร ๔ ได้แก่ ๑. ปฏิรูปเทศบาล (อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม) ชุมชน ตำบลต้นธงถือว่าตั้งอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมทั้งด้านอาณาเขตที่สะดวกสบายด้านการสัญจร เอื้ออำนวย ต่อหลายๆ ด้าน ๒. สืบปฐุสัพพะ (สมาคมกับสัตบุรุษ) คือการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการเสวนา คบหาบุคคลอื่นที่เป็นคนดีมีกัลยาณมิตร ๓. อุตตสัมมาปณิธิ (ตั้งตนไว้ชอบ, ตั้งจิตคิดมุ่งหมาย นำตน ไปถูกทาง) ในตำบลต้นธงดังกล่าวมาแล้วว่ามีโครงการฝึกอบรมธรรมะแก่ประชาชน หลายโครงการ เช่น พระธรรมทูตสัญจร อ.ป.ต. สัญจร พบประชาชนโครงการหมู่บ้านรักษาศีลห้า เป็นต้น ๔. ปุพเพกต ปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว, มีพื้นเดิมดี, ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ ต้น) ถือได้ว่าเป็นการเสริมสร้างคุณความดีจากการประพฤติปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องนั้น นับได้ว่าเป็น พื้นเดิมของสังคมที่ได้สั่งสมความดีมาก่อน จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมในตำบลต้นธงมีความเข้มแข็ง สงบสุข ตามแบบของชุมชน สังคมวิถีพุทธ^{๗๐}

พระโสภณพัฒนบัณฑิต และคณะ การขับเคลื่อนระบบสุขภาพโดยใช้ธรรมานุสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก้ อำเภอฟังชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า ด้านบริบทชุมชนตำบลหนองตาไก้ เป็นตำบลที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน กว่า ๑๐๐ ปี มีทุนทางสังคมที่หล่อหลอมด้วยพระพุทธศาสนา ผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนเปลี่ยนไป ต่างคนต้องออกไปทำมาหากินต่างพื้นที่ทำให้เด็กและคนชราต้องดูแลกันเองความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลงก่อให้เกิดปัญหาสังคมที่สลับซับซ้อนและปัญหาสุขภาพตามมาการแก้ไขปัญหาจึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางสังคมเสริมมาตรการทางวิชาการและกฎหมายของภาครัฐโดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วมอย่างจริงจังนำจุดแข็งคือวิถีชีวิตประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหายกระดับกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะหรือมาตรการทางสังคมในรูปแบบธรรมานุสุขภาพที่เรียกว่า “ธรรมานุสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก้” ด้วยปรัชญาและแนวคิดที่ว่า

^{๗๐} วสิษฐ์พล กุลพรม, การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของ เทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองจังหวัดลาพูน, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐).

“ชุมชนเข้มแข็งด้วยจิตอาสาบนพื้นฐานศีล ๕ พัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง” เมื่อผ่านความเห็นชอบจากประชาชนแล้วประกาศใช้การขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติในรูปแบบคณะกรรมการที่เป็นภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐเอกชนประชาชนโดยอาศัยหลักการบริหารจัดการที่ประสิทธิภาพเชื่อมโยงกับแผนงานกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทำให้มีผลงานแสดงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมโดยมีกลไกการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ผลการประเมินความพึงพอใจของประชาชนต่อธรรมนูญ พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด^{๗๑}

^{๗๑} พระโสภณพัฒน์บัณฑิต และคณะ, การขับเคลื่อนระบบสุขภาพโดยใช้ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่ อำเภอบัวชุม จังหวัดร้อยเอ็ด, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” ซึ่งมีโจทย์การวิจัยว่า เพื่อศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เพื่อศึกษาการพัฒนาวัฒนธรรมและยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เพื่อศึกษากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย และเพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่การวิจัย
- ๓.๓ ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๔ เครื่องมือการวิจัย
- ๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และเทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แล้วการบูรณาการข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในพื้นที่ การศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัย ซึ่งได้กำหนดไว้ ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การศึกษาเอกสาร (Document research) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและระบบงานวิจัย โดยการรวบรวมเอกสารงานวิจัย ตามรูปแบบของการวิจัยเชิงเอกสาร (Document research) และการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร ตามวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Documentary Analysis)

๒. การศึกษาเชิงคุณภาพภาคสนาม (Field Study) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๓. การประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนและมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

๔. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จัดเวทีชุมชน จัดเวทีเสวนาวิชาการ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสนอแนวคิด และถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน ให้เกิดกระบวนการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๓.๒ พื้นที่การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดสถานที่ทำการวิจัย ในขอบเขตพื้นที่ชุมชนที่มีพื้นที่ชายแดนในจังหวัดเลย ที่ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) จำนวน ๔ ชุมชน ได้แก่ ๑) ชุมชนบ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ๒) ชุมชนบ้านท่าดีหมี่ ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ๓) ชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ๔) ชุมชนบ้านสงาว ตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม จังหวัดเลย

๓.๓ ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นชุดโครงการวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามชุดของแต่ละโครงการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ชุดโครงการย่อย ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

โครงการย่อยที่ ๑ การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย โดยมี พระโกศล มณีรัตน, ดร. เป็นหัวหน้าโครงการ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น ๓ กลุ่มดังนี้

๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth Interview) ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย

๑) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นชุมชนวิถีพุทธที่อาศัยตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ได้แก่ ชุมชนบ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ได้แก่ พระสงฆ์ ข้าราชการ ผู้นำชุมชน ตัวแทนชาวบ้าน ๑๕ คน

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นชุมชนวิถีพุทธที่อาศัยตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ได้แก่ ชุมชนบ้านท่าดีหมี่ ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ได้แก่ พระสงฆ์ ข้าราชการ ผู้นำชุมชน ตัวแทนชาวบ้าน ๑๕ คน

๓) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นชุมชนวิถีพุทธที่อาศัยตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ได้แก่ ชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ได้แก่ พระสงฆ์ ข้าราชการ ผู้นำชุมชน ตัวแทนชาวบ้าน ๑๕ คน

๔) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นชุมชนวิถีพุทธที่อาศัยตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ได้แก่ ชุมชนบ้านสงาว ตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม จังหวัดเลย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ได้แก่ พระสงฆ์ ข้าราชการ ผู้นำชุมชน ตัวแทนชาวบ้าน ๑๕ คน

๒) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่มโดยหารคัดเลือกแบบเจาะจง เพื่อใช้ในการศึกษาความคิดเห็น ทศนคติ ความรู้สึก การรับรู้ ความเชื่อ พฤติกรรมการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย และการพัฒนาการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ ในการหาคำตอบที่ยังคลุมเครือ หรือยังไม่แน่ชัดของการวิจัย เพื่อช่วยให้งานวิจัยสมบูรณ์ถูกต้องยิ่งขึ้น จำนวน ๑๐ ท่าน

๓) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย ตัวแทนชุมชนทั้ง ๔ ชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย จำนวน ๖๐ รูป/คน ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนจากหน่วยภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน พ่อค้าแม่ค้า รัฐวิสาหกิจ และประชาชนทั่วไป

โครงการย่อยที่ ๒ การพัฒนาวัฒนธรรมและยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย โดยมี นายศตวรรษ สงกาพันธ์ เป็นหัวหน้าโครงการ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น ๓ กลุ่มดังนี้

๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth Interview) ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๖๐ รูป/คน ประกอบด้วย ตัวแทนผู้นำชุมชน/ผู้นำศาสนา ตัวแทนอาสาสมัครนักพัฒนาชุมชน ตัวแทนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ตัวแทนภาคประชาชน

๒) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๐ รูป/คน ได้แก่ ตัวแทนผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา อาสาสมัครนักพัฒนาชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และตัวแทนภาคประชาชน

๓) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการระดมความคิด เพื่อซึ่งเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการรับฟังการให้ข้อมูลจากวิทยากรที่ทางทีมวิจัยได้ติดต่อมาบรรยาย โดยกิจกรรมดังกล่าวให้ประชาชนจำนวน ๖๐ รูป/คน ได้จัดแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๑๐ คน จำนวน ๖ กลุ่ม ได้แสดงความคิดเห็นร่วมกันหลังจากได้รับฟังการบรรยายจากวิทยากร

โครงการย่อยที่ ๓ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย โดยมี ดร.จ่านอง วงศ์คง เป็นหัวหน้าโครงการ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น ๓ กลุ่มดังนี้

๑) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นชุมชนวิถีพุทธที่อาศัยตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ได้แก่ ชุมชนบ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ได้แก่ พระสงฆ์ ข้าราชการ ผู้นำชุมชน ตัวแทนชาวบ้าน ๕ คน

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นชุมชนวิถีพุทธที่อาศัยตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ได้แก่ ชุมชนบ้านท่าดีหมี่ ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ได้แก่ พระสงฆ์ ข้าราชการ ผู้นำชุมชน ตัวแทนชาวบ้าน ๕ คน

๓) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นชุมชนวิถีพุทธที่อาศัยตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ได้แก่ ชุมชนบ้านสงาว ตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม จังหวัดเลย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่าง

แบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ได้แก่ พระสงฆ์ ข้าราชการ ผู้นำชุมชน ตัวแทนชาวบ้าน ๕ คน

๔) จากการประชุมที่ชาวบ้าน ดำเนินการรับสมัครและคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรชุมชนเพื่อนทิมวิจัย ชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย จำนวน ๑๕ คน

โครงการย่อยที่ ๔ การเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย โดยมี พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน เป็นหัวหน้าโครงการ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น ๓ กลุ่มดังนี้

๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth Interview) ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๕ รูป/คน ประกอบด้วย กลุ่มตัวแทนพระสงฆ์ จำนวน ๓ รูป กลุ่มตัวแทนสภาวัฒนธรรม จำนวน ๓ คน กลุ่มตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม จำนวน ๓ คน กลุ่มตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๓ คน กลุ่มตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน ๓ คน และกลุ่มตัวแทนสภาเยาวชน จำนวน ๓ คน

๒) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่มโดยหารคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน ๑๐ รูป/คน เพื่อใช้ในการศึกษาความคิดเห็น ทศนคติ ความรู้สึก การรับรู้ การเสริมสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๓) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๖๐ รูป/คน ผู้วิจัยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อเสนอแนะ โดยผู้วิจัยจะเชิญผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีหน้าที่โดยตรง ผู้ซึ่งสามารถมีอิทธิพลที่สำคัญหรือมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการเสริมสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมวิถีพุทธ ที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัยในเขตพื้นที่ที่ทำการวิจัย เข้าร่วมสนทนา และแสดงความคิดเห็น ภายใต้บรรยากาศการมีส่วนร่วม และการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสามารถสังเคราะห์ หาลักษณะร่วม และข้อสรุปร่วมต่อไป

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือในการวิจัย ๔ รูปแบบ ผู้วิจัยจึงขอจำแนกตามประเภทของกระบวนการวิจัย เป็น ๔ หัวข้อ ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ลักษณะของเครื่องมือ และการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

๓.๔.๑ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เน้นการมีส่วนร่วมของทีมวิจัยและชุมชน จึงมีวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การจัดเวทีสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) และการประชุมกลุ่มย่อย โดยมีเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลได้แก่ การจดบันทึก ถ่ายภาพ การบันทึกวีดีโอ การทำ mind Mapping และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เป็นต้น ตลอดจนการวิเคราะห์แบบมีส่วนร่วมของทีมวิจัย โดยมีขั้นตอนการวิจัย แบ่งเป็น ๕ ช่วงคือ ๑) การพัฒนาโจทย์วิจัย และนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ ๒) เตรียมทีม คน และสร้างความเข้าใจกับชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ๓) เก็บ

รวบรวมข้อมูลบริบทชุมชนและสภาพปัญหาชุมชน ๔) การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และ ๕) สรุปผลและจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

๓.๔.๒ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือ ในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการ และจากงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากับการ โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย ๓ รูปแบบ ประกอบด้วย

๑. การศึกษาเชิงเอกสาร ในการกำหนดกรอบที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย โดยศึกษาวิเคราะห์ ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานในการทำความเข้าใจในเบื้องต้น เพื่อสามารถต่อยอดแนวความคิด ในการกำหนดกรอบ เพื่อทำการวิจัยในขั้นต่อไป มาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

๒. การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการจัดเตรียมโครงสร้างคำสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้แสดงความคิดเห็น โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เพื่อศึกษาการพัฒนาวัฒนธรรมและยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เพื่อศึกษากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย และเพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ตรวจสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยต่อไป

๓. การสนทนากลุ่ม โดยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย หรือ stakeholders เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ และหาข้อสรุป จากผู้ที่เกี่ยวข้อง จากรูปแบบการพัฒนาที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัย เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ หาลักษณะร่วม และข้อสรุปร่วม

๔. การประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ และหาข้อสรุป จากผู้ที่เกี่ยวข้อง จากรูปแบบการพัฒนาที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัย เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ หาลักษณะร่วม และถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน

๓.๔.๓ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน ๓ ลักษณะ เป็นเครื่องมือซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สร้างขึ้น ประกอบด้วย

๑. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกปลายเปิด เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ความเป็นมา ลักษณะ ความเป็นไปได้ วิธีการ และกลไกการพัฒนาฯ จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งข้อคำถามที่นำมาใช้จะได้จากกระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบสัมภาษณ์ โดยผ่านการตรวจสอบเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วจึงนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในพื้นที่ทำการวิจัย โดยเป็นการสัมภาษณ์ที่เปิด

โอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ภายใต้รูปแบบการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบกึ่งทางการ เพื่อให้ประเด็นในการสนทนามากว้างขวาง และครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒. แบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ก่อนจะมีการดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อการสนทนาและทดสอบคำถาม เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน เพื่อให้การสนทนาที่เกิดขึ้นเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งมีขั้นตอนตามขั้นตอนดังนี้

- ๑) กำหนดวัตถุประสงค์
- ๒) กำหนดกลุ่มผู้ร่วมสนทนาและบุคคลกลุ่มเป้าหมาย
- ๓) ออกแบบเครื่องมือการศึกษา
- ๔) ทดสอบแนวคำถามที่สร้างขึ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
- ๕) ทำความเข้าใจกับผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) และผู้ทำหน้าที่จดบันทึก

(Note taker)

- ๖) คัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนาและทำหนังสือเชิญส่งให้ผู้ร่วมสนทนา
- ๗) การจัดการเพื่อเตรียมการทำสนทนากลุ่ม เช่น จัดตำแหน่งที่นั่ง จัดเตรียมเครื่องมือ อุปกรณ์ เป็นต้น
- ๘) จัดกลุ่มสนทนาและหลังจากการประชุมมีการส่งจดหมายขอบคุณผู้ร่วมงาน
- ๙) สรุปผลการประชุม วิเคราะห์ข้อมูลและส่งให้ผู้ร่วมประชุมทุกคน
- ๑๐) การเขียนรายงาน

๓. แบบสอบถาม ในการประเมินกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ และหาข้อสรุป จากผู้ที่เกี่ยวข้อง จากรูปแบบการพัฒนาที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัย เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ หาลักษณะร่วม และถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายปิด ให้เลือกตอบแบบตรวจรายการ (check list) จำนวน ๔ ข้อ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามประเมินผลการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จำนวน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านเนื้อหาการประชุมเชิงปฏิบัติการ ๒) ด้านความรู้ความเข้าใจการประชุมเชิงปฏิบัติการ ๓) ด้านวิทยากรและเทคนิคการประชุมเชิงปฏิบัติการ ๔) ด้านปัจจัยเกื้อหนุนในการจัดประชุม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ ตามหลักการของ (Likert)^๑ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวน ๒๐ ข้อ

^๑ สุวรี ศิริโกการภิรมย์ , การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : สถาบันราชภัฏเทพสตรี , ๒๕๔๖), หน้า ๑๔๐.

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวข้อเสนอแนะอื่นๆ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open - ended)

๔. ชุดกิจกรรมระดมความคิดเพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ ประกอบด้วย

- ๑) การกำหนดเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- ๒) กำหนดกิจกรรมในการดำเนินโครงการวิจัย
- ๓) กำหนดพื้นที่เป้าหมายในการทำกิจกรรม
- ๔) กำหนดผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- ๕) ดำเนินการจัดกิจกรรม

๓.๔.๔ การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑) ศึกษาทฤษฎี หลักการ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา รายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

๒) ศึกษารูปแบบการสร้างเครื่องมือจากหนังสือ เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๓) นำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงภาษาที่ใช้ความครอบคลุมของเนื้อหาของคำถามแต่ละข้อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยผู้เชี่ยวชาญ

๔) นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการตรวจสอบเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ มาปรับปรุงแก้ไข แล้วจึงนำเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน แบ่งออกเป็น ๗ ขั้นตอน ตามระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยจำนวน ๗ เดือน ทั้งนี้เพื่อให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้ในกระบวนการทำงานเพื่อพัฒนานักวิจัย ตลอดจนได้ลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อศึกษาสภาพปัญหาาร่วมกับชุมชน เพื่อให้เห็นภาพรวมของกิจกรรมการวิจัย คณะผู้วิจัยจึงขอเสนอการจัดกิจกรรมวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ ๑ : พัฒนาโจทย์วิจัยและนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ

โครงการวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย คณะผู้วิจัยได้พัฒนาโครงการเพื่อเสนอสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิประจำสถาบัน ได้กรั่นกรองโครงการวิจัย และนำเสนอวิจัยฉบับสมบูรณ์ส่งสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และอภิลดข้อเสนอวิจัยผ่านระบบการจัดการวิจัย (NRIIS)

ขั้นที่ ๒ : เตรียมทีม คน และสร้างความเข้าใจกับชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง

ทีมวิจัยมีการเตรียมความพร้อมในช่วงแรกโดยการประชุมสร้างความเข้าใจโครงการร่วมกันพร้อมจัดสรรบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ มีการจัดประชุมเปิดโครงการเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชนและประชาสัมพันธ์โครงการผ่านสื่อในชุมชน เวทีประชาคมชาวบ้าน ตลอดจนทีมวิจัยเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยในการศึกษารวบรวมข้อมูลบริบทชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย กิจกรรมในช่วงที่ ๓ ได้แก่

๑) กิจกรรมประชุมทีมวิจัย

วัตถุประสงค์เพื่อชี้แจงลักษณะโครงการวิจัยให้แก่ทีมวิจัย ที่ปรึกษาได้รับทราบ ชี้แจงลักษณะความร่วมมือของชุมชน และมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย ตลอดจนหารือเรื่องการจัดการด้านการเงิน การจัดการภายใน การแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบต่างๆ การคัดเลือกหัวหน้าทีมวิจัยชุมชน และคัดเลือกตัวแทนทีมวิจัยไปอบรม เพื่อเตรียมความพร้อมในการวิจัยที่วิทยาลัยสงฆ์เลย ระหว่างเดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน ๓๐ รูป/ คน ประกอบด้วย ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวิจัย โดยจัดประชุมในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ณ ห้องประชุมคลินิกวิจัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

๒) กิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเตรียมความพร้อมนักวิจัยในการศึกษาข้อมูล

วัตถุประสงค์เพื่อให้ทีมวิจัยมีความเข้าใจ สามารถอธิบายความหมาย ความสำคัญและขั้นตอนการวิจัย สามารถแตกกรอบประเด็นในการศึกษาข้อมูล สามารถเลือกวิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมในการเก็บข้อมูลได้

ทีมวิจัย เข้าร่วมประชุมจำนวน ๑๐ รูป/ คน โดยจัดประชุมในช่วงเดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ณ ห้องประชุมคลินิกวิจัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

สาระการการประชุม เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัยย่อย ความสำคัญประโยชน์และขั้นตอนงานวิจัย การออกแบบการศึกษาข้อมูล และการแสดงตัวอย่างเทคนิคการแตกกรอบประเด็นศึกษา และฝึกปฏิบัติการแตกกรอบประเด็นศึกษาเฉพาะกลุ่ม

๓) กิจกรรมเปิดโครงการวิจัย

วัตถุประสงค์กิจกรรม

๑. เพื่อให้ชุมชนและองค์กรท้องถิ่น ได้ทราบถึงเป้าหมายและผลที่คาดว่าจะชุมชนจะได้รับจากโครงการวิจัย

๒. คณะทีมวิจัยได้แนวทางและข้อเสนอแนะจากที่ปรึกษา ชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มาร่วมพิธีเปิด

๓. ได้ชี้แจงทำความเข้าใจและขอความร่วมมือจากชุมชน องค์กรท้องถิ่นที่จะมีส่วนร่วมทำให้โครงการวิจัยประสบความสำเร็จ เช่น ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล การสนับสนุนวิทยากร เป็นต้น

๔. ทีมวิจัย ได้เรียนรู้การปรับกิจกรรมเวทีโดยเฉพาะทักษะ เทคนิค การตั้งคำถาม การดำเนินกิจกรรม การระดมความคิดจากผู้มาร่วมงานซึ่งเป็นเพียงเป้าหมายรอง เป้าหมายหลักคือชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการ ความคาดหวังและความร่วมมือจากชุมชน

ขั้นที่ ๓ : เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

ทีมวิจัยได้ประชุมเพื่อออกแบบเครื่องมือวิจัย และหารือเกี่ยวกับการเก็บข้อมูล ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานและจัดทำรายงาน โดยจัดประชุมในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ และปฏิบัติการเก็บข้อมูลบริบทชุมชน ข้อมูลสภาพปัญหาของชุมชน โดยใช้วิธีการจัดเวทีระดมความคิด การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์กลุ่ม สัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบเอกสารรายงานมาวิเคราะห์แบบมีส่วนร่วมของทีมวิจัยเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ขององค์ความรู้ เพื่อนำเสนอรายงานการวิจัยฉบับที่ ๑ กิจกรรมในช่วงนี้ ได้แก่

๑) กิจกรรมศึกษาบริบทชุมชน/คัดเลือกชุมชน

มีวัตถุประสงค์เพื่อ

๑. เพื่อให้ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ได้ร่วมศึกษาบริบทของชุมชนในด้านประวัติชุมชน การเมือง การปกครอง บริบทด้านเศรษฐกิจ บริบทด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนบริบทด้านวัฒนธรรม ประเพณี

๒. ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่น ได้ร่วมถ่ายทอดความรู้บริบทของชุมชนในด้านประวัติชุมชน การเมือง การปกครอง บริบทด้านเศรษฐกิจ บริบทด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนบริบทด้านวัฒนธรรมประเพณี

ขั้นที่ ๔ : การสัมภาษณ์เชิงลึก

การใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบบันทึกการสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ภายใต้รูปแบบการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบกึ่งทางการ ดำเนินการสัมภาษณ์โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

๑. ผู้วิจัยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย ถึงผู้เกี่ยวข้องทั้ง ๓ ท่าน เพื่อตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย

๒. ผู้วิจัยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล และนัดหมาย วัน เวลา เพื่อสัมภาษณ์

๒. ก่อนการเดินทางลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะประสานกำหนดวัน เวลา และสถานที่ที่จะสัมภาษณ์ และนำส่งหนังสือขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์ ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยผู้วิจัยจะศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จัดเตรียมและศึกษาการใช้อุปกรณ์เครื่องบันทึกเสียง พร้อมอุปกรณ์สำรองในกรณีฉุกเฉิน จัดเตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมและเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเองทุกครั้ง

๓. ขณะสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผล และขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะดำเนินการสัมภาษณ์ ขออนุญาตบันทึกภาพเพื่อใช้ในการอ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยจะไม่บันทึกเสียงในช่วงนั้นทันที

๔. หลังการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสัมภาษณ์ทุกครั้งที่ทำการถอดบทสัมภาษณ์ นำไปลงรหัสบทสัมภาษณ์ จัดทำดัชนีหัวเรื่องย่อยในบทสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์หน่วยข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ โดยลงข้อมูลทั้งหมดในรูปแบบตาราง ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ขั้นที่ ๕ : การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

การรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อเสนอแนะ โดยผู้วิจัยจะเชิญผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีหน้าที่โดยตรง ผู้ซึ่งมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการศึกษาการวิจัย ที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัยในเขตพื้นที่ทำการวิจัย เข้าร่วมสนทนา และแสดงความคิดเห็น ภายใต้บรรยากาศการมีส่วนร่วม และการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสามารถสังเคราะห์ หาลักษณะร่วม และข้อสรุปประเด็น ดังนี้

- ๑) การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย
- ๒) การพัฒนาวัฒนธรรมและยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย
- ๓) กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย
- ๔) ทางเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย
- ๕) ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อนำไปสรุปผลการวิจัยให้สมบูรณ์ต่อไป

ขั้นที่ ๖ : การประชุมเชิงปฏิบัติการ

การประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ และหาข้อสรุป จากผู้ที่เกี่ยวข้อง จากรูปแบบการพัฒนาที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัย เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ หาลักษณะร่วม และถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน

หลังจากนั้น ทีมวิจัยจะจัดประชุมทีมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนการทดลองปฏิบัติการตามโครงการในระยะที่ ๒ เช่น โครงการทำวิดิทัศน์ชุมชน คืบความรู้สู่ชุมชน เมื่อดำเนินแต่ละโครงการเสร็จสิ้น มีการประชุมเพื่อติดตามการทดลองปฏิบัติการ สรุปบทเรียนในการทำงาน และประเมินผลการประชุมเชิงปฏิบัติการตามลำดับ

ขั้นที่ ๗ : การสรุปและจัดทำรายงาน

ทีมวิจัยจะจัดประชุมทีมวิจัยเพื่อสรุปผลการศึกษาและสรุปบทเรียนโครงการวิจัย นำเสนอผลการศึกษาย่อยผลสู่ชุมชนและสาธารณะ และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ ดังนี้

- ๑) จัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
- ๒) จัดทำคู่มือชุดความรู้
- ๓) จัดทำวิดิทัศน์
- ๔) จัดทำบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่

๕) จัดทำรายงานการการใช้ผลประโยชน์จากการวิจัย

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น ๔ ส่วน ตามลำดับขั้นตอนการวิจัย ได้แก่

๓.๖.๑ การวิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากการศึกษาเชิงเอกสาร

การวิเคราะห์และสรุปข้อมูล จากการศึกษาเชิงเอกสาร จากการทบทวนวรรณกรรมทางวิชาการ โดยศึกษาวิเคราะห์จากเอกสาร กฎหมาย ระเบียบ บทความ และงานวิจัย ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้นัยสำคัญของคำในข้อมูลมาวิเคราะห์หาแนวคิดที่ปรากฏขึ้นตามประเด็นที่กำหนด และสรุปตามประเด็นของกรอบการวิจัย

๓.๖.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์โดยการจำแนกถ้อยคำหรือข้อความที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับความเป็นไปได้ วิธีการ และกลไกการพัฒนาฯ แล้วนำมาวิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ ด้วยหลักแห่งเหตุผล อภิปรายถึงข้อเท็จจริงที่ค้นพบตามสภาพการณ์ ปรากฏการณ์ ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญ เพื่อหาลักษณะร่วม (Common Character) ของการวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

๓.๖.๓ การวิเคราะห์ข้อมูลการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ

การวิเคราะห์ข้อมูลการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อนำไปกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ด้วยวิธีการนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ลักษณะแบบมีส่วนร่วม และวิเคราะห์และสังเคราะห์ด้วยกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

๓.๖.๔ การวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผลจากการวิจัย

การวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผลจากการวิจัยทั้งจากผลการทำวิจัย ผลจากแบบสอบถาม ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ อย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยใช้วิธีการประมวลสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ทั้งหมดอีกครั้ง เพื่อปรับปรุงการวิจัยให้เกิดความสมบูรณ์ถูกต้อง และเชื่อถือได้

โดยผู้วิจัย จะนำข้อมูลจากผลการวิจัยในแต่ละขั้นตอน มาวิเคราะห์จัดรวบรวมข้อมูล พร้อมอธิบายความหมาย แล้วทำการสร้างข้อสรุป ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย ตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากผลการวิจัย ด้วยการวิเคราะห์โดยการจัดระบบจำแนกชนิดข้อมูล เปรียบเทียบและวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อให้การสรุปข้อมูลผลการวิจัยเกิดความสมบูรณ์ สามารถนำมาตีความ สร้างข้อสรุปจากผลการวิจัย และนำผลงานวิจัยไปเผยแพร่สู่สาธารณะชนต่อไป

๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” สามารถสรุปกระบวนการวิจัยได้ ดังตารางที่ ๓.๑ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย	ประเด็นที่มุ่งศึกษา	แหล่งข้อมูล/ผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือ/แนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูล	แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล
โครงการวิจัยย่อยที่ ๑ การเสริมสร้างศักยภาพ วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตาม แนวชายแดนจังหวัดเลย	๑. เพื่อศึกษาการเสริมสร้าง ศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถี พุทธ ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบ และ กิจกรรมการเสริมสร้าง ศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถี พุทธ ๓) เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอ รูปแบบการเสริมสร้าง ศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถี พุทธ	๑. เอกสารขั้นต้น ชั้นรอง และหนังสือที่มีผู้ศึกษา	๑. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่ เกี่ยวข้องจากเอกสารข้อมูลต่างๆ ๒. การสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้อง ๓. สืบหาข้อมูลภาคสนามในชุมชนตามแนว ชายแดนในจังหวัดเลยโดยใช้แบบสำรวจ ข้อมูล ๔. ประชุมกลุ่มย่อยเพื่อตรวจสอบข้อมูล รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรม ชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัด เลย	๑. วิเคราะห์โดยการ พรรณนาและบรรยาย วิจัยเชิงคุณภาพ -การสัมภาษณ์ -การสนทนากลุ่ม -การสังเกต -การลงพื้นที่
โครงการวิจัยย่อยที่ ๒ การพัฒนาวัฒนธรรมและ ยกระดับตามนโยบายชุมชน วิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัด	๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการ พัฒนาวัฒนธรรมชุมชน ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบ วัฒนธรรมและยกระดับตาม นโยบายชุมชนวิถีพุทธ ๓) วิเคราะห์องค์ความรู้ พัฒนารูปแบบวัฒนธรรมและ ยกระดับตามนโยบายชุมชน วิถีพุทธ	๑. แนวคิด ทฤษฎีและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๒. ข้อมูลจากบุคคล หน่วยงานและหน่วยงาน ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ	๑. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่ เกี่ยวข้องจากเอกสารข้อมูลต่างๆ ๒. การสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้อง ๓. สืบหาข้อมูลภาคสนามของชุมชนตาม แนวชายแดน ๔. การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อค้นความรู้ สู่ชุมชน และเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้	๑. วิเคราะห์โดยการ พรรณนาและบรรยาย วิจัยเชิงคุณภาพ -การสัมภาษณ์ -การสนทนากลุ่ม -การสังเกต -การลงพื้นที่ -จัดเวทีค้นความรู้

โครงการวิจัยย่อยที่ ๓ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย	๑) ศึกษาสภาพปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ๒) เพื่อศึกษากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธ ๓) เพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธ	๑. แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๒. ข้อมูลจากบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง	๑. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องจากเอกสารข้อมูลต่างๆ ๒. การสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้อง ๓. สืบหาข้อมูลภาคสนามในชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลยโดยใช้แบบสำรวจข้อมูล ๔. ประชุมกลุ่มย่อยเพื่อตรวจสอบข้อมูลเสนอแนวทางกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย	๑. วิเคราะห์โดยการพรรณนาและบรรยายวิจัยเชิงคุณภาพ -การสัมภาษณ์ -การสนทนากลุ่ม -การสังเกต -การลงพื้นที่
โครงการวิจัยย่อยที่ ๔ เสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย	๑) การสร้างเครือข่าย ๒) การบริหารจัดการเครือข่าย ๓) การวิเคราะห์เครือข่าย	๑. แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๒. ข้อมูลจากบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง	๑. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องจากเอกสารข้อมูลต่างๆ ๒. การสัมภาษณ์เชิงลึก ๓. การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ๔) การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	๑. วิเคราะห์โดยการพรรณนาและบรรยายวิจัยเชิงคุณภาพ -การสัมภาษณ์ -การสนทนากลุ่ม -การลงพื้นที่ -การประชุมเชิงปฏิบัติการ

ตารางที่ ๓.๑ สรุปกระบวนการวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” ได้วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในประเด็นดังนี้

๔.๑ การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๑.๑ การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๑.๒ การพัฒนารูปแบบ และกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๑.๓ วิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๒ การพัฒนาวัฒนธรรมและยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๒.๑ สภาพปัญหาการพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๒.๒ พัฒนารูปแบบวัฒนธรรมและยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๒.๓ วิเคราะห์องค์ความรู้พัฒนารูปแบบวัฒนธรรมและยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยโดยการสร้างชุมชนให้มีส่วนร่วม

๔.๓ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๓.๑ สภาพปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๓.๒ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๓.๓ แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๔ การเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๔.๑ บริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย

๔.๔.๒ กระบวนการสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๔.๓ แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๕ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๑.๑ การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปรชาญชุมชน ประชาชน และตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ โดยสามารถสรุปผลเป็นประเด็นๆ ที่สำคัญเกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

การจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธเป็นการจัดการรวบรวมความรู้วัฒนธรรม ผ่านการถ่ายทอดจากครอบครัว การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มอาชีพ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง การจัดการถ่ายทอดวัฒนธรรมรูปธรรม ด้วยการให้ นักท่องเที่ยวเดินชมวิถีชีวิต การใช้ชีวิตพักในชุมชน การฟังบรรยาย ดูสาธิต การลงมือทำ การกินอาหารท้องถิ่น เรียนรู้ด้วยตนเองในศูนย์เรียนรู้ การจัดการถ่ายทอดวัฒนธรรมนามธรรม ด้วยการบอกเล่าความเชื่อเชื่อมโยงกับศาสนา ภูมิปัญญา บรรยายากศของชุมชนสื่อถึงจิตวิญญาณของชุมชน คุณค่า ความสุข ความอบอุ่นเหมือนมาบ้านญาติ และการคงอยู่ของวัฒนธรรมเกิดจากการมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน สร้างความภาคภูมิใจในคุณค่าวัฒนธรรม คนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมรับผิดชอบ เรียนรู้ สืบทอด

๔.๑.๑.๑ การเสริมสร้างศักยภาพการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

ในชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ซึ่งประกอบด้วยชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ชุมชนบ้านอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ชุมชนบ้านท่าดีหมี่ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย และชุมชนบ้านสงาว อำเภอปากชม จังหวัดเลย เป็นการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการนำภูมิปัญญาองค์ความรู้ สติปัญญา ความคิดความอ่าน ความสามารถทักษะ และความสามารถที่เป็นองค์รวมทั้งหมดของผู้คนในชุมชน ซึ่งเกิดจากการสะสมองค์ความรู้มวลรวมทุกด้าน ที่ผ่านกระบวนการส่งเสริม สืบทอด สืบสานทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน การปรับปรุง พัฒนาและเลือกสรรมาแล้วเป็นอย่างดีในการสร้างผลงาน การแก้ปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป

๑) การจัดการวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่น

การจัดการวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่น เป็นการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการนำภูมิปัญญาองค์ความรู้ สติปัญญา ความคิดความอ่าน ความสามารถทักษะ และความสามารถที่เป็นองค์รวมทั้งหมดของผู้คนในชุมชน ผลจากการศึกษาพบว่าการจัดการวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่นตามแนวชายแดนจังหวัดเลยจะประกอบได้ด้วย การจัดการวัฒนธรรมประเพณีแห่ดอกไม้วัดศรีโพธิ์ชัย การจัดการวัฒนธรรมประเพณีบุญสงกรานต์แห่ต้นดอกไม้ของชุมชนบ้านอาฮี การจัดการวัฒนธรรมประเพณีการทำบุญข้าวเปลือกและบุญข้าวจีของชุมชนบ้านแสงภา การจัดการวัฒนธรรมประเพณีทำบุญประเพณีกฐิน บุญฉลองพระธาตุดินแทนของชุมชนบ้าน

แสงภา การจัดการวัฒนธรรมประเพณีทำบุญเดือนหกพึ่งเทศน์มหาชาติบ้านอาฮี การจัดการวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อของชาวบ้านแสงภา ดังต่อไปนี้

การจัดการวัฒนธรรมประเพณีแห่ดอกไม้วัดศรีโพธิ์ชัย

การจัดการวัฒนธรรมประเพณีแห่ดอกไม้วัดศรีโพธิ์ชัยแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย เป็นประเพณีวัฒนธรรมการทำบุญประเพณีสงกรานต์ โดยการจัดการรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ สรงน้ำพระพุทธรูป แห่ต้นดอกไม้ อาราธนาครองพระไตรสรณคม บุญประเพณีสงกรานต์ชาวบ้านถือเป็นวันขึ้นปีใหม่

วันแรก ในช่วงบ่ายมีพิธีสรงน้ำพระพุทธรูปหลวงพ่อพะการ การสรงน้ำพระพุทธรูปชาวบ้านจะนำน้ำอบ น้ำหอม และดอกไม้ เพื่อขอคารวะต่อพระพุทธรูป และพระสงฆ์ ก่อนทำการสรงน้ำ จากนั้นก็ใช้ช่อดอกไม้ที่เตรียมมาจุ่มในน้ำอบ น้ำหอม พรมใส่องค์พระพุทธรูป ส่วนพระสงฆ์นั้นจะใช้ช่อดอกไม้ที่เตรียมมาจุ่มในน้ำอบ น้ำหอม พรมใส่ที่มือของพระสงฆ์ หลังจากเสร็จพิธี สรงน้ำพระพุทธรูปแล้วชาวบ้านก็จะนำน้ำอบ น้ำหอม ที่ใช้ภาชนะรองไว้นำไปประพรมเพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านและคนในครอบครัว

ประเพณีการแห่ต้นดอกไม้ มีการแห่ตั้งแต่ก่อสร้างวัดแล้วเสร็จจนถึงปัจจุบันกว่า ๔๐๐ ปีแล้ว ชาวบ้านเกิดความเชื่อว่า การนำดอกไม้มาบูชาพระที่ชาวไทยถือว่าวันสงกรานต์ เป็นวันขึ้นปีใหม่ การบูชาพระรัตนตรัยด้วยดอกไม้ถือว่าเป็นสิ่งอันมงคล ด้วยการเก็บดอกไม้ที่สด ดอกสวยงามที่สุดเป็นดอก เป็นช่อ และพัฒนาเป็นพานพุ่ม พานบายศรี ขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ จนพัฒนาไปถึงการทำโครงด้วยไม้เรียกว่า ต้นดอกไม้ ขนาดเล็กถือคนเดียว ขนาดกลางใช้คนหาม ๔ คน และขนาดใหญ่ใช้คนหาม ๖ คน ๘ คน ๑๐ คน ตามลำดับ

ความเชื่อ – ความหมาย โดยชาวบ้านมีความเชื่อและถือเป็นสิริมงคล ที่ได้นำดอกไม้มาบูชาพระรัตนตรัย ขอให้อยู่ดีมีสุข ให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ให้ข้าวกล้าในภูมินาอุดมสมบูรณ์ บ้านเมืองร่มเย็น ปราศจากโรคภัย ไข้เจ็บ วัว ควาย สัตว์เลี้ยงขยายคอกออกผลสมบุญ

ลักษณะเด่นต้นดอกไม้วัดศรีโพธิ์ชัยแสงภา โดยหลักจะมีการแห่ต้นดอกไม้ในเทศกาลสงกรานต์เกือบทุกวัดในจังหวัดเลย และมีความเชื่อคล้ายกัน แต่ต้นดอกไม้ของ ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย จะมีลักษณะเด่นกว่าทุกวัด คือมีขนาดต้นใหญ่และสูงกว่าทุกวัด การแห่ต้องโยกให้ต้นหมุนตาม จังหวะกลองสวยงาม ต้นใหญ่ที่สุด มีความกว้าง ๓ เมตร สูงประมาณ ๑๕ เมตร กว่าจะสร้างต้นดอกไม้ขนาดใหญ่ให้เสร็จนั้น ต้องอาศัยความชาญฉลาดจากภูมิปัญญาชาวบ้านผสมผสานกับความรู้ทางวิศวกรรม การสร้างต้นดอกไม้ นั้นจะไม่ใช้ตะปูและลวด ไม้ไผ่ขนาดใหญ่ถูกนำมาเป็นเสา กลางมีคานสำหรับแบกหาม และยึดทุกอย่างให้ติดแน่นด้วยดอกไม้ไผ่ ถ้ายึดไม่ดีเมื่อแห่ต้นดอกไม้ก็อาจจะเอียงหรือหักลงได้ สร้างต้นดอกไม้ให้มีความใหญ่โตเท่าไรก็แสดงถึงพลังศรัทธามากเท่านั้น ประเพณีนี้เป็นศูนย์รวมเอาจิตใจของคนในชุมชนเข้าไว้ด้วยกัน ผู้ใหญ่จึงมีลูกหลานมาร่วมพิธี

เด็กผู้ชายบางคนก็มาแห่ต้นดอกไม้เล็กๆ ซึ่งผู้ใหญ่ทำให้ ซึ่งแฝงการถ่ายทอดภูมิปัญญาและประเพณีลงไปด้วย การใช้ไม้ไผ่ประกอบโครงสร้างตั้งแต่ ๑๐-๔๐ ลำ แล้วแต่นา ซึ่งที่วัดอื่นมีขนาดเล็กกว่า^๑

เทศกาลแห่การแห่ต้นดอกไม้ มีการแห่ทุกปี เริ่มจากวันสงกรานต์พระพุทธรูป (ช่วงสงกรานต์) เริ่มจากวันที่ ๑๓ เมษายน โดยหลักปฏิบัติจะเริ่มแห่ตั้งแต่วันที่ ๑๔ เมษายน ของทุกปี และจะมีการแห่ต้นดอกไม้ทุกคืนวันพระ ตลอดเดือนเมษายน ของทุกปี และจะมีการแห่ต้นดอกไม้ในวันพระอีกสามวันพระ

การแห่ต้องแห่ตอนกลางคืนราว ๑ ทุ่ม - ๓ ทุ่ม และต้องมาแห่ที่วัดรอบพระอุโบสถเท่านั้น และต้องแห่ให้ครบสามรอบ รอบที่ ๑ บูชาพระพุทธรูป รอบที่ ๒ บูชาพระธรรม รอบที่ ๓ บูชาพระสงฆ์ แห่ครบสามรอบแล้วต้องวางต้นดอกไม้ทุกต้นไว้รอบอุโบสถ เพื่อบูชาพระรัตนตรัยตลอดทั้งคืน รุ่งเช้ามาคั่นดอกไม้ออกจากวัด ถ้าต้นไหนยังแข็งแรง ไม่เสียรูปทรงสามารถนำมาเปลี่ยนดอกไม้ใหม่เพื่อนำไปแห่ในคืนต่อไปได้อีก การแห่ผู้แห่ต้นดอกไม้ ต้องโยกประกอบจังหวะให้ต้นดอกไม้หมุนซ้าย ขวา ตามจังหวะเสียงกลอง ช้อง ฉิ่ง ฉาบ ที่บรรเลงประกอบจนครบ ๓ รอบ ต้องติดเทียนและจุดเพื่อให้เกิดแสงสว่างด้วยทุกต้น

โครงสร้างต้นดอกไม้ ต้นดอกไม้ทุกต้น ประกอบโครงสร้างด้วยไม้ไผ่ทั้งหมด ไม่มีลวด ตะปู ผูกหรือตอก โครงสร้างที่สำคัญมีชื่อเรียก ตามภาษาถิ่นคือ

๑. คาน (ฐานรากใช้ห้าม)
๒. ขาธนู (ส่วนยึดคาน)
๒. ง่าม (เสาของต้นดอกไม้)
๔. พัง (ตัวรัดมุมขนาด)
๕. ดวด (ส่วนรัดลำต้น)
๖. แกนกลาง (แกนค้ำยัน)
๗. ลีกร (ระแนงสานรอบต้น)
๘. คั่นกลอง (ส่วนประกอบสำหรับห้อยสายมาลัย)
๙. แมงมุม (ส่วนประกอบยอดสูงสุด)

การทำต้นดอกไม้เป็นประเพณีที่สร้างความสามัคคีในหมู่บ้านเพราะต้นดอกไม้ที่จะทำต้องทำให้เสร็จในเวลาวันเดียว ชาวบ้านจะแบ่งงานกันทำ ผู้หญิงจะเป็นคนจัดหาดอกไม้ ส่วนผู้ชายจะรับหน้าที่ตัดไม้ไผ่เพื่อมาทำต้นดอกไม้ร่วมกันในช่วงบ่าย ต้นดอกไม้ขนาดใหญ่จะต้องแห่เข้าไปในวัดศรีโพธิ์ชัยเพื่อร่วมขบวนแห่รอบโบสถ์ ๓ รอบในเวลาประมาณ ๑ ทุ่มตรง^๒

ต้นเล็ก หรือต้นใหญ่ จะมีสอนประกอบหลัก ๙ อย่าง การทำต้องทำให้แล้วเสร็จในวันเดียว เริ่มจากเข้ารวมกันตัดไม้ไผ่ที่มีตาม หัวไร่ ปลายนา นำเข้ามาในหมู่บ้านร่วมกันประกอบโครงสร้างเรียกว่า ฝ่ายทำต้น อีกฝ่ายก็จะหาเก็บดอกไม้ที่มีตามฤดูกาล ต้องเป็นดอกไม้สดเท่านั้นเสร็จแล้ว นำต้นดอกไม้ไปรวมกันที่วัดเพื่อรอเวลาแห่ ในตอนค่ำ

^๑ นางสนิกตา พงษ์เสนห์ และคณะ, “วัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทางสังคมของชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๕), หน้า ๕๖-๕๗.

^๒ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๗ เมษายน ๒๕๖๕.

การแห่ต้นดอกไม้จะต้องแห่ด้วยท่าที่ลีลาเป็นจังหวะต้นดอกไม้จะพลิ้วตามจังหวะการโยกท่อนบนของต้นดอกไม้จะหมุนโยกอิสระจากท่อนล่างเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านในการประดิษฐ์ต้นดอกไม้ให้โยกได้^๓ ก่อนจะถึงเวลาแห่ทางวัดจะตีกลองหลวง (กลองเพล) เพื่อเป็นสัญญาณให้ชุมชนรู้ว่าใกล้เวลาจะถึงกำหนดแห่แล้วทุกคนจะไปรวมกันที่วัดโดยแบ่งหน้าที่ออกเป็น ๓ ฝ่าย

๑. ฝ่ายหามต้นดอกไม้

๒. ฝ่ายตีกลอง ช้อง ฉิ่ง ฉาบ แคน พิณ

๓. ฝ่ายแห่ต้นดอกไม้ นำหน้าตามด้วยขบวนกลองให้จังหวะ และตามด้วยผู้แห่

ประเพณีการแห่ต้นดอกไม้ มีการแห่ทุกปี เริ่มจากวันสงกรานต์พระพุทธรูป เริ่มวันที่ ๑๓ เมษายน โดยหลักปฏิบัติจะเริ่มแห่ตั้งแต่วันที่ ๑๓-๑๖ เม.ย. ติดต่อกันและจะมีการแห่ต้นดอกไม้ทุกคืนวันพระ ตลอดเดือนเมษายนของทุกปี การแห่ต้องแห่ตอนกลางคืนราว ๑ ทุ่ม ถึง ๓ ทุ่ม และต้องมาแห่ที่วัดรอบพระอุโบสถเท่านั้น และต้องแห่ให้ครบ ๓ รอบ รอบที่ ๑ บูชาพระพุทธรูป รอบที่ ๒ บูชาพระธรรม รอบที่ ๓ บูชาพระสงฆ์ เมื่อแห่ครบทั้ง ๓ รอบแล้ว ต้องวางต้นดอกไม้ทุกต้นไว้รอบพระอุโบสถ เพื่อบูชาพระรัตนตรัยตลอดทั้งคืน รุ่งเช้านำต้นดอกไม้ออกจากวัด ถ้าต้นไหนยังแข็งแรงไม่เสียรูปทรง สามารถนำมาเปลี่ยนดอกไม้ใหม่ เพื่อนำไปแห่ในคืนต่อไป การแห่ ผู้หามต้นดอกไม้ต้องโยกประกอบจังหวะให้ต้นดอกไม้หมุนซ้าย ขวา ตามจังหวะเสียงกลอง ช้อง ฉิ่ง ฉาบ ที่บรรเลงประกอบจนครบ ๓ รอบ ต้องติดเทียนและจุดเพื่อให้เกิดแสงสว่างด้วยทุกต้น สำหรับโครงสร้างต้นดอกไม้ ประกอบโครงสร้างด้วยไม้ไผ่ทั้งหมด ไม่มีลวด ตะปู ผูกหรือตอก โครงสร้างที่สำคัญ มีชื่อตามภาษาถิ่น คือ ๑ คาน (ฐานรากใช้หาม) ๒ ขาธนู (ส่วนยึดคาน) ๓ ง่าม (เสาของต้นดอกไม้) ๔ พง (ตัวรัดมุมขนาด) ๕ ดวด (ส่วนรัดลำต้น) ๖ แขนกลาง แขนซ้าย ๗ ลัก (ระแนงสานรอบต้น) ๘ คันกล่อง (ส่วนประกอบสำหรับห้อยสายมาลัย) และ ๙ แฉกมุม (ส่วนประกอบยอดสูงสุด) การสร้างต้นดอกไม้ต้องนำอุปกรณ์และดอกไม้สดมาประกอบสร้างให้เสร็จภายในวันเดียว จากนั้นจะนำต้นดอกไม้ไปรวมกันที่วัดเพื่อรอเวลาแห่ในตอนค่ำ ก่อนถึงเวลาแห่ทุกคนจะไปรวมตัวกันที่วัด เมื่อถึงเวลาแห่ต้องโยกต้นไม้หมุนตามจังหวะกลองอย่างสวยงาม ต้นใหญ่สุดมีความกว้าง ๓ เมตร สูง ๑๕ เมตร"

การจัดการวัฒนธรรมประเพณีบุญสงกรานต์แห่ต้นดอกไม้ของชุมชนบ้านอาฮี

สำหรับประเพณีทำบุญขึ้นปีใหม่ของไทยโบราณหรือประเพณีบุญสงกรานต์นั้น เห็นว่าเป็นอุบายรวมญาติ ให้ลูกหลานได้มาพบกันโดยพร้อมเพียงใน ครอบครัว สร้างความอบอุ่นให้เกิดขึ้น และเป็นโอกาสที่ผู้อาวุโสในครอบครัวหรือในตระกูลจะได้ให้อวาท อบรมสั่งสอนลูกหลานเพื่อเป็นแนวประพฤติปฏิบัติให้มีความรักสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน พร้อมให้ศีลให้พรเกิดเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ในโอกาสเดียวกันลูกหลานก็ได้เล่นสนุกสนาน พบเห็นเพื่อนต่างเพศต่างวัยสร้างความสมัครสมานสามัคคีและสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน^๔ วัฒนธรรมชุมชนที่ตั้งบ้านเรือนตามแนวชายแดนมักจะพากันไปก่อเจดีย์ทราย ถวายเพลพระสงฆ์และกินข้าว ป่าที่ริมฝั่งโขง จากนั้นมาสรงน้ำพระประธาน สรงน้ำพระสงฆ์ ทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหาร ถวายจตุปัจจัยไทยทาน ประพรมน้ำพระพุทธรูปและรดน้ำดำหัวผู้อาวุโสที่วัด

^๓ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^๔ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๖ เมษายน ๒๕๖๕.

ประเพณีที่สำคัญของชุมชนบ้านอาฮีได้แก่ ประเพณีบุญสงกรานต์แห่ต้นดอกไม้ คำว่า ต้น นอกจากหมายถึงคำว่ายืนต้นโดยทั่วไปแล้ว ชาวอีสานยังหมายถึงกิ่งไม้หรือส่วนของต้นไม้ชนิดใดที่นำมาประดับตกแต่งด้วยจุตูปัจจัย ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ที่นำมาทอดถวายทำบุญแด่พระสงฆ์ตามประเพณีของชาวพุทธโดยทั่วไป เช่น ต้นกล้วยพลุขี้ จะประดับด้วยสิ่งของเครื่องใช้เงินทอง เสื้อผ้า อาหาร รวมทั้งขนมหวาน ต้นเทียน ต้นผึ้งก็จะประดับด้วยขี้ผึ้งเป็นส่วนใหญ่ ส่วนต้นดอกไม้ก็ประดับประดาด้วยดอกไม้เป็นหลักฉนั้น

โดยพื้นฐานทางจิตใจและขนบธรรมเนียมประเพณีแล้ว เมื่อชาวไทยจะเคารพหรือบูชาต่อสิ่งใดก็ตาม จะมีการแสดงออก ๒ วิธี คือ การปฏิบัติบูชา เคารพบูชาด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งสอน ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่าเป็นยอดของการบูชา อามิสบูชา การบูชาด้วยการมอบอามิสสิ่งของให้ เราจะเห็นได้ชัดจากประเพณีของไทยในการแสดงความเคารพต่อผู้หลักผู้ใหญ่ ครูอาจารย์ ลูกศิษย์ลูกหาจะนำต้นดอกไม้ของหอมเป็นสัญลักษณ์กราบไหว้เสมอพระรัตนตรัย คือ คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จัดเป็นบรมครูอันสูงสุดของชาวพุทธ นอกจากจะบูชาด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งสอนแล้ว การบูชาด้วยต้นดอกไม้ของหอมก็ถือปฏิบัติกันเป็นประเพณีตลอดมา

การจัดงานบุญประเพณีแห่ต้นดอกไม้ของชาวตำบลอาฮี อำเภอลำเลียด จังหวัดเลย เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนานหลายร้อยปี เพื่อเป็นการส่งเสริมอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นให้คงอยู่เพื่อส่งเสริมความรักความสามัคคีการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงาน ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชน ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งในวันที่ ๑๖ เม.ย.ของทุกปี^๕ ประชาชนชาวบ้านอาฮีจะร่วมตัวกันทำต้นดอกไม้เพื่อบูชาต่อพระรัตนตรัยต้นดอกไม้บ้านอาฮีจะมีขนาดไม่ใหญ่มากนัก รูปทรงจะเหมือนกับตัวขุนในหมาก รุกไทย ความสูงก็ประมาณไม่เกิน ๒ เมตร ๔ คนแบกแบบสบายๆ แต่จะประดับตกแต่งดอกไม้แบบเต็มๆ ดอกไม้ที่นำมาตกแต่งก็จะหาเอาจากที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นดอกคูณ วาน ๔ ทิศ เมื่อได้เวลาประมาณไม่เกินบ่าย ๒ โมง ขบวนแห่ต้นดอกไม้ก็จะเริ่มเคลื่อนขบวนไปตามถนนผ่านเขตชุมชนที่มีชาวบ้านคนชื่นชมความสวยงามของต้นดอกไม้ตลอดทาง เมื่อขบวนแห่ดอกไม้แห่ถึงวัดสิริมงคลตลอดระยะทางถึงแม้ว่าจะผ่านอากาศร้อนระอุ แต่ชาวบ้านกลับมีหน้าตาที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ฟันธงสองข้างทางก็คอยเสาน้ำเพื่อให้คลายร้อนกัน นับว่าเป็นความน่ารักที่สามารถสัมผัสได้ตลอดสองข้างทาง^๖

เมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์ คือวันที่ ๑๓ เมษายน ชาวพุทธจะอันเชิญพระพุทธรูปสำคัญของวัดลงมาตั้งไว้ที่หอสงหรือโต๊ะรวมกันเพื่อให้ประชาชนได้ทำพิธีสงน้ำ ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ วันที่ ๑๔ เม.ย.จะอันเชิญพระพุทธรูปเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองแห่ไปรอบๆหมู่บ้านให้ประชาชนนำน้ำหอมมากมวดดอกไม้ที่ถือว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสมแล้วมาสระสงพระพุทธรูปที่ตนเองเคารพ^๗ กราบไหว้ขอพรเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ตลอดจนสังคม กระนั้นก็ตามอาจมีบางครั้งที่ใช้น้ำสาดไปด้วยความคึกคะนองสนุกสนาน เป็นการล่งเินโดยมิได้ตั้งใจ เหตุนี้หลังจากเสร็จเทศกาลสงกรานต์ ก่อนจะนำพระพุทธรูปกลับขึ้นประดิษฐานที่เดิมชาวบ้านจึงพากันหาดอกไม้ของหอม รูป

^๕ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^๖ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^๗ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

เทียน มาขอขมาลาโทษ เพื่อมิให้เป็นบาปกรรมอัปมงคลติดตัวไปทั้งในชาตินี้หรือชาติหน้า โดยนัดหมายกันมาพร้อมที่วัด นิมนต์พระภิกษุ สามเณรมาพร้อมทำพิธีไหว้พระ ฟังเทศน์ ถวายต้นดอกไม้ จตุปัจจัยทำบุญ แล้วจึงพร้อมกันกล่าวคำขอขมาต่อพระรัตนตรัยว่า กาเยนะ วาเนะ วะเจตะสวา ฯลฯ สามจบ จึงเสร็จพิธี^๔ การเล่นสาดน้ำหรือการกระทำการใดต่อพระพุทธรูปในระหว่างนั้นอาจเป็นการล่วงเกินสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เคารพสูงสุด ในทุกๆปีชาวตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย โดยองค์การบริหารส่วนตำบลอาฮี กับสภาวัฒนธรรมตำบลอาฮี จัดงานประจำปีประกวดต้นดอกไม้ ขบวนแห่ต้นดอกไม้ จากหมู่บ้านต่างๆ ประกวดหมอลำพื้นบ้าน หมอแคน หมอสอย จำยพญา แข่งขันกีฬาพื้นบ้าน และการแสดงการละเล่นพื้นบ้าน^๕

วิธีทำต้นดอกไม้ การนำดอกไม้มากราบพระ เมื่อปฏิบัติสะสมเป็นประเพณีติดต่อกัน ยาวนานก็คลี่คลายมาเป็นการประดิษฐ์เป็นพุ่มไม้ขนาดใหญ่ เรียกว่า ต้นดอกไม้ แล้วช่วยกันหาดอกไม้ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ตามฤดูกาล เช่น ดอกคูณ ดอกจำปา หรือลั่นทม มาประดับตกแต่ง แล้วแห่แหนกัน ครึกครื้นสนุกสนาน เพื่อไปถวายหรือบูชาพระที่วัด

อาจารย์ สาร สารทัศนันทน์ กล่าวถึงบุญแห่ดอกไม้ไว้ในหนังสือ ฮีตสิบสองคองสิบสี่ ว่า ภายหลังวันตรุษสงกรานต์ ตามหมู่บ้านบางแห่งมีการแห่ต้นดอกไม้ ในเวลากลางวันชาวบ้านนำเอา ไม้ไผ่มาทำเป็นต้น หุ้มด้วยกาบกล้วยหรือหญ้าคา แล้วประดับประดาด้วยใบไม้ ดอกไม้ เช่น ดอกคูณ ดอกไม้ป่าชนิดอื่นๆ และมีเครื่องไทยทานเช่น สมุด ดินสอ กระดาษ ฝ้าย ไหม ไม้ขีด ฐูปเทียน ฯลฯ ประดับประดาอย่างสวยงาม เรียกว่าต้นดอกไม้ พอตอนเย็นใกล้พลบค่ำก็ทำการแห่ นำต้นดอกไม้ไป ถวายพระที่วัด ในขณะที่แห่ร่วมจะถือดอกไม้รูปเทียนไปด้วย การแห่ก็แห่กันอย่างสนุกสนาน มีฆ้องมี กลองพร้อมเครื่องดนตรีอื่นๆ ผู้แห่ไปส่วนมากเป็นหนุ่มๆ สาวๆ และเด็ก มีผู้เฒ่าผู้แก่บ้าง พอถึงวัดก็ รอบวัด ๓ รอบ จึงนำดอกไม้ไปถวายพระสงฆ์ มีการไหว้พระรับศีล กล่าวคำถวายดอกไม้ และฟังเทศน์ ฉลองต้นดอกไม้ด้วย ทำอยู่เช่นนี้หลายวัน จนถึงวันเพ็ญเดือนหก คือวันอัญเชิญพระพุทธรูปที่นำมา สรงน้ำไปประดิษฐานไว้ตามเดิม การจัดทำต้นดอกไม้มักทำเป็นกลุ่มๆ ในหมู่บ้านหนึ่งมักเปลี่ยนกลุ่ม กันจัดทำโดยไม่ซ้ำกันกับผู้เคยทำแล้ว

การแห่ดอกไม้ในสมัยก่อน นอกจากทำในหมู่บ้านของตนเองแล้ว บางแห่งยังมีการแห่ไป ถวายวัดในหมู่บ้านอื่น และมีการแห่ไปตอบแทนระหว่างหมู่บ้านด้วย การแห่ระหว่างหมู่บ้านนิยมทำ กันในเวลากลางวัน โดยขบวนแห่เดินทางในตอนเช้า พอสายรวก่อนถวายอาหารเพลก็แห่รอบวัด พอตี และพระสงฆ์ในการแห่ไปด้วย เมื่อแห่รอบวัด ๓ รอบแล้ว ก็นำต้นดอกไม้พร้อมดอกไม้รูปเทียนที่ ถือไปถวายพระ มีการไหว้พระรับศีล กล่าวคำถวายต้นดอกไม้และฟังเทศน์ดังกล่าวข้างต้น เมื่อเสร็จ พิธีก็ถึงเวลาถวายอาหารเพลพอดี เมื่อขบวนแห่ต้นดอกไม้หมู่บ้านหนึ่งไปแห่อีกหมู่บ้านหนึ่ง ชาวบ้าน เจ้าของวัดก็จะมาต้อนรับทำข้าวปลาอาหารเลี้ยงการทำบุญเช่นนี้ นอกจากจะได้บุญกุศลแล้ว ยังเป็น การก่อให้เกิดความรักใคร่สามัคคีของประชาชนในหมู่บ้านเดียวกัน และหมู่บ้านใกล้เคียงแต่การแห่

^๔ คุณกฤษฎา ไชยงาม และคณะ, “การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน แบบมีส่วนร่วม บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๖๐), หน้า ๗๑.

^๕ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๕.

ดอกไม้แบบนี้ปัจจุบันนี้วันจะมีการจัดทำน้อยลง โดยเฉพาะการแห่ระหว่างหมู่บ้านแทบจะไม่มีการจัดทำกันเลย

จังหวัดเลย มีประเพณีการแห่ต้นดอกไม้กันอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะที่ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย เมื่อถึงวันสุดท้ายของวันเล่นสาดน้ำแห่พระเสร็จแล้ว ชาวบ้านจะนัดหมายมาพร้อมกันทำต้นดอกไม้ พวกผู้ชายจะหาไม้ไผ่มาทำเป็นโครง ผู้หญิงจะเป็นฝ่ายทำอาหารหวานคาวมาเลี้ยงกัน ส่วนเด็กและหนุ่มสาวจะถูกใช้ให้หาตะกร้าภาชนะออกไปหาเก็บดอกไม้ ตามหัวไร่ปลายนา เช่น ดอกคูณ จาปา ซึ่งเป็นโอกาสดีที่เค้าหยอดล้อ พูดคุยกัน พอตักคำก็นำ ช้อง กลอง ฉิ่ง เกราะหรือขอลอ โปง ที่ใช้แขวนคอสัตว์เลี้ยงบ้างก็เอามาผูกประดับต้นดอกไม้บ้างก็เอามาผูกที่เอว เวลาแห่แห่ก็รำรำส่ายส่าย ให้ต้นดอกไม้โยกย้ายตามจังหวะที่บรรเลง จะเกิดสำเนียงหลากหลายครั้งเครื่องยังนัก กล่าวได้ว่าจังหวะลีลาโยกส่าย แห่ต้นดอกไม้ของชาวตำบลอาฮีนั้นมีความสวยงามโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ได้รับการอนุรักษ์สืบทอดติดต่อกันมานานนับร้อยปี การทำต้นดอกไม้ของชาวอาฮีนั้น ปกติจะทำเป็นคู่เรียกว่าต้นผู้ ต้นเมีย

คำถวายต้นดอกไม้

อิมาโน มะยังกันเต ปุพพานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอนชะยามะ สาธุโนกันเต ภิกขุสังฆะ อิมาโน ปุพพานิ สะปะริวารานิ ปฏิคันหาตุ อัมหากัง ที่ชะรัตตัง หิตยะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายดอกไม้กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับดอกไม้ กับบริวารทั้งหลายเหล่านี้ เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ.

ประโยชน์ที่ได้รับจากประเพณีแห่ต้นดอกไม้

๑. เชื่อว่าได้อานิสงส์หรือบุญ
๒. สร้างความสามัคคีของคนในชุมชน ทุกคนได้แสดงออกถึงน้ำใจที่มีต่อส่วนรวม
๓. มีความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจกัน
๔. เป็นกิจกรรมนันทนาการที่ให้ทั้งสาระและความบันเทิง
๕. อนุรักษ์ส่งเสริมวัฒนธรรม ภูมิปัญญาอันดีงามของท้องถิ่น
๖. เกิดสำนึกในการอนุรักษ์ไม้ดอกไม้ประดับถิ่น เช่น ดอกคูณ จาปา และอื่นๆ
๗. เกิดการสร้างงานในท้องถิ่น เช่น การบริการในเชิงธุรกิจ และการท่องเที่ยว
๘. สร้างเอกลักษณ์และชื่อเสียงแก่ท้องถิ่น
๙. ประเพณี บุญเดือนหกพึ่งเทศน์มหาชาติบ้านอาฮี^{๑๐}

การจัดการวัฒนธรรมประเพณีการทำบุญข้าวเปลือกและบุญข้าวจีของชุมชนบ้าน

แสงภา

การทำบุญข้าวเปลือกและบุญข้าวจีของชุมชนบ้านแสงภา จะมีขึ้นในเดือน ๓ ของทุกปี ถือเป็นประเพณีโบราณที่สืบทอดต่อกันมาช้านานของชุมชนบ้านแสงภา หลังจากหมดฤดูเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว เป็นการทำพิธีระลึกคุณของแม่โพสพที่ทำให้ชาวบ้านมีอยู่มีกินมีการสุขวิญข้าว ชาวบ้านต่างพา

^{๑๐} คุณกฤษฎา ไชยงาม และคณะ, “การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วม บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๖๐), หน้า ๗๒.

กันนำข้าวเปลือกของตนมาถวายแก้ววัด พร้อมทั้งถึงใส่ข้าวเปลือกแยกข้าวปลูกใส่ในถุงเล็กๆ จัดบายศรี ๙ ยอด ยอดกล้วย ยอดอ้อย คำหมาก บุหรี่ ไข่ต้ม ๑ ฟอง ข้าวต้มมัด หัวเผือก หัวมัน กล้วยสุก อ้อย ข้าวเหนียว สร้อย แหวน กระจก ดอกไม้รูปเทียน นำมาไว้ที่วัดโดยพระสงฆ์จะทำพิธีเจริญพระพุทธมนต์ สวดมนต์คุณเอบุญคุณข้าวอนุโมทนาบุญเป็นสิ่งตอบแทน ถือเป็นมหามงคลอันสูงสุดโดยจะใช้บริเวณลานวัดเป็นที่ประกอบพิธี ซึ่งชาวบ้านจะนำข้าวเปลือกแบ่งจากส่วนของตนมากองรวมกันไว้ที่ลานที่จัดเอาไว้ หลังจากเสร็จพิธีทางศาสนาแล้วในตอนกลางคืนก็จะมีการเล่นมโหรี ตอนเช้าจะทำพิธีทำบุญตักบาตรเสร็จพิธีทางศาสนาก็จะมีพิธี สู่ขวัญข้าว เชื่อกันว่าจะทำให้เกิดศิริมงคลต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน จากนั้นจะทำบุญข้าวเปลือกทั้งหมดให้แก้ววัด ส่วนถึงที่ชาวบ้านนำมาเพื่อเป็นศิริมงคลแก่ข้าว เมื่อเสร็จพิธีก็จะนำถึงที่หรือตระกร้าไปไว้ในนางข้างเป็นเวลา ๓ วัน จากนั้นก็นำบายศรีและดอกไม้ รูปเทียนนำไปมัดไว้ที่หน้านางข้าว เพื่อเป็นศิริมงคลแก่นางข้าว

กองข้าวที่ชาวบ้านนำมารวมกันไว้ เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความมีน้ำใจ ชอบทำบุญทำกุศล และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งยังหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ของผลผลิตในปีนั้น ๆ อีกด้วย กองข้าวที่นำมารวมกันกองใหญ่ก็จะหมายถึงความศรัทธาและมีน้ำจิตน้ำใจของผู้คนในหมู่บ้านนั้น และก็แสดงว่าฝนฟ้าในปีนั้นตกต้องตามฤดูกาล น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ดีผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้จึงมากพอที่จะให้ชาวบ้านแบ่งปันมาทำบุญ^{๑๑}

การจัดการวัฒนธรรมประเพณีทำบุญประเพณีฐิน บุญฉลองพระธาตุดินแทนของชุมชนบ้านแสงภา

พระธาตุดินแทน นับเป็นหนึ่งในพระธาตุที่ไม่เหมือนใครในเมืองไทย โดยองค์พระธาตุเกิดจากนำดินมากองจนสูงจนเกือบเป็นเนินเขาขนาดย่อม เกิดจากพระธุดงค์ได้เดินทางมายังสถานที่แห่งนี้และได้สอนชาวบ้านว่าถ้าไม่ยากให้เกิดภพภัยจะต้องถือปฏิบัติตนสามข้อ คือ ๑. ห้ามผิดศีล ๒.ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ๓.ห้ามเล่นไสยศาสตร์ หลังจากนั้นจึงร่วมกับชาวบ้านสร้างพระธาตุเมื่อวันเพ็ญปี พ.ศ. ๒๑๔๖ แม้เวลาจะล่วงเลยมาแต่ศรัทธาของชาวบ้านมิได้เสื่อมคลาย อันดูจากการห้ามใส่รองเท้าขึ้นไปบนกองดินองค์พระธาตุ ขณะเดียวกันชาวบ้านที่มีทุกข์ร้อนก็จะทำบุญด้วยการตักดินใส่ถึงแล้วนำขึ้นไปบนองค์พระธาตุแล้วอธิฐานจิตขอให้สมดังตั้งใจหวัง

ประเพณีมีสการพระธาตุดินแทนจะจัดขึ้นระหว่างวันขึ้น ๑๔-๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ชาวบ้านแสงภาและหมู่บ้านใกล้เคียงจะร่วมกันประกอบพิธีมีสการและแก้บนประจำปี ณ บริเวณพระธาตุดินแทน ทางทิศเหนือของหมู่บ้านแสงภา พระธาตุดินแทนนี้มีรูปลักษณะต่างจากพระธาตุอื่นๆ เพราะไม่ได้เป็นเจดีย์ที่ก่อด้วยอิฐปูนอย่างที่เราคุ้นเคยกัน ทว่าเป็นภูเขาดินขนาดใหญ่ที่เกิดจากผู้ศรัทธานำดินมากองทับถมกันเป็นเวลากว่าสองร้อยปี^{๑๒}

บุญฉลองพระธาตุดินแทนจะมีผู้เข้าร่วมงานหรือผู้เข้ามาเพื่อแก้บน ผู้ที่อยู่ต่างจังหวัดก็ต้องกลับมาเพื่อแก้บน โดยการขุดดินขึ้นบนพระธาตุดินแทน ตามจำนวนที่ตนเองได้บนไว้ในปีที่ผ่าน

^{๑๑} นางสาวณิกิตา พงษ์เสนห์ และคณะ, “วัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทางสังคมของชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๕), หน้า ๕๔-๕๕.

^{๑๒} สุทธรา สุจนายา (บรรณาธิการ), เพื่อความเข้าใจในแผ่นดิน: เลย, (กรุงเทพมหานคร: สารคดี, ๒๕๓๙), หน้า ๒๐๑-๒๐๒.

มา สาเหตุที่ต้องกลับมาเพื่อแก้บน เนื่องจากความเชื่อและศรัทธาต่อองค์พระธาตุดินแทน ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองตั้งแต่โบราณ เวลาจะเดินทางออกจากบ้านก็จะลืกลึง องค์พระธาตุดินแทนขอให้ช่วยคุ้มครอง ขั้นตอนในการทำบุญ ได้แก่ นำต้นผึ้ง ร่ม คาราวะ ชั้น ๕ ชั้น ๘ (บนเพื่อให้องค์พระธาตุดินแทนคุ้มครองรักษาครอบครัว ลูกหลานที่อยู่ทางไกลให้ปลอดภัยทุกอย่าง ภัยอันตรายทุกอย่างอย่ามาใกล้ ทำงานใดๆขอให้ได้ดังปรารถนา) น้ำมันหมื่น (ผู้ที่มีรถจะบนน้ำมันเพื่อให้องค์พระธาตุดินแทนคุ้มครองรถ) จากนั้นก็กราบพระคาราวะถวายดอกไม้ ธูป เทียน จากนั้นก็ขึ้นดินขึ้นพระธาตุตามจำนวนที่บนไว้เรียบร้อยแล้ว จึงไปคาราวะองค์พระธาตุ พร้อมทั้งบนไว้ในปัดไป ความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญพระธาตุดินแทน ผู้ที่มาร่วมพิธีดังกล่าว เมื่อได้ทำบุญเสร็จเรียบร้อยแล้วทุกคนต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าทำแล้วรู้สึกสบายใจโล่งใจ และต้องทำเป็นประจำทุกปีขาดไม่ได้ การปฏิบัติตนหลังจากทำบุญไปแล้ว มีความเชื่อว่ามีสิ่งจะแก่ องค์พระธาตุดินแทน แล้วทุกคนต้องยึดถือปฏิบัติคือ ไม่ฆ่าสัตว์ในวันโกนและวันพระแต่มีบางรายที่ย้ายไปอยู่ต่างจังหวัดก็จะเว้นเพียงวันพระ ๑ วันเท่านั้น เนื่องจากมีการะครอบครัวที่จะต้องปฏิบัติรวมทั้งสังคมที่ต้องอยู่ร่วมกัน

งานบุญพระธาตุดินแทน การเตรียมการ ในวันแต่คือ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๒ ชาวบ้านจะแต่งพามุงคุณ ประกอบด้วย ทราย ๔ แก้ว หมายถึง เพื่อให้เป็นสิริมงคลป้องกันภัยอันตรายต่างๆ ในการสวดบูชา ๔ ทิศ ทั้ง ๔ เพื่อป้องกันภูตผีปีศาจเข้ามาหาไม่ได้ น้ำ ๔ ขวด หมายถึง หยาดน้ำ ๔ ทิศ เพื่อให้เป็นสิริมงคล สูตรใส่น้ำ เพื่อให้อยู่เย็นเป็นสุข อุทิศให้แก่แม่ธรณี เทียน ๔ เล่ม หมายถึง จุดเพื่อสวด ๔ ทิศ เพื่อให้เป็นแสงสว่างแจ่มแจ้ง เทียนเวียนหัวหมายความว่า เป็นเทียนส่วนรวมทุกคนที่เข้าร่วมในการสวดมุงคุณ หล้าไทร ถือว่าเป็นชัยชนะมารทุกอย่าง เมียงหมาก บุหรี่ บุชาเทวดาให้ได้กินเมียงหมาก บุหรี่ เงินใส่คาย ๘ บาท บุชาเทวดา ๘ ทิศ^{๓๓}

การจัดการวัฒนธรรมประเพณีทำบุญเดือนหกพึ่งเทศน์มหาชาติบ้านอาฮี

บุญเดือนหกพึ่งเทศน์มหาชาติบ้านอาฮี ถือเป็นงานบุญประจำปีที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากเนื่องจากเป็นวันรวมญาติพี่น้องจากทั่วทุกหมู่บ้านทั้งในฝั่งประเทศไทยและฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยทางหมู่บ้านจะมีลูกาบอกบุญไปยังแต่ละหมู่บ้านทั้งหมู่บ้านไทย – ลาว เพื่อมาร่วมทำบุญด้วยกันหรือภาษาถิ่นเรียกว่า “มาเอาบุญ” และแต่ละหมู่บ้านที่มีลูกาไปถึงจะเรียไรปัจจัยตามกำลังศรัทธาจัดทำเป็นต้นกัณฑ์ประจำหมู่บ้านเพื่อไปร่วมทำบุญถวายแก้วัดในวันแห่งต่อไป แต่ก่อนถึงวันบุญ ชุมชนอาฮี จะมีพิธีกรรมทางความเชื่อ ตามลำดับดังนี้^{๓๔}

วันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๖ ก่อนวันเริ่มจัดงานบุญเดือนหกพึ่งเทศน์มหาชาติ ชาวชุมชนบ้านอาฮีจะมีพิธีกรรมทางความเชื่อ คือ การเลี้ยงเจ้าปู่ โดยวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๖ ถือเป็นวัน พาดหมาก กล่าวคือ ในวันนี้ลูกผึ้งหลานเทียน จากบ้านน้ำหมัน บ้านน้ำเลา บ้านน้ำเย็น บ้านกกจาน นครไทย บ่อ

^{๓๓} นางสนธิกา พงษ์เสนห์ และคณะ, วัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทางสังคมของชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๕), หน้า ๕๕-๖๐.

^{๓๔} คุณกฤษฎา ไชยงาม และคณะ, การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วม บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๖๐), หน้า ๗๒.

โพธิ์ บ้านน้ำพริก ยางโกลน เหมืองแพร่ จะเดินทางมาพักอยู่ภายในหมู่บ้าน ตามที่เคยมาพักเพื่อรอเข้าร่วมทำพิธี ส่วนลูกหลานชาวชุมชนอาฮีที่ออกไปอยู่อื่นๆ หรือไปทำงานที่อื่นจะต้องกลับมาภายในหมู่บ้านก่อนเวลาห้าโมงเย็น “ควายตอมແລ່ງ” พอลูกหลานเดินทางมาถึงหมดแล้วก็จะเริ่มการพาดหมากโดยเจ้าพ่อกวน ตีฆ้องร้องป่าว “ข้าวปลุกลูกหลานเอ๋ยมืออื่นนี้เฮาเลี้ยงหอลวงเต๋อ คนในบ่อให้ออก คนนอกบ่อให้เข้า”

วันขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๖ พิธีเลี้ยงเจ้าปู่ห่อเหนื่อ (หอลวง ปัจจุบันอยู่ที่โรงเรียนชุมชนอาฮี) ในวันนี้ถือเป็นวันเลี้ยงที่คนในชุมชนจะต้องมีการมารวมตัวกันที่บริเวณพิธี โดยมีการนำควายดำที่จะทำการเซ่นไหว้มาผูกไว้ตั้งแต่ตีสี่ เรียกว่า “การมอบเซือก” แล้วควายที่จะทำพิธีนั้นจะตายลงเอง คนในชุมชนจะร่วมกันทำกับข้าวรับประทานกันและของเซ่นไหว้ส่วนหนึ่งจะถูกแบ่งนำไปยังวัดเมื่อมีการทำพิธีเสร็จแล้ว ในวันนี้ ห้ามมิให้ทำงานในไร่ ตักน้ำ บ้นฟัน และห้ามมิให้มีการเข้าออกหมู่บ้าน ถ้ามีใครฝ่าฝืนก็จะมีการปรับดั่งคำกล่าวที่ว่า “คนผู้ใดฝ่าฝืน เค้นกำปรับกำหมั้ยกัน แต่ก็เค้นปรับเค้นหมั้ยเอา เติยวันให้เจ้าให้นายปรับหมั้ยเอา ถ้ามีคนในออกกำให้มืสิ่งเป็นไป แต่ถ่านอกเข้ามาไต่บ้านบ่อ ทักท้วงกำบ่อเป็นหยัง” ในวันนี้เองก็จะมีการบินบานหรือที่เรียกกันตามภาษาถิ่นว่า “บะกวมบ้าน” ไม่ให้มีเหตุทะเลาะวิวาท ภายในงานบุญในครั้งนี้

วันขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๖ พิธีเลี้ยงเจ้าปู่หาใต้ (อยู่ทางออกหมู่บ้านเส้นทางอาฮี- ท่าลี่) หอนี้จะใช้ควายเผือก หรือชาวบ้านเรียกว่า “ควายต่อน” เป็นเครื่องเซ่นไหว้ ส่วนรูปแบบพิธีกรรมเหมือนกันกับการเลี้ยงหอลวง

วันขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๖ วันนี้ชาวบ้านจะหยุดงานเพื่อเตรียมข้าว ปลาอาหาร หวาน คาว ไว้ต้อนรับพี่น้องที่จะมาร่วมงานบุญ และทำบุญตักบาตร

วันขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๖ วันนี้เรียกว่า เรียกว่า “วันกิน” คือ วันที่ญาติมิตร พี่น้อง เพื่อนฝูง จากหมู่บ้านต่างๆ ที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันจะมาหาญาติพี่น้องรวมตัวกัน เหมือนกับการมากินเลี้ยงสังสรรค์พบปะพูดคุยกันอย่างสนุกสนาน

วันขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๖ วันนี้เรียกว่า “วันรวม” วันนี้จะมีต้นกัณฑ์จากหมู่บ้านต่างๆ ที่ได้รับฎีกาบอกบุญจะมาทอดถวาย และยังมีการกินเลี้ยงกันเหมือนวันก่อนเข้าตีกัณฑ์ประมาณตีสาม จะมีการเชิญพระอุปคุต เพื่อให้มาปกป้องรักษางานบุญเทศน์มหาชาติ ตอนบ่ายจะมีการเชิญพระเวสสันดร เข้าเมือง กลางคืนก็มีมหรสพ คือ หมอลำมาครบงัน

บรรยากาศการแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองบุญเดือนหกบ้านอาฮี ครึกครื้นยิ่งใหญ่มากในลุ่มน้ำเหือง เพราะมีพี่น้องจากหมู่บ้านต่าง ๆ ทั้งสองฝั่งแม่น้ำเหืองมาร่วมกิน ร่วมเที่ยว จับจ่ายซื้อของกันมากมาย ลานวัดที่กว้างที่สุดในอำเภอท่าลี่ต้องแคบลงทันทีเมื่อร้านอาหาร เครื่องดื่ม ชิงช้าม้าหมุน ปาเป้าสารพัดมาจัดจบบริการโดยเงินจากกระเป๋าสตางค์ชาวบ้านที่ร่ำรวยจากการขายมันสำปะหลัง และข้าวโพดมาทั้งปี นอกจากนี้ทางวัดยังมีกองโทรทัศน์ พัดลม รถจักรยาน

วันขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๖ ชาวบ้านจะตักบาตรถวายภัตตาหาร แจกทานและฟังเทศน์มหาชาติไปตลอดวันจนจบ ๑๓ กัณฑ์ เป็นอันเสร็จพิธีบุญเดือนหก โดยเชื่อว่าผู้ฟังเทศน์มหาชาติจบ ๑๓ กัณฑ์ ในวันเดียว เมื่อละโลกนี้ไปจะได้ไปสู่สวรรค์ ถ้ายิ่งเวียนวายตายเกิดอยู่จะได้เกิดในยุคระศรีอาริยามัตตริย คือพระพุทธเจ้าองค์ต่อไปที่จะมาตรัสรู้

๒) การจัดการวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อ

ความเชื่อ เป็นความรู้สึกที่ยึดมั่น นับถือในสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่ามีอำนาจมีพลังเหนือธรรมชาติที่สามารถบันดาลให้เกิดความมั่นใจ และอบอุ่นใจ ว่าอำนาจพิเศษนั้น ช่วยปกป้อง ค้ำครอง คุ้มครองความปลอดภัย และมีความสวัสดิภาพให้แก่ตน จึงน้อมนำมาเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ผลจากการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดเลยมีความเชื่อที่หลากหลายแตกต่างกันตามพื้นที่แต่ละชุมชน ปรากฏรายละเอียดดังนี้

วัฒนธรรมความเชื่อของชาวบ้านแสงภา

วัฒนธรรมความเชื่อของชาวบ้านแสงภาที่สืบทอดกันมา จนถึงปัจจุบัน เมื่อถึงงานประเพณีต่าง ๆ ที่ทางชุมชนได้จัดขึ้น ชาวบ้านแสงภาจะหยุดพักการงานทุกอย่าง ทุกคนในครอบครัวที่ไปทำงานในต่างถิ่นก็จะกลับบ้านพร้อมใจกันทำธงไปบูชาพระรัตนตรัยนำขันห้าขันแปดไปขออาราธนาศีล ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ มีการสรงน้ำพระพุทธรูปหลวงพ่อพะทิวที่ชาวบ้านถือกันว่าเป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ ทำพิธีสรงน้ำพระสงฆ์ บายศรีพระพุทธรูป ก่อพระทรายโดยมีความเชื่อว่า เพื่อให้ผีปีศาจร้ายเข้ามาบวกรบในหมู่บ้าน และที่สำคัญชาวบ้านได้จัดทำต้นดอกไม้ซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นดอกไม้ที่ใหญ่ที่สุดในโลก ปีละหลาย ๆ ต้นนำไปบูชาพระพุทธรูปที่วัดศรีโพธิ์ชัย จึงถือได้ว่าพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการดำรงชีพของชาวบ้านแสงภาอย่างมากสืบทอดเป็นทุนทางสังคมมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน และในทุกวันพระจะมีชาวบ้านผู้เฒ่าผู้แก่ไปถือศีลปฏิบัติธรรมในอุโบสถ วัดศรีโพธิ์ชัยกันเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านทุกคนยังคงยึดมั่นและปฏิบัติตามศาสนทางพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด จะเห็นได้จากการงดฆ่าสัตว์ในวันโกน วันพระ ของชาวบ้าน โดยเชื่อว่าถ้ามีการฆ่าสัตว์แล้วจะทำให้เกิดเรื่องไม่ดีกับตนเองและต่อครอบครัวนอกจากนี้ชุมชนมีการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ไว้อย่างอุดมสมบูรณ์ และมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ปัญหาความขัดแย้งและปัญหาทางสังคมมีน้อยมาก ทุกคนเคารพและเชื่อฟังผู้นำถือเป็นวัฒนธรรมเช่นนี้มาเป็นระยะเวลาหลายชั่วอายุคน ส่งผลให้ชาวบ้านอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

ความเชื่อและข้อค้ำของชุมชนบ้านแสงภา ความเชื่อในเรื่องเข้าพรรษา

ห้ามฆ่าสัตว์ในวันโกน วันพระ โดยเชื่อว่าถ้ามีการฆ่าสัตว์แล้วจะทำให้เกิดเรื่องไม่ดีกับตนเองและต่อครอบครัว

ห้ามตัดไม้ ในช่วงเข้าพรรษาห้ามตัดไม้ทุกอย่างถ้าเห่าทอเกลือกชาวบ้านจะไม่ตัดไม้ ในช่วงกลางพรรษา เนื่องจากไม่เป็นสิริมงคลถ้าเข้าพรรษาแล้วจะมีเหวตเข้ามาสถิตอยู่ในต้นไม้ ใครที่นำไม้ไปสร้างบ้านก็จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนครอบครัวไม่สงบสุข ถ้าจะตัดต้องตัดก่อนเข้าพรรษา ในช่วงเข้าพรรษาจะเลื่อยได้เพราะว่างงาน

ต้นไม้ที่ห้ามตัดได้แก่

ไม้แยงเงา หมายถึง ไม้ที่มองเห็นเงาอยู่ในน้ำเป็นภูมิปัญญาที่ไม่ให้ตัดไม้ริมน้ำเพื่อเว้นการกีดเซาะตลิ่งริมแม่น้ำ

ไม้เกียน้อง หมายถึง ไม้ที่มี ๒ ข้อ

ไม้แลบลั่น หมายถึง ไม้ที่ปลายมันตาย

ไม้เครือเขาคลุม หมายถึง ไม้ที่มีเถาวัลย์คลุม

ไม้พยุง ห้ามนำมาใช้ทำพื้นบ้าน เพราะเป็นไม้สูง

ไม้ป่าช้า ไม้ศูนย์ยัง ไม้ฟ้าผ่าการตัดไม้มีความเชื่อว่า ไม้ต้นแรกที่จะทำเสาบ้านให้ล้มไปทางทิศตะวันออกไม่ให้ค้างให้ค้ำต้นไม้อื่น ไม่ต้องห้ามเหล่านี้เมื่อนำมาสร้างบ้านแล้วจะเดือดร้อน อยู่ไม่เป็นสุข^{๑๕}

ห้ามแต่งงาน ไม่ให้แต่งงานเพราะให้หยุดอยู่กับที่ไม่ให้ทำการมงคล ไม่ดีจะทำให้อยู่กันไม่ยืดยึด เกิดปัญหาต่างๆเกิดขึ้นในชีวิตแต่งงาน

ความเชื่อเรื่องกบดินเดือนหรือจันทร์ปราศ จะมีการตักบาตรข้าวสารทันทีในขณะที่กบดินเดือนจะเป็นเวลาไหนก็ต้องปฏิบัติ เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของข้าว จะมีการตักลงตักระฆังเคาะต้นมะพร้าวต้นไม้ผล เพื่อให้ออกดอกออกผลสมบูรณ์ ตบกระเป๋าสตางค์เพื่อให้เพิ่มพูนขึ้นมาให้มากกว่าที่มีอยู่

งานศพ ถ้ามีงานศพในหมู่บ้านห้ามไปทำงาน เมื่อเผาศพเรียบร้อยแล้วให้ญาติผู้เสียชีวิตไปอาราธนาไตรสรณคมณเฉพาะบ้านที่มีงานศพเท่านั้น

ความเชื่อแต่เดิม ให้ถอดรองเท้าไว้ที่หน้าวัดแล้วกราบสามครั้งถึงจะเข้าวัดได้

วันโกนวันพระ ห้ามฆ่าสัตว์ ห้ามทำงาน ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามถือว่าผิดต่อพระธาตุดินแทนและใครไม่ปฏิบัติตามก็จะมีอันเป็นไปมีเรื่องเดือดร้อนในครอบครัว

ห้ามนาไม้ตอกมัดข้าวมาทำไม้จิ้มฟัน เพราะปู่จะกินข้าวในนา

การปลูกพืช จะต้องหาฤกษ์ยาม วันจุม วันฟู เมื่อได้วันดีแล้วก็ทำการแหกไว้ ๙ ต้นเพื่อเป็นสิริมงคลก่อน ก่อนจะทำไร่นาต้องบอกกล่าวเจ้าที่เทวดาที่รักษาก่อน เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวข้าวก็จะเกี่ยวหัวข้าวแหกเอาไปมัดไว้ในยุ้งฉาง^{๑๖}

วัฒนธรรมความเชื่อของคนชุมชนบ้านอาฮี

ความเชื่อของคนชุมชนอาฮีนี้นั้นมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่อง ผีเจ้านาย ที่เชื่อว่าเป็นผู้ปกป้องรักษาคุ้มครองคนในชุมชนให้อยู่เย็นเป็นสุข ทำมาค้าขายเจริญก้าวหน้า โดยมีผีเจ้านายที่คอยปกป้องชุมชนอาฮี คือ เจ้าแสนศึก ซึ่งมีสายสัมพันธ์ กับ เจ้าเมืองวัง ซึ่งเป็นผีเจ้านาย ที่อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และเจ้าตอมาตซึ่งเป็นผีเจ้านาย ที่อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับทั้งสามองค์คือได้ไปทำศึกสงครามที่เชียงตุง หลังจากทำศึกเสร็จสิ้นแล้ว ได้พาทัพเดินทางกลับเมืองระหว่างทางได้เจอกัน จึงได้ถามไถ่ถึงการไปรบว่ารบศึกชนะหรือไม่ และได้ทำการผูกข้อมือด้วยสายรัดดาบเป็นเพื่อนกัน ดังคำกล่าวโบราณที่ว่า “ไปหยิงมา ไปตีสึก แล้วทางนี้ไปหยิงมา ไปตีสึก เป็นจิงใจแพ้เขาบ่อ (คำว่าแพ้คือชนะ) แพ้ ทางนี้แพ้นแพ้เขาบ่อ แพ้ คั่นชั้นแฮกเสี้ยวกันเป็นหยิง” พอหมดยุคสมัยของทั้งสามองค์นี้ ได้มีเรื่องเล่าต่อมามีว่า คนในชุมชนอาฮีนิยมไปขายควายที่จังหวัดพิจิตร ก่อนออกเดินทางจะมารวมกันหรือภาษาถิ่นเรียกว่า “มาเต้ากัน” เพื่อลงทัพขยับในบริเวณบ้านอาฮี แล้วออกเดินทางไปจนถึงอำเภอด่านซ้าย ซึ่งตรงกับวันทำพิธีเลี้ยงหอยหลวง มีชาวบ้านมาเจอเข้าเลยบอก

^{๑๕} นางสนิกถา พงษ์แสน์ และคณะ, “วัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทางสังคมของชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๕), หน้า ๕๕-๖๐.

^{๑๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๕.

ว่ามาได้ยังงี้ที่นี้เลี้ยงปี (คือวันนี้คนในห้ามออกคนนอกห้ามเข้า) ชาวบ้านเลยพาไปที่หอเพื่อที่จะปรับเอาควาย พอไปถึงที่หอหลวงเจ้าพ่อด่านซ้ายเลยโยนดาบขึ้นแล้วเตะแล้วพูดว่า “สูเอาเสียวกุมมาหยั่งเสียวเผยเซยฮักกู บ่อให้ปรับให้หมยกัน คันอาฮีเลี้ยงปีด่านซ้ายมาฝากบ่อให้ปรับให้หมย คันด่านซ้ายเลี้ยงปีอาฮีมาฝากบ่อให้ปรับให้หมย ผู้ใดเอาเขามาให้ไปแหล่งควาย ชุมหมุ่นนี้ให้เขากินข้าวอยู่”

คนในชุมชนจึงได้จัดสถานที่เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ จำนวนสองที่ คือ หอที่หนึ่ง หอเหนือ หรือหอหลวง มีเจ้าแม่พระยาหลวงเป็นองค์ใหญ่ รองลงมา คือ เพี้ยเผ้า เพี้ยพาก ตามลำดับ พานักอยู่ (เพี้ย คือ เจ้าเมืองขนาดเล็ก) หอที่สองหอใต้ หรือหอน้อย มีเจ้าแสนศึกเป็นองค์ใหญ่ รองลงมาคือ อุพฮาด ต่ำตัน หลักพัน ตามลำดับ^{๑๗}

ความเชื่อศาลเจ้าพ่อปากเหือง

ศาลเจ้าพ่อปากเหือง เป็นศาลเจ้าแบบท้องถิ่นที่สร้างขึ้นตามความเชื่อของชุมชน ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาภูฟ้าหรือภูคกงิ้วทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของชุมชนบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย ตั้งอยู่ติดกับฝั่งแม่น้ำเหืองทางทิศตะวันออก บริเวณโดยรอบมีต้นไม้ขนาดใหญ่ขึ้นอยู่ ทำให้มีสภาพร่มรื่นตลอดทั้งปี

ศาลเจ้าพ่อปากเหืองถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนบ้านท่าดีหมีและละแวกใกล้เคียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวบ้านท่าดีหมี บ้านภูคกงิ้วและบ้านนาจานต่างนับถือและเรียกตนเองว่าเป็นลูกหลานของเจ้าพ่อปากเหือง

ชุมชนบ้านท่าดีหมีและใกล้เคียงมีความสัมพันธ์ทางความเชื่อกับศาลเจ้าพ่อปากเหืองมาอย่างช้านาน ดังนั้น ในรอบหนึ่งปีชุมชนจึงมีพิธีกรรมที่ต้องทำเพื่อเป็นการเลี้ยงหรือถวายบูชาเจ้าพ่อปากเหืองหลายครั้ง โดยผู้ที่นับถือเจ้าพ่อปากเหืองทุกครัวเรือนทั้งในบ้านท่าดีหมีและชุมชนใกล้เคียงจะต้องมาร่วมพิธี ซึ่งได้แก่ พิธีบายศรีเจ้าพ่อปากเหือง จะมีการทำพิธีในช่วงวันข้างขึ้นเดือน ๖ ของทุกปี พิธีเลี้ยงปีจะมีการทำพิธีในช่วงวันข้างขึ้นเดือน ๗ ของทุก และพิธีออกพรรษาจะมีงานแข่งเรือกาบ (ลงส่วเฮือ) ในวันแรม ๑ ค่ำเดือน ๑๑ ของทุกปี^{๑๘}

๓) การจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ร่วมมือกันดำเนินงานจัดกิจกรรมทางศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม จารีประเพณี วัฒนธรรมในท้องถิ่น เป็นที่ยอมรับนับถือของคนในชุมชน ร่วมมือกันให้ความรู้ถ่ายทอด คุณค่าทางศาสนา คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมอันดีงามในท้องถิ่นไปสู่เด็ก เยาวชนและ ประชาชนในท้องถิ่นและบริเวณใกล้เคียงให้เข้าใจ เห็นคุณค่าของคุณธรรมและจริยธรรม ร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติตนด้านการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของท้องถิ่น ต่อเนื่องเป็นเนื่องนิจตลอดปีจนเป็น เรื่องปกติ เป็นสังคมคุณธรรม นอกจากนี้ยังสำรวจรวบรวมสถานที่หรือแหล่งสืบทอดพัฒนาคุณ ทางคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดทั้งสำรวจรวบรวมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาคุณธรรมแล จริยธรรม เช่น วัด หรือ ศาสนสถาน

^{๑๗} คุณกฤษฎา ไชยงาม และคณะ, “การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วม บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๖๐), หน้า ๗๒.

^{๑๘} <https://www.sac.or.th/databases/rituals/detail.php?id=๑๐๖> เข้าถึงข้อมูล (๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕)

ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อของท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อเป็นมรดก เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของผู้คนในท้องถิ่นชุมชนเดียวกัน และบริเวณใกล้เคียงทั้งใกล้และไกล^{๑๙}

การจัดการคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม วัฒนธรรมชุมชนเป็นการปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาด้วยความมีศรัทธาปสาทะ และยึดปฏิบัติเป็นแบบแผนความประพฤติที่ตั้งอยู่ในความดีงามจนกลายเป็นสภาพความดีหรือคุณธรรมฝังลึกอยู่ในจิตสำนึก เป็นลักษณะนิสัยที่ถาวรแนบแน่นอยู่ในจิตสันดานโดยไม่เสื่อมคลาย คุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมในชุมชน เช่น ความอ่อนน้อมถ่อมตน การเคารพนับถือผู้หลักผู้ใหญ่ การมีสัมมาคารวะ เชื่อฟังพ่อแม่ เชื่อฟังคำตักเตือนอบรมสั่งสอน มีความกตัญญูต่อบุคคล ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความรักสามัคคี ความมีเหตุมีผล มีความคิดสร้างสรรค์ มีอารมณ์มั่นคง จิตใจร่าเริงแจ่มใสสดใสร่าเริง ประชาชนในชุมชนโดยปกติมีนิสัยกล้าแสดงความคิดเห็น และกล้าแสดงออกที่สร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนส่วนร่วม ความอุทิศตนบำเพ็ญประโยชน์ให้กับชุมชนส่วนร่วม รู้จักช่วยเหลืองานสาธารณะในชุมชน และเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมสำคัญๆ ในทางพระพุทธศาสนา และบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะด้วยความเสียสละ^{๒๐}

การจัดการอบรมปลูกฝังให้เกิดมีคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมในชุมชน การอบรมปลูกฝังต้องมีการจัดการอบรมมาแต่ยังเด็ก พ่อแม่ หรือปู่ย่าตายายจะต้องนำบุตรหลานเข้าวัดให้รู้จักการทำบุญถวายทานรักษาศีลและปฏิบัติธรรมประจำแต่ยังเล็ก โดยเฉพาะหลักศีล ๕ เป็นหลักคุณธรรมพื้นฐานของชีวิตในสังคมไทย หากทุกคนถือปฏิบัติในหลักศีล ๕ ได้โดยเคร่งครัด สังคมไทยก็จะเป็นความสงบสุข คุณธรรมจะไม่มีจำเป็นที่ต้องมี สำหรับผู้สูงวัยในชุมชนก็ปฏิบัติรักษาศีล ๕ หรืออุโบสถศีล มีการเจริญจิตภาวนาของท่านอยู่แล้วทุกวันพระ หรือในเทศกาลสำคัญๆ เช่น วันพ่อ วันแม่ หรือวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา ก็จะมีการทำบุญรักษาศีล และปฏิบัติธรรมฝึกอบรมตนเองแล้ว คนในชุมชนมีความมุ่งมั่นในการละความชั่วประพฤติดังกรรมดีด้วยกายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต เพื่อความดำรงตนอยู่ในความดีงาม เป็นเกียรติชื่อเสียงในวงศ์ตระกูล เพื่อความสงบสุขในครอบครัว ประชาชนในชุมชนรู้จักช่วยกันปกป้องคุ้มครอง และช่วยกันแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นต่อพระพุทธศาสนา และคุ้มครองโบราณสถาน โบราณวัตถุ ปุชนียวัตถุ ที่พวกตนสามารถทำได้ การจัดการอบรม ปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือกันหลายฝ่าย ทั้งบ้าน วัด โรงเรียน ผู้ปกครอง รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต่างช่วยกันนำเด็กเข้าวัดให้รู้จักทำบุญให้ทาน รักษาศีล และเจริญสมาธิภาวนา ประชาชนในชุมชนมีความกตัญญูต่อบุคคลที่เคารพเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำแนะนำตักเตือนสั่งสอนของพ่อแม่ ครู อาจารย์ ผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชน รวมทั้งมีความกตัญญูต่อบุคคลชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ไม่ประมาท รู้จัก ลด ละ เลิกอบายมุข และสิ่งเสพติดให้โทษ รู้จักบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม รู้จักคุณค่าและปกป้องคุ้มครองพระศาสนา รวมทั้งปุชนียวัตถุและโบราณสถาน

^{๑๙} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, **คู่มือโครงการวัฒนธรรมไทย** สายใยชุมชนพลังขับเคลื่อนสู่ความเข้มแข็งยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย), หน้า ๒๗-๒๘.

^{๒๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๕.

ของพระศาสนา รู้จักประหยัดและอดออม มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ มีวิริยะอุตสาหะ พากเพียร เป็นต้น และรู้จักการปรับปรุงพัฒนาตนเองอยู่เสมอด้วยการตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท^{๒๑}

พ่อแม่ หรือปู่ย่าตายายหรือผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ ลูกหลานได้นำลูกหลานเข้าวัดฝึกหัดอบรมตน บ่มนิสัยให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมมาแต่ยังเด็กจนกลายเป็นลักษณะนิสัยที่ถาวรถือปฏิบัติโดยไม่รู้สึกลืมนใจตนเอ คนในชุมชนซึ่งส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ มีพื้นฐานการสามาถานรักษาศีล ๕ เป็นการทำบุญกุศลในเบื้องต้น ถือปฏิบัติสืบทอดต่อจากรุ่นสู่รุ่น ผู้หลักผู้ใหญ่พ่อแม่แนะนำลูกหลานให้รู้จักทำบุญทำทานรักษาศีล ให้ตั้งตนอยู่ในความดีประพฤติดี ไม่เบียดเบียนอื่น หรือสร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น แนะนำสั่งสอนลูกหลานให้มีคุณธรรม อยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างมีความสุข ประชาชนในชุมชนมีความเพียรพยายามหลีกเลี่ยงการประพฤติดีที่ก่อให้เกิดความแตกแยกความสามัคคีในหมู่ของคนที่อยู่ในชุมชน และประชาชนในชุมชนได้นำหลักธรรมในคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติใช้ในชีวิตรประจำวัน เช่น หลักความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทนอดกลั้น ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ หรือการปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ ประชาชนส่วนมากในชุมชนมีความประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในชุมชนในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม คุณงามความดี ไม่ประพฤติดูหมิ่นข่มขู่หรือผูกพันกับยาเสพติดให้โทษแต่ประการใด และคนในชุมชนมีนิสัยใจคอที่มีความรักความเมตตา มีน้ำใจรู้จักช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ต่อกัน^{๒๒}

ตำบลแสงภาอำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ชุมชนต้นแบบด้านคุณธรรม จริยธรรม

นอกจากความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชนแล้ว ตลอดระยะเวลาร่วม ๓๐ ปี ยังไม่เคยมีการก่อคดีอุกฉกรรจ์หรือคดีที่มีความรุนแรงถึงกับต้องขึ้นโรงขึ้นศาลเกิดขึ้นในพื้นที่เลย “ต้นทุนที่สำคัญของชุมชนเราก็คือ ชาวบ้านมีความเคารพศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีความเชื่อในเรื่องบุญ ศีล ทาน ทุกวันโกนและวันพระ ชาวบ้านจะถือศีลอย่างเคร่งครัด ไม่ฆ่าสัตว์ทุกชนิดแล้วยังหยุดงานส่วนตัว มาช่วยกันทำงานส่วนรวม เช่น พัฒนาชุมชนหรือวัดวาอารามให้สะอาดเรียบร้อย

นอกจากนี้เวลามีงานบวช งานศพ หรืองานประเพณี ชาวบ้านจะให้ความร่วมมือในการงดเหล้า งดอบายมุขต่างๆ ผลดีที่ตามมาก็คือ ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกันเกิดขึ้น โดยเฉพาะเวลาจัดงานบุญประเพณีที่มีวงดนตรีหมอลำมาเล่น ก็ไม่มีการชกต่อยกันของพวกเด็กหนุ่มๆ เพราะเราจะปลูกฝังเสมอว่าไม่ว่างานอะไรก็แล้วแต่ ทุกคนถือเป็นเจ้าภาพร่วมกัน เพราะฉะนั้นต้องช่วยกันดูแล” ความร่วมมือร่วมใจของชาวชุมชนทำให้ตำบลแสงภาได้รับคัดเลือกให้เป็นชุมชนเข้มแข็งปลอดภัยพลอดยาเสพติด เป็นหมู่บ้านศีล ๕ ตัวอย่างระดับภาค และเป็นหมู่บ้านคุณธรรมต้นแบบ ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ชาวตำบลแสงภาเป็นอย่างมาก

๔) การจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธด้านลานวัฒนธรรม

วัฒนธรรมชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดเลย มีลานวัฒนธรรมที่สำคัญได้แก่ วัดศรีโพธิ์ชัยเป็นศาสนสถานเก่าแก่และมีความสำคัญควบคู่กับประวัติบ้านแสงภา วัดศรีมงคล ชุมชนบ้านอาฮี อำเภอนาหล่ง จังหวัดเลย สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๒๘๘ โดยหลวงพ่อมะนาวเขียว พระยาสุทธิจักร นางปทุมมา และชาวบ้านช่วยกันสร้างขึ้น เดิมชื่อวัดสบเงิน หรือสมเงินเพราะประชาชนโดยทั่วไปเมื่อได้เห็นวัด

^{๒๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๒๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๕.

มักจะกล่าวว่าสวยงามสมกับเงินที่จ้างทำ วัดจอมมณี ชุมชนบ้านท่าดีหมี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นวัดสำคัญของชุมชน แต่เดิมชื่อ วัดจุลมนี และเป็นที่เก็บรักษาพระเสี้ยว (องค์ใหญ่) ในศิลปะล้านนาผสมล้านช้าง และพระแยม (องค์เล็ก) ในศิลปะล้านช้าง รวมถึงมีตู้คัมภีร์โบราณโบราณ ซึ่งล้วนเป็น สมบัติล้ำค่าทางพุทธศาสนาที่ตกทอดมาจากหลวงพระบาง และวัดอินทร์แปลง เป็นวัดสำคัญประจำชุมชนบ้านสงาว ภายในวัดมีโบสถ์ ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ และศาลาบำเพ็ญกุศล วัดอินทร์แปลงตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง จึงเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมไหลเรือไฟในวันออกพรรษาของชุมชนบ้านสงาว โดยวัดเหล่านี้จะเป็นลานวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ศิลปะ และการละเล่นของท้องถิ่นที่หลากหลายมีคุณค่าของท้องถิ่น เช่น การจัดการวัฒนธรรมประเพณีบุญสงกรานต์แห่ต้นดอกไม้ของชุมชน การจัดการวัฒนธรรมประเพณีการทำบุญข้าวเปลือกและบุญข้าวจีของชุมชน การจัดการวัฒนธรรมประเพณีทำบุญประเพณีกฐิน การจัดการวัฒนธรรมประเพณีทำบุญเดือนหกฟังเทศน์มหาชาติ ศิลปะการแสดง การเล่นดนตรี กลอน นิทาน การละเล่น ฟันบ้าน และการออกกำลังกายตามความเหมาะสมของท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อมุ่งให้ชุมชนมีสุขภาพกาย สุขภาพใจ ที่สมบูรณ์แข็งแรง เกิดความสามัคคีมีคุณธรรมในหมู่คณะ เป็นการสร้างสัมพันธ์ ในครอบครัว การใช้เวลาวางให้เป็นประโยชน์ร่วมกัน ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม และเพื่อเป็นที่พบปะสังสรรค์ของชาวบ้านในชุมชน^{๒๓}

๔.๑.๑.๒ การเสริมสร้างศักยภาพการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน

ในกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นให้สามารถจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในชุมชนของตนเอง คือส่งเสริมให้ผู้คนในท้องถิ่น ชาวบ้าน สมาชิกของชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการตั้งแต่ การศึกษาวิจัย การสำรวจค้นหาทำแผนที่และทะเบียนทรัพยากรทางโบราณคดี และทรัพยากรวัฒนธรรมอื่นๆ การประเมินคุณค่าและศักยภาพของทรัพยากรทางโบราณคดีและทรัพยากรวัฒนธรรมอื่นๆที่พบ การวางแผนการจัดการ การอนุรักษ์/บริการ การสงวน และการบูรณะปฏิสังขรณ์ การจัดแสดงพิพิธภัณฑ์/นิทรรศการ การเผยแพร่ การฟื้นฟู และการจัดการเชิงธุรกิจชุมชน ก่อให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนซึ่งรวมทั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ กับนักวิชาการและนักพัฒนาจากภายนอก และระหว่างสมาชิกในชุมชนที่มีความรู้และประสบการณ์เรื่องโบราณสถาน โบราณวัตถุ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของชุมชนที่แตกต่างกัน ก่อให้เกิดความเสียสละ ความเอื้ออาทรเกื้อกูลกันในหมู่สมาชิกของชุมชน ก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ทำให้ชาวบ้านมีความภาคภูมิใจในชุมชน รักถิ่นฐานบ้านเกิดเป็นพื้นที่แสดงความเป็นตัวตนของคนในชุมชนให้คนทั้งภายในและภายนอกชุมชนได้เห็นและยอมรับ ทำให้คนในชุมชนรู้สึกว่ามีศักดิ์ศรี และประการสำคัญที่สุดก็คือพิพิธภัณฑ์ชุมชน เป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการสร้างความรู้และฟื้นฟูภูมิปัญญาที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองทุกๆมิติได้อีกทางหนึ่ง^{๒๔}

^{๒๓} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, คู่มือโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนพลังขับเคลื่อนสู่ความเข้มแข็งยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย), หน้า ๒๙.

^{๒๔} สายันต์ ไพรชาญจิตร, การจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑ์สถานโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, (สถาบันพระปกเกล้า: ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์), หน้า ๓๘-๓๙.

การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม เป็นวิธีการบริหารจัดการดูแลรักษาทรัพยากรหรือ วัตถุทางวัฒนธรรมที่เป็นมรดกตกทอดมายาวนานของมนุษย์ เช่น ศิลปกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม โบราณสถาน รวมถึงวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น คติชน ปัจจุบันยังครอบคลุมถึง วัฒนธรรมร่วมสมัยที่เป็นผลงานสร้างสรรค์ใหม่ โดยการบริหารจัดการ หมายถึง การวางแผนงานและการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการอนุรักษ์ดูแลรักษาหรือการจัดการข้อมูล สถานที่ พื้นที่ และการตรวจสอบเรื่องราวในอดีตของชาติพันธุ์ต่างๆ โดยการศึกษาเอกสารพบว่าการจัดการทรัพยากร วัฒนธรรมของวัดและชุมชนแบ่งออกเป็น ๓ ประเภทดังต่อไปนี้

๑. การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมโดยหน่วยงานภาครัฐ

การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมโดยหน่วยงานภาครัฐ พบว่าหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทหลักได้แก่ กระทรวงวัฒนธรรม โดยมีหน่วยงานระดับกรม และสำนักที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วย

๑) กรมศิลปากร ดำเนินภารกิจเกี่ยวกับการคุ้มครอง ป้องกัน อนุรักษ์ บำรุงรักษาฟื้นฟู ส่งเสริม สร้างสรรค์ เผยแพร่ ศึกษา ค้นคว้า วิจัยพัฒนา สืบทอดศิลปะ และทรัพย์สินมรดกทาง ศิลปะวัฒนธรรมของชาติ เพื่อธำรงคุณค่าและเอกลักษณ์ของความเป็นชาติ อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ ยั่งยืนของสังคมไทยและความมั่นคงของชาติ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลศิลปวัฒนธรรมของชาติ แขนงต่าง ๆ ได้แก่ โบราณคดี ประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑสถาน โบราณคดี หัตถศิลป์ นาฏดุริยางคศิลป์ ด้านเอกสาร ภาษา และหนังสือด้านการจัดการศึกษาศิลปวัฒนธรรม

กรมศิลปากรมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้ ๑) ปกป้อง คุ้มครอง อนุรักษ์ ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ธำรงจารีตประเพณี พระราชพิธี และรัฐพิธีให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติเพื่อเป็นรากฐานในการ พัฒนาประเทศ ๒) สืบทอด สร้างสรรค์ เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ๓) ปรับเปลี่ยนระบบและกลไกการ บริหารจัดการมรดกศิลปวัฒนธรรม ๔) บริหารจัดการองค์ความรู้และพัฒนามรดกศิลปวัฒนธรรมให้ เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยว และ ๕) จัดการศึกษาเฉพาะด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ สืบทอดและพัฒนาอย่างยั่งยืนดำเนินงานตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕^{๒๕}

๒) กรมส่งเสริมวัฒนธรรม มีบทบาทหน้าที่ตามพระ ราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๕๓ และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๙ มีอำนาจ หน้าที่ ๑๒ ประการดังนี้ ๑) ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยวัฒนธรรมแห่งชาติและกฎหมายว่าด้วย ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ๒) ศึกษา วิจัย และเผยแพร่องค์ความรู้ทางวัฒนธรรม ๓) ส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรม เครือข่ายวัฒนธรรม และแหล่งเรียนรู้ทาง วัฒนธรรม ๔) เป็นศูนย์กลางในการศึกษา รวบรวม เผยแพร่ และให้บริการสารสนเทศและกิจกรรม ทางวัฒนธรรม ๕) ส่งเสริมกระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้คุณค่าทางวัฒนธรรม ๖) สนับสนุน ส่งเสริม และประสานการดำเนินงานทางวัฒนธรรม ๗) ส่งเสริมและดำเนินการปกป้องคุ้มครองมรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ทั้งในระดับท้องถิ่นระดับชาติ และระดับนานาชาติ ๘) ส่งเสริม ดำเนินการ ยกย่องเชิดชูเกียรติ และสนับสนุนการดำเนินงานของศิลปินแห่งชาติผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม และ

^{๒๕} อ้างใน สหทัยา วิเศษ และคณะ, การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัด ล้านนา, รายงานวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา, ๒๕๖๓, หน้า ๗๐-๗๑.

บุคคลที่มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม (๙) เสริมสร้างค่านิยมอันดีงามและเหมาะสมกับสังคมไทย (๑๐) จัดทำโครงการและแผนปฏิบัติงาน ส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหาทางวัฒนธรรม (๑๑) ระดมทรัพยากรเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานทางวัฒนธรรม และ (๑๒) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรม หรือตามที่รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย^{๒๖}

๓) กรมการศาสนา มีภารกิจเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐด้านศาสนาโดยการทำนุบำรุงส่งเสริมและให้ความอุปถัมภ์คุ้มครองกิจการด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ที่ทางราชการรับรอง ตลอดจนส่งเสริมพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม ส่งเสริมความเข้าใจอันดี และสร้างความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งดำเนินการเพื่อให้คนไทยนำหลักธรรมของศาสนามาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เป็นคนดีมีคุณธรรม โดยมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (๓) ทำนุบำรุง ส่งเสริม เพื่อพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม (๖) เสริมสร้างศีลธรรม ปณิธานคุณธรรมและจริยธรรม (๓) ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมกิจการฮัจญ์ รวมทั้งกฎหมายและระเบียบอื่นที่เกี่ยวข้อง (๔) ส่งเสริม ดูแล รักษาและทำนุบำรุง ศาสนสถาน และศาสนวัตถุ (๕) ให้การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ที่ทางราชการรับรอง และสนับสนุนการดำเนินการขององค์กรศาสนา (๖) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมหรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย ในระดับปฏิบัติ จะมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสำนักงานพระพุทธศาสนาแต่ละจังหวัด ดำเนินงานตามระเบียบกรมการศาสนา และกฎกระทรวงการแบ่งส่วนงานกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม พ.ศ.๒๕๕๗

๔) สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย เป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงวัฒนธรรมมีอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยกระทรวงวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๗ มีภารกิจเกี่ยวกับการดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน และเผยแพร่กิจการสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย เพื่อเพิ่มพูนพัฒนาภูมิปัญญา และการประยุกต์ใช้ ในสังคมโดยให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (๓) ส่งเสริม สนับสนุน และจัดให้มีหอศิลป์เพื่อเผยแพร่งานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (๒) ประสานงานเครือข่ายองค์กรศิลปวัฒนธรรม ทั้งภาครัฐและเอกชนทั้งในและต่างประเทศ (๓) จัดให้มีศูนย์ข้อมูลสารสนเทศด้านศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (๔) ศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ สติปัญญา และการประยุกต์ใช้งานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (๕) ระดมทรัพยากรและจัดให้มีกองทุนหรือแหล่งทุนด้านศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (๖) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย แผนงานและยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (๗) ส่งเสริม สนับสนุน และเผยแพร่กิจกรรมสร้างสรรค์งานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (๘) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงาน หรือตามที่ รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย^{๒๗}

๒. การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชน

ในชุมชนวัฒนธรรมตามแนวชายแดนจังหวัดเลยมีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมโดยวัดและชุมชน ซึ่งวัดและชุมชนแต่ละแห่งจะมีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนในวัดที่เป็นแบบ

^{๒๖} กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, **อำนาจหน้าที่**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [http://www.culture.go.th/culture_th/ewt_news.php?nid=๒.\(๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๕\)](http://www.culture.go.th/culture_th/ewt_news.php?nid=๒.(๒๐%20กรกฎาคม%20๒๕๖๕))

^{๒๗} อ้างใน สหทัยา วิเศษ และคณะ, **การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา, รายงานวิจัย**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา, ๒๕๖๓, หน้า ๗๖.

เฉพาะ มีการจัดการหรือการแบ่งแยกงานเป็นหมวดงานต่าง ๆ ของวัดและศาสนสถานที่มีวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานชัดเจน ทั้งนี้เพื่อให้วัดสามารถบริหารจัดการให้มีความเหมาะสมและสามารถตรวจสอบได้ รวมทั้งการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมภายในวัดในเชิงการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและสถานที่เรียนรู้เป็นต้นดังปรากฏต่อไปนี้

๑) วัดศรีโพธิ์ชัย ตั้งอยู่ที่บ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย วัดศรีโพธิ์ชัยเป็นศาสนสถานเก่าแก่ และมีความสำคัญควบคู่กับประวัติบ้านแสงภา วัดศรีโพธิ์ชัยสร้างขึ้นตั้งแต่เมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด แต่เป็นวัดเก่าแก่ที่คู่กับบ้านแสงภาคมามากว่า ๒๐๐ ปี วัดนี้เป็นวัดที่จัดงานประเพณีแห่ต้นดอกไม้ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของจังหวัดเลยในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ภายในวัดศรีโพธิ์ชัยมีโบสถ์และพระประธานในโบสถ์เป็นโบราณสถานสำคัญ วัดศรีโพธิ์ชัยแสงภา เริ่มสร้าง พ.ศ. ๒๐๙๐ – พ.ศ. ๒๑๑๓ เสนาสนะประกอบด้วย อุโบสถ ๑ หลัง กุฏิสงฆ์ ๓ หลัง หอพระไตรปิฎก ๑ หลัง หอกลอง ๑ หลัง ศาลาบำเพ็ญการกุศล ๑ หลัง มณฑป ๑ หลัง ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๘ เมตร ยาว ๑๐ เมตร

โบสถ์วัดศรีโพธิ์ชัยนี้เป็นอาคารก่ออิฐฉาบปูนขนาดใหญ่ หลังคากว้างใหญ่ลด ๒ ตอน ตอนล่างมีเสารับเป็นเหมือนปีกนก ลมมูข หน้าหลังที่พิเศษก็คือมีเรือนยอดตั้งขึ้นกันเป็นชั้น ๆ โดยเฉพาะชั้นที่ ๒ มี ป่องเอี่ยม (หน้าต่าง) ดูแล้วมีลักษณะแปลกตากว่าโบสถ์หลังอื่น ๆ หลังคาเดิมเป็นไม้แป้นเกล็ด ต่อมาเปลี่ยนเป็นสังกะสี และปัจจุบันเป็นหลังคามุงกระเบื้อง โบสถ์นี้มีประตูทางเข้า ๓ ประตู คือประตูหน้า ประตูข้างด้านทิศเหนือและประตูข้างทิศใต้ ฐานเอวชั้นเดียวทำเพียงโบกคว่ำชั้นเดียว หน้าต่างเจาะใส่ลูกกรงไม้กลึง ระบายโดยขอบทำเตี้ย ตรงกับแนวเสานางเรียงโดยรอบ รวมเสา ๒๒ ต้น ระบายมีทางเข้า ๖ ทาง บันไดมีเพียง ๒ ชั้นเท่านั้น หน้าบันมีรวงผึ้งประดับทั้ง ๓ ช่วงเสาทำลวดลายโดยวิธีแต้มสี ไม่ได้แกะสลัก แต่โห้ง (ช่อฟ้า) และหางหงส์นั้นแกะสลักสวยงามแปลกตากว่าหลังอื่นคือ ตัวโห้งทำเป็นหัวม้าเหมือนกำลังโผบินส่วนรูปนาคอำปากแยกเขี้ยวมีหงอนสูงยาว เป็นนกกดดูแล้วแปลกดีเหมือนมีชีวิต ให้อารมณ์เหมือนกำลังโผบินส่วนรูปนาคอำปากแยกเขี้ยวมีหงอนสูงยาว เป็นนกกดหัวม้วน ๔ ตัว และที่พิเศษอีกชั้นหนึ่งก็คือ ช่อฟ้าแกะไม้เป็นทางปราสาท ๕ ชั้น สี่เหลี่ยมเรียวขึ้นไป ปลายยอดสุด มีหงส์ หันหัวไปทางทิศตะวันออก หันหางไปทางทิศตะวันตก^{๒๘}

พระพุทธรูปพระปู้เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ ๒ เมตร ประดิษฐานเป็นพระประธานภายในโบสถ์วัดศรีโพธิ์ชัย บ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย พระพุทธรูปพระปู้ไม่ปรากฏหลักฐานการสร้างที่ชัดเจน สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นพร้อมกับโบสถ์วัดศรีโพธิ์ชัยซึ่งมีรูปแบบศิลปอาคารแบบพื้นบ้าน พระพุทธรูปพระปู้เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ปูนปั้นลงรักปิดทอง ฝีมือนางพื้นบ้าน มีพุทธลักษณะพระพักตร์กลม ขมวดพระเกศาเล็กแหลม และถึ พระรัศมีทรงเปลว พระนาสิกใหญ่ พระโอษฐ์แย้ม พระกรและนิ้วพระหัตถ์ใหญ่ สันนิษฐานมีลวดลายปูนปั้นประดับกระฉก เมื่อพิจารณาจากลักษณะทางพุทธศิลป์สามารถกำหนดอายุได้ราวต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๔-๒๕^{๒๙}

^{๒๘} สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย, **สถาปัตยกรรมท้องถิ่นจังหวัดเลย**, (เลย: ฝ่ายส่งเสริมการศึกษาและวัฒนธรรม สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย, ๒๕๕๕), หน้า ๓๖.

^{๒๙} อีระวัฒน์ แสนคำ, **พระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเลย**, (เลย: สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๖๑), หน้า ๔๖.

พระพุทธรูปหลวงพ่อพะเป็นพระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ ๑๒ เซนติเมตร ประดิษฐานเป็นพระประธานมณฑปหลวงพ่อพะ วัดศรีโพธิ์ชัย บ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย พระพุทธรูปหลวงพ่อพะไม่ปรากฏความเป็นมาที่แน่ชัด แต่เป็นพระพุทธรูปที่ชาวบ้านแสงภาให้ความเคารพศรัทธาเป็นอย่างมาก ด้วยเชื่อกันว่าเป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์มาก พระพุทธรูปหลวงพ่อพะมีลักษณะทางพุทธศิลป์เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิเพชร ปางมารวิชัย พระเศียรกลมและใหญ่ พระกรรณแนบติดกับพระเศียร พระเนตรเหลือบต่ำ พระนาสิกเล็ก พระโอษฐ์เล็กและแย้มพระโอษฐ์เล็กน้อย เม็ดพระศกกลมเล็ก พระรัศมีทรงเปลว สังฆาฏีเป็นแผ่นปลายตัดตรงยาวลงมาเหนือพระนาภี มีรัดประคด นิ้วพระหัตถ์เรียวยาวและปลายนิ้วพระหัตถ์ยาวเสมอกัน ประทับบนฐานเชิง ๒ ชั้นเตี้ยๆ เมื่อพิจารณาจากลักษณะทางพุทธศิลป์แล้วสันนิษฐานว่าพระพุทธรูปหลวงพ่อพะเป็นพระพุทธรูปฝีมือช่างท้องถิ่น มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๓-๒๔^{๓๐}

๒) พระธาตุดินแทน พระธาตุดินแทนตั้งอยู่ภายในวัดพระธาตุดินแทน บ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย เป็นพระธาตุเก่าแก่ที่เป็นปูชนียสถานอันศักดิ์สิทธิ์ของชาวนาแห้ว และถือว่ามีความแปลกกว่าที่อื่น เพราะสร้างจากดินจนกลายเป็นเนินสูงและมีฉัตรอยู่บนยอด พระธาตุดินแทน เป็นพระธาตุที่มีลักษณะแตกต่างกับพระธาตุองค์อื่นโดยสิ้นเชิงเพราะไม่ได้เป็นเจดีย์ที่ก่อด้วยอิฐปูนอย่างที่คุณเคยกัน แต่สร้างขึ้นจากดินที่มีผู้ศรัทธานำมากองทับถมกันเป็นเวลานานกว่า ๔๐๐ ปี จนเป็นภูเขาดินขนาดใหญ่ และเป็นที่สักการบูชาของชาวอำเภอนาแห้วมาจนถึงทุกวันนี้ ประวัติความเป็นมาของพระธาตุดินแทนเริ่มต้นจากพระธุดงค์ได้เดินทางมายังที่แห่งนี้และได้สอนชาวบ้านว่าถ้าไม่ยากให้เกิดเภทภัยใดๆ จะต้องถือปฏิบัติตนตาม ๓ ข้อนี้ คือ ๑) ห้ามผิดศีล ๒) ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ๓) ห้ามเล่นไสยศาสตร์ หลังจากนั้นจึงร่วมกับชาวบ้านสร้างพระธาตุด้วยดิน จึงเรียกชื่อว่า “พระธาตุดินแทน”^{๓๑}

ตำนานเกี่ยวกับพระธาตุดินแทน เมื่อมีการก่อตั้งบ้านแสงภาและวัดศรีโพธิ์ชัยเสร็จแล้ว ชาวบ้านส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นพวกนับถือมิชฌาธิฐิ ไม่ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนากลับไปนับถือภูต ผี ปีศาจ เจ้าป่าเจ้าเขา ซึ่งในหนึ่งปีจะต้องฆ่าหมู หรือฆ่าควายเช่นไหว้ทุกปี ถ้าไม่มีการเช่นไหว้ก็จะเกิดการเจ็บป่วย ฝนแล้ง หรือเกิดสิ่งไม่ดีกับหมู่บ้าน ชาวบ้านส่วนหนึ่งก็นับถือทั้ง ๒ อย่าง ทั้งศาสนาพุทธ และการนับถือผีจนล่วงมาหลายปีจึงได้มีพระธุดงค์มาจากราชบุรีหรือที่เรียกว่า บางกอกน้อย ชาวบ้านเรียกว่า พระบางกอก แต่ชื่อจริงของท่านคือ พระครูอุปฌาย์วิจิตร ชำนาญนุกิจ ท่านได้ธุดงค์มาจากโขงเจียมเรื่อยมาขึ้นไป ผ่านเวียงจันทน์ ผ่านเชียงคาน และธุดงค์ขึ้นมาเพื่อไปเมืองล้านช้าง พอมาถึงเมืองแก่นท้าว แขวงไชยบุรี พระบางกอกได้นั่งสมาธิ มองเห็นว่าเมืองแก่นท้าวและหมู่บ้านใกล้เคียงไม่สามารถ จะสร้างพระธาตุ ขึ้นได้ เพราะท่านได้สมาธิเล็งญาณมองเห็นจิตใจของคนเหล่านั้นไม่ซื่อตรงที่จะรักษาพระธาตุได้ จึงได้เดินธุดงค์ต่อมาที่บ้านแสงภา ท่านได้จำพรรษาอยู่ที่วัดบ้านแสงภา

^{๓๐} ธีระวัฒน์ แสนคำ, พระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเลย, (เลย: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๖๑), หน้า ๘๔.

^{๓๑} พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน และคณะ, “พระเจดีย์สำคัญในจังหวัดเลย : วิเคราะห์ประวัติศาสตร์ พุทธศิลปกรรม ศรัทธาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง”, รายงานการวิจัย, (เสนอต่อสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๖๔.

ประมาณ ๓ เดือน และได้นั่งสมาธิเห็นว่าคนบ้านแสงภาเป็นคนดี มีจิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์ พอที่จะสร้างพระธาตุได้ จึงได้ให้ชาวบ้านที่ตม้องให้ชาวบ้านได้มารวมกันที่วัด เพื่อปรึกษาหารือกันว่า เราจะสร้างพระธาตุดินแทนขึ้นในหมู่บ้านของเราให้เล็กลงถึมือ หรือพวกมิจฉาพิฐู ให้ถือเอาไตรสรณะคม และพระธาตุดินแทนเป็นที่สักการะ ชาวบ้านจึงพากันยินดีที่ท่านจะสร้างพระธาตุดินแทนขึ้น

เมื่อมีข้อตกลงว่าจะสร้างพระธาตุแล้วได้กำหนดฤกษ์ดี ในวันเพ็ญ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ประมาณปี พ.ศ. ๒๑๔๖ เมื่อถึงกำหนดวันสร้างพระธาตุชาวบ้านในหมู่บ้านส่วนใหญ่ได้มารวมกันสร้างพระธาตุ แต่มีชาวบ้านคนหนึ่งไม่มาร่วมสร้างพระธาตุ กลับไปทำไร่ ขณะที่กำลังตัดไม้อยู่นั้นด้ามมีดก็ติดกับมือ ทำอย่างไรก็แกะไม่ออก เมื่อจนปัญญา ที่จะเอาด้ามมีดออกจากมือจึงได้เดินทางมาที่วัดและขอขมาโทษจากพระครูฯ ด้ามมีดก็หลุดออกจากมือได้โดยง่ายเป็นที่น่าอัศจรรย์ ชาวบ้านจึงยังนับถือ พระครู มากขึ้น

นอกจากนั้นยังมีนายพรานอีกคนหนึ่งไม่เชื่อก็ไปล่าสัตว์ในป่า ไม่ไปสร้างพระธาตุ นายพรานคนนั้น ได้ไปสร้างห้างอยู่ที่โป่งห้วยชำทองหวังจะยิงเนื้อมากิน ขณะที่นั่งอยู่บนห้างในเวลา กลางคืน พระครูฯได้เนรมิตเป็นผีพุ่ม รุ่งด้าสูงใหญ่เท่ากับห้างที่เขาทำขึ้นเพื่อรอให้สัตว์กินโป่ง ผีพุ่มได้พูดขึ้นว่า “ทำอะไรรอชาวบ้านสร้างพระธาตุกันอยู่ในหมู่บ้าน ให้รีบเข้าไปช่วยสร้างพระธาตุ” นายพรานคนนั้นไม่สนใจกลับนั่งห้างต่อไป ในคืนนั้นไม่มี สัตว์อะไรเข้ามากินโป่งเลย แต่กลับมีเสียงดัง กรอบแกรบคล้ายมีคนเดินทั้งคืน พอรุ่งขึ้นก็เห็นผีพุ่มอีกครั้ง และถามขึ้นว่า “ยังไม่ไปช่วยชาวบ้านสร้างพระธาตุอีกหรือ จะเอาอย่างไร” ผีพุ่มก็ได้แย่งปืนจากนายพราน โดยพูดว่า ปืนมึง ปืนกู แย่งกันไปมา ในที่สุดนายพรานได้ท่ายปืน ส่วนผีพุ่มได้ปลายปืน นายพรานกลัวมาก จึงได้ลงมาจากห้างอย่างรวดเร็ว วิ่งกลับหมู่บ้านระหว่างทางก็มาเจอ ผีพุ่มผู้หญิงล้าหว้อยที่ลาดพอสอง ก็เกิดความกลัวมาก ยิ่งขึ้นวิ่งมาจนถึงบริเวณที่สร้างพระธาตุ ก็เลยเข้าไปหาและเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นให้พระครูฯ ฟัง พระครูได้ฟังก็ยิ้ม หลังจากนั้นนายพรานคนนั้น ก็มาช่วยสร้างพระธาตุและทำบุญอย่างต่อเนื่อง

ในการสร้างพระธาตุดินแทนในครั้งนั้น นอกจากจะเชิญชาวบ้านมาร่วมกันสร้างแล้ว พระครูอุปมาย์วิจิตร ชำนาญกิจ ยังได้นั่งสมาธิเชิญเทวบุตร เทวดา เจ้าที่ เจ้าป่า แล้วเขา นางน้อยธรณี ถ้วนทั่วทุกสารทิศมาร่วมทำบุญกุศลในการสร้างพระธาตุดินแทนด้วย พระครูฯ ให้ชาวบ้านทุกคนรับศีลและครองไตรสรณะคมทุกๆ คน และให้สาบานต่อหน้า พระพุทธรูปว่า จะเอาไตรสรณะคมและองค์พระธาตุดินแทนเป็นที่สักการะบูชา รับศีล ไม่ทำผิดศีลห้า ให้ชาวบ้านหยุดทำงานวันพระและห้ามฆ่าสัตว์ในวันโกน และวันพระ ชาวบ้านเรียกว่า วันศีลน้อยและวันศีลใหญ่ คือ วันขึ้น ๗ ค่ำ วันขึ้น ๘ ค่ำ วันขึ้น ๑๔ ค่ำ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ วันแรม ๗ ค่ำ วันแรม ๘ ค่ำ วันแรม ๑๔ ค่ำ วันแรม ๑๕ ค่ำ ถ้าใครไม่เชื่อฟังหรือกระทำความผิดท่านให้สาบานว่า “ทำเพียงตา ให้ลดเพียงดิน เพียงตีนให้ลดเพียงพื้น ให้จนถึงลูกเจ็ดปาน หลานเจ็ดส่วน แล้วก็กินน้ำสาบานกันทุกๆ คน เมื่อพร้อมใจกันรับแล้ว จึงปฏิบัติอย่างนี้ตลอดมา

นอกจากบ้านแสงภาแล้ว พระครู ก็ได้บอกบุญไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง ได้แก่บ้านนาปอบ บ้านห้วยทราย บ้านแบ่งท้อ ให้ชาวบ้านทั้งหมดมาช่วยกันสร้างพระธาตุ ชาวบ้านก็บอกว่า กลัวขโมยจะมาลักเอาของไปหมด พระครูบอกว่าไม่ต้องกลัวจะไปเฝ้าให้เองไม่ต้องกลัวของหาย ชาวบ้านทั้ง ๓ หมู่บ้านก็พร้อมใจกันมาสร้างพระธาตุจนหมดหมู่บ้านไม่เหลือไว้สักคน พวกโจรเมื่อรู้ข่าวชาวบ้านนาปอบ บ้านห้วยทราย บ้านแบ่งท้อ มาช่วยกันสร้างพระธาตุ ก็วางแผนที่จะมาลักขโมยของ โดยพาพรรค

พวกมาจำนวน ๗ คน โดยเริ่มขโมยก่อน ที่บ้านนาปอ พระครู ก็เลยทำ อิทธิฤทธิ์แปลงกายเป็นเสือตัวใหญ่ พวกโจรจะเข้าหมู่บ้านทางเหนือ ก็พบเสือทางเหนือ จะเข้าทางใต้ก็พบเสือทางใต้ จนไม่สามารถเข้าบ้านนาปอได้ พวกโจรเลยพากันไปที่บ้านห้วยทราย พระครู ก็เลยทำอิทธิฤทธิ์แปลงเป็นเสือตัวใหญ่อีก เมื่อขโมยเห็นเลย ชักปืนออกมายิงแต่ยังไม่แตก ทำให้เกิดความกลัวหนีไปจากบ้านห้วยทราย พวกโจรหวังที่จะไปบ้านแบ่งท้อ ก็ไปพบเสือตัวเดิมอีก จะเข้าไปในหมู่บ้านทางไหนก็พบแต่เสือ พวกโจรก็เลยอ่อนใจ ไม่กล้าที่จะขโมย ก็เลยพากันลงมาสาราภาพกับชาวบ้าน ชาวบ้าน ก็โอ้โฮให้ พวกโจรก็เข้ามาร่วมสร้างพระธาตุด้วย ตั้งแต่นั้นมา ชาวบ้านทั้งหลายจึงมีความเคารพนับถือมากขึ้น และร่วมกันสร้างพระธาตุเรื่อยมาจนถึง ๓ ปี คนที่เอาสิ่งของต่างๆ มาใส่ในหลุมธาตุนั้น คนที่มีใจ ซื่อสัตย์ และคนแก่ที่มีอายุเหลือน้อยนั้น พระครู ท่านก็ให้เห็นให้รู้ว่าเอาสิ่งของไว้ที่ไหน ส่วนคนใจคอไม่ซื่อสัตย์และอายุน้อยอยู่พระองค์ท่านไม่ให้เห็นเลย สร้างพระธาตุอยู่หลายปีจึงสำเร็จ

๓) วัดศิริมงคล ตั้งอยู่เลขที่ ๑๓๘ บ้านอาฮี หมู่ที่ ๖ ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๑๗ ไร่ ๓ งาน ๓๔ ตารางวา น.ส.๓ เลขที่ ๘๙๐ อาณาเขตทิศเหนือประมาณ ๕๒๐ วา จนวนถนนสายท่าลี่ ทิศใต้ประมาณ ๘๔ วา จดทางสาธารณะประโยชน์ ทิศตะวันออกประมาณ ๑๔๐ วา จดทางสาธารณะประโยชน์ ทิศตะวันตกประมาณ ๑๘๒ วา จดทางสาธารณะประโยชน์ มีที่ธรณีสงฆ์จำนวน ๑ แปลง เนื้อที่ ๓ งาน ๓๔ ตารางวา น.ส.๓ เลขที่ ๔๙๐ อาคารเสนาสนะประกอบด้วยศาลาการเปรียญ อาคารไม้ทรงไทยสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ กุฏิสงฆ์ ๔ หลัง ศาลาบำเพ็ญกุศล ๑ หลัง และอุโบสถ ๑ หลัง สร้างใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๙ เสร็จและฉลองเมื่อ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ปุชนิยวัตถุมิพระธาตุเจดีย์มะนาวเขียวสร้างสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ บูรณะครั้งสุดท้ายเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๖ และพระพุทธรูปปรางนาคปรก ศิลปะลพบุรี หรือขอมแกะสลักจากหินทราย ๑ องค์ วัดศิริมงคลตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๒๘๘ โดยหลวงพ่อมะนาวเขียว, พระยาสุทธิจักร, นางปทุมมาและชาวบ้านช่วยกันสร้างขึ้น เดิมชื่อวัดสบเงิน หรือสมเงิน เพราะประชาชนโดยทั่วไปเมื่อได้ไปเห็นวัดแล้วมักจะกล่าวว่าสวยงามสมกับเงินที่จ้างทำ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. ๒๒๙๗ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร

พระธาตุมะเดี่ยวเป็นพระเจดีย์โบราณที่อยู่ภายในวัดศิริมงคล บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย พระธาตุมะเดี่ยวไม่ปรากฏหลักฐานการสร้างแน่ชัด สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นโดยอดีตเจ้าอาวาสวัดศิริมงคลรูปแรกที่ชื่อ หลวงพ่อมะนาวเขียว ต่อมาน่าจะมีการเรียกชื่อเพี้ยนมาเป็น “มะนาวเดี่ยว” พระธาตุนี้เคยพังทลายลงมาแล้วครั้งหนึ่ง ทำให้พบว่าภายในมีพระพุทธรูปสำริดขนาดเล็ก พระพุทธรูป และโบราณวัตถุอื่นๆ ทั้งอยู่ในสภาพดีและชำรุดบรรจุอยู่ภายในจำนวนมาก เมื่อปฏิสังขรณ์พระธาตุใหม่จึงนำกลับบรรจุไว้เช่นเดิม เมื่อพิจารณาจากภาพถ่ายที่มีผู้ถ่ายภาพไว้สันนิษฐานว่าโบราณวัตถุส่วนใหญ่จะมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๒-๒๔^{๓๒} พระธาตุมะเดี่ยวเป็นพระธาตุทรงสี่เหลี่ยมทรงสูงซ้อนกัน ๒ ชั้น องค์ระฆังทรงสี่เหลี่ยมมีขนาดเล็ก ส่วนปลียอดมีลักษณะทรงสี่เหลี่ยมรับกับส่วนองค์ระฆัง เมื่อพิจารณาลักษณะศิลปกรรมจากภาพถ่ายเก่าก่อนที่องค์พระธาตุจะพังนั้นสันนิษฐานว่าเป็นพระเจดีย์ศิลปะฝีมือช่างพื้นบ้าน อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๔-

^{๓๒} ชีระวัฒน์ แสนคำ, “ชุมชนโบราณบ้านอาฮี : พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนโบราณในลุ่มน้ำเหือง”, ใน วารสารพื้นถิ่นโขง ซี มูล, (ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๐), หน้า ๙๐.

๒๕^{๓๓} พระธาตุมะนาวเดี่ยว วัดศรีมงคล ตำบลอาฮี อำเภอกาฬ จังหวัดเลย ตามหนังสือประวัตินาม ภูมิหมู่บ้านจังหวัดเลย ๒๕๒๗ จัดพิมพ์ตามนโยบายของ นายทองคำ บานชื่น ผู้ว่าราชการจังหวัด อาจารย์สุนทร สิทธิ ครูโรงเรียนชุมชนบ้านอาฮี สันนิษฐานว่า เจดีย์นี้น่าจะมีอายุระหว่าง ๑๕๐-๑๘๐ ปี นายจันทร์ ฐะระงาน อดีตไวยาวัจกรวัด อายุ ๗๑ ปี เล่าว่า พ.ศ. ๒๔๗๘-๒๔๗๙ เจดีย์เป็นแต่กองอิฐสูงเท่าจอมปลวก มีฝักโสมหนามและหญ้าสาบเสือขึ้นปกคลุม มีกุฏิหลังเล็กๆ อยู่หลังเดียว นานๆ จะมีพระมาแวะพัก ต่อมาพระชिरะ เปโม (ต่อมาเป็นพระครูไพศาลสิกขกร เจ้าคณะอำเภอกาฬสมณภาพเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๓) ชาวอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่นได้มาจำพรรษาและนำชาวบ้านบูรณะโดยจ้าง แก้วทอน กับแก้วดำ ชาวญวนมาเป็นนายช่างก่อสร้างบูรณะครั้งที่ ๑ เล่าว่าระหว่างก่ออิฐสร้างธาตุนี้ นั่งร้านพัง นายช่างตกลงมานอนขมขมยา นิ่งซึ่หมากับใบเป่าอยู่หลายวันจึงทำงานได้

ต่อมาเมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๓๓ เกิดพายุฝนตกหนักลมแรงเจดีย์ได้พังทลายลง วัดนำโดยพระครูศรีมงคลพิทักษ์ เจ้าอาวาสและเจ้าคณะตำบล ชาวบ้านโดย นายสด สุวรรณอาสา กำนัน และนายสอน สุวรรณนัง ผู้ใหญ่บ้านอาฮีหมู่ที่ ๖ พร้อมด้วยชาวบ้านทำการขุดค้นสำรวจสิ่งของมีค่า เพื่อเก็บรักษาไว้ ได้พบพระพุทธรูปฉาบด้วยเงิน ทองคำ หน้าตัก ๒ นิ้ว อย่างละสิบกว่าองค์ และพระปางประทับยืน พระปางสมาธิขำรุด ลูกแก้ว เหรียญและเครื่องปั้นดินเผา ที่เรียกว่า กะบาน แจ้งไปยังกองโบราณคดีที่ ๗ ขอนแก่น แต่เนื่องจากเจดีย์ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานมาก่อน จึงตั้งรอให้กรมศิลปากรประกาศเป็นโบราณสถานในปี ๒๕๓๕ ก่อน จากนั้นจึงได้รับอนุมัติแบบแปลนก่อสร้างในปี ๒๕๓๖ ในวงเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ระหว่างการก่อสร้างนายสด สุวรรณอาสา กำนันถึงแก่กรรมลง นายสว่าง โพธิชัย กำนันคนใหม่ได้เป็นประธานฝ่ายฆราวาสนำก่อสร้างต่อ จนแล้วเสร็จและทำการบรรจุวัตถุมงคลเฉลิมฉลอง ระหว่างวันที่ ๒๐-๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๖ โดยมี ร.ต.ชีวิน สุทธิสุวรรณ ผู้ว่าราชการจังหวัดขณะนั้นมาเป็นประธาน

ความสำคัญของเจดีย์ นอกจากจะบรรจุพระพุทธรูป แก้ว หวาน เงิน ทอง ของมีค่าแล้ว ครั่งล่าสุดนี้ยังบรรจุเครื่องมือเครื่องใช้ อาทิ อาวุธ ดาบ ปืน และพระพุทธรูปร่วมสมัยอีกด้วย ความศักดิ์สิทธิ์ของเจดีย์ นายพัน ไชยงาม อายุ ๗๘ ปี เล่าว่าสมัยยังเด็กตนบวชเป็นสามเณรหลังจากตื่นขึ้นกลางดึกจะลงไปส้วมที่ห่างจากกุฏิ รู้สึกตกใจกลัวเมื่อเห็นแสงสว่างจากดวงแก้วที่ปรากฏอยู่เหนือเจดีย์ได้กลับเข้าไปปลุกหลวงพี่ออกมาดู และเรียกชาวบ้านออกมาดูกันหลายคน เป็นเรื่องราวต่อมาจนปัจจุบัน^{๓๔}

พระพุทธรูปหลวงปู่าคมุจลินท์ เป็นพระพุทธรูปหินทรายแกะสลักปางนาคปรก ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ ๕๖ เซนติเมตร ประดิษฐานเป็นพระประธานภายในวิหารหลวงปู่าคมุจลินท์ วัดศรีมงคล บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอกาฬ จังหวัดเลย พระพุทธรูปหลวงปู่าคมุจลินท์ไม่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับการสร้าง ชาวบ้านเล่าขานสืบต่อกันว่าพระพุทธรูปองค์นี้ลอยทวนน้ำมาตามแม่น้ำ

^{๓๓} พระมหาสมศักดิ์ สติสมปโน และคณะ, “พระเจดีย์สำคัญในจังหวัดเลย : วิเคราะห์ประวัติศาสตร์ พุทธศิลปกรรม ศรัทธาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง”, รายงานการวิจัย, (เสนอต่อสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๖๖.

^{๓๔} คุณกฤษฎา ไชยงาม และคณะ, “การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วม บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอกาฬ จังหวัดเลย”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๖๐), หน้า ๗๙-๘๐.

เหือง แล้วไหลมาวนอยู่ที่ทำนน้ำบ้านอาฮี ชาวบ้านจึงได้อัญเชิญมาประดิษฐานไว้เป็นพระคู่บ้านคู่เมือง ในอดีตพระพุทธรูปองค์นี้จะมีลูกแก้วอยู่ที่เหนือพระนาภีและตรงพระชานู ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ได้มีผู้ร้ายเข้ามาโจรกรรมพระพุทธรูป แต่ไม่สามารถนำไปได้ไกลนัก ชาวบ้านเชื่อว่าพระพุทธรูปก็แสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ทำให้หนัก จนไม้ที่ใช้หามหามไปเกิดหัก ไม่สามารถเอาไปได้ แต่ผู้ร้ายได้ทุบทำลายพระกรข้างซ้ายหัก เมื่ออัญเชิญกลับมาวัดแล้ว ชาวบ้านก็ซ่อมพระกรที่หักให้เหมือนเดิม แล้วได้อัญเชิญประดิษฐานบนแท่นประทับอีกครั้ง^{๓๕}

พระพุทธรูปนาครปรกวัตศิริมงคลเป็นพระพุทธรูปแกะสลักจากหินทราย มีลักษณะทางพุทธศิลป์สำคัญ คือ เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบ มีนาคเศียรโล้นเจ็ดเศียรปรกเหนือพระเศียร ประทับนั่งเหนือชดนาครสองขด (สันนิษฐานว่าชดนาครที่ฐานพระแต่เดิมน่าจะมีสามชั้น อาจเกิดการแตกหักจนเหลือเพียงสองขดในปัจจุบัน) พระพักตร์สี่เหลี่ยม เครื่องขริม มีไรพระศก ขมวดพระเกศาเป็นลอนเกล้าขึ้นไป พระรัศมีคล้ายลักษณะทรงกรวย ขอบสบงด้านหน้าเว้าอยู่ใต้พระนาภี ไม่ปรากฏขอบจีวรและสังฆาฏิ และไม่สวมเครื่องทรง^{๓๖} เมื่อพิจารณาจากลักษณะทางพุทธศิลป์สันนิษฐานว่า พระพุทธรูปหลวงปู่าคมจุลินท์เป็นพระพุทธรูปศิลปะลพบุรีหรือศิลปะเขมร มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ หรือสมัยบาปวน ฝีมือช่างท้องถิ่น เนื่องจากพระพุทธรูปศิลปะสมัยบาปวนจะมีลักษณะพระพักตร์เป็นสี่เหลี่ยม พระเนตรเปิด พระหนุเป็นร่อง พระเศียรมีขมวดพระเกศาเป็นวงขดหรือถักพระเกศาเป็นลอนแล้วเกล้ารวบขึ้นไว้ส่วนบน ทรงมงกุฎทรงกรวย พระวรกายไม่นิยมแสดงขอบจีวรหรือสังฆาฏิ มีการนุ่งผ้าที่มีขอบด้านหน้าเว้าต่ำใต้พระนาภี และที่สำคัญคือ นาคยังไม่มีเครื่องทรง เป็นนาคเศียรโล้น^{๓๗}

ช่วงเทศกาลสงกรานต์วันที่ ๑๓ เมษายนของทุกปี ทางชุมชนบ้านอาฮีจะมีการอัญเชิญพระพุทธรูปหลวงปู่าคมจุลินท์ออกมาสร้างน้ำและแห่รอบหมู่บ้านอาฮีเป็นประจำทุกปี และจะมีชาวบ้านในเขตตำบลอาฮีและชาวเมืองแก่นท้าวฝั่งประเทศลาวข้ามแม่น้ำเหืองมาสร้างน้ำขอพรเป็นจำนวนมาก ในอดีตจะมีพิธีกรรมเริ่มต้นจากการบวงสรวงบูชาเพื่ออัญเชิญพระพุทธรูปหลวงปู่าคมจุลินท์ออกมาสร้างน้ำ จากนั้นก็จะมีการอัญเชิญพระพุทธรูปหลวงปู่าคมจุลินท์ขึ้นรถที่ประดับตกแต่งไว้เข้าร่วมขบวนแห่ไปรอบหมู่บ้านอาฮี ซึ่งจะมีชาวบ้านเข้าร่วมขบวนแห่จำนวนมาก ภายในขบวนแห่ก็จะประกอบไปด้วยรถอัญเชิญพระพุทธรูปหลวงปู่าคมจุลินท์ รถสำหรับพระภิกษุสงฆ์ ท้ายขบวนก็จะเป็นเครื่องดนตรีมโหรี ขบวนแห่ผ่านหน้าบ้านใครชาวบ้านก็จะมาสร้างน้ำพระพุทธรูปหลวงปู่าคมจุลินท์และเล่นสาดน้ำกับผู้ที่เข้าร่วมขบวนแห่กันอย่างสนุกสนาน เมื่อขบวนแห่กลับมาถึง

^{๓๕} วิชัย จินดาเหม, “พระนาครปรกวัตศิริมงคลฯ วัดศิริมงคล อ.ท่าลี่ จ.เลย”, ข่าวสดรายวัน, (ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๗๒๖๒ วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๓), หน้า ๓๒.

^{๓๖} อธิระวัฒน์ แสนคำ, ร่องรอยวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาสมัยทวารวดี-ลพบุรีในพื้นที่จังหวัดเลย, (เลย: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์, ๒๕๕๘), หน้า ๔๑.

^{๓๗} ศักดิ์ชัย สายสิงห์, พระพุทธรูปในประเทศไทย: รูปแบบ พัฒนาการ และความเชื่อของคนไทย, (กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖), หน้า ๙๘-๙๙.

วัดศรีมงคลก็จะประดิษฐานพระพุทธรูปหลวงปู่าคมจุลินท์ให้ชาวบ้านได้สรงน้ำ ก่อนที่จะอัญเชิญขึ้นไปประดิษฐานบนศาลาการเปรียญตามเดิม^{๓๘}

พระพุทธรูปหลวงพ่อเชียงยืน เป็นพระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ ๓๐ เซนติเมตร ประดิษฐานอยู่ที่วัดศรีมงคล บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย พระพุทธรูปหลวงพ่อเชียงยืนมีลักษณะทางพุทธศิลป์เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบ ปางมารวิชัย พระเศียรเล็กและเรียว พระกรรณกางออกด้านข้าง พระกรรณด้านขวาส่วนหนึ่งหักหาย พระเนตรเหลือบต่ำ พระศอกเล็ก พระนาสิกเล็ก พระโอษฐ์เล็ก เม็ดพระศกกลมเล็ก พระรัศมีทรงเปลวสังฆาฏิเป็นแผ่นปลายตัดตรงยาวลงมาเหนือพระนาภี มีลวดลายประดับที่ปลายสังฆาฏิ นิ้วพระหัตถ์ยาวเรียว ส่วนพระองค์ค่อนข้างผอม ประทับบนฐานปัทม์ หากมองจากด้านข้างจะพบว่าส่วนฐานและส่วนพระวรกายค่อนข้างผอมบาง ไม่สมส่วน เมื่อพิจารณาจากลักษณะทางพุทธศิลป์แล้ว สันนิษฐานว่าพระพุทธรูปหลวงพ่อเชียงยืนน่าจะเป็นพระพุทธรูปศิลปะล้านช้าง ฝีมือช่างท้องถิ่น มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๓-๒๔^{๓๙}

๔) วัดจอมมณี วัดสำคัญของชุมชน แต่เดิมชื่อ วัดจุลมนี และเป็นสถานที่เก็บรักษาพระเสีง (องค์ใหญ่) ในศิลปะล้านนาผสมล้านช้าง และพระแย้ม (องค์เล็ก) ในศิลปะล้านช้าง รวมถึงมีตู้คัมภีร์ใบลานโบราณ ซึ่งล้วนเป็น สมบัติล้ำค่าทางพุทธศาสนาที่ตกทอดมาจากหลวงพระบาง

พระพุทธรูปพระเสีงเป็นพระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ ๖๒ เซนติเมตร ประดิษฐานเป็นพระประธานภายในวิหารวัดจอมมณี บ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พระพุทธรูปพระเสีงก่อนหน้าที่จะมีการอัญเชิญพระเสีงมาประดิษฐานที่วัดจอมมณีนี้นั้น มีคำบอกเล่าของชาวบ้านว่า พระเสีงเคยประดิษฐานอยู่ที่วัดหลวง กลางเมืองปากเหือง ซึ่งปัจจุบันคือบริเวณวัดใหม่เวินคำทางฝั่งประเทศลาวตรงข้ามกับบ้านท่าดีหมี เมื่อผู้คนส่วนใหญ่อพยพจากเมืองปากเหืองจึงได้อัญเชิญพระเสีงมาด้วย และมีตำนานเล่าว่าก่อนหน้าที่พระเสีงจะประดิษฐานอยู่ที่วัดหลวงนั้น พญาจุลมนี เจ้าเมืองปากเหือง (ในตำนาน) ได้อัญเชิญมาจากเมืองหลวงพระบาง พระพุทธรูปพระเสีงมีลักษณะทางพุทธศิลป์เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบ ปางมารวิชัย พระวรกายค่อนข้างอวบ พระพักตร์ในโครงรูปรีแต่อวบอ้วน พระโอษฐ์เป็นรูปคล้ายกระบี่ พระหนุเป็นปม ชายสังฆาฏิเป็นแผ่นยาวปลายแฉกถึงกลางพระองค์ พระรัศมีของเดิมสูญหาย พระชานูด้านซ้ายมีรอยคล้ายถูกไฟไหม้ ประทับนั่งเหนือฐานบนที่เป็นกลีบบัวและฐานล่างที่ราบติดพื้น ซึ่งเป็นลักษณะทางพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปล้านช้างที่ได้รับอิทธิพลศิลปะล้านนา^{๔๐}

พระพุทธรูปพระแย้มเป็นพระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ ๒๘ เซนติเมตร ประดิษฐานภายในวิหารวัดจอมมณี บ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พระพุทธรูปพระแย้มก่อนหน้าที่จะมีการอัญเชิญพระเสีงมาประดิษฐานที่วัดจอมมณีนี้นั้น มีประวัติความเป็นมาร่วมกับพระพุทธรูปพระเสีงวัดจอมมณี ซึ่งเคยประดิษฐานอยู่ที่วิหารวัดหลวง

^{๓๘} อีระวัฒน์ แสนคำ, พระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเลย, (เลย: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๖๑), หน้า ๙๓-๙๔.

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖.

^{๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๐-๗๑.

กลางเมืองปากเหือง พระพุทธรูปพระแย้มมีลักษณะทางพุทธศิลป์เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบ ปางมารวิชัย พระกรรณใหญ่ พระขนงโก่ง พระนาสิกใหญ่มาก มีสันพระนาสิกเป็นเส้นคม ปลายเล็กและโด่ง ริมพระโอษฐ์บนหนา มีเส้นขอบพระโอษฐ์ แย้มพระโอษฐ์โดยปลายทั้ง ๒ ข้างตัวขึ้นหรือที่เรียกว่า “ยิ้มแบบล้านช้าง” เม็ดพระศกเล็กแบบหนามขนุน พระอุระแบน เห็นเม็ดพระถันที่มีฐานรองทั้ง ๒ ข้าง สังฆาฏิเป็นแผ่นใหญ่ปลายตัดตรง ยาวลงมาจรดพระนาภี ประทับนั่งบนฐานสูงแบบฐานบัวเข้าพรหม ปลายตัวดองขึ้นตามแบบนิยมของฐานพระพุทธรูปศิลปะล้านช้าง อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๒-๒๓ พระพุทธรูปล้านช้างที่สร้างขึ้นในยุคนี้น่าจะถือว่ามีรูปแบบที่ได้รับการพัฒนา มาจนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของล้านช้างเอง รวมทั้งถือเป็นแบบแผนที่ลงตัวและสมบูรณ์ที่สุดก่อนที่จะแพร่กระจายไปยังที่ต่างๆ จนอาจเรียกได้ว่าเป็น “พระพุทธรูปล้านช้างอย่างแท้จริง”^{๔๑}

๕) วัดอินทร์แปลง เป็นวัดสำคัญประจำชุมชนบ้านสงาว หมู่ที่ ๔ และบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ ๖ ตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม จังหวัดเลย บ้านสงาวเป็นชื่อหมู่บ้านที่ไม่มีความหมาย ตั้งตามชื่อของลำห้วยที่ไหลผ่านหมู่บ้านคือ ลำน้ำหาง ชาวบ้านจึงเรียกว่า บ้านปากหาง ต่อมาเพี้ยนมาเป็นบ้านสงาว ภายในวัดมีโบสถ์ ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ และศาลาบำเพ็ญกุศล วัดอินทร์แปลงตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง จึงเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมไหลเรือไฟในวันออกพรรษาของชุมชนบ้านสงาว

๔.๒.๓ การเสริมสร้างศักยภาพการจัดการคน และองค์กรเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชน

๑) การบริหารจัดการคนในชุมชน

การบริหารคนในชุมชน เพื่อต่อยอดการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กร ความเชื่อ ค่านิยมที่ไปในทิศทางเดียวกันของวัฒนธรรมชุมชน บุคคลในชุมชนต้องยึดหลักการปฏิบัติหน้าที่ในชุมชนโดยมุ่งสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจากฐานรากด้วยพลังวัฒนธรรมชุมชน พัฒนาบุคคลในชุมชนให้มีความเชื่อมั่นในชุมชน ต้องให้ชุมชนเป็นแกนหลัก คนในชุมชนต้องปฏิบัติหน้าที่การทำงานอย่างมุ่งมั่น ซื่อสัตย์ โปร่งใส สร้างความร่วมมือในการทำงาน เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงของชุมชนรักษาภาพลักษณ์ที่ดีงามของวัฒนธรรมชุมชน เพราะภาพลักษณ์ที่ดีงามคือการสร้างความศรัทธาและความน่าเชื่อถือ มีภาพลักษณ์ที่เป็นที่ยอมรับ เช่น ความเคารพนับถือ เชื่อมั่นพลังภูมิปัญญาและศักยภาพของชุมชนให้ความสำคัญและเปิดรับการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริงดำเนินการพัฒนาบุคลากรของชุมชนอย่างเปิดเผย โปร่งใสยึดหลักธรรมาภิบาล มุ่งมั่น ส่งเสริมการเรียนรู้ พัฒนาบุคลากรของชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับความทุ่มเท เสียสละของบุคลากร ปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรม จริยธรรม อันดีงาม การปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรในชุมชนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ด้วยความเสมอภาคเที่ยงธรรมและให้เกียรติ ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง แตกแยก เสียหายแก่ชุมชนสังคมส่วนรวม^{๔๒} มีความรับผิดชอบและปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกันของชุมชน ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติงานร่วมกันแบบประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การรับผิดชอบต่อและการปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกัน เช่น การปฏิบัติงานตามระเบียบ กฎเกณฑ์ กติกาการอยู่ร่วมกันของ

^{๔๑} ศักดิ์ชัย สายสิงห์, เจตีย์ พระพุทธรูป อุบัติภูมิ สิม ศิลปะลาวและอีสาน, (กรุงเทพฯ: มิวเซียมเพรส, ๒๕๕๕), หน้า ๑๙๑-๑๙๕.

^{๔๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๗ เมษายน ๒๕๖๕.

ชุมชน รับผิดชอบต่อหน้าที่ ภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ เคารพ และยอมรับมติของที่ประชุมและความเห็นของคนส่วนใหญ่คนในชุมชนมีความเชื่อศรัทธาต่อชุมชน เชื่อมั่นในพลังชุมชนว่าสามารถพัฒนาได้ ทำได้ มีอุดมการณ์แน่วแน่ชุมชน^{๔๓}

การบริหารของชุมชนถือว่ามีความสำคัญที่สุดจะบริหารชุมชนหรือการพัฒนาชุมชน สิ่งสำคัญต้องมีความเชื่อมั่นในศักยภาพหรือพลังความสามารถของคนในชุมชน เพราะการดำรงอยู่หรือ การล่มสลายของชุมชน ชุมชนจะมีการพัฒนาเจริญขึ้นหรือการเสื่อมถอยของชุมชนก็ขึ้นอยู่กับคนใน ชุมชนเป็นสำคัญ จึงต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการคนโดยยึดหลักการบริหารให้คนเป็น ศูนย์กลางการบริหารการพัฒนาชุมชนด้วย เพราะฉะนั้นจึงต้องพัฒนาคนให้มีศักยภาพในการพัฒนา ตนเองและชุมชน รวมทั้งสร้างมาตรฐานในการดำรงชีวิตหรือมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความพร้อมที่จะ พัฒนาชุมชนของตนเอง โดยแนะนำให้คนในชุมชนมีคุณธรรมเคารพปฏิบัติตามกฎระเบียบ กฎกติกา กฎหมายข้อบังคับขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ อันติงามของชุมชนอย่างเคร่งครัดมีความประพฤติ สุจริตดีงาม เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันต่อการปฏิบัติหน้าที่การดำเนินชีวิตในชุมชน ใช้วาจาที่สุจริตตรงความจริงมีความรับผิดชอบต่อการงาน ไม่โกหก หลอกลวง ไม่ส่อเสียด ไม่ให้ ร้ายป้ายสี ไม่หยาบคาย ไม่ก่อความเดือดร้อนหรือสร้างความเสียหายให้กับชุมชน การแนะนำให้คนใน ชุมชนประกอบอาชีพทำงานที่สุจริตด้วยความมีสติสัมปชัญญะตั้งมั่นตั้งอกตั้งใจ มีจิตใจเข้มแข็ง มี ความกล้าหาญอดทนมุ่งมั่นขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อกับปัญหาอุปสรรคต่างๆ สร้างกำลังใจแรงจูงใจให้ คนในชุมชนมีจิตใจเมตตา กรุณาโอบอ้อมอารีมีน้ำใจต่อกัน และมีความกตัญญูต่อชุมชน^{๔๔}

๒) การจัดการองค์กรเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชน

เสถียร เหลืองอร่าม (เสถียร เหลืองอร่าม, ๒๕๔๙, หน้า ๑๔๐) การจัดการองค์กรของ ชุมชนจะประกอบไปด้วยราก ใบ ลำต้น และส่วนประกอบอื่นๆ ก็เปรียบเสมือนเป็นบ้านที่มีพื้น เสา ชื่อ คาน เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จัดเข้าด้วยกันอย่างเป็นระเบียบ การจัดการองค์กรชุมชนมีโครงสร้าง ของชุมชนที่สำคัญนั้น ได้แก่ ๑) บุคคล หมายถึง คนหนึ่ง ๆ ที่มีคุณลักษณะหรือบุคลิกแตกต่างกันไป เนื่องจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนด ๒) กลุ่มคน หมายถึง คนตั้งแต่ ๒ คน ที่มี ความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการกระทำต่อกัน คือมีปฏิภิกิริยาโต้ตอบกันและเข้าใจกัน ๓) สถานภาพ และบทบาท ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่ของบุคคลซึ่งผูกพันกันอยู่ในสังคมบุคคลแต่ละคนจะมีสถานภาพ และบทบาทหลายอย่างตามกลุ่มที่สังกัดอยู่ ๔) ระบบสังคม เป็นเครื่องมือซึ่งกำหนดและเป็นแนวทาง ให้สมาชิกของสังคมยึดถือปฏิบัติ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสงบสุขของสังคม ๕) สถาบัน ทางสังคม หมายถึง คุณธรรมและกิจกรรมบางอย่างที่มีความสำคัญต่อสังคมมนุษย์ เช่น สถาบัน ครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันทางการเมืองการปกครอง สถาบัน นันทนาการ เป็นต้น ๖) การแบ่งชนชั้นทางสังคม ได้แก่ ๖.๑ การแข่งขันในสังคมเมือง คือ ตระกูล เจ้านาย ขุนนาง ขุนหลวง พระ พระยา ความสำเร็จทางราชการ อำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง ชนิดของอาชีพ ๖.๒ การแบ่งชนชั้นในสังคมชนบท คือ ชนชั้นผู้นำท้องถิ่นกับชนชั้นชาวบ้านทั่วไป^{๔๕}

^{๔๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๔๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๔๕} เสถียร เหลืองอร่าม, หลักการบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร: โพธิ์สามต้นการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๔๐.

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากโครงสร้างทางสังคมของชุมชน (social structure of community) ชุมชนมีโครงสร้างทางสังคมที่สำคัญ คือ องค์การทางสังคม (social organization) และ สถาบันทางสังคม (Social institution)^{๔๖} ดังนี้

๑. องค์การทางสังคมในชุมชน องค์การทางสังคมในชุมชน เป็นกระบวนการจัดระเบียบทางสังคมของสมาชิกในชุมชน (process of social organization) และกลุ่มสมาชิกของชุมชนที่ได้จัดระเบียบทางสังคมแล้ว(organized group) ซึ่งแต่ละองค์การทางสังคมมีลักษณะคือ ๑.๑ กระบวนการจัดระเบียบทางสังคมของสมาชิกในวัฒนธรรมชุมชน เป็นทั้งการสร้างและการสอนระเบียบของสังคมให้กับสมาชิกในวัฒนธรรมชุมชน โดยการสร้างความเชื่อ (belief) ความรู้ (Wisdom) ค่านิยม (value) อุดมการณ์ ideology) บรรทัดฐาน (norms) คุณธรรม (virtue) การกำหนดสภาพ (status) และบทบาท (role) ผ่านการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) หรือการฝึกอบรมให้รู้ระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิกยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบทางสังคมและสถานภาพบทบาทที่ดำรงอยู่ ๑.๒ กลุ่มสมาชิกของชุมชนที่ได้จัดระเบียบทางสังคมแล้ว เป็นกลุ่มสมาชิกที่ได้ผ่านกระบวนการจัดระเบียบทางสังคมในข้อ ๑ กลุ่มคนเหล่านี้มีหลายขนาดตามจำนวนสมาชิก มีความซับซ้อนของโครงสร้างแตกต่างกัน แต่มีองค์ประกอบพื้นฐานร่วมกัน คือ ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบแผนพฤติกรรม (pattern of behavior) และภาระหน้าที่ (function) เช่น กลุ่มทางสังคม (social group) ครอบครัว (family) สมาคม (association) ชนชั้น (class) และสังคมมนุษย์ (Society)

๒. สถาบันทางสังคมในชุมชน สถาบันทางสังคมในชุมชน เป็นแบบอย่างในการคิดของสมาชิกในชุมชน ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ คุณธรรม และแบบอย่างในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ของสมาชิก ได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งมีความจำเป็นในการดำรงอยู่ของชุมชนและชุมชนได้สร้างสรรค์ สะสม ถ่ายทอดสืบต่อกันมา สถาบันทางสังคมมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ตำแหน่งทางสังคม (social position) ของบุคคลซึ่งแตกต่างกันออกไป ภาระหน้าที่หรือความรับผิดชอบของบุคคลซึ่งเป็นไปตามสถานภาพของบุคคลและ องค์วัตถุ material component) คือ ส่วนที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม มองเห็นได้และจับต้องได้สถาบันทางสังคมในชุมชนที่สำคัญหลายสถาบัน เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันการเมือง สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันศิลปะและนันทนาการ สถาบันภาษาและการสื่อสาร สถาบันการคมนาคมขนส่ง สถาบันอนามัยและสาธารณสุข สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น องค์การเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชน หรือสถาบันทางสังคมในชุมชนที่มีบทบาทสำคัญเป็นเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชน คือ

๑) องค์การเครือข่ายพัฒนาเอกชน มีบทบาทในการจัดการและถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะทางวัฒนธรรม งานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมให้แก่ชุมชน เป็นพี่เลี้ยงช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการ กิจกรรมวัฒนธรรมชุมชนทั้งทางด้านการอนุรักษ์ สืบทอด พัฒนา และใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าว

๒) เครือข่ายสถาบันการศึกษาและนักวิชาการ มีบทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรม ด้วยการร่วมทำวิจัยร่วมกับชุมชนโดยให้ชุมชนเป็นนักวิจัยหลัก ถอดรหัสความรู้ที่อยู่ในตัวคนให้เป็นความรู้

^{๔๖} สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๓-๒๔.

ที่เปิดเผยพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชุมชนสามารถนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจเกิดรายได้แก่ครอบครัว และชุมชน รวมทั้งเป็นแหล่งข้อมูลเป็นที่ปรึกษา สร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้สามารถบริหารจัดการความรู้ ชุมชนของตน

๓) เครือข่ายสถาบันศาสนา มีบทบาทในการนำหลักธรรมคำสอนทางศาสนามาบูรณาการปลูกฝัง ทศนคติ แนะแนวธรรมะปฏิบัติเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง สร้างภูมิคุ้มกันแก่ประชาชน และให้บุคลากรทางศาสนาเป็นตัวอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงร่วมมือกับสถาบันการศึกษา ชุมชน และสถาบันครอบครัวในการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ รวมทั้งปลูกฝังค่านิยม จิตสำนึกและสืบสานจารีตประเพณีอันดีงาม

๔) เครือข่ายสถาบันครอบครัว มีบทบาทหลักในการอบรมบ่มนิสัยและปลูกฝังระบบคุณค่า จารีต ประเพณีและทศนคติที่ดีงาม รวมทั้งบ่มเพาะ เสริมสร้างค่านิยมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้แก่สมาชิกในครอบครัวร่วมกับสถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา

๕) เครือข่ายสถาบันสื่อ เป็นแกนกลางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสารสนเทศที่ถูกต้อง และเป็นประโยชน์ในการปรับตัวของชุมชน การคุ้มครองทรัพยากรสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค การจัด ทะเบียนสิทธิบัตร การปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม สร้างค่านิยมและพฤติกรรมการดำรงชีวิต แบบพออยู่พอกินบนพื้นฐานวัฒนธรรมที่ดีงามแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป^{๔๗}

๔.๑.๒ การพัฒนารูปแบบ และกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

การพัฒนารูปแบบ และกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย พบว่าการบริหารจัดการวัฒนธรรมได้ให้ความสำคัญในการรักษาส่งเสริม สืบสาน และปกป้องวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธใน ๓ ประเด็น คือ

๔.๑.๓.๑ รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

รูปแบบการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ ให้ดำรงคุณค่าอยู่ได้ในชุมชนต้องเน้นความสำคัญของคนในชุมชน ซึ่งเป็นพลวัตของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ ซึ่งรูปแบบกระบวนการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ เริ่มต้นจากการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์วิจัย ในทางวิชาการหลากหลายสาขาที่เกี่ยวข้องในลักษณะของสหวิชาการ ข้อเสนอแนะ เจื่อนไขต่างๆ ที่นำไปสู่การเลือกสรรวิธีการที่ดีที่สุด เหมาะสมที่สุด ในการจัดการทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องแต่ละประเภท แต่ละแหล่งให้มีความมั่นคง เป็นแหล่งเรียนรู้ และตอบสนองประโยชน์ต่อชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ๑) การศึกษาวิจัย การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของในชุมชน ในแต่ละชุมชนจะมีพื้นฐานข้อมูลแตกต่างกันไป แต่ในจังหวัดเดียวกัน อาจมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาต้องนำมาวิเคราะห์และตีความเพื่อจำแนก ข้อมูลออกเป็นหัวข้อต่างๆ เช่น ลักษณะทางกายภาพ ศักยภาพของชุมชน องค์ประกอบทางวัฒนธรรม และอื่นๆ ๒) การดำเนินการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธในระดับต่าง ๆ เช่น การป้องกันการเสื่อมสภาพของศาสนสถาน ศาสนวัตถุ การสงวนรักษา

^{๔๗} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, คู่มือโครงการวัฒนธรรมไทย สายใยชุมชนพลังขับเคลื่อนสู่ความเข้มแข็งยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย), หน้า ๒๑.

การบูรณะ การปฏิสังขรณ์ การฟื้นฟูศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณีการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพและสร้างสรรค์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธให้ดำรงไว้ซึ่งคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชน การพัฒนารูปแบบ และกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ มีรูปแบบกิจกรรมดังนี้

๑. รูปแบบกิจกรรมการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธด้านการเสริมสร้างภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่น มีกระบวนการส่งเสริมภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาเช่นพัฒนาองค์ความรู้ สติปัญญา ความคิดความอ่าน ความสามารถทักษะ และความสามารถที่เป็นองค์รวมทั้งหมดของผู้คน โดยผ่านกระบวนการส่งเสริม สืบทอด สืบสานทางวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ เพื่อพัฒนาวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีรูปแบบการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธด้านการเสริมสร้างภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่น คือมีกระบวนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ คือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาชุมชน ๑) ตั้งคณะทำงานดำเนินงานด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และร่วมมือกันสำรวจรวบรวมรายชื่อ ประวัติและผลงานผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นคนรู้คนแก่ เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาของท้องถิ่น เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพที่หลากหลายมานาน ๒) เชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำรวจไว้แล้ว ให้ได้มาประชุมพบปะปรึกษาหารือหาแนวทางการดำเนินงานของกลุ่ม แนวทางการถ่ายทอดความรู้แก่สถานศึกษา ศาสนสถาน ชุมชน และผู้สนใจทั่วไปเป็นระยะ ตลอดทั้งนัดหมายเวลาและสถานที่จัดการแสดงผลงานของแต่ละคนในบ้านหรือพื้นที่บ้านของตน ๓) สนับสนุนส่งเสริม และขอความร่วมมือผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกท่านให้ได้ถ่ายทอด ความรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน โดยเชิญชวนลูกหลาน เด็ก เยาวชน ครู อาจารย์ ประชาชน นักวิชาการ และผู้นำท้องถิ่นที่สนใจเข้ามาร่วมประชุมรับฟังด้วย โดยบันทึกภาพ เสียง และ ถอดบันทึกเป็นข้อความไว้อย่างเป็นระบบ นำไปจัดระบบและบริการเพื่อการศึกษาเรียนรู้ และเผยแพร่ ในศูนย์ความรู้และห้องสมุดชุมชนด้วย ๔) สนับสนุนให้สมาชิกของกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ร่วมคิด ร่วมดำเนินงานตามภารกิจ หน้าที่ของตนและของกลุ่ม ร่วมติดตาม ประเมินผล และร่วมรับผลที่เกิดจากการดำเนินการของกลุ่ม ให้เป็นกรณีตัวอย่างการดำเนินงานด้านอื่นในโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ๕) สนับสนุนให้เกิดการรวมตัวเป็น กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น และผลักดันให้เกิดกิจกรรม ของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง เช่น ประชุมพบปะปรึกษาหาทางถ่ายทอดความรู้ แก่สถานศึกษา ศาสนสถาน ชุมชน และผู้สนใจทั่วไปเป็นระยะ ตลอดทั้งนัดหมายเวลาและสถานที่จัดการแสดงผลงานของแต่ละคนในบ้านเรือน หรือในพื้นที่บริเวณบ้าน หรือแหล่งผลิตผลงานของแต่ละท่าน ๖) ขอความร่วมมืออนุเคราะห์ให้ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละท่าน รับภารกิจหน้าที่ในการให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทางการดำเนินวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน เป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาในทุกด้านของท่าน ตลอดทั้งยกย่องให้เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างการดำรง วิถีชีวิตที่ดีงามเป็นองค์รวมในทุกด้าน ๗) ส่งเสริมสมาชิกกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เดินทางไปศึกษาเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์กับชุมชนอื่น เพื่อต่อเติมเสริมสร้างประสบการณ์ให้กองเงยเพิ่มมากขึ้นเป็นการพัฒนา ความสามารถ เพิ่มความเข้มแข็งของชุมชน ๘) ส่งเสริมสนับสนุนสมาชิกกลุ่มทุกคน ให้ได้เดินทางไปศึกษาเรียนรู้ และแสวงหา ประสบการณ์นอกชุมชน เพื่อต่อเติม

เสริมสร้างประสบการณ์ให้กองเอยเพิ่มมากขึ้น เพื่อหวังให้กลับมา ถ่ายทอดพัฒนา เสริมความเก่ง ความกล้า และความรู้ในวงกว้างของบุคคลในชุมชน^{๔๘}

๒. รูปแบบกิจกรรมการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธในการส่งเสริมอาชีพด้าน ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ เป็นการเน้นกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทางศิลปะและวัฒนธรรมในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ศาสนา ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม เป็นต้น เป็นการรวบรวมกลุ่มอาชีพ กลุ่มสนใจในกิจกรรม ส่งเสริมรายได้ในชุมชน การอยู่ดีมีสุขตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการนำคุณค่า สิ่งดีงามหรือสัญลักษณ์ของชุมชนเหล่านี้มาบริการเผยแพร่ บอกเล่ากล่าวถึงสืบต่อกันไป นำไปผลิตสินค้าเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน สร้างอาชีพให้เกิดรายได้ ลดรายจ่ายของชาวบ้าน และพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในชุมชน^{๔๙} โดยมีรูปแบบการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพ วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ ด้านการจัดการกิจกรรมส่งเสริมอาชีพด้านศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ คือ ๑) สำรวจหาคนรู้ คนเก่ง ที่ประกอบอาชีพด้านศิลปวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น การเล่นดนตรี การร้อง การรำ ละคร การแสดงต่าง ๆ การทอผ้า ตะกร้า การถักแห ปั่นหม้อ ที่มีด การแกะสลักไม้ ความเชื่อที่หลากหลาย หมอทำขวัญนาค หมอทำขวัญ ผู้ทำพิธีเลี้ยงผี ผู้ทำพิธีกรรมทางศาสนา ผู้ทำพิธีกรรมตามความเชื่อของท้องถิ่น เป็นต้น ๒) ส่งเสริมการจัดประชุมของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพแต่ละสาขาในท้องถิ่น และนอกท้องถิ่น ตามความสนใจ ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านความรู้ ข่าวสารใหม่ ๆ ๓) ประสานงานขอความร่วมมือกับคนที่มีความรู้ความสามารถในแต่ละด้าน เพื่อให้เป็นวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้ในแต่ละด้านตามความสามารถของตน ไปสู่เด็ก เยาวชน และประชาชน ผู้สนใจ ๔) ส่งเสริมการรวมกลุ่มการผลิต การจำหน่าย และการขยายตลาด ออกนอกชุมชน เพื่อเป็นการสร้างโอกาส และเพิ่มพูนรายได้ให้แก่สมาชิกผู้ประกอบการอาชีพด้านศิลปวัฒนธรรม ๕) ส่งเสริมการพัฒนาตกแต่ง หรือจัดแหล่งผลิตผลงานหรือบ้านของผู้ประกอบการอาชีพทางวัฒนธรรมของชุมชน หรืออาจทำเป็นแผนที่ท่องเที่ยวที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในชุมชนด้วย ๖) ส่งเสริมการนำผลงานไปจัดแสดงสาธิตที่สถานวัฒนธรรมในชุมชน และการแสดงสาธิตนอกท้องถิ่น ในงานและโอกาสต่าง ๆ ๗) ส่งเสริมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ด้านเนื้อหาสาระของอาชีพด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางทั้งในชุมชน และนอกชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ

๓. รูปแบบกิจกรรมการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธในการส่งเสริมคุณธรรมและ จริยธรรม เป็นการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ร่วมมือกันดำเนินงานจัดกิจกรรมทางศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ เป็นที่ยอมรับ นับถือของคนในชุมชน ร่วมมือกันให้ความรู้ถ่ายทอด คุณค่าทางศาสนา คุณธรรม จริยธรรม และ วัฒนธรรมอันดีงามในชุมชนไปสู่เด็ก เยาวชนและ ประชาชน การพัฒนาคุณธรรมแล จริยธรรม เช่น วัด หรือศาสนสถาน ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อของชุมชน เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของผู้คนในชุมชน เดียวกัน^{๕๐} โดยมีรูปแบบการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธด้านการจัด

^{๔๘} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, คู่มือโครงการวัฒนธรรมไทย สายใยชุมชนพลังขับเคลื่อนสู่ความเข้มแข็งยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย), หน้า ๒๖-๒๗.

^{๔๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๕๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๕.

กิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม มีแนวทางดังนี้ ๑) ตั้งคณะทำงานดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรม แล้วสำรวจและรวบรวมบุคคลที่เป็นตัวอย่างทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม ผู้ให้ความรู้การถ่ายทอดคุณค่าทางศาสนาความเชื่อ และวัฒนธรรมในชุมชน เป็นที่ยอมรับนับถือของคนในชุมชน การการสืบทอดและพัฒนาคุณค่าทางคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนสำรวจรวบรวมกิจกรรมและแหล่งเรียนรู้ทางศาสนาในชุมชน เช่น กิจกรรมหรืองานด้านทางศาสนา ด้านคุณธรรมจริยธรรมในชุมชน ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ครูสอนศีลธรรม ครูสอนศาสนา ประเพณีพิธีกรรม เป็นต้น ๒) การจัดหมวดหมู่และรายละเอียดองค์ความรู้คุณธรรม หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ด้านภูมิปัญญา พิธีกรรมทางศาสนา กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม เสริมสร้างความสมานฉันท์ เพื่อการบริการและใช้ประโยชน์ของชุมชน ๓) ประชุมปรึกษาหารือกันระหว่างชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น ผู้รู้ทางด้านศาสนาอย่างต่อเนื่อง ร่วมกันคิดร่วมกันกำหนดแนวทางปฏิบัติงานด้านคุณธรรมและจริยธรรม ให้สอดคล้องกับสภาพของพื้นที่และความต้องการของชาวบ้านในท้องถิ่น ๔) ให้คุณค่า ยกย่อง ให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้นำ ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้านด้านคุณธรรมและจริยธรรมของชุมชน ปรึกษาหารือ และสนับสนุนให้ท่านเป็นผู้นำในการปฏิบัติภารกิจในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตามความถนัดของแต่ละท่าน ๕) ร่วมกันจัดกิจกรรมทางศาสนาในชุมชน ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่มุ่งสู่ชุมชน คุณธรรม เช่น การยกย่องคนดี การยกย่องผู้ทำคุณประโยชน์ในชุมชน ผู้มีความประหยัด ผู้ปฏิบัติตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น ๖) จัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความรู้และประสบการณ์ระหว่างปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา กับเด็ก เยาวชน และประชาชนที่สนใจ ๗) รวมกลุ่มคนผู้สนใจแต่ละกลุ่มแต่ละด้านที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม ให้ได้ มีโอกาสทำกิจกรรมที่สนใจร่วมกัน ให้เกิดความรู้ความเข้าใจร่วมกัน คิดด้วยกัน ทำงานที่คิดด้วยกัน ร่วมประเมิณผล และได้ประโยชน์ด้วยกันทุกคน เกิดกลุ่มและเกาะเกี่ยวกันอย่างเหนียวแน่นและต่อเนื่อง ๘) ส่งเสริมให้ผู้นำ ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้านด้านคุณธรรมและจริยธรรมได้ถ่ายทอดความรู้ทางศาสนาแก่เยาวชน ประชาชน ด้วยวิธีที่หลากหลาย ๙) บันทึกข้อมูลดังกล่าวไว้อย่างเป็นระบบ นำไปเก็บรวบรวมไว้ที่ศูนย์ข้อมูลและห้องสมุดชุมชนเพื่อการศึกษาเรียนรู้ เผยแพร่ และให้บริการในโอกาสต่อไป และ ๑๐) ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการดำเนินงานด้านคุณธรรมและจริยธรรม ที่ดำเนินงานในชุมชนที่น่าสนใจ เช่น ผู้ทำความดีเพื่อเป็นตัวอย่างให้คนในชุมชนยึดถือนำไปประพฤติปฏิบัติในแนว ที่เหมาะสม เป็นต้น ให้ประชาชนทุกคนได้รับรู้ เข้ามาร่วมกิจกรรม และร่วมภาคภูมิใจ^{๕๑}

๔. รูปแบบกิจกรรมการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธในการส่งเสริมลานวัฒนธรรม

ซึ่งลานวัฒนธรรมของชุมชนเป็นสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ศิลปะ กีฬา และการละเล่นของท้องถิ่นที่หลากหลายมีคุณค่าของท้องถิ่น เช่น การแสดงประเพณี การจัดพิธีกรรมทางศาสนา ศิลปะการแสดง นิทาน การละเล่น พื้นบ้าน และการออกกำลังกายตามความเหมาะสมของชุมชน โดยมุ่งให้ชุมชนมีสุขภาพกาย สุขภาพใจ ที่สมบูรณ์แข็งแรง เกิดความสามัคคีมีคุณธรรมในหมู่คณะ เป็นการสร้างสัมพันธ์ ในครอบครัว การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ร่วมกัน ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ประเพณี

^{๕๑} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, คู่มือโครงการวัฒนธรรมไทย สบายใจชุมชนพลังขับเคลื่อนสู่ความเข้มแข็งยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: ชุมชนุสสทรรณการเกษตรแห่งประเทศไทย), หน้า ๒๘-๒๙.

วัฒนธรรม และเพื่อเป็นที่พบปะสังสรรค์ของชาวบ้านในชุมชน^{๔๒} โดยมีรูปแบบการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีในการส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรม มีแนวทางดังนี้ ๑) ตั้งคณะทำงานสำรวจสภาพปัจจุบันและความต้องการของชุมชน ในด้านวัฒนธรรม ๒) คณะทำงานประชุมปรึกษาหารือกันร่วมกับชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น ผู้รู้ทางด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมของท้องถิ่นสม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง ร่วมกันวางแผน ร่วมกันรับมอบหมายภารกิจ หน้าที่ดำเนินงานด้านลานวัฒนธรรม ๓) ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมเพื่อจัดแสดงในเทศกาลต่าง ๆ เช่น การแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน การประกวดและสาธิตดนตรี จัดนิทรรศการ ฉายภาพยนตร์ การออกกำลังกายประจำวัน เป็นต้น ประเมินผลการดำเนินงาน และปรับปรุงงานอยู่เสมอ ๔) บันทึกข้อมูลการจัดกิจกรรมของลานวัฒนธรรม ทั้งภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และ องค์กรความรู้ที่เกิดขึ้น จัดระบบและนำไปเก็บรวบรวม และแสดงไว้ที่ศูนย์ข้อมูลและห้องสมุดชุมชนเพื่อบริการสำหรับการศึกษาเรียนรู้ และเผยแพร่ในโอกาสต่าง ๆ ๕) ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่กิจกรรมในลานวัฒนธรรม เชิญชวนประชาชนทุกกลุ่มทุกคนให้ออกมาใช้พื้นที่ลานวัฒนธรรมในชุมชน เพื่อแสวงหาความสุข ความบันเทิง ความเบิกบานใจจากการชมผลงานทางศิลปะจากกิจกรรมที่จัดขึ้น

๔.๓.๒ รูปแบบและกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน

การศึกษาการพัฒนา รูปแบบ และกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนพบว่าชุมชนมีแนวคิดรูปแบบและกระบวนการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และความต้องการของชุมชน มีกระบวนการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมที่มาจากบทบาทหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ และมาจากความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน ซึ่งกระบวนการทั้งหมดจะช่วยให้มีชุมชนมีการรักษา ส่งเสริมสืบสาน สืบทอดและปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนได้ เพราะฉะนั้น ในรูปแบบกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนให้สามารถจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในชุมชนของตนเองได้ ในกระบวนการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนจะต้องเน้นให้ความสำคัญกับการจัดการโดยชาวบ้านและประชาชนในท้องถิ่น โดยส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ทั้งภาคประชาชน นักวิชาการ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และองค์กรอื่นๆในท้องถิ่นร่วมกันจัดการ โดยมีรูปแบบและกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน ดังนี้

๑. รูปแบบ และกิจกรรมการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนแบบมีส่วนร่วมในระดับนโยบาย

กรณีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนแบบมีส่วนร่วมในระดับนโยบาย นี้หมายถึง ภาครัฐ ได้แก่ กระทรวงวัฒนธรรมและกรมศิลปากร ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง มีรูปแบบการบริหารจัดการควบคุมดูแลการอนุรักษ์ สืบสาน คຸ້ມครองมรดกทางวัฒนธรรม

^{๔๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒๕ เมษายน ๒๕๖๕.

โดยมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวอย่างแท้จริง ในการที่จะกำหนดทิศทางและแนวความคิดในการอนุรักษ์ สืบสาน คຸ້ມครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกทางวัฒนธรรม รวมทั้งการกระจายอำนาจให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและชุมชนได้นำแนวความคิดไปปฏิบัติต่อไป กระบวนการส่งเสริมประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบหลัก ดังนี้

๑) การส่งเสริมสนับสนุน (Support) ปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่นั้นต้องประกอบไปด้วย องค์ความรู้และความเข้าใจในเรื่องมรดกวัฒนธรรมทุนในการบริหารจัดการ บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการดำเนินการและเครื่องมือต่าง ๆ ที่จะช่วยในการบริหารจัดการ

๒) การสร้างภาคีความร่วมมือ การบริหารจัดการของภาครัฐ รวมถึงองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องมีความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมซึ่งมีสถาบันหลัก ๓ สถาบันสำคัญในการช่วยกันบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ ได้แก่ บ้าน (ภาครัฐ) วัด และโรงเรียน

๓) การกำหนดวิธีการในการบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมก็เป็นส่วนสำคัญที่จะส่งเสริมสนับสนุนและจูงใจคนในท้องถิ่นให้เกิดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและเป็นพลวัตร โดยภาครัฐต้องมีการวางขั้นตอนในการบริหาร จัดการ ควบคุมและดูแล ดังนี้

(๑) อนุมัติ คือ การอนุมัติโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ พัฒนา ส่งเสริม สืบสาน และใช้ประโยชน์ในมรดกวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

(๒) จัดหา ได้แก่ การสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ ในการดำเนินโครงการและกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ พัฒนา ส่งเสริม สืบสาน และใช้ประโยชน์ในมรดกวัฒนธรรม

(๓) ติดตาม เมื่อกิจกรรมหรือโครงการทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้ดำเนินการไปภาครัฐต้องมีการติดตามผลการจัดกิจกรรมและการดำเนินโครงการเพื่อที่จะเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการประเมินผลต่อไป

(๔) ประเมินผล การประเมินผลเป็นขั้นตอนสำคัญในการสำรวจว่ากิจกรรมหรือโครงการทางวัฒนธรรมที่ได้ดำเนินการมาบรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด รวมทั้งจะเป็นข้อมูลสำคัญที่จะนำมาปรับปรุงพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมให้เกิดการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป^{๕๓}

๒. รูปแบบ และกิจกรรมการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนแบบมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น

การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนแบบมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น เน้นการส่งเสริมให้ผู้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนเริ่มจากการทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมถึงตลอดจนความต้องการของท้องถิ่น การนำเสนอข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจดำเนินการ รับฟังความคิดเห็นกันระหว่างประชาชน ผู้บริหาร

^{๕๓} พระสุธีรัตนบัณฑิต, การจัดการมรดกวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา, (นนทบุรี: นิธิธรรมการพิมพ์, ๒๕๖๔), หน้า ๓๙-๔๐.

ผู้นำชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น^{๕๔} การให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน โดยมีรูปแบบกิจกรรมการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนในระดับท้องถิ่นดังนี้

๒.๑ ยึดหลักองค์รวมในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน การยึดหลักองค์รวมในการจัดการวัฒนธรรมชุมชน เป็นการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นที่อยู่บนพื้นฐานความคิดองค์รวม โดยส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นของชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดเลยได้แก่ ชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ชุมชนบ้านอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ชุมชนบ้านท่าดีหมี่ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย และชุมชนบ้านสงาว อำเภอปากชม จังหวัดเลย ให้เป็นชุมชนเป็นหน่วยปฏิบัติการเชิงพื้นที่ โดยส่งเสริมให้มีการศึกษาเรียนรู้เรื่องราวของทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนตั้งแต่อดีตทุกมิติของทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนนั้นๆ ทั้งในเรื่องของภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ความเป็นมา ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ แหล่งน้ำ ภูมิอากาศ เศรษฐกิจ สังคม การทำมาหากิน วัฒนธรรมประเพณี การเมืองการปกครอง ศาสนา ความเชื่อ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว ตลอดจนผลกระทบของแต่ละส่วนที่มีต่อกันและกันบนหลักการพื้นฐานที่ว่าเรื่องราวของทุกๆ มิติในท้องถิ่นมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างแยกออกจากกันไม่ได้^{๕๕} การยึดหลักองค์รวมในการจัดการวัฒนธรรมชุมชน โดยส่งเสริมให้ผู้คนในชุมชนได้ศึกษาสืบค้น ค้นคว้า วิจัยหาองค์ความรู้เก่าและใหม่ เพื่อสร้างฐานความรู้ความเข้าใจให้กับผู้คนในชุมชนได้เรียนรู้ในรากเหง้าของพื้นที่รากเหง้าของวัฒนธรรม การจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมในทุกพื้นที่ที่มีเงื่อนไขหรือกฎเกณฑ์เฉพาะชุมชนมีการปฏิบัติกันจนเป็นแบบแผนมานับตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะเรื่องของศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและเงื่อนไขของการดำรงอยู่ของคนในชุมชนที่ดำรง

๒.๒ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการมรดกวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น ภาครัฐในพื้นที่และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องมีนโยบายและกลไกการบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมของตนเอง โดยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จะต้องมียุทธศาสตร์ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกลไกการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่จะมีแนวความคิดในการปฏิบัติใน ๔ ขั้นตอน ดังนี้

- ๑) การฟื้นฟูให้มรดกวัฒนธรรมอยู่ในสภาพที่ดี
- ๒) การอนุรักษ์ให้เกิดความยั่งยืน
- ๓) การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ มีคุณค่าต่อชุมชนและสังคม
- ๔) การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์เพื่อพัฒนาสินค้าของชุมชนและการท่องเที่ยว

หลักการทั้ง ๔ ขั้นตอนดังกล่าวจะต้องมีความสมดุลกล่าวคือจะต้องมีการฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมและมีการอนุรักษ์ให้คงอยู่ มีการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ซึ่งถือเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนและเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกทางวัฒนธรรม ได้ฟื้นฟู อนุรักษ์ รักษาคุณค่าของตนไว้โดยที่สามารถใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและจะต้องมีการรักษาสมดุลโดยชุมชน เพื่อไม่ให้เกิดการหาประโยชน์และใช้มรดกวัฒนธรรมในทางที่ไม่

^{๕๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, ๑๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๕๕} สายันต์ ไพรชาญจิตร์, การจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, (สถาบันพระปกเกล้า:ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์), หน้า ๖๐.

เหมาะสม นอกจากนี้ องค์การปกครองและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สามารถพัฒนากระบวนการในการรักษา ส่งเสริม สืบสาน และปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมได้ ๕ ประการ คือ

๑) กระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านวัฒนธรรมให้กับประชาชนในท้องถิ่น เช่น กลุ่มจิตอาสาอนุรักษ์วัฒนธรรม

๒) กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมให้กับคนในท้องถิ่น

๓) กระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นในระดับจังหวัดหรือระดับประเทศ

๔) กระบวนการพัฒนาศักยภาพผู้นำและคนในท้องถิ่นในการจัดการมรดกวัฒนธรรม

๕) กระบวนการใช้สื่อสาธารณะด้านวัฒนธรรมและการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์

กระบวนการรักษา ส่งเสริม สืบสาน และปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าว เป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น เป็นการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมที่มาจากความร่วมมือ ร่วมใจและการสร้างพลังให้กับชุมชน ซึ่งจะเป็นการรักษา ส่งเสริม สืบสาน และปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในระยะยาว

๒.๓ การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนที่เน้นสร้างสารประโยชน์ด้านการเรียนรู้ของท้องถิ่น การจัดการวัฒนธรรมชุมชนต้องเน้นการสร้างประโยชน์การเรียนรู้ให้กับชุมชน การส่งเสริมแบบแผน และเทคนิควิธีการในการจัดการจะต้องปรับและประยุกต์ให้เหมาะสมกับภูมิสภาพและสภาพทางสังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่นั้นๆ การทำงานต้องสอดคล้องกับแบบแผนการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่น เป็นกันเอง ต้องไม่เป็นทางการหรือเป็นพิธีการเกินไปจนทำให้คนในภาคส่วนอื่นเข้าไม่ถึงหรือเข้าใจยาก และกระบวนการทำงานแบบไม่เป็นทางการจะต้องสร้างสารประโยชน์ด้านการเรียนรู้และสร้างความรู้ที่ถูกต้องให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด การส่งเสริมให้นักวิชาการและนักศึกษาในสาขาที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารและสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักพัฒนา และคนในชุมชนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้รู้ ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้สูงอายุ เยาวชน พระสงฆ์ ครู นักเรียน นักศึกษาในชุมชนท้องถิ่น เกษตรกร ทำงานร่วมกันในลักษณะการเรียนรู้ร่วมกันช่วยกันสร้างและแลกเปลี่ยนความรู้ที่ทุกคนมีส่วนได้เสมอกัน ส่งเสริมให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการทรัพยากรดังกล่าว ตามความเชื่อพื้นฐานที่ว่าจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นมรดกวิธีหนึ่ง ในหลายมรดกวิธีที่ใช้ในกระบวนการพัฒนาคนและพัฒนาชุมชน ซึ่งการจัดการในแบบแผนโบราณคดีชุมชนจะเป็นเครื่องมือสร้างความเสมอภาคให้กับคนทุกกลุ่มในชุมชนและท้องถิ่นได้อีกทางหนึ่ง

๒.๔ การศึกษาวิจัยหรือการสร้างความรู้ในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความรู้ที่แท้จริงเกี่ยวกับทรัพยากรทางโบราณคดีที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งในเชิงกายภาพ เชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ ประวัติศาสตร์ ประโยชน์ใช้สอยในอดีตกิจกรรมการศึกษาวิจัยหรือการสร้างความรู้เป็นสิ่งจำเป็นลำดับแรกๆที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยจะต้องให้ความสำคัญและดำเนินการอย่างเร่งด่วนด้วยตัวเอง หรือดำเนินการร่วมกับนักวิชาการ สถาบันการศึกษา องค์การชำนาญการด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ หรือสาขาวิชาการที่เกี่ยวข้อง อื่นๆในลักษณะการศึกษาวิจัยท้องถิ่นของตนเอง ซึ่ง แบบแผนการศึกษาวิจัยที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาศักยภาพให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองก็คือ การวิจัย

เชิงปฏิบัติการพัฒนาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม หรืออาจจะใช้แบบแผนการวิจัยที่มุ่งเน้นให้ทุกคนในองค์กร และ ประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการศึกษาวิจัยกันเอง โดยมีนักวิชาการคอย เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ ซึ่งกระบวนการศึกษาวิจัยในลักษณะนี้จะช่วยให้ ผู้บริหาร สมาชิกสภาฯ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประชาชนในพื้นที่ปกครองมีความสามารถในการสำรวจตรวจค้น เก็บข้อมูล สร้างชุดความรู้ เกี่ยวกับโบราณสถาน แหล่งโบราณคดี โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และทรัพยากรทางโบราณคดีอื่นๆ ได้ด้วยตัวเอง และได้ข้อมูลว่าในพื้นที่ปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีทรัพยากรทางโบราณคดีอะไรบ้าง อยู่ที่ไหน สภาพเป็น อย่างไร เก่าแก่แค่ไหน เป็นต้น^{๕๖}

๓. รูปแบบ และกิจกรรมการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนแบบมีส่วนร่วมในระดับชุมชน

การจัดการมรดกวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมในระดับชุมชน คนในชุมชนส่วนใหญ่มองว่ามรดกทางวัฒนธรรมและวัฒนธรรมพื้นบ้านนั้นเป็นความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่แสดงออกมาในรูปของกฎเกณฑ์ที่เรียกว่า “จารีตประเพณี” และ “กฎเกณฑ์พื้นบ้าน” โดยเป็นการนำเอาคุณค่ามาสะท้อนเป็นแนวทางให้คนในชุมชนหรือในสังคมได้ปฏิบัติตาม อีกประการหนึ่งมองว่า มรดกวัฒนธรรมและมรดกวัฒนธรรมพื้นบ้านนั้นเป็นเรื่องของสิทธิทั้ง “สิทธิส่วนบุคคล” และ “สิทธิส่วนรวม” หมายถึงสิทธิของชุมชนในการสร้างสรรค์และการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลที่ได้รับมาจากบรรพบุรุษและได้การยอมรับจากผู้คนในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของส่วนรวม โดยชุมชนมีสิทธิในการจัดการใช้ทรัพยากรและการบริหารจัดการอำนาจของส่วนรวมร่วมกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะมาจากความเข้าใจและการรับรู้ร่วมกันทางด้านจารีตประเพณีของคนในชุมชน โดยมีแนวทางในการรักษา ส่งเสริม สืบสานและปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม ดังนี้

๓.๑ การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการให้การศึกษา โดยชุมชนและองค์กรชุมชนที่ดำเนินการในด้านการรักษา ส่งเสริม สืบสาน และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นการให้ความรู้ความเข้าใจในวิถีชีวิตและมรดกทางวัฒนธรรมที่ชุมชนดำเนินการอยู่รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่มาจากการปฏิบัติงานจริงในชุมชนและ การส่งเสริมให้ผู้คนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน กระบวนการเรียนรู้ถือได้ว่า เป็นหัวใจของการพัฒนาการสร้างสรรค์ทางความรู้และวัฒนธรรม และการจัดการทรัพยากรชุมชนในมิติต่างๆ ทั้งทางด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เป็นกระบวนการที่เสริมสร้างให้สมาชิกของชุมชน มีความสามารถในการตัดสินใจและกำหนดตนเอง ซึ่งนำไปสู่ความเข้มแข็ง และการพึ่งพาตนเองของชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่า ในกระบวนการดำเนิน กิจกรรมด้านวัฒนธรรมของชุมชนส่วนใหญ่ มุ่งเน้นการลดทุกข์ การสร้างสุข และความสันติสุขทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อรู้จักตนเอง ชุมชน และสังคม การกำหนดแผนงานหรือกิจกรรม การลงมือปฏิบัติงาน และการประเมินผลการทำงาน ล้วนแล้วแต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ทั้งสิ้น ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะเป็นปัจจัยหลักในการจัดการทรัพยากรและมรดกวัฒนธรรม โดยรูปแบบของการรักษา ส่งเสริม สืบสาน และอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมนั้น ชุมชนจะดำเนินการในลักษณะที่สำคัญประการ คือ ๑) รูปแบบ

^{๕๖} สายันต์ ไพเราะญจิตร, การจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น,(สถาบันพระปกเกล้า:ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์), หน้า ๖๓-๖๔.

ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนและพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ๒) รูปแบบในฐานะหน่วยที่ให้บริการทางวัฒนธรรมของชุมชน และ ๓) รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาและสืบสานวัฒนธรรมชุมชน^{๕๗}

๓.๒ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน เนื่องจากเรื่องทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชุมชนและคนในชุมชนท้องถิ่นส่วนมาก ในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนนั้นจึงต้องส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนและผู้คนในชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกๆกิจกรรมของการจัดการให้มากที่สุด ไม่ว่าผู้คนที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้นจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับในฐานะอะไรก็ตาม^{๕๘} เพราะสิ่งสำคัญของการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการวัฒนธรรมชุมชนและความสมัครสมานสามัคคีของผู้คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี และนอกจากนี้การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนยังช่วยให้การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนประสบความสำเร็จในทุกๆมิติของการพัฒนาทำให้เกิดผลดีทั้งทางกายภาพ จิตวิญญาณ รวมทั้งขวัญกำลังใจผู้คนในชุมชน มีผลลัพธ์ที่ดีเป็นคุณประโยชน์สืบเนื่อง และแผ่กระจายไปในทุกกลุ่มคนของชุมชนในปัจจุบัน และจะส่งผ่านผลดีต่อไปยังคนรุ่นลูกหลานเหลนหลอนในอนาคตเพื่อสืบสาน อนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนต่อไป^{๕๙}

๓.๓ การเสริมสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้ร่วมกันแบบเปิดกว้าง ในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน มีการเสริมสร้างกระบวนการจัดกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันในการดำเนินการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนเป็นการเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นในลักษณะที่เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ แบ่งปันกันด้วยความเมตตาให้กับชุมชนท้องถิ่น^{๖๐} การให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างให้นักโบราณคดีอาชีพ นักอนุรักษ์ นักจัดการ นักศึกษา โบราณคดี นักวิชาการและนักศึกษาในสาขาที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารและสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักพัฒนา และคนในชุมชนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้รู้ ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้สูงอายุ เยาวชน พระสงฆ์ ครู นักเรียน นักศึกษาในชุมชนท้องถิ่น เกษตรกร ช่างฝีมือ ทำงานร่วมกันในลักษณะการเรียนรู้ร่วมกันช่วยกันสร้างและแลกเปลี่ยนความรู้ที่ทุกคนมีส่วนได้เสมอหน้ากัน

๓.๔ การสร้างสรรค์ สืบสาน และประดิษฐ์นวัตกรรมทางวัฒนธรรมชุมชนและองค์กรชุมชน จะดำเนินการเพื่อการสร้างสรรค์ สืบสาน และประดิษฐ์นวัตกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงการคิดค้นรูปแบบวิถีชีวิตและเทคนิควิธีที่เหมาะสมในการอนุรักษ์ (Conservation) การสงวนรักษา (Preservation) และรูปแบบการพัฒนา (Development Pattern) รวมไปถึงการสร้างเงื่อนไข (Conditions) กฎเกณฑ์หรือข้อบัญญัติ (Rules) และกฎหมาย (Acts) เพื่อใช้ในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนแก่ชุมชนทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ โดยรูปแบบของการรักษา ส่งเสริม สืบสาน และอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมในมิติของการ

^{๕๗} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, คู่มือแนวทางการดำเนินงานเรื่องการปกป้องคุ้มครองภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔-๑๕.

^{๕๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, ๑๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๕๙} สายันต์ ไพเราะจิตร์, การจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑ์สถานโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, (สถาบันพระปกเกล้า : ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์), หน้า ๖๒.

^{๖๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

สร้างสรรค์ สืบสาน และประดิษฐ์นวัตกรรมทางวัฒนธรรมในระดับชุมชนนั้น มีลักษณะการดำเนินการที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

- (๑) การเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน
- (๒) การเสริมสร้างความเข้าใจทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน
- (๓) การอนุรักษ์ ทำนุบำรุง และการฟื้นฟูวัฒนธรรม

หน้าที่ในการสร้างสรรค์ สืบสาน และประดิษฐ์นวัตกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนนี้ เป็นเงื่อนไขที่สำคัญต่อการอนุรักษ์ การสงวนรักษา และการสร้างรูปแบบการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรม ถ้าชุมชนใดยังมีการสร้างสรรค์ สืบสาน และประดิษฐ์นวัตกรรมทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ชุมชนนั้นก็สามารถที่จะรักษามรดกทางวัฒนธรรมของตนเองไว้ได้

๓.๕ การเสริมสร้างพลังและทุนทางสังคมให้กับชุมชน ด้วยเหตุที่วัฒนธรรมเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติและการแสดงออกซึ่งความรู้สึกร่วมกันคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีการสั่งสม เลือกรส รสปรุง แปรแก้ไข จนถือว่าเป็นสิ่งดีงามเหมาะสมสำหรับสังคม รวมทั้งเป็นเครื่องมือหรือเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาในสังคม ดังนั้น การที่ชุมชนได้มีการรักษา ส่งเสริม สืบสาน และปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมจึงเป็นการเสริมสร้างพลังและทุนทางสังคมให้กับชุมชน ซึ่งมีรูปแบบการดำเนินการใน ๓ ลักษณะ คือ

- (๑) การเสริมสร้างพลัง และทุนทางสังคมชุมชนเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน
- (๒) การเสริมสร้างพลังชุมชนในการร่วมมือกับเครือข่ายและภาครัฐ
- (๓) การเสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อพิทักษ์สิทธิชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน^{๖๑}

๓.๖ การบังคับใช้กฎระเบียบของชุมชน เป็นการนำเอาเงื่อนไข กฎเกณฑ์ ข้อบัญญัติ และกฎหมายที่ชุมชนและสังคมร่วมกันกำหนดขึ้นมาบังคับใช้นั้นก็เพื่อคุ้มครองป้องกัน และเอื้ออำนวยให้ กระบวนการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นไปอย่างเหมาะสม ไม่ถูกละเมิดให้เสื่อมค่า หรือเสื่อมสภาพไปด้วยเหตุอันไม่สมควร การใช้ข้อบังคับต่างๆ ทั้งที่เกิดขึ้นในชุมชนก็ดี เกิดขึ้นจากบทบัญญัติตามกฎหมายในระดับ ประเทศก็ดี จะเป็นเครื่องมือและกลไกที่สำคัญในการปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะกฎระเบียบของชุมชนนั้นจะทำให้ชุมชนเห็นคุณค่า และตระหนักถึงแนวทางที่ชุมชนร่วมกันกำหนดขึ้นมาเพื่อรักษา ส่งเสริม สืบสาน และปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน^{๖๒}

๔.๑.๓.๓ รูปแบบ และกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการคน และองค์กรเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชน

การพัฒนาารูปแบบกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ โดยส่งเสริมให้มีองค์กรเครือข่ายชุมชน โดยชุมชนได้มีกิจกรรมรวมกลุ่มทำกิจกรรมที่หลากหลายในการรวมกลุ่มนั้น เกิดจากความคิดริเริ่มของคนในชุมชน ส่งเสริมให้หน่วยงานราชการ และองค์กรปกครองส่วน

^{๖๑} พระสุธีรัตนบัณฑิต, การจัดการมรดกวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา, (นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๖๔), หน้า ๔๒-๔๓.

^{๖๒} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, คู่มือแนวทางการดำเนินงานเรื่องการปกป้องคุ้มครองภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖.

ท้องถิ่นสนับสนุนด้านงบประมาณ ความรู้ แก่ประชาชนในการรวมกลุ่มกัน^{๖๓} ส่งเสริมบทบาทตำแหน่งหน้าที่ของบุคคลซึ่งผูกพันกันอยู่ในสังคมบุคคลแต่ละคนจะมีสถานภาพและบทบาทหลายอย่างตามกลุ่มที่สังกัดอยู่ สนับสนุนให้มีระบบสังคม เพื่อเป็นเครื่องมือซึ่งกำหนดและเป็นแนวทางให้สมาชิกของสังคมยึดถือปฏิบัติ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสงบสุขของสังคม ส่งเสริมสถาบันครอบครัว ซึ่งความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ส่วนมากจะมีลักษณะความสัมพันธ์ทางเครือญาติ การจัดระบบและบทบาทภายในครอบครัวในชุมชน ซึ่งเป็นครอบครัวใหญ่ มีพ่อแม่ลูก บางครอบครัวมีปู่ย่า ตายาย และญาติพี่น้องหลายๆคนอยู่รวมด้วยจึงทำให้ภายในครอบครัวมีการช่วยเหลือกันทำงานของสมาชิกต่างๆ โดยภายในครอบครัวมีการแบ่งงานกันทำ ซึ่งผู้ชายส่วนใหญ่ก็ทำงานโดยใช้แรงงานหนัก ส่วนผู้หญิงก็ทำงานบ้าน ส่วนลูกเป็นเยาวชนรุ่นใหม่ก็แบ่งหน้าที่ทำงานภายในบ้าน ซึ่งจะเห็นได้ว่าต่างคนต่างมีหน้าที่ซึ่งทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว^{๖๔}

การส่งเสริมกระบวนการจัดระเบียบองค์กรเครือข่ายชุมชนในสังคมของสมาชิกในวัฒนธรรมชุมชน เป็นทั้งการสร้างและการสอนระเบียบของสังคมให้กับสมาชิกในวัฒนธรรมชุมชน โดยการสร้างความเชื่อ ความรู้ ค่านิยม อุดมการณ์ บรรทัดฐาน คุณธรรม การกำหนดสภาพ และบทบาท ผ่านการขัดเกลาทางสังคม หรือการฝึกอบรมให้รู้ระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิกยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบทางสังคมและสถานภาพบทบาทที่ดำรงอยู่ ^{๖๕} ส่งเสริมสถาบันทางสังคมในชุมชน สถาบันทางสังคมในชุมชน เป็นแบบอย่างในการคิดของสมาชิกในชุมชน ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ คุณธรรม และแบบอย่างในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ของสมาชิก ได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งมีความจำเป็นในการดำรงอยู่ของชุมชนและชุมชนได้สร้างสรรค์ สะสม ถ่ายทอดสืบต่อกันมา สถาบันทางสังคม เช่นสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา เป็นต้น ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมของชุมชนที่มีความสำคัญที่แสดงถึงตำแหน่งทางสังคม ของบุคคลซึ่งแตกต่างกันออกไป ภาระหน้าที่หรือความรับผิดชอบของบุคคล ซึ่งเป็นไปตามสถานภาพของบุคคล การปฏิบัติและการสร้างสรรค์กิจกรรมการส่งเสริม อนุรักษ์ สืบสาน และถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม พื้นบ้านและภูมิปัญญาในเครือข่ายทางวัฒนธรรม เช่น

๑. รูปแบบกิจกรรมการจัดการเครือข่ายระดับชุมชน มีรูปแบบกิจกรรม คือ ๑) ชุมชนควรมีการส่งเสริมและจัดตั้งอาสาสมัคร ชุมชน หรือ คณะกรรมการชุมชนด้านรักษา ส่งเสริม สืบสาน และปกป้องวัฒนธรรม พื้นบ้านและภูมิปัญญา เพื่อร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่ และจัดทำระเบียบในการรักษา ส่งเสริม สืบสาน และปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม ในระดับชุมชน ๒) ชุมชนควรเสริมสร้างและประสานเครือข่ายในชุมชนต่างๆ เพื่อร่วมรักษา ส่งเสริม สืบสาน และปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม อันเป็นพลัง ในการขับเคลื่อนในกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ๓) ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชน เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรและมรดกทางวัฒนธรรม โดยอาจใช้ประโยชน์ ส่งเสริม สืบสาน และปกป้องวัฒนธรรมพื้นบ้านและภูมิปัญญาจากเสียงตามสายในหมู่บ้าน หรือมีการประชุมประจำเดือนในหมู่บ้าน ในวัด ในวันพระที่ชาวบ้านมาทำบุญ เพื่อสร้างความรู้ให้เกิด

^{๖๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๖๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๒ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๖๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๒ เมษายน ๒๕๖๕.

การตระหนัก ที่ร่วมมือกัน ๔) จัดทำโครงการส่งเสริม สืบสาน อนุรักษ์ และปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน รวมทั้งอาจของงบประมาณสนับสนุนจากองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น และภาครัฐ

๒. รูปแบบกิจกรรมการจัดการเครือข่ายระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีรูปแบบกิจกรรม คือ ๑) การสำรวจรวบรวมองค์ความรู้ของท้องถิ่นทั้งด้าน ประวัติศาสตร์โบราณคดี โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา วัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมของชนเผ่าต่างๆ จัดทำเป็นระบบ มีการ จัดบันทึก ทำบัญชีจดทะเบียน และรวบรวมทำเป็นเอกสาร เพื่อสะดวก ในการ ค้นคว้า วางแผนในการทะนุบำรุง สืบสานและปกป้อง ๒) ทะนุบำรุง ดูแล บูรณะทรัพย์สินทาง ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยมี การควบคุมดูแลทรัพย์สินทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ให้คงสภาพดั้งเดิม เพื่อเป็น การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน มิให้ แปรสภาพเป็นสิ่งที่ก่อสร้างสมัยใหม่ ๓) การประชาสัมพันธ์ถึง ความสำคัญและประโยชน์ของ วัฒนธรรมพื้นบ้าน ตลอดจนการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน การ รักษาดูแลและมีรางวัลสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องที่สมควรที่ถกฉวยนำมารดก วัฒนธรรมพื้นบ้านและภูมิ ปัญญาไปแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ๔) จัดสรรงบประมาณสนับสนุนโครงการเกี่ยวกับการรักษา ส่งเสริม สืบสาน และปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ชุมชน มีส่วนร่วมในการ จัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของตน ๕) จัดกิจกรรมลานวัฒนธรรมเพื่อให้เป็นเวทีในการแสดงออก ด้านศิลปวัฒนธรรมของประชาชนในทุกระดับทั้งนักเรียน เยาวชน และ ประชาชนทั่วไป เพื่อส่งเสริม กระตุ้นให้ชุมชนจัดกิจกรรมการรักษา ส่งเสริม สืบสาน และปกป้องวัฒนธรรม ๖) ยกย่องบุคคลหรือ กลุ่มบุคคลหรือชุมชนที่มีการส่งเสริม สืบสาน และปกป้องวัฒนธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างในการส่งเสริม เอกลักษณ์และ ประเพณีท้องถิ่น ๗) กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบด้านวัฒนธรรมให้กับชุมชน ต่างๆ โดยอาจมีการแต่งตั้งคณะกรรมการด้านวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาในระดับจังหวัด รวมถึงการ ระดับเครือข่ายทางวัฒนธรรมทั้ง หน่วยงานภาครัฐ เอกชน เพื่อให้ประชาชนเห็นคุณค่าและ ความสำคัญของวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น^{๖๖}

๓. รูปแบบกิจกรรมการบริหารจัดการคนในชุมชน

การบริหารคนในชุมชน เพื่อต่อยอดการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชน ความเชื่อ ค่านิยมที่ไปในทิศทางเดียวกันของวัฒนธรรมชุมชน พัฒนาคคนในชุมชนให้ยึดหลักการปฏิบัติหน้าที่ ตามบทบาทหน้าที่ของตนในชุมชนเน้นมุ่งสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจากฐานรากด้วยพลัง วัฒนธรรมชุมชน พัฒนาคคนในชุมชนให้มีความเชื่อมั่นในชุมชน^{๖๗} ส่งเสริมให้คนในชุมชนปฏิบัติหน้าที่ การทำงานอย่างมุ่งมั่นซื่อสัตย์ โปร่งใส ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาบุคลากรของชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับความทุ่มเท ความเสียสละ ปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรม จริยธรรม อันดีงาม ปฏิบัติ หน้าที่ของบุคลากรในชุมชนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ด้วยความเสมอภาคเที่ยงธรรมและให้เกียรติ ไม่ ก่อให้เกิดความขัดแย้ง แยกแยะ เสียหายแก่ชุมชนสังคมส่วนรวม สนับสนุนคนในชุมชนให้มีความ รับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามระเบียบ กฎเกณฑ์ กติกาการอยู่ร่วมกันของชุมชน รับผิดชอบต่อ

^{๖๖} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, **คู่มือแนวทางการดำเนินงาน เรื่องการปกป้องคุ้มครองภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๖-๒๗.

^{๖๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๔ เมษายน ๒๕๖๕.

หน้าที่ การกิจที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ เคารพและยอมรับมติของที่ประชุมและความเห็นของคนส่วนใหญ่^{๖๘}

ส่งเสริมการจัดการศึกษาให้กับคนในชุมชนเพื่อให้มีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมชุมชน ในการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชน การบริหารคนของชุมชนถือว่ามีความสำคัญที่สุดจะบริหารชุมชนหรือการพัฒนาชุมชน สิ่งสำคัญต้องมีความเชื่อมั่นในศักยภาพหรือพลังความสามารถของคนในชุมชน รวมทั้งเสริมสร้างมาตรฐานในการดำรงชีวิตหรือมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยแนะนำให้คนในชุมชนมีคุณธรรมเคารพปฏิบัติตามกฎระเบียบ กฎกติกา กฎหมายข้อบังคับขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ อันดีงามของชุมชนอย่างเคร่งครัด^{๖๙}

๔.๑.๓ วิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

จากวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยที่เน้นด้านการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ ด้านการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน ด้านการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการคนและองค์กรเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชน และเพื่อพัฒนารูปแบบ และกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ดังนั้นต่อไปนี้จะกล่าวถึงการวิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๑. วิเคราะห์ SWOT การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชน ถือว่าเป็นประเด็นสำคัญในการเสริมสร้างการเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมชุมชน และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่จุดหมายคือ การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนด้านการบริหารจัดการชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านเอกลักษณ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมชุมชน ด้านคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมวัฒนธรรมชุมชน และด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ ทั้งนี้สามารถแบบ SWOT ดังนี้

๑) การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย มีจุดแข็ง คือการที่ชุมชนให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมชุมชน โดยมีการดำเนินการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งชุมชนได้ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐดำเนินการบริหารจัดการมีการวางแผนบริหารจัดการวัฒนธรรมชุมชน ส่งเสริมให้มีการจัดระบบหรือแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ การส่งเสริมกระบวนการวางแผนจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน การสร้างความเข้าใจของคนในชุมชนเพื่อนำไปสู่รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชน ส่งเสริมคุณค่าของมนุษย์การดำรงอยู่ในวิถีชุมชน การก่อเกิดความรักการเกื้อกูล ความสามัคคี ความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชน การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อความสงบเรียบร้อยของชุมชน และการมีจิตสาธารณะในการช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นที่ดีโอกาสต่อชุมชน การมีเวทีการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในชุมชนเพื่อให้ชุมชนรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงและการบูรณาการภายนอก การสนับสนุนส่งเสริมให้มี

^{๖๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๒, ๑๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๖๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๓, ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

ชุมชนมุ่งเน้นความยั่งยืน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับประโยชน์ และร่วม ติดตามตรวจสอบ การเข้ามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาในด้านต่างๆ ผ่านเวทีหรือช่องทางที่ถูกต้องเหมาะสม และที่สำคัญการส่งเสริมสนับสนุนบทบาทของชุมชน/ภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการวัฒนธรรมชุมชน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมชุมชน การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และการวางแผนทางพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนที่ยั่งยืนเพื่อนำไปสู่ชุมชนที่มีความพร้อมเชิงเอกลักษณ์วัฒนธรรมประเพณี และความหลากหลายทางวัฒนธรรมชุมชนควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน

๒) การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย มีจุดอ่อน ยังไม่ได้รับความสนับสนุนหรือให้ความสำคัญจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนเท่าที่ควร ในการผลักดันเป็นนโยบายหรือยุทธศาสตร์ที่สำคัญ เนื่องจากงบประมาณของชุมชนมีจำกัดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์มีน้อย แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งยังไม่เป็นที่รู้จัก ขาดทรัพยากรบุคคลที่มีความเป็นผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนมีน้อย งบประมาณจากรัฐให้การสนับสนุนการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนไม่เพียงพอ ขาดความเอาใจใส่ของเยาวชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในชุมชน การดำรงชีวิต คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนยังไม่ดีพอ ในส่วนของการท่องเที่ยวยังไม่การยกระดับความปลอดภัยและกระบวนการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวอย่างครอบคลุมทุกพื้นที่ในชุมชน อีกทั้งยังมีข้อจำกัดในด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและแหล่งท่องเที่ยวยังไม่ดีพอต่อการพัฒนาศักยภาพวัฒนธรรมชุมชน

๓) การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย มีโอกาส มีแนวโน้มที่จะเป็นการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนดังเช่น มีแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม ศาสนสถาน โบราณสถาน ปูนียสถาน แหล่งท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีสถานที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหลากหลายที่ส่งผลสำคัญเปิดโอกาส หรือดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมาก เข้ามาท่องเที่ยว เพราะแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละชุมชนมีขนาดเหมาะสมต่อการสัญจรไปมา มีการปรับปรุงขยายถนน มีสินค้าและบริการแก่นักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวมีรายได้เพิ่มจากการท่องเที่ยว มีหน่วยงานรัฐพร้อมให้การสนับสนุน ซึ่งภาครัฐสนับสนุนจัดสรรงบประมาณและเงินอุดหนุนทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนา และนอกจากนั้นการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และส่งเสริมการจัดการความรู้ทางประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนให้มีคุณค่ามากขึ้น ดังนั้นจึงมีหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องได้จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นจัดสรรงบประมาณอุดหนุนเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็ง

๔) การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย มีอุปสรรค คือขาดงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว นโยบายการท่องเที่ยวของชุมชน และการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรม และสินค้าชุมชน ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการเพราะมีปัญหาจากการเมืองในท้องถิ่น ขาดการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร ด้านความรู้ความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรมชุมชน ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน ส่งผลให้ศักยภาพของบุคลากรในการให้บริการนักท่องเที่ยวไม่สามารถยกระดับการพัฒนาการให้บริการนักท่องเที่ยวได้โดยเฉพาะด้านการพัฒนาภาษา และคุณภาพการบริการ

๒. รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัด

เลย จากผลการศึกษา การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ การพัฒนารูปแบบ และกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ และการวิเคราะห์การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย จึงเสนอรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ดังนี้

๑) การศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ทางวัฒนธรรมชุมชน และประวัติศาสตร์ความเป็นมาของวัฒนธรรมชุมชน เพื่อให้ได้มาซึ่งรากฐานทางวัฒนธรรมชุมชน และการจัดการวัฒนธรรมชุมชนของแต่ละชุมชน เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชน และการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๒) การส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน ประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมชุมชน และการอนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดเลย โดยการส่งเสริมเรียนรู้และอนุรักษ์แหล่งวัฒนธรรมชุมชน ประวัติศาสตร์ เช่น วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ปูนียสถาน และวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆในชุมชน เพื่อก่อให้เกิดการยกระดับการพัฒนาศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๓) การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนต่างๆตามแนวชายแดนจังหวัดเลย โดยมีการจัดข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ ระบบข้อมูลอินเทอร์เน็ต และเส้นทางในพื้นที่ชุมชนต่างๆให้มีความเชื่อมโยงถึงกันโดยอาศัยแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน

๔) การเสริมสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนในชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดเลย โดยเชื่อมโยงกันภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนและประชาชนในชุมชน

๕) การจัดแผนนโยบาย และแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดเลย โดยมีการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการของแต่ละชุมชนเพื่อยกระดับชุมชนสู่การพัฒนาศักยภาพชุมชนที่สร้างสรรค์ และยั่งยืน

๔.๒ การพัฒนาและยกระดับการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย

๔.๒.๑ สภาพทั่วไปปัญหาการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาและยกระดับการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” โดยได้ตอบวัตถุประสงค์ครบทั้งสามข้อที่มาจาก เชิงคุณภาพ (Qualitative research) และวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม บัดนี้ผู้วิจัยจะได้แสดงการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักและการสนทนากลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑.๑ สภาพปัญหาทั่วไปด้านองค์ความรู้ของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีต่อชุมชน

๑. เนื่องจากสภาพพื้นที่ทุรกันดารและห่างไกลความเจริญ การพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ในการลงพื้นที่เพื่อพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายวิถีพุทธนั้นค่อนข้างที่จะกระทำได้อย่างลำบากเนื่องจากกำลังคนที่ไม่มีความชำนาญการเฉพาะด้านส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ตามพื้นที่ทุรกันดารห่างไกลความเจริญ บางพื้นที่ต้องส่งกำลังของเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญการเฉพาะด้านไปช่วย จึงทำให้การพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่นั้นค่อนข้างที่จะกระทำได้อย่าง ประกอบกับผู้ที่มาช่วยปฏิบัติราชการแทนไม่ใช่คนในพื้นที่ด้วย ทำให้ส่วนหนึ่งย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมและอีกส่วนหนึ่งย้ายไปอยู่หน่วยงานอื่นซึ่งไม่ใช่หน่วยงานที่มีความใกล้เคียง เช่น ย้ายไปอยู่ในสังกัดเทศบาลเมือง ฯลฯ เมื่อย้ายออกไปแล้วจากต้นสังกัดเดิมก็ไม่มีกำลังอัตรามาทดแทนให้ ทำให้กำลังพลของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่หลักจะขาดแคลนเป็นจำนวนมาก ดังนั้น^{๗๐}

๒. การจะพัฒนาเจ้าหน้าที่วัฒนธรรมตามนโยบายวิถีพุทธ จึงเป็นไปค่อนข้างยากกว่าหน่วยงานอื่น หากกำลังพลส่วนที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ตามทุรกันดารจะได้รับการฝึกอบรม ต้องมีกำลังเจ้าหน้าที่มาทำหน้าที่ทดแทน ในการที่จะพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่นั้นๆ หากเป็นไปได้ก็ควรที่จะพัฒนาตั้งแต่การรับสมัครคนที่จะสอบแข่งขันไปเป็นเจ้าหน้าที่เฉพาะด้านมีความรู้ความสามารถด้านต่างๆที่ได้กำหนดไว้ เช่นมีความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านใดบ้าง และต้องกำหนดด้วยว่าเป็นข้าราชการด้านวัฒนธรรมกี่ปี ถึงจะย้ายไปอยู่หน่วยอื่นได้ ไม่เช่นนั้นปัญหาด้านการขาดแคลนกำลังเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญเฉพาะด้านก็จะเป็นเช่นนี้ตลอดไป^{๗๑}

๓. ความแตกต่างระหว่างสภาพพื้นที่การปฏิบัติงาน ปัญหาของเจ้าหน้าที่วัฒนธรรมจังหวัด ในแต่ละพื้นที่จะแตกต่างกันไป เช่น ในพื้นที่ชายเมืองก็จะมีภูเขาล้อมรอบก็จะมีปัญหาอีกรูปแบบหนึ่ง ปัญหาด้านเชิงพื้นที่ในเมืองก็จะเป็นปัญหาอีกรูปแบบหนึ่ง ปัญหาชุมชนเทศบาลที่อยู่นอกเมืองก็จะเป็นปัญหาอีกรูปแบบหนึ่ง ปัญหาทางพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่อยู่นอกเมืองก็จะมีปัญหาอีกรูปแบบหนึ่ง ดังนั้น การแก้ปัญหาของเจ้าหน้าที่วัฒนธรรมจังหวัดนั้นย่อมต้องแก้ปัญหาเป็นพื้นที่ ๆ ไป พื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร จะมีปัญหาเรื่องยาเสพติด ปัญหาการทุจริตของเจ้าหน้าที่ ปัญหาของหนี้ภาษี จะต้องเอาเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในพื้นที่มาฝึกอบรมในเรื่องของการ

^{๗๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑ วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๗๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒ วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๖๕.

ส่งเสริมและพัฒนาเกี่ยวกับแหล่งชุมชนต่างๆในด้านประเพณีวัฒนธรรม และอีกปัญหาด้านการตัดไม้ทำลายป่า โดยเฉพาะไม้พยูงซึ่งเป็นไม้ที่มีราคาแพง ปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อการส่งเสริมและพัฒนาด้านวัฒนธรรมตามเขตแนวชายแดนอย่างมาก ดังนั้นการพัฒนาหรือการขับเคลื่อนวัฒนธรรมมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องมีการฝึกให้เจ้าหน้าที่ด้านวัฒนธรรมจังหวัดให้มีความรู้ความเข้าใจถึงบริบทตามแนวชายแดนของจังหวัดเลยให้มาก^{๗๒}

๔. ควรเอาเจ้าหน้าที่ด้านวัฒนธรรมและการเจ้าหน้าที่ที่มีความเกี่ยวข้องในพื้นที่มาเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพด้านการสร้างนวัตกรรมที่หลากหลายในการพัฒนาวัฒนธรรม การฝึกอบรมการรักษาวินัยวัฒนธรรมและการคงไว้ซึ่งหลักจารีตประเพณีอย่างเอนเอียงไปกับสื่อสมัยใหม่ที่อาจจะทำลายในประเพณีวัฒนธรรมด้านความเชื่อต่างๆ ซึ่งทางเจ้าหน้าที่วัฒนธรรมและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีความชำนาญในการเข้าถึงข้อมูลของประชาชนมากกว่า และฝ่ายวัฒนธรรมจังหวัดจะมีความรอบรู้บริบทในแต่ละพื้นที่ของชุมชนต่างๆในจังหวัดเลย ปัญหาทางพื้นที่ของชุมชนตามแนวชายแดน ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาการค้าประเวณี ยาเสพติดให้โทษ ก็ควรนำเอาเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองที่อยู่ในพื้นที่มาเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการคุ้มครองพระราชบัญญัติการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งการสืบสวนสอบสวนคดียาเสพติดให้โทษ ดังนั้นการพัฒนาเจ้าหน้าที่วัฒนธรรมเพื่อรองรับการเข้าสู่ไทยแลนด์ ๔.๐ นั้นควรพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่วัฒนธรรมเป็นชุมชน ๆ ไป^{๗๓}

๕. การพัฒนาวัฒนธรรมตามแนวชายแดนมักเป็นไปในรูปแบบการส่งเสริมในประเพณีวัฒนธรรมที่แต่ละพื้นที่เคยสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน มีรูปแบบการพัฒนาในด้านสื่อต่างๆให้ทันต่อเหตุการณ์และประชาชนตลอดจนผู้ที่ให้ความสนใจมีนักท่องเที่ยวหรือบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจจริงๆที่จะศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ นั้นก็จะติดตามสื่อต่างๆที่ทางวัฒนธรรมจังหวัดได้ให้เป็นนโยบายในการพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์ เช่น โครงการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ รณรงค์ สร้างการรับรู้ เพื่อการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ เช่น มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้ศิลปินพื้นบ้านและเครือข่ายด้านวัฒนธรรมได้มีพื้นที่ในการจัดแสดงผลงานด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น^{๗๔}

๖. ประชาชนในพื้นที่ตามแนวชายแดนมีการรับรู้ด้านการพัฒนาวัฒนธรรมในด้านต่างๆผ่านสื่อที่ทางหน่วยงานวัฒนธรรมจังหวัดเลยเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงข้อมูลโดยแท้จริงผ่านช่องทางต่างๆ เช่นมีการประชุมปรึกษาหารือการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ การจัดทำแผนประชาสัมพันธ์ โดยมีการติดต่อประสานงานศิลปิน จัดเตรียมอุปกรณ์โดยดำเนินการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ (วีดิทัศน์) และ Infographic รณรงค์ สร้างการรับรู้เพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งนอกจากนั้นยังมีสำนักงานพุทธศาสนาจังหวัดเลยได้ให้ความร่วมมือกับวัฒนธรรมจังหวัดเลยในการขับเคลื่อนศิลปวัฒนธรรมของชุมชนตามแนวชายแดนเพื่อยกระดับให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวเข้าถึงประเพณีวัฒนธรรมอันเก่าแก่ที่เคยมีมา

^{๗๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓ วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๗๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔ วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๗๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕ วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๕.

นานเข้าถึงอย่างแท้จริง เช่น ประเพณี เทศกาลศิลปะร่วมสมัยลุ่มแม่น้ำโขง ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย เพื่อให้การสนับสนุนและการพัฒนาขับเคลื่อนให้ศิลปินและเครือข่ายได้มีพื้นที่ในการจัดแสดงศิลปะ ตามพันธกิจของสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย และกระทรวงวัฒนธรรม^{๗๕}

๗. เมื่อมีการประชาสัมพันธ์เป็นวงกว้างทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวและได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมงานส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่นตามแนวชายแดน ซึ่ง งานศิลป์บนผืนผ้า ภูมิปัญญาสู่อาภรณ์ จังหวัดเลย ภายใต้โครงการเทศกาลศิลปะร่วมสมัย ลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยของจังหวัดเลย การพัฒนาวัฒนธรรมได้สร้างค่านิยมความภาคภูมิใจจิตสำนึกที่ตงามทางศิลปะและวัฒนธรรม ได้เห็นคุณค่าและประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวในมิตงานศิลปะร่วมสมัย พร้อมเสริมสร้างความสัมพันธ์และกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน^{๗๖}

๘. นอกจากนั้นศิลปินด้านศิลปะร่วมสมัยและเครือข่ายวัฒนธรรมเข้าร่วมสมัย ได้มีพื้นที่ในการสาธิตจำหน่ายและจัดแสดงผลงานรวมถึงมีแนวความคิดสร้างสรรค์ให้สาธารณชนตลอดจนนักท่องเที่ยวที่มาจากต่างภูมิภาคต่างถิ่นได้ชมงานศิลปะวัฒนธรรมร่วมสมัยที่มีความแปลกหูแปลกตาและมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น เพื่อเป็นแรงจูงใจและสนับสนุนให้มีการพัฒนาตัวศิลปินทั้งด้านศิลปะวัฒนธรรมและความคิดที่สร้างสรรค์อยู่อย่างต่อเนื่อง^{๗๗}

๙. การพัฒนาขับเคลื่อนวัฒนธรรมตามแนวชายแดนบางครั้งอาจจะต้องใช้สื่อป้ายโฆษณาได้ เพราะบางครั้งศิลปินร่วมสมัยและเครือข่ายวัฒนธรรมเข้าร่วมสมัย ได้มีพื้นที่ในการสาธิตจำหน่ายและจัดกิจกรรมร่วมกัน เพื่อสานสัมพันธ์อันดีงามด้านศิลปวัฒนธรรมที่มีมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน จึงทำให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวจะรู้กันดีว่าจะมีเทศกาลในแต่ปีจะจัดขึ้นในช่วงไหน ฤดูอะไร จึงทำให้มีการประชาสัมพันธ์ไปในตัว เพราะการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งจะเป็นลักษณะเป็นเทศกาล จึงทำให้กลุ่มพ่อค้าประชาชนและนักท่องเที่ยว ตลอดจนหน่วยงานราชการที่มีความเกี่ยวข้องจะรู้จักกันดี เช่น งานดอกฝ้ายเมืองเลย งานผีตาโขน กิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ต่างๆ เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา ตลอดจนงานส่งเสริมทางด้านพุทธศาสนา โดยจัดให้มีการบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุ สามเณรและบวชศีลจาริณี เป็นต้น^{๗๘}

๑๐. การส่งเสริมและการพัฒนาวัฒนธรรมจะมีหน่วยงานต่างๆเข้ามาร่วมบูรณาการเพื่อสร้างเครือข่ายร่วมกัน ประกอบไปด้วย หน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่จังหวัดเลย มี ที่ทำการปกครองจังหวัดเลย อำเภอ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย สถาบันอาชีวศึกษาจังหวัดเลย ประชาสัมพันธ์จังหวัดเลย สถานี

^{๗๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๗๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๗ วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๗๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘ วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๗๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙ วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๕.

วิฤกษ์กระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดเลย ประโยชน์ของการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาวัฒนธรรม คือ เกิดการเสริมสร้างอัตลักษณ์ด้านศิลปวัฒนธรรมร่วมกันของเครือข่ายศิลปะร่วมสมัยในพื้นที่จังหวัดเลย โดยผ่านการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ของศิลปินด้านศิลปะและวัฒนธรรมฝ่ายร่วมสมัย เครือข่ายต่างๆและผู้ประกอบการผ้า เกิดการบูรณาการและสามารถต่อยอดทุนจากงานศิลปะและวัฒนธรรมร่วมสมัย สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ^{๗๙}

๑๑. การตื่นตัวทางด้านการพัฒนาและการขับเคลื่อนวัฒนธรรมของประชาชนในจังหวัดเลยโดยภาพรวมค่อนข้างตื่นตัวในทางวัฒนธรรมมากในการรับฟังจากการพูดคุยเรื่องการเข้ากิจกรรม ประเพณีวัฒนธรรมในระดับสถาบันครอบครัวถึงระดับสถาบันการศึกษา ศาสนา รวมไปถึงกลุ่มผู้นำระดับท้องถิ่นต่างๆ และเนื่องด้วยปัจจุบันมีการเข้าถึงในเทคโนโลยี และการเปิดประตูไปสู่โลกภายนอกทำให้ประชาชนในจังหวัดเลยเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางด้านประเพณีวัฒนธรรมมากกว่าในอดีต ก่อให้เกิดการตื่นตัวทางด้านสังคมวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องในสังคมปัจจุบัน นอกจากนั้นยังทำให้บรรดากลุ่มคนรุ่นใหม่สนใจเข้าร่วมกับกิจกรรมด้านประเพณีวัฒนธรรมโดยเคลื่อนไหวทั้งในโลกโซเชียลมีเดีย โลกอินเทอร์เน็ต และมีการรวมกลุ่มกันภายใต้อุดมการณ์แห่งประชาธิปไตยเพื่อเรียกร้องความถูกต้องและเคลื่อนไหวทางสังคมประเพณีวัฒนธรรมกลุ่มแม่น้ำโขง คลื่นความตื่นตัวทางด้านการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมประจำจังหวัดของกลุ่มคนรุ่นใหม่เหล่านี้จึงเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของระบบการพัฒนาวัฒนธรรมที่ดีขึ้น^{๘๐}

๑๒. การตื่นตัวด้านการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมของประชาชนในเวทีกิจกรรมด้านการพัฒนาท้องถิ่นทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าสถิติการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดเลยมีประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆในด้านประเพณีวัฒนธรรมในระดับปานกลาง เมื่อเทียบกับจำนวนประชาชนในจังหวัดทั้งหมด จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนพัฒนาด้านวัฒนธรรม พบว่า เนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจถดถอยสินค้าและค่าเชื้อเพลิงต่างๆมีราคาขึ้นสูงเมื่อเทียบกับรายได้ปัจจุบัน เนื่องจากผู้นำท้องถิ่นตลอดจนถึงผู้นำระดับประเทศรุ่นเก่าๆยังใช้วัฒนธรรมแบบเดิมๆ เช่น มีการจัดกิจกรรมในภูมิภาคหรือในระดับท้องถิ่นตลอดจนระดับจังหวัดก็ได้เชิญผู้นำในทางการเมืองเข้ามาเป็นประธานในการเปิดกิจกรรมภายในงาน ทำให้ประชาชนรู้สึกเบื่อการเมืองในรูปแบบเก่าๆ ส่งผลให้ประชาชนไม่มีความตื่นตัวในด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาวัฒนธรรม ทำให้สถิติประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมค่อนข้างน้อย^{๘๑}

๑๓. การติดตามข่าวสารทางด้านการพัฒนาวัฒนธรรม และมีความเลื่อมใสในระบอบประชาชนยังคงมีความติดตามข่าวสารทางด้านกิจกรรมต่างๆในด้านประเพณีวัฒนธรรมตามสื่อต่างๆอยู่ในระดับหนึ่ง ซึ่งประชาชนยังมีความคิดที่ว่าเมื่อไหร่จะเห็นการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นแนวใหม่ที่จะมีการพัฒนาจากรูปแบบเก่าๆที่เคยจัดกิจกรรมกันมา โดยให้ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องจริงๆหรือผู้ที่มีอำนาจในการจัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมเข้ามาช่วยเหลือเรื่องปากท้องของประชาชนโดยแท้จริง ประชาชนยังรักและศรัทธาในประเพณีวัฒนธรรมที่เคยมีมาอย่าง

^{๗๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๘๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๘๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕.

ยาวนานและอยากเห็นสิ่งแปลกใหม่ที่ประชาชนในสังคมได้ประโยชน์อย่างแท้จริง เพราะมีความเชื่อว่า ตัวแทนที่เป็นผู้นำของชุมชนและผู้ที่มีความเกี่ยวข้องด้านวัฒนธรรมจังหวัดโดยแท้จริงจะทุ่มเทและทำงานเสียสละเพื่อพี่น้องโดยแท้จริง^{๘๒}

๑๔. การตื่นตัวในทางการพัฒนาวัฒนธรรมและการขับเคลื่อนในเรื่องต่างๆ และการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้นำชุมชนในการดำเนินตามนโยบายของรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐกับ ประชาชนมองว่าเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมในการขับเคลื่อนและพัฒนาวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเอง เพราะการขับเคลื่อนวัฒนธรรมโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาวัฒนธรรม และเป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง การพัฒนาวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งตามแนวชายแดนลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนที่อยู่ตามแนวชายแดนลุ่มแม่น้ำโขง ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการธำรงและรักษาวัฒนธรรมอันเก่าแก่ และสามารถพัฒนาไปสู่ระดับจังหวัดได้ นอกจากนี้เป็นการสร้างความชอบธรรมทางวัฒนธรรมจังหวัด โดยการเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีความสามารถได้เข้าไปทำงานทางด้านวัฒนธรรม แต่ยังมีประชาชนบางส่วนที่มองว่าเมื่อวัฒนธรรมได้พัฒนาสู่ระดับสากลแล้ว เมื่อนั้นประชาชนจะถูกทอดทิ้ง จึงทำให้ประชาชนบางกลุ่มมองภาพการพัฒนาวัฒนธรรมเป็นกลุ่มของผู้หวังผลประโยชน์มากกว่าที่จะพัฒนาให้ยั่งยืนจริงๆ จึงทำให้ประชาชนมองภาพที่เป็นลบ^{๘๓}

๑๕. ประชาชนเข้าที่มีส่วนร่วมในทางด้านกิจกรรมต่างๆ ที่วัฒนธรรมจังหวัดได้จัดและให้มีขึ้น ประชาชนส่วนใหญ่มองว่าเพื่อเป็นประโยชน์ต่อตัวประชาชนเองและเพื่อชุมชนโดยถูกต้อง การเสียสละ มีความร่วมรับผิดชอบร่วมกันระหว่างมนุษย์ภายในสังคม ด้วยความตระหนักว่าทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ต้องเสียสละหรือร่วมกันช่วยเหลือสังคม แต่เป็นหน้าที่ มีความสำนึกในการหวงแหนในชุมชนของตนเอง แต่ด้วยการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมจึงไม่มีความเอินเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ถ้าข้าราชการประจำยึดหลักความถูกต้องภายใต้รัฐธรรมนูญ และกตีกาที่ได้วางเอาไว้ ประชาชนก็ยิ่งให้ความรักและความสามัคคียินดีให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ที่วัฒนธรรมจังหวัดได้จัดทำขึ้น เพื่ออนาคตของลูกหลานในภายภาคหน้า ประชาชนส่วนใหญ่จะมองในลักษณะเป็นวงกว้างมากกว่าที่จะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว^{๘๔}

๔.๒.๑.๒ สภาพปัญหาทั่วไปด้านองค์ความรู้ของประชาชนที่มีต่อวัฒนธรรม

๑. ปัจจุบันการรับรู้ของประชาชนบางที่บางแห่งยังขาดภาวะผู้ตามที่ดีที่ไม่สามารถจะเป็นแบบอย่างที่ดีได้ จึงควรที่จะสร้างจิตสำนึกให้เกิดภาวะผู้ตามก่อน ต้องเคารพกฎระเบียบวินัย มีกระบวนการด้านกาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรมซึ่งทั้งหมดล้วนจะเกิดขึ้นก็ต้องอาศัยการสนับสนุนจากผู้นำท้องถิ่นหรือหน่วยงานทางราชการทั้งสิ้น ที่จะเห็นดีเห็นงามตามลักษณะของสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เพราะในฐานะที่เป็นนายกเทศมนตรีการเข้ามาสมัยแรก ๆ ต้องยอมรับว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางด้านการพัฒนาวัฒนธรรมน้อยมาก จึงทำให้

^{๘๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๘๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๘๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๕.

ประชาชนบางกลุ่มบางส่วนไม่มีความสนใจและไม่ได้รับความรู้จากสื่อโฆษณาต่างๆ ในด้านการพัฒนาวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง^{๘๕}

๒. มองภาพรวมถึงการส่งเสริมให้มีการพัฒนาด้านวัฒนธรรมตามแนวชายแดนเพราะโดยส่วนใหญ่มีนโยบายเน้นเรื่องโครงสร้างพื้นฐานความสะดวกสบาย การก่อสร้างถนนหนทางเป็นส่วนใหญ่ ไม่ได้มองมิติการพัฒนาคน จิตใจคน เมื่อเปลี่ยนผู้นำคนใหม่จะต้องมาสร้างแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการพัฒนาวัฒนธรรมในทุกระดับกันใหม่ เพราะนายกเทศมนตรีคนเดิมบางท่านไม่ได้มุ่งเน้นและจับมือกับวัฒนธรรมจังหวัด เมื่อมาสร้างการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมกันใหม่ก็ต้องเหนื่อยน้อยมากน้อย แต่จะเน้นในสิ่งที่ดี ๆ เน้นทั้งของผู้นำองค์กร ถ้าขาดภาวะผู้นำก็ไร้ประโยชน์ ทางองค์กรก็ไม่ได้อะไรมากมาย ตลอดจนประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ ก็ขาดบริการสาธารณะเกี่ยวกับวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน^{๘๖}

๓. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการขับเคลื่อนวัฒนธรรม โดยใช้สื่อต่างๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้นำท้องถิ่น จะต้องมองไปที่พื้นฐานสำคัญที่สุดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพราะไม่ได้มีผู้นำเพียงผู้เดียวที่สามารถเป็นต้นแบบทางด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการขับเคลื่อนวัฒนธรรมโดยใช้สื่อต่างๆ สำหรับปัญหาหลักก็คือการผลัดเปลี่ยนกันตำแหน่งของผู้นำที่มีความเกี่ยวข้อง ส่งผลให้การนำนโยบายไปปฏิบัติไม่มีความต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ทำให้นโยบายต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปตามตัวบุคคลมากกว่าหลักการหรือบางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีนโยบาย และพันธกิจแต่ก็ไม่สามารถจะดำเนินตามพันธกิจนั้นได้ ดังนั้นกิจกรรมต่างๆ ที่จะต้องอาศัยจากสื่อ ในการขับเคลื่อนเพื่อให้ประชาชนและนักท้องถิ่นได้รับรู้โดยทั่วกัน ปัจจัยหลักส่วนหนึ่งมาจากผู้นำที่มีความเกี่ยวข้องว่าจะมีการทำงานต่อเนื่องกับผู้นำคนก่อนหรือไม่^{๘๗}

๔. การรับรู้ของประชาชนที่มีต่อสื่อต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรม ซึ่งประชาชนยังขาดระบบพัฒนาที่ชัดเจน เมื่อขาดระบบพัฒนาแล้วไม่มีการดำเนินการที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้เป็นรูปธรรม ซึ่งจะกำหนดผลทางการปฏิบัติให้เกิดผลอย่างไรในส่วนของกระบวนการที่จะส่งเสริมให้เกิดขึ้นจริง ๆ ก็อยู่ที่ระบบการพัฒนาวัฒนธรรมและการขับเคลื่อนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อาศัยความร่วมมือกันหลายฝ่าย^{๘๘}

๕. การสนับสนุนการตื่นตัวของประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามชุมชนวิถีพุทธ โดยให้การมีส่วนร่วมจะต้องให้ความสำคัญที่ตัวของผู้นำมาอันดับแรก ๆ เพราะสภาพปัญหาส่วนใหญ่มาจากผู้นำองค์กร ดังนั้น การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องกำหนด คุณลักษณะของผู้นำที่ดี ให้สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนและประชาชนได้ นอกจากนั้นผู้นำในระดับต่างๆ จะต้องมีความสามัคคีและเข้าถึงกันได้ทุกสายงาน ทั้งผู้นำทางศาสนา ผู้นำท้องถิ่น ตลอดจนผู้นำในสถานศึกษาต่างๆ^{๘๙}

^{๘๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖๖ วันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๘๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๘๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘๘ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๘๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙๙ วันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๘๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๐ วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๕.

๖. ปัญหาด้านการตื่นตัวเกี่ยวกับการรับความรู้ด้านสื่อป้ายโฆษณาของประชาชนในจังหวัดเลย ถ้ามองในภาพรวมๆที่ยังขาดอยู่ คือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมการเข้าร่วมกิจกรรมเชิงพุทธด้วยการสนับสนุนคุณธรรมจริยธรรมทางด้านภาวะผู้นำของผู้ในระดับท้องถิ่นที่มาจากการเป็นนักการเมืองบางครั้งก็มองไปที่ผลประโยชน์ส่วนตน และพวกพ้องมากเกินไปทำให้หลายพื้นที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุพันธกิจตามความต้องการของประชาชนได้โดยแท้จริง โดยเฉพาะภาครัฐควรให้การสนับสนุนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยแท้จริง เพราะประเพณีวัฒนธรรมในด้านต่างจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจริงๆควรตระหนักและใส่ใจให้ความสำคัญในการประชาสัมพันธ์ในช่องทางต่างๆอย่างเป็นรูปธรรม^{๙๐}

๗. แต่หากสามารถจะสร้างจิตสำนึกด้านการตื่นตัวในทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ก็ควรที่จะมองไปถึงความประพฤติด้านพื้นฐานของการทำงานที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ เช่น การแต่งกาย จะต้องเป็นตัวอย่างแก่ประชาชน เพราะผู้นำในระดับท้องถิ่นรวมไปถึงผู้นำชุมชน ตลอดจนข้าราชการทุกส่วนงาน การวางตัวให้ประชาชนนับถือและศรัทธาว่าการเมืองก็ต้องแต่งกายให้เรียบร้อยหรือข้าราชการประจำเป็นระเบียบทั่วทั้งองค์กรให้เกิดความพร้อมเพรียงกัน การส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมด้านการรับรู้ของประชาชนจะเกิดแรงศรัทธาและให้การเคารพให้ความร่วมมือ^{๙๑}

๘. การรับรู้ถึงข้อมูลด้านวัฒนธรรมของประชาชน ถ้ามองถึงเรื่องการรับผิดชอบต่อหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐรวมไปถึงผู้นำท้องถิ่น หากเป็นเรื่องใหญ่โตหรือสามารถจะทำงานได้ก็ไม่ควรหยุดงานเพราะ ทุกคนต้องสำนึกให้ได้ว่า เราอาสาเข้ามาเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับประชาชน หากทำเราไม่เสียสละความสุขส่วนตนก็ไม่ควรที่จะเข้ามาให้เสียงบประมาณของรัฐและไม่ทำให้ความรู้สึกเชื่อมั่นให้ลดน้อยลงไป ซึ่งจะเห็นได้ว่า การสนับสนุนงบประมาณไปสู่การพัฒนาวัฒนธรรม และที่สำคัญจะต้องสร้างองค์กรเพื่อการส่งเสริมวัฒนธรรมที่ข้าราชการและนักการเมืองสามารถปฏิบัติได้จริง^{๙๒}

๙. ฝ่ายการเมือง และฝ่ายข้าราชการประจำที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลในองค์กรทั้งหมด จากระดับผู้นำไปจนถึงพนักงานรักษาความปลอดภัย ที่จะต้องให้ความใส่ใจต่อการประพฤติปฏิบัติการกระทำความผิดหรือการมีส่วนร่วมในจิตอาสาเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนได้เห็นทั้งภายในและภายนอกอย่างจริงจัง และที่ตัวของผู้นำทำเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชนหรือคนในหมู่บ้านในพื้นที่นั้น เพราะตนเองมานั่งตรงนี้ได้ก็เพราะประชาชนไว้วางใจ เชื่อมั่นในคุณความดีและความสามารถในการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความเจริญอย่างต่อเนื่องได้ต้องอาศัยความร่วมมือทุกภาคส่วน ทั้งพ่อค้าประชาชน นักการเมือง ข้าราชการประจำ ตลอดจนผู้นำทางศาสนาและปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ความเข้าใจในประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม^{๙๓}

๑๐. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาวัฒนธรรมของประชาชนในจังหวัดเลย โดยการนำของผู้นำท้องถิ่นต้องเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์สามารถมองทะลุไปข้างหน้าในการปกครอง สร้างความน่าเชื่อถือแก่ประชาชนในท้องถิ่นหากผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดีประชาชนก็จะกระทำตามเป็นไปตามหลักการปกครองของเบื้องบนขึ้นมา ผู้นำจะต้องเป็นผู้นำจริง ๆ และให้ความสำคัญกับ

^{๙๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑ วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๙๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๙๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๓ วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๙๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔ วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๕.

การมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม โดยคำนึงถึงความผาสุกของประชาชนที่อยู่ในชุมชนเขตปกครองของตนเอง รับฟังความคิดเห็นที่มีความต่าง ทั้งทัศนคติ ความเชื่อ ความรับผิดชอบความคุ้มค่าที่สังคมตามแนวชายแดนพึงจะได้รับ^{๙๔}

๑๑. การตื่นตัวในความรู้หรือการรับรู้ของประชาชน ซึ่งยังมีเรื่องการส่งเสริมหลักคุณธรรมจริยธรรมทำให้ปัญหาของชุมชนมีมากมาย ซึ่งบางครั้งก็ต้องมองย้อนกลับไปดูหลักสูตรทางการอย่างปัจจุบันระบบการศึกษาจะต้องมีวิชาศีลธรรม วิชาหน้าที่พลเมือง และพยายามที่เสริมด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพิ่มเติมให้กับประชาชนและเยาวชนคนรุ่นใหม่ และประชาชนได้เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในระดับพื้นที่แห่งความเป็นประชาธิปไตย โดยเฉพาะเรื่องการแสดงความคิดเห็นในการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามที่เคยมีมา สิ่งไหนควรยกเลิกก็ควรยกเลิก สิ่งไหนที่ควรบัญญัติใหม่ ก็ควรบัญญัติใหม่โดยไม่กระทบหรือสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนหรือคนที่อยู่ในพื้นที่อย่างต่อเนื่องและถูกต้องบนพื้นฐานความจริง^{๙๕}

๑๒. สำหรับทางหน่วยงานภาครัฐที่มีความเกี่ยวข้องจะต้องมองการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามภารกิจหลักในเรื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมในชุมชนให้มีศักยภาพการจัดตั้งกลุ่มการณรงค์เรื่องคุณธรรมจริยธรรมให้มากขึ้นเพื่อให้ท้องถิ่นเกิดการพัฒนาตนเองนำไปสู่ความเข้มแข็งได้ แต่ส่วนใหญ่ผู้บริหารท้องถิ่นต่างๆจะมุ่งเน้นไปที่การสร้างโครงสร้างพื้นฐานมากกว่า เพราะเป็นการนำงบประมาณมาทำผลงานเพื่อคะแนนเสียงในอีก ๔ ปี ข้างหน้า เช่น การก่อสร้างถนนหนทาง การปรับปรุงสวนสาธารณะ แต่ลืมไปว่าการขับเคลื่อนและพัฒนาวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับประชาชนมาอย่างยาวนาน ฉะนั้น ผู้นำในท้องถิ่นทุกระดับตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีความเกี่ยวข้องในการพัฒนาวัฒนธรรมควรตระหนักและให้ความสำคัญในหลักการนี้อย่างเท่าเทียมกัน^{๙๖}

๑๓. การพัฒนาวัฒนธรรมตามแนวพุทธ ซึ่งจะเห็นได้ว่าประชาชนยังเคารพสักการะสถาบันศาสนาและยังมีกลุ่มที่ยังนับถือเรื่องไสยศาสตร์อยู่ ทำให้ผู้นำท้องถิ่นได้จัดให้มีกลุ่มชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านให้ประชาชนออกมาปกป้องสถาบันศาสนา จึงทำให้จิตใจของคนเกิดความอ่อนโยนในเรื่องของการพัฒนาวัฒนธรรมและการสร้างจิตสำนึกที่ดีของประชาชนที่มีต่อสถาบันหลักของชาติ จึงมีการจัดตั้งของศูนย์เด็กเล็กและเยาวชนซึ่งเป็นการปลูกฝังด้านวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามเกี่ยวกับพุทธศาสนา แต่งบประมาณก็ยังไม่เพียงพอต่อการสนับสนุนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะมองว่า ผลการเติบโตทางด้านวัฒนธรรมมันไกลเกินกว่าที่จะกำหนดลงไปได้หรือแม้แต่กลุ่มทางอำเภอต่างๆที่อยู่ตอนบนของจังหวัดเลย ได้จัดโครงการไปศึกษาดูงานทุกปีก็มีการตั้งงบประมาณไว้มากมาย แต่ผลกิจกรรมไม่เป็นไปตามที่มุ่งหวัง หรือแม้แต่ฝ่ายประชาชนก็มองไปในส่วนของสวัสดิการให้กับนักการเมืองมากกว่า สำหรับการสร้างโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน บางหน่วยงานก็อนุมัติงบประมาณให้กับชุมชน งบประมาณส่วนใหญ่ไปแฝงโครงการเล็ก ๆ ก็ยังมองไม่เห็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางด้านวัฒนธรรมที่จะเกิดขึ้น และแม้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน แต่การสร้างให้

^{๙๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๕ วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๙๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๖ วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๙๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๗ วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๕.

ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมต่างๆ เป็นการสร้างพื้นฐานที่เข้มแข็งให้กับสังคม ซึ่งเป็นแนวความคิดการป้องกันปัญหามากกว่าการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น^{๑๗}

๑๔. ประชาชนและข้าราชการประจำตลอดจนข้าราชการเมืองรวมไปถึงผู้นำชุมชนต่างๆ ยังขาดความร่วมมือกันอย่างชัดเจนในหลายๆด้านจึงส่งผลให้การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมหรือการขับเคลื่อนที่ยั่งยืนของประชาชนโดยทั่วไปยังไม่มีความตื่นตัวทางวัฒนธรรมของสังคมมากเท่าที่ควร แต่ด้วยเหตุการณ์ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งด้านวัฒนธรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนการเข้ามามีส่วนร่วมในทางวัฒนธรรมของประชาชนในกลุ่มต่างๆจึงค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับ

๑๕. การพัฒนาวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ รู้รักสามัคคี ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนได้อย่างแท้จริง ให้ประชาชนสามารถจัดกลุ่มมีเวทีเสวนาสำหรับประชาชนสนับสนุนด้วยงบประมาณในด้านการพัฒนาทางวัฒนธรรม ประเพณี และชุมชนเข้มแข็งตามแนวชายแดนต่างๆ นอกจากนั้นจัดให้มีการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนด้านการมีสิทธิมีเสียงการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่มีความเหมาะสมอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งถึงสองครั้ง เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญต่อการพัฒนาด้านความรู้ทางวัฒนธรรมอย่างตรงไปตรงมา

๔.๒.๑.๓ สภาพปัญหาทั่วไปด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต้นนโยบายของรัฐ

๑. การรับรู้การตรวจสอบความถูกต้องเกี่ยวกับการสอดส่องดูแลการพัฒนาวัฒนธรรมจากหนังสือราชการ อาจจะเป็นไปในลักษณะการแจ้งเหตุหรือเบาะแสเกี่ยวกับการส่งเสริมด้านวัฒนธรรม ซึ่งการปกครองส่วนท้องถิ่นและการปกครองในส่วนภูมิภาคจะมีความใกล้ชิดกับชาวบ้าน โดยเฉพาะเยาวชนจะมีโรงเรียนในสังกัด ส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ที่ใกล้ชิดกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งทางเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องส่งเสริมให้โรงเรียนเป็นจุดศูนย์กลางทางด้านการเผยแพร่ให้ความรู้แก่ประชาชนด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ถ้าหากจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน และโรงเรียน หรือกิจกรรมอื่น ๆ จะต้องให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางเพื่อที่จะได้มีความสอดคล้อง เข้าใจในหลักการพัฒนาวัฒนธรรม ซึ่งการเข้าถึงนโยบายของรัฐทำให้ประชาชนยังขาดความรู้และทักษะในการเข้าถึงข้อมูล^{๑๘}

๒. การมีส่วนร่วมในการคัดค้านคุณสมบัติของผู้นำที่จะเข้ามาบริหารจัดการการขับเคลื่อนการพัฒนาวัฒนธรรมตามแนวพุทธ นอกจากกฎหมาย เทศบัญญัติ พันธกิจ และนโยบายที่กำหนดขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือให้บรรดากลุ่มผู้ที่จะเข้ามาเป็นอาสาสมัครจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรมแล้วนั้น ประชาชนในพื้นที่ก็ต้องคอยสอดส่องดูแลการกระทำผิดของผู้ที่จะอาสาสมัครเข้ามา โดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มนักการเมืองที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามซึ่งกันและกันที่จะคอยจับผิดฝ่ายตรงข้ามที่กระทำ ความผิดกฎหมาย ซึ่งในการกิจของประชาชนโดยตรงนั้น จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการออกมาใช้สิทธิตามที่ได้รับมอบหมาย และกิจกระบวนการเพียงเท่านั้น แทบจะไม่มีที่จะมีประชาชนไปคอยจับผิดการกระทำผิดต่อกฎหมายใดๆเลย แต่สำหรับประชาชนมองว่าไม่ใช่เรื่องของตนเองจึงไม่ค่อยมี

^{๑๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๘ วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๙ วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๕.

ประชาชนที่จะจ้องจำผิดเหล่าบรรดานั้นๆ การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเกิดช่องว่างขึ้นอย่างแท้จริง^{๙๙}

๓. การมีส่วนร่วมเพื่อปกป้องวัฒนธรรมอันดีงามของประชาชนในพื้นที่ตามแนวชายแดน ประชาชนในพื้นที่จังหวัดเลยยังขาดการอบรมการให้ความรู้ด้านกฎหมายมากเท่าที่ควร จึงทำให้ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในระบบกฎหมายอย่างแท้จริง เมื่อมีการกระทำความผิดกฎหมายขึ้น ประชาชนโดยทั่วไปก็จะไม่ใส่ใจ จะปล่อยให้เป็นการอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีความเกี่ยวข้อง ในการบังคับใช้กฎหมายเข้ามาจัดการกันเอง และอีกอย่างก็กลัวผลที่จะตามมาจะเกิดขึ้นกับครอบครัวตนเอง จึงไม่คิดที่จะสนใจในการติดตามการกระทำความผิดกฎหมายของนักการเมือง ข้าราชการประจำ ตลอดจนผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในด้านวัฒนธรรมต่างๆ^{๑๐๐}

๔. การมีส่วนร่วมในการสังเกตการณ์ในการพัฒนาวัฒนธรรมตามชุมชนต่างๆเพื่อความโปร่งใสและตรวจสอบได้ของประชาชน ส่วนใหญ่จะมีประชาชนที่เป็นเครือญาติหรือบุคคลที่รู้จักมักคุ้นสนิทสนมกัน ทำให้การสังเกตการณ์ในโครงการหรือกิจกรรมต่างๆมักผ่านไปด้วยความเรียบร้อยดี และนอกจากนั้นก็จะมียุทธศาสตร์ที่มีความสนใจในด้านวัฒนธรรมจริงๆเข้าไปร่วมสังเกตการณ์ด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ที่ไม่มีส่วนได้เสียใน จะพบน้อยมาก เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ยังคิดว่าใครก็ได้ที่เข้ามาเป็นผู้นำในการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองให้มีความเจริญรุ่งเรืองได้ ก็จะทำให้การสนับสนุน เพราะประชาชนคิดว่าจะไม่มีอะไรที่โดดเด่นและแตกต่างกันมากนัก เพราะยังคิดบุคคลหรือผู้นำที่จะเข้ามาขับเคลื่อนในการพัฒนาวัฒนธรรมก็จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันกับคนรุ่นก่อนๆ^{๑๐๑}

๕. การรับรู้และการตรวจสอบความถูกต้อง เกี่ยวกับการสอดส่องดูแลการพัฒนาวัฒนธรรม เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ยังเป็นกลุ่มใหญ่ที่มีความยากจน ทางด้านเศรษฐกิจ บวกกับยุคที่ข้าวยากหมากแพง การเลือกตั้งแต่ละครั้งประชาชนกลุ่มต่างๆเหล่านี้จะมีความหวังที่ได้เงินจากการซื้อเสียงจากนักการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ดังนั้นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการตรวจสอบความถูกต้องในการซื้อสิทธิขายเสียงประชาชนจะรู้ตัวเองดีว่าควรประพฤติปฏิบัติตนอย่างไรในการให้ข้อมูลข่าวสารกับหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องในการตรวจจับนักการเมืองหรือหัวหน้าคะแนนในการซื้อสิทธิขายเสียง เพราะประชาชนจะระวังตัวเองดีมาก ส่งผลต่อเนื่องในระยะยาวเกี่ยวกับนโยบายในการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะประชาชนขาดความรอบขอบในประเด็นด้านการพัฒนาวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง จึงเปิดช่องทางให้กับนักการเมืองและผู้นำชุมชนในระดับต่างๆตามมา^{๑๐๒}

๖. การติดตามและการรับฟังคำปราศรัยของผู้นำในการขับเคลื่อนการพัฒนาวัฒนธรรมที่ถูกต้องตามกฎหมาย เมื่อได้ยินข่าวสารว่าจะมีการจัดโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรม ประชาชนผู้นั้นจะชักชวนกลุ่มเพื่อนตนเองรวมไปถึงญาติพี่น้องที่มีความสนิทคุ้นเคยไปรับฟังและเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการนั้นๆ ถึงแม้จะไม่ได้คำตอบแทนก็ตาม แต่ยังมีกลุ่มที่เข้าร่วมรับฟังเพื่อหวังผลตอบแทนที่จะได้รับจากกลุ่มองค์กรของรัฐ

^{๙๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๐ วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๑ วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๒ วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๓ วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๕.

โดยข่าวสารเหล่านี้จะผ่านผู้นำชุมชนและการประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้าน ส่วนประชาชนที่จะเข้าร่วมและติดตาม มักเป็นไปในลักษณะผู้ที่ให้ความสนใจและอยากเห็นการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงจริงๆ ซึ่งกลุ่มประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาวัฒนธรรมที่ถูกต้องตามกฎหมายจะเป็นกลุ่มคนที่อยู่ในระดับกลางถึงระดับสูงเพราะประชาชนให้ความสนใจเข้ามาฟังนโยบายที่มีความแปลกใหม่^{๑๐๓}

๗. การมีส่วนร่วมช่วยรณรงค์ให้ประชาชนมีความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมและโครงการต่างๆ ที่วัฒนธรรมได้จัดให้มีขึ้นถูกต้องตามหลักจารีตประเพณีและวัฒนธรรมในชุมชนนั้นๆ ประชาชนยังยึดหลักการตามหลักประเพณีอันดีงาม ว่าด้วยการรณรงค์และการพัฒนาวัฒนธรรม ส่วนใหญ่จะเป็นหน่วยงานภาครัฐและกลุ่มโรงเรียนต่างๆ ที่ให้เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและนักเรียนได้ออกมาเคลื่อนไหวทำกิจกรรมร่วมกันในการรณรงค์เพื่อให้ประชาชนได้ทราบเกี่ยวกับการส่งเสริมประเพณีอันดีงามเพื่อรักษาขนบธรรมเนียมที่เคยประพฤติปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน ประชาชนจะให้การสนับสนุน เช่น น้ำดื่ม สิ่งอำนวยความสะดวกด้านจราจร เป็นต้น^{๑๐๔}

๘. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมตามแนวชายแดน มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นทั้งการประชาสัมพันธ์ การวิพากษ์วิจารณ์ในการจัดโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ร่วมคิดร่วมทำตามประกาศเทศบัญญัติ ว่าด้วยการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถาน มีการเชิญตัวแทนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน กลุ่มพ่อค้า รวมไปถึงภาคประชาชนได้ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกัน และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ^{๑๐๕}

๙. ระบอบประชาธิปไตยที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัฒนธรรมมีการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นยังไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเปิดกว้างโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมด้านการแสดงความคิดเห็นด้านการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งด้านนโยบายการพัฒนาท้องถิ่น และท้องถิ่นจังหวัด เพราะนักการเมืองยังมีแนวความคิดข้อจำกัดด้านงบประมาณไม่ยากให้ประชาชนได้รับรู้ และสิทธิประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับในด้านการบริการสาธารณะ ส่งผลต่อการพัฒนาและขับเคลื่อนด้านวัฒนธรรม^{๑๐๖}

๑๐. ลักษณะการพัฒนาวัฒนธรรมที่ดี ให้ประชาชนมีอำนาจการตัดสินใจทางการเมืองบ้างเป็นครั้งคราว และการบริหารจัดการในเรื่องที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิต และวิถีชีวิตของประชาชน ผู้บริหารท้องถิ่นและผู้นำชุมชน เช่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรี รวมไปถึงนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด อยากให้ผู้ว่าเหล่านี้มีการประชุมร่วมกันโดยหยิบยกเรื่องการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อผลักดันให้เป็นนโยบายระดับจังหวัด ลงไปสู่กิจกรรมระดับท้องถิ่นตามแนวชายแดนอย่างเป็นรูปธรรม^{๑๐๗}

๑๑. การขับเคลื่อนชุมชนวิถีพุทธ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง แต่อยู่บนพื้นฐานความไม่ถูกต้อง เช่น การส่งเสริมให้มีการซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้ง การลิดรอนและการละเมิดสิทธิของประชาชน โดยเฉพาะผู้นำชาวบ้านหรือผู้นำท้องถิ่น ตลอดจนคณะกรรมการ

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๔ วันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๕ วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๖ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๗ วันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๘ วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๕.

หมู่บ้าน อาสาสมัคร หรือชุด อปพร. ที่ทำหน้าที่ดูแลความสงบสุขของชุมชนในหมู่บ้านของตน นักการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นรวมถึงระดับชาติจะเล็งเห็นความสำคัญในการที่จะให้เป็นหัวคะแนน และกลุ่มผู้นำชุมชนเหล่านี้บางคนก็เห็นผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับ จึงอาสาเข้าไปเป็นสมาชิกของกลุ่ม นักการเมืองหรือพรรคการเมือง ดังนั้นเพื่อไม่ให้เป็นการทำลายการเมืองที่ดีควรจัดอบรมด้านกฎหมาย เลือกลงแก่ผู้นำกลุ่มต่างๆและสร้างจิตสำนึกในระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้องและปลูกฝังเด็กและเยาวชนให้มีความเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และที่สำคัญ คือ ควรสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในชุมชนวิถีพุทธที่มีความศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นการต่อยอดในการพัฒนาวัฒนธรรมอันดีงามสืบต่อไป^{๑๐๘}

๑๒ องค์การที่ควรมีบทบาทในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรม ของประชาชน สำนักงานวัฒนธรรมประจำจังหวัด สำนักงานพุทธศาสนาประจำจังหวัด ประชาสัมพันธ์ จังหวัด ฝ่ายปกครององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น บริษัทห้างร้านต่างๆ บูรณาการร่วมกัน โดยอาจจะ จัดตั้งให้มีในรูปแบบองค์กรเฉพาะกิจ ซึ่งจัดให้มีในรูปแบบคล้ายๆกลุ่มเสื้อเหลืองเสื้อแดงหรือกลุ่ม กปส. แต่ไม่ได้หมายความว่าให้ออกมาเรียกร้องเหมือนอย่างกลุ่มต่างๆที่กล่าวมา แต่ในที่นี้อยากให้ เข้าใจในประเด็นเดียวกันคือ แคนำรูปแบบและโครงสร้างมาบูรณาการรวมกัน เช่น มีประธาน รอง ประธาน และคณะกรรมการ ทุกภาคส่วนต้องหันหน้าเข้าหากันจับมือร่วมแรงร่วมใจในการที่จะ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยแท้จริง^{๑๐๙}

๑๓. การยึดติดกับรูปแบบของประชาธิปไตยระบบอุปถัมภ์ การแทรกแซงทางการเมือง ของทหารไทย การบริหารราชการแผ่นดินแบบรัฐรวมศูนย์ การคอร์รัปชัน พรรคการเมืองไทยที่ขาด ความเป็นสถาบันทางการเมืองอย่างแท้จริง การพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจของไทย ที่กล่าวมา ทั้งหมดล้วนเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นตนเองของประชาชน เนื่องด้วย ปัจจัยต่างๆที่ประชาชนจะเข้าถึงข้อมูลและการรับรู้ในกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม ล้วนมาจากการติด กับटकของกระบวนการทางการเมืองไทยทั้งสิ้น^{๑๑๐}

๑๔. การที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนพัฒนาวัฒนธรรม โดยไม่ ให้ประชาชนขาดความรู้ในการพัฒนาท้องถิ่นตนเอง จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องพัฒนาการส่งเสริมกิจกรรม ทางด้านพุทธศาสนา ท้องถิ่นถือว่าเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาทางด้านประเพณีวัฒนธรรม โดยตรง โดยเฉพาะพัฒนาการด้านวัฒนธรรมให้เป็นประชาธิปไตย คือการแสดงออกซึ่งกิจกรรม ทางการของประชาชนของบุคคลในสังคม กิจกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกใน สังคม การเมือง ตลอดจนด้านเศรษฐกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อม การแสดงออกซึ่งกิจกรรม ทางด้านชุมชนเหล่านี้ คือกระบวนการทางการพัฒนาสังคมวัฒนธรรมซึ่งนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ ประชาชนต้องการ^{๑๑๑}

๑๕. ความขัดแย้งทางด้านโครงสร้างที่ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ตั้งแต่ระดับ ผู้บังคับบัญชาลงมาสู่ระดับผู้ใต้บังคับบัญชา ส่งผลให้ประชาชนไม่มีโอกาสเข้าใกล้ข้อมูลข่าวสาร

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๙ วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๐ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๑ วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๒ วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๕.

เกี่ยวกับท้องถิ่นรวมไปถึงข่าวสารทางด้านวัฒนธรรมเกี่ยวกับนโยบายที่เป็นประโยชน์และเข้าถึงประชาชนโดยแท้จริง กระบวนการต่างๆเหล่านี้ทำให้ประชาชนขาดความรู้จากหน่วยงานราชการที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรง และนอกจากนั้นอำนาจเงินทุนที่มีส่วนเชื่อมโยงกับนักการเมืองท้องถิ่น ตลอดจนผู้นำชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีความจงรักภักดีต่อตัวบุคคลและนโยบายของพรรค ทำให้การพัฒนาวัฒนธรรมตามความประสงค์ที่ประชาชนปรารถนาอาจไม่เป็นไปตามที่ประชาชนต้องการ^{๑๑๒}

๔.๒.๑.๔ สภาพปัญหาทั่วไปด้านทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาวัฒนธรรม

๑. การพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาวัฒนธรรมกับบุคคลอื่นโดยสุจริต ส่วนใหญ่แล้วประชาชนเมื่อพบปะพูดคุยกับคนที่ไม่รู้จักกันจะไม่ค่อยเปิดเผยข้อมูลมากนักเนื่องจากเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ควบคุมและดูแลในปัจจุบัน ได้แบ่งข้างและแบ่งสีกันอย่างชัดเจน จึงทำให้ประชาชนไม่กล้าเปิดเผยข้อมูลที่แน่ชัดว่าตนเองชอบนโยบายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมแบบไหนระหว่างประชาธิปไตยกับเผด็จการอำนาจนิยม จะเปิดเผยและแลกเปลี่ยนข้อมูลทางการเมืองที่แน่ชัดก็ต่อเมื่อได้พูดคุยกันมีความเคยชินกันพอสมควร ถ้าที่จะเล่าเรื่องของตนเองให้อีกฝ่ายได้รับทราบถึงความลึกต้นหน้างก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เอื้ออำนวย^{๑๑๓}

๒. การเข้าร่วมอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมกับกลุ่มทางสังคมต่างๆ การเข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมักจะมีในกลุ่มต่าง เช่นกลุ่มของนิสิตนักศึกษา มักจะพูดถึงการเมืองในยุคปัจจุบันและกลุ่มพ่อค้าประชาชนทั่วไปจะมีการถกเถียงกันในกลุ่มเฉพาะตนเองคุ้นเคย เช่นกลุ่มพ่อค้าในตลาด กลุ่มประชาชนที่ขายหอยล่อเตอริ์ กลุ่มข้าราชการท้องถิ่น ตลอดจนกลุ่มอื่นๆ การเข้าร่วมแลกเปลี่ยนแนวความคิดทางด้านประเพณีวัฒนธรรมมักจะเห็นไปในทิศทางเดียวกันในเรื่องเศรษฐกิจที่อยู่ในยุคข้าวยากหมากแพงและจะแลกเปลี่ยนความชอบของพรรคการเมืองมากกว่าตัวบุคคล ดังนั้นการพูดคุยแลกเปลี่ยนในกลุ่มต่างๆจะเป็นลักษณะการสนทนาการเมืองในรัฐบาลปัจจุบันมากกว่าที่จะเล่าเรื่องการขับเคลื่อนการพัฒนาวัฒนธรรมของกลุ่มตนเองที่จะได้รับ^{๑๑๔}

๓. การสนทนากับผู้คนและจะพยายามโน้มน้าวให้คนอื่นเห็นด้วยกับความคิดเห็นทางด้านวัฒนธรรมของท่านเสมอ ก็จะมีประชาชนบางกลุ่มที่ยึดหลักอนุรักษนิยมในกลุ่มของที่ตนเองชื่นชอบ เมื่อมีการสนทนากับบุคคลอื่นก็จะพยายามใช้จิตวิทยาโน้มน้าวให้ฝ่ายตรงข้ามมีความเห็นด้วยกับนโยบายของกลุ่มที่ตนเองชื่นชอบหรือตัวบุคคลที่ตนเองชื่นชอบ ในการสนทนาจะหยิบยกความดีความชอบและการทำเพื่อประโยชน์ชาติบ้านเมืองรวมไปถึงการปกป้องสถาบันเบื้องสูงมาเป็นตัวกำบัง เพื่อให้การสนทนาด้านวัฒนธรรมมีความคล้อยตามสำหรับผู้ฟัง^{๑๑๕}

๔. การยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นๆเสมอแม้ว่าจะแตกต่างจากตนเอง ความแตกต่างในทางความคิดโดยเฉพาะในด้านนโยบายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมมักจะมีข้อจำกัดหลายประการ เนื่องด้วยสถานการณ์การเมืองปัจจุบันตั้งแต่ปี ๒๕๕๗ เป็นต้นมาได้เปลี่ยนจากขั้วประชาธิปไตยมาสู่อำนาจนิยมเผด็จการและมีการสืบทอดอำนาจในระบอบประชาธิปไตย แต่

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๓ วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๔ วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๕ วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๖ วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๕.

ประชาชนยังปลูกฝังในเรื่องสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคในด้านต่างๆที่ถูกกลดลง ส่งผลทำให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยแท้จริง ไม่ยอมรับฟังการเมืองในชั่วอำนาจนิยม ส่งผลให้การพัฒนาวัฒนธรรมยังเป็นเรื่องของการเมืองระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติเข้ามาเกี่ยวข้อง^{๑๒๖}

๕. การปฏิเสธความคิดเห็นของผู้อื่นถึงจะแตกต่างจากตนหรือพวกพ้อง ถึงแม้จะได้รับฟังในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับ แต่ถ้าหากเป็นเรื่องการพัฒนาวัฒนธรรมที่มีการบริหารท้องถิ่นในการเมืองแบบเดิมๆ ประชาชนในกลุ่มเหล่านี้จะปฏิเสธเข้าร่วมในทางการเมือง และคิดเสมอว่าอยากเห็นชั่วการเมืองที่ตนเองชื่นชอบเข้ามาบริหารประเทศ การจะเป็นผู้รับฟังความคิดเห็นจากคนอื่นหรือกลุ่มอื่น จะต้องเป็นบุคคลที่มีอุดมการณ์ในทางเดียวกัน หรือกลุ่มการเมืองที่มีนโยบายคล้ายคลึงกัน จึงจะกล้าเปิดใจในการยอมรับ และการขับเคลื่อนในด้านนโยบายต่างๆที่อาศัยความร่วมมือของประชาชนก็จะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยเฉพาะด้านอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ดี^{๑๒๗}

๖. การพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมกับบุคคลอื่นโดยสุจริต การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางนโยบายต่างๆจะเป็นลักษณะแบบกลุ่มและแบบเฉพาะบุคคลจะแลกเปลี่ยนจริงก็เมื่อได้มีการจัดกิจกรรมต่างๆภายในชุมชนหรือภายในหมู่บ้าน เช่นมีการประชุมประจำเดือนของตำบลอำเภอหรือหมู่บ้านในช่วงเวลาเย็น เมื่อมีการประชุมในสาระสำคัญของหมู่บ้านเสร็จ ชาวบ้านก็จะพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในด้านวัฒนธรรมบ้างก็แล้วแต่จะมีประเด็นนั้นๆ โดยส่วนมากจะพูดถึงสิทธิประโยชน์ที่พึงจะได้รับ เช่น เงินเดือนผู้สูงอายุ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ รวมไปถึงสิทธิประโยชน์อื่นๆ ก็จะมีการเชื่อมโยงไปถึงเรื่องการเมืองอื่นๆ ตามมา เช่น เรื่องเศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อม งานประจำปีที่จะส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดตามแนวชายแดนต่างๆเพื่ออนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม^{๑๒๘}

๗. การเข้าร่วมอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการต่างๆที่ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมเพื่อสร้างรูปแบบร่วมกันกับกลุ่มทางสังคมต่างๆ ส่วนใหญ่ที่เข้าแลกเปลี่ยนอภิปรายในทางสังคมชุมชนในหมู่บ้านจะเอนเอียงไปในผู้แทน ตัวบุคคลที่มีความคิดทางด้านการเมืองที่สุดโต่ง และกลุ่มต่างๆทางสังคม มักจะพบในลักษณะผู้นำชุมชน กลุ่มพ่อค้า แม่ค้า ผู้นำหมู่บ้าน กลุ่มเยาวชนที่เป็นนิสิตนักศึกษาที่เรียนทางด้านการเมืองการปกครองตลอดจนสถานศึกษาที่ได้จัดเสวนาวิชาการ บางช่วงบางตอนก็จะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมรับฟังเสวนาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเด็นในการพัฒนาวัฒนธรรม^{๑๒๙}

๘. การสนทนากับผู้คนและจะพยายามโน้มน้าวให้คนอื่นเห็นด้วยกับความคิดเห็นด้านนโยบายของท่านเสมอ การสนทนาทางด้านนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องชุมชนวิถีพุทธบางครั้งจะเป็นลักษณะตัวต่อตัวหรือในกลุ่มสภากาแฟ เมื่อมีการพบปะสังสรรค์กัน ก็จะหยิบยกเหตุบ้านการเมืองมาเป็นประเด็นในทางพุทธศาสนาที่กำลังโด่งดังเป็นที่จับตาของประชาชน โดยเฉพาะเรื่องของตัวบุคคล

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๗ วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๘ วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๙ วันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๐ วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๕.

และผู้นำทางศาสนาที่ตนเองชื่นชอบและเป็นสมาชิกอยู่ในสังกัดตลอดจนญาติของตนที่ได้อาศัยรับใช้พุทธศาสนาในระดับท้องถิ่นเพื่อให้คนอื่นที่รับฟังการสนทนาชื่นชอบกับสิ่งที่ตนเองพูดออกมา^{๑๒๐}

๙. การยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นๆ เสมอแม้ว่าจะแตกต่างจากตนเอง กลุ่มบุคคลที่ยอมรับฟังความคิดเห็นทางด้านวัฒนธรรมของบุคคลอื่นส่วนมากมักจะเป็นกลุ่มผู้มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไปที่สามารถแยกแยะเหตุและผลทางด้านวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาสามารถแยกประเด็นออกได้ นอกจากนั้นยังมีกลุ่มชาวบ้านที่เป็นผู้หญิงที่ชอบเข้าวัดปฏิบัติธรรม จะยอมรับฟังความคิดเห็นทางด้านการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมต่างๆ ได้ด้วยความสนใจ ถึงแม้เหตุผลทางด้านวัฒนธรรมที่ตนเองชื่นชอบจะอยู่เหนือความถูกต้อง ทั้งเหตุและผล^{๑๒๑}

๑๐. การปฏิเสธความคิดเห็นของผู้อื่นถึงจะแตกต่างจากตนหรือพวกพ้อง การปฏิเสธความคิดเห็นของบุคคลอื่นนั้น ส่วนใหญ่มักจะเป็นความไม่รู้จำกัคุ้นกัน ความคิดเห็นบางประการจึงไม่ตรงประเด็นและไม่มีความจริงใจมากเท่าที่ควร การถูกปฏิเสธในเหตุผลทางการเมืองจึงทำให้เกิดขึ้นได้ง่าย และการรับรู้เหตุผลจากคนอื่นในทางการเมืองก็เช่นกัน ดังนั้น ควรมีการจัดกิจกรรมร่วมกันหรืออาจจะเป็นลักษณะการละลายพฤติกรรม โดยให้หน่วยงานท้องถิ่นที่มีความเกี่ยวข้องมากที่สุดจัดโครงการหรือกิจกรรมให้มีขึ้นภายในชุมชนของตน นอกจากนั้นจะเป็นการรวมชุมชนให้ประชาชนได้รู้จักมักคุ้นกันเพิ่มมากขึ้น^{๑๒๒}

๑๑. การพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการขับเคลื่อนและพัฒนาวัฒนธรรมกับบุคคลอื่นโดยสุจริต บางครั้งจะมองเป็นเรื่องละเอียดอ่อนมากสำหรับบุคคลที่ไม่มีความสนิทสนมหรือรู้จักมักคุ้นกันเป็นการส่วนตัว เพราะประชาชนคนในพื้นที่ยังมีความคิดที่ว่า วัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หลังจาก ๑๐ ปีที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าการแบ่งฝ่ายกันอย่างเห็นได้ชัดเจน ดังนั้นการจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในด้านวัฒนธรรมสำหรับคนที่ไม่สนิทสนมกันก็จะเป็นการยากมากเท่าที่ควร เพราะประชาชนพยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นต่อตนเองและครอบครัว^{๑๒๓}

๑๒. การเข้าร่วมอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมกับกลุ่มทางสังคมต่างๆ ประชาชนกลุ่มผู้ที่มีความสนใจในตัวในทางด้านวัฒนธรรมจริงๆ ก็จะออกมาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นส่วนใหญ่จะพบกลุ่มชาวบ้านที่เป็นพ่อค้าแม่ค้าในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ตามแนวชายแดน กลุ่มสามล้อ รวมไปถึงกลุ่มรถโดยสารสองแถว กลุ่มต่างๆ เหล่านี้เมื่อว่างเว้นจากการขับรถส่งผู้โดยสารประจำทางเพื่อรับส่งนักท่องเที่ยว ในขณะที่รอผู้โดยสารจะมีเวลาพบปะพูดคุยเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีหรืองานเทศกาลต่างๆ ที่จะมีการจัดให้มีขึ้นเพื่อเป็นดึงดูดนักท่องเที่ยว ยิ่งเป็นช่วงฤดูแห่งการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น จะพบว่ากลุ่มต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น จะมีบทบาทแลกเปลี่ยนพบปะพูดคุยกันถึงสถานการณ์การเลือกตั้ง รวมไปถึงผู้โดยสารที่มีความสนใจในวัฒนธรรมทางการเมืองจะร่วมลงมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกันทางกลุ่มสังคมที่ตนเองคุ้นเคย^{๑๒๔}

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๑ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๒ วันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๓ วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๔ วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๕ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕.

๑๓. การโน้มน้าวให้บุคคลอื่นเห็นด้วยกับความคิดของตนเอง จะเป็นลักษณะในช่วงที่มีการหาเสียงการเลือกตั้ง ถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมของชุมชน โดยพรรคการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นจะลงพื้นที่พบปะกับประชาชนแทบทุกวันในช่วงที่คณะกรรมการจัดให้มีการหาเสียง แต่ถ้ามองไปในระดับบุคคลจะสนใจเกี่ยวกับเรื่องการเมืองที่ตนเองชอบเท่านั้น เป็นแบบลักษณะเครือข่ายที่อยู่ใกล้ชิดกัน มักจะสนทนาตามกระแสวิพากษ์วิจารณ์จากสื่อทีวีวิทยุและสื่อทางออนไลน์ เมื่อได้ยินได้ฟังมาก็จะนำมาเปิดประเด็นในทางการเมืองกับกลุ่มญาติๆของตนเองเท่านั้น ในระหว่างการแลกเปลี่ยนทัศนคติกันก็จะมีประเด็นต่างๆเข้ามาเป็นการเฉพาะ ซึ่งประเด็นดังกล่าวก็อยากจะเห็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมด้านการท่องเที่ยวให้ตอบโจทย์กับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมประเพณีวัฒนธรรมตามแนวตะเข็บชายแดน ให้เกิดความประทับใจมาแล้วอยากกลับมาอีก^{๑๒๕}

๑๔. การยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นๆเสมอแม้ว่าจะแตกต่างจากตนเอง การเข้าร่วมรับฟังแต่ละครั้งส่วนมากจะไปในลักษณะที่ได้รับผลตอบแทนเป็นค่าจ้าง ซึ่งจะมีการเมืองท้องถิ่นและระดับชาติเข้ามาแทรกและบดบังหาก ถ้าหากเป็นช่วงที่มีการเลือกตั้ง เพราะกลุ่มนักการเมืองจะอาศัยช่วงที่ประชาชนมารวมกลุ่มกันในช่วงวันพระหรือวันที่มีการประชุมหมู่บ้าน ซึ่งนักการเมืองเมื่อออกหาเสียงเลือกตั้งจะมีเวทีปราศรัย และรถแห่หาเสียงตามประจำหมู่บ้าน ประกาศให้ชาวบ้านได้รับทราบว่าจะมีเวทีปราศรัย ผ่านห้วคะแนนและรายละเอียดผลตอบแทนสำหรับผู้เข้ารับฟังการปราศรัยจะได้รับก็จะแจ้งกันในลักษณะปิด ซึ่งการกระทำแบบดังกล่าวเป็นวัฒนธรรมการเลือกตั้งในท้องถิ่นที่มีกันมาอย่างยาวนาน และประชาชนก็ให้การยอมรับในลักษณะดังกล่าว เป็นวิถีวัฒนธรรมที่ประชาชนมีความหวังว่าเมื่อมีการเลือกตั้งทุกครั้งจะต้องได้รับค่าตอบแทนจากพรรคการเมืองไม่น้อย ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะแฝงมาด้วยการปลูกฝังวัฒนธรรมต่อชุมชนในสังคมตามแนวชายแดน^{๑๒๖}

๑๕. การปฏิเสธความคิดเห็นของผู้อื่นถึงจะแตกต่างจากตนหรือพวกพ้อง บางครั้งการปฏิเสธความคิดเห็นของบุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่น นำมาซึ่งการไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นตนเอง โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงในการปฏิบัติตามนโยบายของผู้บังคับบัญชา แต่ด้วยการปฏิบัติงานที่มีความเคยชินในระบบราชการ จึงทำให้นโยบายนำมาปฏิบัติต่อประชาชนไม่เข้าถึงได้อย่างที่ควร ส่งผลให้การรับข้อมูลข่าวสารของประชาชนอาจเป็นไปในทางปฏิเสธไม่อยากจะรับรู้เกี่ยวกับการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ^{๑๒๗}

๔.๒.๒ พัฒนาและยกระดับการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๒.๒.๑ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามหมวดหมู่ ดังต่อไปนี้

๑. ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมสำหรับประชาชนโดยให้สำนักพุทธศาสนาและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเป็นเจ้าของเรื่องในการขับเคลื่อนการพัฒนาวัฒนธรรม มีการสอดแทรกด้านคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปในกิจกรรมหรือโครงการที่จัดขึ้นโดยลงพื้นที่อย่างจริงจัง

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๖ วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๗ วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๘ วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๕.

ภายใต้การนำของหน่วยงานด้านพุทธศาสนา ให้สำนักงานพุทธศาสนาเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมในการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีความรู้ด้านการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในนโยบายชุมชนวิถีพุทธอย่างแท้จริงที่เป็นรูปธรรมสามารถจับต้องได้^{๑๒๘}

๒. ให้ผู้นำท้องถิ่นทุกส่วนงานที่มีความเกี่ยวข้องลงพื้นที่ตรวจสอบสำรวจประชาชนผู้ที่มีความต้องการอยากจะพัฒนาตนเองเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นรวมไปถึงระดับชาติ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จริงจังก่อนนำมาสู่กระบวนการจัดให้มีโครงการหรือกิจกรรมขึ้นในชุมชนและท้องถิ่นนั้น โดยเชิญผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นและผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายท้องถิ่น จารัตประเพณีในท้องถิ่นนั้นๆ มาบรรยายหรือให้ความรู้แก่ประชาชน^{๑๒๙}

๓. ในเรื่องของการปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับการส่งเสริมในเรื่องของการทำงานดี ความโปร่งใส ความซื่อสัตย์ มีวินัย และการต้อนรับประชาชน การส่งเสริมบุคลากรดีเด่น การตอบแทนด้วยความดี ความชอบโดยเน้นไปที่การทำงานกิจกรรมกลุ่มแนวอื่นๆ ให้พนักงานมีความผูกพัน ความสามัคคี ก็มีอยู่ เช่น ทัศนศึกษาดูงาน กิจกรรมแข่งขันกีฬาเทศบาลจังหวัด และกีฬาภายในตำบล เยาวชน ผู้สูงอายุ กีฬาพื้นบ้าน ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี ให้มากที่สุด สิ่งที่กำลังมาเบื่องต้นล้วนเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนให้ประชาชนได้มีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องการพัฒนานโยบายด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นกับบุคคลอื่นโดยสุจริตผ่านกิจกรรมดังกล่าว^{๑๓๐}

๔. เป็นการช่วยเหลือให้ความรู้แก่ประชาชนและส่งเสริมให้พนักงานหรือกลุ่มบุคคลในพื้นที่เป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ เพราะกระบวนการส่งผ่านความรู้เรื่องท้องถิ่นจะส่งผ่านบุคคลที่มีอำนาจในการสั่งการอย่างมาก เพราะการพัฒนาคนในพื้นที่ทั้งบุคลากรและประชาชนจะต้องมองไปที่ศักยภาพในการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เพื่อให้เขาเหล่านั้นมีความรู้ในการแสดงทัศนคติต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง และสร้างให้มีกติกาทางสังคม ชุมชน และกติกาในการบริหารท้องถิ่น รวมทั้งการช่วยเหลือให้บุคลากรมีความรู้ทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการพัฒนาวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรและสังคมต่อไป^{๑๓๑}

๕. การสนทนากับผู้คนและจะพยายามโน้มน้าวให้คนอื่นเห็นด้วยกับความคิดเห็นทางด้านหมู่บ้านและวัฒนธรรมตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ควรส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีจริยธรรมสำหรับการปฏิบัติงาน รวมทั้งการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตตามปกติสุข ซึ่งแนวทางดังกล่าวผู้เชี่ยวชาญต่างก็พยายามมุ่งไปที่ภาวะผู้นำของชุมชน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเป็นแบบอย่างให้กับชุมชน ทั้งฝ่ายข้าราชการการเมือง และข้าราชการประจำจะต้องตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างไม่มีข้อขัดข้องแต่ประการใด^{๑๓๒}

๖. การชักชวนโดยการพูดและพยายามเชิญชวนให้ญาติพี่น้องคนสนิทและบุคคลอื่นไปเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ที่วัฒนธรรมจังหวัดและสำนักงานพุทธศาสนาประจำจังหวัด ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้จะปฏิบัติเป็นประจำทุกครั้งที่หากถึงช่วงเทศกาลส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรม

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๙ วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖๐ วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๕.

ประจำปี ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมการพัฒนาในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ซึ่งการเชิญชวนทุกครั้งจะเป็นการพูดคุยถึงหลักกฎหมายตามครรลองครองธรรมไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามตามราชประเพณีของชุมชนพื้นที่นั้น^{๑๓๓}

๗. ข้อมูลข่าวสารของทางราชการเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ในหน่วยงานมีความชัดเจน จะเห็นได้ว่าประชาชนมีความเชื่อและศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ถึงแม้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะได้ระบุถึงรูปแบบการปกครองของไทย ในลักษณะที่เป็นประชาธิปไตยในแบบสากลโลก ทั้งสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาค แต่ในทางปฏิบัติของประชาชนที่มีต่อระบอบประชาธิปไตยมีข้อจำกัดหลายอย่าง อาทิเช่น ผู้นำท้องถิ่นที่นำระบบของตนเองมาปกครองในระบอบประชาธิปไตย ด้านความเสมอภาคเป็นระบบอุปถัมภ์ เอื้อให้กับกลุ่มเครือข่าย ความเชื่อและศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยจึงถูกเมินเฉยจากประชาชนโดยแท้จริง ทำให้ข้อมูลข่าวสารด้านการพัฒนาวัฒนธรรมก็มีการเปิดเผยไม่ทั่วถึงและไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย ส่งผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมวิถีพุทธยังไม่เป็นรูปธรรม^{๑๓๔}

๘. ลักษณะการส่งเสริมการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ดี เพื่อให้ประชาชนมีความเชื่อในการพัฒนาวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ผู้นำท้องถิ่นและนักการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนในพื้นที่ของตนเอง พยายามลงพื้นที่พบปะกับประชาชนในพื้นที่ของตนเองเพื่อเยี่ยมเยียนและดูแลความเดือดร้อนของประชาชน จัดให้มีกิจกรรมในพื้นที่ที่มีการแลกเปลี่ยนร่วมกับชุมชน สำรวจความต้องการของประชาชน สร้างความเสมอภาคในชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาวัฒนธรรมต้องเป็นแม่ข่ายหรือเจ้าภาพในการออกแบบในการพัฒนาวัฒนธรรมโดยวิธีการ เช่น ลงพื้นที่ศึกษาหาข้อมูลความเป็นไปได้และนำข้อมูลที่ได้จากประชาชนมาพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นนโยบายต่อท้องถิ่นนั้นๆ^{๑๓๕}

๙. ข้อมูลข่าวสารของทางราชการเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ในหน่วยงานมีความชัดเจนแบบใด ที่เป็นตัวการทำลายการวัฒนธรรมที่ดี การส่งเสริมการพัฒนาข้อมูลเชิงนโยบายวิถีพุทธที่เป็นลักษณะระบบอุปถัมภ์ มีการลอบบี้หน่วยงานราชการต่างๆที่เป็นสถานที่ราชการที่มีชื่อเสียง มีการเล่นพรรคเล่นพวกไม่มีความเป็นกลางในทางสังคม มีการใส่ร้ายป้ายสีฝ่ายตรงข้าม ดึงสถาบันเบื้องสูงลงมาเกี่ยวข้อง เชื้อมโยงนโยบายที่ขายฝัน มีการจ้างวานให้ฝ่ายตรงข้ามลงแข่งขันกันเองเพื่อชิงคะแนนในพื้นที่ของตนเอง การกระทำได้กล่าวว่ามีผลกระทบต่อการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ^{๑๓๖}

๑๐. องค์กรที่ควรมีบทบาทในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธของประชาชนมากที่สุด คือ องค์กรบริหารส่วนตำบล เทศบาลทุกระดับ และ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด และขาดไม่ได้ คือ สำนักงานวัฒนธรรมประจำจังหวัดและสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐที่มีความเกี่ยว อาทิเช่น สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจังหวัดเลย ซึ่งองค์กรต่างๆเหล่านี้สามารถจัดกิจกรรมในพื้นที่ที่

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๖๕.

ตนเองรับผิดชอบหรืออาจจะจัดร่วมกันในเวทีสานเสวนาแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจและภาคเอกชน สามารถจัดร่วมกันได้^{๑๓๗}

๑๑. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในนโยบายพัฒนาวัฒนธรรมตามหลักพุทธธรรม คือรู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งต่างๆที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตในการปฏิบัติกิจหน้าที่และการดำเนินกิจการต่างๆ รู้ในสิ่งตนจะต้องประพฤติปฏิบัติตามเหตุผล เช่น รู้ตำแหน่งหน้าที่ ฐานะอาชีพ การงานของตนมีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไรมีหลักการอะไรที่เป็นเหตุให้บรรลุถึงผลสำเร็จที่เป็นไปตามหน้าที่รับผิดชอบนั้นๆ นอกจากนั้นยังรู้เท่าทันกฎธรรมชาติหรือกฎธรรมดา เพื่อปฏิบัติต่อโลกและชีวิตอย่างถูกต้องมีจิตใจเป็นอิสระ ไม่ต้องตกเป็นทาสของโลกและชีวิต^{๑๓๘}

๑๒. หลักพุทธธรรมใดที่สามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธของประชาชน การที่จะส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธได้เป็นอย่างดีนั้น จะต้องพัฒนาผู้นำในท้องถิ่นของตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจในทางการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ด้วยหลักสัปตปुरुชธรรม เพื่อให้ผู้ที่เป็นผู้นำควรรู้จักเหตุและผลของปัญหานั้น และควรมีเหตุและผลมากกว่าตัวบุคคล โดยจะต้องยอมรับทัศนะของบุคคลอื่น ถ้าปัญหาเกิดจากเหตุก็ต้องใช้เหตุเข้ามาแก้รวมถึงผลของเรื่องนั้นๆ โดยเฉพาะเรื่องการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ผู้นำต้องเป็นบุคคลที่เป็นแบบอย่างให้กับชุมชนของตนเองเป็นบุคคลที่มีความน่าเคารพเชื่อถือ มีจิตใจที่เลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย^{๑๓๙}

๑๓. เยวชนมีความเชื่อต่อผู้นำการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ เป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมด้านนโยบายการพัฒนาวัฒนธรรมส่วนหนึ่งผู้นำจะต้องรู้จักผลของงานว่าจะเป็นผลดีหรือผลเสียอันไหนให้โทษอันให้ผลที่ดี ผู้นำจะต้องมีการพิจารณาวิเคราะห์ออก และหลังจากนั้นก็มีการวางแผนกำหนดเป็นนโยบายแล้วก็ให้บุคลากรนำไปปฏิบัติ ผู้นำจะต้องสำรวจติดตามการทำงานของบุคลากรอยู่ตลอดเวลาว่ามีการทำงานตามแผนนโยบายที่ได้วางไว้หรือไม่ โดยไม่ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาของตนเองรู้ตัว^{๑๔๐}

๑๔. นอกจากนั้นคอยให้การสนับสนุนในเรื่องงบประมาณว่ามีการขาดตกบกพร่องมาน้อยแค่ไหนรวมไปถึงการเอาใจเขามาใส่ใจเราในเรื่องของกฎเกณฑ์ข้อบังคับระเบียบต่างๆไม่ตึงเกินไป อาจทำให้เกิดภาวะตึงเครียดทั้งสองฝ่ายและไม่หย่อนจนเกินงานไม่มีความก้าวหน้าผู้นำควรนำหลักสายกลางคือแบบควบคุมอย่างกลางๆจะทำให้ไม่เสียรสในการบังคับบัญชา เพื่อสร้างความเป็นมืออาชีพให้กับองค์กร และอยู่ในสายตาของประชาชนด้วยความศรัทธาจริงในหลักสิทธิและความเที่ยงตรงต่อการบริหารจัดการตามนโยบายด้านการพัฒนาวัฒนธรรมอย่างเท่าเทียมกัน^{๑๔๑}

๑๕. การพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธของประชาชนในด้านของความเชื่อที่มีต่อระบอบประชาธิปไตย ประชาชนมีความเชื่อที่ว่าอันดับแรกของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ จะต้องมีการมีเป้าหมายแห่งชีวิตเพื่อให้เป็นเข็มทิศในชีวิตการ

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๕.

ทำงานจะต้องมีเป้าหมายในการทำงานและแผนการที่จะบรรลุในภารกิจที่ตั้งไว้ เพื่อเป็นแรงผลักดันให้การพัฒนาวัฒนธรรมส่งต่อถึงรุ่นสู่รุ่นเพื่อความต่อเนื่องและยั่งยืนตามเจตนารมณ์ของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ตามแนวตะเข็บชายแดน^{๑๔๒}

๔.๒.๒.๒ ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนตามหมวดหมู่

๑. ประชาชนในชุมชน รวมถึงคนในหมู่บ้านมีความสนใจในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองในชุมชนตนเอง ผู้นำชุมชน ผู้นำหมู่บ้านเล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองในชุมชนโดยจัดให้มีการรวมกลุ่มกันสานต่อในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนทั้งขนาดกลางและขนาดย่อม นอกจากนั้นยังขอความร่วมมือประชาชนในหมู่บ้านหรือในชุมชนเป็นหูเป็นตาช่วยเหลือดูแลกันภายในหมู่บ้านหากพบเห็นคนแปลกหน้าเข้ามาในหมู่บ้านให้แจ้งต่อกรรมการหมู่บ้านหรือผู้นำชุมชน เมื่อพบเห็นการค้ายาเสพติดภายในหมู่บ้าน ให้แจ้งต่อผู้นำชุมชนหรือถ้าหากไม่สะดวกก็ร้องเรียนเป็นการส่วนตัว เพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมประจำหมู่บ้านให้สังคมในชุมชนเป็นสังคมที่เข้มแข็ง และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วม^{๑๔๓}

๒. ประชาชนในชุมชน รวมถึงคนในหมู่บ้านมีความยึดหลักความมีเสรีภาพในการดำเนินชีวิต การพูด การเขียนอย่างเป็นอิสระ ประชาชนทุกคนในหมู่บ้านศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ไม่ชอบการปกครองในระบอบเผด็จการแบบอำนาจนิยม เนื่องจากไม่สามารถพูด เขียน และวิพากษ์วิจารณ์การเมืองได้ จึงเป็นเหตุที่ทำให้ประชาชนไม่ศรัทธาการปกครองแบบอำนาจนิยม นอกจากนั้นประชาชนปรารถนาให้หน่วยงานของรัฐมีการเผยแพร่ข่าวสารการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามระยะเวลาเหมาะสม ให้มีความกระฉับกระเฉงต่อหน้าและลับหลังเพื่อการันตีความเชื่อมั่นต่อระบอบราชการไทยที่อยู่คู่ประชาชนมาอย่างยาวนาน^{๑๔๔}

๓. ประชาชนในชุมชน รวมถึงคนในหมู่บ้านมีอุดมคติคิดเสมอว่าเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เป็นผู้ทรงอำนาจอิสระ เนื่องด้วยประชาชนโดยพื้นฐานที่มีการศึกษาจะเข้าใจในบริบทว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยแท้จริง แต่ประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดเลย ยังขาดความรู้ และทักษะในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย จึงส่งผลให้ประชาชนที่ระดับการศึกษาไม่สูงยังไม่รู้ว่าตนเองเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยแท้จริง จึงคิดอยู่เสมอว่าผู้นำในทางการเมืองคือเจ้าของอำนาจอธิปไตยและผู้ทรงอำนาจอิสระ ส่งผลให้ประชาชนมีทัศนคติต่อหน่วยงานท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐไม่มีการเผยแพร่ข่าวสารการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามระยะเวลาเหมาะสม ทำให้ประชาชนยังเชื่อในวัฒนธรรมท้องถิ่นว่าผู้นำเป็นผู้ที่มีอำนาจ^{๑๔๕}

๔. ประชาชนในชุมชน รวมถึงคนในหมู่บ้าน ว่ารัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชนหรือโดยยินยอมจากประชาชน รัฐบาลปัจจุบันประชาชนยังสับสนในผลการเลือกตั้งที่ผ่านมาเนื่องจากผลการเลือกตั้งไม่มีความชอบธรรมในผลการนับคะแนน จึงทำให้ประชาชนคิดอยู่เสมอว่ารัฐบาลไม่ได้มาจากความยินยอมของประชาชน เช่น ส.ว.ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน เป็นต้น เมื่อประชาชนมีความเชื่อเช่นนั้น ทำให้หน่วยงานมีการเผยแพร่ข่าวสารการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถี

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๓ วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔ วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๕.

พุทธตามระยะเวลาเหมาะสมขาดความเชื่อมั่นและขาดศรัทธาต่อประชาชนที่มีต่อหน่วยงานของรัฐ เนื่องจากรัฐบาลกลางขาดความชอบธรรมต่อประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่ผ่านมา^{๑๔๖}

๕. ประชาชนในชุมชน รวมถึงคนในหมู่บ้านมีอุดมการณ์ทางการเมืองเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย ทุกครั้งที่มีการประชุมในหมู่บ้านหรือในอำเภอเกี่ยวกับเรื่องพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ประชาชนจะให้ความสนใจอย่างมาก เพราะประชาชนเขาคิดอยู่เสมอว่า หน่วยงานภาครัฐจะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์มาสู่ท้องถิ่นตนเอง และยังมีความคิดอยู่ตลอดว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐจะอำนวยความสะดวกให้ประชาชนโดยเสมอภาคเท่าเทียมกัน เช่น มีโครงการขุดบ่อน้ำบาดาลหรือขุดสระน้ำเลี้ยงปลา จัดโดยหน่วยงานภาครัฐ ถึงแม้การได้รับสิทธิมีข้อจำกัดในบางประการ แต่หน่วยงานของรัฐก็จะมีวิธีการที่มีความยุติธรรมสำหรับประชาชนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน จึงนำมาซึ่งการเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย^{๑๔๗}

๖. หน่วยงานมีการเผยแพร่ข่าวสารการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามระยะเวลาเหมาะสม ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองอย่างทั่วถึง เนื่องด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากมาจากพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ผู้นำชุมชนนักการเมืองท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยการมีส่วนร่วมหน่วยงานต่างๆของภาครัฐมีความร่วมมือกันในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมที่สอดคล้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นให้เห็นถึงความสำคัญการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยการจัดงานในแต่ละครั้งจะสอดคล้องด้วยรูปพระบรมฉายาลักษณ์และเปิดเพลงสรรเสริญเพื่อให้ประชาชนผู้เข้าร่วมงาน มีความสำนึกถึงสถาบันพระมหากษัตริย์^{๑๔๘}

๗. หน่วยงานมีการเผยแพร่ข่าวสารการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามระยะเวลาเหมาะสม ในทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง กล่าวคือ ผู้นำชุมชนหรือผู้นำหมู่บ้านมีส่วนร่วมอย่างมากในการพัฒนาท้องถิ่นทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม มีการปฏิบัติกับประชาชนคนในชุมชนร่วมงานในทางสร้างสรรค์ก่อน ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกันโดยอาศัยหลักคุณธรรมจริยธรรมมาเป็นเครื่องกำหนดในการคบหากันเพื่อเป็นบทพิสูจน์ได้ว่าบุคคลใดมีความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนในกลุ่มมากน้อยแค่ไหนและบุคคลใดกล้าที่จะทำลายชุมชนสังคมของตนเองโดยการประจานในเรื่องความเสียหายต่างๆที่ทำให้ชุมชนสังคมถูกมองไปในภาพลบซึ่งสิ่งเหล่านี้ผู้นำชุมชนและบุคคลที่อยู่ภายในหมู่บ้านหรือชุมชนจะต้องมีการปรึกษาหารือร่วมกันโดยการกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ร่วมกันแล้วนำออกมาเป็นนโยบายภายในชุมชนหมู่บ้านของตนแล้วให้ประชาชนทุกคนนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผล ตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งเอาไว้^{๑๔๙}

๘. นี่เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ผู้นำจะต้องมีการทำงานร่วมกันกับประชาชนที่อยู่ภายในชุมชนหรือหมู่บ้านของตน เพื่อให้เห็นความสงบเรียบร้อยภายในชุมชนของตนเอง ดังนั้นประชาชนที่อยู่ภายในชุมชนควรรับทราบข้อปฏิบัติร่วมกันแล้วก็สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้ โดยไม่มีอคติใดๆ

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๕ วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๖ วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๗ วันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๘ วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๕.

สามารถทำงานร่วมกันได้โดยความสามัคคีในชุมชน เรียนรู้ร่วมกันภายใต้นโยบายของชุมชนเดียวกัน แต่หากมีประชาชนกลุ่มใดไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ผู้นำชุมชนควรนำนโยบายกลับมาคิดพิจารณาให้ถี่ถ้วนว่าประชาชนกลุ่มที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ตามนโยบายนั้นเขาติดขัดตรงไหนมีปัญหอะไร หรือเป็นเพราะวัฒนธรรมไม่ตรงกันหรือไม่ ถ้านำนโยบายมาคิดพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วประชาชนท่านอื่นๆที่มีโครงสร้างการดำเนินชีวิตคล้ายกับกลุ่มดังกล่าวที่มีปัญหาสามารถปฏิบัติตามนโยบายได้ ก็แสดงว่าประชาชนกลุ่มดังกล่าวเป็นบุคคลที่คอยจะก่อความไม่สงบภายในสังคมชุมชนตนเอง^{๑๕๐}

๙. ผู้นำชุมชนสังคมจะต้องเข้ามาจัดการโดยด่วนเพราะปล่อยไว้นานอาจเป็นผลเสียต่อชุมชนโดยภาพรวมได้ เรื่องดังกล่าวที่เกิดขึ้นผู้นำชุมชนและประชาชนในหมู่บ้านควรจะเลือกคนส่วนมากหรือภาพลักษณ์ของชุมชนในหมู่บ้านเป็นอันดับแรกแต่ก็ให้โอกาสสำหรับบุคคลส่วนน้อยได้แก้ไขปรับปรุงตนเองโดยมีกรอบระยะเวลาที่ชัดเจนแน่นอนเพื่อเป็นการสร้างจุดแข็งให้กับชุมชนหมู่บ้านของตนและก็สามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่มีการกำหนดร่วมกันของบุคคลที่อยู่ภายในชุมชนหมู่บ้านร่วมกัน ทำให้หน่วยงานมีการเผยแพร่ข่าวสารการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามระยะเวลาเหมาะสมได้ตามวัตถุประสงค์ที่ปรารถนา^{๑๕๑}

๑๐. การทำงานของผู้นำชุมชนที่มีต่อประชาชนนั้นจะต้องเจอปัญหาอุปสรรคค่อนข้างเยอะนอกจากจะมีปัญหาเรื่องการทำงานแล้วสิ่งหนึ่งที่ผู้นำชุมชนจะต้องพบเจอคือเพื่อนร่วมงานมีทั้งดีและไม่ดีมีทั้งอิจฉาและริษยา ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นของคู่มนุษย์อยู่แล้วตาบอดที่ยังไม่สิ้นอาสวกิเลสจึงไม่แปลกที่การทำงานในทุกๆองค์กรจะต้องมีบุคคลประเภทเหล่านี้ ดังนั้นผู้นำชุมชนควรเปิดใจให้กว้างเป็นบุคคลที่พร้อมรับมือได้ทุกสถานการณ์ มีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม และมีความเสียสละเป็นที่ตั้ง ทุกครั้งที่มีการบริการนโยบายสาธารณะในการขับเคลื่อนการพัฒนาวัฒนธรรมบุคคลแรกที่झेผลประโยชน์ก่อนคือผู้นำทุกภาคส่วน เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับประชาชนที่อยู่ในชุมชนของตนเอง แม้หน่วยงานที่มีการเผยแพร่ข่าวสารการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามระยะเวลาที่เหมาะสมก็ตามที่ แต่สิ่งที่ผู้นำชุมชนและหน่วยงานภาครัฐจะต้องคำนึงเป็นประการแรกคือ การบริการนโยบายสาธารณะต่อประชาชนทุกหมู่เหล่าให้มีความทั่วถึงและเสมอภาคเท่าเทียมกัน^{๑๕๒}

๑๑. หากผู้นำที่มีการเลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้นจำเป็นอย่างมากที่จะต้องมีความรู้เป็นพื้นฐานในการปฏิบัติงาน เพราะถ้าหากไม่มีความรู้ในการปฏิบัติงานแล้วโดยอาศัยบุคคลอื่นคอยช่วยเหลือมาโดยตลอดจึงน่าเป็นห่วงอย่างมากที่จะโดนสกัดกั้นไม่ให้ขึ้นสู่ตำแหน่งงานที่สูงขึ้นไปอีกระดับหนึ่งแต่ก็ต้องยอมรับตนเองว่าตนเองนั้นไม่มีความรู้ความสามารถ แต่ถ้าหากผู้นำชุมชนมีการทุ่มเทและเสียสละอุทิศตนเพื่องานสาธารณะ ลงพื้นที่พบปะประชาชนอยู่เป็นนิตย์ ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจชุมชน สังคม และการเมืองไม่ขาดตกบกพร่อง การที่จะทำให้ประชาชนและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามีความเคารพและนับถือก็ไม่ใช่ว่าเรื่องยากอะไร^{๑๕๓}

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๙ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๐ วันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๑ วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๒ วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๕.

๑๒. การมีส่วนร่วมในทางด้านการพัฒนาวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประชาชนให้เกิดประสิทธิภาพได้นั้นต้องอาศัยหลักการทำงานร่วมกันของคนในชุมชนหลายๆฝ่ายมาร่วมกันจึงไม่ใช่เรื่องที่ย่ง่ายหากจะมีการกระทบกระทั่งกันของประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ภายในชุมชนสังคมนั้นเพราะต่างคนต่างมีที่มาไม่เหมือนกันบางกลุ่มมาจากสถาบันเดียวกันก็จะดีน้อยในการจับกลุ่มกันได้เร็วกว่าบุคคลที่มาจากเพียงคนเดียวแล้วไม่สามารถจับกลุ่มได้ จึงต้องอาศัยความซื่อสัตย์อ่อนน้อมถ่อมตนเป็นพื้นฐานในการปรับตัวเข้าหาเพื่อนใหม่ ถึงจะอย่างไรก็ตาม นี่เป็นเพียงส่วนหนึ่งในการทำงานภายในชุมชนสังคมนั้นที่มีทุกแห่งหนในลักษณะแบบนี้ ดังนั้นบุคคลที่เป็นผู้นำชุมชนจะต้องคอยตรวจสอบอยู่ตลอดเวลาว่าประชาชนที่อยู่ภายใต้การนำของตนเองนั้นมีบุคคลใดบ้างที่มามีการทำงานที่ผิดปกติ เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่มีการเผยแพร่ข่าวสารการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามระยะเวลาเหมาะสมให้ประชาชนได้เข้าถึงข้อมูลจริง ๆ วัฒนธรรมองค์กรด้านการให้ข้อมูลข่าวสารจะต้องรวดเร็ว ถูกต้อง ทันต่อสถานการณ์ความต้องการของประชาชน^{๑๕๔}

๑๓. ผู้นำชุมชนหมู่บ้านสังคมต้องสร้างความน่าเชื่อถือให้กับชุมชนที่ตนเองควบคุมและดูแลอยู่ โดยการการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่มีความต้องการของประชาชนโดยทั่วถึงอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน อาจจะเป็นในเรื่องเศรษฐกิจ การส่งเสริมการทำผลิตภัณฑ์ในชุมชนหมู่บ้าน หากประชาชนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจ ควรจัดให้มีการโครงการขึ้น เช่น การจัดการฝึกอบรมในหลักสูตรต่างๆที่มีความแปลกใหม่โดยการจัดแต่ละครั้งให้มองเห็นถึงการตอบรับผู้มาเข้าร่วมรับการฝึกอบรมว่ามีความตื่นตัวมากน้อยแค่ไหนและเสี่ยงตอบรับมีความต้องการอยากให้มีการพัฒนาการจัดการฝึกอบรมในลักษณะอย่างนี้เพิ่มอีกไหม มีการประเมินการเริ่มต้นและหลังจบการอบรมเพื่อให้หน่วยงานมีการเผยแพร่ข่าวสารการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามระยะเวลาเหมาะสมแม่นยำต่อความต้องการของประชาชนโดยแท้จริง และสามารถสร้างความศรัทธาให้ประชาชนในชุมชนตามแนวตะเข็บชายแดนได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน^{๑๕๕}

๑๔. นอกจากนั้นผู้นำชุมชนจะต้องจัดให้มีการสรุปผลการประเมินทุกครั้งแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขจากข้อเสนอแนะเพื่อเป็นการในการพัฒนาด้านวัฒนธรรมเป็นลำดับต่อไปและการจัดกิจกรรมทุกครั้งผู้นำจะต้องบริการอำนวยความสะดวกให้กับผู้เข้ารับฟังในการฝึกอบรมแบบเป็นกันเองเพื่อสร้างความคุ้นเคยให้กับชุมชน สังคมของตนเอง ตลอดจนการจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เป็นไปในลักษณะรูปนันทาคบคู่กันไป เพื่อส่งต่อให้หน่วยงานมีการเผยแพร่ข่าวสารการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามระยะเวลาเหมาะสม^{๑๕๖}

๑๕. ประชาชนในชุมชน หมู่บ้านมีความสนใจในการพัฒนาวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคมการเมืองในชุมชนของตนเองผ่านกระบวนการลักษณะมีผู้นำชุมชนเป็นบุคคลตัวอย่าง กล่าวคือ ผู้นำมีทั้งระดับครอบครัวหมู่บ้านชุมชนตำบลอำเภอจังหวัดรวมไปถึงระดับประเทศชาติและผู้นำทางศาสนาต่างๆซึ่งผู้นำเหล่านี้ล้วนมีพื้นฐานความรู้ความสามารถที่แตกต่างกันออกไปและความถนัดความเชี่ยวชาญก็ต่างกันด้วย การที่ผู้นำมีความรู้ความสามารถที่ต่างกันนั้นก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความรู้ของแต่ละบุคคลบางท่านไม่มีโอกาสได้เล่าเรียนศึกษาหาความรู้ที่สูงๆขึ้นไป แต่บางท่านมี

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๓ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๔ วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๕ วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๕.

โอกาสเป็นถึงระดับผู้นำประเทศ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำที่มีความแตกต่างกันออกไปในลักษณะของผู้นำในแต่ละบุคคล ซึ่งสิ่งที่กล่าวมาในเบื้องต้นนี้ คือ การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองทั้งระดับหมู่บ้าน ชุมชน รวมถึงระดับอำเภอ ล้วนต้องการผู้นำที่มีความรู้ความสามารถและคนดีมีคุณธรรมเข้ามานำพาประชาชนไปสู่เป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ร่วมกัน โดยให้หน่วยงานมีการเผยแพร่ข่าวสารการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามระยะเวลาเหมาะสมได้^{๑๕๗}

๔.๒.๒.๓ การดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑. ดังนั้นการที่จะเป็นผู้นำได้นั้นไม่ว่าจะในระดับที่ต่ำหรือที่สูงสิ่งหนึ่งที่ผู้นำจะต้องมีเป็นพื้นฐานก็คือองค์ความรู้ในการจัดการกับชุมชนของตนเองต้องรู้ถึงทิศทางความต้องการของประชาชนที่ตนได้ปฏิบัติงานอยู่ว่ามีความต้องการแบบไหนลักษณะใดแล้วเราจะปฏิบัติงานได้ตามวัตถุประสงค์ที่ประชาชนต้องการหรือไม่ ผู้นำบางท่านมีความรู้มากแต่ไม่สามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาปรับใช้กับประชาชนของตนเองได้เพราะผู้นำบางท่านยังไม่รู้ถึงบริบทของความต้องการของประชาชนว่ามีการกำหนดทิศทางไปในลักษณะไหน ฉะนั้นผู้นำต้องมีความเข้าใจทิศทางของประชาชนเป็นหลักก่อนที่จะสามารถพัฒนาตามที่ตนเองกำหนดได้ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน คิดวิเคราะห์อย่างรอบคอบมีวิสัยทัศน์คำนึงถึงบ้านเมืองชุมชนตนเองเป็นหลัก แยกแยะความถูกต้อง ยึดหลักความเสมอภาคเท่าเทียมกันภายในสังคม เลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตยเป็นที่ตั้ง กล่าวเชิญกับความจริงมองประชาชนเป็นเจ้านายเสมอ พร้อมทั้งจะพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองได้ตลอดเวลา และความรู้จากสื่อวิทยุเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องสามารถพัฒนาและส่งเสริมให้เข้าถึงประชาชนได้อย่างถูกต้องและแม่นยำสามารถตรวจสอบได้^{๑๕๘}

๒. ดังนั้นความรู้จากสื่อวิทยุเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ทั้งประชาชนและคนในชุมชนหมู่บ้าน มีการยึดหลักความมีเสรีภาพในการดำเนินชีวิต การพูดการเขียนอย่างเป็นอิสระ แต่เนื่องด้วยผู้นำชุมชนที่เคยอยู่กับประชาชนมายาวนานส่วนใหญ่คงไม่ต้องปรับตัวมากนักเพราะพื้นฐานมีความเข้าใจในลักษณะทิศทางของประชาชนเป็นอย่างดีอยู่แล้ว สิ่งที่จะปรับก็คือทัศนคติกับตำแหน่งที่ได้รับการแต่งตั้งเนื่องด้วยมีผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งให้สูงขึ้น ที่ผ่านๆมาส่วนใหญ่จะลืมนึกตัวเองว่าพื้นฐานนั้นมาจากที่ใดจึงทำให้บุคคลที่เป็นผู้นำนั้นมีความกระตือรือร้นในการใช้อำนาจไปในทางที่ผิดส่งผลให้การปฏิบัติงานร่วมกันกับบุคลากรหรือประชาชนที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาไม่มีความราบรื่นเท่าที่ควร นำมาซึ่งภาพพจน์ขององค์กรถูกมองไปในทางที่เป็นลบ ทำให้ประชาชนยังมีความคิดที่ว่า การดำเนินชีวิตในปัจจุบันยังไม่อิสระเสรีภาพ เพราะเนื่องจากมีผู้นำชุมชนได้มีการปรับเปลี่ยนเข้ามาใหม่อยู่อย่างต่อเนื่อง^{๑๕๙}

๓. แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งของผู้นำที่หลงระเหิดในเรื่องอำนาจ แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมีผู้นำที่มีความรักความหวงแหนชื่อเสียงขององค์กรโดยจะเคารพรักษาชื่อเสียงขององค์กรไว้อย่างดีเนื่องจากตนเองเป็นบุคคลที่ทำงานมานานกับองค์กรและมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับประชาชนจึงมีความผูกพัน

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๖ วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๗ วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๕๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๘ วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๕.

ในองค์กรและในชุมชน จึงไม่กล้าที่จะสร้างความเสียหายให้แก่องค์กรและประชาชนได้เห็นภาพที่ไม่ดี มีแต่ความรักที่จะมอบให้กับประชาชน และพร้อมที่จะก้าวไปพร้อมกันกับบุคลากรและประชาชนที่เคยร่วมกันต่อสู้มาสิ่งเหล่านี้เป็นการดีสำหรับผู้นำที่มีความสำนึกที่ดีต่อองค์กรและประชาชน เมื่อผู้นำองค์กรได้รับการแต่งตั้งขึ้นมาใหม่จึงจำเป็นอย่างมากที่จะต้องเรียนรู้ในเรื่องของการบริหารงานโดยอย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยเฉพาะการจัดการกับตนเองให้เป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือมีความเกรงอกเกรงใจต่อประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองของตนโดยผู้นำจะต้องรู้จักการวางตัวให้เหมาะสมในสถานที่ต่างๆและผู้นำจะต้องศึกษาลักษณะนิสัยของผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองของตนให้เกิดความเห็นเด่นชัดว่าบุคคลใดมีลักษณะนิสัยเป็นเช่นไรสิ่งเหล่านี้ผู้นำจะต้องมองให้ลึกซึ้งและต้องมองให้ออกและนอกจากนั้นแล้วผู้นำจะต้องศึกษาเกี่ยวกับชุมชน หมู่บ้านและสังคมของตนว่ามีความเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนหากจะมีการพัฒนาไปในทางที่ดีสูงขึ้นมีคุณภาพในการบริหารจัดการให้มากกว่าเดิมเท่าที่เป็นอยู่ ดังนั้นความรู้จากสื่อวิทยุเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ทำให้เกิดความพึงพอใจต่อประชาชน ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ^{๑๖๐}

๔. การออกเสียงประชามติ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทางการพัฒนาวัฒนธรรม ความรู้จากสื่อวิทยุเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ เพื่อการพัฒนาให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความสำนึกรักในระบอบประชาธิปไตย ที่เกี่ยวกับการใช้สิทธิและหน้าที่ความเป็นพลเมืองหรือการพูดเป็นกระบอกเสียงผ่านผู้นำชุมชนทุกระดับ ซึ่งจะมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการออกเสียงประชามติ เพราะภาคการบริการของผู้นำชุมชนเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการ ผู้นำชุมชนต้องพูดจาอ่อนหวานต่อประชาชนที่เข้ามาใช้บริการภายในกิจกรรมที่มีขึ้น รวมถึงการต้อนรับที่เป็นมิตร มีการสื่อสารต้องให้เกียรติประชาชนโดยเสมอภาคเท่าเทียมกันเพื่อตอบสนองความต้องการด้านการลงประชามติโดยแท้จริง^{๑๖๑}

๕. การตรวจสอบรายชื่อของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งประชาชนและคนในหมู่บ้าน มีการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้การปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์และสอดคล้องไปในทางที่ดี โดยจะต้องสร้างให้เป็นผู้ที่ทำงานกับผู้อื่นได้ดีมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ไม่ผูกความขัดแย้งต่อใคร ๆ หรืออาจจะส่งบุคลากรไปอบรมด้านการเลือกตั้งในท้องถิ่นทุกระดับรวมถึงระดับชาติในสถานอบรมที่มีศักยภาพในการเพิ่มทักษะในด้านการบริการการเลือกตั้ง รวมทั้งการสื่อสารในเชิงการประชาสัมพันธ์ การประสานงาน การติดต่อกับหน่วยงานอื่น ๆ โดยเฉพาะการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐในงานด้านการบริการถือได้ว่าเป็นภารกิจหลักเป็นผู้รับใช้ชาวบ้าน เพราะว่าชาวบ้านเป็นผู้ที่ถูกเสมอห้ามต่อเถียงกับชาวบ้านซึ่งถือว่าต้องเป็นนโยบายที่หน่วยงานของรัฐต้องกำหนดไว้ในค่านิยมขององค์กร ดังนั้นความรู้จากสื่อวิทยุเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธเป็นสิ่งที่จะต้องเข้าถึงประชาชนโดยแท้จริง^{๑๖๒}

๖. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลักดันให้ประชาชนมีความรู้จากสื่อวิทยุเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ การประชาสัมพันธ์กับประชาชนในเชิงลึกคือการพูดจาอ่อนหวานกับชาวบ้านเป็นกันเองไม่มีเนื้อหาที่เป็นวิชาการมากนักไม่สลับซับซ้อนพูดแบบ

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๙ วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๖๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๐ วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๖๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๑ วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๕.

ตรงไปตรงมา จะแตกต่างกับการพูดกับหัวหน้าและจะไม่เหมือนกับการพูดกับเจ้านายใหญ่ ๆ หรือผู้ที่มีตำแหน่งสูง ๆ ฉะนั้น การประชาสัมพันธ์กับชาวบ้านเป็นการพูดแบบธรรมดาามากที่สุด เป็นการพูดหรือการสื่อสารให้มีความสนิทสนมกันมากยิ่งขึ้น ไม่ใช่การพูดแบบระบบราชการเป็นเจ้าขุนมูลนายแบบสมัยเก่า เพราะการบริการให้กับชาวบ้านจะต้องให้ตั้งความรู้สึกไว้ว่าตนเองก็เป็นชาวบ้านเหมือนกันอย่าไปคิดว่าชาวบ้านพูดไม่ค่อยรู้เรื่อง พูดจาไม่ดี^{๑๖๓}

๗. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลักดันให้ประชาชนมีความรู้จากสื่อวิทยุเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธของประชาชนในชุมชนและในหมู่บ้าน สิ่งหนึ่งที่สำคัญ คือการพูดของบุคลากรเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องเป็นไปเพื่อการสร้างความพึงพอใจ เพื่อการสร้างความสามัคคีในชุมชน ให้มีการพูดจามีมิตรไมตรีต่อกัน จริใจต่อกัน ที่สำคัญการพูดของบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีต่อประชาชนจะต้องเน้นย้ำอยู่ตลอดเวลา และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน โดยมุ่งไปที่การบริการให้กับชาวบ้านในชุมชนนั้น ๆ ส่วนการฝึกการทักษะการพูดอาจจะต้องจัดโครงการฝึกอบรมให้กับบุคลากรฝ่ายประชาสัมพันธ์หรือทุก ๆ คน อาจจะจัดที่วัด ในท้องถิ่นนั้น ๆ แต่ก็ควรมุ่งไปที่ทั้งกาย และทางใจด้วยไปพร้อม ๆ กันเพื่อให้เกิดความสมดุลในการฝึกฝนอบรมต่อไป^{๑๖๔}

๘. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลักดันของผู้นำชุมชนให้ประชาชนมีความรู้จากสื่อวิทยุเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธต่อประชาชนในชุมชนและในหมู่บ้าน คือ การบูรณาการนำเอาองค์ความทางขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นจุดแข็งของสังคมไทยในจังหวัดเลย นอกจากนี้การนำหลักพุทธธรรมมาเสริมองค์ความรู้ต่อกระบวนการทางสังคมเพราะประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาย่อมให้ความสำคัญกับการดำเนินชีวิตตามแนวทางวิถีระบอบประชาธิปไตยได้อย่างถูกต้อง และบทบาทของสถาบันทางครอบครัวถือว่าเป็นแหล่งกำเนิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อการผลักดันให้ประชาชนมีความสนใจที่อยากเห็นการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และจะต้องสร้างให้ครอบครัวเข้มแข็งในการเลี้ยงดูบุตรธิดาของตนพร้อมทั้งการเสริมองค์ความรู้ในการเลี้ยงบุตรธิดาให้สามารถออกมาสู่สังคมอย่างปลอดภัย เพื่อจะเป็นเด็กและเยาวชนที่มีความปลุกฝังในระบบการพัฒนาและรักษาไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามในอนาคตสืบไป^{๑๖๕}

๙. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลักดันของผู้นำชุมชนให้ประชาชนมีความรู้จากสื่อวิทยุเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ต่อประชาชนในชุมชนและในหมู่บ้าน ปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการส่งเสริมความรู้จากสื่อวิทยุเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ คือ บทบาทของสถาบันทางการศึกษาซึ่งอยู่กับหลักสูตรการเรียนรู้อยู่ที่ผนวกกับหลักการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งในทางสังคมที่จะต้องประพฤติปฏิบัติโดยเฉพาะวิชาความเป็นพลเมืองที่ดี วิชาศีลธรรม วิชาประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย และวิชาที่เกี่ยวกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สถาบันทางการเมืองและรัฐธรรมนูญ เป็นต้น รวมถึงการประสานการทำงานกับเครือข่ายทางภาครัฐที่ได้รับการส่งเสริมจากภาคประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมแต่ละครั้งเพื่อให้สามารถทำหน้าที่ในการผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายการขับเคลื่อนชุมชนวิถีพุทธ และการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับ

^{๑๖๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๒ วันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๓ วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๖๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๔ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๕.

หน่วยงานของรัฐที่มีศักยภาพในการกำหนดพฤติกรรม และสามารถจะดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดที่เกิดขึ้นในระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติ^{๑๖๖}

๑๐. การออกเสียงประชามติ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมประชาชนให้มีความรู้จากสื่อวิทยุเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ เพื่อผลักดันจากบุคคลอื่น ซึ่งเป็นการกระตุ้นเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านทางกระแสเชิงพุทธศาสตร์ เพราะหลักทางวัฒนธรรมของประชาชนในจังหวัดเลยเกือบทั้งหมดจะผูกโยงไปด้วยหลักทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นปัจจัยที่ผลักดันเพื่อให้มีการพัฒนาระบบการพัฒนาวัฒนธรรมที่ทันสมัยทันต่อเหตุการณ์และสามารถตรวจสอบได้อย่างถูกต้องเพราะจะต้องมุ่งไปที่การนำหลักพุทธธรรมมาเป็นกรอบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมของประชาชนในชุมชนมากกว่าจะมุ่งไปที่การสร้างวัตถุที่มากจนเกินไป^{๑๖๗}

๑๑. นอกจากปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมให้มีการผลักดันในการพัฒนาวัฒนธรรมแล้วคือการกำหนดค่านิยม ทศนคติทางพุทธศาสตร์ ซึ่งจะต้องกำหนดด้วยประชาสังคมทั้งหมดเพราะประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนาบางครั้งการนำหลักการมีส่วนร่วมในทางสังคมมาใช้กับฝ่ายประชาชนก็ไม่ทราบถึงหลักการดังกล่าว แต่หากฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงเพราะมีการทำประชามติมาก่อนและได้นำหลักทางพระพุทธศาสนาหรือกำหนดให้องค์กรหรือหน่วยงานของรัฐที่มีความเกี่ยวข้องในทางวัฒนธรรมจารีตประเพณีจะต้องบูรณาการหลักธรรมเพื่อการปฏิบัติงานที่เพิ่มประสิทธิภาพให้กับชุมชนหมู่บ้านและฝ่ายประชาชนย่อมรับรู้รับทราบได้ว่า การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐประกอบด้วยหลักพุทธธรรมหรือไม่ ย่อมเป็นการตัดสินใจต่อการพัฒนาวัฒนธรรมให้เข้ามาเป็นผู้นำชุมชนโดยการยอมรับจากประชาชนต่อไป^{๑๖๘}

๑๒. การกระตุ้นผ่านทางหน่วยงานคณะกรรมการวัฒนธรรมประจำจังหวัด และหน่วยงานของรัฐ เพราะบทบาทการปฏิบัติของหน่วยงานเหล่านี้ที่มีผลต่อการคัดเลือกภายหลังจากการนำนโยบายไปปฏิบัติกับท้องถิ่นตามแนวชายแดน แม้ว่าจะได้รับคะแนนมากมาย แต่กระบวนการเหล่านั้นเป็นกระบวนการตรวจสอบอันเนื่องมาจากการทุจริต การซื้อเสียงด้วยเงิน หรือด้วยกิจกรรมทางสังคมที่มีผลต่อคะแนนเสียงเหล่านั้น ซึ่งความเข้มแข็งและประสิทธิภาพในการตรวจสอบบางครั้งก็ไม่สามารถจะแสวงหาหลักฐานการกระทำความผิดได้ เพราะข้อจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่และบุคลากรมีน้อยจึงทำให้การลงพื้นที่การตรวจสอบทำได้ยาก ซึ่งเมื่อมีหน่วยงานภาครัฐปฏิบัติตามกฎหมายควรจะต้องประชาสัมพันธ์ให้ผู้นำชุมชนเพื่อแพร่กระจายข่าวสารไปยังประชาชนเพื่อกำหนดการควบคุมให้มีความซื่อสัตย์สุจริตมากที่สุดและปฏิบัติงานด้วยความเที่ยงตรง เป็นธรรมต่อทุกฝ่าย นโยบายเหล่านั้นจึงจะสมบูรณ์ตามเจตนารมณ์ความต้องการของประชาชนโดยแท้จริง^{๑๖๙}

๑๓. การกระตุ้นเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมผ่านทางสถาบันทางการศึกษาหรือโรงเรียน เพราะสถาบันทางการศึกษาเป็นที่มาขององค์ความรู้พื้นฐานในการส่งเสริมศิลปะวัฒนธรรมอันดีงามทั้งหมด และเป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

^{๑๖๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๕ วันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๖๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๖ วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๖๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๗ วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๖๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๘ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕.

ศึกษาหาความรู้จากสื่อวิทยุเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ หากสถาบันทางศึกษามีอาจจะทำหน้าที่ในการให้ความรู้แก่เด็กเยาวชนและประชาชนทั่วไปได้ในทุกระดับ โดยเฉพาะระดับมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นแหล่งสุดท้ายต่อการเสริมสร้างระบบการพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม อันเป็นระบบการคัดกรองทางพื้นฐานด้านพุทธศาสนา ซึ่งบางแห่งก็มีการจัดอบรมด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมให้กับบัณฑิตที่จะจบออกไปสู่สังคม และออกไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างประชาชน จะต้องมีความรู้อย่างน้อยที่สุดความเป็นพลเมืองที่ดีซึ่งน่าจะอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาทุกระดับและอาจจะต้องมีการประเมินผลทางพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นสถาบันทางการศึกษา ได้มีหลักสูตรการเรียนการสอนตามหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ ตามหลักจรรยาบรรณ ตามหลักวัฒนธรรม และตามหลักพระพุทธศาสนา^{๑๗๐}

๑๔. ปัจจัยที่ส่งเสริมประชาชนมีความรู้จากสื่อวิทยุเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ คือการกระตุ้นผ่านทางสถาบันครอบครัว เพราะสถาบันครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของการให้สิทธิเสรีภาพของคนในครอบครัวผ่านทางสังคมที่หล่อหลอมความรู้สึกนึกคิด และจิตสำนึกที่ดีที่จะตามมาด้วยพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้น การส่งเสริมให้ระบบครอบครัวมีความเข้มแข็งจะต้องมองผ่านกิจกรรมการสร้างให้ครอบครัวมีความอบอุ่นอยู่เสมอ รวมทั้งองค์ความรู้ของบิดามารดาให้มีความรู้ในการเลี้ยงดูบุตรธิดาให้อยู่ในโอวาทของผู้หลักผู้ใหญ่และการเป็นแบบอย่างที่ดี ของผู้บิดามารดา ดังนั้น การจัดโครงการส่งเสริมให้ครอบครัวมีความเข้มแข็งจะแรงกระตุ้นให้เข้าใจในบริบทรอบๆ โดยทางตรงเพราะความเห็นของผู้เชี่ยวชาญพยายามมองไปที่การปลูกฝังการมีส่วนร่วมในสังคมให้กับตัวของเด็กเยาวชนเป็นหลัก^{๑๗๑}

๑๕. และนอกจากนั้นปัจจัยอีกประการคือการกระตุ้นผ่านองค์กรที่เป็นเครือข่ายทางสังคมในการเฝ้าระวังพฤติกรรมทางสังคมที่เข้มแข็ง เพราะเครือข่ายทางสังคมเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชนในพื้นที่ อาจจะต้องสนับสนุนด้านงบประมาณโดยการวางกรอบใหญ่ ๆ เพื่อกำหนดมาตรฐานหลักการส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรมให้กับสังคมว่าควรจะเป็นลักษณะอย่างไร นอกจากนี้การทำงานร่วมกันอาจจะจะต้องมีการประชุมกันบ่อย ๆ มากยิ่งเพื่อปรับยุทธศาสตร์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมสำหรับการดำเนินชีวิตของประชาชนให้เป็นวิถีชีวิตแบบฉบับทางสังคมจังหวัดเลย อีกทั้งมองไปที่การดึงเครือข่ายอื่น ๆ ที่สามารถจะบูรณาการทำงานให้เหมาะสมและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาวัฒนธรรมของประชาชนในจังหวัดเลยต่อไป^{๑๗๒}

๔.๒.๒.๔ เสริมสร้างเครือข่ายและสร้างร่วมมือระหว่างเครือข่าย

๑. ประชาชนในชุมชนรวมถึงคนในหมู่บ้านมีความรู้จากสื่อโทรทัศน์เกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ การกระตุ้นเพื่อการพัฒนาจริยธรรมด้านกายสุจริตอยู่ที่การสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพซึ่งมุ่งเน้นไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ดีไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้กับเยาวชนและประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ คือการกระตุ้นด้วยการใช้ระบบการศึกษาจะเป็นการลงทุนที่ได้ผลในทางปฏิบัติมากที่สุด เพราะเป้าหมายมิได้มองเพียงแค่ภาคทฤษฎีที่ไม่สามารถจะนำมาพัฒนาจริยธรรมให้กับประชาชน แต่การกระตุ้นทางศึกษาตามหลักสูตรที่ควรจะเป็น อย่างเช่น

^{๑๗๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๙ วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๗๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๐ วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๑ วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๕.

วิชาความเป็นพลเมืองที่ดี วิชาศีลธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาจะช่วยให้การพฤติกรรมทางกายของประชาชนเกิดความสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการกระตุ้นให้เกิดการปลูกฝังเพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีตั้งแต่เด็กเล็กๆ ซึ่งอาจจะเริ่มที่ศูนย์เด็กเล็กที่สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและค่อยขยายไปสู่กลุ่มประชาชนอื่น ๆ ต่อไปเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการปฏิบัติต่อกฎหมายเลือกตั้งให้ถูกต้องตามระเบียบข้อบังคับต่างๆ

ประชาชนในหมู่บ้านมีการสนทนาเรื่องวัฒนธรรม ซึ่งมีตั้งแต่ระดับผู้นำชุมชน คือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้สูงอายุ และเยาวชน ดังนั้น ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ในเรื่องของการสร้างพฤติกรรมใหม่ ๆ เกี่ยวกับเรื่องประเพณีวัฒนธรรม จึงเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ดีของเยาวชนและประชาชนทั่วไป จากการเป็นต้นแบบของผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่นั้น และป้องกันค่านิยมที่ผิด ๆ เช่น การสนทนาเรื่องวัฒนธรรมที่ส่งผลด้านลบต่อชุมชน เช่น คุยเรื่องการสร้างวัฒนธรรมในทางการเมืองที่เป็นด้านลบ เช่น การซื้อเสียง มีการโน้มน้าวให้เชียร์พรรคการเมืองที่ตนเองชื่นชอบ มีการตั้งกลุ่มสนทนาทางวัฒนธรรม ประชาชนได้รับข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตโดยเฉพาะกลุ่มวัยกลางคน ส่งผลให้กลุ่มที่มีความรู้ด้านประเพณีวัฒนธรรม คือคนรุ่นเก่าไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตได้เนื่องจากไม่มีทักษะในการใช้เครื่องมือสื่อสาร ความรู้ความเข้าใจของประชาชนชาวบ้านจึงไม่ปรากฏพบเห็นมากเท่าที่ควร^{๑๗๓}

๒. ประชาชนในชุมชนรวมถึงทุกคนในหมู่บ้านได้รับความรู้จากสื่อโทรทัศน์เกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ นำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อการพัฒนาปัจจัยการผลิตต้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางสังคมโดยขั้นพื้นฐาน จึงมุ่งการจะกำหนดนโยบายด้านสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ อันพึงประสงค์ที่ประชาชนจะได้รับ เพื่อเป็นต้นแบบทางสังคมหรือการมุ่งไปสู่การบัญญัติการประพฤติปฏิบัติที่ดี ให้เยาวชนคนรุ่นหลังเอาเป็นแบบอย่าง ทำให้เป็นบรรทัดฐานทางสังคมเดียวกันเพื่อกำหนดเป็นหลักสูตรสำหรับการฝึกฝนให้ประชาชนเกิดความเข้าใจในหลักการตามนโยบายสาธารณะ บางครั้งการกำหนดเงื่อนไขอาจจะไม่ได้รับการตอบสนองมากเท่าที่ควร แต่การปลูกฝังในลักษณะการปฏิบัติให้ถูกโย่งไปในส่วนของวัฒนธรรมชุมชนที่ถูกต้องเหมาะสมกับสังคมนั้น ๆ และอย่างน้อยการใช้บรรทัดฐานทางการปฏิบัติให้ถูกจะช่วยให้ประชาชน เด็กเยาวชนเกิดความรักในความเป็นท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการใช้วัฒนธรรมทางการประพฤติปฏิบัติจะเป็นการกระตุ้นคุณธรรมของประชาชนในระบบการพัฒนาวัฒนธรรมทุกครั้งต่อไปการสร้างวัฒนธรรมปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทน ผ่านระบบหวัคะแนนมีทุกระดับการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ ถือว่าเมื่อมีเงินสังคมจะยอมรับจึงเอาเงินเป็นตัวตั้งจึงทำให้วิถีความเป็นอยู่ของประชาชน เยาวชน และรวมทั้งการกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองเปลี่ยนแปลงไป ทั้งความสามัคคี ทั้งการมีส่วนร่วม ทั้งการอ่อนน้อมถ่อมตน และระเบียบวินัยของสังคมเริ่มที่จะอ่อนลงไป อย่างเห็นได้ชัดเจน รวมทั้งความหลังไหลของวัฒนธรรมการเมืองแบบซื้อเสียงกระจายอยู่ทั่วทุกมุมหญ้า ทำให้ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมเก่าไม่ค่อยที่จะส่งเสริมกันมากนักความเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้เฒ่ามีน้อยโดยเฉพาะระบบการศึกษาระดับพื้นฐานด้านจิตใจ ความรู้ ความเข้าใจหรือความเป็นผู้ที่มีหลักธรรมาภิบาลการเมืองบางคนแทบจะหาไม่ได้^{๑๗๔}

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๒ วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๓ วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๕.

๓. ประชาชนในชุมชนรวมถึงคนในหมู่บ้านได้รับความรู้จากสื่อโทรทัศน์เกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ มีการกระตุ้นเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นในจิตสำนึกเป็นการนำเอาสถาบันชาติ สถาบันทางพระพุทธศาสนา และสถาบันของพระมหากษัตริย์มาเป็นกรอบทางความคิดเพื่อสร้างความมั่นคงแห่งจิตให้ระลึกถึงสิ่งดีงามที่เกิดจากสถาบันหลักของสังคมไทย ให้เป็นหลักชัยแห่งความเคารพและประพฤติปฏิบัติตนเองที่ดีด้วยความเป็นพลเมืองของชาติไทย ซึ่งทางชุมชนและหมู่บ้านจะต้องจัดกิจกรรมเพื่อเทิดทูลสถาบันอย่างสม่ำเสมอพร้อมการนำแนวคิดต่าง ๆ ไปสู่ประชาชนเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีงาม และถูกต้อง โดยเฉพาะหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อสร้างจิตสำนึกและปลูกฝังให้ประชาชนจะมีจิตสำนึกออกมาขับเคลื่อนนโยบายด้านการพัฒนาวัฒนธรรมและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมทุกครั้งถ้าหากมีโครงการหรือการจัดกิจกรรมให้มีขึ้น ผู้เชี่ยวชาญบางกลุ่มมีความเชื่อว่าการสนทนาเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวกับนโยบายชายฝั่งในชุมชนในหมู่บ้านของกลุ่มประชาชนเป็นเรื่องการซื้อเสียงในช่วงที่มีการจัดการเลือกตั้ง เพราะบริบททางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี จึงทำให้ง่ายต่อการเข้าถึงของกลุ่มพรรคการเมือง และประเด็นสำคัญตัวละครหลักจะเป็นหัวคะแนนที่เอื้ออำนวยในการสื่อสารทางการเมืองกับประชาชน ส่งผลให้ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ที่มีความเชื่อมั่นและเชื่อถือหัวคะแนนจึงเป็นไปได้ว่า หากสามารถจะปรับรูปแบบการสร้างวัฒนธรรมในระบอบประชาธิปไตยให้ประชาชนไม่ขายเสียงต้องเริ่มที่พรรคการเมืองและหัวคะแนนห้ามมิให้มีการซื้อเสียง แต่อาจจะมีการส่งเสริมจริยธรรมได้ตามความเหมาะสมสำหรับชุมชนที่มีความต้องการของชุมชนนั้น ๆ^{๑๗๕}

๔. การกระตุ้นเป็นปัจจัยในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการให้ความรู้จากสื่อโทรทัศน์เกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ โดยผ่านการปลูกฝังเด็กเยาวชน และศูนย์เด็กเล็กที่อยู่ในสังกัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐที่มีความเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรม โดยการจัดหลักสูตรการปลูกฝังการส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรม มีการให้ความรู้อย่างต่อเนื่องในลักษณะชั้นนำประกอบกับเหตุผลที่สามารถจะสื่อสารไปยังเด็กและเยาวชนรวมทั้งการจัดอบรมเป็นครั้งคราวเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การปฏิบัติกิจกรรมทางสังคมให้เด็กและเยาวชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น และเพื่อการฝึกภาคปฏิบัติจริง อย่างเช่น ความเสียสละ การสัจมาคารวะ ความอดทน ความกตเวทีกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ สืบไป ในเบื้องหน้า เด็กและเยาวชนเหล่านี้ก็จะเป็นเสาหลักในการพัฒนาวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและหมู่บ้านต่อไป ประชาชนในชุมชนรวมถึงคนในหมู่บ้านตามแนวชายแดน มีการติดตามข่าวสารการสร้างวัฒนธรรมอยู่เป็นประจำ เมื่อมีจัดประชุมปรึกษาหารือภายในหมู่บ้านและในระดับท้องถิ่นรวมไปถึงระดับชาติ ประชาชนในพื้นที่ตามแนวชายแดนจะให้ความสนใจในการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมในท้องถิ่น ติดตามโครงการและกิจกรรมต่างๆที่ตนเองชื่นชอบและมีความหวังว่าการพัฒนาวัฒนธรรมหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชน^{๑๗๖}

๕. ปัจจัยการส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรมโดยการกระตุ้นด้วยการส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทย ภายใต้พื้นฐานระบอบประชาธิปไตยมีเสรีภาพ ความเสมอ

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๔ วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๗๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๕ วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๕.

ภาคอย่างถูกต้องและเชื่อถือได้ เพราะสังคมไทยในจังหวัดเลยจะมีวัฒนธรรมที่งดงามมากมาย รวมทั้งองค์ความรู้ทางวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์ชนชาติ ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเลย และหน่วยงานภาครัฐต่างๆ มีการสนับสนุนการรื้อฟื้นประเพณี วัฒนธรรมเก่า ๆ ขึ้นมาเพื่อกำหนดกิจกรรมทางสังคมให้มากขึ้นพร้อมการสร้างระบบการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่เป้าหมายให้เห็นถึงความสำคัญ และความจำเป็นในการปลูกฝังค่านิยม ทศนคติที่พึงงามของสังคม นอกจากนี้การรื้อฟื้นวัฒนธรรมดังกล่าวน่าจะต้องอาศัยสถาบันทางการศึกษาเข้ามาชี้แนะแนวทางให้กับชุมชนหมู่บ้านรวมทั้งหน่วยงานภาครัฐเพื่อความถูกต้อง และสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ประชาชนในชุมชนรวมถึงคนในหมู่บ้านตามแนวชายแดน มีการรับรู้ข่าวสารทางด้านวัฒนธรรม นอกจากติดตามดูข่าวสารในทางารเมืองตามสื่อต่างๆ แล้ว ยังมีการติดตามข่าวสารทางด้านประเพณีวัฒนธรรม ผ่านสื่อต่างๆ อาทิ เช่น โทรศัพท์ วิทยุชุมชน และสื่อออนไลน์ทุกประเภท นอกจากนี้ยังมีการรับรู้ข่าวสารทางด้านวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น จากผู้นำชุมชนมีกำนันผู้ใหญ่บ้านจะประกาศเสียงตามสาย ตามที่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากอำเภอก็จำนำข่าวสารบอกกล่าวเล่าต่อให้ประชาชนในหมู่บ้านของตนเองได้รับรู้ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องในการพัฒนานโยบายขึ้นพื้นฐานอันพึงประสงค์ที่ประชาชนจะได้รับ^{๑๗๗}

๖. การกระตุ้นเพื่อการส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรม ของประชาชนผ่านองค์กรพระพุทธศาสนาเป็นการนำเอาจุดแข็งทางสังคมไทยมาสร้างเป็นระบบการกระตุ้นไปสู่ประชาชน ซึ่งจะต้องได้รับการสนับสนุนร่วมกับหน่วยงานของรัฐและประชาชนที่อยู่ในชุมชนและหมู่บ้านเป็นสำคัญอย่างอิสระโดยวางพื้นที่ไปที่จิตใจให้เข้มแข็งต่อความต้องการหรือเห็นลากสักการะมากกว่าจริยธรรม เพราะบางครั้งการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นย่อมทำให้จิตใจของประชาชนอ่อนแอลงไปอย่างมาก ดังนั้น การสร้างระบบการรับรู้ และเรื่องบุญบาปในการกระทำความผิดที่ร้ายแรง ซึ่งการรับรู้ และการเรียนรู้ดังกล่าวอาจจะทำได้ง่ายโดยการบรรยายธรรม หรือเทศนาธรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น ประชาชนในหมู่บ้านมีความเชื่อที่ว่าสื่อต่างๆ คือปัจจัยหลักของการให้ข้อมูลทางวัฒนธรรม จึงทำให้ประชาชนมีความเชื่อในเรื่องของสื่อที่เป็นผู้กระจายข่าวในทางารเมืองให้ประชาชนรับรู้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทางวัฒนธรรมอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้เข้าถึงประชาชนได้ง่าย ก็คือ สื่อประเภทต่างๆ จะเห็นได้ว่าสื่อทางทีวีจะมีรายงานเหตุบ้านการเมืองทุกวันเป็นประจำอยู่แล้ว ประชาชนจะรับรู้ข่าวสารทางารประเพณีวัฒนธรรมและเชื่อมั่นในข่าวท้องถิ่นที่มีการกระจายข่าวตามภูมิภาคและท้องถิ่นมากที่สุด คือ สื่อ ประชาชนผู้รับรู้ข่าวสารทางวัฒนธรรมจะมีความเชื่ออย่างมากและก็จะติดตามข่าวช่องดังกล่าวอยู่เป็นประจำ และนอกจากนั้นแล้ว ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ของประชาชนในข่าวด้านวัฒนธรรมต่างๆจะเป็นในเรื่องการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆภายในจังหวัด ที่มีความเกี่ยวข้องกับประเพณีอันดีงาม เพราะประชาชนได้เข้ารับฟังมีหลากหลายเพศอายุและการศึกษา จึงทำให้ประชาชนกล้าเผชิญกับความจริง กิจกรรมและโครงการส่งเสริมศิลปะวัฒนธรรมที่ได้จัดให้มีขึ้น เช่น โครงการส่งเสริมการจัดงานเทศกาลศิลปะสายหมอกและดอกไม้ เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดเลยเป็นที่รู้มากขึ้น^{๑๗๘}

^{๑๗๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๖ วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๗๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๗ วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๕.

๗. การส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรมผ่านช่องทางการสื่อสารทางการเมือง จะเห็นได้ว่าหน่วยงานภาครัฐพยายามผลักดันให้ระบอบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อยู่บนพื้นฐานในกิจกรรมของประชาชนที่มีการแลกเปลี่ยนทางการสื่อสารทางการเมือง เป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องต่อการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทศนะ และความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ทางการเมืองระหว่างบุคคล เป็นกระบวนการพิเศษที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง และทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมการเมือง เป็นกิจกรรมที่แพร่หลายทั่วไป แต่การสื่อสารทางการเมืองยังต้องคำนึงถึงหลักพื้นฐานการพัฒนาวัฒนธรรมของท้องถิ่นควบคู่ไปด้วย เพราะประชาชนยังมีความรักและความหวงแหนในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมแบบร่วมสมัย๗. การรับฟังความคิดเห็นในเรื่องการสนทนาจากคนอื่น เมื่อเปิดใจแล้วควรฟังอย่างตั้งใจ เช่นถ้าสมมติวันนี้เราทำงานมาหนักมากแล้วมีคนรับฟังเรารู้สึกดีมาก ขณะเดียวกันลองนึกถึงสถานการณ์ที่ถูกกำลังโทรทัศน์ดูข่าวด้านประเพณีวัฒนธรรมพ่อแม่เข้าไปเห็น สอนเขาเลย แม้จะตั้งใจหวังดีอยากสอน ทว่าฝ่ายลูกที่อยากจะบ่น อยากจะเล่าจะคุย สุดท้ายก็เลยเลือกไม่คุย เพราะพูดแล้วมีแต่ผลลบ พูดแล้วเจ็บ ใครอยากจะพูด ฉะนั้นการรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นรวมถึงคนในครอบครัว เพราะหลายคนคิดว่าการได้ยินเท่ากับการฟัง แต่จริงๆ การฟังนั้นลึกซึ้งกว่าแค่ได้ยิน ประกอบกับหลายๆ ครั้งเหมือนฟังเพื่อที่จะได้พูดต่อไม่ใช่การฟังอย่างแท้จริง แต่ถ้าเราฟังแล้วเข้าใจว่าอีกฝ่ายกำลังรู้สึกอะไร เขากำลังจะสื่อสารและแสดงออกอะไรกันแน่ จะพบว่าข้อความเดียวกันบางทีเขาสื่อความหมายไม่เหมือนกันโดยเฉพาะเรื่องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พยายามให้เป็นวัฒนธรรมภายในครอบครัวอาจเป็นเรื่องละเอียดอ่อนควรสนทนาและโต้ตอบอย่างมีศิลปะ^{๑๗๙}

๘. และนอกจากนั้นประชาชนในพื้นที่ซึ่งมีความเข้าใจถึงลักษณะการสื่อสารทางการเมืองเป็นกิจกรรมที่เผยแพร่ทั่วไปและเป็นการทำหน้าที่ทั้งหลายของระบบการเมืองมีกระบวนการที่เสริมสร้างให้ประชาชนมีความเข้าใจและรู้ถึงสังคมชุมชนเกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันในระบบการเมืองเดียวกันมีการสร้างโครงข่ายผลประโยชน์ที่เป็นกิจกรรมของชุมชนในหมู่บ้าน และการประสานประโยชน์การสร้างกฎการประยุกต์ใช้กฎและการปรับเปลี่ยนกฎล้วนดำเนินไปโดยการสื่อสารทางการเมืองเป็นเครื่องมือ แต่อย่างไรก็ตามโครงการส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นของสำนักงานวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดเลย ยังเป็นโครงการดีที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมผ่านช่องทางการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำระดับจังหวัดตลอดจนผู้นำระดับท้องถิ่นนั้นๆ ในเมื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ต้องคุย แต่จะคุยอย่างไร เมื่อมีการนำเสนอข่าวเรื่องหนึ่งให้ตั้งสติ และวางใจสงบเปิดใจรับฟังซึ่งกันและกัน พอสมองส่วนอารมณ์สงบ สมองส่วนความคิดจะทำงานมากขึ้น คนเห็นต่างเห็นหลากหลายชวนกันมานั่งคุยเลยว่าชาวนี่จริงมากแค่ไหน อะไรคือสิ่งที่ทำให้เราจริง คิดว่าจริงก็เปอร์เซ็นต์ และไม่จริงก็เปอร์เซ็นต์ ถ้าจริงแล้วจะมีทางออกหรือทิศทางไปต่ออย่างไร การสนทนาทางด้านการพัฒนาวัฒนธรรมที่ประชาชนสนทนากับบุคคลอื่นที่ไม่รู้จักมักคุ้นควรคิดวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วน^{๑๘๐}

^{๑๗๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๘ วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๘๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๙ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๕.

๙. ลักษณะการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมประจำจังหวัดผ่านการสื่อสารของผู้นำท้องถิ่นที่ควรจะเป็น คือมีลักษณะเป็นระบบของการแพร่ข่าวสารจากสื่อต่างๆ ไปยังสมาชิกของสำนักงานวัฒนธรรมประจำจังหวัดและสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดจึงเป็นแบบแผน หรือกระบวนการแพร่ข่าวทางการพัฒนาวัฒนธรรมและการส่งเสริมทางด้านหลักพุทธศาสนา ระหว่างสมาชิกกับหน่วยต่างๆ ในระบบความต้องการของประชาชน หรือมีบทบาทเป็นตัวกลางระหว่างประชาชนกับรัฐบาล โดยเป็นช่องทางในการเสนอข่าวสารข้อมูลทางวัฒนธรรมและหลักธรรมทางพุทธศาสนาต่างๆ ที่เกี่ยวกับการตัดสินใจ และนโยบายของรัฐบาลให้ประชาชนได้รับรู้ ขณะเดียวกัน ก็เป็นกระบวนการในการนำเอาข้อเรียกร้อง และความต้องการของประชาชนไปสู่รัฐบาลที่จะกำหนดนโยบายและตัดสินใจให้สอดคล้อง และสนองตอบความต้องการของประชาชน ๙. การให้พื้นที่ประชาชนในการสนทนาในทางวัฒนธรรม คือการที่เราอนุญาตให้อีกฝ่ายได้มีโอกาสทำหรือได้เชื่อในแบบที่เขาอยากจะเป็น ต้องเหลือพื้นที่ให้กันบ้าง ให้ได้แสดงออกอย่างเหมาะสม ถ้าทุกอย่างถูกบังคับกำกับ ผลที่ได้อาจจะแสดงออกในเชิงลบ การฝึกรู้กับความแตกต่าง ยอมรับว่าความแตกต่างคือเรื่องปกติ มองว่าความหลากหลายเป็นเรื่องสวยงาม การฝึกรู้กับความแตกต่างเป็นเรื่องที่ต้องทำซ้ำๆ เพื่อให้เกิดเป็นความชำนาญ กลายเป็นทักษะ จนกลายเป็นตัวเราโดยที่ไม่ต้องฝึกแล้วในตอนท้าย ซึ่งเรื่องการสนทนาทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ต้องให้อีกฝ่ายได้มีพื้นที่ในการพบปะพูดคุยอย่างเปิดเผย และกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นต่อหน้าสาธารณะด้วยความสัตย์จริง นำมาสู่การกำหนดนโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ของชุมชนและประชาชนเป็นลำดับต่อไป^{๑๘๑}

๑๐. ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทนผ่านช่องทางการสื่อสารทางวัฒนธรรมอันดีงาม การสื่อสารทุกรูปแบบที่ดำเนินโดยนักการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องทางวัฒนธรรมหรือสำนักพุทธศาสนาโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่เจาะจงเพื่อผลประโยชน์ต่อตนเองและกลุ่มพวกพ้องผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงคือประชาชน นอกจากนั้นการสื่อสารที่สื่อมวลชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐส่งถึงนักการเมืองปราศจากการตรวจสอบความถูกต้อง ทำให้ช่องทางการสื่อสารด้านวัฒนธรรมและหลักพุทธศาสนามีกระบวนการที่สลับซับซ้อนหลายขั้นตอน ประชาชนไม่ได้รับความจริงใจมากเท่าที่ควร และกิจกรรมการสื่อสารที่สื่อมวลชนนำเสนอเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมเป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบอาจต้องมาคำนึงถึงหลักความถูกต้องการแสดงความคิดเห็นเชื่อว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาและส่งเสริมนโยบายแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจะเห็นได้ว่าตลอดระยะเวลาในรอบสิบปีที่ผ่านมา การเลือกปฏิบัติเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่นนั้น สามารถกระทำได้โดยไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ดังนั้น หากทุกภาคส่วนมีความประสงค์ที่จะแก้ไขปัญหาคือความไม่เป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำอันเป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของสังคมตามแนวชายแดนในปัจจุบัน ทางออกประการหนึ่งของปัญหานี้คือการนำหลักความเสมอภาคมาใช้เป็นเครื่องมือทางกฎหมายในการกระจายความเป็นธรรมในสังคม เพราะส่วนหนึ่งประชาชนยังมีความเชื่อว่าตนยังไม่มีสิทธิเสรีภาพในการเข้าไปมีส่วนในการกำหนดนโยบายสาธารณะระดับหมู่บ้าน ระดับท้องถิ่น จนถึงระดับชาติ ได้อย่างแท้จริง^{๑๘๒}

^{๑๘๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖๐ วันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๘๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๕.

๑๑. ประชาชน คือการใช้วาทวิทยา การโฆษณาชวนเชื่อผสมผสานในการสื่อสารเพื่อผลสัมฤทธิ์ทางด้านวัฒนธรรม และการสื่อสารผ่านช่องทางสื่อโทรทัศน์และวิทยุยังทำหน้าที่สร้างทัศนคติทางวัฒนธรรมที่คับแคบ ในรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ ไฟร์ฟ้า หรือไฟร์ฟ้ามีส่วนร่วม สร้างความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบอำนาจนิยม ประชาธิปไตยแบบไทยๆ ข้ามไม่พ้นการเมืองแบบน้ำเน่า การทุจริตคอร์รัปชัน การสมคบคิดระหว่างผู้มีอำนาจกับนายทุนแย่งชิงทรัพยากรงบประมาณ และทรัพยากรธรรมชาติจากประชาชน โดยอ้าง ทำเพื่อชาติ หรือ เพื่อความมั่นคง เป็นสำคัญ ประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจาก วากรรมการเมืองนี้๑๑. ประชาชนมีการปฏิบัติตนให้ความร่วมมือ มีความเชื่อว่าระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขสามารถสร้างความกลมเกลียวเหนียวแน่นให้กับประชาชนคนในชาติได้อย่างเหมาะสม เพราะประชาชนผู้ที่อยู่ในระดับการศึกษาปานกลางจะมองหลักสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคเป็นหลักที่สำคัญที่สุดของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และในแง่หนึ่งกล่าวได้ว่าเป็นหลักการสำคัญของสังคมชุมชนและมนุษยชาติต้องประพฤติดุปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะยากดีมีจน ถ้าหากขึ้นชื่อว่าอยู่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยเดียวกันความเท่าเทียมกันต้องอยู่บนพื้นฐานหลักความถูกต้องนำมาซึ่งความสมานสามัคคีกลมเกลียวกัน เมื่อทุกคนให้ความเคารพยึดหลักกฎกติกาทางสังคม การพัฒนานโยบายที่เป็นสาธารณะและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมตามแนวชายแดนประชาชนก็สามารถเข้าถึงนโยบายในด้านการพัฒนาได้อย่างง่าย^{๑๔๓}

๑๒. มีการอบรมส่งเสริมความรู้ในเรื่องการพัฒนาหมู่บ้านให้ส่วนราชการเป็นเจ้าหน้าที่หลักในการส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรม ที่สามารถพูดคุยปะทะแลกเปลี่ยนทัศนคติได้ ซึ่งจัดให้มีการฝึกอบรมให้ผู้นำชุมชนได้พบปะสังสรรค์กันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และกัน ให้ประชาชนมีความรู้ในการครองชีพจัดตั้งหน่วยครูอาสาพัฒนาชุมชน เช่นผู้นำท้องถิ่น ครูในโรงเรียน ผู้ใหญ่บ้าน จัดหาอุปกรณ์การสอน สถานที่ ทดสอบความรู้ความสามารถจากการดำเนินชีวิตในสังคม ใส่ใจในรายละเอียดต้องรู้จักว่าควรบริหารอย่างไร มีอะไรบ้าง รู้ว่าจะต้องกระทำเหตุอันอย่างไร ตามหลักการอย่างไรให้นำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ เพื่อให้ประชาชนเกิดความพอใจในชุมชน รวมไปถึงผู้บริหารในชุมชน ผู้เข้าร่วมจะต้องรู้จักเหตุรู้จักหลักนำไปใช้ได้ ซึ่งมีการส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรม ในชุมชนผ่านประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมโดยแท้จริง ประชาชนในพื้นที่ตามแนวชายแดนทุกคนปฏิบัติตนและคิดว่าการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม ทำให้ได้ผู้แทนที่ถูกต้องตามแนวคิดของประชาธิปไตยอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยรวม กล่าวได้ว่าถ้าหากการเลือกตั้งมีความบริสุทธิ์ยุติธรรม ผู้แทนของประชาชนซึ่งเป็นตัวแทนที่จะเข้าไปทำหน้าที่แทนประชาชนจะทำงานด้วยความโปร่งใสถูกต้อง โดยมีหลักประชาธิปไตยอยู่บนพื้นฐาน และเชื่อว่าทุกคนมีความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยในขั้นต้นด้วย เช่น เชื่อว่าทุกคนมีสิทธิที่จะเลือกนับถือและศรัทธาคำสอนของศาสนาและลัทธิอื่นใด ตราบเท่าที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อผู้อื่น หรือผิดศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นภัยต่อสังคม บุคคลซึ่งมีความแตกต่างในทางเพศ เช่น เพศชาย และเพศหญิง ย่อมมีความเสมอภาคกัน และบุคคลที่เป็นเพศหญิงก็ย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกับเพศชายในส่วนที่ไม่ขัดต่อธรรมชาติ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคนี้ยังรวมไปถึงภาระของรัฐและของสังคมโดยรวมที่ต้องให้ความสำคัญและคุ้มครองกับบุคคลที่

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๕.

เสียเปรียบ เมื่อประชาชนมีความคิดที่ลึกซึ้งมองการพัฒนาวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น เป็นพื้นฐานสำคัญ มาจากระบบการเลือกตั้งได้ผู้นำชุมชนที่เป็นประชาธิปไตยและสิ่งต่างๆจะเป็นผลพวงตามมา^{๑๘๔}

๑๓. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทางวัฒนธรรมผ่านช่องทางการสื่อสาร การขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นเชิงพุทธ โดยคือหลักการความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของ ชุมชนที่ตนกำลังจะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ความต้องการของประชาชน สื่อสารให้ประชาชน เข้าใจโดยแท้จริงเกี่ยวกับกิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐกำลังดำเนินการ จัดกิจกรรมที่ไหน เมื่อไหร่ ใคร คือผู้ได้รับประโยชน์โดยแท้จริง มีการกำหนดเป้าหมายอย่างไร กิจกรรมที่ตนกำลังทำอยู่ในขณะนี้เมื่อ ทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้างเป็นผลดีหรือผลเสียอย่างไร เพื่อประสงค์ประโยชน์ที่จะบรรลุถึงผลที่ เรากำหนดเป็นเป้าหมายแห่งชีวิตได้อย่างไร ประชาชนมีความเชื่อว่าประชาธิปไตยต้องคำนึงถึงเสียง ส่วนใหญ่ของประชาชนเพื่อให้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคสามารถธำรงได้ในทางปฏิบัติ เช่น บุคคลผู้สูงอายุ บุคคลที่มีความพิการทางร่างกาย บุคคลที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในฐานะ ที่เสียเปรียบ ย่อมจะมีสิทธิในการที่จะได้รับนโยบายสาธารณะและการสนับสนุนเป็นพิเศษด้วย มาตรการต่างๆ เช่น คนพิการย่อมได้รับสิทธิในการที่จะมีการจัดที่ทางเพื่อให้เกิดความสะดวกในการ เดินทาง เช่น ที่ทางสำหรับผู้ที่นั่งรถเข็นสามารถเข้าอาคารได้ ขึ้น-ลงยานพาหนะได้ และมีห้องสุขาซึ่ง จัดขึ้นเป็นพิเศษสำหรับที่มีความพิการทางร่างกาย มีทางเดินพิเศษสำหรับผู้พิการทางสายตา เป็นต้น บุคคลเหล่านี้มีสิทธิที่จะได้รับการสงเคราะห์จากรัฐ หรือจากบริษัทเอกชนที่ดำเนินกิจกรรมอันเป็น การบริหารสาธารณะ ถึงแม้บุคคลเหล่านี้จะไม่มีโอกาสได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นใน กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมต่างๆ ในลักษณะที่เป็นกายภาพ แต่หลักประชาธิปไตยโดยแท้ต้องเคารพ และให้สิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน และเป็นนโยบายการบริหารการจัดการสาธารณะที่กลุ่มเหล่านี้จะได้ ร่วมและได้รับประโยชน์^{๑๘๕}

๑๔. ประชาชนในชุมชนมีการปฏิบัติตนรวมถึงคนในหมู่บ้านมีการสนทนาเรื่องการพัฒนา วัฒนธรรมผ่านช่องทางการสื่อสารของผู้นำชุมชนกับประชาชน พอพูดถึงเรื่องของความแตกต่าง ในทางวัฒนธรรม หลายคนก็ไม่อยากจะพูดคุย โดยเฉพาะเรื่องของการนำหลักพุทธศาสนาเข้ามา เกี่ยวข้องในการดำเนินนโยบาย เพราะหวั่นจะนำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้ง เรื่องพุทธศาสนาเป็นเรื่อง ที่ละเอียดอ่อน ทว่าในปัจจุบันการพัฒนาวัฒนธรรมตามหลักพุทธศาสนาจะมีอยู่ในทุกระดับ ในทุกๆ วัย โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่ให้ความสนใจเรื่องของการพัฒนาวัฒนธรรมตามแนวพุทธอย่างมาก จึง หนีไม่พ้นที่จะมีบทสนทนาเรื่องความคิดเห็นทางด้านพุทธศาสนาและวัฒนธรรม แต่จะคุยกันในเรื่อง ความแตกต่างพร้อมกับรักษาความสัมพันธ์เอาไว้ด้วย การพูดคุยเรื่องศาสนาจะเป็นลักษณะ ความคุ้นเคยกันระหว่างกลุ่ม ระหว่างบุคคลที่มีความสนใจในทางพุทธศาสนา เพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิด ใหม่ๆ นำมาซึ่งการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ท่านปฏิบัติตนและเชื่อว่าประชาธิปไตยต้องคำนึงถึง เสียงส่วนใหญ่ของประชาชน เพราะสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคที่กล่าวมาแล้วนี้ ถ้าจะกล่าว โดยสังเขปก็ได้แก่ ความเสมอภาคที่เป็นประชาชนภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งหมายความว่าทุกคนที่เกิดมาเป็นคนไทยย่อมมีความเสมอภาคกัน ในการเป็นประชาชน หรือความเสมอภาคต่อกฎหมาย และความเสมอภาคทางการเมือง ทุกคนไม่ว่า

^{๑๘๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๘๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๕.

จะมีฐานะทางสังคมต่างกันอย่างไรก็มีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือความเสมอภาคทางกฎหมายและทางการเมือง ดังนั้น หลักประชาธิปไตยต้องคำนึงถึงเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนและเคารพการตัดสินใจเสียงส่วนน้อย โดยอยู่บนพื้นฐานหลักความชอบธรรมศีลธรรมของบ้านเมืองเป็นที่ตั้ง เมื่อระบบการปกครองอยู่บนพื้นฐานกฎกติกาทางสังคม ชุมชน สังคมตามแนวชายแดนก็พึงได้รับสิทธินั้นอย่างเท่าเทียมกัน^{๑๔๖}

๑๕. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางพุทธศาสนาผ่านการสนทนากับคนในครอบครัวคือการเปิดใจเพื่อแลกเปลี่ยนประเด็นในทางความเชื่อหลักพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอยู่ในกรอบความถูกต้อง การเปิดใจ ขั้นตอนที่สำคัญที่สุดเปรียบเหมือนการติดกระดุมเม็ดแรก ถ้าติดถูกก็ไปต่อได้ ต้องเข้าใจก่อนว่าชีวิตของเราไม่ได้มีแค่เรื่องศาสนาเท่านั้น แต่ก็ได้หมายความว่าเราจะไม่คุยเรื่องศาสนาเลยเพราะไม่ใช่เรื่องของเรา การเปิดใจจึงเป็นการยอมรับว่าชีวิตเรามีทั้งเรื่องถูกใจบ้าง ไม่ถูกใจบ้าง นี่คือการปกติในครอบครัวควรเปิดใจยอมรับก่อนว่าลูกของเรากำลังเติบโต เขาเป็นยุคไหน เขาเป็นคนวัยไหน เราเลี้ยงเขามาจนเขาเก่งและคิดเองได้ ต้องชื่นชมเขา ชื่นชมตัวเองด้วยว่าเลี้ยงลูกมาดี ขณะเดียวกันเด็กก็ต้องเปิดใจว่า พ่อแม่เขาไม่ได้โหดมาพร้อมกับเรา จะให้มาคิดเหมือนกันก็คงไม่ถนัดนัก หากในครอบครัวอยากคุยกันเรื่องนี้ก็ต้องเปิดใจเชื่อมโยงความสัมพันธ์กันก่อน โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่เด็กสมัยใหม่ที่มีการพัฒนาการเรื่องความเชื่อและศรัทธา ท่านปฏิบัติตนและมีความเชื่อไว้ในระบอบการปกครองประชาธิปไตยประชาชนทุกคนมีเสียงหนึ่งเสียงเท่าเทียมกัน และนำผาสูกมาสุมลรวม ประชาชนคนในพื้นที่จังหวัดเลย เชื่อในสิทธิโดยธรรมชาติ ในฐานะที่มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ ย่อมมีสิทธิที่จะมีสิทธิเสรีภาพดังกล่าวดได้ และแม้จะต้องอยู่กันเป็นชุมชนภายใต้การปกครองบริหารที่เรียกว่ารัฐนั้น รัฐหรือตัวแทนของรัฐคือรัฐบาล หรือกลไกการบริหารที่เรียกว่าระบอบราชการ หรือรัฐการ ก็ตาม จะไม่มีอำนาจในการออกกฎหมายและกฎเกณฑ์อันใดที่จะละเมิดต่อสิทธิขั้นมูลฐานดังกล่าว เช่น การจับคนไปกักขังโดยไม่มีเหตุผลและไม่มีอำนาจตามกฎหมาย เพราะมีความเชื่อที่ว่า การอยู่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยคือการนำผาสูกมาสุมลรวมของชุมชน การจัดกิจกรรมต่างๆภายในชุมชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนสามารถจัดกิจกรรมนั้นได้ หากกิจกรรมนั้นไม่ก่อให้เกิดความวุ่นวายและเดือดร้อนคนในสังคม ไม่ผิดศีลธรรมอันดีงาม ไม่ผิดกฎหมายบ้านเมือง^{๑๔๗}

๔.๒.๓ เสนอรูปแบบการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย โดยการมีส่วนร่วม

๔.๒.๓.๑ กระบวนการสร้างรูปแบบวัฒนธรรมเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนของชุมชน

๑. ประชาชนมีการปฏิบัติตนให้ความร่วมมือ มีความเชื่อว่ากระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตยสามารถสร้างความกลมเกลียวเหนียวแน่นให้กับประชาชนคนในชุมชนได้อย่างเหมาะสม และประชาชนมีความเชื่อและความศรัทธาในสถาบันศาสนา ยอมรับในกฎกติกาบ้านเมือง

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๕.

ถึงแม้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น อาจจะมีข้อจำกัดบางประการ แต่กระบวนการสร้างวัฒนธรรมภายในท้องถิ่นก็ยังมี การดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพราะประชาชนยังมีความหวังและเชื่อว่าสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่มีข้อจำกัด บางประการจะกลับมาคืนอำนาจสูงสุดให้กับประชาชนอีกครั้ง กระบวนการสร้างวัฒนธรรมเพื่อยกระดับ ตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธเป็นกิจกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการและแผนการใช้จ่ายงบประมาณ รายจ่ายประจำปีของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด เพื่อตระหนักรู้ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่าง มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล รวมถึงบทบาทหน้าที่ของราชการ พนักงานราชการและลูกจ้างใน สังกัดสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย^{๑๘๘}

๒. ประชาชนมีการปฏิบัติตนโดยเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างวัฒนธรรมเพื่อ ยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดนของชุมชน ซึ่งประชาชนในชุมชนมีแนวความคิด แบบส่วนร่วมว่าการยกระดับนโยบายของชุมชนจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยส่วนรวม ประชาชน ยังยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยและยังยึดหลักความถูกต้องยุติธรรม เพราะประชาชนมีความเชื่อ สนิทใจในการทำหน้าที่ของผู้นำที่มาจากฐานเสียงของประชาชน เพราะผู้นำดังกล่าวกล้าตัดสินใจมี ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ บริหารสาธารณะ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ยังมีวัฒนธรรมจังหวัด ที่จะเข้ามาทำงานจะเป็นคนดีมีศีลธรรม ยอมรับฟังเสียงประชาชน กระบวนการในการพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อชุมชนและเข้าถึงประชาชนโดยแท้จริง^{๑๘๙}

๓. กระบวนการสร้างวัฒนธรรมเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดน ประชาชนจะเล็งเห็นความสำคัญในกระบวนการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และให้ความร่วมมือกับ เจ้าหน้าที่ของรัฐผ่านกระบวนการชักจูงจากผู้นำชุมชน มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศมนตรี นายก องค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนกลุ่มแม่บ้าน เมื่อมีผู้นำชุมชนต่างๆได้ออกมาขอความร่วมมือ ประชาชนในหมู่บ้านหรือในท้องถิ่นที่ตนเองอยู่ก็จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เพราะประชาชนมี ความเชื่อที่ว่าเมื่อพลังของประชาชนที่ออกมาขับเคลื่อนในการสร้างนโยบายการพัฒนาชุมชนมีคน จำนวนมากจะเป็นการดี ซึ่งการยอมรับในกติกาการแสดงความคิดเห็นจะนำมาซึ่งได้ตัวแทนที่มาจาก เสียงประชาชนโดยแท้จริงและนอกจากนั้นคนส่วนมากก็จะให้การเคารพเสียงเสียงส่วนน้อย เพราะมัน เป็นวิถีประชาธิปไตยของประชาชนตามแนวชายแดน^{๑๙๐}

๔. กระบวนการสร้างวัฒนธรรมเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดน ของชุมชน ประชาชนทุกคนมีเสียงหนึ่งเสียงเท่าเทียมกัน และนำผาสูกมาสู่มวลรวมประชาชนมีการ ปฏิบัติตนตามวิถีประชาธิปไตยทุกขั้นตอนถ้าหากมีกิจกรรมในทางวิถีประชาธิปไตย การเลือกนโยบาย ในการพัฒนาท้องถิ่นหรือการหยั่งเสียงส่วนมากในการคัดเลือกนโยบายที่มีประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่ง ประชาชนมีความเชื่อและเคารพกฎหมายหลักจารีตประเพณีวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดกันมา ยอมรับ ว่าหนึ่งคนหนึ่งเสียงเท่าเทียมกันและจะไม่ทำผิดกติกา เพราะประชาชนคิดเสมอว่าถ้าหากทำผิดกฎ

^{๑๘๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๘๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๓ วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๙๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔ วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๕.

กติกาก็จะต้องได้รับโทษตามหลักจารีตประเพณีของชุมชนนั้นๆ และเชื่อว่าการเคารพสิทธิผู้อื่นและกฎ กติกาของสังคมจะนำความผาสุกมาให้^{๑๔๑}

๕. ท่านปฏิบัติตนและแสดงความคิดเห็นเชื่อว่ากระบวนการสร้างวัฒนธรรมเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดนของชุมชน ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจ เรื่องการสร้างวัฒนธรรมในชุมชนวิถีพุทธอย่างมาก พื้นฐานทางด้านนโยบายของท้องถิ่นของ ประชาชนยังวังวนอยู่กับการได้รับสิทธิอันพึงจะได้รับตามนโยบายของรัฐที่มีการประกาศโดยทั่วไป แต่ ยังมีอีกเยอะที่ประชาชนส่วนมากที่ยังไม่รู้ถึงการมีส่วนร่วมในเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย สาธารณะระดับท้องถิ่น ถึงแม้จะมีการลงประชามติ การวิพากษ์วิจารณ์การในระดับท้องถิ่น การใช้ สิทธิเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสิ่งเหล่านี้หน่วยงานภาครัฐที่มีความเกี่ยวข้องต้องลงพื้นที่ สํารวจและจัดให้มีโครงการให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมด้านการสร้างวัฒนธรรมของ ประชาชนโดยแท้จริง^{๑๔๒}

๖.กระบวนการสร้างวัฒนธรรมเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดน ของชุมชนเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมในมิติวัฒนธรรมจังหวัดเลย เพราะสมาชิกเครือข่ายทาง วัฒนธรรมมีความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการป้องกันและแก้ไขปัญหา เด็ก เยาวชน และประชาชน โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมเป็นตัวขับเคลื่อนเพื่อผลักดันยกระดับเป็นนโยบาย โดยการขยายเครือข่ายเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น และจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม กระบวนการ มีการศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างภูมิคุ้มกันของสังคมในมิติทางวัฒนธรรม มีการกำหนดแผนการดำเนินการจัดอบรม แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการ เสนอโครงการ เพื่อขอความเห็นชอบอนุมัติโครงการ จัดทำหนังสือประสานกลุ่มเป้าหมาย จัดเตรียมเอกสาร วัสดุ อุปกรณ์ ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จัดเตรียมสถานที่ฝึกอบรม ดำเนินการจัดอบรม เด็กและเยาวชนตลอดจน ประชาชนทั่วไปได้รับความรู้แนวทางการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนได้แก่นำชุมชนวิถีพุทธ^{๑๔๓}

๗.กระบวนการสร้างวัฒนธรรมเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดน ของชุมชน เป็นกิจกรรมขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาภายใต้กองทุนส่งเสริมการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนด้านศาสนศึกษา และพัฒนาบุคลากรด้านศาสนศึกษา ส่งเสริมให้ประชาชนและองค์กรเอกชนมีส่วนร่วมในการอุปถัมภ์ศาสนาและสนับสนุนให้ประชาชน ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ถูกต้อง ซึ่งกระบวนการดังกล่าวได้มีหน่วยงาน เครือข่ายที่ร่วม บูรณาการ มีวิธีและกระบวนการในการดำเนินการเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ซึ่งมีวัด ต่างๆในชุมชนให้ความร่วมมือในการขับเคลื่อนนโยบาย เช่น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางศีลธรรม จริยธรรมสู่สังคม เยาวชนกล้าธรรม เป็นต้น^{๑๔๔}

๘. กระบวนการสร้างวัฒนธรรมเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดน ของชุมชน การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมไทย เป็นการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจเพิ่ม ศักยภาพในการแข่งขันเชิงพาณิชย์สามารถสร้างคุณค่าทางสังคมและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ส่งเสริม

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๕ วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๖ วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๗ วันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๘ วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๕.

ให้ชุมชนนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ และกระตุ้นให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ หวงแหวนในมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชุมชน เป็นการเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน วัฒนธรรมได้รับการพัฒนารูปแบบแต่ยังคงความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ให้มีความสวยงามร่วมสมัย เพื่อเป็นของฝากของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว^{๑๔๕}

๙. กระบวนการสร้างวัฒนธรรมเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดนของชุมชน มีการจัดส่งข้อมูลไปยังกระทรวงวัฒนธรรม เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย ชุมชนเกิดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ มีศักยภาพด้านการแข่งขันเชิงพาณิชย์ ประชาชนในพื้นที่มีความรักความสามัคคีโดยพร้อมเพรียงกัน เกิดความหวงแหนเชิงอนุรักษ์ ประชาชนในชุมชนมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของท้องถิ่นเป็นรูปธรรมจับต้องได้ นอกจากนั้นประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมงานส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่น เป็นการสร้างค่านิยมให้กับผู้คนที่มาท่องเที่ยวเกิดความภาคภูมิใจ จิตสำนึกที่ดีงามทางศิลปะและวัฒนธรรม^{๑๔๖}

๑๐. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย ร่วมสนับสนุนและบูรณาการส่งเสริมงานประเพณีที่สำคัญตามแนวชายแดนของอำเภอเชียงคานและอนุรักษ์สืบสานประเพณีใส่บาตรข้าวเหนียว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวิถีวัฒนธรรมที่ถูกต้อง ให้เกิดการนำเสนอข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว และส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองเชียงคาน เพื่อให้ชุมชนเชียงคานมุ่งสู่เป้าหมายพัฒนาในการเสนอชื่อเข้ารับรางวัลตามเกณฑ์ กระบวนการสร้างวัฒนธรรมเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดนของชุมชน เป็นกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม เพื่ออนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไปและรักษาสืบทอดวิถีวัฒนธรรมการใส่บาตรข้าวเหนียวได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน^{๑๔๗}

๑๑. กระบวนการสร้างวัฒนธรรมเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดนของชุมชน กิจกรรมต่างๆที่ทางด้านวัฒนธรรมจังหวัดหรือผู้นำชุมชนท้องถิ่นตามแนวชายแดนได้จัดให้มีขึ้น ล้วนเป็นกระบวนการสร้างวัฒนธรรมเพื่อยกระดับการพัฒนาไม่มากก็น้อย ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของผู้นำและความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ เช่น การจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้าน จัดทำทะเบียนวัตถุโบราณในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น จัดแสดงวัตถุ สิ่งของ องค์กรความรู้ในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้มีความน่าสนใจ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โดยมีการจัดนิทรรศการเป็นหมวดหมู่ มีการบันทึกข้อมูล องค์กรความรู้ ทะเบียนวัตถุ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้าน^{๑๔๘}

๑๒. กระบวนการสร้างวัฒนธรรมเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดนของชุมชน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลยร่วมกับชุมชนตามแนวชายแดนได้จัดโครงการคัดเลือกเด็กเพื่อเข้ารับประกาศเกียรติคุณ “วัฒนธรรมวินิต” เนื่องในวันเด็กแห่งชาติประจำปี ๒๕๖๔

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๙ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๐ วันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๑ วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๒ วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๕.

เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติเด็กที่มีความประพฤติดีมีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต อยู่บนหลักพื้นฐาน ศีลธรรมอันดีงาม เป็นการสร้างแรงบันดาลใจและปรับกระบวนการความคิดให้เห็นคุณค่าและ ประโยชน์ของการมีคุณธรรมจริยธรรม นอกจากนี้ยังเป็นการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลยและชุมชนที่อยู่ตามแนวชายแดนลุ่มแม่น้ำโขง กระบวนการสร้าง วัฒนธรรมในสถานศึกษาได้ส่งเสริมการเรียนรู้การอนุรักษ์และสืบทอด งานศิลปะวัฒนธรรม^{๑๙๙}

๑๓. กระบวนการสร้างวัฒนธรรมเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนว ชายแดนของชุมชน ทุกคนสามารถปฏิบัติตนและทำงานร่วมกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างกันทาง การศึกษา สังคมและวัฒนธรรมได้โดยไม่แบ่งชนชั้นวรรณะ การไม่เลือกปฏิบัติทางเพศ เชื้อชาติ สถานะการเข้าเมือง ศาสนา หรือชาติพันธุ์ในการรับนักเรียนเข้าเรียนนอกจากนั้น ในทางกายภาพ สถานศึกษาควรตั้งอยู่ในระยะทางที่เหมาะสมจากชุมชนเพื่อให้ นักเรียนสามารถเดินทางมาโรงเรียนได้ ถ้าชุมชนอยู่ห่างไกลอาจจะจัดการศึกษาระยะไกลได้ ส่วนในด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจ รัฐควรจัดให้ ทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้โดยการทยอยขยายจัดการศึกษาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายในทุกระดับ^{๒๐๐}

๑๔. กระบวนการสร้างวัฒนธรรมเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนว ชายแดนของชุมชน ให้ความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนในชุมชนของท่าน และรู้จัก รักษาสิทธิของตนเองเคารพสิทธิของผู้อื่น รัฐควรจัดให้มีโรงเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวก วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน รวมถึงครูผู้สอนและบุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรมอย่างเหมาะสม ให้พอเพียงแก่ความต้องการเพื่อให้จัดการเรียนการสอนได้อย่างทั่วถึง เพื่อเป็นกระบวนการสร้าง วัฒนธรรมเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดนของชุมชนอย่างยั่งยืน^{๒๐๑}

๑๕. กระบวนการสร้างวัฒนธรรมเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนว ชายแดนของชุมชน มีความเชื่อว่าประชาชนทุกคนควรมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมกำหนด นโยบายของรัฐบาล ผ่านวิถีทางสังคมที่เท่าเทียมกัน การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องไม่นำไปสู่ การละเมิดสิทธิมนุษยชนทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น รัฐจะต้องไม่ออกกฎหมายจำกัดเสรีภาพในการ นับถือศาสนา หรือไม่ดำเนินนโยบายที่จะส่งเสริมให้บริการขั้นพื้นฐานของรัฐ เช่น ด้านสาธารณสุข และการศึกษาเป็นกิจการเชิงพาณิชย์ซึ่งจะส่งผลต่อการเข้าถึงบริการเหล่านั้นของผู้มีรายได้น้อยหรือผู้ ที่ยากลำบากในสังคม กระบวนการสร้างวัฒนธรรมเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนว ชายแดนของชุมชนจะเป็นบรรทัดฐานเดียวกันของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเสมอภาค กัน^{๒๐๒}

๔.๒.๓.๒ มาตรการในการพัฒนารูปแบบวัฒนธรรมเพื่อให้สอดคล้องตามนโยบาย ชุมชนวิถีพุทธในชุมชน

๑. มาตรการในการพัฒนาวัฒนธรรมเพื่อให้สอดคล้องตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธในชุมชน ทุกคนสามารถปฏิบัติตนและทำงานร่วมกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างกันทางการศึกษา สังคมและ

^{๑๙๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๓ วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๐๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๔ วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๐๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๕ วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๐๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๖ วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๕.

วัฒนธรรมได้โดยไม่แบ่งชนชั้นวรรณะ เนื่องด้วยประชาชนในจังหวัดเลยส่วนมากเป็นประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นบริบทภายในองค์กรทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนจะเป็นผู้นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่จะมีศาสนาอื่นก็น้อยมากในบางองค์กร บางหน่วยงานแทบไม่มีเลย การอยู่ร่วมกันและงานร่วมกับคนอื่นจึงเป็นเรื่องง่าย เพราะมีภาษาละวัฒนธรรมเดียวกัน ส่วนบางกลุ่มอาจจะมีการมาตรการด้านกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อยู่กันมาก่อน^{๒๐๓}

๒. มาตรการในการพัฒนาวัฒนธรรมเพื่อให้สอดคล้องตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธในชุมชนทุกคนปฏิบัติตนและให้ความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ ทุกคนรู้จักรักษาสีทิวทัศน์ของตนเองเคารพสิทธิของผู้อื่น เมื่อมีการจัดการการลงประชามติตลอดจนการแสดงความคิดเห็นในทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ประชาชนในพื้นที่จังหวัดเลยจะมีความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวเพื่อแสดงสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคที่ตนเองจะได้รับ นับเป็นมาตรการด้านประชาธิปไตยที่ทุกคนจะต้องเคารพสิทธิของผู้อื่นเพื่อให้การขับเคลื่อนชุมชนวิถีพุทธมีความยั่งยืนตลอดไป^{๒๐๔}

๓. มาตรการในการพัฒนาวัฒนธรรมเพื่อให้สอดคล้องตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธในชุมชนการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน โดยมีกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีจิตใจที่ดีงาม อยู่ในกรอบของศีลธรรม และมีจิตสำนึกสาธารณะ การสร้างและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความพร้อมด้านสติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม พัฒนาสมรรถนะและทักษะแรงงานให้เกิดพลังในชุมชน^{๒๐๕}

๔. มาตรการในการพัฒนาวัฒนธรรมเพื่อให้สอดคล้องตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธในชุมชนการเสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่โดยมี กลยุทธ์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สนับสนุนให้คนไทย ลด ละ เลิกพฤติกรรมกลุ่มเสี่ยงทางสุขภาพ การเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมไทยได้อย่างสันติสุขโดยมีกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การเสริมสร้างครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง ส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีความปลอดภัย น่าอยู่และสงบสุขในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฯ จะมีส่วนช่วย ในการกำหนดแนวทางป้องกัน และแก้ไขปัญหาวรรณกรรมภายในองค์กรที่เป็นระบบอุปถัมภ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๐๖}

๕. มาตรการในการพัฒนาวัฒนธรรมเพื่อให้สอดคล้องตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธในชุมชนการกำหนดพื้นที่เป้าหมายหลัก – รอง ตามสภาพกระบวนการพัฒนาวัฒนธรรมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาวัฒนธรรมและการขับเคลื่อนตามแนวชายแดนแบบบูรณาการ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่หมู่บ้าน/ชุมชนตามแนวชายแดน จัดกลไกบริหารจัดการตามแนวชายแดนเฉพาะพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ศาสนิกชนในชุมชนตามแนวชายแดน มีจิตสำนึกที่ดีและตั้งใจปฏิบัติ

^{๒๐๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๗ วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๐๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๘ วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๐๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓๙ วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๐๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๐ วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๕.

ตนตามหลักธรรมคำสอนทางศาสนา สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างหน่วยงานของรัฐ องค์กรภาคเอกชน สร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ^{๒๐๗}

๖. มาตรการในการพัฒนาวัฒนธรรมเพื่อให้สอดคล้องตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ การประชุมประชาคม การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างเสริมความเข้าใจและปรับทัศนคติชาวบ้านในชุมชนระดับแกนนำ สรรหาผู้นำทั้งทางการและผู้นำธรรมชาติ พัฒนาศักยภาพโดยฝึกอบรม/ศึกษาชาวบ้านในชุมชนกระบวนการจัดทำแผน การแปลงแผนสู่การปฏิบัติ รวมทั้ง การบูรณาการงบประมาณจากทุกแหล่งให้มุ่งไปสู่เป้าหมายและผลสัมฤทธิ์เสริมความเข้มแข็งให้กับกลไกอำนวยการและกลไกปฏิบัติการให้สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาการพัฒนามาตรการสนับสนุนให้มีประสิทธิภาพและทันเวลากับการปฏิบัติการ เช่น งานวิชาการ งานประเมินผล งานพัฒนาบุคลากร การเสริมประสิทธิภาพและพัฒนาบุคลากรเฝ้าระวังระดับพื้นที่^{๒๐๘}

๗. มาตรการการให้ความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนในชุมชนของท่าน และรู้จักรักษาสិทธิของตนเองเคารพสิทธิของผู้อื่น ถึงแม้ว่าแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนจะเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์โดยเท่าเทียมกันโดยกำเนิด แต่ในทางปฏิบัติ สิทธิเหล่านั้นอาจจะถูกละเมิดหรือรื้อถอนเนื่องจากการที่เราเป็นพลเมืองซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองโดยอำนาจรัฐ โดยที่แต่ละรัฐมีแนวคิดทางการเมืองการปกครองหรือการดำเนินนโยบายด้านเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมการเมืองที่ต่างกันไป ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อถูกละเมิดสิทธิของประชาชนบางกลุ่มของประเทศ เช่น ผู้นำชุมชนหรือผู้มีอำนาจไม่อนุญาตให้ประชาชนของตนแสดงความคิดเห็นที่ตรงข้ามกับรัฐบาล ซึ่งในกรณีนี้ถือว่าการละเมิดสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน เป็นต้น^{๒๐๙}

๘. มาตรการมีความเชื่อว่าประชาชนทุกคนควรมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของรัฐบาล ผ่านวิถีทางสังคมที่เท่าเทียมกันหรือการที่รัฐบาลมีแผนการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้มีการไต่รื้อที่อยู่อาศัยหรือที่ทำกินของชุมชนโดยที่ชุมชนไม่สมัครใจ หรือไม่มีการชดเชยให้เหมาะสมกับความเสียหายที่คนในชุมชนได้รับซึ่งถือว่าการที่รัฐบาลละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนเช่นกัน หรือในส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐบางหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงไม่สนใจดูแลประชาชนพลเมืองบางกลุ่มของตน เช่น ในพื้นที่ที่มีคนจากหลายเชื้อชาติหลายเผ่าพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกัน ชนกลุ่มน้อยหรือชนพื้นเมืองบางกลุ่มอาจจะไม่ได้รับการดูแล หรือถูกละเมิดสิทธิในด้านต่างๆ เช่น ถูกบังคับใช้แรงงาน นอกจากนั้นบุคคลอื่นที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐก็อาจจะทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้เช่นกัน^{๒๑๐}

๙. มาตรการการให้เกียรติประชาชนในชุมชนของท่าน และยอมรับบทบาทหน้าที่ของนักการเมืองผู้อื่น และปฏิบัติต่อบุคคลอื่นด้วยความเคารพเช่น ในกรณีที่บริษัทหรือเอกชนเข้าแอบอ้างสิทธิและยึดครองที่ดินทำ กินหรือที่อยู่อาศัยของชาวบ้านเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือทำอุตสาหกรรม หรือการที่บริษัทเอกชนไม่จ่ายค่าตอบแทนที่เป็นธรรมให้กับลูกจ้าง หรือไล่ลูกจ้างหญิงที่ตั้งครรภ์ออกจากการงาน หรือการที่สามีทุบตีภรรยา หรือพ่อแม่ทำทารุณกรรมต่อลูก ซึ่งถือว่าการ

^{๒๐๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๑ วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๐๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๒ วันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๐๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๓ วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๑๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๔ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๕.

ละเมิดสิทธิมนุษยชนเช่นกัน ซึ่งสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นเป็นสิ่งที่ผู้นำชุมชนจะให้ความสนใจและเอาใจใส่ดูแลประชาชนที่อยู่ในการปกครองของท่านอย่างเท่าเทียมกันและเสมอภาคกันทั้งด้านความคิดและโอกาส^{๒๑๑}

๑๐. มาตรการการยอมรับกฎกติกาภายในชุมชนสังคม ถูกต้อง โปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยไม่มีอคติใดๆต่อประชาชนผู้คิดต่างจากท่าน เพราะประชาธิปไตยค่อนข้างเป็นพลวัต เพราะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม และยังมีการอภิปรายกันถึงความหมายที่แท้จริงอยู่อย่างกว้างขวาง แต่มิติที่สำคัญของประชาธิปไตยก็คือการแข่งขัน การมีส่วนร่วม และเสรีภาพในทางการเมือง การเป็นประชาธิปไตยและความยั่งยืนของประชาธิปไตยจึงเป็นสิ่งที่จะทำให้การบริหารจัดการที่ดี เนื่องจากตราบไต่ที่ไม่เป็นเผด็จการ ประชาชนย่อมมีโอกาสแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย มีการตรวจสอบการดำเนินการของรัฐ ทำให้เกิดความโปร่งใส ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชนตลอดหน่วยงานต่างๆมีสำนึกรับผิดชอบ ประชาธิปไตยจึงมีข้อดี คือเป็นวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคลกลุ่มต่างๆ เพื่อหาแนวทางแก้ไขความขัดแย้งแทนการใช้ความรุนแรง กระบวนการเป็นประชาธิปไตยนำมาสู่การส่งเสริมสันติวิธีในชาติและระหว่างชาติได้^{๒๑๒}

๑๑. มาตรการการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีจิตใจที่ดีงาม อยู่ในกรอบของศีลธรรม และมีจิตสำนึกสาธารณะ การสร้างและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความพร้อมด้านสติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม พัฒนาสมรรถนะและทักษะแรงงานให้เกิดพลังในชุมชน สนับสนุนให้คนไทย ลด ละ เลิกพฤติกรรมกลุ่มเสี่ยงทางสุขภาพทางจิตที่หลงมกมายในวัฒนธรรมที่ผิดแผก ส่งเสริมให้มีการเสริมสร้างครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง ส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีความปลอดภัย น่ายุติและสงบสุข^{๒๑๓}

๑๒. มาตรการการปราบปรามและบังคับใช้กฎหมายที่มีจุดอ่อนที่สำคัญการทำลายโครงสร้าง บางครั้งวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีความเป็นอยู่ศาสนาที่อยู่อาศัยอาหาร การทำงานการศึกษาการดูแลสุขภาพ การใช้ทรัพยากรและความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและวัฒนธรรมนั้นๆ ดังนั้นสิทธิทางวัฒนธรรมคือสิทธิที่ทุกคนจะสามารถมีส่วนร่วมและดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบของวัฒนธรรมของแต่ละคนตราบเท่าที่การปฏิบัติตามสิทธิเหล่านี้ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น^{๒๑๔}

๑๓. มาตรการในการพัฒนาวัฒนธรรมเพื่อให้สอดคล้องตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ มีความเชื่อว่าประชาชนทุกคนควรมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของรัฐบาล ผ่านวิถีทางสังคมที่เท่าเทียมกัน นอกจากนั้นสิทธิทางวัฒนธรรมยังรวมถึงสิทธิของบุคคลที่จะได้รับประโยชน์จากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และประโยชน์จากการได้รับความคุ้มครองผลงานทางวิทยาศาสตร์ วรรณคดี หรือศิลปะที่บุคคลนั้นได้สร้างขึ้น รัฐบาลมีหน้าที่ที่จะอนุรักษ์ พัฒนา และเผยแพร่วัฒนธรรมเหล่านั้น^{๒๑๕}

^{๒๑๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๕ วันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๑๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๖ วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๑๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๗ วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๑๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๘ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๑๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔๙ วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๕.

๑๔. มาตรการในการพัฒนาวัฒนธรรมเพื่อให้สอดคล้องตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ การยอมรับบทบาทหน้าที่ของผู้อื่น และปฏิบัติต่อบุคคลอื่นด้วยความเคารพ ทุกคนควรได้รับสิทธิในการมีที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะคนจนและกลุ่มคนที่อยู่ในสภาวะเปราะบาง ทุกคนมีสิทธิที่จะมีที่อยู่อาศัยที่มีความมั่นคงปลอดภัยในที่ดินที่ครอบครอง ซึ่งจะช่วยป้องกันการถูกไล่ที่ การข่มขู่ และคุกคามในรูปแบบต่างๆ นอกจากนั้นที่อยู่อาศัยควรมีสาธารณูปโภคที่เหมาะสมรวมทั้งมีน้ำดื่มที่สะอาดและปลอดภัย มีบริการด้านสุขอนามัยและการบริการด้านพลังงานที่เหมาะสม ที่กล่าวมาข้างต้น คือ บทบาทและหน้าที่ของตัวแทนของประชาชนที่ควรกระทำและปฏิบัติต่อชุมชนของตนเอง และปฏิบัติทั้งต่อหน้าและลับหลังด้วยความเคารพ^{๒๑๖}

๑๕. มาตรการการสร้างจิตสำนึกภายในตนเอง การทำงานด้วยรอยยิ้ม จะส่งผลให้คุณทำงานอย่างมีความสุข และทำให้คุณพร้อมที่จะรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพียงมีสติ สมาธิ และปัญญาในการวางแผนงานและตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น คุณไม่จำเป็นต้องรอให้บุคคลอื่นมาร้องขอให้คุณช่วยก่อน คุณสามารถอาสาช่วยเหลือในการทำงานหรือการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ เพราะความจริงใจที่คุณแสดงออกมานั้นย่อมสร้างความประทับใจและทัศนคติที่ดีจาก บุคคลรอบข้างตัวคุณ แน่แน่นอนว่าการทำงานร่วมกันนั้นย่อมต้องมีปัญหาหรือความขัดแย้งเกิดขึ้น ซึ่งอาจเนื่องมาจากทัศนคติและความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน คุณควรเป็นผู้ทำให้เกิดความสามัคคีด้วยการสร้างความประนีประนอมระหว่างกัน เพื่อลดสถานการณ์ตึงเครียด ด้วยการสร้างสถานการณ์ในลักษณะของการยอมรับเสียงที่ประชาชนตัดสินใจเลือกและปราศจากอคติใดๆ นั่นคือไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เปรียบหรือเสียเปรียบ^{๒๑๗}

๔.๒.๓.๓ เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านการพัฒนารูปแบบวัฒนธรรมเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดน

๑.การสร้างองค์ความรู้ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นการจัดทำทะเบียนวัตถุโบราณในพิพิธภัณฑ์ จัดแสดงนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น มีการประชุมวางแผน บอกแนวทางเพื่อให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ แก่นักวิชาการวัฒนธรรมและผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น มีการลงพื้นที่สร้างความเข้าใจกับชุมชน มีการรายงานผลการดำเนินงาน ประชาชนตามแนวชายแดนและในท้องถิ่นใกล้เคียงตลอดจนนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ความสำคัญ รู้จักวิถีชีวิต รู้ถึงคุณค่าประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจและจิตสำนึกในการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น^{๒๑๘}

๒.ชุมชนวิถีพุทธ มีการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑ เพื่อส่งเสริมให้การปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ดำเนินไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ภายในระยะเวลาที่กำหนด และเสริมสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจ ให้ประชาชนและผู้ประกอบกิจการร้านเกม ร้านอินเทอร์เน็ต และร้านอาหารโอเคตามแนวชายแดนลุ่มแม่น้ำโขง ได้ทราบแนวทางการปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับและเงื่อนไขตามพระราชบัญญัติ การดำเนินการ เช่น

^{๒๑๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๐ วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๑๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๑ วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๑๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๒ วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๕.

กิจกรรมการพิจารณากลับกรองการออกใบอนุญาตตามพระราชบัญญัติ การออกตรวจสถานที่ตามวันเวลาที่แจ้ง เพื่อสร้างเป็นวิถีธรรม วิถีชีวิต และวัฒนธรรมในทางเดียวกันของชุมชนได้อย่างยั่งยืน^{๒๑๙}

๓. สร้างองค์ความรู้ด้านการพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ หน่วยงานของรัฐที่มีความเกี่ยวข้องด้านวัฒนธรรม ได้ดำเนินการจัดการคุ้มครองป้องกันอนุรักษ์บำรุงรักษาฟื้นฟูส่งเสริมสร้างสรรค์เผยแพร่ศึกษาค้นคว้าวิจัยพัฒนาสืบทอดศิลปะและทรัพย์สินมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อธำรงคุณค่าและเอกลักษณ์ของความเป็นท้องถิ่นอันจะนำไปสู่การพัฒนา ที่ยั่งยืนของสังคมลุ่มแม่น้ำโขงและความมั่นคงของท้องถิ่นชุมชนตามแนวชายแดน โดยให้มีอำนาจหน้าที่และมีการดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ^{๒๒๐}

๔. การปฏิบัติตนและมีความเชื่อว่าปัญหาความขัดแย้งทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนของท่านเกิดจากการที่ประชาชนไม่เคารพกติกาและรับฟังเสียงข้างเดียว เป็นบางส่วนและเป็นส่วนน้อยที่ประชาชนไม่ยอมรับในกติกาสาเหตุมาจากข้าราชการประจำบางส่วนไม่มีการวางตัวเป็นกลาง ผักใฝ่การเมืองช่วยหาเสียงบางครั้งลงมาเป็นหัวคะแนนเอง จึงทำให้ประชาชนที่ผู้ที่ยึดหลักความถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม ทำให้เกิดการโต้แย้งกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เอนเอียงไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผู้ออกมาเรียกร้องกติกาในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้อย่างถูกต้อง ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ที่เขาไม่สนใจที่จะเรียกร้องความถูกต้อง เพราะคิดว่าจะเอาอะไรไปสู้กับหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประชาชนคิดว่าถึงสู้ไปก็แพ้ ปล่อยให้ เป็นกฎของธรรมชาติ ดังนั้นจึงมีประชาชนสองฝ่ายที่คอยตรวจสอบถ้าหากอีกฝ่ายไม่ยึดตามกฎกติกา ก็จะออกมาเรียกร้อง^{๒๒๑}

๕. หน่วยงานของรัฐที่มีความเกี่ยวข้องด้านวัฒนธรรม ได้จัดพิธีมหามงคลรวมศาสนา เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าอยู่หัว ส่งเสริมการรวมพลังศาสนานิกชนทุกศาสนา แสดงความจงรักภักดี และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนตามแนวชายแดน มีจิตสำนึกที่ดีและตั้งใจปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนทางศาสนา เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างหน่วยงานของรัฐ องค์กรภาคเอกชน สร้างความสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นแก่ประชาชนตามแนวชายแดน ลุ่มแม่น้ำโขงทั้งฝั่งไทย ลาว ส่งเสริมให้ประชาชนเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมสองฝั่งโขงที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์มาอย่างยาวนาน^{๒๒๒}

๖. การพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ เป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากด้วยการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม เพื่อเป็นการสนับสนุนให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวมตามแผนการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม ส่งเสริมการสร้างสินค้าและบูรณาการและบริการรูปแบบใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้น ตรงตามความต้องการของตลาด เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชน เกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก เพื่อส่งเสริมการสืบสาน รักษา ต่อยอดวัฒนธรรมไทย สู่ความยั่งยืนของชุมชนตามแนวชายแดน และนอกจากนั้นผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมชุมชน

^{๒๑๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๓ วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๒๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๔ วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๒๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๕ วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๒๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๖ วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๕.

ไทยได้รับการส่งเสริมการสร้างสินค้าและบริการรูปแบบใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้น เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชน^{๒๒๓}

๗.วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ การขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรม เพื่อให้หน่วยงานทุกภาคส่วนตามแนวชายแดน ได้มีส่วนร่วมขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรม โดยมีเป้าหมายให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ได้ร่วมทำแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรม บุคลากรในหน่วยงานทุกภาคส่วน ร่วมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม นำหลักธรรมทางศาสนา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและค่านิยมแบบไทย มาเป็นแนวทาง^{๒๒๔}

๘.การขับเคลื่อนนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดเลย เป็นนโยบายเพื่อสืบสานรักษาต่อยอดวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเลย เพื่อเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ผ่านการจัดนิทรรศการ การสาธิตภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ ตลอดจนการนำทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลายมาพัฒนา และสร้างรายได้ให้กับชุมชน เป็นการส่งเสริมการทำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ นำไปสู่การสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน^{๒๒๕}

๙.ให้หน่วยงานภาครัฐที่มีความเกี่ยวข้องและภาคเอกชน ตลอดจนประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม ได้ร่วมสืบสานรักษาต่อยอด วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเลยมีการเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ผ่านการจัดนิทรรศการ การสาธิตภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ ตลอดจนการนำทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลายมาพัฒนา ต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ จากผู้ผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาต่อยอดเกิดแนวคิดเกิดการพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ สร้างรายได้และเกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับครอบครัว ชุมชนท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน ซึ่งเครือข่ายที่ให้การสนับสนุน ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย สภาวัฒนธรรมจังหวัดเลย สถานศึกษาเครือข่ายเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม เครือข่ายชุมชนคุณธรรม^{๒๒๖}

๑๐.กิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันมาฆบูชา เพื่อพัฒนาเป็นวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา โดยการรณรงค์ให้เด็ก เยาวชน ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นการปลูกฝังให้ผู้ปกครองเด็กเยาวชนและประชาชนได้ร่วมกันลดละเลิกอบายมุขปฏิบัติตนอยู่ในวิถีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และส่งเสริมให้ศาสนิกชนได้ปฏิบัติตามค่านิยมของคนไทย สืบสานประเพณีวัฒนธรรมด้วยการเข้าวัดปฏิบัติธรรม ทำบุญตักบาตร เวียนเทียน จรรโลงสังคมไทยให้เป็นสังคมที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรมอย่างยั่งยืน โดยใช้มิติทางศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน^{๒๒๗}

๑๑.ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์กลางของชุมชนโดยเน้นให้พระสงฆ์เป็นผู้อบรมสั่งสอนให้เด็กและเยาวชนได้รับการอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ได้ศึกษาหลักธรรม

^{๒๒๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๗ วันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๒๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๘ วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๒๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕๙ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๒๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖๐ วันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๒๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๕.

ทางพระพุทธศาสนาทั้งนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และสนับสนุนให้วัดมีบทบาทในการปฏิบัติการกิจการด้านการศึกษาสงเคราะห์และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนให้เป็นเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตในสังคม ชุมชน ท้องถิ่นตลอดไป ผู้ร่วมกิจกรรมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐ เกิดความรักความภูมิใจรู้คุณค่าว่าเป็นศูนย์กลางส่งเสริมการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งเป็นศูนย์รวมใจร่วมเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์^{๒๒๘}

๑๒. กิจกรรมขับเคลื่อนการเผยแผ่ทางพระพุทธศาสนาภายใต้กองทุนส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนด้านศาสนศึกษา เป็นการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรด้านศาสนศึกษา เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนและองค์กรเอกชนมีส่วนร่วมในการอุทิศศาสนา เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ถูกต้อง เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ถูกต้อง ซึ่งสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลยรวบรวมผลการดำเนินงานโครงการให้กรมศาสนาทราบ และนอกจากนั้นยังเป็นการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เว็บไซต์สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย และเพจสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย และผ่านสื่อสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดเลย^{๒๒๙}

๑๓. ได้ส่งเสริมสนับสนุนศาสนทายาทสืบสานและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ภายใต้กองทุนส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบสานและเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่กลุ่มคนต่างๆในสังคมโดยสนับสนุนทุนการศึกษาสำหรับพระภิกษุและสามเณร มีการถวายทุนการศึกษาแก่ภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาอยู่ในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ส่งเสริมสนับสนุนพระภิกษุสามเณรที่ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและสังคมได้มีโอกาสศึกษาในระดับที่สูงขึ้นนอกจากนั้นเป็นการสร้างความร่มเย็นในสังคมด้วยการส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณรได้เผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง พระภิกษุ สามเณรที่ได้รับทุนการศึกษา เป็นผู้ทดสอบบาลีสนาทหลงได้ตั้งแต่เปรียญธรรม ๓ ประโยคถึงเปรียญธรรม ๘ ประโยค^{๒๓๐}

๑๔. จัดกิจกรรมจิตอาสารวมใจเพื่อคนทั้งมวลภายใต้โครงการปันน้ำใจ คนไทยไม่ทิ้งกัน เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติตนในสถานการณ์แพร่ระบาด เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติตนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (โควิด๑๙) กลุ่มเปราะบาง ได้แก่ เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ คนพิการ คนด้อยโอกาส และคนในกระบวนการยุติธรรม เพื่อจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคและยารักษาโรค เพื่อช่วยเหลือเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ เพื่อเป็นองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมเชิงพุทธ ผู้ที่ได้รับผลกระทบได้รับความรู้เกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติตนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคเชื้อไวรัสกลุ่มเปราะบาง ได้แก่ เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ คนพิการ คนด้อยโอกาสและคนในกระบวนการยุติธรรมผู้ได้รับผลกระทบได้รับมอบถุงปันน้ำใจ เครื่องอุปโภคบริโภคและยารักษาโรค ภาครัฐ

^{๒๒๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๒๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๓๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๕.

ภาคเอกชน รวมถึงเครือข่ายทางวัฒนธรรมได้ร่วมกันจัดกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ กิจกรรมจิตอาสาหรือกิจกรรมช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ^{๒๓๑}

๑๕. มีการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายสภาวัฒนธรรมจังหวัดเลยในการอนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น เสริมสร้างสมรรถนะการบริหารจัดการทางวัฒนธรรมให้แก่หน่วยงานเครือข่าย วัฒนธรรมและสภาวัฒนธรรมในระดับจังหวัด เป็นการส่งเสริมสนับสนุนดำเนินงานสภาวัฒนธรรมในระดับจังหวัด ตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องให้มี ศักยภาพในการดำเนินงานวัฒนธรรมในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาศักยภาพให้กับกลุ่ม คน ชุมชน องค์กรให้มีความรู้ความเข้าใจตระหนักถึงความสำคัญและสร้างแนวทางในการบริหารจัดการ เพื่อส่งเสริมอนุรักษ์ ประเพณีและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นระบบมีมาตรฐานยั่งยืนและมีคุณภาพ^{๒๓๒}

๔.๒.๓.๔ บทบาทการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนารูปแบบวัฒนธรรมตามนโยบาย ชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน

๑. มีการกำหนดนโยบายในการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามแนว ชายแดนให้เห็นชัดเจน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลยร่วมกับสภาวัฒนธรรมประสานงานการจัด กิจกรรมการประชุมเครือข่ายสภาวัฒนธรรมจังหวัดประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการ ประชุมตามกำหนดการจัดทำสรุปผลและรายงานผลการดำเนินงานโครงการให้สำนักงาน ปลัดกระทรวงวัฒนธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ^{๒๓๓}

๒. มีการวางแผนการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธภายในหน่วยงานที่ สามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้จริง โดยมีเครือข่ายสภาวัฒนธรรมจังหวัดเลย และผู้เกี่ยวข้องได้รับการ พัฒนาศักยภาพได้รับการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรม ให้เกิดความรู้ความ เข้าใจในการทิศทางการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำเนินงานด้านอนุรักษ์ สืบสาน ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นตลอดจนกิจกรรมด้านการส่งเสริมงานประเพณีวัฒนธรรมอื่นๆ ใน พื้นที่ตามแนวชายแดนจังหวัดเลยได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการพัฒนาในทุกมิติ ข้าราชการ พนักงาน/ลูกจ้างสังกัดสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย และเครือข่ายสภาวัฒนธรรมจังหวัดเลย ตลอดจนหน่วยงานเอกชน พ่อค้าประชาชนคนทั่วไป^{๒๓๔}

๓. หน่วยงานของท่านได้รับความร่วมมือ ในการปฏิบัติการตามแผนการพัฒนาวัฒนธรรม ตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธภายในชุมชน สำนักงานวัฒนธรรมได้รับความร่วมมือกับชุมชนโดยศึกษา แนวทางของเอกสารที่เกี่ยวข้องการเฝ้าอันวยวัสดุอุปกรณ์และสถานที่เพื่อจัดทำโครงการโดยมี นักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่า ๑๐๐ คน นักท่องเที่ยวและประชาชนมีส่วนร่วมในการ

^{๒๓๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๓๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๓๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๓๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๕.

อนุรักษ์ สืบทอดพระพุทธศาสนา ตลอดทั้งเกิดการสร้างรายได้ในชุมชน วัด/ศาสนสถาน โบราณสถาน มีความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในวิถีพุทธ^{๒๓๕}

๔. การติดตามแผนการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนทำให้เกิดการบูรณาการเชื่อมโยงระหว่างวัด ศาสนสถาน ชุมชน และหน่วยงานต่างๆ เพื่อเป็นเครือข่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในมิติศาสนาอย่างยั่งยืนตลอดทั้งเกิดการสร้างรายได้ในชุมชน และเกิดการอนุรักษ์สืบทอดพระพุทธศาสนาและปฏิบัติศาสนกิจนำหลักธรรมทางศาสนาไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน^{๒๓๖}

๕. มีการประเมินผลการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธครอบคลุมทุกคนภายในชุมชนตามชายแดนเนื่องจากได้รับประโยชน์จากการสนับสนุนให้มีแนวทางหรือแผนการบูรณาการของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดและสร้างความเท่าเทียมในการแสวงหาโอกาสบนพื้นฐานของการพัฒนาการท่องเที่ยวในมิติศาสนาอย่างยั่งยืน เกิดการสนับสนุนและส่งเสริมให้วัด ศาสนสถาน โบราณสถาน ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่^{๒๓๗}

๖. การนำเสนอผลการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธภายในชุมชนตามแนวชายแดนอย่างโปร่งใสเนื่องจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ดูแลและส่งเสริมด้านประเพณีวัฒนธรรม ดังนั้นจึงมีระเบียบและขั้นตอนในการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบาย เช่น มีการศึกษาแนวทางการดำเนินงานโครงการและขออนุมัติโครงการ มีแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน มีการประชุมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงาน จัดทำแผนการดำเนินงาน และรายงานผลการดำเนินงาน จัดสรรเงินอุดหนุนให้วัด ศาสนสถาน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการต่างๆ^{๒๓๘}

๗. มีการประชาสัมพันธ์การพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธภายในชุมชนตามแนวชายแดนโดยการประชุมที่เน้นความสุจริตใน หน่วยงานเป็นสิ่งสำคัญ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ มีการจัดการออกเป็นหนังสือราชการ ประชาสัมพันธ์ ผ่านทางกลุ่มไลน์ ศาสนา สวจ.เลย และกลุ่มไลน์ศูนย์ (ศพออ.)และกลุ่มไลน์ พลังบวร ประชาสัมพันธ์ผ่านทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเลย มีหน่วยงานเครือข่ายให้การสนับสนุน บ้าน วัด โรงเรียน หน่วยงานราชการในเขตพื้นที่^{๒๓๙}

^{๒๓๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๓๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๓๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๓๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๒๓๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๕.

๔.๓ การศึกษากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัด เลย

๔.๓.๑ ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดน จังหวัดเลย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน
จังหวัดเลยจากเอกสารและการศึกษาเชิงคุณภาพภาคสนามในพื้นที่ศึกษา ทำให้ได้ผลการวิจัย ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) “กระบวนการอนุรักษ์
วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย” จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth
Interview) โดยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรม
ของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกระการอนุรักษ์
วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย ซึ่งเป็นชุมชนที่เป็นแนวชายแดนติดกับ
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นแบบจำเพาะเจาะจง ซึ่งผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ภาครัฐ
ภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธในจังหวัดเลย
นำมาแสดงในรูปของความเรียงได้ ดังต่อไปนี้ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหากระบวนการอนุรักษ์
วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย ๒) เพื่อศึกษากระบวนการอนุรักษ์
วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย ๓) เพื่อเสนอแนวทางกระบวนการอนุรักษ์
วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดัง
ต่อไปนี้

๔.๑.๑ สภาพปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธชุมชนบ้านท่า ดีหมี่

บ้านท่าดีหมี่ ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ขึ้นกับองค์การบริหารส่วนตำบล
ปากตม (อบต. ปากตม) ถือได้ว่าเป็นชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของ จังหวัดเลย
เพราะเป็นสถานที่ตั้งของ “สกายวอล์คเชียงคาน” (Skywalk Chiang Khan) แหล่ง ท่องเที่ยวยอด
นิยมติดอันดับของจังหวัดเลย นอกจากนี้ภายในวัดจอมมณีซึ่งเป็นวัดประจำชุมชนบ้าน ท่าดีหมี่ยังเป็นที่
ประดิษฐานพระพุทธรูปโบราณที่มีความงดงามและศักดิ์สิทธิ์จำนวน ๒ องค์ คือ พระเสีง และพระ
แย้ม .ซึ่งเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองตั้งแต่เริ่มตั้งหมู่บ้านท่าดีหมี่และใกล้เคียงจะให้ความเคารพนับถือ
พระพุทธรูปทั้งสององค์นี้เป็นอย่างมาก มีวัการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องหลายประการ
เช่น การสงกรานในวันสงกรานต์ การแห่ต้นดอกไม้ความเชื่อด้านคติชนวิทยา และเรื่องเล่าในลักษณะ
ตำนาน เป็นต้น ดังนั้น พระเสีงและพระแย้ม วัดจอมมณี จึงถือว่าเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรมที่สำคัญของบ้านท่าดีหมี่ หากพิจารณาจากสภาพภูมิประเทศ ตำแหน่งที่ตั้งชุมชนบ้าน
ท่าดีหมี่เป็นที่เนินที่อยู่ในที่ราบ ลุ่มหุบเขาริมฝั่งขวาของแม่น้ำเหือง มีภูเขาล้อมรอบทุกด้าน ยกเว้น
ทางทิศตะวันตกที่ติดกับแม่น้ำเหือง ดังนั้น พื้นที่ตั้งชุมชนจึงลาดเอียงไปทางทิศตะวันตก และที่สำคัญ

คือ ตำแหน่งที่ตั้งชุมชนบ้านปากเหือง ยังอยู่ห่างจากบริเวณปากเหืองซึ่งเป็นจุดที่แม่น้ำเหืองไหลมาบรรจบกับแม่น้ำโขงทางทิศตะวันออกหรือ ฝั่งขวาของแม่น้ำโขงและแม่น้ำ เหืองประมาณ ๔๐๐ เมตร

ชาวบ้านท่าดีหมีรุ่นแรกๆ ได้อพยพมาจากที่ราบบริเวณปากน้ำเหืองทางฝั่งประเทศลาว ในช่วงหลัง พ.ศ. ๒๔๓๖ โดยอพยพขึ้นมาตามลำแม่น้ำเหืองทางทิศใต้แล้วมาตั้งบ้านเรือนอยู่ขึ้นบริเวณ ติดกับแม่น้ำเหือง ตั้งชื่อชุมชนใหม่ว่าบ้านหาดค่าง บ้านนาวัด และหมู่บ้านที่ตั้งบริเวณปากห้วยตมซึ่ง ไหลมาสบกับแม่น้ำเหืองตั้งชื่อว่า “บ้านปากตม” และเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่ที่สุด ทางกระทรวงมหาดไทยจึงใช้เป็นชื่อตำบลในการแบ่งเขตการปกครองท้องถิ่นด้วย เรียกว่า “ตำบลปากตม” ต่อมาบริเวณบ้านปากตมได้เกิดน้ำท่วมหมู่บ้านบ่อยแทบทุกปีเพราะบริเวณปากห้วยตมเป็นพื้นที่ต่ำ และยังเกิดโรคระบาดตามมาอีก ชาวบ้านปากตมส่วนหนึ่งต้องอพยพขึ้นไปตั้งบ้านเรือนทางใต้ ปัจจุบัน เรียกชื่อว่า “บ้านนาจาน” และอีกส่วนหนึ่งก็ถอยร่นลงมาทางเหนือตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณริมแม่น้ำเหือง ให้กับปากน้ำเหืองทางฝั่งขวาในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ เนื่องจากชุมชนแห่งนี้มีทำน้ำเก่าแก่และสำคัญที่สุดของ ชุมชน ซึ่งเป็นจุดลงเรือและตักน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคของชาวบ้าน ตรงทางขึ้นท่าได้มีต้นติ่มหีซึ่งเป็น ไม้ยืนต้นชนิดหนึ่งขึ้นอยู่มาก ชาวบ้านจึงเรียกบริเวณดังกล่าวว่า “ท่าดีหมี” ต่อมาจึงถูกนำมาใช้เป็นชื่อ เรียกชุมชนที่อยู่ติดกับทำน้ำนี้ว่า “บ้านท่าดีหมี” โดยมีนายน้อย หนุราช เป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านท่าดีหมีคน แรก และในระหว่างดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน นายน้อยยังได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งกำนันตำบลปากตมด้วย^{๒๔๐} ปัจจุบันชุมชนบ้านท่าดีหมียังเก็บรักษาพระเสี้ยวและพระแย้ม ซึ่งเป็นพระพุทธรูปสำคัญ ประจำวัดหลวงซึ่งเป็นวัดสำคัญของชุมชนโบราณที่ปากเหือง รวมทั้งหีบพระธรรม คัมภีร์ไบเบิลและ โบราณวัตถุสำคัญต่าง ๆ ที่ย้ายมาจากวัดหลวง โดยมีนายเจษฎาภรณ์ สอนเสี้ยว ดำรงตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน นอกจากนี้ ที่ภูคกจิ้งทางทิศเหนือของบ้านท่าดีหมียังเป็นสถานที่ตั้งของ “สกายวอล์คเชียงคาน” แหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมติดอันดับของจังหวัดเลยอีกด้วยเมื่อศึกษา

จากสภาพปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านท่าดีหมี เป็นชุมชนที่อยู่ติดริมแม่น้ำเหือง และเป็นชุมชนที่ติดแนวชายแดนกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทำให้มีปัญหาด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมเพราะชาวบ้านไม่ได้มองถึงความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีเก่าแก่ แต่ชาวชุมชนบ้านท่าดีหมียังมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีเหล่านั้นไว้ เช่น ประเพณีการสรงน้ำพระพุทธรูปพระเสี้ยวพระแย้ม ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ซึ่งเป็นประเพณีที่สำคัญในจังหวัดเลย ชุมชนบ้านท่าดีหมีจะมีวัดที่อยู่ในชุมชนคือวัดจอมมณีเป็นวัดคู่กับชุมชนบ้านท่าดีหมีมายาวนาน

๔.๑.๑ ๑ วัดจอมมณี

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับวัดจอมมณี วัดจอมมณีซึ่งเป็นศาสนสถานประจำชุมชนบ้านท่าดีหมีเป็นที่ประกอบพิธีกรรมทาง พระพุทธศาสนาที่สำคัญของชุมชน วัดจอมมณีสร้างขึ้นประมาณปี พ.ศ. ๒๔๕๔ โดยมีพระธุดงค์มาจากทางเหนือของประเทศลาว ชื่อว่า “อาชญาชาพล” (“อาชญาชา” น่าจะ

^{๒๔๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๑, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

เป็นชื่อสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ในวัฒนธรรมล้านช้าง ส่วน “พล” เป็นชื่อของพระภิกษุรูปนั้น) มาแวะพักที่บ้านท่าดีหมีแล้วเห็น พระพุทธรูปโบราณประจำชุมชนจึงได้นำพาชาวบ้านก่อสร้างวัดขึ้น เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ดังกล่าวและเพื่อบูชาถึงพญาลูมณีนี้อัญเชิญพระพุทธรูปมา จึงได้ตั้งชื่อว่า “วัดจุลมนี” ต่อมาเพี้ยนมา เป็น “วัดจอมมนี” มาจนทุกวันนี้^{๒๔๑}

๔.๑.๑.๒. สร้างน้ำพระเสี่ยงพระแย้ม

พระพุทธรูปพระเสี่ยงและพระแย้มเป็นพระพุทธรูปสำคัญที่ชาวบ้านท่าดีหมีได้อัญเชิญออกมาแห่รอบหมู่บ้านในช่วงวันสงกรานต์ และใช้พระพักตร์ขององค์พระแย้มหลังจากที่มีการสร้างน้ำ และทำความสะอาดด้วยน้ำอบน้ำหอมเสี่ยงทายสภาพฟ้าฝนและความอุดมสมบูรณ์พูนสุขของชุมชน ในปีนั้นด้วย หากปีใดในระหว่างที่แห่พระแย้มรอบหมู่บ้านแล้วมองเห็นริมพระโอษฐ์ของพระแย้มมีลักษณะคล้ายรอยยิ้มแบบเบิกบานใจ ปีนั้นก็จะมีการทำอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านจะมีความสุขกายสบายใจ แต่ถ้าปีใดมองเห็นริมพระโอษฐ์ของพระแย้มมีลักษณะแข็งทื่อไม่เบิกบานใจ ปีนั้นก็จะมีการทำจะไม่อุดมสมบูรณ์ อาจเกิดฝนแล้ง ชาวบ้านอาจจะได้รับความเดือดร้อน^{๒๔๒}

๔.๑.๑.๓ สร้างน้ำพระเสี่ยงพระแย้มช่วงเทศกาลสงกรานต์

ประเพณีสงกรานต์วันสงกรานต์ชาวชุมชนบ้านท่าดีหมีและชุมชนตำบลปากตมแห่พระพุทธรูปพระพุทธรูปพระเสี่ยงและพระแย้มเป็นพระพุทธรูปสำคัญไปรอบชุมชนวันที่ ๑๓ เมษายน เรียกว่า อัญเชิญพระลง หลังจากทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหารเช้าพระสงฆ์ฉันเสร็จทวยกวัดก็จะตีกลองโหม ให้สัญญาณบอกชาวบ้านมารวมกันที่วัด ชาวบ้านจะอัญเชิญพระพุทธรูปพระเสี่ยงพระแย้ม เมื่อถึงเวลาชาวบ้านจะมารวมตัวกันที่บริเวณวัด ซึ่งมีการจัดเตรียมสถานที่ที่ลานกลางแจ้งสำหรับประดิษฐานพระแย้มพระเสี่ยง ที่นั่งของพระสงฆ์ ผู้อาวุโสในชุมชน ปราชญ์ ชาวบ้านจะเตรียมน้ำอบน้ำหอมและปัจจัยตามศรัทธาตามด้วย คนหนุ่มและท้องถิ่น ก็จะทำพิธีอัญเชิญพระแย้มพระเสี่ยงจากวิหารมาประดิษฐานบริเวณพิธีหน้าวิหาร

ในช่วงเทศกาลสงกรานต์จะมีการการสงน้ำพระแย้มพระเสี่ยงนั้น จะนำโดยพระสงฆ์จะเป็นผู้เริ่มต้นพาชาวบ้านสร้างก่อน โดยจะสร้างด้วยน้ำเปล่าก่อนเพราะมีความเชื่อว่าน้ำเปล่าเป็นน้ำบริสุทธิ์ปราศจากสิ่งเจือปน จะได้รับความบริสุทธิ์หมดจด หลังจากนั้นก็นำน้ำอบน้ำหอมมาสร้าง เมื่อพระสงฆ์สร้างเสร็จก็จะไปนั่งที่เก้าอี้ให้ชาวบ้านสร้างพระสงฆ์ต่อ จากนั้นกันเป็นผู้สูงอายุตามลำดับอาวุโสให้ลูกหลานได้รดน้ำขอพรในวันขึ้นปีใหม่ไทย เพื่อขอขมาลาโทษที่เคยได้ล่วงเกินมาว่าจะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้ถือโทษซึ่งกันและกันเลยเสร็จแล้ว ผู้นำหรือปราชญ์ชาวบ้านที่ชาวบ้านในหมู่ท่าดีหมีให้เคารพนับถือก็จะนำผ้าขาวสะอาดมาเช็ดพระพุทธรูปให้แห้ง หลังจากเสร็จพิธี ผู้อาวุโสก็จะพาการวะพระแย้มพระเสี่ยงเสร็จ แล้วก็อัญเชิญพระพุทธรูปขึ้นไปประดิษฐานไว้ที่วิหารพระแย้มพระเสี่ยง หลังจากนั้นพระสงฆ์ก็จะให้พรเป็นอันเสร็จพิธีสงน้ำพระเสี่ยงพระแย้มในช่วงเทศกาลสงกรานต์

^{๒๔๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๔๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

๔.๑.๑.๔ ประเพณีการแห่ต้นดอกไม้

ประเพณีการแห่ต้นดอกไม้ ชุมชนชาวบ้านท่าดีหมีก็จะมีประเพณีการแห่ต้นดอกไม้เช่นเดียวกันกับชุมชนบ้านอาฮีอำเภอท่าลี่และชุมชนบ้านแสงภาอำเภอนาแห้ว พอช่วงบ่ายเวลาประมาณ บ่าย ๓ โมงถึง ๓ โมงครึ่งชาวบ้านจะออกไปร่วมตัวกันที่ท้ายหมู่บ้านเพื่อจัดทำต้นดอกไม้ โดยชาวบ้านท่าดีหมีจะจัดทำต้นดอกไม้จะทำ ๓ ต้นต้นๆ ละคุ่ม ดอกไม้ที่จะเอาประดับต้นดอกไม้จะเป็นดอกไม้ที่หาได้ง่ายประจำถิ่น เช่น ดอกคูณเป็นต้น เมื่อจัดทำต้นดอกไม้เสร็จแล้วจะแห่ไปรอบ ๆ ชุมชนเสร็จกันแห่เข้าไปในบริเวณวัดจอมมณีจะแห่รอบวิหารที่ประดิษฐานพระพุทธรูปพระเสียงพระแยม ๓ รอบเสร็จก็จะทำพิธีกล่าวคำถวายต้นดอกไม้เพื่อบูชาพระรัตนตรัย.ในช่วงเทศกาลสงกรานต์จะมีการแห่ต้นดอกไม้อยู่ ๓ วัน คือวันที่ ๑๓-๑๕ เมษายน ทุก ๆ ปี ช่วงเทศกาลสงกรานต์ชาวบ้านจะไม่ออกไปทำงานนอกบ้านจะเป็นประเพณีเป็นวันหยุดในช่วงวันที่ ๑๓-๑๖ เมษายน เป็นประจำของทุก ๆ ปี^{๒๔๓} จากสภาพปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านท่าดีหมี ชาวบ้านบางส่วนไม่สนใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีเหมือนก่อน เพราะปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ปัญหาโรคโควิด ๑๙ ระบาดจึงทำให้ชาวชุมชนไม่ใส่ใจเหมือนเมื่อก่อน

วัฒนธรรมคือวิถีชีวิตของชุมชน และสังคมที่แสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การแสดงออกในรูปแบบของการดำรงชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อ ซึ่งถือว่าเป็นมรดกของชุมชน และสังคมที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน ซึ่งต้องมีการอนุรักษ์ และสืบทอดทางวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ต่อไป การสืบทอดทางวัฒนธรรม เป็นกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาของมนุษย์เพื่อที่จะรักษาอัตลักษณ์ของแบบแผนของความคิดความเชื่อ วิถีทาง และแนวปฏิบัติของตนเองไว้ โดยอาศัยกระบวนการในการ สืบทอดทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีลักษณะเป็นการไหลเวียนอย่างต่อเนื่องกันไปอย่างไม่รู้จบ การสืบทอดวัฒนธรรมไทยจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการรักษาอัตลักษณ์ของความเป็นไทย ซึ่งจะแสดงออกถึงวิถีความเป็นไทยทั้งด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อให้วัฒนธรรมได้ดำรงอยู่ในสังคมต่อไป อย่างไรก็ตามการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมย่อมมีช่องว่างระหว่างวัยเกิดขึ้นระหว่างคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ที่มีมุมมองแตกต่างกัน^{๒๔๔}

ปัจจุบันประชาชนในท้องที่ไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมด้านศาสนา การตระหนักต่อความสำคัญ และคุณค่าของประเพณี ตลอดจนประวัติศาสตร์จึงลดลงและเปลี่ยนไป อีกทั้งผลของการอพยพย้ายเข้าของคนต่างถิ่นได้นำพาวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ มีการแข่งขันด้านเศรษฐกิจมากขึ้น คนในชุมชนจึงเสมือนถูกบีบให้เหลือเพียงทางเลือกดำเนินชีวิตตามกระแสการพัฒนาการค้า และทุน รายได้จึงเป็นสาระสำคัญหลักในการดำเนินชีวิต จากสภาพการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนส่วนใหญ่ ต้องปรับตัวให้มีความสำคัญกับการประกอบอาชีพในรูปแบบใหม่ ๆ ไม่ได้พึ่งพาระบบเกษตร แต่กำลังค่อย ๆ ปรับไปเป็นส่วนหนึ่งของกลไกเศรษฐกิจ ผู้คนดำเนินใช้ชีวิตตามวิถีทุนนิยมมุ่งหารายได้ ส่วนกิจกรรมทางศาสนาประเพณีก็ค่อย ๆ ลดความสำคัญลง และเปลี่ยนรูปแบบไปตามแบบแผนกิจกรรมสากล อาทิ กิจกรรมปีใหม่สากล ปรากฏการณ์

^{๒๔๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๔ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๔๔} สุธีรา อะทะวงษา, การสืบทอดวัฒนธรรมการฟ้อนสาวไหม และแนวทางการพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์บริการการตลาดเพื่อสังคม. วารสาร สมาคมนักวิจัย, ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน (๒๕๖๒).

ดังกล่าวทำให้ชุมชน ต้องปรับเปลี่ยนกิจกรรมประเพณีบางประการ ทั้งรูปแบบ และรายละเอียด มีกิจกรรมการเล่นรื่นเริงเพิ่มเติม “กิจกรรมทางประเพณีต้องปรับประยุกต์ใหม่ให้เข้ากับปัจจุบัน และเพิ่มในส่วนที่เป็นการการเล่น มีกิจกรรม เพราะคนส่วนใหญ่เห็นว่าสนุก หลากหลาย อย่างน้อยคนรุ่นใหม่ ของชุมชนก็เข้าวัด และที่สำคัญเราต้องทำให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวและต้องสร้างรายได้จากกิจกรรมทางศาสนา”^{๒๔๕}

จังหวัดเลย เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ยังคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นคนพื้นเมือง มีการแสดงออก ด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านผ่านประเพณีทางพุทธศาสนาต่าง ๆ ซึ่งผู้แสดงส่วนใหญ่จำกัดในกลุ่มคนวัยผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ จึงพบปัญหาด้านการสืบทอดวัฒนธรรมไปยังกลุ่มคนรุ่นหลังที่ไม่ค่อยให้ความสนใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่น ประเพณีการสงฆ์พระพุทธรูปพระเสี้ยว พระแยม ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ ซึ่งเป็นประเพณีที่สำคัญในจังหวัดเลย เนื่องจากปัจจุบันไม่มีผู้ใดได้รับการสืบทอด ประกอบกับคนรุ่นใหม่อพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่พื้นที่ภาคอื่น ทำให้ระหว่างคนรุ่นใหม่ (หนุ่มสาว) กับคนรุ่นเก่า (ผู้ใหญ่) เนื่องมาจากการไหลบ่าของวัฒนธรรมตะวันตก เกิดจากความเจริญทางวัตถุก้าวหน้ามาจนความเจริญทางด้านศีลธรรมตามไม่ทัน เกิดจากการไม่ให้ความสำคัญและขาดการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จึงทำให้การอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนบางอย่างขาดหายไป คนรุ่นหลังไม่ให้ความสำคัญ

๔.๑.๑.๓ สภาพปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธบ้านท่าดีหมี่
สภาพปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านท่าดีหมี่ เมื่อพิจารณาตามสภาพน่าจะมี ดังนี้

๑) ปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธชุมชนบ้านท่าดีหมี่ พบว่า ประชากรต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในทุกทาง ทำให้เกิดการย้ายถิ่นฐาน การสร้างเขตเศรษฐกิจ เขตท่องเที่ยว สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นต้นเหตุของการรุกรทำลายทรัพยากรที่มีในพื้นที่ ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ และทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ความเป็นไทย ปัจจุบันประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน มีการกล่าวถึงการมีจิตสาธารณะ ว่าเป็นคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของคนไทย ซึ่งจะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ให้ความสำคัญต่อชุมชนเข้มแข็ง มีการรวมพลังจากทุกภาคส่วน เห็นได้ว่าปัจจุบันทรัพยากรทางวัฒนธรรมดั้งเดิม ได้ถูกกลืนหายไปพร้อมกับความเจริญและเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้น การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านท่าดีหมี่ส่วนมากจะไม่ค่อยมีปัญหาชาวบ้านจะให้ความร่วมมือเพราะจะยึดถือวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมไว้อยู่ ถือว่าเป็นชุมชนชาวพุทธที่เข้มแข็งคล้าย ๆ กับประเทศเพื่อน และความรับผิดชอบในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีของความเป็นชาวพุทธที่ดี ตั้งแต่บรรพบุรุษโบราณมาประเพณีต่าง ๆ ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน ปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนบ้านท่าดีหมี่ ประการสำคัญคือ ชุมชนไม่เห็นความสำคัญผู้นำไม่รู้คติโลกคติธรรม ขาดวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลบุคคลากรทางพระพุทธศาสนาก็ไม่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมไม่มีบทบาทความเป็นผู้นำ และผู้นำชุมชนยังไม่รู้เรื่องวัฒนธรรมคืออะไร สำคัญอย่างไรต่อเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ตัวเอง ไม่มีความเข้าใจสภาพชุมชนในการปฏิบัติ

^{๒๔๕} การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, คนที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕.

ต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมหลักในการความถูกต้องต่อวัฒนธรรมประชาชนส่วนมากเป็นเกษตรกร ประชากรอาชีพเกษตรไม่ค่อยมีเวลาที่จะมาศึกษาถึงเรื่องการอนุรักษ์ให้เข้าใจอย่างแท้^{๒๔๖}

๒) การอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธมอญอิทธิพลวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านท่าดีหมี่ ต้องปรับปรุงและพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในท้องถิ่นเพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อันจักทำให้เกิดความดึงดูดใจนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ต้องดำเนินการจัดทำแผนการปรับปรุงสถานที่ทั้งในระยะสั้นและในระยะยาว โดยดำเนินการผู้รับการอบรมนำความรู้และหลักการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาปรับใช้ในการบริหารงานอย่างเต็มที่ ผลที่จะเกิดขึ้นนอกจากจะเป็นการอำนวยความสะดวกและสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว^{๒๔๗} ปรับปรุงและพัฒนาถนนและเส้นทางการคมนาคมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในท้องถิ่นได้อย่างสะดวก ดำเนินการปรับปรุงถนนภายในชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและเกิดความสะดวกในการเดินทางของนักท่องเที่ยว สร้างความรู้ความเข้าใจกับประชาชนในหลักการพัฒนาและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาเส้นทางคมนาคมเพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาเส้นทางคมนาคมในชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม^{๒๔๘} ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อการนำหลักการมีส่วนร่วมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเพื่อสร้างความร่วมมือของคนในชุมชน ส่งเสริมในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อทำให้เกิดการนำหลักการบริการมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บุคลากรสามารถทำหน้าที่บริการและสนับสนุนการทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความเข้าใจ และให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และเป็นที่น่าพอใจ ได้รับการอบรมพื้นฐานการทำงานด้านวัฒนธรรม^{๒๔๙} กลุ่มคนทำงานด้านวัฒนธรรมจำเป็นต้องได้รับการอบรมเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการทำงานทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยให้เกิดการตระหนักและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ตลอดจนสามารถใช้ฐานความรู้ความเข้าใจดังกล่าวในการต่อยอดความรู้เดิม ทั้งยังเอื้อต่อการคิดริเริ่มสร้างสรรค์แผนงานหรือโครงการส่งเสริมพัฒนาวัฒนธรรมใหม่ ๆ ได้อย่างมีพลวัต สอดคล้องและเท่าทันกับกระแสวัฒนธรรมโลก การสร้างเครือข่ายเพื่อระดมสรรพกำลังต่าง ๆ จากภาคีทุกฝ่าย^{๒๕๐} รัฐควรสนับสนุนให้เกิดการสร้างระบบเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพในการเข้าถึงและสามารถสร้างความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนได้อย่างครอบคลุม “ทุกกลุ่ม” อย่างแท้จริง เพื่อให้สามารถระดมสรรพกำลังและทรัพยากรประเภทต่าง ๆ ภายใน

^{๒๔๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๖, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๔๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๗, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๔๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๘, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๔๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๙, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๕๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๑๐, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ท้องถิ่นได้เต็มศักยภาพสูงสุด และเพียงพอต่อการดำเนินโครงการด้านวัฒนธรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นในระยะยาว^{๒๕๑}

๓) จากการศึกษาปัญหาคนในชุมชนให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนบ้านท่าดีหมี ส่งเสริมบทบาทและศักยภาพของผู้นำและคณะทำงานในการร่วมวิเคราะห์ปัญหา ร่วมรับรู้สถานการณ์ ร่วมวางแผนปฏิบัติการ ร่วมดำเนินกิจกรรม ร่วมรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมประเมินผล มีความสามัคคีกันของคนในชุมชน การปรับสภาพแวดล้อมการสร้างบรรยากาศในชุมชนให้ประชาชนเกิดความสามัคคีโดยให้ประชาชนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่มีการเยี่ยมและใส่ใจถึงเพื่อนบ้านซึ่งกันและกัน ทั้งนี้จะเห็นได้จากการที่ชุมชนบ้านท่าดีหมี มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการเป็นเจ้าบ้านที่ดีในการต้อนรับผู้มาเยือน โดยจะเน้นถึงความสามารถและทักษะของแต่ละบุคคลในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว รักษาความสะอาดของบ้านพักโฮมสเตย์และถนนหนทางภายในชุมชนได้รับการทำความสะอาดอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ มีจิตสำนึกรักและภูมิใจในบ้านเกิด เป็นปัจจัยที่สำคัญรองลงมา ทั้งนี้จะเห็นได้จากการที่ชุมชนบ้านท่าดีหมี มีวัฒนธรรมและความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายและมีจิตใจโอบอ้อมอารี และต้องการให้บ้านเกิดของตนเป็นที่รู้จักจากผู้คนต่างสร้างกระบวนการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน^{๒๕๒}

๔.๑.๒ สภาพปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธชุมชนบ้านแสงภา

ชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย บ้านแสงภา เป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมของชาวตำบลแสงภา ตามประวัติมีนายพรานคนหนึ่ง ชื่อ เชียงภา ได้เดินตามโขลงช้างป่า เพื่อจะคล้องจับช้างเอาไปเลี้ยงใช้งาน เชียงภาได้ติดตามโขลงช้างมาจากลำน้ำโขลงขึ้นลำน้ำเหือง และมาถึงบริเวณน้ำพาไหลมาบรรจบกันเห็นมีภูมิประเทศอันเป็นที่ราบมีปึกขำน้ำมากมายเหมาะสมที่จะตั้งหมู่บ้าน จึงได้ชักชวนญาติพี่น้องมาตั้งหมู่บ้านที่นั่น และได้ตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่ว่า “บ้านเชียงภา” เมื่อปี พ.ศ.๒๐๗๓ ต่อมาหลายปี การเรียกชื่อหมู่บ้านได้เพี้ยนจากคำว่า บ้านเชียงภา มาเป็น “บ้านแสงภา” เมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๓ ทางราชการได้ประกาศเป็นหมู่บ้านแสงภา หมู่ที่ ๖ ตำบลนาแห้ว อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ประกาศจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน “บ้านแสงภา” ทางราชการได้ประกาศเป็นหมู่บ้านแสงภา เมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๒^{๒๕๓}

ชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย บ้านแสงภา เป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมของชาวตำบลแสงภา ตามประวัติมีนายพรานคนหนึ่ง ชื่อ เชียงภา ได้เดินตามโขลงช้างป่า เพื่อจะคล้องจับช้างเอาไปเลี้ยงใช้งาน เชียงภาได้ติดตามโขลงช้างมาจากลำน้ำโขลงขึ้นลำน้ำเหือง และมาถึงบริเวณน้ำพาไหลมาบรรจบกันเห็นมีภูมิประเทศอันเป็นที่ราบมีปึกขำน้ำมากมายเหมาะสมที่จะ

^{๒๕๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๑๑, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๕๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๑๒, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๕๓} ข้อมูลจาก ประวัติศาสตร์หมู่บ้านและชุมชนในจังหวัดเลย อำเภอนาแห้ว โดย กศน.อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย โครงการหนังสือสามัญประจำบ้าน สำนักงาน กศน. จังหวัดเลย

ตั้งหมู่บ้าน จึงได้ชักชวนญาติพี่น้องมาตั้งหมู่บ้านที่นั่น และได้ตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่ว่า “บ้านเชียงภา” เมื่อปี พ.ศ.๒๐๗๓ ต่อมาหลายปี การเรียกชื่อหมู่บ้านได้เพี้ยนจากคำว่า บ้านเชียงภา มาเป็น “บ้านแสงภา” เมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๓ ทางราชการได้ประกาศเป็นหมู่บ้านแสงภา หมู่ที่ ๖ ตำบลนาแห้ว อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ประกาศจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน “บ้านแสงภา” ทางราชการได้ประกาศเป็นหมู่บ้านแสงภา เมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๒^{๒๕๔} วัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชาวบ้านบ้านแสงภา บ้านปากอ บ้านหัวนา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็กๆติดกัน ชุมชนที่ยึดวิถีธรรมมะ หรือ ธรรมชาติ ที่มีวัดเป็นจุดรวมศูนย์กลางของ ชุมชน พึ่งพาอยู่ร่วมกัน อย่างสงบ โดยเสียงที่ออกจากวัด คือเสียงโพน เสียงกลอง กลายเป็นนาฬิกาเวลา ที่ส่งสัญญาณให้ผู้คนในหมู่บ้าน ออกมาทำงาน ทำกิจวัตรประจำ ซึ่งเสียงกลอง เสียงโพน นี้ได้สืบทอดผ่านกาลเวลามามากกว่า ๔๐๐ ปี

๔.๑.๒.๑ วัดศรีโพธิ์ชัย

ตั้งอยู่ที่บ้านหัวนา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ซึ่งเป็นวัดที่เก่าแก่อีกแห่งหนึ่ง ที่สร้างมาพร้อมกับ ชุมชนหมู่บ้านแสงภา เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ที่มีอายุกว่า ๔๐๐ ปีมาแล้ว ชาวบ้านได้สร้างวัดศรีโพธิ์ชัยขึ้นเป็นที่สักการะและเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้าน ภายในวัดยังมีพระพุทธรูปองค์แสนที่ประดิษฐานอยู่ในกุฏิเจ้าอาวาสนั้น เป็นพระพุทธรูปโบราณคู่บ้านคู่อเมืองมาหลายชั่วอายุคน ประทับขัดสมาธิราบ พระพักตร์ยาวรี ยอดพระเมฬีเป็นเปลวเพลิง พระสังขารเป็นท่อนาค สันนิษฐานว่าเป็นพระเชียงแสน นอกจากนี้ ภายในวิหารหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า อาราม ก็มีจิตรกรรมฝาผนังเกี่ยวกับพุทธประวัติและวรรณกรรมท้องถิ่นที่ผนังด้านทิศเหนือมีจารึกว่าภาพเขียนดังกล่าวเขียนขึ้นเมื่อจุลศักราช ๑๒๑๔ ตรงกับพ.ศ. ๒๓๙๕ ตรงกับช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและที่ด้านนอกพระอุโบสถหลังเดียวกันนี้ยังมีภาพจิตรกรรม ซึ่งเขียนขึ้นในสมัยหลังคือเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๙ นับเป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีค่าอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเลย แล้วก็เป็นสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นมากๆ คล้ายกับที่หลวงพระบาง^{๒๕๕}

๔.๑.๒.๒ อุโบสถวัดศรีโพธิ์ชัย

สิมหรืออุโบสถที่มีลักษณะของอุโบสถคล้ายกับวัดเชียงของเมืองหลวงพระบาง สถาปัตยกรรมในจังหวัดเลยที่สร้าง ได้สร้างขึ้นระหว่างปี พ.ศ. ๒๑๙๗ ปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากศิลปะอยุธยา ศิลปะล้านช้างและศิลปะจีนภายนอกอาคาร เช่น หน้าบันคันทวยมักจะตกแต่งด้วยหยกตกแต่งด้วยสลักลายเป็นก้านคด กระงก นาคเกล้า ภาพรามเกียรติ์ พระอินทร์ทรงเฝ้าราวัณ เทวดาประจำปี นกขัตรี และสัตว์ภาพพวกสิงห์ กระรอก นกไต่ และเกาะไปตามเถาวัลลายผสมกับลายกังหัน สิมมีลักษณะเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนมีหลังคาถอดซ้อนชั้นลดหลั่นกันลงมาเป็นเพ็ญหลบต่ำ หลังคาด้านบนยกค่อนข้างสูง และดูคล้ายกันกับวิหารหลวงพระบาง ซึ่งน่าจะเกี่ยวข้องกันเพราะอยู่บนเส้นทางติดต่อ

^{๒๕๔} ข้อมูลจาก ประวัติศาสตร์หมู่บ้านและชุมชนในจังหวัดเลย อำเภอนาแห้ว โดย กศน.อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย โครงการหนังสือสามัญประจำบ้าน สำนักงาน กศน. จังหวัดเลย

^{๒๕๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๑๓ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕

ดังที่ได้กล่าวมานอกจากนี้ยังมีหอไตรโบสถสูง หลังคาประดับประดาแบบพื้นบ้านที่สวยงามวิจิตร นับเป็นงานช่างที่มีคุณค่าที่หาได้ยากในปัจจุบัน^{๒๕๖}

หลังเดียวกันนี้ยังมีภาพจิตรกรรม ภายในวัดยังมีพระพุทธรูปองค์แสนที่ประดิษฐานอยู่ใน กุฏิเจ้าอาวาสนั้น เป็นพระพุทธรูปโบราณคู่บ้านคู่เมืองมาหลายชั่วอายุคน ประทับขัดสมาธิราบ พระพักตร์ยาวรี ยอดพระเมษีเป็นเปลวเพลิง พระสังฆาฏีเป็นท่อนาค สันนิษฐานว่าเป็นพระเชียงแสน นอกจากนี้ ภายในวิหารหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า อาราม ก็มีจิตรกรรมฝาผนังเกี่ยวกับพุทธประวัติและ วรรณกรรมท้องถิ่นที่ผนังด้านทิศเหนือมีจารึกว่าภาพเขียนดังกล่าวเขียนขึ้นเมื่อจุลศักราช ๑๒๑๔๓ รง กับ พ.ศ. ๒๓๙๕ ตรงกับช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและที่ด้านนอกพระอุโบสถ หลังเดียวกันนี้ยังมีภาพจิตรกรรม ซึ่งเขียนขึ้นในสมัยหลังคือเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๙ นับเป็นโบราณสถาน และโบราณวัตถุที่มีค่ายิ่งแห่งหนึ่งของจังหวัดเลย^{๒๕๗}

๔.๑.๒.๓. พระพุทธรูปหลวงพ่อพเพชร

ภายในวัดยังมีพระพุทธรูปหลวงพ่อพเพชร ที่ประดิษฐานอยู่ เป็นพระพุทธรูปโบราณ คู่บ้านคู่เมืองมาหลายชั่วอายุคน ประทับขัดสมาธิราบ นับเป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีค่ายิ่ง แห่งหนึ่งของจังหวัดเลยประเพณีแห่ต้นดอกไม้จะเต็มไปด้วยความสนุกสนานของชาวบ้าน ตั้งแต่เด็ก จนถึงผู้เฒ่าผู้แก่ และความสวยงามของแสงเทียนที่ประดับอยู่ในต้นดอกไม้ โดยจะมีต้นดอกไม้สำหรับ เด็กเล็ก เด็กโต วัยรุ่น จนไปถึงผู้ใหญ่เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมการแห่ต้นดอกไม้ของชาวหมู่บ้านให้ คงอยู่สืบไป^{๒๕๘}

๔.๑.๒.๔ ประเพณีการแห่ต้นดอกไม้บ้านแสงภา

ประเพณีที่สำคัญของวัฒนธรรมชุมชนบ้านแสงภา คือ “งานประเพณีสงกรานต์และงาน แห่ต้นดอกไม้บ้านแสงภา อ.นาแห้ว” จังหวัดเลย วันที่ ๑๔ เมษายน ของทุก ๆ ปีสถานที่ ณ วัดศรี โพธิ์ชัย ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว งานประเพณีแห่ต้นดอกไม้ของชาวบ้านแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลยนี้ จัดขึ้นที่วัดศรีโพธิ์ชัยแสงภา โดยจะมีการจัดขึ้นในทุก ๆ ปี ซึ่งจะเริ่มต้นแห่กันตั้งแต่วันที่ ๑๔-๑๖ เมษายน ติดต่อกัน ในเวลา ๑๙.๐๐-๒๑.๐๐ น. และจากนั้นจะแห่ต้นดอกไม้ในทุก ๆ คืน วันพระตลอดเดือนเมษายน โดยมีความเชื่อว่าเป็นสิริมงคล ที่ได้นำดอกไม้มาบูชาพระรัตนตรัย ทำให้อยู่ดีมีสุข ฝนตกต้องตามฤดูกาล บ้านเมืองร่มเย็น ปราศจากโรคภัย วัว ควาย สัตว์เลี้ยงขยายคอดอก ผลสมบูรณ์ ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ บ้านแสงภา อ.นาแห้ว จ.เลย การแห่ต้นดอกไม้การแห่ต้นดอกไม้มี ความเป็นมายาวนานกว่า ๔๐๐ ปี โดยมีความเชื่อว่าการทำต้นดอกไม้มาเป็นพุทธบูชาในวันสงกรานต์ ที่ถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ นั้น จะถือว่าเป็นมงคลกับชีวิตอย่างยิ่ง ต้นดอกไม้ของตำบลแสงภา จะมี ลักษณะเด่นกว่าทุกวัดคือมีขนาดใหญ่และสูง มีความกว้าง ๓ เมตร สูง ๑๕ เมตร โดยต้องทำให้เสร็จ

^{๒๕๖} พุทธศิลป์อีสาน แหล่งรวบรวม ล้านช้าง ขอม ทวารวดี และแหล่งท่องเที่ยวอีสาน <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d> สืบค้นเมื่อ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๕

^{๒๕๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๑๔ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕

^{๒๕๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๑๕ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕

ภายในวันเดียว ชาวบ้านผู้ชายจะตัดไม้ไผ่มาผูกเป็นโครง อุปกรณ์ที่ใช้ยึดจะมาจากธรรมชาติทั้งสิ้น ไม่มีการใช้ลวด หรือสิ่งอื่นใดที่ไม่ใช่ธรรมชาติ

ส่วนผู้หญิงจะทำหน้าที่จัดหาดอกไม้จากต้นไม้ในหมู่บ้านมามัดรวมเป็นช่อๆ เพื่อการตกแต่ง ถือเป็นกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความศรัทธา และความสามัคคีของชาวชุมชนอย่างยิ่ง จะมีการแห่ต้นดอกไม้ทุกคืนในวันพระตลอดเดือนเมษายนของทุกปี ในช่วงเวลา ๑ ทุ่ม ถึง ๓ ทุ่ม โดยแห่รอบพระอุโบสถสามรอบ รอบที่ ๑ บูชาพระพุทธ รอบที่ ๒ บูชาพระธรรม และรอบที่ ๓ บูชาพระสงฆ์ การแห่ผู้ห้ามต้นดอกไม้ต้องโยกประกอบจังหวะให้ต้นไม้หมุนซ้าย ขวา ตามจังหวะเสียงกลอง ช้อง ฉิ่ง ฉาบ ที่บรรเลงจะได้เห็นภาพที่สวยงามของแสงเทียนภายในต้นดอกไม้ที่มีชีวิตชีวาไปกับลีลาการโยกนั้นด้วย^{๒๕๙} เสร็จแล้วจะนำต้นดอกไม้ไปถวายพระรัตนตรัย จะมีปราชญ์ชาวบ้านพากล่าวคำถวายต้นดอกไม้เพื่อบูชาพระรัตนตรัย

๔.๑.๓.๕ สภาพปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธบ้านแสงภา เมื่อพิจารณาตามสภาพน่าจะมี ดังนี้

๑) ปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธชุมชนบ้านแสงภา พบว่า การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางสังคม ค่านิยม ความเชื่อ เกิดจากปัญหาความขัดแย้งและความไม่เข้าใจกันระหว่างคนรุ่นใหม่ (หนุ่มสาว) กับคนรุ่นเก่า (ผู้ใหญ่) เนื่องมาจากการไหลบ่าของวัฒนธรรมตะวันตก เกิดจากความเจริญทางวัตถุก้าวหน้าจนความเจริญทางด้านศีลธรรมตามไม่ทัน เกิดจากการไม่ให้ความสำคัญและขาดการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จึงทำให้การอนุรักษ์วัฒนธรรมบางอย่างขาดหายไปจนรุ่นหลังไม่ให้ความสำคัญ ดังนั้นทุกคนต้องร่วมมือร่วมใจกันทั้งคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ โดยต้องเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมกันทำกิจกรรม และรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ของชุมชนอันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การที่จะสามารถทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้น ทุกคนในชุมชนต้องยอมรับแนวคิดร่วมกันว่า มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่อุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันต้องยอมรับความบริสุทธิ์ใจด้วยว่า มนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง^{๒๖๐}

๒) การอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธมีอิทธิพลวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านแสงภา การที่วัฒนธรรมท้องถิ่นจำนวนมากเสื่อมสลายไป เนื่องจากประชาชนในท้องถิ่นไม่เห็นคุณค่า วัฒนธรรมดังกล่าว ดังนั้นผู้นำชุมชน (นายกอบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) ควรให้ความสำคัญในการทำให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยมีแนวทาง ดังนี้ ๑) ส่งเสริมวัฒนธรรมศึกษา โดยให้สถานศึกษาในแต่ละชุมชนเป็นหน่วยงานหลักในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรม เช่น การนำครุภูมิปัญญามาให้ความรู้กับนักเรียน การนำผลงานของศิลปินไปแสดงในสถานศึกษา การสร้างวัฒนธรรมการอ่านให้กับนักเรียน และการจัดแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมใน

^{๒๕๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๑๖ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๖๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๑๗, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ท้องถิ่น^{๒๖๑} ๒) สนับสนุนสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมโดยการจัดซื้อภาครัฐ รัฐควรส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐที่จำเป็นต้องจัดซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับการจัดซื้อสินค้าและบริการด้านวัฒนธรรมจากท้องถิ่นมากขึ้น เพื่อเป็นการสนับสนุนผลงานด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ และส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐมีอิสระในการใช้ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การแต่งกาย ผ้าทอ และอื่น ๆ ตามความแต่ละวัฒนธรรมท้องถิ่น ๓) การผลิตสื่อเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรม โดยการสนับสนุนเงินทุนให้กับภาคเอกชนเพื่อจัดทำสื่อที่มีคุณภาพสำหรับการเผยแพร่วัฒนธรรม โดยมีหลักเกณฑ์ในการสนับสนุนอย่างชัดเจนและพิจารณาเป็นรายโครงการ และใช้สื่อที่หลากหลายในการเผยแพร่วัฒนธรรม เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ภาพยนตร์ ดนตรี ละคร^{๒๖๒}

๓) ปัญหาคนในชุมชนให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนบ้านแสงภา การให้ความสำคัญการให้ร่วมมือของคนในชุมชนปรับปรุงซ่อมแซมสิ่งชำรุดทรุดโทรมในชุมชนโดยเฉพาะผู้นำชุมชนทุกคนถือได้ว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องดูแลรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนให้อยู่ชั่วลูกชั่วหลานตลอดไปจะต้องรักษาภูมิปัญญาของชุมชน เรื่องของวัฒนธรรมถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนในชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวการอนุรักษ์ และการประชาสัมพันธ์ เช่น การร่วมทำบุญ ตักบาตรในวันพระ วันสำคัญทางศาสนา ประเพณีสำคัญของท้องถิ่นที่จัดขึ้น เช่น ประเพณีวันสงกรานต์ในสงกรานต์จะมีพิธีรดน้ำดำหัวขอพรจากผู้สูงอายุ เพราะคนทั้งประเทศให้ความสนใจที่มาร่วมโดยเฉพาชนักท่องเที่ยวอยากมาเห็นประเพณีการแห่ดอกไม้ที่สวยงามและสำคัญของชุมชน เพราะชุมชนบ้านแสงภาได้จัดทำมาเป็นเวลายาวนานตั้งแต่เริ่มตั้งหมู่บ้านมาหลายชั่วอายุคน ทุกวันนี้เรายังอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาวชุมชนไว้และจะรักษาไว้คนในชุมชนให้ความสำคัญมากเพราะถือว่าเป็นหน้าที่หลักเลยทีเดียว ชาวบ้านจะให้ความสำคัญมากยิ่งในวันพระชาวบ้านชุมชนจะไม่ออกไปทำงานนอกบ้านและไม่ฆ่าสัตว์ทุกชนิดแม้แต่เด็กเล็กเช่นกันจะถูกปลูกฝังกันมาตั้งแต่โบราณและจะถือเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมาอย่างเคร่งครัด^{๒๖๓}

๔.๑.๓ สภาพปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธชุมชนบ้านอาฮี

ชุมชนบ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอลำดวน จังหวัดเลย บ้านอาฮี ตามตำนานที่เล่ามาว่า มีเมือง ๆ หนึ่งชื่อว่าเมืองตุมมีผู้ปกครองชื่อพระยาสุนทรจักษ์ภรรยาชื่อนางพรหมจรรย์ได้ปกครองบ้านเมืองด้วยความร่มเย็นเป็นสุขตลอดมา ครึ่งหนึ่งพระยาสุนทรจักษ์ขับไล่นางพรหมจรรย์ออกจากเมือง เพราะพระยาสุนทรจักษ์นอกใจภรรยาไปชอบนางมัทธิดิสงกา แต่นางมีสามีแล้วชื่อท้าวจันทราสซึ่งทั้งสองพรัดพรากกันเพราะแพแตก ท้าวจันทราสไปขึ้นฝั่งที่ปากน้ำเหืองตรงบ้านโคกจั่วที่แห่งเดียวกับนางพรหมจรรย์ติดแพลอยอยู่ นางพรหมจรรย์จึงขอร้องให้ท้าวจันทราสช่วยสอนวิชาอาคมให้เพื่อจะได้มาแก้แค้นพระยาสุนทรจักษ์ เมื่อเรียนวิชาสำเร็จนางจึงยกทัพมาที่ชายแดนเมืองตุมและส่งหนังสือไปท้าทายพระยาสุนทรจักษ์ให้ออกมาสู้รบ พระยาสุนทรจักษ์ก็ออกรบด้วยตนเองทั้งสองสู้รบกัน พระยาสุนทรจักษ์คิดอุบายฆ่านางโดยใช้บ่วงบาศเสกคาถา แต่ไม่สามารถเอาชนะนางได้

^{๒๖๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๑๘, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๖๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๑๘, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๖๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๐, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

จึงโกรธมาก จึงเสียทีนางใช้ดาบฟันคอพระยาสุนทรจักร์ขาด บ้านเมืองตุมจึงไม่มีเจ้าเมืองนางพรหมจารีจึงยกเมืองตุมให้เป็นของนางคำผิว ซึ่งเป็นภรรยาของท้าวจันทราคราสและพี่ชายที่อยู่บ้าน นาแกงม้า พี่ชายนางพรหมจารีได้ให้คนนำแกงม้ามาให้นางพรหมจารีกิน แต่นางพรหมจารีคืออานางบอกว่า “อาฮิกิน” (คือ อาไม่กิน) คนที่อยู่ใกล้ ๆ ได้ยินนางพูดว่า “อาฮิกิน” จึงเรียกหมู่บ้านนั้นว่าบ้านอาฮิ ต่อมานาน ๆ จึงแผลงมาเป็นบ้านอาฮีในปัจจุบัน^{๒๖๔}

๔.๑.๓.๑ ชุมชนบ้านอาฮี ข้อมูลเชิงการยภาพ

เป็นชุมชนโบราณบ้านอาฮีปัจจุบันตั้งอยู่ในเขตบ้านอาฮีซึ่งเป็นชุมชนขนาดใหญ่แห่งหนึ่งริมฝั่งขวาของแม่น้ำเหือง ในท้องที่ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย พื้นที่ราบลุ่มบริเวณที่ตั้งชุมชนโบราณบ้านอาฮีเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ เพราะเป็นที่ราบลุ่มที่ค่อนข้างกว้างกว่าที่ราบอื่นในละแวกนี้ และอยู่ติดกับจุดที่ ลำห้วยพานซึ่งเป็นลำห้วยสาขาของแม่น้ำเหืองไหลมาบรรจบกับแม่น้ำเหืองไหล นอกจากนี้ แม้ว่าชุมชนโบราณบ้านอาฮีจะอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเหือง แต่บริเวณที่ตั้งบ้านอาฮีกลับเป็นที่ดอน ตลิ่งแม่น้ำจึงสูงกว่าบริเวณอื่น ทำให้น้ำไม่เอ่อท่วม ชุมชนในฤดูน้ำหลากจะมีปัญหาเรื่องยาเสพติด เพราะเป็นชุมชนชายแดนติดต่อ

ตำแหน่งที่ตั้งบ้านอาฮียังมีร่องรอยของเส้นทางคมนาคมโบราณที่ สามารถเชื่อมต่อไปยังชุมชนโบราณข้างเคียงได้ ทางทิศตะวันออกอาศัยเส้นทาง ในที่ราบลุ่มแม่น้ำเหืองลงไปยังเมืองแก่นท้าว เมืองปากเหืองและเมืองเชียงคาน ซึ่งอยู่ในลุ่มแม่น้ำโขงได้ ทางทิศตะวันตกสามารถอาศัยเส้นทาง ในที่ราบลุ่ม แม่น้ำเหืองขึ้นไปยังเมืองด่านซ้ายซึ่งอยู่ปลายแดนของอาณาจักรล้านช้างในช่วง พุทธศตวรรษที่ ๒๒-๒๔ ได้ ที่สำคัญคือ ลุ่มแม่น้ำเหืองบริเวณบ้านอาฮี ยังตั้งอยู่ในเส้นทางคมนาคมโบราณระหว่างรัฐที่สามารถเชื่อมต่อระหว่างกลุ่มบ้านเมือง ในลุ่มแม่น้ำโขงในอำนาจของอาณาจักรล้านช้างกับบ้านเมืองในลุ่มแม่น้ำน่าน และแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยาได้อีกด้วย^{๒๖๕}

พระธาตุมนาวเดียว หลวงพ่อมะนาวเขียวหรือ มะนาวเคียว ต่อมาน่าจะมีการเรียกชื่อเพี้ยนมาเป็น “มะนาวเดียว” พระธาตุนี้ เคยพังทลายลงมาแล้วครั้งหนึ่ง ทำให้พบว่าภายในมีพระพุทธรูปสำริดขนาดเล็ก พระบุเงิน พระบุทองและโบราณวัตถุอื่นๆ ทั้งอยู่ในสภาพดีและชำรุดบรรจุอยู่ ภายในจำนวนมาก เมื่อปฏิสังขรณ์พระธาตุ

ในวิหารหลวงปูนาคมจุลินท์ภายในวัดศิริมงคล ซึ่งภายในวิหารโบราณได้ประดิษฐานพระพุทธรูปมุจลินทนาคปกซึ่งเป็นพระเก่าแก่คู่บ้านอาฮีมาตั้งแต่เริ่มตั้งบ้านอาฮี จะเห็นได้ว่าวิหารมุจลินทนาคปกมีความสำคัญกับชาวชุมชนบ้านอาฮีมานานเป็นยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจชุมชนชาวพุทธบ้านอาฮีในช่วงเทศกาลสงกรานต์ชาวบ้านจะอัญเชิญหลวงปูนาคมจุลินท์ภายในวัดศิริมงคล ลงมาให้

^{๒๖๔} สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย กรมพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย

^{๒๖๕} ธีระวัฒน์ แสนคา, **เมืองเพชรบูรณ์และเมืองหล่มสักกับศึกเจ้าอนุวงศ์**. (เพชรบูรณ์ : ไทยมิเดีย เพชรบูรณ์๒๕๕๘), หน้า ๖๒-๖๖.

ชาวบ้านได้สร้างน้ำในเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งเป็นกาอนุรักษวัฒนธรรมประเพณีของชาวบ้านอาฮี ก่อนที่จะมีการแห่ต้นดอกไม้

๔.๑.๓.๒ ประเพณีการแห่ต้นดอกไม้ของชุมชนบ้านอาฮี

ประเพณีการแห่ต้นดอกไม้ของชุมชนบ้านอาฮี ความหมายของต้นดอกไม้ที่เป็นพืชแต่มีต้นโครงสร้างที่ประดับดอกไม้เอาไว้เล่นแห่เป็นประเพณีที่เก่าแก่ของชาวบ้านตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่จังหวัดเลย บ้านอาฮีในช่วงเทศกาลสงกรานต์จะมีการในช่วงของวันที่ ๑๖ เมษายนของทุกๆ ปี นอกจากจะแห่เข้าพันก่อนด้วยแล้ว ชาวบ้านยังภูมิใจในวัฒนธรรมที่เก่าแก่ของตนมาก ชุมชนบ้านอาฮีจะมีคำขวัญของชาวตำบลอาฮีกล่าว “(กราพระนาคปรกขอพร อ่อนช่อนแม่น้ำเหือง เมืองตูมรอยอด ศักดิ์สิทธิ์เจ้าหอเหนือ-ได้แห่ต้นดอกไม้สวยตระการ ขวานหินถิ่นพันปี หลากสีทอมือ เลื่องลือเครื่องหวายงาม สุดแดนสยามสะพานมิตรไทย-ลาว)” ต่อไปในแถบอำเภอท่าลี่จะเจริญเรื่องการท่องเที่ยวเพราะเป็นประตูเส้นทางไปสู่ประเทศลาว จะมรเส้นทางผ่านแขวงไชยะบุรี ผ่านไปหลวงพระบาง เพราะเป็นเส้นทางข้ามสะพานแม่น้ำเหืองและแม่น้ำโขงสะดวกหมดแล้ว^{๒๖๖}ใครต้องการจะเดินทางไปเที่ยวหลวงพระบางได้เลย

ประเพณีการแห่ต้นดอกไม้ของชุมชนบ้านอาฮี ทุกวันที่ ๑๖ เมษายนของทุก ๆ ปี ชาวชุมชนบ้านอาฮี อ.ท่าลี่ จ.เลย จะร่วมตัวกันทำต้นดอกไม้เพื่อบูชาต่อพระรัตนตรัย ต้นดอกไม้บ้านอาฮีจะมีขนาดไม่ใหญ่มากนักรูปทรงจะเหมือนกับตัวขุนในหมากรุกไทยความสูงก็ประมาณไม่เกิน ๒ เมตร ๔ คนแบกแบบสบายๆแต่จะประดับตกแต่งดอกไม้แบบเต็มๆ ดอกไม้ที่นำมาตกแต่งก็จะหาเอาจากที่มีอยู่ในหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นดอกคูณ ว่าน ๔ ทิศ ชาวบ้านจะไปร่วมตัวกันที่วัดเมืองตูมธรรมาราม ต้นดอกไม้ทั้งหมดก็เกือบ ๒๐ ต้นเห็นจะได้ เมื่อได้เวลาประมาณไม่เกินบ่าย ๒ โมง ขบวนแห่ต้นดอกไม้ก็จะเริ่มเคลื่อนขบวนไปตามถนนผ่านเขตชุมชนที่มีชาวบ้านคนขึ้นชมความสวยงามของต้นดอกไม้ตลอดระยะทาง ๓ กิโลเมตรก่อนจะเข้าไปที่วัดศิริมงคลตลอดระยะทาง ๓ กิโลเมตรถึงแม้ว่าจะผ่านอากาศร้อนระอุ แต่ชาวบ้านกลับมีหน้าตาที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ฟันธงสองข้างทางก็คอยสาดน้ำเพื่อให้คลายร้อนกัน นับว่าเป็นความน่ารักที่สามารถสัมผัสได้ตลอดสองข้างทาง ๓ กิโลเมตรดูจะไม่ไกลเลยครับเมื่อถึงลานวัดศิริมงคลก็จะแห่ต้นดอกไม้รอบอุโบสถ ๓ รอบแล้วนำต้นดอกไม้มาวางเรียงกันเพื่อกล่าวคำถวายต้นดอกไม้ต่อพระรัตนตรัยพร้อม ๆ กันเป็นอันเสร็จพิธี^{๒๖๗}

๔.๑.๓.๓ สภาพปัญหากระบวนการอนุรักษวัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธชุมชนบ้านอาฮี

๑) ปัญหากระบวนการอนุรักษวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธชุมชนบ้านอาฮี สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนยังคงสภาพเดิมที่ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงไปมากนัก โดยเศรษฐกิจหลักของชุมชนยังคงเน้นที่การเกษตรกรรมเป็นหลัก อย่างไรก็ตามปัจจุบันนี้สภาพสังคมที่เปลี่ยนไป

^{๒๖๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๑ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๖๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๒ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

อย่างเด่นชัดมากที่สุดคือ กลุ่มประชากรส่วนมากของชุมชน คือกลุ่มผู้สูงอายุและเด็ก โดยคนหนุ่มสาว จะอพยพเข้าไปทำงานในเมือง ทำให้ชาวบ้านเกิดความกังวลใจว่าวัฒนธรรมบางอย่างที่มีอยู่จะสูญหายไป ชุมชนไม่เห็นความสำคัญผู้นำไม่รู้คติโลกคดียุทธศาสตร์ ขาดวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลบุคคลากรทางพระพุทธศาสนาก็ไม่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมไม่มีบทบาทความเป็นผู้นำ และผู้นำชุมชนยังไม่รู้เรื่องวัฒนธรรมคืออะไร สำคัญอย่างไรต่อเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ตัวเอง ไม่มีความเข้าใจสภาพชุมชนในการปฏิบัติต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมหลักในการความถูกต้องต่อวัฒนธรรมประชาชนส่วนมากเป็นเกษตรกร ประชากรอาชีพการเกษตรไม่ค่อยมีเวลาที่จะมาศึกษาถึงเรื่องการอนุรักษ์ให้เข้าใจอย่างแท้จริง^{๒๖๘}

๒) การอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านอาฮี ประชาชนผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล มีการร่วมมือร่วมใจในการผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน เพื่อให้การดำเนินการจัดงาน ประเพณี รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีให้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากปัจจุบันนี้ รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนมักจะเป็นการมีส่วนร่วมในขั้นต้น คือ การเข้าร่วมกิจกรรมหรือร่วมงานประเพณีเท่านั้น ส่วนการเสนอโครงการหรือการเป็นผู้ริเริ่มโครงการยังไม่มี โดยจะให้เป็นที่ปรึกษาของหน่วยงานรัฐเท่านั้น หากเป็นไปได้ ก็อยากให้ประชาชนสามารถเสนอโครงการใดที่จะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมได้อยู่แล้ว^{๒๖๙} และมีข้อเสนอแนะให้ประชาชนเกิดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรม ดังนี้ ๑) ปัจจุบันความเหนียวแน่นของชาวบ้านลดลง เนื่องจากต้องออกไปประกอบอาชีพที่อื่น รวมถึงการย้ายถิ่นฐานไปอยู่นอกชุมชน ผู้นำ ชุมชนควรเข้าไปส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของโดยเฉพาะอาศัยผ่านระบบเครือข่าย เพื่อให้เป็นฐานของการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้านและชุมชน ๒) ปัจจุบันเยาวชนท้องถิ่นขาดความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน จึงขอเสนอให้โรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ควรเพิ่มหลักสูตรพิเศษที่มีความเกี่ยวข้องกับประเพณีที่สำคัญ รวมถึงวัฒนธรรมอื่นที่มีในท้องถิ่นเพิ่มเติม เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เด็กเกิดความสำนึกรักในประเพณี และมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน ๓) ชุมชนควรมีการจัดกิจกรรมสำรวจและรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเอง อาทิ รูปแบบ วิธีการ การดำเนินกิจกรรม ซึ่งจะช่วยให้เยาวชนรุ่นหลังเกิดความตระหนักในการเข้ามามีส่วนร่วมต่อกระบวนการทางประเพณีวัฒนธรรมมากขึ้นและสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในอนาคต^{๒๗๐}

๓) จากการศึกษาปัญหาคนในชุมชนให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนบ้านอาฮี คนในชุมชนให้ความสำคัญในเรื่องประเพณีแห่ต้นดอกไม้ ประเพณีบุญเดือนหกของชาวชุมชนบ้านอาฮีให้ความสำคัญของชาวชุมชนบ้านอาฮีที่ทำกันมานาน (๑) เข้าร่วมทำบุญตักบาตรในวันพระ (๒) เข้าร่วมประเพณีบุญเดือนหก (๓) เข้าร่วมประเพณีการแห่ต้นดอกไม้ ในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปจากเดิมเนื่องจากมีความหลากหลายวัฒนธรรมของชุมชน และมีนโยบายอย่างแน่ชัดในอันที่

^{๒๖๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๓, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๖๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๔, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๗๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๕, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

จะเข้าร่วมกับชุมชน สภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม หรือการอนุรักษ์ศิลปะ และวัฒนธรรม ที่พร้อมจะให้การสนับสนุนต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน วิถีพุทธชุมชน ปัญหา พื้นฐานเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน การขาดการมีส่วนร่วมมือของชุมชน ขาดความเข้าใจ เกี่ยวกับเอกลักษณ์ การอนุรักษ์ขนบธรรมประเพณีของชุมชน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม คน ในชุมชนบางส่วนร่วมอนุรักษ์ในบ้านเกิดเข้ามาเป็นเจ้าของประเพณีบางส่วนไม่เข้าใจเกี่ยวกับการ อนุรักษ์ บางส่วนไม่ตระหนักแต่จะเข้าร่วมขนวนแท้เพื่อการกิน และสนุกสนานรื่นเริงเท่านั้น^{๒๗๑}

๔.๑.๔ สภาพปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธชุมชนบ้านสงาว

ชุมชนบ้านสงาว ตำบลบ้านห้วยพิชัย อำเภอปากชม จังหวัดเลย เป็นชุมชนที่อยู่ติดริมแม่น้ำโขงและเป็นชุมชนที่มีเส้นทางยุทธศาสตร์ผ่านเรียบริมโขงไปอำเภอสังขุม อำเภอท่าบ่อจังหวัดหนองคาย เส้นทางเชื่อมต่อไปจะเริ่มต้นจากอำเภอนาแห้ว ผ่านอำเภอท่าลี่ อำเภอเชียงคาน และอำเภอปากชม เข้าสู่เขต จังหวัดหนองคายที่อำเภอสังขุม ชุมชนบ้าน

สงาว จะอยู่ติดฝั่งโขงตรงกันข้ามกับเมืองสามหมื่น แขวงนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ในชุมชนบ้านสงาวจะมีวัดอินแปลงที่อยู่ติดริมแม่น้ำโขงเวลาน้ำโขงขึ้นบางปีน้ำก็ล้น ตลิ่งเข้าท่วมบริเวณวัด

๔.๑.๔.๑ วัดอินทร์แปลง

วัดอินทร์แปลงตั้งอยู่บ้านโนนสวรรค์ ถนนปากชมเลยหนองคาย ตำบลบ้านห้วยพิชัย อำเภอปากชม จังหวัดเลย สังกัดมหานิกายมีเนื้อที่ ๖ ไร่เป็นที่ นส. ๓ มีอาคารเสนาสนาประกอบไปด้วย อุโบสถ อาคารศาลาการเปรียญทรงไทยสร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ศาลาการเปรียญอาคารทรงไทย สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๑ มีกุฏิสงฆ์ ๓ ศาลาพักร้อน ๒ หลัง^{๒๗๒} ในแต่ละปีทางวัดจะมีกิจจัดเทศกาลประเพณีสำคัญทางศาสนา ประเพณีการเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน ประเพณีบุญข้าวจ้าว บุญออกพรรษา ไประเพณีไหลเรือไฟ ประเพณีบุญกฐิน ประเพณีบุญสงกรานต์ ประเพณีการก่อเจดีย์พระทราย

๔.๑.๔.๒ ประเพณีการแห่ต้นดอกไม้และการก่อเจดีย์พระทราย

ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ชุมชนชาวบ้านสงาวจะมีประเพณีการแห่ต้นดอกไม้และก่อเจดีย์พระทราย ชาวชุมชนบ้านสงาวจะทำพิธี ๑๔-๑๖ เมษายนของทุก ๆ ปี ชาวชุมชนบ้านสงาว ตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม จังหวัดเลย จะร่วมตัวกันทำต้นดอกไม้เพื่อบูชาต่อพระรัตนตรัย ต้นดอกไม้บ้านสงาวจะมีขนาดไม่ใหญ่มากหนักโดยชาวชุมชนจะไปแห่ดอกไม้ออกมาจากในป่าแล้วไปก่อพระเจดีย์ทรายที่ต้นน้ำที่ชาวบ้านจะไปเอาน้ำจากบ้านไปที่น้ำด้านอ่างที่ชาวชุมชนบ้านสงาวได้ใช้อุปโภคบริโภค ชาวบ้านจะเอาน้ำจากหมู่บ้านไปที่แม่น้ำอ่างซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดแม่น้ำ เพื่อนำไปผสมการก่อเจดีย์พระทรายหลังจากก่อพระเจดีย์ทรายเสร็จชาวบ้านก็จะนำดอกบ้านมาประดับตกแต่งเจดีย์พระทรายเสร็จหลังจากนำดอกไม้มาประดับตกแต่งเสร็จก็จะนิมนต์พระมาเจริญพระพุทธมนต์เพื่อมาฉันทภัตตรหารจากปราชญ์ชาวบ้านหรือมีคณาจะพากล่าวคำถวายภัตตรหารฉันเพลและเจดีย์พระทรายไปพร้อม ๆ

^{๒๗๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๖, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๗๒} ประวัติวัดในประเทศไทย สำนักงานกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

กัน หลังจากพระฉันทเสร็จชาวบ้านจะรับประทานต่ออาหารต่อ เสร็จแล้วพระสงฆ์จะเป็นผู้ที่จะสร้งน้ำ
พระเจดีย์ทรายก่อน ชาวชุมชนจะสร้งน้ำเจดีย์พระทรายเป็นอันเสร็จพิธี

อย่างไรก็ตามชาวชุมชนบ้านสงวาก็นำเอาน้ำเอาจากต้นเนียด่างน้ำงาวที่เป็นต้นน้ำที่ชาว
ชุมชนได้ใช้อุปโภคบริโภคนั้นเข้าประกอบพิธีสร้งน้ำพระสงฆ์อีกครั้งหนึ่ง ชาวบ้านจะแบ่งหน้าที่กันรับ
ผัดขอบ กลุ่มหนึ่งจะแห่น้ำเข้าบ้านในน้ำนั้นไปที่วัด อีกกลุ่มก็แห่ต้นดอกไม้เข้าในบริเวณวัด จะแห่
ต้นดอกไม้รอบอุโบสถ ๓ รอบ เสร็จแล้ว ปราชญ์ชาวบ้านหรือมัคนายกจะพาชาวบ้านกล่าวคำถวาย
ต้นดอกไม้แก่พระรัตนตรัย หลังจากนั้นชาวบ้านก็จะนำน้ำอบน้ำหอมมาผสมกับน้ำที่แห่มาจากต้นน้ำ
งาว เพื่อสร้งน้ำพระสงฆ์ต่อโดยชาวบ้านก็จะนำน้ำอบน้ำหอมมาผสมกับน้ำที่แห่มาจากต้นน้ำงาว
ปราชญ์ชาวบ้านหรือมัคนายกจะพาชาวบ้านกล่าวคำถวายน้ำอบน้ำหอม จะนำพระพุทธรูปที่อยู่ในวัด
มาตั้งเป็นองค์ประธานปราชญ์ชาวบ้านหรือมัคนายกจะพากล่าวคำถวายน้ำอบน้ำหอมเสร็จ พระสงฆ์ก็
จะให้พร ประธานสงฆ์ก็จะเริ่มสร้งพระพุทธรูปก่อนพระสงฆ์ก็จะสร้งจนหมดทุกรูป พระสงฆ์ก็จะมานั่ง
ที่เก้าอี้ที่จัดเตรียมไว้ไว้ นั่งให้ชาวบ้านสร้ง หลังจากนั้นผู้อาวุโสที่อยู่หมู่บ้านก็จะมานั่งให้ชาวบ้านหรือ
ลูกหลานได้มารดน้ำคำหัวขอพรในเทศกาลปีใหม่ไทยเป็นเสร็จพิธีประเพณีแห่ต้นดอกไม้ก่อเจดีย์พระ
ทรายของชาวชุมชนบ้านสงาว^{๒๗๓}

๔.๑.๔.๓ สภาพปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธบ้านสงาว

๑) ปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธชุมชนบ้านสงาว พบว่า
องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานหลักในการประชุมประจำเดือนเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม
ส่วนใหญ่จะเป็นการประชุมของผู้นำชุมชน ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการประชุม นอกจากนั้นองค์การ
บริหารส่วนตำบลกับฝ่ายปกครองก็มีนโยบายไม่ค่อยจะตรงกัน ผู้นำชุมชน (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) ไม่ค่อย
ให้ความสำคัญ ขาดความร่วมมือของคนในชุมชนเนื่องจากประกอบอาชีพเกษตรกร รับจ้างใน
ต่างจังหวัด ผู้สูงอายุไม่สะดวกในการเดินทางไปร่วมกิจกรรมและต้องเลี้ยงหลานอยู่ที่บ้าน ขาดการ
ถ่ายทอดและส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีไปสู่คนรุ่นใหม่ ขาดการสนับสนุนและประสานงานจาก
ภาครัฐและเอกชน ขาดงบประมาณในการสนับสนุนการดำเนินการ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความ
เข้าใจ ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเนื่องจากวัฒนธรรมย่อม
เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากการที่มนุษย์ดิ้นรน เพื่อแสวงหาสิ่ง
ตอบสนองความต้องการ มนุษย์ได้ทดลองปฏิบัติสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ นี้อยู่เสมอ จากผลของการคิดค้น
และจัดการลองผิดลองถูกนี้เอง ได้กลายมาเป็นแบบแผนพฤติกรรมหรือวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมและ
เมื่อความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด เป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมตลอดไป^{๒๗๔}

๒) การอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านสงาว
พบว่า ในการส่งเสริมสนับสนุนและอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมประกอบด้วย ๑) การมีส่วนร่วมในการ
ค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานหลักในการ

^{๒๗๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๗, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๗๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๘, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ประชุมประจำเดือนเกี่ยวกับการส่งเสริมประเพณีส่วนใหญ่จะเป็นการประชุมของผู้นำชุมชน ๒) การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนานั้น องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรหลักในการจัดทำแผนชุมชนของท้องถิ่น^{๒๗๕} ๓) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลจัดทำโครงการจัดเตรียมงบประมาณและการดำเนินงาน และประสานไปยังหน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชนในการดำเนินการ รวมทั้งแนวทางการเข้าร่วมกิจกรรม ส่วนผู้นำชุมชนมีการประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนและระดมคนในชุมชนเข้าร่วม ๔) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์นั้น เป็นการสืบสานและฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น การอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา^{๒๗๖} ๕) การมีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบประเพณีวัฒนธรรมนั้น คณะกรรมการจาก อบต. และฝ่ายท้องที่ร่วมประเมิน มีการประเมินการจัดงานประเพณีทุกครั้ง มีการปรับปรุงกิจกรรมและรายงานการดำเนินงานให้ประชาชนรับทราบ มีการประเมินความพึงพอใจของประชาชนชาวบ้านไม่ได้เข้าไปร่วมประเมิน การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างอันมีผลกระทบมาถึงประชาชนเอง และการที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้วจำเป็นต้องรับปรัชญาที่ทุกคนต่างก็ปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น^{๒๗๗}

๓) จากการศึกษาปัญหาคนในชุมชนให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนบ้านสวาง พบว่า การอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ดังนี้ ๑) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชน ๒) การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา ๓) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ๔) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ ๕) การมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบประเพณีวัฒนธรรมที่ได้จัดไปแล้ว นอกจากนี้ยังพบว่าแนวทางที่เหมาะสมในการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย ๑) การส่งเสริมความรู้และถ่ายทอดความรู้จากปู่ย่าตายายในชุมชนไปสู่ลูกหลาน ๒) การสร้างความสัมพันธ์ของคนแต่ละรุ่น (ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม) ๓) การปรับปรุงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ๔) การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ๕) การสร้างเครือข่ายด้านภูมิปัญญา^{๒๗๘}

๔.๑.๑.๕ จากการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย สภาพปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย สรุปได้ดังนี้

๑) ปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน พบว่า ชุมชนไม่เห็นความสำคัญ ผู้นำไม่รู้คติโลกคติธรรม ขาดวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลบุคลากรทางพระพุทธศาสนาก็ไม่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรม

^{๒๗๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๙, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๗๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๐, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๗๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๑, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๗๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๒, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย สภาพแวดล้อมถูกทำลายสภาพอากาศก็เปลี่ยนไป การเกิดปัญหาโรคระบาดเศรษฐกิจก็ประสบปัญหาไปด้วย เกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นทำคนในชุมชนแตกแยกขาดความสามัคคี ความสะอาดในชุมชนไม่ช่วยกันรักษาความสะอาดและสภาพแวดล้อม ขาดการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนไม่เข้าใจถึงเรื่องการอนุรักษ์ การเข้าถึงวัฒนธรรมของคนรุ่นใหม่ และงบประมาณในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมของประเพณีในท้องถิ่น สภาวะทางเศรษฐกิจ การระบาดของโควิด ๑๙

๒) ปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน พบว่าความรักความสามัคคีของคนในชุมชนก่อให้เกิดรายได้ของคนในชุมชน และปลูกจิตใต้สำนึกให้แก่เยาวชนเมื่อผู้ใหญ่ให้ดูลูกหลานจะได้เอาเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นหน้าที่ที่จะต้องรับรู้เรื่องของคนในชุมชน ความสะอาดความไม่โปร่งใสในทุกเรื่องที่ชุมชนจะต้องรับรู้ร่วมกันเมื่อมีปัญหาต้องร่วมกันรับผิดชอบทำงานเสียสละค่าตอบแทน เกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของชุมชนที่ตนอยู่ก่อให้เกิดรายได้ของคนในชุมชนการดูแลสุขภาพการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน รักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนไม่ให้ถูกทำลายไปมากกว่านี้ ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนและสังคมวิถีชุมชนหรือชาวบ้าน ความเป็นอยู่การใช้ชีวิต บางคนถือว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมเอาไว้จะช่วยชุมชนของเรา มีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจะส่งผลถึงรุ่นลูกหลาน

๓) ปัญหาคนในชุมชนให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ พบว่า การให้ความสำคัญการให้ร่วมมือของคนในชุมชนปรับปรุงซ่อมแซมสิ่งชำรุดทรุดโทรมในชุมชนโดยเฉพาะผู้นำชุมชนทุกคนถือได้ว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องดูแลรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนให้อยู่ชั่วลูกชั่วหลานตลอดไปจะต้องรักษาภูมิปัญญาของชุมชนและควรนำมาใช้ให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์และสามารถนำมาใช้ได้ชุมชนได้ตลอดเวลา เรื่องของวัฒนธรรมถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนในชุมชนการส่งเสริมการท่องเที่ยวการอนุรักษ์และการประชาสัมพันธ์ เช่น การร่วมทำบุญตักบาตรในวันพระวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีสำคัญของท้องถิ่นที่จัดขึ้น คนในชุมชนเชื่อว่าจะได้ตามที่ตนได้กระทำ และตามที่ตนปรารถนาที่ตนตั้งไว้ การเข้าวัดทำบุญตักบาตร การเข้ากิจกรรมบุญประเพณี

๔.๓.๒ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัด

เลย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) “กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย” จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) โดยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย การคัดเลือกพื้นที่ ดำเนินการและประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชุมชนตามแนวชายแดนของชุมชนบ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย และชุมชนบ้านท่าดี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ชุมชนบ้านสงวาม ตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม จังหวัดเลย และชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ซึ่งเป็นชุมชนที่เป็นแนวชายแดนติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นแบบจำเพาะ

เจาะจง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความมั่นคงในจังหวัดเลย นำมาแสดงในรูปของความเรียงได้ ดังต่อไปนี้ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย ๒) เพื่อศึกษากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย ๓) เพื่อเสนอแนวทางการกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย

๔.๒.๑ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านท่าดีหมี

กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย -ขึ้นกับองค์การบริหารส่วนตำบลปากตม (อบต. ปากตม) ถือได้ว่าเป็นชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของ จังหวัดเลย การบริหารจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ การบริหารจัดการกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่า กระบวนการการประจักษ์ร่วมกันระหว่างชุมชนบ้านท่าดีหมีและองค์การบริหารส่วนตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เพื่อจัดตั้งคณะกรรมการจัดงานประเพณีทรวงน้ำพระพุทธรูปเสี่ยงพระเฒ่าซึ่งเป็นศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่มืองของชาวชุมชนบ้านท่าดีหมี มีขั้นตอนในกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านท่าดีหมีดังนี้

๑) ด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

กระบวนการอนุรักษ์เอกลักษณ์ขนบธรรมเนียมประเพณีของวัฒนธรรมชุมชน พบว่า การให้การดูแลเรื่องของคนในชุมชนโดยเฉพาะผู้นำในชุมชนการใช้จ่ายเงินหรืองบประมาณมาเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมประเพณีสิ่งไม่ถูกต้องเพียงเพื่อเบิกจ่ายงบประมาณเท่านั้น^{๒๗๙} การประสานงานของวัฒนธรรมทั้งสองประเทศที่มีความสัมพันธ์ตั้งแต่อดีตในเชิงวัฒนธรรมบ้านพี่เมืองน้อง การทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เรื่องถือฮีตถือครองที่เคยปฏิบัติกันแต่โบราณ สร้างจิตอาสาประจำชุมชนการมีส่วนร่วมในชุมชน สร้างรูปแบบการบริหารจัดการในชุมชนปลูกจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนมีความรับผิดชอบต่อการมีส่วนร่วม^{๒๘๐} ในวันสงกรานต์ชาวบ้านจะไม่ออกไปทำไร่นาทำสวน ชาวชุมชนยังถือปฏิบัติพระชาวชุมชนตำบลปากตมจะไม่ไปทำงานถือเป็นวันหยุด คนในชุมชนให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมของชุมชนมากจะเข้าร่วมในเทศกาลประเพณีที่สำคัญของชุมชน เช่น ประเพณีการแห่ดอกไม้และการทรวงน้ำพระพุทธรูปเสี่ยงพระเฒ่าเป็นประจำทุก ๆ ปี จะเริ่มวันที่ ๑๔-๑๕ เมษายนของทุก ๆ ปี และรักษาวัฒนธรรมที่เก่าแก่ดั้งเดิมไว้^{๒๘๑}กระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนให้คำแนะนำในการปฏิบัติเพราะเป็นสิ่งจำเป็นที่ควรอนุรักษ์ ชุมชนจะต้องมีการจัดวางแผนแบ่งอำนาจหน้าที่บริหารจัดการความรับผิดชอบ เริ่มตั้งแต่ผู้นำชุมชนเข้าไปพูดคุยปรึกษาหารือเข้าเจ้าอาวาส นัดประชุมคณะกรรมการชุมชน นัดชาวบ้านมาประชุมวางแผน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ

^{๒๗๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๙, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๘๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๐, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๘๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๑, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕ .

การจัดการวางแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ของชุมชนจัดหาข้อมูลโดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางจัดการเรียนรู้ จัดทำประวัติฐานข้อมูลความเป็นมาของชุมชนเพื่อสะดวกในการค้นคว้าข้อมูลข่าวสารประสานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น อบต.กศน. หรือห้องสมุดหมู่บ้าน ตำบล และจำอำเภอก และลงทางออนไลน์ อินเทอร์เน็ต หรือทำเป็นอียูค

๒) การมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการการศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมชน พบว่า การปรับปรุงซ่อมโบราณสถานที่ชำรุดทรุดโทรม ผู้นำชักชวนคนในชุมชนร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นในชุมชนการแต่งตั้งคณะกรรมการมาดูแลในการทำกิจกรรมในชุมชน^{๒๘๒} ให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมให้ลูกหลานได้เห็นและมีส่วนร่วม จริยธรรมและศีลธรรมของชุมชนให้คำแนะนำในการปฏิบัติ เช่น การทำบุญตักบาตรในวันพระและวันสำคัญทางศาสนาเป็นประจำและให้ยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ กระบวนการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้มีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมโบราณสถานเพื่อความสนใจและความศรัทธาของประชาชน โดยให้ชาวบ้านในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแบ่งหน้าที่มอบบทบาทให้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญของชุมชนเป็นการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารจัดการ^{๒๘๓} ให้ความสำคัญกับคนในชุมชนที่ ผ่านคนในชุมชนก็เข้าร่วมกิจกรรมทุกชนิด ที่ทางวัดและชุมชนร่วมมือกันจัดขึ้นไม่ว่าจะวันสำคัญหรือประเพณีที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาเพราะเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมที่เข้มแข็งและหวงแหนวัฒนธรรมของตนพร้อมที่จะช่วยกันรักษาอยู่กับตลอดไปชุมชน

๓) เอกลักษณ์กระบวนการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชน

ผลการศึกษาการอนุรักษ์คนธรรม จริยธรรมและศีลธรรมของวัฒนธรรมชุมชน พบว่า การประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้เข้าใจ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การอนุรักษ์ไม่ให้วัฒนธรรมประเพณีเปลี่ยนแปลงไป การบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน คณะกรรมการมีการประชุมวางแผนการจัดงานเนกาการจัดแต่งข่าวประชาสัมพันธ์การจัดงานประเพณีแห่ต้นดอกไม้ของชาวชุมชนบ้านแสงภา แบ่งหน้าที่การรับผิดชอบ ประสานหาแหล่งงบประมาณมาสนับสนุนที่จะมาใช้จ่ายภายในงาน การมีส่วนร่วมของชุมชน กระบวนการการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน ก่อนอื่นจะต้องเริ่มต้นตัวเราก่อนเข้าจะต้องทำให้เป็นตัวอย่างให้คนในครอบครัวเห็นชักชวนคนในครอบครัวร่วมมือการช่วยกันอนุรักษ์แล้วขยายต่อไปยังชุมชน และอธิบายให้เขาเข้าใจและชวนให้ไปปฏิบัติ^{๒๘๔} เช่น ประเพณีและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาชวนครอบครัวไปทำบุญหรือเข้ากิจกรรมต่างๆ ที่ทางวัดและชุมชนจัดขึ้นไม่ว่าจะเป็นประเพณีเข้าพรรษา ออกพรรษา ที่สำคัญที่สุดคือเพณีสรงกานต์ จะมีการจัดแห่ต้นดอกไม้เป็นประจําทุกๆ ปีชาวบ้านจะมีการวางแผนการจัดงานโดยผู้นำชุมชนจะเชิญคณะกรรมการชุมชนหรือ

^{๒๘๒} สัมภาษณ์ .ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๒, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๘๓} สัมภาษณ์ .ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๓, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๘๔} สัมภาษณ์ .ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๔, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

คณะกรรมการหมู่บ้านปรึกษาเพื่อจัดงานดังกล่าวขึ้นการอนุรักษ์คุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมให้คนในชุมชน ซึ่งชุมชนของเราเป็นเอกลักษณ์กันมาเป็นเวลายาวนานในวันพระหรือสำคัญทางพระพุทธศาสนาชาวบ้านจะไปทำบุญตักบาตรและรักษาศีลเป็นประจำตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในวันพระหรือว่าวันสำคัญทางศาสนาชาวบ้านจะไม่ออกไปทำงานถือเป็นวันหยุดพักผ่อน ชาวบ้านเหล่านั้นจะถูกปลุกฝังมาตั้งแต่โบราณ ให้คนในชุมชนมีความรักความสามัคคี มีวินัย ถ้าเป็นคนพื้นเมืองจะยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างเคร่งครัดแต่ก็อาจจะยกเว้นบ้างสำหรับคนถิ่นอื่นที่เข้ามาอาศัยอยู่เขตพื้นที่นั้นแต่จะมีน้อยมาก ส่วนมาจะจะถือปฏิบัติตามคนพื้นเมือง ชาวชุมชนบ้านท่าดีหมีขึ้นตอนการหรือบวการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนสอดคล้องกับสายันต์ ไพเราะจิตร์ (๒๕๔๗) กล่าวถึง การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมในฐานะเป็นการเชื่อมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การกระทำที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในอดีตของ ชุมชน เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ รวมทั้งภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ โดยมี ความมุ่งหมายเชิงระดับ ตั้งแต่ระดับการสร้างพลังปัญญา การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนให้สามารถ ต่อสู้ มีอำนาจต่อรอง สามารถจัดการตนเองได้โดยประกอบด้วย กิจกรรมปฏิบัติการ การสงวนและการอนุรักษ์ (Preservation/Conservation) หมายถึง การคงไว้ ซึ่งสภาพทางเชิงกายภาพ และคุณค่าของทรัพยากรวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์ในการสร้างความ เข้มแข็งให้กับชุมชน การศึกษา การทักษะศึกษา หรือการท่องเที่ยวโดยใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ตาม ความเหมาะสมในสภาพแวดล้อมของทรัพยากรวัฒนธรรมแต่ละประเภทแต่ละพื้นที่ เช่น การสร้างข้อ ห้ามหรือการใช้กฎเกณฑ์ เพื่อสนองตอบการใช้ประโยชน์ของชุมชนในยีนนานที่สุดเท่าที่จะทำได้

โดยแนวทางนี้สามารถนำมาปรับใช้ในระบบการจัดการวัฒนธรรมของ ชุมชนได้ โดยสามารถเลือกใช้ในแต่ละหัวข้อที่สอดคล้องกับบริบทของทรัพยากรวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่ง ชุมชนจะเป็นผู้ประเมินความสำคัญก่อนในลำดับแรก^{๒๘๕} นอกจากนี้ สายันต์ ไพเราะจิตร์ (๒๕๔๗) ยังได้ศึกษาครอบคลุมไปถึงวิธีการ และมิติภาระงาน การศึกษาการจัดการวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการสงวนและการอนุรักษ์ (Preservation/ Conservation) การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ (Communication) การฟื้นฟู ผลิตซ้ำ และการ สร้างใหม่ (Resource Rehabilitation/Revitalization) ซึ่งกระบวนการดังกล่าว เป็นการนำเอาทรัพยากรทางวัฒนธรรมนั้นมาปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้เป็นประโยชน์ในมิติใหม่หรือแก้ไขปัญหาที่ ชุมชนเผชิญอยู่จากการรวบรวมแนวคิดต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยนำมาปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาการจัดการวัฒนธรรมชุมชน โดยแบ่งแนวทางการจัดการกิจกรรมทางวัฒนธรรมตามภาระหน้าที่ของ องค์การ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเพิ่มแนวทางการสืบสานซึ่งเป็นการส่งต่อวิธีการอนุรักษ์ และ เผยแพร่ ให้กับหน่วยงานภายนอกและสร้างเครือข่ายที่กว้างขึ้นกับชุมชนต่อไป ซึ่งแนวทางการจัดการวัฒนธรรมชุมชนบ้านท่าดีหมีมีแนวทางดังนี้คือ แนวทางการอนุรักษ์ รื้อฟื้นหรือการต่อยอด หมายถึง การนำทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สูญหาย

^{๒๘๕} สายันต์ ไพเราะจิตร์. (๒๕๔๗). การฟื้นฟูพลังชุมชนด้วยการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดี และ พิพิธภัณฑ: แนวคิด วิธีการ และประสบการณ์จากจังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ: โครงการ เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).สืบค้นจาก<http://libdcms.nida.ac.th/thesis6/2560/b203186.pdf>.

มีแนวโน้มที่จะสูญหาย หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาหรือขยายขอบเขตของการจัดงานนั้น ๆ มาเข้าสู่กระบวนการจัดการเพื่อ การอนุรักษ์ รื้อฟื้น หรือฟื้นฟูให้กลับมาอีกครั้งหรือปรับปรุงและพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์ในบทบาทใหม่ มิติอื่น ๆ หรือมีความกว้างขวางกว่าเดิม^{๒๕๖} กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนตั้งหมู่บ้านจนถึงทุกวันนี้ ทุกวันนี้ยังมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมเอาไว้คงอยู่ชั่วลูกหลานตลอดไป เพราะชาวชุมชนให้ความสำคัญในวัฒนธรรมประเพณีการสรงน้ำพระพุทธรูปพระเสด็จพระแย้ม พบว่า มีขั้นตอนการจัดประชุมร่วมกันระหว่างชุมชนบ้านท่าดีหมี กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลปากตมและองค์การบริหารส่วนตำบลปากตม อำเภอเชียงคน จังหวัดเลย เรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีการสรงน้ำพระพุทธรูปพระเสด็จพระแย้มของชาวชุมชนบ้านท่าดีหมีมีดังนี้ ๑) ตั้งคณะกรรมการวัดและกรรมการหมู่บ้าน ๒) จัดกิจกรรมการอนุรักษ์ ๓) ส่งเสริมเยาวชน ๔) การสร้างเครือข่ายกับหมู่บ้านอื่น

๑) ตั้งคณะกรรมการวัด ผู้นำท้องถิ่นร่วมกับผู้นำชุมชนจัดประชุมในการจัดงานประเพณีสรงน้ำพระพุทธรูปพระเสด็จพระแย้ม การคณะกรรมการหมู่บ้านของชุมชนบ้านท่าดีหมีเข้ามาดูแลรับผิดชอบการนำเอาทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน เป็นการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมชุมชนมิให้สูญหายหรือกำลังที่จะสูญหาย มาฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนมาพัฒนาหรือขยายขอบเขต การจัดงานประเพณีการสรงน้ำพระพุทธรูปพระเสด็จพระแย้มซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองประจำชุมชนตำบลปากตม บ้านท่าดีหมี ถือว่าเป็นนำเอาทรัพยากรทางวัฒนธรรมมาพัฒนากิจกรรมที่จัดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

๒) จัดกิจกรรมการอนุรักษ์ เป็นการนำทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนมิให้สูญหาย หรือกำลังที่จะสูญหาย ให้ฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาหรือขยายขอบเขตของการจัดงานประเพณีการสรงน้ำพระพุทธรูปพระเสด็จพระแย้มซึ่งการจัดกิจกรรมประจำปีของชุมชนบ้านท่าดีหมี คณะกรรมการจัดกิจกรรมให้ทางชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ การส่งเสริมพัฒนากิจกรรมให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทและสานต่อจากคนรุ่นเก่าที่กำลังจะหมดไป

๓) ส่งเสริมเยาวชน โดยหลังจากการจัดประชุมร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้นำท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลปากตม ได้ตั้งให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมดังกล่าว จะมีผู้นำชุมชนที่มีความรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ในเรื่องความรักความสามัคคี และความภาคภูมิใจวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีชุมชนท้องถิ่นของตน มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ เป็นการพัฒนาเยาวชนให้รู้จักมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ได้รู้ขั้นตอนและวิธีการจัดงานก่อนที่มีการมอบหน้าที่

^{๒๕๖} สายันต์ ไพธัญญ์จิตร. (๒๕๕๗). การฟื้นฟูพลังชุมชนด้วยการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดี และ พิพิธภัณฑ: แนวคิด วิธีการ และประสบการณ์จากจังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ: โครงการ เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).น.๗๘-๘๐ สืบค้นจาก<http://libdcmis.nida.ac.th/thesis6/2560/b203186.pdf>.

ในการออกแบบกิจกรรมการสงฆ์พระพุทธรูปพระเสีง พระแย้ม และประเพณีการแห่ต้นดอกไม้ในวันสงกรานต์ ให้ออกแบบการจัดกระบวนแห่ต้นดอกไม้ของชุมชนบ้านท่าดีหมี

๔) การสร้างเครือข่ายกับหมู่บ้านอื่น การสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนบ้านท่าดีหมี ๑) เชิญหมู่บ้าน เขตตำบลปากตม และตำบลใกล้เคียง อำเภอเชียงคาน ที่มีส่วนได้เสียประชุมร่วมกัน โดยมีหัวประชุมเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม ๒) กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมของเครือข่ายให้ชัดเจนและการกำหนดคุณสมบัติของสมาชิก ๓) จะต้องมีการพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนการเป็นผู้นำสมาชิกของเครือข่ายเพื่อเป็นการพัฒนาสมาชิกเครือข่ายเพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจ ๔) สร้างความรู้สำคัญการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นความสำคัญต่อการสำเร็จของเครือข่าย และ ๕) การสร้างกฎกติการ่วมกันภายในสมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน สนับสนุนให้ความเชื่อมโยงหากันของคนในชุมชน มีการจัดอบรมให้ความรู้ทางด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนให้กับสมาชิกของชุมชนตำบลปากตม และชุมชนเครือข่าย เช่น การจัดกิจกรรมในช่วงเข้าพรรษาจะมีการทอดเทียนในฤดูกาลพรรษาจะพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนเป็นเจ้าภาพตามวัดต่าง ๆ ในเขตตำบลปากตม และตำบลใกล้เคียงที่เป็นเครือข่ายอนุรักษ์วัฒนธรรม

กิจกรรมจะการแข่งขันการทำบายศรีบ้าง หรือบางปีก็จะมีการแข่งขันการร้องสรภัญญะ กิจกรรมจะขึ้นอยู่กับว่าจะมีการตกลงของคณะกรรมการเครือข่ายแต่ละชุมชนมาประชุมตกลงกันเป็นต้น^{๒๘๗}

๑) ด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ กระบวนอนุรักษ์เอกลักษณ์ขนบธรรมเนียมประเพณีของวัฒนธรรมชุมชน พบว่า การให้การดูแลเรื่องของคนในชุมชนโดยเฉพาะผู้นำในชุมชนการใช้จ่ายเงินหรืองบประมาณมาเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมประเพณีสิ่งไม่ถูกต้องเพียงเพื่อเบิกจ่ายงบประมาณเท่านั้น ๑) การจัดตั้งคณะกรรมการมาดูแลในการที่จะนำเอาทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนมาใช้ให้ถูกต้องตามครรลองประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมา ๒) มีการให้ความรู้กับชุมชนบ้านท่าดีหมีเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบันให้คงอยู่ตลอดไป ๒) การมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมชน พบว่า ร่วมกันปรับปรุงซ่อมโบราณสถานที่ชำรุดทรุดโทรม ผู้นำชักชวนคนในชุมชนร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นในชุมชนการแต่งตั้งคณะกรรมการมาดูแลในการทำกิจกรรมในชุมชน^{๒๘๘}

๑) จัดกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีอยู่และฟื้นฟูสิ่งที่กำลังจะสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วให้กลับมา ๒) การสร้างกฎกติกาข้อตกลงร่วมกันในชุมชนเมื่อมีกฎเกณฑ์ขึ้นมารองรับภายในชุมชน จะต้องมีการกฎกติกาที่แน่นอน ให้ชุมชนบ้านท่าดีหมีรับรู้ในกฎกติกาที่ตั้งขึ้นมาร่วมกัน ๓) เอกลักษณ์กระบวนการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชน ผลการศึกษาการอนุรักษ์วัฒนธรรม จริยธรรมและศีลธรรมของวัฒนธรรมชุมชน พบว่า การประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้เข้าใจ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การอนุรักษ์ไม่ให้วัฒนธรรมประเพณีเปลี่ยนแปลงไป การบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน คณะกรรมการมี

^{๒๘๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๖, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๘๘} สัมภาษณ์ .ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๒, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

การประจําแผนการจัดงาน การสร้างเครือข่าย เชิญชวนชนหมู่บ้านที่มีส่วนได้เสียประจําด้วยกัน โดยมีหัวประจําเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งให้ชัดเจน การจัดกิจกรรมของเครือข่ายและคุณสมบัติของสมาชิก ต้องมีการรําลัดเปลี่ยนหมุนเวียนการเป็นผู้นำสมาชิกของเครือข่ายเพื่อเป็นการพัฒนาสมาชิกเครือข่ายเพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจ สร้างความรู้สึกร่วมกันมีส่วนเป็นเจ้าของมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นมีความสําคัญต่อความสำเร็จของเครือข่าย และการสร้างกฎกติการ่วมกันภายในสมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน สนับสนุนให้ความเชื่อมโยงหากันของคนในชุมชน

๔.๒.๒ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านแสงภา

กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ชาวชุมชนแสงภามีการประจําด้วยกันระหว่างชุมชนบ้านแสงภาและองค์การบริหารส่วนตำบลแสงภาเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาวตำบลแสงภา เรื่องการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ต้นดอกไม้ของชาวชุมชนแสงภาประเพณีที่มีชื่อเสียงในระดับต้นๆของจังหวัดเลย

๔.๒.๒.๑. ประเพณีแห่ต้นดอกไม้

ประเพณีการแห่ต้นดอกไม้ ของชุมชนบ้านแสงภา การแห่ต้นดอกไม้ เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานกว่า ๔๐๐ ปี โดยมีความเชื่อว่าการทำต้นดอกไม้มาเป็นพุทธบูชาในวันสงกรานต์ จะถือว่าเป็นมงคลกับชีวิตอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความศรัทธา และความสามัคคีของชาวชุมชน ต้นดอกไม้ของตำบลแสงภา จะมีลักษณะโดดเด่นกว่าทุกวัด คือ มีขนาดใหญ่และสูง ซึ่งชาวบ้านต้องช่วยกันทำให้เสร็จภายในวันเดียว อุปกรณ์ที่ใช้ยึดติดกันจะมาจากวัสดุธรรมชาติทั้งหมด และตกแต่งด้วยดอกไม้ที่มีในท้องถิ่น โดยจะเริ่มแห่ตั้งแต่วันที่ ๑๔ -๑๖ เมษายน ติดต่อกัน และมีการแห่ต้นดอกไม้ในวันพระตลอดเดือนเมษายน ในช่วงเวลา ๑๙ ๐๐ น. ถึง ๒๑.๐๐น. โดยแห่รอบพระอุโบสถสามรอบ รอบที่ ๑ บูชาพระพุทธ รอบที่ ๒ บูชาพระธรรม และรอบที่ ๓ บูชาพระสงฆ์ การแห่นั้นผู้ที่ห้ามต้นดอกไม้ เวลาแห่ต้องโยกประกอประจําให้ต้นไม้ม้วนซ้าย ขวาตามจังหวะเสียงกลอง ช้อง ฉิ่ง ฉาบ ที่บรรเลง ซึ่งท่านจะได้เห็นภาพที่สวยงามของแสงเทียนภายในต้นดอกไม้ที่มีชีวิตชีวาไปกับลีลาจังหวะในการโยกนั้น^{๒๘๙}

ในเช้าวันแรกของงานสงกรานต์ คือ วันที่ ๑๓ เมษายน ชาวบ้านไม่ว่าหญิงชายเด็กผู้ใหญ่ต่างก็มารวมกันในโบสถ์วัดศรีโพธิ์ชัยเพื่อรับศีล หลังจากนั้นจะช่วยกันอัญเชิญพระพุทธรูปในโบสถ์มาจัดเรียงบนแท่นภายนอกและในหอสง (วิหารจำลองขนาดเล็กสร้างด้วยไม้ มีไม้แก่นเจาะเป็นรางพาดจากภายนอกเพื่อให้ น้ำไหลลงรดพระพุทธรูป) เพื่อรับน้ำสง ส่วนพระประธานองค์ใหญ่ที่ไม่สามารถอัญเชิญออกมาได้นั้น ชาวบ้านผู้ชายจะช่วยกันชำระขัดสีจนสะอาดและพรมด้วยน้ำอบน้ำหอม ส่วนภายนอกนั้น ผู้คนจะทยอยกันมาสรงน้ำ โดยใช้ช่อดอกไม้จุ่มน้ำอบสลับใส่องค์พระพุทธรูปบนแท่นและเข้านวดน้ำพระพุทธรูปบนหอสงด้วย เมื่อได้สรงน้ำพระพุทธรูปอย่างทั่วถึงแล้ว ก็อัญเชิญพระพุทธรูปจากบนแท่นภายนอกกลับเข้าไปประดิษฐานในโบสถ์อย่างเดิม (ส่วนการสรงน้ำ

^{๒๘๙} ยุพา ปานรอด ผู้อำนวยการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเลย.

พระพุทธรูปที่หอสงจะยังคงทำต่อเนื่องกันไปจนถึง “วันพระเจ้าขึ้น” ซึ่งอย่างช้าไม่เกินวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖) ตกยามบ่าย เสร็จพิธีสงน้ำ เป็นเวลาที่เด็ก ๆ ต่างรอคอย เพราะจะได้เล่นสาดน้ำกันอย่างสนุกสนานเต็มที่ พวกหนุ่มๆ ต่างพากันเข้าป่าไปตัดไม้ไผ่เพื่อเตรียมทำต้นดอกไม้ในวันรุ่งขึ้น

เช้ามีดของวันเนา คือวันที่ ๑๔ เมษายน เริ่มมีขบวนแห่ข้าวพันก้อนและเครื่องไทยธรรม ของชาวบ้านหลายกลุ่มจากหมู่บ้านแสงภา บ้านปากอ และบ้านหัวนา ทอยเข้ามาในเขตวัดศรีโพธิ์ชัย หลังจากแห่เวียนรอบโบสถ์ ๓ รอบ ก็ทำพิธีถวายและฟังพระเทศน์ฉลองข้าวพันก้อน แล้วถวายภัตตาหารเช้า ตกบ่ายก็เป็นเวลาทำต้นดอกไม้ ซึ่งมักร่วมกันทำในหมู่ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง หรือคนในละแวกบ้านเป็นกลุ่มๆ พวกผู้ใหญ่และเด็ก จะออกไปเก็บดอกไม้กันตามป่า ส่วนพวกผู้ชายก็จะช่วยกันทำโครงต้นดอกไม้เป็นรูปทรงอย่างปราสาทผึ้ง เมื่อขึ้นโครงแล้วก็ช่วยกันเสียบร้อยดอกไม้และเครื่องไทยทานตกแต่งให้สวยงาม กว่าเสร็จก็พลบค่ำ หยุดพักกินข้าวปลากันแล้วจึงตั้งขบวนแห่ นำต้นดอกไม้ไปถวายวัด ในขบวนมีทั้งผู้ถือดอกไม้รูปเทียน และฆ้องกลองประโคมเป็นที่ครึกครื้น หนุ่ม ๆ ที่หามต้นดอกไม้ก็จะเดินสายไปตามจังหวะ ทำให้ส่วนยอดของต้นดอกไม้สั่นไหวไปมาน่าดู ถึงวัด แห่เวียนรอบโบสถ์ครบ ๓ รอบ แล้วทำพิธีกล่าวคำถวายต้นดอกไม้ และฟังเทศน์ฉลองต้นดอกไม้ ในปัจจุบัน วันแรกนี้ทางคณะกรรมการหมู่บ้านได้จัดให้มีการประกวดต้นดอกไม้และแจกรางวัลด้วย ต้นดอกไม้ส่วนใหญ่ที่นำมาแห่จึงได้รับการตกแต่งอย่างสุดฝีมือ ทั้งขนาดก็ทำใหญ่โตกว่าที่ทำกันสมัยก่อนมาก การทำต้นดอกไม้ถวายเป็นพุทธบูชา จะกระทำทุกวันพระไปจนกระทั่ง “วันพระเจ้าขึ้น”

ในวันที่ ๑๕ เมษายน ซึ่งถือว่าเป็นวันเถลิงศกใหม่ ตอนเช้ามีดจะมีการจุดประทัดยิงปืน เป็นการเฉลิมฉลองและขับไล่สิ่งอัปมงคลต่าง ๆ และมีการเลี้ยงพระเช้าด้วย

ในวันพระเจ้าขึ้น หลังจากอัญเชิญพระพุทธรูปจากหอสงกลับไปประดิษฐานในโบสถ์แล้ว ก็มีการก่อเจดีย์ทราย และนำธงซึ่งทำจากด้ายสีต่าง ๆ ถักซึ่งเป็นผืนยาวประมาณ ๒-๓ วา ประดับด้วยปุยฝ้าย แห่ไปแขวนไว้ที่วัด กลางคืนมีฟังเทศน์ ตอนเช้ามีดของวันรุ่งขึ้น ชาวบ้านจะพากันขึ้นไปพระธาตุดินแทนและทำพิธียกขันเช่นเดียวกับที่กระทำในงานนมัสการพระธาตุ เพื่อขอขมาและขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล เทำนี้ก็คือเป็นเสร็จพิธีเฉลิมฉลองตรุษสงกรานต์^{๒๙๐}

จากผู้ให้ข้อมูลตัวแทนของชุมชน กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธบ้านแสงภา เป็นอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนบ้านแสงภาถือว่าเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวชุมชนวัดศรีโพธิ์ชัยที่ชาวชุมชนให้ความรักหวงแหนวัฒนธรรมของตนที่ได้ถือปฏิบัติกันมาอย่างช้านานเป็นการอนุรักษ์ไว้ลูกหลานของตนได้สืบต่อ ประกอบไปด้วย

๑) ด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

กระบวนการอนุรักษ์เอกลักษณ์ขนบธรรมเนียมประเพณีของวัฒนธรรมชุมชน การให้การดูแลเรื่องของคนในชุมชนโดยเฉพาะผู้นำในชุมชนการใช้จ่ายเงินหรืองบประมาณมาเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม

^{๒๙๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๘, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ประเพณีสิ่งไม่ถูกต้องเพียงเพื่อเบิกจ่ายงบประมาณเท่านั้น^{๒๙๑} การประสานงานของวัฒนธรรมทั้งสองประเทศที่มีความสัมพันธ์ตั้งแต่อดีตในเชิงวัฒนธรรมบ้านพี่เมืองน้อง การทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เรื่องถือฮีตถือครองที่เคยปฏิบัติกันแต่โบราณ สร้างจิตอาสาประจำชุมชนการมีส่วนร่วมในชุมชน สร้างรูปแบบการบริหารจัดการในชุมชนปลูกจิตใต้สำนึกให้กับคนในชุมชนมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนร่วม^{๒๙๒} ในวันพระชาวบ้านจะไม่ออกไปทำอะไรทำสวนหรือแม้แต่เด็กเล็กที่จะจับสัตว์มาทำเป็นอาหารต้องปล่อยสัตว์ไปเมื่อรู้ว่าเป็นพระและจะไม่มีการทำในวันพระ ชาวชุมชนยังถือปฏิบัติพระชาวชุมชนตำบลแสงภาหรือตลอดทั้งอำเภอนาแห้วจะไม่ไปทำงานถือเป็นวันหยุดเข้าวัดฟังธรรม คนในชุมชนให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมของชุมชนมากจะเข้าร่วมในเทศกาลประเพณีที่สำคัญของชุมชน เช่น ประเพณีการแห่ดอกไม้ของชุมชนวัดศรีโพธิ์ชัยจะมีเป็นประจำทุก ๆ ปี จะเริ่มวันที่ ๑๔-๑๖ เมษายนของทุก ๆ ปี และรักษาวัฒนธรรมที่เก่าแก่ดั้งเดิมไว้^{๒๙๓} กระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนให้คำแนะนำในการปฏิบัติเพราะเป็นสิ่งจำเป็นที่ควรอนุรักษ์ไว้ชั่วลูกชั่วหลาน การจัดประชุมวางแผนการจัดงานของผู้นำชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลแสงภา หน่วยราชการอำเภอนาแห้ว ร่วมประชุมออกแบบการจัดงานประเพณีการแห่ดอกไม้และการสงฆ์พระพุทธรูปหลวงพ่อเพชร ซึ่งเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของชาวอำเภอนาแห้ว ประชุมคณะกรรมการชุมชน เจ้าอาวาส ชาวบ้านชุมชนบ้านแสงภาประชุมวางแผน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ การจัดการวางแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ของชุมชนจัดหาข้อมูลโดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางจัดการเรียนรู้ จัดทำประวัติฐานข้อมูลความเป็นมาของชุมชนเพื่อสะดวกในการค้นคว้าข้อมูลข่าวประสานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น อบต.กชน. หรือห้องสมุดประหมูป้าน ตำบล และจำอำเภ และลงทางออนไลน์ อินเทอร์เน็ต หรือทำเป็นอีบุ๊ก

๒) การมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการการศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมชน พบว่า การปรับปรุงซ่อมโบราณสถานที่ขำรุทุดโทรม ผู้นำชักชวนคนในชุมชนร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นในชุมชนการแต่งตั้งคณะกรรมการมาดูแลในการทำกิจกรรมในชุมชน^{๒๙๔} ให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมให้ลูกหลานได้เห็นและมีส่วนร่วม จริยธรรมแลศีลธรรมของชุมชนให้คำแนะนำในการปฏิบัติ เช่น การรักษาศีล ๕ เป็นประจำและให้ยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ กระบวนการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้มีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมโบราณสถานเพื่อความสนใจและความศรัทธาของประชาชนโดยให้ชาวบ้านในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแบ่งหน้าที่มอบบทบาทให้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญของชุมชนเป็นการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารจัดการ^{๒๙๕} ให้ความสำคัญกับคนในชุมชน

^{๒๙๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๙, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๙๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๐, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๙๓} สัมภาษณ์ .ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๑, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๙๔} สัมภาษณ์ .ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๒, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๙๕} สัมภาษณ์ .ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๓, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ที่ผ่านคนในชุมชนก็เข้าร่วมกิจกรรมทุกชนิด ที่ทางวัดและชุมชนร่วมมือกันจัดขึ้นไม่ว่าจะวันสำคัญหรือประเพณีที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาเพราะเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมที่เข้มแข็งและหวงแหนวัฒนธรรมของตนพร้อมที่จะช่วยกันรักษาอยู่กับตลอดไปชุมชน

๓) เอกลักษณ์กระบวนการอนุรักษ์ขนบธรรมประเพณีวัฒนธรรมของชน

ผลการศึกษาการอนุรักษ์คุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมของวัฒนธรรมชุมชน พบว่า การประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้เข้าใจ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การอนุรักษ์ไม่ให้วัฒนธรรมประเพณีเปลี่ยนแปลงไป การบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน คณะกรรมการมีการประชุมวางแผนการงาน เนการจัดแถวประชาสัมพันธ์การจัดงานประเพณีแห่ต้นดอกไม้ของชาวชุมชนบ้านแสงภา แบ่งหน้าที่การรับผิดชอบ ประสานหาแหล่งงบประมาณมาสนับสนุนที่จะมาใช้จ่ายภายในงาน การมีส่วนร่วมของชุมชน กระบวนการการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน ก่อนอื่นจะต้องเริ่มต้นตัวเราก่อน เข้าจะต้องทำให้เป็นตัวอย่างให้คนในครอบครัวเห็นชักชวนคนในครอบครัวร่วมมือการช่วยกันอนุรักษ์ แล้วขยายต่อไปยังชุมชน และอธิบายให้เขาเข้าใจและชวนให้ไปปฏิบัติ^{๒๙๖} เช่น ประเพณีและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาชวนครอบครัวไปทำบุญหรือเข้ากิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางวัดและชุมชนจัดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นประเพณีเข้าพรรษา ออกพรรษา ที่สำคัญที่สุดคือเพ็ญสงกรานต์ จะมีการจัดแห่ต้นดอกไม้เป็นประจําทุก ๆ ปีชาวบ้านจะมีการวางแผนการจัดงานโดยผู้นำชุมชนจะเชิญคณะกรรมการชุมชนหรือคณะกรรมการหมู่บ้านปรึกษาเพื่อจัดงานดังกล่าวขึ้นการอนุรักษ์คุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมให้คนในชุมชน ซึ่งชุมชนของเราเป็นเอกลักษณ์กันมาเป็นเวลายาวนานในวันพระหรือสำคัญทางพระพุทธศาสนาชาวบ้านจะไปทำบุญตักบาตรและรักษาศีลเป็นประจำตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในวันพระหรือว่าวันสำคัญทางศาสนาชาวบ้านจะไม่ออกไปทำงานถือเป็นวันหยุดพักผ่อนและจะไม่ฆ่าสัตว์ แม้แต่เด็กเล็กก็เช่นกัน ชาวบ้านเหล่านั้นจะถูกปลูกฝังมาตั้งแต่โบราณอย่างเคร่งครัด ให้คนในชุมชนมีความรักความสามัคคี มีวินัยในหมู่คณะ ถือเป็นเอกของชาวชุมชนแสงภาและอำเภอนาแห้วเกือบทั้งอำเภอ ถ้าเป็นคนพื้นเมืองจะยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างเคร่งครัดแต่ก็อาจจะยกเว้นบ้างสำหรับคนถิ่นอื่นที่เข้ามาอาศัยอยู่เขตพื้นที่นั้นแต่จะมีน้อยมาก ส่วนมาจะจะถือปฏิบัติตามคนพื้นเมือง สอดคล้องกับ สายันต์ ไพฑูรย์จิตร (๒๕๔๗) กล่าวถึง การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมในฐานะเป็นการเชื่อมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การกระทำที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในอดีตของ ชุมชน เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ รวมทั้งภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ โดยมี ความมุ่งหมายเชิงระดับ ตั้งแต่ระดับการสร้างพลังปัญญา การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนให้สามารถ ต่อสู้ มีอำนาจต่อรอง สามารถจัดการตนเองได้โดยประกอบด้วยกิจกรรมปฏิบัติการ การสงวนและการอนุรักษ์ (Preservation/Conservation) หมายถึง การคงไว้ ซึ่งสภาพทางเชิงกายภาพ และคุณค่าของทรัพยากรวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์ในการสร้างความ เข้มแข็งให้กับชุมชน การศึกษา การทัศนศึกษา หรือการท่องเที่ยวโดยใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ตาม ความเหมาะสมในสภาพแวดล้อมของทรัพยากรวัฒนธรรมแต่ละประเภทแต่ละพื้นที่ เช่น การสร้างข้อ ห้าม หรือการใช้กฎเกณฑ์ เพื่อ

^{๒๙๖} สัมภาษณ์ .ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๔, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

สนองตอบการใช้ประโยชน์ของชุมชนในยีนนานที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยแนวทางนี้สามารถนำมาปรับใช้ในกระบวนการจัดการวัฒนธรรมของ ชุมชนได้ โดยสามารถเลือกใช้ในแต่ละหัวข้อที่สอดคล้องกับบริบทของทรัพยากรวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่ง ชุมชนจะเป็นผู้ประเมินความสำคัญก่อนในลำดับแรก^{๒๔๗} นอกจากนี้ สายันต์ ไพเราะญจิตร (๒๕๔๗) ยังได้ศึกษาครอบคลุมไปถึงวิธีการ และมิติภาระงาน การศึกษาการจัดการวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการสงวนและการอนุรักษ์ (Preservation/Conservation) การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ (Communication) การฟื้นฟู ผลิตซ้ำ และการสร้างใหม่ (Resource Rehabilitation/Revitalization) ซึ่งกระบวนการดังกล่าว เป็นการนำเอาทรัพยากรทางวัฒนธรรมนั้นมาปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้เป็นประโยชน์ในมิติใหม่หรือแก้ไขปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่จากการรวบรวมแนวคิดต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยนำมาปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาการจัดการวัฒนธรรมชุมชน

โดยแนวทางการจัดการกิจกรรมทางวัฒนธรรม ตามภาระหน้าที่ของ องค์การ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเพิ่มแนวทางการสืบสานซึ่งเป็นการส่งต่อวิธีการอนุรักษ์ และ เผยแพร่ให้กับหน่วยงานภายนอกและสร้างเครือข่ายที่กว้างขึ้นกับชุมชนต่อไป ซึ่งแนวทางการจัดการวัฒนธรรมชุมชนบ้านแสงภา มีแนวทางดังนี้คือ แนวทางการอนุรักษ์ รื้อฟื้น หรือการต่อยอด หมายถึง การนำทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สูญหาย มีแนวโน้มที่จะสูญหาย หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาหรือขยายขอบเขตของการจัดงานนั้น ๆ มาเข้าสู่กระบวนการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ รื้อฟื้น หรือฟื้นฟูให้กลับมาอีกครั้งหรือปรับปรุงและพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์ในบทบาทใหม่ มิติอื่น ๆ หรือมีความกว้างขวางกว่าเดิม กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนตั้งหมู่บ้านจนถึงทุกวันนี้^{๒๔๘} ทุกวันนี้ยังมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมเอาไว้คงอยู่ชั่วลูกหลานตลอดไป เพราะชาวชุมชนให้ความสำคัญในวัฒนธรรมประเพณีการสรงน้ำพระพุทธรูปหลวงพ่อเพชร และประเพณีการแห่ต้นดอกไม้ประจำชุมชน โดยจะมีกระบวนการจัดการขั้นตอนของชุมชนดังนี้

๑) การให้ความรู้แก่คนชุมชน ก่อนที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนบ้านแสงภา โดยพระครูโพธิจริยาภิวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดศรีโพธิ์ชัย ได้เทศน์เรื่องการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนบ้านแสงภา เพื่อเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและความหมายของวัฒนธรรม หมายถึง การดำเนินชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม ความคิด จารีตประเพณี พิธีกรรมและภูมิปัญญาของชาวชุมชนบ้านแสงภา ได้สั่งสอนกันมาเป็นเวลาช้านานมาแล้วและสืบทอดกันมาจนถึงรุ่นพวกเรา เรามี

^{๒๔๗} สายันต์ ไพเราะญจิตร. (๒๕๔๗). การฟื้นฟูพลังชุมชนด้วยการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีและ พิพิธภัณฑ: แนวคิด วิธีการ และประสบการณ์จากจังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ: โครงการ เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.). สืบค้นจาก<http://libdcmis.nida.ac.th/thesis6/2560/b203186.pdf>.

^{๒๔๘} สายันต์ ไพเราะญจิตร. (๒๕๔๗). การฟื้นฟูพลังชุมชนด้วยการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีและ พิพิธภัณฑ: แนวคิด วิธีการ และประสบการณ์จากจังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ: โครงการ เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.). น.๗๘-๘๐ สืบค้นจาก<http://libdcmis.nida.ac.th/thesis6/2560/b203186.pdf>.

หน้าที่ ๆ จะสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่จนถึงรุ่นลูกหลาน เป็นขั้นตอนในการรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่เก่าแก่ของชุมชน เช่น ประเพณี สงกรานต์ การสรงน้ำพระพุทธรูปหลวงพ่อพะ และประเพณีการแห่ต้นดอกไม้ของบ้านแสงภา หรือชาวตำบลแสงภาของเราทุกภาคส่วนที่เคยให้ความร่วมมือกันมา ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น พ่อค้าประชาชนทุกหมู่เหล่าทั้งข้าราชการ ทหาร ตำรวจ ภาครัฐและเอกชนมาร่วมแรงร่วมใจ ช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของเราไว้ยังยืนตลอดไป

๒) จัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นการนำทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมชุมชนเรามีให้สูญหาย หรือกำลังที่จะสูญหายให้ฟื้นฟูลุกขึ้นมาเหมือนเดิม หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาหรือขยายขอบเขตของการจัดงานประเพณีบุญสงกรานต์ประจำปี การสรงน้ำพระพุทธรูปหลวงพ่อพะ การแห่ต้นดอกไม้ ซึ่งการจัดกิจกรรมประจำปีของชุมชนบ้านแสงภา และชาวตำบลใกล้เคียง คณะกรรมการจัดกิจกรรมให้ทางชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงาน การส่งเสริมพัฒนากิจกรรมให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทและสืบสานต่อจากคนรุ่นเก่าที่กำลังล้มหายตายจากทุกวัน

๓) ตั้งคณะกรรมการ จัดประชุมข้าราชการระดับอำเภอ ผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกชุมชนในเขตตำบลแสงภา และตำบลใกล้เคียง เช่น บ้านเหมืองแพร่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่เป็นด่านที่ข้ามไปมาระหว่าง สปป.ลาว เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อเชื่อมระหว่างบ้านพี่เมืองน้อง ในการต่อเชื่อมความสัมพันธ์กันระหว่างวัฒนธรรมสองฝั่งโขง คณะกรรมการหมู่บ้านและชุมชนตำบลแสงภาเข้ามาดูแลรับผิดชอบร่วมกัน ในการนำเอาทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนมาให้สูญหายหาย มาฟื้นฟูวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหาย มาพัฒนาชุมชน หรือขยายขอบเขตการจัดงานประเพณีสงกรานต์ การสรงน้ำพระพุทธรูปหลวงพ่อพะ การแห่ต้นดอกไม้ซึ่งเป็นประเพณีประจำชุมชนบ้านแสงภา ถือว่าเป็นนำเอาทรัพยากรทางวัฒนธรรมมาพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นที่เกิดขึ้นในชุมชน

๔) ส่งเสริมเยาวชน ก่อนที่จะมอบหมายให้เยาวชนได้มามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมดังกล่าว จะมีผู้นำชุมชนที่มีความรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ โดยชุมชนตำบลแสงภาได้มีมนต์พระครูโพธิจริยาภิวัฒน์ เทศน์เรื่องความสามัคคี และความภาคภูมิใจวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ เป็นการพัฒนาเยาวชนให้รู้จักรักและหวงแหนวัฒนธรรมชุมชนอันดีงามและมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ได้รู้ขั้นตอน และวิธีการจัดงานก่อนที่มีการมอบหน้าที่ในการออกแบบกิจกรรม และประเพณีการแห่ต้นดอกไม้ในวันสงกรานต์ ให้ออกแบบการจัดกระบวนแห่ต้นดอกไม้ของชุมชนบ้านแสงภา เป็นพัฒนาเยาวชนให้รู้การเสียสละ มีจิตอาสา สร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่ดีและเป็นเยาวชนที่ดีของชุมชนและประเทศชาติต่อไป

๕) การสร้างเครือข่ายกับหมู่บ้านอื่น การสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมของชุมชนตำบลแสงภา และตำบลใกล้เคียง ที่ขาดไม่ได้คือชาวบ้านแสงภา ๑) เชิญหมู่บ้าน เขตตำบลแสงภา และตำบลใกล้เคียง ในเขตอำเภอนาแห้ว โดยเฉพาะตำบลแสงภาทุกหมู่บ้าน ที่มีส่วนได้เสียประชุมร่วมกัน หัวประชุมเกี่ยวกับการมีผลประโยชน์ร่วมในเขตชุมชนตำบลแสงภา ๒) กำหนดวัตถุประสงค์การจัดตั้งให้

ชัดเจน การจัดกิจกรรมของเครือข่ายและคุณสมบัติของสมาชิก ๓) มีการร่วมนำเสนอแผนงานเป็นผู้นำสมาชิก ของเครือข่ายเพื่อเป็นการพัฒนาสมาชิกเครือข่ายเพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจ ๔) สร้างความรู้สำคัญการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นความสำคัญต่อการสำเร็จของเครือข่าย และ ๕) การสร้างกฎกติการ่วมกันภายในสมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน สนับสนุนให้ความเชื่อมโยงหากันของคนในชุมชน มีการจัดอบรมให้ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมชุมชน ให้กับสมาชิกของชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมในช่วงในกาลต่างๆ จะพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนเป็นเจ้าภาพ ในเขตตำบลแสงภา จัดกิจกรรมจะขึ้นอยู่ที่ว่าจะมีการตกลงของคณะกรรมการเครือข่ายในชุมชนมา ประชุมหาข้อตกลงกันเป็นต้น^{๒๙๙}

ผลจากการศึกษา ๑) ด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ พบว่า ๒ กระบวน อนุรักษ์เอกลักษณ์ชนบทรรมประเพณีของวัฒนธรรมชุมชน พบว่า ๑) มีการให้ความรู้กับชุมชนบ้าน แสงภาเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบันให้คงอยู่ตลอดไป ๒) การ จัดตั้งคณะกรรมการมาดูแลในการที่จะนำเอาทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนมาใช้ให้ถูกต้องตาม ครรลองประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมา ๒) การมีส่วนร่วมของชุมชน กระบวนการการมีส่วนร่วมการ อนุรักษ์วัฒนธรรมชน พบว่า ๑) จัดกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีอยู่และฟื้นฟูสิ่งที่กำลังจะสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วให้กลับมาเหมือนเดิม ๒) การสร้างกติกาข้อตกลงร่วมกันในชุมชนเมื่อมี กฎเกณฑ์ขึ้นมารองรับภายในชุมชน จะต้องมีการกติกาที่แน่นอน ให้ชุมชนบ้านแสงภารับรู้ในกฎ กติกาที่ตั้งขึ้นมาร่วมกัน ๓) ส่งเสริมเยาวชน โดยก่อนที่จะมอบหมายให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการ จัดกิจกรรมดังกล่าว จะมีผู้นำชุมชนที่มีความรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ในเรื่องความรักความ สามัคคี และความภาคภูมิใจวัฒนธรรมชนบทรรมประเพณีในชุมชนท้องถิ่นของตน มีสัมมาคารวะต่อ ผู้ใหญ่ เป็นการพัฒนาเยาวชนให้รู้จักมีความรับผิดชอบหน้าที่ได้เรียนรู้ ๓) เอกลักษณ์กระบวนการ อนุรักษ์ชนบทรรมประเพณีวัฒนธรรมของชน ผลการศึกษาการอนุรักษ์คุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรม ของวัฒนธรรมชุมชน พบว่า สร้างเครือข่าย เชิญหมู่บ้าน ในเขตตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว ที่มีส่วน ได้เสียประชุมร่วมกัน โดยมีหัวข้อประชุมเกี่ยวกับเรื่องการรักษาศีล ๕ ของคนในตำบลแสงภาที่มีข้อตกลง ผลประโยชน์ร่วม กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งให้ชัดเจน การจัดกิจกรรมของเครือข่ายและ คุณสมบัติของสมาชิก ต้องมีการร่วมนำเสนอแผนงานเป็นผู้นำสมาชิกเครือข่ายเพื่อเป็นการ พัฒนาสมาชิกเครือข่ายเพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจ สร้างความรู้สำคัญการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของมีความ ผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นความสำคัญต่อการสำเร็จของเครือข่าย และ การสร้างกฎกติการ่วมกัน ภายในสมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน สนับสนุนให้ความเชื่อมโยงหากันของคนในชุมชน เป็น เอกลักษณ์ของชนบ้านแสงภาที่มีมาเป็นเวลาช้านานมาแล้ว

๔.๒.๓ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนบ้านอาฮี

^{๒๙๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๗. ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕

กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย การอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนชุมชนบ้านอาฮีเป็นชุมชนโบราณบ้านอาฮีปัจจุบันตั้งอยู่ในเขตบ้านอาฮีซึ่งเป็นชุมชนขนาดใหญ่แห่งหนึ่งริมฝั่งขวาของแม่น้ำเหือง ในท้องที่ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัด ชุมชนบ้านอาฮีมีคำขวัญประจำตำบล “กราพระนาครปรกขอพร อ่อนช่อนแม่น้ำเหือง เมืองตูมรอยยอต ศักดิ์สิทธิ์เจ้าหอเหนือ-ใต้แห่ต้นดอกไม้สวยตระการ ขวานหินถิ่นพันปี หลากสีทอมือ เลื่องลือเครื่องหวายงาม สุดแดนสยามสะพานมิตรไทย-ลาว” ซึ่งชุมชนบ้านอาฮีได้ยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างช้านาน คือประเพณีต่าง เช่น ประเพณีการแห่ต้นดอกไม้ ประเพณีบุญเดือนหก

บ้านอาฮีเป็นชุมชนโบราณบ้านอาฮีปัจจุบันตั้งอยู่ในเขตบ้านอาฮีซึ่งเป็นชุมชนขนาดใหญ่แห่งหนึ่งริมฝั่งขวาของแม่น้ำเหือง ในท้องที่ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ชุมชนบ้านอาฮีมีคำขวัญประจำตำบล “กราพระนาครปรกขอพร อ่อนช่อนแม่น้ำเหือง เมืองตูมรอยยอต ศักดิ์สิทธิ์เจ้าหอเหนือ-ใต้แห่ต้นดอกไม้สวยตระการ ขวานหินถิ่นพันปี หลากสีทอมือ เลื่องลือเครื่องหวายงาม สุดแดนสยามสะพานมิตรไทย-ลาว” ซึ่งชุมชนบ้านอาฮีได้ยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างช้านาน คือประเพณีต่าง เช่น ประเพณีการแห่ต้นดอกไม้ ประเพณีบุญเดือนหก ดังนั้น ประเพณีการแห่ต้นดอกไม้ ยังคงอนุรักษ์ไว้ถือเป็นมรดกของชาวชุมชน ชาวชุมชนจะมีกระบวนการจัดการขั้นตอนของชุมชน ดังนี้

ต้นดอกไม้ของชุมชนบ้านอาฮีเป็นจำนวนมาก จะมีผู้นำชุมชนจัดคณะกรรมการไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือน จะนำไปไหว้พระ ชมบริหารโบราณที่สำคัญของชุมชน ได้ประดิษฐานหลวงปู่ นาคมุจลินทรซึ่งเป็นพระศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองมาเป็นเวลายาวนาน สุดท้ายจะมีคนพาไปรับประทานอาหารประจำถิ่น เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ยังรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชน^{๓๐๐}

๔.๒.๓.๒ ประเพณีแห่ต้นดอกไม้

ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ เป็นประเพณีการเล่นพื้นถิ่นของชาวจังหวัดเลยบางหมู่บ้าน โดยเฉพาะหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเหือง แม่น้ำเลย แม่น้ำโขง นับตั้งแต่อำเภอนาแห้ว อำเภอท่าลี่ อำเภอภูหลวง อำเภอวังสะพุง อำเภอเมืองเลย อำเภอเชียงคาน ซึ่งประเพณีการเอาบุญแห่ต้นดอกไม้เป็นประเพณีเกี่ยวกับความเชื่อการเอาบุญในงานประเพณีสงกรานต์ของชาวจังหวัดเลย

การแห่ต้นดอกไม้ นอกจากทำกันในหมู่บ้านของตนเองแล้ว บางแห่งยังมีการแห่ไปถวายวัดเหมือนหมู่บ้านอื่น และมีการแห่ไปตอบแทนกันในระหว่างหมู่บ้านด้วย การแห่ไประหว่างหมู่บ้านนิยมทำตอนกลางวัน โดยขบวนแห่ไปในเวลาตอนเช้า พอสายถวายเพลแล้วก็แห่รอบวัดพอดีและมีพระสงฆ์เป็นผู้ทำเข้าวัดด้วยเมื่อแห่รอบวัด ๓ รอบแล้วก็นำต้นดอกไม้รูปเทียนที่ถือไปถวายพระ มีการไหว้พระรับศีลกล่าวคำถวายดอกไม้หมู่บ้านอื่นไปเพื่ออีกหมู่บ้านหนึ่งชาวบ้านเจ้าของวัดก็จะออกมาต้อนรับพร้อมกับเลี้ยงข้าวปลาอาหาร

ประเพณีแห่ต้นดอกไม้มีมาตั้งแต่ครั้งไหนไม่ทราบแน่ชัด แต่ได้มีการอนุรักษ์และปฏิบัติสืบสานโดยพี่น้องชาวตำบลอาฮี จากคนรุ่นต่อรุ่นมาจนทุกวันนี้ กล่าวคือ เมื่อถึงวันสิ้นศักราชหรือวันสังขารล่วง ตรงกับวันที่ ๑๓ เมษายน ชาวบ้านจะทำน้ำหอมจากมวลดอกไม้และสมุนไพร ไปสรง

^{๓๐๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๑, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

พระพุทธรูป รดน้ำผู้สูงอายุเพื่อขอพร จากนั้นจึงเที่ยวสาธตสงคนแก่คนทั่วไปเรียกว่า เล่นสงกรานต์ พออย่างถึงวันรุ่งขึ้น ๑๔ เมษายน เป็นวันเนาหรือวันเนา ก็พร้อมอัญเชิญพระคู่บ้านไปแห่ตามถนนรอบ ๆ ชุมชน ให้คนทุกคนทุกเพศทุกวัยได้สาธตสงสัการะ ๑๕ เมษายน เป็นวันเถลิงศกใหม่ ชาวบ้านจะหยุดทำงานทุกอย่าง หันมาสนุกสนานด้วยการมาละเล่นพื้นบ้าน ๑๖ เมษายน วันสงกาดขึ้นวันนั้น คุ่มต่าง ๆ จะพร้อมกันทำต้นดอกไม้ ธงหลากสีก็กองทราย พอตักบ้ายก็แห่ต้นดอกไม้และจุดปัจจัยจาก คุ่มของตนมาที่วัด ไหว้พระรับศีล ฟังเทศน์ อาณิสสถวายต้นดอกไม้ ทำพิธีขอขมาคารวะต่อพระรัตนตรัย จึงเสร็จพิธี อนึ่ง ทุกคืนระหว่างนี้จะมีการแห่ข้าวพันก้อนไปเยี่ยมเยียนคุ่มต่าง ๆ อย่างสนุกสนาน

พอประมาณบ่าย ๒ โมงชาวกีจะไปร่วมตัวที่วัดก็จะทำการแห่ นำต้นดอกไม้ไปถวายที่วัด ในขณะที่ผู้แห่เข้าร่วมจะถือดอกไม้ ธูปไม้ไปด้วย การแห่ก็ทำกันอย่างสนุกสนาน มีฆ้องกลองพร้อมดนตรีอื่น ๆ ผู้ที่ร่วมขบวนแห่ส่วนมากจะเป็นหนุ่มๆ สาวๆ และเด็ก มีผู้เฒ่าผู้แก่บ้าง พอถึงวัดก็เดินรอบวัด ๓ รอบ จึงนำต้นดอกไม้ไปถวายพระสงฆ์ มีการไหว้พระรับศีล กล่าวคำถวายดอกไม้และฟังเทศน์กลอนแห่ต้นดอกไม้ด้วย ทำเช่นนี้หลายวันเช่นนี้จนถึงวันเพ็ญเดือนหก คือ วันอัญเชิญพระพุทธรูปไปสงน้ำ ไปประดิษฐานไว้ตามเดิม การจัดต้นดอกไม้มักรวมกันทำเป็นกลุ่มๆ ในหมู่บ้านหนึ่งมักเปลี่ยนกลุ่มจัดทำโดยไม่ซ้ำกลุ่ม กับปีที่เคยทำแล้ว^{๓๐๑}

จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญของชุมชน กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธบ้านอาฮี พบว่า เป็นอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนบ้านบ้านอาฮีถือว่าเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวชุมชนวัดศิริมงคลที่ชาวชุมชนให้ความรักแขวงแหวนวัฒนธรรมของตนที่ได้ถือปฏิบัติกันมาอย่างช้านาน เป็นการอนุรักษ์ไว้ลูกหลานของตนได้สืบต่อ ประกอบไปด้วยด้านการบริหาร ๑) การบริหารจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

๑) ด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

กระบวนการอนุรักษ์เอกลักษณ์ขนบธรรมประเพณีของวัฒนธรรมชุมชนบ้านอาฮี พบว่า ทุกวันนี้ได้ตระหนักอยู่เสมอว่าวัฒนธรรมได้สลายไปตามเวลา ที่เหลือคือการสนุกสนานรื่นเริง เฮฮาไร้สาระ ไม่หลงเหลือศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมให้เห็นเหมือนสมัยก่อน คนที่อนุรักษ์จะเอาผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์ขาดความรู้เรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรม จึงไม่สามารถที่จะเป็นนำชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เก่าแก่ได้^{๓๐๒} กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนบ้านอาฮี เป็นชุมวิถีพุทธที่ยังอนุรักษ์ ทุกวันนี้ความตระหนักในวัฒนธรรมชุมชนได้ล้นสลายไปแล้วที่เหลือก็เป็นงานรื่นเริง เฮฮาไร้สาระไม่เหลือต่อศิลปธรรมและวัฒนธรรม โดยผู้นำชุมชนเป็นอนุรักษ์ พระสงฆ์ควรตระหนักเรื่องการอนุรักษ์สมควรจะได้รับการศึกษาด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมขนบธรรมนิยมประเพณีของชุมชนและศาสนพิธี ควรมีการบริหารจัดการที่ดีมีการวางแผนการจัดการที่ดี ไม่ควรส่งเสริมให้มีสิ่งเสพติด เช่น สุราเข้ามาเกี่ยวข้องในการจัดงานหรือจัดกิจกรรมทุกชนิด^{๓๐๓}

^{๓๐๑} พยุ่งพร ศรีจันทวงศ์ และคณะ, ประวัติศาสตร์ ตำนาน และประเพณีแห่ต้นดอกไม้ บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอทาสี จังหวัดเลย. (เลย: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย, ๒๕๖๑), หน้า ๕๒-๕๕.

^{๓๐๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๒, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๐๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๓, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕ .

๒) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมชนบ้านอาฮี พบว่าชุมชนบ้านอาฮามีกลุ่มสภาวัฒนธรรมชุมชนบ้านสภาวัฒนธรรมตำบล สภาวัฒนธรรมอำเภอ และสภาวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมการ แต่ผู้นำชุมชนไม่เห็นความสำคัญ คิดว่าเป็นงานของพวกเราไม่ใช่งานของวัฒนธรรมชุมชน กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนจะต้องมีการจัดวางแผนแบ่งอำนาจหน้าที่บริหารจัดการความรับผิดชอบ เริ่มตั้งแต่ผู้นำชุมชนเข้าไปพูดคุยปรึกษาหารือเข้าเจ้าอาวาส นัดประชุมคณะกรรมการชุมชนโดยทางวัดจะประสานงานกับผู้นำชุมชนคณะกรรมการวัด จะแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจนวางมีการแผนประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่าง ๆ ที่ทันสมัย การบริหารจัดการโดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ จะมีผู้ที่แนะนำในการไหว้พระโดยเฉพาะที่วัดศรีมงคลมีวิหารโบราณที่เก่าแก่ได้ประดิษฐานหลวงปู่าคมจรีนทร ซึ่งเป็นพระศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่มืองไว้ให้ชาวบ้านกราบไหว้บูชา และสร้างน้ำในเทศกาลสงกรานต์ ควรมีการบริหารจัดการที่ดี มีการวางแผนการจัดการที่ดี ไม่ควรส่งเสริมให้มีสิ่งเสพติด เช่น ห้ามนำสุราเข้ามาเกี่ยวข้องในการจัดงานหรือจัดกิจกรรมทุกชนิด

๓) เอกลักษณ์กระบวนการอนุรักษ์ขนบธรรมประเพณีวัฒนธรรมชุมชน

คุณธรรม จริยธรรมศีลธรรมวัฒนธรรมของชุมชน กระบวนการอนุรักษ์ไม่เด่นชัด พบว่าสังคมไม่ได้ตระหนักจะมุ่งแต่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่า ไม่ซึกไม่สามารถจะจัดไม่ซุงได้เลยหันไปทำธุรกิจส่วนตัวและเฝ้าระวังโดยการแชร์เฟสบุค เพื่อศีลธรรมและส่งเสริมคุณธรรมแก่สังคม กระบวนการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน โดยให้ชาวบ้านในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแบ่งหน้าที่มอบบทบาทให้รับผิดชอบ ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญของชุมชนให้ทุกคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ถือว่าทุกคนในชุมชนเป็นเจ้าของกิจกรรมร่วมกัน เพราะเป็นงานของส่วนรวมมิใช่เป็นของคนใดคนหนึ่งเป็นของทุกคนชุมชนจะได้เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเองควรมีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของเราให้ยาวนานต่อไปสอดคล้องกับสายันต์ ไพราชญ์จิตร (๒๕๔๗) กล่าวถึง การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมใน ฐานะเป็นการเชื่อมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การกระทำที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในอดีตของ ชุมชน เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ รวมทั้งภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ โดยมี ความมุ่งหมายเชิงระดับ ตั้งแต่ระดับการสร้างพลังปัญญา การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนให้สามารถ ต่อสู้ มีอำนาจต่อรอง สามารถจัดการตนเองได้โดยประกอบด้วยกิจกรรมปฏิบัติการ การสงวนและการอนุรักษ์ (Preservation/Conservation) หมายถึง การคงไว้ ซึ่งสภาพทางเชิงกายภาพ และคุณค่าของทรัพยากรวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์ในการสร้างความ เข้มแข็งให้กับชุมชน การศึกษา การทศนะศึกษา หรือการท่องเที่ยวโดยใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ตาม ความเหมาะสมในสภาพแวดล้อมของ

ทรัพยากรวัฒนธรรมแต่ละประเภทแต่ละพื้นที่ เช่น การสร้างข้อห้าม หรือการใช้กฎเกณฑ์ เพื่อสนองตอบการใช้ประโยชน์ของชุมชนในยีนานที่สุดเท่าที่จะทำได้^{๓๐๔}

โดยแนวทางนี้สามารถนำมาปรับใช้ในกระบวนการจัดการวัฒนธรรมของ ชุมชนได้ โดยสามารถเลือกใช้ในแต่ละหัวข้อที่สอดคล้องกับบริบทของทรัพยากรวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่ง ชุมชนจะเป็นผู้ประเมินความสำคัญก่อนในลำดับแรก นอกจากนี้ สายันต์ ไพเราะจิตต์ (๒๕๔๗) ยังได้ศึกษาครอบคลุมไปถึงวิธีการ และมิติภาระงานการศึกษาการจัดการวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการสงวนและการอนุรักษ์ (Preservation/ Conservation) การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ (Communication) การฟื้นฟู ผลิตซ้ำ และการ สร้างใหม่ (Resource Rehabilitation/ Revitalization) ซึ่งกระบวนการดังกล่าว เป็นการนำเอาทรัพยากรทางวัฒนธรรมนั้นมาปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้เป็นประโยชน์ในมิติใหม่หรือแก้ไข ปัญหาที่ ชุมชนเผชิญอยู่จากการรวบรวมแนวคิดต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยนำมาปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา การจัดการวัฒนธรรมชุมชน โดยแนวทางการจัดการกิจกรรมทางวัฒนธรรม ตามภาระหน้าที่ขององค์กร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเพิ่มแนวทางการสืบสานซึ่งเป็นการส่งต่อวิธีการอนุรักษ์และ เผยแพร่ ให้กับหน่วยงานภายนอกและสร้างเครือข่ายที่กว้างขึ้นกับชุมชนต่อไป ซึ่งแนวทางการจัดการ วัฒนธรรมมีแนวทางดังนี้คือ แนวทางการอนุรักษ์ รื้อฟื้น หรือการต่อยอด หมายถึง การนำทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สูญหาย มีแนวโน้มที่จะสูญหาย หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาหรือขยายขอบเขตของการจัดงานนั้น ๆ มาเข้าสู่กระบวนการจัดการเพื่อ การอนุรักษ์ รื้อฟื้น หรือฟื้นฟูให้กลับมาอีกครั้งหรือปรับปรุงและพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์ในบทบาทใหม่ มิติอื่น ๆ หรือมีความกว้างขวางกว่าเดิม โดยแนวทางที่สำคัญจะใช้สถาบันทางสังคมที่สำคัญในการขับเคลื่อนผ่านกลไก “คชศร” ผ่านสถาบันหลักของสังคม อันได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ศาสนา และรัฐ โดยแบ่งความรับผิดชอบใน กระบวนการจัดการวัฒนธรรม ทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ได้รับการประเมิน ความสำคัญและนำเข้าสู่กระบวนการจัดการ โดยบูรณาการกับองค์กรภายนอกชุมชนเพื่อทำให้การ จัดการวัฒนธรรมของชุมชนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้โดยสมาชิกในชุมชนผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ ข้อมูลกระบวนการขั้นตอนดังต่อไปนี้ การจัดงานประเพณีบุญสงกรานต์ประจำปี การสงฆ์ พระพุทธรูปหลวงปู่าคุมจรีนทรซึ่งเป็นพระศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่มืองของชาวตำบลอาฮีมาชานาน บ้านอาฮี และประเพณีการแห่ต้นดอกไม้ ซึ่งการจัดกิจกรรมประจำปีของชุมชนตำบลอาฮี และชาวตำบลใกล้เคียง คณะกรรมการจัดกิจกรรมให้ทางชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงาน การส่งเสริมพัฒนา กิจกรรมให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทและสืบสานต่อจากคนรุ่นเก่าที่กำลังล้มหายตายจากทุกวัน

๑) ส่งเสริมเยาวชน ก่อนจะมีจัดกิจกรรมมอบหมายให้เยาวชนได้มามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมดังกล่าว จะมีการจัดประชุมผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่ และผู้นำชุมชน ในเขตตำบลอาฮี

^{๓๐๔} สายันต์ ไพเราะจิตต์. (๒๕๔๗). การฟื้นฟูพลังชุมชนด้วยการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดี และ พิพิธภัณฑ: แนวคิด วิธีการ และประสบการณ์จากจังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ: โครงการ เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).สืบค้นจาก<http://libdcmis.nida.ac.th/thesis6/2560/b203186.pdf>

หน่วยงานราชการผู้มีส่วนได้เสียและผู้มีความรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ในเรื่องความรักความสามัคคี และความภาคภูมิใจวัฒนธรรมขนบธรรมประเพณีชุมชนท้องถิ่นของตน มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ เป็นการพัฒนาเยาวชนให้รู้จักมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ได้รู้ขั้นตอนและวิธีการจัดงานก่อนที่มีการมอบหน้าที่ในการออกแบบกิจกรรมและประเพณีสงกรานต์สงฆ์หลวงปู่ศุขมุนีธรรมซึ่งเป็นที่พระศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองมาเป็นเวลายาวนานการแห่ต้นดอกไม้ ส่งเสริมให้เยาวชนได้ใช้ความรู้ความสามารถออกแบบการจัดกระบวนการแห่ต้นดอกไม้ของชุมชนบ้านอาฮี เป็นพัฒนาเยาวชนให้รู้จักเสียสละ มีจิตอาสา ความเป็นภาวะผู้นำ และเป็นเยาวชนที่ดีของชุมชนและประเทศชาติต่อไป

๒) การให้ความรู้แก่คนชุมชน ก่อนที่จะออกรักษาวัฒนธรรมชุมชนบ้านอาฮี จะมีวัฒนธรรมประจำอำเภอท่าลี่ ที่ซึ่งเป็นข้าราชการครูบ้านนาญมาให้การอบรมให้ความรู้แก่เยาวชน เรื่องการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนบ้านอาฮี เพื่อเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและความหมายของวัฒนธรรม หมายถึง การดำเนินชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม ความคิด จารีต ประเพณี พิธีกรรมและภูมิปัญญาของชาวชุมชนบ้านแสงภา ได้สั่งสอนกันมาเป็นเวลาช้านานมาแล้วและสืบทอดกันมาจนถึงรุ่นพวกเรา เราก็มีหน้าที่สืบทอดไปจนถึงรุ่นลูกหลาน เป็นขั้นตอนในการรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่เก่าแก่ของชุมชน โดยเฉพาะประเพณีการแห่ต้นดอกไม้ประเพณีบุญเดือนหกของบ้านอาฮี หรือชาวตำบลอาฮี ทุกภาคส่วนที่เคยให้ความร่วมมือกันมา

๓) ตั้งคณะกรรมการชุมชน ก่อนจะมีจัดตั้งคณะกรรมการชุมชน จะมีการจัดประชุมผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่ และผู้นำชุมชน ในเขตตำบลอาฮี หน่วยงานราชการ คณะกรรมการชุมชนบ้านอาฮี เข้ามาดูแลรับผิดชอบการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนมิให้สูญหายหรือกำลังที่จะสูญหายไปฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนมาพัฒนาหรือขยายขอบเขตการจัดงานประเพณีสงกรานต์สงฆ์หลวงปู่ศุขมุนีธรรมซึ่งเป็นที่พระศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองและการแห่ต้นดอกไม้ จะมีคณะกรรมการเข้ามารับผิดชอบในการจัดกิจกรรมประเพณีประจำชุมชน เช่นประเพณีสงกรานต์ การแห่ต้นดอกไม้ ประเพณีบุญเดือนหก ประเพณีซำฮะบ้าน ถือว่าเป็นนำเอาทรัพยากรทางวัฒนธรรมมาพัฒนากิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

๔) จัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นการนำทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนมิให้สูญหาย เป็นการสืบสานประเพณีอันดีงาม หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาหรือขยายขอบเขตของการจัดงานประเพณีสงกรานต์ การแห่ต้นดอกไม้ ซึ่งการจัดกิจกรรมประจำปีของชุมชนบ้านอาฮี คณะกรรมการจัดกิจกรรมให้ทางชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนากิจกรรมให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทและสานต่อจากคนรุ่นเก่าที่กำลังล้มหายตายจากทุกวัน ๆ

๕) การสร้างเครือข่ายกับหมู่บ้านอื่น การสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านอาฮี

๑) เชิญชุมชนหมู่บ้าน ในเขตตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ ทุกหมู่บ้าน ที่มีส่วนได้เสียประชุมร่วมกัน โดยมีหัวประชุมเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม ๒) กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งคณะกรรมการให้ชัดเจน การจัดกิจกรรมของเครือข่ายและกำหนดคุณสมบัติสมาชิกของเครือข่าย ๓) ต้องมีการปรับเปลี่ยนหมุนเวียน

การเป็นผู้นำสมาชิกเครือข่ายเพื่อเป็นการพัฒนาสมาชิกเครือข่ายเพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจ ๔) สร้างความรู้สำคัญการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ มีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นมีความสำคัญต่อการสำเร็จของเครือข่าย และ ๕) การสร้างกฎกติการ่วมกันภายในสมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน สนับสนุนให้ความเชื่อมโยงหากันของคนในชุมชนและชุมชนประเทศ สปป.ลาว มีการจัดอบรมให้ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมชุมชนให้กับสมาชิกของชุมชนตำบลอาฮี เช่น การจัดกิจกรรมบุญเดือนหก ประเพณีบุญซำฮะบ้านเป็นต้น^{๓๐๕}

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า ๑) ส่งเสริมเยาวชน โดยก่อนที่จะมอบหมายให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมดังกล่าว จะมีผู้นำชุมชนที่มีความรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ในเรื่องความรักความสามัคคี และความภาคภูมิใจวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีชุมชนท้องถิ่นของตน มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ เป็นการพัฒนาเยาวชนให้รู้จักมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ได้เรียนรู้ ๒) มีการให้ความรู้กับชุมชนบ้านอาฮีเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบันให้คงอยู่ตลอดไป ๓) การจัดตั้งคณะกรรมการมาดูแลในการที่จะนำเอาทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนมาใช้ให้ถูกต้องตามครรลองประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมา ๔) จัดกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีอยู่และฟื้นฟูสิ่งที่กำลังจะสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วให้กลับมาเหมือนเดิม ๕) สร้างเครือข่าย เชิญหมู่บ้าน ในเขตตำบลอาฮี อำเภอทาลี ที่มีส่วนได้เสียประชุมร่วมกัน โดยมีหัวข้อประชุมเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งให้ชัดเจน การจัดกิจกรรมของเครือข่ายและคุณสมบัติของสมาชิก ต้องมีการปรับเปลี่ยนหมุนเวียนการเป็นผู้นำสมาชิกเครือข่ายเพื่อเป็นการพัฒนาสมาชิกเครือข่ายเพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจ สร้างความรู้สำคัญการมีส่วนร่วมมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นมีความสำคัญต่อการสำเร็จของเครือข่าย และ การสร้างกฎกติการ่วมกันภายในสมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน สนับสนุนให้ความเชื่อมโยงหากันของคนในชุมชน

๔.๒.๔ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านสงาว

บ้านสงาวเป็นชุมชนที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงติดชายแดนลาวตรงข้ามกับเมืองสามหมื่น แขวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแม่น้ำโขงกั้น และแม่น้ำงาว ซึ่งเป็นลำน้ำเล็ก ๆ ไหลผ่านชุมชนตกลงแม่น้ำโขงที่หมู่สงาว ภายในชุมชนบ้านสงาวมีศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธที่น่าสนใจ ดังนี้

๔.๒.๔.๑ วัดอินทร์แปลง

วัดอินทร์แปลง เป็นวัดสำคัญประจำชุมชนบ้านสงาว ตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม จังหวัดเลย บ้านสงาวเป็นชื่อหมู่บ้านที่ไม่มีความหมาย ตั้งตามชื่อของลำห้วยที่ไหลผ่านหมู่บ้านคือ ลำน้ำงาว ชาวบ้านจึงเรียกว่า บ้านปากงาว ต่อมาเพี้ยนมาเป็นบ้านสงาว ภายในวัดมีโบสถ์ ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ และศาลาบำเพ็ญกุศล วัดอินทร์แปลงตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง จึงเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมไหลเรือไฟในวันออกพรรษาของชุมชนบ้านสงาว^{๓๐๖}

^{๓๐๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๗. ๕ 4พฤษภาคม ๒๕๖๕

^{๓๐๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๖, ๑๐ ๒๕๖๕.

๔.๒.๔.๒. ประเพณีการแห่ต้นดอกไม้และการก่อเจดีย์พระทราย

กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธบ้านสงาว จังหวัดเลย พบว่า ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ชุมชนชาวบ้านสงาวจะมีประเพณีการสงฆ์น้ำพระการแห่ต้นดอกไม้และก่อเจดีย์พระทราย ชาวชุมชนบ้านสงาวจะทำพิธี ๑๔-๑๕ เมษายนของทุก ๆ ปี ชาวชุมชนบ้านสงาว ตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม จังหวัดเลย จะร่วมตัวกันทำต้นดอกไม้เพื่อบูชาต่อพระรัตนตรัย ต้นดอกไม้บ้านสงาวจะมีขนาดไม่ใหญ่มากนักโดยชาวชุมชนจะไปแห่ดอกไม้ออกมาจากในป่าแล้วไปก่อเจดีย์พระทรายที่ต้นน้ำที่ชาวบ้านจะไปเอน้ำจากบ้านไปที่น้ำตื้นอ่างที่ชาวชุมชนบ้านสงาวได้ใช้อุปโภคบริโภค ชาวบ้านจะเอน้ำจากหมู่บ้านไปที่แม่น้ำอ่างซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดแม่น้ำสงาว เพื่อนำไปผสมการก่อเจดีย์พระทรายหลังจากก่อพระเจดีย์ทรายเสร็จชาวบ้านจะก็นำดอกบ้านมาประดับตกแต่งเจดีย์พระทรายเสร็จ หลังจากนั้นนำดอกไม้มาประดับตกแต่งเสร็จจะนิมนต์พระมาเจริญพระพุทธมนต์เพื่อมาฉันทราหารเพล จากปราชญ์ชาวบ้านหรือมีคณาจะพากล่าวคำถวายภัตตาหารฉันเพลและเจดีย์พระทรายไปพร้อม ๆ กัน หลังจากพระฉันภัตตาหารเพลเสร็จชาวบ้านจะรับประทานต่ออาหารต่อ เสร็จแล้วพระสงฆ์จะเป็นผู้ที่จะสงฆ์น้ำเจดีย์ทรายก่อน ชาวชุมชนจะสงฆ์น้ำเจดีย์พระทรายเป็นอันเสร็จพิธี

อย่างไรก็ตามชาวชุมชนบ้านสงาวก็นำเอน้ำเอน้ำจากต้นน้ำตื้นอ่างเก็บน้ำงามที่ชาวชุมชนได้ใช้อุปโภคบริโภคนั้นเข้าประกอบพิธีสงฆ์น้ำพระสงฆ์ต่อจากนั้น ชาวบ้านจะแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบกลุ่มหนึ่งจะแห่น้ำเข้าบ้านในน้ำนั้นไปวัด อีกกลุ่มก็แห่ต้นดอกไม้เข้าไปในบริเวณวัด จะแห่ต้นดอกไม้รอบอุโบสถ ๓ รอบ เสร็จแล้ว ปราชญ์ชาวบ้านหรือมีคณาจะพาชาวบ้านกล่าวคำถวายต้นดอกไม้แก่พระรัตนตรัย หลังจากนั้นชาวบ้านก็จะนำน้ำอบน้ำหอมมาผสมกับน้ำที่แห่มาจากต้นน้ำสงาว เพื่อสงฆ์น้ำพระสงฆ์โดยชาวบ้านก็จะนำน้ำอบน้ำหอมมาผสมกัน ปราชญ์ชาวบ้านหรือมีคณาจะพาชาวบ้านกล่าวคำถวายน้ำอบน้ำหอม จะนำพระพุทธรูปที่อยู่ในวัดมาตั้งเป็นองค์ประธาน ปราชญ์ชาวบ้านหรือมีคณาจะพากล่าวคำถวายน้ำอบน้ำหอมเสร็จ พระสงฆ์ก็จะให้พร ประธานสงฆ์ก็จะเริ่มสงฆ์พระพุทธรูปก่อนพระสงฆ์ก็จะสงฆ์จนหมดทุกรูป พระสงฆ์ก็จะมานั่งที่เก้าอี้ที่จัดเตรียมไว้ นั่งให้ชาวบ้านสงฆ์ หลังจากนั้นผู้เฒ่าผู้แก่ที่อยู่มุขบ้านก็จะมานั่งให้ชาวบ้านหรือลูกหลานได้มารดน้ำดำหัวขอพรในเทศกาลปีใหม่ไทยเป็นเสร็จพิธีประเพณีแห่ต้นดอกไม้ก่อเจดีย์พระทรายของชาวชุมชนบ้านสงาว

กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธบ้านสงาว จังหวัดเลย การบริหารจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

๑) ด้านการบริหารจัดการบริหารจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

กระบวนการอนุรักษ์เอกลักษณ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมชุมชน พบว่า ชาวบ้านจะอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติวัฒนธรรมชุมชนมีลักษณะความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีความสมัครสมานสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกันเมื่อการจัดงานประเพณีผู้นำชุมชนจะเชิญชาวบ้านในชุมชน^{๓๐๗} หน่วยงานราชการมาร่วมประชุมปรึกษาหารือและวางแผนแบ่งหน้าที่การรับผิดชอบงาน จัดเตรียมสถานที่พร้อมอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการจัดงานรักษาสืบสานให้คงไว้และถือปฏิบัติเป็นประจำทุก ๆ ปี ชุมชน การวางแผนการให้ความรู้ในเรื่องวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน ให้กับคนรุ่นหลังได้รู้และ

^{๓๐๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๗, ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

เข้าใจเห็นถึงความสำคัญ และผู้นำชุมชนความนำพาปฏิบัติอย่างแท้จริงคิดว่ากระบวนการบริหารจัดการไม่ปัญหาอะไร เพราะมีการวางแผนทำมาตั้งแต่โบราณการมา^{๓๐๘}

๒) ด้านกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนวิถีพุทธ

กระบวนการการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธ พบว่า ชุมชนให้ความสำคัญร่วมมือกันเพราะผู้นำเสียสละ จัดศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้าน และเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ท่วงแห่งวัฒนธรรมประเพณีเป็นลักษณะชุมชนของตนไว้ เป็นส่วนหนึ่งในการเข้าร่วมกิจกรรม และชักชวนคนในครอบครัวและชุมชนให้ปฏิบัติตาม เข้าร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างกับคนในครัวเรือน ชุมชน และสังคม ประชาชนก็ส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี เช่น การทำบุญตักบาตรทุกวันพระที่วัดเป็นประจำทำบุญประจำปีทุกปี เช่น ประเพณีวันวันสงกรานต์จะมีการบุญช่วงเช้ารดน้ำดำหัวผู้สูงอายุเพื่อขอพรในวันขึ้นปีใหม่ของคนไทยพอยกก็กิจการแห่ต้นดอกไม้ไปถวายพระรัตนตรัยที่วัดอินทประมูลหรือวัดที่อยู่ใกล้ชุมชน^{๓๐๙}

๓) ด้านเอกลักษณ์กระบวนการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมชุมชน

การอนุรักษ์คุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมให้คนในชุมชน พบว่า ชาวบ้านทำบุญตักบาตรรักษาศีล ฟังธรรมในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา และแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมสองแผ่นดิน (ไทย-ลาว) แต่เนื่องจากสถานการณ์โควิดช่วงสองปีที่ผ่านมาจึงไม่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมกัน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ กระบวนการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนมีการดำเนินการประสานงานกับผู้นำชุมชน มีการวางแผนร่วมกันกับผู้นำชุมชนหน่วยราชการพ่อค้าประชาชน ได้จัดงานประเพณีการแห่ต้นดอกไม้เพื่อนำมาบูชารัตนตรัย ชุมชนบ้านแสงภาเป็นชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงระดับประเทศชาวบ้านยังอนุรักษ์ประเพณีที่เก่าแก่ไว้ถือได้ว่ามีหนึ่งเดียวก็ว่าได้ การอนุรักษ์คุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมให้คนในชุมชนเข้ามาทำบุญตักบาตรรักษาศีล เริ่มต้นที่คนในครัวเรือนก่อนปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง และบอกต่อความสำคัญกับลูกหลานต่อไป^{๓๑๐} กระบวนการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธชุมชนเป็นชุมชนที่ ถือได้ว่า เป็นชุมชนที่เก่าที่มีวัฒนธรรมที่เข้มแข็งของจังหวัดเลยระบบของสังคมมีวัฒนธรรมชุมชน เป็นชุมชนที่เก่าแก่ และมีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน มีความสามัคคี เวลาที่มีกิจกรรมต่างก็ ช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกัน เป็นชุมชนที่มีการสืบสาน วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ๒) การอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนประเพณีที่เก่าแก่ มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีจากอดีตให้มีการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันเมื่อมีงานประเพณี ประเพณีการแห่ต้นดอกไม้ของชุมชนเป็นความเชื่อของชุมชนในเรื่องของ การเอาดอกไม้ไปบูชาพระรัตนตรัย โดยบุญประเพณีการแห่ต้นดอกไม้จะจัดขึ้นช่วงสงกรานต์ใน เดือน ช่วงวันที่ ๑๔-๑๖ เมษายน เป็นประจำทุก ๆ ปีเป็นต้น และ 3) การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นให้ยัง คงอยู่ เช่น ทำบุญสงกรานต์ก่อเจดีย์ทราย ทำบุญแห่ต้นดอกไม้ ข้าวประดับดิน และทำบุญ

^{๓๐๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๗, ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๐๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๘, ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๑๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๙, ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ออกพรรษา สอดคล้องกับ สายันต์ ไพเราะญจิตร (๒๕๔๗) กล่าวถึง การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมในฐานะเป็นการเชื่อมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การกระทำที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในอดีตของ ชุมชน เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ รวมทั้งภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ โดยมี ความมุ่งหมายเชิงระดับ ตั้งแต่ระดับการสร้างพลังปัญญา การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนให้สามารถ ต่อสู้ มีอำนาจต่อรอง สามารถจัดการตนเองได้โดยประกอบด้วยกิจกรรมปฏิบัติการการสงวนและการอนุรักษ์ (Preservation/Conservation) หมายถึง การคงไว้ ซึ่งสภาพทางเชิงกายภาพ และคุณค่าของทรัพยากรวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์ในการสร้างความ เข้มแข็งให้กับชุมชน การศึกษา การทัศนศึกษา หรือการท่องเที่ยวโดยใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสมในสภาพแวดล้อมของทรัพยากรวัฒนธรรมแต่ละประเภทแต่ละพื้นที่ เช่น การสร้างข้อห้าม หรือการใช้กฎเกณฑ์ เพื่อสนองตอบการใช้ประโยชน์ของชุมชนในยีนนานที่สุดเท่าที่จะทำได้

โดยแนวทางนี้สามารถนำมาปรับใช้ในกระบวนการจัดการวัฒนธรรมของ ชุมชนได้ โดยสามารถเลือกใช้ในแต่ละหัวข้อที่สอดคล้องกับบริบทของทรัพยากรวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่งชุมชนจะเป็นผู้ประเมินความสำคัญก่อนในลำดับแรก นอกจากนี้^{๓๑๑} สายันต์ ไพเราะญจิตร (๒๕๔๗) ยังได้ศึกษาครอบคลุมไปถึงวิธีการ และมิติภาระงานการศึกษาการจัดการวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการสงวนและการอนุรักษ์ (Preservation/ Conservation) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ (Communication) การฟื้นฟู ผลิตซ้ำ และการ สร้างใหม่ (Resource Rehabilitation/ Revitalization) ซึ่งกระบวนการดังกล่าว เป็นการนำเอาทรัพยากรทางวัฒนธรรมนั้นมาปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้เป็นประโยชน์ในมิติใหม่หรือแก้ไขปัญหาก็ ชุมชนเผชิญอยู่จากการรวบรวมแนวคิดต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยนำมาปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาการ จัดการวัฒนธรรมชุมชน โดยแนวทางการจัดการกิจกรรมทางวัฒนธรรมตามภาระหน้าที่ขององค์กร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเพิ่มแนวทางการสืบสานซึ่งเป็นการส่งต่อวิธีการอนุรักษ์และ เผยแพร่ ให้กับหน่วยงานภายนอกและสร้างเครือข่ายที่กว้างขึ้นกับชุมชนต่อไป ซึ่งแนวทางการจัดการ วัฒนธรรมมีแนวทางดังนี้คือ แนวทางการอนุรักษ์ รื้อฟื้น หรือการต่อยอด หมายถึง การนำทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สูญหาย มีแนวโน้มที่จะสูญหาย หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาหรือขยายขอบเขตของการจัดงานนั้น ๆ มาเข้าสู่กระบวนการจัดการเพื่อ การอนุรักษ์ รื้อฟื้น หรือฟื้นฟูให้กลับมาอีกครั้งหรือปรับปรุงและพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์ในบทบาทใหม่ มิติอื่น ๆ หรือมีความกว้างขวางกว่าเดิม โดยแนวทางที่สำคัญจะใช้สถาบันทางสังคมที่สำคัญในการขับเคลื่อนผ่านกลไก “คชศร” ผ่านสถาบันหลักของสังคม อันได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ศาสนา และรัฐ โดยแบ่งความรับผิดชอบใน กระบวนการจัดการวัฒนธรรม ทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ได้รับการประเมิน ความสำคัญและนำเข้าสู่กระบวนการจัดการ โดยบูรณาการกับองค์กรภายนอกชุมชนเพื่อทำให้การ จัดการวัฒนธรรมของ

^{๓๑๑} สายันต์ ไพเราะญจิตร. (๒๕๔๗). การฟื้นฟูพลังชุมชนด้วยการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดี และ พิพิธภัณฑ: แนวคิด วิธีการ และประสบการณ์จากจังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ: โครงการ เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.). สืบค้นจาก<http://libdcmis.nida.ac.th/thesis6/2560/b203186.pdf>

ชุมชนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้โดยสมาชิกในชุมชน^{๓๑๒} ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการขั้นตอนดังต่อไปนี้การให้ความรู้ ๑) จัดกิจกรรมการอนุรักษ์ ๒) ตั้งคณะกรรมการวัด คณะกรรมการหมู่บ้าน ๓) การให้ความรู้แก่คนชุมชน ๔) ส่งเสริมเยาวชน ๕) การสร้างเครือข่ายกับหมู่บ้านอื่น ด้วยการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรม

๑) จัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรม มีการประชุมร่วมกับนำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน กำนันผู้ใหญ่บ้าน เขตตำบลห้วยพิชัย และตำบลใกล้เคียง โดยรอราราดนาณินมตพระครูอินทสารวิจิตร ดร. รองเจ้าคณะอำเภอปากชม วัดอินทระแปลง ตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม จังหวัดเลย ให้ความรู้เรื่องวัฒนธรรมประเพณีและการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี การนำวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนมาอย่างไรถึงจะให้วัฒนธรรมประเพณีของเราจะไม่สูญหายและกำลังจะสูญหายให้ฟื้นฟูลืมขึ้นมาเหมือนเดิม หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาหรือขยายขอบเขตของการจัดงาน ประเพณีการก่อเจดีย์พระทรายการแห่ต้นดอกไม้ จะอยู่ชั่วลูกหลานของเราตลอดไป ซึ่งการจัดกิจกรรมประจำปีของชุมชนบ้านสงาว คณะกรรมการจัดกิจกรรมให้ทางชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนากิจกรรมให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทและสานต่อจากคนรุ่นเก่าที่กำลังล้มหายตายจากทุกวัน ๆ ด้วยการรื้อฟื้นกิจกรรมการขึ้นดูแล

๒) ตั้งคณะกรรมการ การประชุมร่วมกับนำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน กำนันผู้ใหญ่บ้าน เขตตำบลห้วยพิชัย และตำบลใกล้เคียง และคณะกรรมการหมู่บ้านชุมชนบ้านสงาวเข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบและอนุรักษ์วัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนมิให้สูญหายหรือกำลังจะสูญหาย มาฟื้นฟูลืมวัฒนธรรมชุมชนมาพัฒนาหรือขยายขอบเขตการจัดงาน เช่น ประเพณีการก่อเจดีย์พระทราย บุญข้าชะบ้านซึ่งเป็นประเพณีประจำชุมชนบ้านสงาว ถือว่าเป็นนำเอาทรัพยากรทางวัฒนธรรมมาพัฒนาการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ให้คงอยู่ชั่วลูกชั่วหลาน ด้วยให้ความรู้แก่คนในชุมชน

๓) การให้ความรู้แก่คนชุมชน โดยท้องถิ่นและผู้นำชุมชนได้นิมนต์พระครูอินทสารวิจิตร ดร.รองเจ้าคณะอำเภอปากชม วัดอินทระแปลง ตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม จังหวัดเลย ให้ความรู้เรื่องวัฒนธรรมประเพณีและการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี การนำวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนบ้านสงาว ให้ความรู้กับชุมชน คณะกรรมการชุมชน เพื่อเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและความหมายของวัฒนธรรม คือ การดำเนินชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม ความคิด จารีตประเพณี พิธีกรรมและภูมิปัญญาของชาวชุมชนบ้านสงาว ได้อบรมบ่มนิสัยกันมาเป็นเวลานานมาแล้วและสืบทอดกันมา มีการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงวันนี้ เรามีหน้าที่ทำนุบำรุงรักษาสืบทอดจนถึงรุ่นลูกหลาน เป็นขั้นตอนในการรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่เก่าแก่ของชุมชน เช่น ประเพณีสงกรานต์ การก่อเจดีย์พระทราย การสงฆ์น้ำพระ การแห่ต้นดอกไม้ รดน้ำดำหัวขอพรผู้สูงอายุ และบุญข้าชะบ้าน ของชาวชุมชนบ้านสงาว ตำบลห้วยพิชัย ให้เยาวชนมองเห็นความสำคัญทางวัฒนธรรม การส่งเสริมเยาวชนคนรุ่นใหม่มีบทบาททางวัฒนธรรม

^{๓๑๒} สายันต์ ไพเราะจิตต์. (๒๕๕๗). การฟื้นฟูพลังชุมชนด้วยการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดี และ พิพิธภัณฑ: แนวคิด วิธีการ และประสบการณ์จากจังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ: โครงการ เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).น.๗๘-๘๐ สืบค้นจาก<http://libdcmcs.nida.ac.th/thesis6/2560/b203186.pdf>

๔) ส่งเสริมเยาวชน โดยก่อนที่จะมอบหมายให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมดังกล่าว จะมีผู้นำชุมชนที่มีความรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ในเรื่องความรู้รัก สามัคคี และความภาคภูมิใจวัฒนธรรมขนบธรรมประเพณีชุมชนท้องถิ่นของตน มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ เป็นการพัฒนาเยาวชนให้รู้จักมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ได้รู้ขั้นตอนและวิธีการจัดงานก่อนที่มีการมอบหน้าที่ในการออกแบบกิจกรรมและประเพณีในวันสงกรานต์ ก่อเจดีย์พระทราย การแห่ต้นดอกไม้ และบุญข้าชะบ้าน ได้มอบหมายเยาวชนเป็นมีส่วนร่วมและเรียนรู้ในการจัดงานของชุมชนบ้านสงาว เป็นพัฒนาเยาวชนให้รู้จักการเสียสละ มีจิตอาสา และเป็นเยาวชนที่ดีของชุมชนและประเทศชาติ ด้วยการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรม

๕) การสร้างเครือข่ายกับหมู่บ้านอื่น กลังจากการสร้างกระบวนการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรม การตั้งคณะกรรมการ การให้ความรู้แก่ชุมชน การส่งเสริมให้เยาวชนมีบทบาทในการจัดกิจกรรม และประการสุดท้ายคือ การสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านสงาว ๑) เชิญหมู่บ้าน ในเขตตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชมทุกหมู่บ้าน ที่มีส่วนได้เสียประชุมร่วมกัน โดยมีหัวข้อประชุมเกี่ยวกับการสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน ๒) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งการอนุรักษ์วัฒนธรรมให้ชัดเจน การจัดกิจกรรมของเครือข่ายและการกำหนดคุณสมบัติของสมาชิก ๓) การรื้อปลัดเปลี่ยนหมุนเวียนการเป็นผู้นำสมาชิก ของเครือข่ายเพื่อเป็นการพัฒนาสมาชิกเครือข่ายเพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจ ๔) สร้างความรู้สำคัญการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นมีความสำคัญและภาคภูมิใจต่อการสำเร็จของเครือข่าย และ ๕) การสร้างกฎกติการ่วมกันภายในสมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน สนับสนุนให้ความเชื่อมโยงหากันของคนในชุมชน มีการจัดอบรมให้ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมชุมชนให้กับสมาชิกของชุมชนตำบลปากชม เช่น การจัดกิจกรรมในฤดูกาลสงกรานต์ปลัดเปลี่ยนหมุนเวียนเป็นเจ้าภาพตามวัดต่าง ๆ ในเขตตำบลห้วยพิชัย กิจกรรมจะมีการประกวดนางสงกรานต์ หรือบางปีก็จะมีการแข่งขันการร้องสรภัญญะ กิจกรรมจะขึ้นอยู่กับว่าจะมีการตกลงของคณะกรรมการเครือข่ายแต่ละชุมชนมาประชุมหาข้อตกลงกันเป็นต้น^{๓๑๓}

ผลจากการศึกษาพบว่า ๑) ด้านการบริหารจัดการบริหารจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ กระบวนการอนุรักษ์เอกลักษณ์ขนบธรรมนิยมประเพณีวัฒนธรรมชุมชน พบว่า ชาวบ้านจะอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติวัฒนธรรมชุมชนมีลักษณะความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีความสมัคสมานสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกันเมื่อการจัดงานประเพณีผู้นำชุมชนจะเชิญชาวบ้านในชุมชน ๑) มีการให้ความรู้กับชุมชนบ้านแสงภาเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบันให้คงอยู่ตลอดไป ๒) การจัดตั้งคณะกรรมการมาดูแลในการที่จะนำเอาทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนมาใช้ให้ถูกต้องตามครรลองประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมา ๒) ด้านกระบวนการการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของชุมชนวิถีพุทธการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธ พบว่า ชุมชนให้ความร่วมมือดีมากเพราะผู้นำเสียสละ จัดศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้าน และเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนเพื่อให้คนรุ่นหลังได้หวงแหนวัฒนธรรมประเพณีเป็นลักษณะชุมชนของตนไว้ ๑) จัดกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มี

^{๓๑๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๗, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕

อยู่และฟื้นฟูสิ่งที่กำลังจะสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วให้กลับมาเหมือนเดิม ๒) การสร้างกติกาข้อตกลงร่วมกันในชุมชนเมื่อมีกฎเกณฑ์ขึ้นมารองรับภายในชุมชน จะต้องมีการปฏิบัติที่แน่นอน ให้ชุมชนบ้านแสงการรับรู้ในกฎกติกาที่ตั้งขึ้นมาร่วมกัน ๓) ด้านเอกลักษณ์กระบวนการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมชุมชน การอนุรักษ์คุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมให้คนในชุมชนพบว่า ชาวบ้านทำบุญตักบาตรรักษาศีล ฟังธรรมในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา และแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมสองแผ่นดิน (ไทย-ลาว) แต่เนื่องจากสถานการณ์โควิดช่วงสองปีที่ผ่านมาจึงไม่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมกัน สร้างเครือข่าย เชิญหมู่บ้าน ในเขตตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว ที่มีส่วนได้เสียประชุมร่วมกัน โดยมีหัวข้อประชุมเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งให้ชัดเจน การจัดกิจกรรมของเครือข่ายและคุณสมบัติของสมาชิก ต้องมีการปรับเปลี่ยนหมุนเวียนการเป็นผู้นำสมาชิกเครือข่ายเพื่อเป็นการพัฒนาสมาชิกเครือข่ายเพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจ สร้างความรู้สำคัญการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นความสำคัญต่อการสำเร็จของเครือข่าย และ การสร้างกฎกติการ่วมกันภายในสมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน สนับสนุนให้ความเชื่อมโยงหากันของคนในชุมชน

จากการวิเคราะห์ พบว่า แต่ละชุมชนจะมีการกระบวนการอนุรักษ์ที่เหมือนกัน คือมีการจัดกิจกรรมการให้ความรู้ ตั้งคณะกรรมการ จัดกิจกรรม อนุรักษ์ สร้างกติกาข้อตกลงร่วมกันในชุมชน การสร้างเครือข่าย เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน ที่แตกต่างกันก็ขึ้นอยู่กับบริบทแต่ละชุมชนที่มีขั้นตอนในกระบวนการจัดการต่างกันออกไป เช่น บางชุมชนที่อาจให้ความรู้ก่อน บางชุมชนอาจจะตั้งคณะกรรมการจัดการขึ้นมาก่อนหรือบางชุมชนอาจส่งเสริมให้เยาวชนมาฝึกหัดในการจัดกิจกรรมเป็นต้นและ ขั้นตอนสุดท้ายเหมือนกันทุกชุมชนคือกระบวนการสร้างเครือข่ายในชุมชน

จากการวิเคราะห์ พบว่า (๑) มีการให้ความรู้ (๒) ตั้งคณะกรรมการ (๓) จัดกิจกรรม อนุรักษ์ (๔) สร้างกติกาข้อตกลงร่วมกันในชุมชน (๕) สร้างเครือข่าย

๔.๒.๕ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย สรุปได้ดังนี้

๑) ด้านการบริหารจัดการบริหารจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

กระบวนการอนุรักษ์เอกลักษณ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมชุมชน พบว่า การให้การดูแลเรื่องของคนในชุมชนของผู้นำในชุมชนเกี่ยวกับบริหารงบประมาณโดยใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี^{๓๑๔} การประสานงานของวัฒนธรรมทั้งสองประเทศที่มีความสัมพันธ์ตั้งแต่อดีตในเชิงวัฒนธรรมบ้านพี่เมืองน้อง การทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เรื่องถือฮีตถือครองที่เคยปฏิบัติกันแต่โบราณ สร้างจิตอาสาในชุมชนปลูกจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนมีความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม^{๓๑๕} ๑) ตั้งคณะกรรมการวัด คณะกรรมการหมู่บ้าน เข้ามาดูแลรับผิดชอบการนำเอา

^{๓๑๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๙, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๑๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๐, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนมิให้สูญหายหรือกำลังที่จะสูญหาย มาฟื้นฟู วัฒนธรรมชุมชนมาพัฒนาหรือขยายขอบเขตการจัดกิจกรรม ๒) การให้ความรู้แก่คนชุมชน เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน ๓) จัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนให้ฟื้นฟูวัฒนธรรมขึ้นมาเหมือนเดิม หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาหรือขยายขอบเขต ซึ่งการจัดกิจกรรมของชุมชน คณะกรรมการจัดกิจกรรมให้ทางชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ ๔) ส่งเสริมเยาวชน ให้เยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมจะมีการประชุม ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือที่มามีความรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ก่อนเสมอ เช่น เรื่องความรักความสามัคคี และความภาคภูมิใจวัฒนธรรมขนบธรรมประเพณีชุมชนท้องถิ่นของตน มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ เป็นพัฒนาเยาวชนให้รู้การเสียสละ มีจิตอาสา และเป็นเยาวชนที่ดีของชุมชน และประเทศชาติ ๕) การสร้างเครือข่ายกับหมู่บ้านอื่น การสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมของชุมชน ๑) เชิญชุมชนหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน ที่มีส่วนได้เสียประชุมร่วมกัน โดยมีหัวข้อประชุมเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม ๒) กำหนดวัตถุประสงค์การจัดตั้งให้ชัดเจน การจัดกิจกรรมของเครือข่ายและคุณสมบัติของสมาชิก ๓) ต้องมีการร่ำพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนการเป็นผู้นำสมาชิก ของเครือข่ายเพื่อเป็นการพัฒนาสมาชิก เครือข่ายเพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจ ๔) สร้างความรู้สำคัญการมีส่วนเป็นเจ้าของมีความผูกพันกัน อย่างเหนียวแน่นมีความสำคัญต่อการสำเร็จของเครือข่าย และ ๕) การสร้างกฎกติการ่วมกัน ภายในสมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน สนับสนุนให้เชื่อมโยงหากันของคนในชุมชน

๒) ด้านกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนวิถีพุทธ

กระบวนการการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธ พบว่า กระบวนการการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธ ชุมชนให้ความร่วมมือดีมากเพราะผู้นำเสียสละเวลาให้กับชุมชนเป็นอย่างดี ให้มีการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสอนท้องถิ่นในโรงเรียนและโรงเรียนมัธยม และเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี.ท้องถิ่น^{๓๑๖} ขั้นตอนในการจัดทำหลักสูตรต้น ๑) ตั้งคณะกรรมการวัด คณะกรรมการของชุมชน ในการจัดกิจกรรมดังกล่าวจะมีผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) ที่มามีความรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ในเรื่องความรักความสามัคคีเป็นการพัฒนาเยาวชนให้รู้จักมีความรับผิดชอบหน้าที่ ๒) การให้ความรู้แก่คนชุมชนหมายถึง การดำเนินชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม ความคิด จารีตประเพณี พิธีกรรมและภูมิปัญญาของชุมชน ๓) จัดกิจกรรมการอนุรักษ์ เป็นการนำทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สูญหาย หรือกำลังที่จะสูญหายให้ฟื้นฟูขึ้นมาเหมือนเดิม ๔) ส่งเสริมเยาวชน ให้เยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมจะมีผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) หรือที่มามีความรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ในเรื่องความรักความสามัคคี และความภาคภูมิใจวัฒนธรรมขนบธรรมประเพณีชุมชนท้องถิ่นของตน มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ เป็นพัฒนาเยาวชนให้รู้การเสียสละ มีจิตอาสา ๕) การสร้างเครือข่ายกับหมู่บ้านอื่น การสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านดีมี ๑) เชิญชุมชนหมู่บ้าน ในเขตตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ ทุกหมู่บ้าน ที่มี

^{๓๑๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๘, ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ส่วนได้เสียประชุมร่วมกัน โดยมีหัวประชุมเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม ๒) กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งให้ชัดเจน การจัดกิจกรรมของเครือข่ายและคุณสมบัติของสมาชิก ๓) ต้องมีการำพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนการเป็นผู้นำสมาชิก ของเครือข่ายเพื่อเป็นการพัฒนาสมาชิกเครือข่ายเพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจ ๔) สร้างความรู้สำคัญการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นมีความสำคัญต่อการสำเร็จของเครือข่าย และ ๕) การสร้างกฎกติการ่วมกันภายในสมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน สนับสนุนให้ความเชื่อมโยงหากันของคนภายในชุมชน

๓) ด้านเอกลักษณ์กระบวนการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมชุมชน

การอนุรักษ์คุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมให้คนในชุมชน พบว่า ทำบุญตักบาตรรักษาศีล ฟังธรรมในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา และแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมสองแผ่นดิน (ไทย-ลาว) แต่เนื่องจากสถานการณ์โควิด ๑๙ แต่ก็ยังทำในชุมชนของตนเป็นจำมีเคยขาดและมีขั้นตอนการทำ ๑) การให้ความรู้แก่คนชุมชน เกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนจะมีผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมแต่ละแห่งให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อให้ความรู้เรื่องวัฒนธรรมและความหมายของวัฒนธรรม การดำเนินชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม ความคิด จารีตประเพณี ๒) ตั้งคณะกรรมการ ก่อนจะตั้งคณะกรรมการของชุมชน ผู้นำองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีการจัดการประชุมร่วมของหน่วยงานดังกล่าว ร่วมกันตั้งคณะกรรมการมารับผิดชอบ ในการจัดกิจกรรมดังกล่าวจะมีผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) ที่มีความรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ในเรื่องความรักความสามัคคีเป็นการพัฒนาเยาวชนให้รู้จักมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ๓) จัดกิจกรรมการอนุรักษ์ เป็นการนำทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สูญหาย หรือกำลังที่จะสูญหายให้ฟื้นฟูลขึ้นมาเหมือนเดิม ๔) ส่งเสริมเยาวชน โดยก่อนที่จะส่งเสริมให้เยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมดังกล่าวจะมีผู้นำชุมชนที่มีความรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ในเรื่องความรักความสามัคคี และความภาคภูมิใจวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีชุมชน ท้องถิ่นของตน มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ เป็นการพัฒนาเยาวชนให้รู้จักมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เป็นพัฒนาเยาวชนให้รู้การเสียสละ มีจิตอาสา และเป็นเยาวชนที่ดีของชุมชนและประเทศชาติ ๕) การสร้างเครือข่ายกับหมู่บ้านอื่น การสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านดีมี ๑) เชิญชุมชนหมู่บ้าน ที่มีส่วนได้เสียประชุมร่วมกัน โดยมีหัวประชุมเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม ๒) กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งให้ชัดเจน การจัดกิจกรรมของเครือข่ายและคุณสมบัติของสมาชิก ๓) ต้องมีการำพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนการเป็นผู้นำสมาชิก ของเครือข่ายเพื่อเป็นการพัฒนาสมาชิกเครือข่ายเพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจ ๔) สร้างความรู้สำคัญการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นมีความสำคัญต่อการสำเร็จของเครือข่าย และ ๕) การสร้างกฎกติการ่วมกันภายในสมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน สนับสนุนให้ความเชื่อมโยงหากันของคนในชุมชน มีการจัดอบรมให้ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมชุมชนให้กับสมาชิกของชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมบุญ ประเพณีบุญประเพณีต่าง ๆ

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า ๑) ควรมีการให้ความรู้กับชุมชนบ้านแสงภาเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบันให้คงอยู่ต่อไป ๒) การจัดตั้งคณะกรรมการ

มาดูแลในการที่จะนำเอาทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนมาใช้ให้ถูกต้องตามครรลองประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมา ๓) จัดกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีอยู่และฟื้นฟูสิ่งที่กำลังจะสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วให้กลับมาเหมือนเดิม ๔) การสร้างกติกาข้อตกลงร่วมกันในชุมชนเมื่อมีกฎเกณฑ์ขึ้นมารองรับภายในชุมชน จะต้องมีการปฏิบัติที่แน่นอน ให้ชุมชนบ้านแสงภารับรู้ในกฎกติกาที่ตั้งขึ้นมาร่วมกัน ๕) สร้างเครือข่าย เชิญหมู่บ้าน ในเขตตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว ที่มีส่วนได้เสียประชุมร่วมกัน โดยมีหัวประชุมเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งให้ชัดเจน การจัดกิจกรรมของเครือข่ายและคุณสมบัติของสมาชิก ต้องมีการพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนการเป็นผู้นำสมาชิกเครือข่ายเพื่อเป็นการพัฒนาสมาชิกเครือข่ายเพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจ สร้างความรู้สำคัญ การมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นมีความสำคัญต่อการสำเร็จของเครือข่าย และการสร้างกฎกติการ่วมกันภายในสมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน สนับสนุนให้ความเชื่อมโยงหากันของคนในชุมชน

ดังนั้น ๑) ตั้งคณะกรรมการวัด คณะกรรมการหมู่บ้าน ๒) จัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรม ๓) ส่งเสริมเยาวชน ๔) การสร้างเครือข่ายกับหมู่บ้านอื่น

๔.๓.๓ แนวทางกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์ ๑) พระสงฆ์ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่วิจัย ๒) ตัวแทนจากหน่วยภาครัฐ เช่น ผู้แทนกรมส่งเสริมวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด วัฒนธรรมอำเภอ วัฒนธรรมประจำตำบล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ๓) ตัวแทนจากสถาบันการศึกษา ภาคเอกชน พ่อค้าแม่ค้า รัฐวิสาหกิจ และประชาชนทั่วไป ในพื้นที่วิจัย โดยสามารถสรุปผลจากการสัมภาษณ์เป็นประเด็นๆ ที่สำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ทั้งหมด ตลอดจนจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนถึงวรรณกรรมต่าง ๆ คณะผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นการพัฒนารูปแบบ และกิจกรรมการกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๓.๑ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย

๔.๓.๑.๑ สภาพปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย สรุปได้ดังนี้

๑) แนวทางกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน พบว่า ชุมชนไม่เห็นความสำคัญ ผู้นำไม่รู้จักดีโลกคดียศธรรม ขาดวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลบุคลากรทางพระพุทธศาสนาก็ไม่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรม การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย สภาพแวดล้อมถูกทำลายสภาพอากาศก็เปลี่ยนไป การเกิดปัญหาโรคระบาดเศรษฐกิจก็ประสบปัญหาไปด้วย เกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นทำคนในชุมชนแตกแยกขาดความสามัคคี ความสะอาดในชุมชนไม่ช่วยกันรักษาความสะอาดและสภาพแวดล้อม ขาดการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนไม่เข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ การเข้าถึงวัฒนธรรมของคนรุ่นใหม่ และ

งบประมาณในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมของประเพณีในท้องถิ่น สภาวะทางเศรษฐกิจ การระบาดของโควิด ๑๙

๒) แนวทางกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนพบว่า ความรักความสามัคคีของคนในชุมชนก่อให้เกิดรายได้ของคนในชุมชน และปลูกจิตใต้สำนึกให้แก่เยาวชนเมื่อผู้ใหญ่ให้ดูลูกหลานจะได้เอาเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นหน้าที่ที่จะต้องรับรู้เรื่องของคนในชุมชน ความสะอาดความไม่โปร่งใสในทุกเรื่องที่ชุมชนจะต้องรับรู้ร่วมกันเมื่อมีปัญหาต้องร่วมกันรับผิดชอบทำงานเสียสละค่าตอบแทน เกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของชุมชนที่ตนอยู่ก่อให้เกิดรายได้ของคนในชุมชนการดูแลสุขภาพการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน รักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนไม่ให้ถูกทำลายไปมากกว่านี้ ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนและสังคมวิถีชุมชนหรือชาวบ้านความเป็นอยู่การใช้ชีวิต บางคนถือว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมเอาไว้จะช่วยชุมชนของเรามีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจะส่งผลถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน

๓) แนวทางคนในชุมชนให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ พบว่า การให้ความสำคัญการให้ร่วมมือของคนในชุมชนปรับปรุงซ่อมแซมสิ่งชำรุดทรุดโทรมในชุมชนโดยเฉพาะผู้นำชุมชนทุกคนถือได้ว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องดูแลรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนให้อยู่ชั่วลูกชั่วหลานตลอดไปจะต้องรักษาภาวภูมิภาวกติกาของชุมชนและควรนำมาใช้ให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์และสามารถนำมาใช้ได้ในทุกชุมชนได้ตลอดเวลา เรื่องของวัฒนธรรมถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนในชุมชนการส่งเสริมการท่องเที่ยวการอนุรักษ์และการประชาสัมพันธ์ เช่น การร่วมทำบุญตักบาตรในวันพระวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีสำคัญของท้องถิ่นที่จัดขึ้น คนในชุมชนเชื่อว่าจะได้ตามที่ตนได้กระทำ และตามที่ตนปรารถนาที่ตนตั้งไว้ การเข้าวัดทำบุญตักบาตร การเข้ากิจกรรมบุญประเพณี

๔.๓.๑.๒ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย สรุปได้ดังนี้

๑) ด้านการบริหารจัดการบริหารจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

กระบวนการอนุรักษ์เอกลักษณ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมชุมชน พบว่า การให้การดูแลเรื่องของคนในชุมชนของผู้นำในชุมชนเกี่ยวกับบริหารงบประมาณโดยใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี^{๓๑๗} การประสานงานของวัฒนธรรมทั้งสองประเทศที่มีความสัมพันธ์ตั้งแต่อดีตในเชิงวัฒนธรรมบ้านพี่เมืองน้อง การทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เรื่องถือฮึดถือครองที่เคยปฏิบัติกันแต่โบราณ สร้างจิตอาสาในชุมชนปลูกจิตใต้สำนึกให้กับคนในชุมชนมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนร่วม^{๓๑๘} ๑) ตั้งคณะกรรมการวัด คณะกรรมการหมู่บ้าน เข้ามาดูแลรับผิดชอบการนำเอาทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนมิให้สูญหายหรือกำลังที่จะสูญหาย ฟันฟูกลับคืนมา นำวัฒนธรรมชุมชนมาพัฒนาหรือขยายขอบเขตการจัดงาน ๒) การให้ความรู้แก่คนชุมชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน ๓) จัดกิจกรรมการอนุรักษ์เป็นการนำทรัพยากรวัฒนธรรมหรือ

^{๓๑๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๙, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๑๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓๐, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

กิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาหรือขยายขอบเขต ซึ่งการจัดกิจกรรมของชุมชน คณะกรรมการจัดกิจกรรมให้ทางชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ ๔) ส่งเสริมเยาวชน ให้เยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมจะมีผู้นำท้องถิ่น และผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) จะต้องร่วมมือกันทั้งสองฝ่าย ที่จะให้ความรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ในเรื่องความรักความสามัคคี และความภาคภูมิใจวัฒนธรรมขนบธรรมประเพณีชุมชนท้องถิ่นของตน มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ เป็นพัฒนาเยาวชนให้รู้การเสียสละ มีจิตอาสา และเป็นเยาวชนที่ดีของชุมชน และประเทศชาติ ๕) การสร้างเครือข่ายกับหมู่บ้านอื่น การสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมของชุมชน ๑) เชิญชุมชนหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน ที่มีส่วนได้เสียประชุมร่วมกัน โดยมีหัวข้อประชุมเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม ๒) กำหนดวัตถุประสงค์การจัดตั้งให้ชัดเจน การจัดกิจกรรมของเครือข่ายและคุณสมบัติของสมาชิก ๓) ต้องมีการำพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนการเป็นผู้นำสมาชิก ของเครือข่ายเพื่อเป็นการพัฒนาสมาชิก เครือข่ายเพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจ ๔) สร้างความรู้สำคัญการมีส่วนเป็นเจ้าของมีความผูกพันกันกันอย่างเหนียวแน่นมีความสำคัญต่อการสำเร็จของเครือข่าย และ ๕) การสร้างกฎกติการ่วมกันภายในสมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน สนับสนุนให้ความเชื่อมโยงหากันของคนในชุมชน

๒) ด้านกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนวิถีพุทธ

กระบวนการการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธ พบว่า กระบวนการการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธ ชุมชนให้ความร่วมมือดีมากเพราะผู้นำเสียสละเวลาให้กับชุมชนเป็นอย่างดี ให้มีการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสอนท้องถิ่นในโรงเรียนและโรงเรียนมัธยม และเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น^{๓๑๙} ขั้นตอนในการจัดทำหลักสูตรดังนี้ ๑) ตั้งคณะกรรมการวัด คณะกรรมการของชุมชน ในการจัดกิจกรรมดังกล่าวจะมีผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) ที่มีความรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ในเรื่องความรักความสามัคคีเป็นการพัฒนาเยาวชนให้รู้จักมีความรับผิดชอบหน้าที่ ๒) การให้ความรู้แก่คนชุมชนหมายถึง การดำเนินชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม ความคิด จารีตประเพณี พิธีกรรมและภูมิปัญญาของชุมชน ๓) จัดกิจกรรมการอนุรักษ์ เป็นการนำทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สูญหาย หรือกำลังที่จะสูญหายให้ฟื้นฟูลขึ้นมาเหมือนเดิม ๔) ส่งเสริมเยาวชน ให้เยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมจะมีผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) หรือที่มีความรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ในเรื่องความรักความสามัคคี และความภาคภูมิใจวัฒนธรรมขนบธรรมประเพณีชุมชนท้องถิ่นของตน มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ เป็นพัฒนาเยาวชนให้รู้การเสียสละ มีจิตอาสา ๕) การสร้างเครือข่ายกับหมู่บ้านอื่น การสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านดีมี ๑) เชิญชุมชนหมู่บ้าน ในเขตตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ ทุกหมู่บ้าน ที่มีส่วนได้เสียประชุมร่วมกัน โดยมีหัวข้อประชุมเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม ๒) กำหนดวัตถุประสงค์การจัดตั้งให้ชัดเจน การจัดกิจกรรมของเครือข่ายและคุณสมบัติของสมาชิก ๓) ต้องมีการำพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนการเป็นผู้นำสมาชิก ของเครือข่ายเพื่อเป็นการพัฒนาสมาชิกเครือข่ายเพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจ

^{๓๑๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒๘, ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๕

๔) สร้างความรู้สำคัญการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นมีความสำคัญต่อการสำเร็จของเครือข่าย และ ๕) การสร้างกฎกติการ่วมกันภายในสมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน สนับสนุนให้ความเชื่อมโยงหากันของคนภายในชุมชน

๓) ด้านเอกลักษณ์กระบวนการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมชุมชน

การอนุรักษ์คุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมให้คนในชุมชน พบว่า ทำบุญตักบาตรรักษา ศิล ฟังธรรมในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา และแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมสองแผ่นดิน (ไทย-ลาว) แต่เนื่องจากสถานการณ์โควิด ๑๙ แต่ก็ยังทำในชุมชนของตนเป็นจำเริญเขตและมีขั้นตอนการทำ ๑) การให้ความรู้แก่คนชุมชน เกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนจะมีผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมแต่ละแห่งให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อให้ความรู้เรื่องวัฒนธรรมและความหมายของวัฒนธรรม หมายถึง การดำเนินชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม ความคิด จารีต ประเพณี ๒) ตั้งคณะกรรมการวัด คณะกรรมการของชุมชน ตั้งคณะกรรมการวัด คณะกรรมการของชุมชน ในการจัดกิจกรรมดังกล่าวจะมีผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) ที่มีความรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ในเรื่องความรักความสามัคคีเป็นการพัฒนาเยาวชนให้รู้จักมีความรับผิดชอบหน้าที่ ๓) จัดกิจกรรมการอนุรักษ์ เป็นการนำทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สูญหายหรือกำลังที่จะสูญหายให้ฟื้นฟูลืมขึ้นมาเหมือนเดิม ๔) ส่งเสริมเยาวชน โดยก่อนที่จะส่งเสริมให้เยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมดังกล่าวจะมีผู้นำชุมชนที่มีความรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ในเรื่องความรักความสามัคคี และความภาคภูมิใจวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีชุมชนท้องถิ่นของตน มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ เป็นการพัฒนาเยาวชนให้รู้จักมีความรับผิดชอบหน้าที่ เป็นพัฒนาเยาวชนให้รู้การเสียสละ มีจิตอาสา และเป็นเยาวชนที่ดีของชุมชนและประเทศชาติ ๕) การสร้างเครือข่ายกับหมู่บ้านอื่น การสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านดีมี ๑) เชิญชุมชนหมู่บ้านที่มีส่วนได้เสียประชุมร่วมกัน โดยมีหัวข้อประชุมเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม ๒) กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งให้ชัดเจน การจัดกิจกรรมของเครือข่ายและคุณสมบัติของสมาชิก ๓) ต้องมีการปรับเปลี่ยนหมุนเวียนการเป็นผู้นำสมาชิก ของเครือข่ายเพื่อเป็นการพัฒนาสมาชิกเครือข่ายเพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจ ๔) สร้างความรู้สำคัญการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นมีความสำคัญต่อการสำเร็จของเครือข่าย และ ๕)การสร้างกฎกติการ่วมกันภายในสมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน สนับสนุนให้ความเชื่อมโยงหากันของคนในชุมชน มีการจัดอบรมให้ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมชุมชนให้กับสมาชิกของชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมบุญ ประเพณีบุญประเพณีต่าง ๆ

๔.๓.๒ เสนอแนวทางกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย

๑) กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน ชุมชนควรเห็นความสำคัญ ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชนควรรู้ทั้งคติโลกคดียุทธธรรม ควรมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลบุคลากรทางพระพุทธศาสนาก็มีความรู้เรื่องวัฒนธรรม การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ควรรักษาสภาพแวดล้อมไม่ควรให้ถูกทำลายสภาพอากาศก็เหมือนเดิม เมื่อโรคระบาดหมดไปเศรษฐกิจก็ได้กลับมาเหมือนเดิม เกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นทำคนใน

ชุมชนแตกแยกขาดความสามัคคี ผู้นำชุมชนช่วยแนะให้คนในชุมชนรักษาความสะอาดและสภาพแวดล้อมในชุมชน การมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนประชาชุมชนเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ ควรเข้าถึงวัฒนธรรมของคนรุ่นใหม่ และทางงบประมาณในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมของประเพณีในท้องถิ่น ทางเศรษฐกิจ

๒) กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ความรักความสามัคคีของคนในชุมชนก่อให้เกิดรายได้ของคนในชุมชน และปลูกจิตใต้สำนึกให้แก่เยาวชนเมื่อผู้ใหญ่ให้ดูลูกหลานจะได้เอาเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นหน้าที่ที่จะต้องรับรู้เรื่องของคนในชุมชน ความโปร่งใสในทุกเรื่องที่ชุมชนจะต้องรับรู้ร่วมกันเมื่อมีปัญหาต้องร่วมกันรับผิดชอบทำงานเสียสละค่าตอบแทน เกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของชุมชนที่ตนอยู่ก่อให้เกิดรายได้ของคนในชุมชนการดูแลสุขภาพการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน รักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนไม่ให้ถูกทำลายไปมากกว่านี้ ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนและสังคมวิถีชุมชนหรือชาวบ้าน ความเป็นอยู่การใช้ชีวิต ถือว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมเอาไว้จะช่วยชุมชนของเรามีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจะส่งผลถึงรุ่นลูกหลาน

๓) คนในชุมชนให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ การให้ความสำคัญการให้ร่วมมือของคนในชุมชนปรับปรุงซ่อมแซมสิ่งชำรุดทรุดโทรมในชุมชนโดยเฉพาะผู้นำชุมชนทุกคนถือได้ว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องดูแลรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนให้อยู่ชั่วลูกชั่วหลานตลอดไปจะต้องรักษาภูมิปัญญาของชุมชนและควรนำมาใช้ให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์และสามารถนำมาใช้ได้ชุมชนได้อย่างเสมอภาคทุกคน เรื่องของวัฒนธรรมถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนในชุมชนการส่งเสริมการท่องเที่ยวการอนุรักษ์และการประชาสัมพันธ์ เช่น การร่วมทำบุญตักบาตรในวันพระวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีสำคัญของท้องถิ่นที่จัดขึ้น คนในชุมชนเชื่อว่าจะได้ตามที่ตนได้กระทำ และตามที่ตนปรารถนาที่ตนตั้งไว้ การเข้าวัดทำบุญตักบาตร การเข้ากิจกรรมบุญประเพณี

๔.๔ การเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย

๔.๔.๑ บริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนใน จังหวัดเลย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนในจังหวัดเลยจากเอกสารและการศึกษาเชิงคุณภาพภาคสนามในพื้นที่ศึกษา ทำให้ได้ผลการวิจัย ดังนี้

๔.๑.๑ บริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านอาฮี

บ้านอาฮี ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๖ ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย บ้านอาฮีเป็นชุมชนที่ติดชายแดนลาวตรงข้ามกับเมืองแก่นท้าว แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแม่น้ำเหืองกั้น และอยู่ใกล้กับด่านพรมแดนไทย-ลาว ด่านบ้านนากระเซ้ง ภายในชุมชนบ้านอาฮีมีศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธที่น่าสนใจ ดังนี้

๔.๑.๑.๑ พระพุทธรูปหลวงปู่าคมจุลินท์

พระพุทธรูปหลวงปู่าคมจุลินท์ เป็นพระพุทธรูปหินทรายแกะสลักปางนาคปรก ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ ๕๖ เซนติเมตร ประดิษฐานเป็นพระประธานภายในวิหารหลวงปู่าคมจุลินท์ วัดศิริมงคล บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย

พระพุทธรูปหลวงปู่าคมจุลินท์ไม่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับการสร้าง ชาวบ้านเล่าขานสืบต่อกันว่าพระพุทธรูปองค์นี้ลอยทวนน้ำมาตามแม่น้ำเหือง แล้วไหลมาวนอยู่ที่ท่าน้ำบ้านอาฮี ชาวบ้านจึงได้อัญเชิญมาประดิษฐานไว้เป็นพระคู่บ้านคู่เมือง ในอดีตพระพุทธรูปองค์นี้จะมีลูกแก้วอยู่ที่เหนือพระนาภีและตรงพระขาน ในปี พ.ศ.๒๕๐๖ ได้มีผู้ร้ายเข้ามาโจรกรรมพระพุทธรูป แต่ไม่สามารถนำไปได้ ไกลนัก ชาวบ้านเชื่อว่าพระพุทธรูปก็แสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ทำให้หนัก จนไม้ที่ใช้หาบหามไปเกิดหักไม่สามารถเอาไปได้ แต่ผู้ร้ายได้ทุบทำลายพระกรข้างซ้ายหัก เมื่ออัญเชิญกลับมาวัดแล้ว ชาวบ้านก็ซ่อมพระกรที่หักให้เหมือนเดิม แล้วได้อัญเชิญประดิษฐานบนแท่นประทับอีกครั้ง^{๓๒๐}

พระพุทธรูปนาคปรกวัดศิริมงคลเป็นพระพุทธรูปแกะสลักจากหินทราย มีลักษณะทางพุทธศิลป์สำคัญ คือ เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบ มีนาคเศียรโล้นเจ็ดเศียรปรกเหนือพระเศียร ประทับนั่งเหนือชดนาสองชด (สันนิษฐานว่าชดนาที่ฐานพระแต่เดิมน่าจะมีสามชั้น อาจเกิดการแตกหักจนเหลือเพียงสองชดในปัจจุบัน) พระพักตร์สี่เหลี่ยม เครื่องขริม มีไรพระศก ขมวดพระเกศาเป็นลอนเกล้าขึ้นไป พระรัศมีคล้ายลักษณะทรงกรวย ขอบสบงด้านหน้าไว้อยู่ใต้พระนาภี ไม่ปรากฏขอบจีวรและสังฆาฏิ และไม่สวมเครื่องทรง^{๓๒๑}

^{๓๒๐} วิชัย จินดาเหม, “พระนาคปรกศิริมงคลฯ วัดศิริมงคล อ.ท่าลี่ จ.เลย”, ข่าวสดรายวัน, (ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๗๒๖๒ วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๓), หน้า ๓๒.

^{๓๒๑} อธิระวัฒน์ แสนคำ, ร่องรอยวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาสมัยทวารวดี-ลพบุรีในพื้นที่จังหวัดเลย, (เลย: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์, ๒๕๕๘), หน้า ๔๑.

เมื่อพิจารณาจากลักษณะทางพุทธศิลป์สันนิษฐานว่า พระพุทธรูปหลวงปูนาคมจุลินท์เป็นพระพุทธรูปศิลปะลพบุรีหรือศิลปะเขมร มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ หรือสมัยบาปวน ฝีมือช่างท้องถิ่น เนื่องจากพระพุทธรูปศิลปะสมัยบาปวนจะมีลักษณะพระพักตร์เป็นสี่เหลี่ยม พระเนตรเปิด พระหนุเป็นร่อง พระเศียรมีขมวดพระเกศาเป็นวงชดหรือถักพระเกศาเป็นลอนแล้วเกล้ารวบขึ้นไว้ ส่วนบน ทรงมงกุฎทรงกรวย พระวรกายไม่นิยมแสดงขอบจีวรหรือสังฆาฏิ มีการนุ่งผ้าที่มีขอบด้านหน้าเว้าต่ำใต้พระนาภี และที่สำคัญคือ นาคยังไม่มีเครื่องทรง เป็นนาคเศียรโล้น^{๓๒๒}

ภาพที่ ๔.๑ พระพุทธรูปหลวงปูนาคมจุลินท์ วัดศิริมงคล

ช่วงเทศกาลสงกรานต์วันที่ ๑๓ เมษายนของทุกปี ทางชุมชนบ้านอาฮีจะมีการอัญเชิญพระพุทธรูปหลวงปูนาคมจุลินท์ออกมาสรงน้ำและแห่รอบหมู่บ้านอาฮีเป็นประจำทุกปี และจะมีชาวบ้านในเขตตำบลอาฮีและชาวเมืองแก่นท้าวฝั่งประเทศลาวข้ามแม่น้ำเหืองมาสรงน้ำขอพรเป็นจำนวนมาก

ในอดีตจะมีพิธีกรรมเริ่มต้นจากการบวงสรวงบูชาเพื่ออัญเชิญพระพุทธรูปหลวงปูนาคมจุลินท์ออกมาสรงน้ำ จากนั้นจะมีการอัญเชิญพระพุทธรูปหลวงปูนาคมจุลินท์ขึ้นรถที่ประดับตกแต่งไว้เข้าร่วมขบวนแห่ไปรอบหมู่บ้านอาฮี ซึ่งจะมีชาวบ้านเข้าร่วมขบวนแห่จำนวนมาก ภายในขบวนแห่ก็จะประกอบไปด้วยรถอัญเชิญพระพุทธรูปหลวงปูนาคมจุลินท์ รถสำหรับพระภิกษุสงฆ์ ท้ายขบวนก็จะเป็นเครื่องดนตรีมโหรี ขบวนแห่ผ่านหน้าบ้านใครชาวบ้านก็จะมาสรงน้ำพระพุทธรูปหลวงปูนาคมจุลินท์และเล่นสาดน้ำกับผู้เข้าร่วมขบวนแห่กันอย่างสนุกสนาน เมื่อขบวนแห่กลับมาถึงวัดศิริมงคลก็จะประดิษฐานพระพุทธรูปหลวงปูนาคมจุลินท์ให้ชาวบ้านได้สรงน้ำ ก่อนที่จะอัญเชิญขึ้นไปประดิษฐานบนศาลาการเปรียญตามเดิม^{๓๒๓}

^{๓๒๒} ศักดิ์ชัย สายสิงห์, พระพุทธรูปในประเทศไทย: รูปแบบ พัฒนาการ และความเชื่อของคนไทย, (กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖), หน้า ๙๘-๙๙.

^{๓๒๓} อธิวัฒน์ แส่นคำ, พระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเลย, (เลย: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๖๑), หน้า ๙๓-๙๔.

ปัจจุบันเนื่องจากว่ามีการสร้างวิหารเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหลวงปู่าคมุจลินท์เป็นการเฉพาะ และมีแท่นประดิษฐานที่สูงแบบถาวร ทำให้ไม่สามารถอัญเชิญองค์พระออกมาสร้างน้ำได้ทางวัดและชุมชนจึงมีการหล่อพระพุทธรูปหลวงปู่าคมุจลินท์องค์จำลองขึ้น เพื่อใช้ในการสร้างน้ำและแห่รอบชุมชนแทนองค์จริง^{๓๒๔}

๔.๑.๑.๒ พระพุทธรูปหลวงพ่อเชียงยืน

พระพุทธรูปหลวงพ่อเชียงยืน เป็นพระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ ๓๐ เซนติเมตร ประดิษฐานอยู่ที่วัดศิริมงคล บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย

ภาพที่ ๔.๒ พระพุทธรูปหลวงพ่อเชียงยืน วัดศิริมงคล

พระพุทธรูปหลวงพ่อเชียงยืน ไม่ปรากฏความเป็นมาที่แน่ชัด บ้างก็ว่าเป็นพระพุทธรูปโบราณที่พบอยู่ภายในวัด บ้างก็ว่ามีการอัญเชิญมาจากที่อื่นในสมัยเจ้าอาวาสวัดศิริมงคลองค์แรก แต่เป็นพระพุทธรูปที่ชาวบ้านอาฮีให้ความเคารพศรัทธาเป็นอย่างมาก คู่กับพระพุทธรูปหลวงปู่าคมุจลินท์และพระธาตุเม่นาวเตียวซึ่งอยู่ภายในวัดเดียวกัน ชาวบ้านเชื่อว่าหลวงพ่อเชียงยืนเป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์มาก และเป็นพระพุทธรูปเสี่ยงทายประจำชุมชน ชาวบ้านจึงเรียกชื่อหลวงพ่อเชียงยืนในอีกชื่อหนึ่งว่า “หลวงพ่อพระเสี่ยง”^{๓๒๕} ทางวัดจะอัญเชิญหลวงพ่อเชียงยืนออกมาให้พุทธศาสนิกชนกราบไหว้และอธิษฐานยกเสี่ยงทายขอพรในช่วงเทศกาลสงกรานต์และงานประเพณีสำคัญที่จัดขึ้นภายในวัดศิริมงคล

พระพุทธรูปหลวงพ่อเชียงยืนมีลักษณะทางพุทธศิลป์เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบปางมารวิชัย พระเศียรเล็กและเรียว พระกรรณกางออกด้านข้าง พระกรรณด้านขวาส่วนหนึ่งหักหาย พระเนตรเหลือบต่ำ พระศอกเล็ก พระนาสิกเล็ก พระโอษฐ์เล็ก เม็ดพระศกกลมเล็ก พระรัศมีทรงเปลวสังฆาฏิเป็นแผ่นปลายตัดตรงยาวลงมาเหนือพระนาภี มีลวดลายประดับที่ปลายสังฆาฏิ นิ้วพระหัตถ์ยาวเรียว ส่วนพระองค์ค่อนข้างผอม ประทับบนฐานปัทม์ หากมองจากด้านข้างจะพบว่าส่วนฐานและส่วนพระวรกายค่อนข้างผอมบาง ไม่สมส่วน เมื่อพิจารณาจากลักษณะทางพุทธศิลป์แล้ว สันนิษฐาน

^{๓๒๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๑, ๑ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๒๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๓, ๑ เมษายน ๒๕๖๕.

ว่าพระพุทธรูปหลวงพ่อเชียงยืนน่าจะเป็นพระพุทธรูปศิลปะล้านช้าง ฝีมือช่างท้องถิ่น มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๓-๒๔^{๓๒๖}

๔.๑.๑.๓ พระธาตุมะนาวเดี่ยว

พระธาตุมะนาวเดี่ยวเป็นพระเจดีย์โบราณที่อยู่ภายในวัดศรีมงคล บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย พระธาตุมะนาวเดี่ยวไม่ปรากฏหลักฐานการสร้างแน่ชัด สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นโดยอดีตเจ้าอาวาสวัดศรีมงคลรูปแรกที่ตั้งชื่อ หลวงพ่อมะนาวเขียว ต่อมาน่าจะมีการเรียกชื่อเพี้ยนมาเป็น “มะนาวเดี่ยว” พระธาตุนี้เคยพังทลายลงมาแล้วครั้งหนึ่ง ทำให้พบว่าภายในมีพระพุทธรูปสำริดขนาดเล็ก พระพุทธรูป พระพุทธรูปและโบราณวัตถุอื่นๆ ทั้งอยู่ในสภาพดีและชำรุดบรรจุอยู่ในจำนวนมาก เมื่อปฏิสังขรณ์พระธาตุใหม่จึงนำกลับบรรจุไว้เช่นเดิม^{๓๒๗} เมื่อพิจารณาจากภาพถ่ายที่มีผู้ถ่ายภาพไว้ สันนิษฐานว่าโบราณวัตถุส่วนใหญ่ น่าจะมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๒-๒๔^{๓๒๘}

พระธาตุมะนาวเดี่ยวเป็นพระธาตุทรงสี่เหลี่ยมทรงสูงซ้อนกัน ๒ ชั้น องค์ระฆังทรงสี่เหลี่ยมมีขนาดเล็ก ส่วนปลียอดมีลักษณะทรงสี่เหลี่ยมรับกับส่วนองค์ระฆัง เมื่อพิจารณาลักษณะศิลปกรรมจากภาพถ่ายเก่าก่อนที่องค์พระธาตุจะพังนั้นสันนิษฐานว่าเป็นพระเจดีย์ศิลปะฝีมือช่างพื้นบ้าน อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๔-๒๕^{๓๒๙}

ภาพที่ ๔.๓ พระธาตุมะนาวเดี่ยว วัดศรีมงคล

^{๓๒๖} อีระวัฒน์ แสนคำ, พระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเลย, (เลย: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๖๑), หน้า ๘๖.

^{๓๒๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒, ๑ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๒๘} อีระวัฒน์ แสนคำ, “ชุมชนโบราณบ้านอาฮี : พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนโบราณในลุ่มน้ำเหือง”, ใน วารสารพื้นถิ่นโขง ชี มูล, (ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๐), หน้า ๙๐.

^{๓๒๙} พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน และคณะ, “พระเจดีย์สำคัญในจังหวัดเลย : วิเคราะห์ประวัติศาสตร์พุทธศิลปกรรม ศรัทธาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง”, รายงานการวิจัย, (เสนอต่อสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๖๖.

ในชุมชนบ้านอาฮีมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับความเป็นมาของพระธาตุมะนาวเดี่ยวว่าสร้างพร้อมพระธาตุศรีสองรัก โดยบรรจุสิ่งของมีค่าประมาณไม่ได้และพระบางจำลอง รวมทั้งศพพระนางพรหมจารี มเหสีของพระยาสุนทรจักร เจ้าเมืองตุมตามตำนานท้องถิ่น

ตำนานการสร้างได้กล่าวว่า พระยาสุนทรจักรกับพระนางพรหมจารี พร้อมชาวเมืองตุมได้เดินทางเพื่อนำของวิเศษและของมีค่าไปร่วมบรรจุไว้ที่พระธาตุศรีสองรัก แต่เมื่อเดินทางมาถึงบริเวณนี้ พระนางพรหมจารีได้ล้มป่วยและสิ้นพระชนม์ พระยาสุนทรจักรจึงฝังศพของพระนางไว้ตรงนี้ และเดินทางต่อไปเพื่อร่วมสร้างพระธาตุศรีสองรัก แต่พอไปถึงทราบว่าพระธาตุศรีสองรักสร้างเสร็จแล้ว จึงได้นำของวิเศษของมีค่าและพระบางจำลองกลับมา แล้วได้สร้างเจดีย์ขึ้นบนหลุมศพพระนางพรหมจารี แล้วบรรจุสิ่งของวิเศษ และข้าวของมีค่า รวมทั้งพระบางจำลองไว้ หลังจากนั้นพระยาสุนทรจึงได้แต่งงานกับนางคำผิว แต่ไม่มีบุตรสืบราชสมบัติ เมืองตุมจึงล่มสลาย ชาวบ้านอาฮีจะมีพิธีถวายต้นดอกไม้บูชาพระธาตุมะนาวเดี่ยวในช่วงเทศกาลสงกรานต์เป็นประจำทุกปี^{๓๓๐}

๔.๑.๑.๔ ประเพณีแห่ต้นดอกไม้

ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ เป็นประเพณีการเล่นพื้นถิ่นของชาวจังหวัดเลยบางหมู่บ้าน โดยเฉพาะหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเหือง แม่น้ำเลย แม่น้ำโขง นับตั้งแต่อำเภอนาแห้ว อำเภอท่าลี่ อำเภอภูหลวง อำเภอวังสะพุง อำเภอเมืองเลย อำเภอเชียงคาน ซึ่งประเพณีการเอาบุญแห่ต้นดอกไม้เป็นประเพณีเกี่ยวกับความเชื่อการเอาบุญในงานประเพณีสงกรานต์ของชาวจังหวัดเลย

การแห่ต้นดอกไม้ในสมัยก่อน นอกจากทำกันในหมู่บ้านของตนเองแล้ว บางแห่งยังมีการแห่ไปถวายวัดเหมือนหมู่บ้านอื่น และมีการแห่ไปตอบแทนกันในระหว่างหมู่บ้านด้วย การแห่ประหว่างหมู่บ้านนิยมทำตอนกลางวัน โดยขบวนแห่ไปในเวลาตอนเช้า พอสายถวายเพลแล้วก็แห่รอบวัดพอดี และมีพระสงฆ์เป็นผู้ทำเข้าวัดด้วยเมื่อแห่รอบวัด ๓ รอบแล้วก็นำต้นดอกไม้รูปเทียนที่ถือไปถวายพระ มีการไหว้พระรับศีลกล่าวคำถวายดอกไม้หมู่บ้านอื่นไปแห่อีกหมู่บ้านหนึ่งชาวบ้านเจ้าของวัดก็จะออกมาต้อนรับพร้อมกับเลี้ยงข้าวปลาอาหาร

ประเพณีแห่ต้นดอกไม้มีมาตั้งแต่ครั้งไหนไม่ทราบแน่ชัด แต่ได้มีการอนุรักษ์และปฏิบัติ สืบสานโดยพี่น้องชาวตำบลอาฮีจากคนรุ่นต่อรุ่นมาจนทุกวันนี้ กล่าวคือ เมื่อถึงวันสิ้นศักราชหรือวันสังขารล่วง ตรงกับวันที่ ๑๓ เมษายน ชาวบ้านจะทำน้ำหอมจากมวลดอกไม้และสมุนไพร ไปสรงพระพุทธรูป รดน้ำผู้สูงอายุเพื่อขอพร จากนั้นจึงเที่ยวสาธตสงคนแก่คนทั่วไปเรียกว่า เล่นสงกรานต์ พอถึงวันรุ่งขึ้น ๑๔ เมษายน เป็นวันเนาหรือวันเนา ก็พร้อมอัญเชิญพระคู่บ้านไปแห่ตามถนนรอบๆ ชุมชน ให้คนทุกคนทุกเพศทุกวัยได้สาธตสงสัการะ ๑๕ เมษายน เป็นวันเถลิงศกใหม่ ชาวบ้านจะหยุดทำงานทุกอย่าง หันมาสนุกสนานด้วยการมาละเล่นพื้นบ้าน ๑๖ เมษายน วันสังกาดขึ้นวันนั้น คุ่มต่างๆ จะพร้อมกันทำต้นดอกไม้ ธงหลากสีก่อกองทราย พอตกบายก็แห่ต้นดอกไม้และจัดปัจจัยจากคุ่มของตนมาที่วัด ไหว้พระรับศีล ฟังเทศน์ อาสนิสต์ถวายต้นดอกไม้ ทำพิธีขอมาคารวะต่อพระรัตนตรัย จึงเสร็จพิธี อนึ่ง ทุกคืนระหว่างนี้จะมีการแห่ข้าวพันก้อนไปเยี่ยมเยียนคุ่มต่างๆ อย่างสนุกสนาน

^{๓๓๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๒, ๑ เมษายน ๒๕๖๕.

พอตอนเย็นใกล้พลบค่ำก็จะทำการแห่ นำต้นดอกไม้ไปถวายที่วัดในขณะที่ผู้แห่เข้าร่วมจะถือดอกไม้ ธูปไม้ไปด้วย การแห่ก็ทำกันอย่างสนุกสนาน มีฆ้องกลองพร้อมดนตรีอื่นๆ ผู้ที่ร่วมขบวนแห่ส่วนมากจะเป็นหนุ่มๆ สาวๆ และเด็ก มีผู้เฒ่าผู้แก่บ้าง พอถึงวัดก็เดินรอบวัด ๓ รอบ จึงนำต้นดอกไม้ไปถวายพระสงฆ์ มีการไหว้พระรับศีล กล่าวคำถวายดอกไม้และฟุ้งเทศน์กลอนแห่ต้นดอกไม้ด้วย ทำเช่นนี้หลายวันเช่นนี้จนถึงวันเพ็ญเดือนหก คือ วันอัฐเชษฐาพระพุทธรูปไปสร่งน้ำ ไปประดิษฐานไว้ตามเดิม การจัดต้นดอกไม้มักรวมกันทำเป็นกลุ่มๆ ในหมู่บ้านหนึ่งมักเปลี่ยนกลุ่มจัดทำโดยไม่ซ้ำกลุ่มกับปีที่เคยทำแล้ว^{๓๓๑}

ภาพที่ ๔.๔ พิธีแห่ต้นดอกไม้บ้านอาฮีในช่วงสงกรานต์

๔.๑.๒ บริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านท่าดีหมี่

บ้านท่าดีหมี่ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๕ ตำบลปากตม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย เป็นชุมชนเก่าแก่ตามแนวชายแดนตรงข้ามกับเมืองแก่นท้าว แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแม่น้ำเหืองกั้น และตั้งอยู่ใกล้กับบริเวณปากเหืองซึ่งเป็นจุดที่แม่น้ำเหืองไหลมาบรรจบกับแม่น้ำโขง เดิมทีนั้นชุมชนแห่งนี้มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโบราณบริเวณทางเหนือของปากเหือง ซึ่งเป็นชุมชนโบราณเก่าแก่ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑-๒๒ และเคยเป็นศูนย์กลางของเมืองปากเหืองในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ซึ่งมีบทบาทแทนเมืองเชียงคานเก่าที่ถูกทำลายโดยกองทัพเมื่อนานในช่วงศึกเจ้าอนุวงศ์ พ.ศ. ๒๓๗๐^{๓๓๒} ปัจจุบันชุมชนบ้านท่าดีหมี่ยังเก็บรักษาพระเสี้ยวและพระแย้ม ซึ่งเป็นพระพุทธรูปสำคัญประจำวัดหลวงซึ่งเป็นวัดสำคัญของชุมชนโบราณที่ปากเหือง รวมทั้งหีบพระธรรม คัมภีร์ใบลานและโบราณวัตถุสำคัญต่าง ๆ ที่ย้ายมาจากวัดหลวงทางฝั่งประเทศลาวภายในชุมชนบ้านท่าดีหมี่มีศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธที่น่าสนใจ ดังนี้

^{๓๓๑} พยุพพร ศรีจันทวงศ์ และคณะ, ประวัติศาสตร์ ตำนาน และประเพณีแห่ต้นดอกไม้ บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดเลย, (เลย: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย, ๒๕๖๑), หน้า ๕๒-๕๕.

^{๓๓๒} พยุพพร ศรีจันทวงศ์ และคณะ, เรื่องเล่าและวิถีชุมชนปากน้ำเหือง, (เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๖๓), หน้า ๑๐-๑๓.

๔.๑.๒.๑ พระพุทธรูปพระเสีง

พระพุทธรูปพระเสีงเป็นพระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ ๖๒ เซนติเมตร ประดิษฐานเป็นพระประธานภายในวิหารวัดจอมมณี บ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอยะนิงคาน จังหวัดเลย

พระพุทธรูปพระเสีงก่อนหน้าที่จะมีการอัญเชิญพระเสีงมาประดิษฐานที่วัดจอมมณีนัน มีคำบอกเล่าของชาวบ้านว่า พระเสีงเคยประดิษฐานอยู่ที่วัดหลวง กลางเมืองปากเหือง ซึ่งปัจจุบันคือบริเวณวัดใหม่เวินคำทางฝั่งประเทศลาวตรงข้ามกับบ้านท่าดีหมี เมื่อผู้คนส่วนใหญ่อพยพจากเมืองปากเหืองจึงได้อัญเชิญพระเสีงมาด้วย และมีตำนานเล่าว่าก่อนหน้าที่พระเสีงจะประดิษฐานอยู่ที่วัดหลวงนั้น พญาจุลฉนิ เจ้าเมืองปากเหือง (ในตำนาน) ได้อัญเชิญมาจากเมืองหลวงพระบาง^{๓๓๓}

พระพุทธรูปพระเสีงมีลักษณะทางพุทธศิลป์เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบ ปางมารวิชัย พระวรกายค่อนข้างอวบ พระพักตร์ในโครงรูปรีแต่อวบอ้วน พระโอษฐ์เป็นรูปคล้ายกระจับ พระหนุเป็นปม ชายสังฆาฏิเป็นแผ่นยาวปลายแฉกถึงกลางพระองค์ พระรัศมีของเดิมสูญหาย พระชานูด้านซ้ายมีรอยคล้ายถูกไฟไหม้ ประทับนั่งเหนือฐานบนที่เป็นกลีบบัวและฐานล่างที่ราบติดพื้น ซึ่งเป็นลักษณะทางพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปล้านช้างที่ได้รับอิทธิพลศิลปะล้านนา อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๑^{๓๓๔}

ชาวบ้านท่าดีหมีเชื่อว่าพระพุทธรูปพระเสีงเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่เคยเกิดเหตุการณ์ปาฏิหาริย์มาตั้งแต่ครั้งที่ประดิษฐานอยู่ที่วัดหลวงกลางเมืองปากเหือง ชาวบ้านเล่าว่ามีอยู่คืนหนึ่งเกิดไฟไหม้เมืองปากเหืองและลุกลามไหม้ถึงวัด ชาวบ้านพากันเก็บสิ่งของอย่างอื่น แต่ลืมอัญเชิญองค์พระเสีงออกมา เมื่อกำลังดับไฟที่ลุกไหม้วิหารอย่างโชติช่วงอยู่จึงคิดว่าลืมอัญเชิญพระเสีงออกมา ชาวบ้านต่างคิดว่าองค์พระเสีงคงถูกไฟไหม้หลอมละลายไปแล้ว ครั้นถึงรุ่งเช้าวันต่อมาก็มีผู้พบพระเสีงอยู่ใต้ต้นโพธิ์ในวัดหลวง สรรพคุณปรากฏว่าพระรัศมีได้รับความเสียหาย ที่พระชานูด้านซ้ายมีรอยไฟไหม้คล้ายกับลักษณะแผลเหวอะหวะ^{๓๓๕}

จากเหตุการณ์ดังกล่าวชาวบ้านต่างเชื่อว่าองค์พระเสีงได้แสดงปาฏิหาริย์ลอยออกจากแท่นชุกชีภายในวิหารขณะไฟไหม้ เพื่อให้รอดพ้นจากการถูกไฟไหม้ทั้งองค์ ทำให้ไฟไหม้เฉพาะพระชานู (เขา) ปัจจุบันที่พระชานูของพระพุทธรูปพระเสีงยังมีรอยขรุขระลักษณะคล้ายถูกไฟไหม้ปรากฏอยู่ แต่อย่างไรก็ดี รอยขรุขระดังกล่าวอาจเกิดขึ้นจากถูกไฟไหม้จริงหรืออาจเป็นความผิดพลาดที่เกิดขึ้นตั้งแต่การหล่อองค์พระก็เป็นได้

๔.๑.๒.๒ พระพุทธรูปพระแย้ม

พระพุทธรูปพระแย้มเป็นพระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ ๒๘ เซนติเมตร ประดิษฐานภายในวิหารวัดจอมมณี บ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอยะนิงคาน จังหวัดเลย พระพุทธรูปพระแย้มก่อนหน้าที่จะมีการอัญเชิญพระเสีงมาประดิษฐานที่วัดจอมมณีนัน มี

^{๓๓๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๔, ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๓๔} ธีระวัฒน์ แสนคำ, พระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเลย, (เลย: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๖๑), หน้า ๗๐-๗๑.

^{๓๓๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๕, ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

ประวัติความเป็นมาพร้อมกับพระพุทธรูปพระเสี้ยววัดจอมมณี ซึ่งเคยประดิษฐานอยู่ที่วิหารวัดหลวง
กลางเมืองปากเหือง

ภาพที่ ๔.๕ พระพุทธรูปพระแย้ม วัดจอมมณี บ้านท่าดีหมี

พระพุทธรูปพระแย้มมีลักษณะทางพุทธศิลป์เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบ ปางมารวิชัย พระกรรณใหญ่ พระขนงโก่ง พระนาสิกใหญ่มาก มีสันพระนาสิกเป็นเส้นคม ปลายเล็กและโค้งริมพระโอษฐ์บนหนา มีเส้นขอบพระโอษฐ์ แย้มพระโอษฐ์โดยปลายทั้ง ๒ ข้างตวัดขึ้นหรือที่เรียกว่า “ยิ้มแบบล้านช้าง” เม็ดพระศกเล็กแบบหนามขนุน พระอุระแบน เห็นเม็ดพระถันที่มีฐานรองทั้ง ๒ ข้าง สังฆาฏีเป็นแผ่นใหญ่ปลายตัดตรง ยาวลงมาจรดพระนาภี ประทับนั่งบนฐานสูงแบบฐานบัวเข้าพรหม ปลายตวัดงอนขึ้นตามแบบนิยมของฐานพระพุทธรูปศิลปะล้านช้าง อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๒-๒๓ พระพุทธรูปล้านช้างที่สร้างขึ้นในยุคนี้น่าจะถือว่ามีรูปแบบที่ได้รับการพัฒนามาจนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของล้านช้างเอง รวมทั้งถือเป็นแบบแผนที่ลงตัวและสมบูรณ์ที่สุด ก่อนที่จะแพร่กระจายไปยังที่ต่างๆ จนอาจเรียกได้ว่าเป็น “พระพุทธรูปล้านช้างอย่างแท้จริง” ก็ว่าได้^{๓๓๖}

ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ชาวบ้านท่าดีหมีจะอัญเชิญออกมาแห่รอบหมู่บ้าน และหลังจากที่มีการสรงน้ำและทำความสะอาดด้วยน้ำอบน้ำหอมแล้ว จะมีการสังเกตเพื่อใช้พระพักตร์ขององค์พระแย้มเสี่ยงทายสภาพฟ้าฝนและความอุดมสมบูรณ์พูนสุขของชุมชนในปีนั้นด้วย หากปีใดในระหว่างที่แห่พระแย้มรอบหมู่บ้านแล้วมองเห็นริมพระโอษฐ์ของพระแย้มมีลักษณะคล้ายรอยยิ้มแบบเบิกบานใจ ปีนั้นก็จะมีน้ำท่าอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านจะมีความสุขกายสบายใจ แต่ถ้าปีใดมองเห็นริมพระโอษฐ์ของ

^{๓๓๖} ศักดิ์ชัย สายสิงห์, เจตีย์ พระพุทธรูป สุปแต้ม สิม ศิลปะลาวและอีสาน, (กรุงเทพฯ: มิวเซียมเพรส, ๒๕๕๕), หน้า ๑๙๑-๑๙๕.

พระแยมมีลักษณะแข็งที่ดูไม่เบิกบานใจ ปีนั้นก็จะมึนน้ำท่าจะอุดมสมบูรณ์ อาจเกิดฝนแล้ง ชาวบ้านอาจจะได้รับความเดือดร้อน^{๓๓๗}

๔.๑.๒.๓ ประเพณีสงกรานต์สงกราน้ำพระแยมพระเสีง

ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนบ้านท่าดีหมี่ ถือเป็นประเพณีสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับพระแยมพระเสีง พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน และศาลเจ้าพ่อปากเหือง แต่ก่อนในวันสงกรานต์ อบต.ปากตม เข้ามาจัดประกวดต้นหมากเบ็งที่ภูพระใหญ่ มีพิธีรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ แต่ปัจจุบันมีพิธีสำคัญๆที่จัดขึ้นในวัดจอมมณี ดังนี้

วันที่ ๑๓ เมษายน เรียกว่า วันพระลง หลังจากพระสงฆ์ฉันเพลแล้วเสร็จ ทายกวัดก็จะติกลองโหม เป็นการให้สัญญาณบอกชาวบ้านมารวมกันที่วัด เมื่อถึงเวลาบ่ายโมงชาวบ้านจะมารวมตัวกันที่บริเวณวัด ซึ่งมีการจัดเตรียมสถานที่ที่ลานกลางแจ้งสำหรับประดิษฐานพระแยมพระเสีง ที่นั่งของพระสงฆ์ ผู้อาวุโสในชุมชน ชาวบ้านจะเตรียมน้ำอบน้ำหอมและปัจจัยตามศรัทธาด้วย เมื่อถึงเวลาอันเหมาะสมแล้ว คนหนุ่มและปราชญ์ท้องถิ่น ก็จะทำพิธีอัญเชิญพระแยมพระเสีงจากวิหารมาประดิษฐานบริเวณพิธีหน้าวิหาร

การสงกราน้ำพระแยมพระเสีงนั้น จะนำโดยพระสงฆ์สงฆ์ก่อน โดยสงฆ์ด้วยน้ำเปล่าเพราะถือว่าเป็นน้ำบริสุทธิ์ แล้วก็ตามด้วยน้ำอบน้ำหอม เมื่อสงฆ์แล้วเสร็จพระสงฆ์ก็จะไปนั่งที่เก้าอี้จัดเตรียมไว้ตามด้วยผู้อาวุโส เพื่อให้ลูกหลานได้สงกราน้ำ หรือรดน้ำขอพร เมื่อชาวบ้านทุกคนได้สงกราน้ำหรือรดน้ำขอพรเสร็จหมดทุกคนแล้ว ทายกวัดก็จะนำผ้าขาวสะอาดมาเช็ดพระพุทธรูปให้แห้ง พอเสร็จเรียบร้อยแล้วจะทำพิธีการวาระพระแยมพระเสีง สุดท้ายก็อัญเชิญพระพุทธรูปขึ้นไปประดิษฐานที่เดิมคือวิหารพระแยมพระเสีง หลังจากนั้นพระสงฆ์ก็จะให้พร ชาวบ้านก็จะทำบุญตามศรัทธา ระหว่างนี้ชาวบ้านจะทำหอสงไว้สำหรับวางพระพุทธรูปตัวแทนพระแยมพระเสีงสำหรับลูกหลานได้สงกราน้ำในวันหลัง

พอถึงช่วงตอนเย็น ชาวบ้านท่าดีหมี่ก็จะแห่ต้นดอกไม้มาบูชาพระ บ้านท่าดีหมี่จะทำต้นดอกไม้ทั้งหมด ๓ ต้น คือ คุ่มเหนือ คุ่มกลาง และคุ่มใต้ ต้นดอกไม้จะคล้ายกับอำเภอนาแห้วแต่ต้นเล็กกว่า เมื่อแห่มาถึงวัดพร้อมกันทั้ง ๓ ต้นแล้ว ก็จะแห่รอบวิหาร ๓ รอบ แล้ววางไว้ข้างหอสง แล้วก็ทำพิธี ถวายต้นดอกไม้ถือว่าเสร็จพิธีในวันแรก วันที่ ๑๔-๑๕ เมษายน ถือเป็นวันเนา ชาวบ้านจะไม่ไปทำงานในไร่สวน ถือเป็นวันหยุด ในอดีตก็จะมีการละเล่น เช่น เล่นหมากบ๋า

ในวันที่ ๑๖ เมษายน จะมีพิธีแห่พระเสีงองค์จำลองในตอนกลางวันรอบหมู่บ้าน โดยจะอัญเชิญพระพุทธรูปจำลองพระเสีงมาประดิษฐานที่รถ ซึ่งตกแต่งอย่างสวยงาม แล้วแต่รอบหมู่บ้าน ชาวบ้านจะนำน้ำอบน้ำหอม สำหรับสงพระ และเตรียมปัจจัยไว้ทำบุญ หลังจากแห่รอบหมู่บ้านเสร็จแล้ว ขบวนแห่จะไปปักธูปหรือธงและก่อเจดีย์ทราย ที่ศาลเจ้าพ่อปากเหือง และบริเวณท่าศาลา

หลังจากเสร็จประเพณีแห่พระแล้ว ผู้อาวุโสก็จะหาฤกษ์วันที่เหมาะสม ก่อนที่จะอัญเชิญพระพุทธรูปไปประดิษฐานที่เดิม ก็จะมีพิธีเรียกว่า จันแท่น (เอาพระขึ้น) หมายถึง ชาวบ้านมารวมกันในตอนกลางคืน มีพิธีเจริญพระพุทธมนต์เย็น มีการอัญเชิญวิญญาณของเจ้าพ่อปากเหืองมาร่วมด้วย และมีการเทศน์พระมาลัยหมื่นมาลัยแสนถวายเจ้าปากเหือง ในคืนนี้ชาวบ้านจะนอนกันที่วัดพอดกติก ก็จะนั่งข้าวเหนียวแล้วปั้นเป็นก้อนเล็กๆ ให้ครบ ๑,๐๐๐ ก้อน เพื่อที่จะทำการแห่รอบหมู่บ้านก่อนที่

^{๓๓๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๔, ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

พระอาทิตย์จะขึ้น เวลาประมาณตี ๒ ที่ ๓ แล้วก็มาทำพิธีถวายบูชาพระเสียง พระแย้ม ในตอนเช้า ชาวบ้านก็จะนำอาหารคาวหวานมารวมกัน ทำบุญตักบาตร กรวดน้ำ รับพร เป็นอันเสร็จพิธีสิ้นสุด ประเพณีสงกรานต์^{๓๓๘}

๔.๑.๒.๔ ประเพณีวันออกพรรษาและบุญสว่างเฮือ

ประเพณีออกพรรษาของหมู่บ้านท่าดีหมี มีความโดดเด่นแตกต่างจากหมู่บ้านอื่นๆ ในแถบนี้ กล่าวคือพิธีกรรมมีความเชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องเจ้าพ่อปากเหือง มีการอัญเชิญเจ้าพ่อปากเหืองมา ฟังเทศน์มาลัยหมื่นมาลัยแสน กิจกรรมตักบาตรเทโว และแข่งเรือยาวที่แม่น้ำเหืองถวายแด่เจ้าพ่อ

พอถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ก่อนถึงวันออกพรรษา ชาวบ้านท่าดีหมีจะพร้อมใจกันมาฟัง เทศน์มาลัยหมื่น มาลัยแสนในตอนกลางคืน และมีพิธีจุดประทีบ ดังนั้นในตอนกลางวันชาวบ้าน โดยเฉพาะผู้สูงอายุ จะเตรียมเครื่องประกอบพิธีเทศน์มาลัยหมื่นมาลัยแสน นั่นคือการเตรียมพวงมโหรี โดยพวงมโหรีนั้นจะประกอบไปด้วย กรวย ๕ อัน ภายในกรวยแต่ละอันประกอบไปด้วย เทียน ๒ เล่ม รูป ๓ ดอก ไม้ขีดไฟ ๑ กล่อ่ง ดอกไม้ (ดอกแก้ว) ๑ คู่ เงิน ๒๐ บาท (กรณีที่เป็นเครื่องร้อย) คำหมาก คำพลู เมี่ยง กล้วย ชันน้ำมันต์ ซึ่งในชันน้ำมันต์จะประกอบไปด้วย ส้มป่อย ดอกไม้ (ดอก แก้ว) ข้าวเปลือก ข้าวสาร ข้าวตอก แห่ทราย และขวด ไร่สำหรับเสียบเทียนเล่มใหญ่ ๓ เล่ม นอกจากนั้นในบริเวณศาลาฟางสด พระมาลัยหมื่นมาลัยแสน จะต้องมีการจัด ตกแต่งสถานที่ในศาลา ซึ่งประกอบไปด้วย ต้นกล้วย ต้นอ้อย ให้มีความสวยงาม^{๓๓๙}

ในการฟังเทศน์พระมาลัยหมื่น มาลัยแสน จะมีการแต่งขันธ ๕ เพื่ออัญเชิญวิญญาณเจ้าพ่อ ปากเหืองมาร่วม ในพิธี และมีต้นกัณฑ์ของเจ้าพ่อมาทำบุญด้วย หลังจากที่ทำบุญต้นกัณฑ์มาถึงบริเวณ วัดก็จะอัญเชิญเจ้าพ่อประทับ ณ ศาลาที่ประทับของเจ้าพ่อ แล้วร่วมกันฟังเทศน์พระมาลัยเพื่อเป็น การทำบุญ ร่วมกันระหว่างเจ้าพ่อกับชาวบ้าน ในคืนนี้ก็จะมีการจุดประทีบเรือไฟ เพื่อเป็นพุทธบูชา และนำไปไหลที่แม่น้ำเหือง

ในตอนเช้าของวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ซึ่งเป็นวันออกพรรษา จะมีพิธีตักบาตรเทโว โดยเชื่อ ว่าพระพุทธรูปเจ้าได้เสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้น ดาวดึงส์หลังจากที่พระพุทธรูปองค์เสด็จไปโปรดพระมารดา การตักบาตรเทโว ของชาวบ้านท่าดีหมีนั้นพระสงฆ์จะเดินรอบเป็นวงกลมบริเวณวัดจอมมณี ชาวบ้าน จะมีการใส่บาตร ๓ รอบ โดยในรอบแรกจะใส่บาตรด้วยปัจจัย (เงิน) รอบที่ ๒ จะใส่บาตรด้วยข้าวสุก และรอบที่ ๓ จะเป็นข้าวสารอาหารแห้ง หลังจากพิธีการตักบาตรเทโวเสร็จสิ้น ชาวบ้านก็จะเข้าไป ร่วมกันที่ในศาลา การเปรียญ พระสงฆ์สวด พิธีถวายอาหาร และกรวดน้ำ รับพรแล้วเสร็จ ก็เป็นอัน เสร็จพิธี จากนั้นคณะกรรมการหมู่บ้านจะประกาศยอดเงินต้นกัณฑ์ของเจ้าพ่อปากเหือง แล้วประกาศ รับบริจาคเพิ่มเพื่อต่อยอดต้นกัณฑ์ แล้วถวายพระภิกษุสงฆ์^{๓๔๐}

๔.๑.๓ บริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านแสงภา

บ้านแสงภา ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑ ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย บ้านแสงภาเป็นชุมชน เก่าแก่มาก ตามประวัติมีนายพรานคนหนึ่ง ชื่อ เชียงภา ได้เดินทางมาตามโขลงช้างป่า เพื่อจะคล้องจับช้าง

^{๓๓๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๖, ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๓๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๗, ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๔๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๘, ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

เอาไปเลี้ยงใช้งาน เสียงภาได้ติดตามโขลงช้างมาจากลำน้ำโขลงขึ้นลำน้ำเหือง และมาถึงบริเวณน้ำพาไหลมาบรรจบกันเห็นมีภูมิประเทศอันเป็นที่ราบมีป่าช้าน้ำมากมายเหมาะสมที่จะตั้งหมู่บ้าน จึงได้ชักชวนญาติพี่น้องมาตั้งหมู่บ้านที่นั่น และได้ตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่ว่า “บ้านเชียงภา” ภายหลังชื่อหมู่บ้านได้เพี้ยนจากคำว่า บ้านเชียงภา มาเป็น “บ้านแสงภา”^{๓๔๑} ภายในชุมชนบ้านแสงภามีศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธที่น่าสนใจ ดังนี้

๔.๑.๓.๑ โบสถ์วัดศรีโพธิ์ชัย

วัดศรีโพธิ์ชัยเป็นศาสนสถานเก่าแก่และมีความสำคัญควบคู่กับประวัติบ้านแสงภา ตามประวัติของวัดระบุว่า วัดศรีโพธิ์ชัยสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๑๑๓^{๓๔๒} โบสถ์วัดศรีโพธิ์ชัยนี้เป็นอาคารก่ออิฐฉาบปูนขนาดใหญ่ หลังคากว้างใหญ่ลด ๒ ตอน ตอนล่างมีเสารับเป็นเหมือนปีกนก ลดมุข หน้าหลังที่พิเศษก็คือมีเรือนยอดตั้งชันกันเป็นชั้น ๆ โดยเฉพาะชั้นที่ ๒ มี ป่องเอี่ยม (หน้าต่าง) ดูแล้วมีลักษณะแปลกตากว่าโบสถ์หลังอื่น ๆ หลังคาเดิมเป็นไม้แป้นเกล็ด ต่อมาเปลี่ยนเป็นสังกะสี และปัจจุบันเป็นหลังคามุงกระเบื้อง โบสถ์นี้มีประตูทางเข้า ๓ ประตู คือประตูหน้า ประตูข้างด้านทิศเหนือและประตูข้างทิศใต้ ฐานเอวชั้นเดียวทำเพียงโอบคว่ำชั้นเดียว หน้าต่างเจาะใส่ลูกกรงไม้กลึง ระบายโดยขอบทำเตี้ย ตรงกับแนวเสานางเรียงโดยรอบ รวมเสา ๒๒ ต้น ระบายมีทางเข้า ๖ ทาง บันไดมีเพียง ๒ ขั้นเท่านั้น หน้าบันมีรวงผึ้งประดับทั้ง ๓ ช่วงเสาทำลวดลายโดยวิธีแต้มสี ไม่ได้แกะสลัก แต่โห่ง (ข้อฟ้า) และหางหงส์นั้นแกะสลักสวยงามแปลกตากว่าหลังอื่นคือ ตัวโห่งทำเป็นหัวม้าเหมือนกำลังไต่บันส่วนรูปนาคอ้าปากแยกเขี้ยวมีหงอนสูงยาว เป็นกนกดูแล้วแปลกดีเหมือนมีชีวิต ให้อารมณ์เหมือนกำลังไต่บันส่วนรูปนาคอ้าปากแยกเขี้ยวมีหงอนสูงยาว เป็นกนกหัวม้า ๔ ตัว และที่พิเศษอีกชั้นหนึ่งก็คือ ข้อฟ้าแกะไม้เป็นทางปราสาท ๕ ชั้น สีเหลี่ยมเรียวขึ้นไป ปลายยอดสุด มีหงส์ หันหัวไปทางทิศตะวันออก หันหางไปทางทิศตะวันตก^{๓๔๓}

ภาพที่ ๔.๖ โบสถ์วัดศรีโพธิ์ชัย บ้านแสงภา

^{๓๔๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๙, ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๔๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๑๐, ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๔๓} สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย, **สถาปัตยกรรมท้องถิ่นจังหวัดเลย**, (เลย: ฝ่ายส่งเสริมการศึกษาและวัฒนธรรม สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย, ๒๕๕๕), หน้า ๓๖.

๔.๑.๓.๒ พระพุทธรูปพระปู่

พระพุทธรูปพระปู่เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ ๒ เมตร ประดิษฐานเป็นพระประธานภายในโบสถ์วัดศรีโพธิ์ชัย บ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

พระพุทธรูปพระปู่ไม่ปรากฏหลักฐานการสร้างที่ชัดเจน สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นพร้อมกับโบสถ์วัดศรีโพธิ์ชัยซึ่งมีรูปแบบศิลปะอาคารแบบพื้นบ้าน พระพุทธรูปพระปู่เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ปูนปั้นลงรักปิดทอง ฝีมือช่างพื้นบ้าน มีพุทธลักษณะพระพักตร์กลม ขมวดพระเกศาเล็กแหลมและถี่ พระรัศมีทรงเปลว พระนาสิกใหญ่ พระโอษฐ์แย้ม พระกรและนิ้วพระหัตถ์ใหญ่ สันนิษฐานมีลวดลายปูนปั้นประดับกระฉก เมื่อพิจารณาจากลักษณะทางพุทธศิลป์สามารถกำหนดอายุได้ราวต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๔-๒๕^{๓๔๔}

ภาพที่ ๔.๗ พระพุทธรูปพระปู่ วัดศรีโพธิ์ชัย บ้านแสงภา

๔.๑.๓.๓ พระพุทธรูปหลวงพ่อเพชร

พระพุทธรูปหลวงพ่อเพชรเป็นพระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ ๑๒ เซนติเมตร ประดิษฐานเป็นพระประธานมณฑปหลวงพ่อเพชร วัดศรีโพธิ์ชัย บ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย พระพุทธรูปหลวงพ่อเพชรไม่ปรากฏความเป็นมาที่แน่ชัด แต่เป็นพระพุทธรูปที่ชาวบ้านแสงภาให้ความเคารพศรัทธาเป็นอย่างมาก ด้วยเชื่อกันว่าเป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์มาก^{๓๔๕}

พระพุทธรูปหลวงพ่อเพชรมีลักษณะทางพุทธศิลป์เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิเพชร ปางมารวิชัย พระเศียรกลมและใหญ่ พระกรรมแบบติดกับพระเศียร พระเนตรเหลือบต่ำ พระนาสิก

^{๓๔๔} ชีระวัฒน์ แสนคำ, พระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเลย, (เลย: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๖๑), หน้า ๔๖.

^{๓๔๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๑๐, ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

เล็ก พระโอษฐ์เล็กและแยมพระโอษฐ์เล็กน้อย เม็ดพระศกกลมเล็ก พระรัศมีทรงเปลว สันขาภิเป็นแผ่นปลายตัดตรงยาวลงมาเหนือพระนาภี มีรัดประคด นิ้วพระหัตถ์เรียวยาวและปลายนิ้วพระหัตถ์ยาวเสมอกัน ประทับบนฐานเขียง ๒ ชั้นเตี้ยๆ เมื่อพิจารณาจากลักษณะทางพุทธศิลป์แล้ว สันนิษฐานว่า พระพุทธรูปหลวงพ่อเพชรเป็นพระพุทธรูปฝีมือช่างท้องถิ่น มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๓-๒๔^{๓๔๖}

ภาพที่ ๔.๘ พระพุทธรูปหลวงพ่อเพชร วัดศรีโพธิ์ชัย บ้านแสงภา

๔.๑.๓.๔ พระธาตุดินแทน

พระธาตุดินแทนตั้งอยู่ภายในวัดพระธาตุดินแทน บ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย เป็นพระธาตุเก่าแก่ที่เป็นปูชนียสถานอันศักดิ์สิทธิ์ของชาวนาแห้ว และถือว่ามีสภาพแปลกกว่าที่อื่น เพราะสร้างจากดินจนกลายเป็นเนินสูงและมีฉัตรอยู่บนยอดพระธาตุดินแทน เป็นพระธาตุที่มีลักษณะแตกต่างกับพระธาตุองค์อื่นโดยสิ้นเชิงเพราะไม่ได้เป็นเจดีย์ที่ก่อด้วยอิฐปูนอย่างที่เคยกัน แต่สร้างขึ้นจากดินที่มีผู้ศรัทธานำมากองทับถมกันเป็นเวลานานกว่า ๔๐๐ ปี จนเป็นภูเขาดินขนาดใหญ่ และเป็นที่สักการบูชาของชาวอำเภอนาแห้วมาจนถึงทุกวันนี้

ประวัติความเป็นมาของพระธาตุดินแทนเริ่มต้นจากพระธุดงค์ได้เดินทางมายังที่แห่งนี้และได้สอนชาวบ้านว่าถ้าไม่อยากจะให้เกิดเภทภัยใดๆ จะต้องถือปฏิบัติตนตาม ๓ ข้อนี้ คือ ๑) ห้ามผิดศีล ๒) ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ๓) ห้ามเล่นไสยศาสตร์ หลังจากนั้นจึงร่วมกับชาวบ้านสร้างพระธาตุด้วยดิน จึงเรียกชื่อว่า “พระธาตุดินแทน”^{๓๔๗}

^{๓๔๖} อีระวัฒน์ แสนคำ, พระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเลย, (เลย: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๖๑), หน้า ๘๔.

^{๓๔๗} พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน และคณะ, “พระเจดีย์สำคัญในจังหวัดเลย : วิเคราะห์ประวัติศาสตร์พุทธศิลปกรรม ศรัทธาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง”, รายงานการวิจัย, (เสนอต่อสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๖๔.

ภาพที่ ๔.๙ พระธาตุดินแทน วัดพระธาตุดินแทน

พระธาตุดินแทนถือเป็นพระธาตุที่มีความแปลกองค์หนึ่งในประเทศไทย ชาวบ้านแสงภายังคงยึดถือแนวปฏิบัติที่สืบทอดมาแต่ครั้งสร้างพระธาตุ แม้เวลาจะล่วงเลยมาแต่ศรัทธาของชาวบ้านมิได้เสื่อมคลาย อันดูจากการห้ามใส่รองเท้าขึ้นไปบน กองดินองค์พระธาตุขณะเดียวกันชาวบ้านที่มีทุกขร้อนก็จะทำบุญด้วยการตักดินใส่ถังแล้วนำไปเทบนองค์พระธาตุแล้ว กราบไหว้อธิษฐานจิตขอให้สมดังตั้งใจหวัง

ทุกครั้งที่เข้าไปในบริเวณองค์พระธาตุ มีข้อห้ามมิให้ใส่รองเท้าขึ้นไปเหยียบย่ำ ซึ่งชาวบ้านยังคงถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ในวันพระขึ้นแรม ๗ ค่ำ และ ๘ ค่ำ, ขึ้นแรม ๑๔ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ คนนาแห้วโดยเฉพาะที่บ้านแสงภา บ้านปากอ และบ้านห้วยนา จะหยุดทำงานและอยู่บ้านเพื่อทำบุญถือศีลโดยเคร่งครัด ตามคำสาบานต่อหน้าองค์พระธาตุ ขั้นตอนในการทำบุญ ได้แก่ นำต้นผึ้ง ร่ม คารวะ ขึ้น ๕ (เทียน ๕ คู่ กับดอกไม้ ๕ คู่) ขึ้น ๘ (เทียน ๘ คู่ กับดอกไม้ ๘ คู่) บนเพื่อให้องค์พระธาตุดินแทนคุ้มครองรักษาครอบครัว ลูกหลานที่อยู่ทางไกลให้ปลอดภัยทุกอย่าง ภัยอันตรายอย่ามาใกล้ ทำงานใดๆ ขอให้ได้ตั้งใจปรารถนา^{๓๔๘}

๔.๑.๓.๕ ประเพณีแห่ต้นดอกไม้

ประเพณีการทำต้นดอกไม้ถวายเป็นพุทธบูชาเนื่องในเทศกาลสงกรานต์ เป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาตั้งแต่ครั้งสร้างพระธาตุดินแทน ตำนานระบุว่า ก่อนที่พระธาตุองค์นี้จะจากหมู่บ้านไป ได้สั่งชาวบ้านไว้ว่า เมื่อถึงช่วงปีใหม่ให้หยุดพักการทำงานทุกอย่างและทำบุญวันสงกรานต์ด้วยการทำธง (ตุง) ไปบูชาพระรัตนตรัย สรงน้ำ และทำต้นดอกไม้บูชาพระพุทธรูปในวันพระเจ้าขึ้น (วันที่อัญเชิญพระพุทธรูปที่นำมาสรงน้ำกลับไปประดิษฐานยังในสิมหรือโบสถ์) ทั้งให้ทำพิธีสรงน้ำพระสงฆ์ บายศรีพระพุทธรูปและครุบา คารวะหลวง (ขอขมาที่มาเล่นมาพ้อนขับในวัดในวา) และก่อพระทรายเพื่อไม่ให้ผีปศาจเข้ามารบกวนในหมู่บ้าน จนทุกวันนี้ก็ดูเหมือนว่าประเพณีสงกรานต์ของชุมชนนี้ยังไม่

^{๓๔๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๑๑, ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก โดยเฉพาะการแห่ต้นดอกไม้ ซึ่งทำให้งานสงกรานต์ที่นี้ดูมีเสน่ห์น่ารักต่างไปจากที่อื่นๆ^{๓๔๙}

ในเช้าวันแรกของงานสงกรานต์ คือ วันที่ ๑๓ เมษายน ชาวบ้านไม่ว่าหญิงชายเด็กผู้ใหญ่ต่างก็มารวมกันในโบสถ์วัดศรีโพธิ์ชัยเพื่อรับศีล หลังจากนั้นจะช่วยกันอัญเชิญพระพุทธรูปในโบสถ์มาจัดเรียงบนแท่นภายนอกและในหอสง (วิหารจำลองขนาดเล็กสร้างด้วยไม้ มีไม้แก่นเจาะเป็นรางพาดจากภายนอกเพื่อให้น้ำไหลลงรดพระพุทธรูป) เพื่อรับน้ำสรง ส่วนพระประธานองค์ใหญ่ที่ไม่สามารถอัญเชิญออกมาได้นั้น ชาวบ้านผู้ชายจะช่วยกันชำระขัดสีจนสะอาดและพรมด้วยน้ำอบน้ำหอม ส่วนภายนอกนั้น ผู้คนจะทยอยกันมาสรงน้ำ โดยใช้ช่อดอกไม้จุ่มน้ำอบสลับใส่องค์พระพุทธรูปบนแท่นและเข้าน้ำพระพุทธรูปบนหอสงด้วย เมื่อได้สรงน้ำพระพุทธรูปอย่างทั่วถึงแล้ว ก็อัญเชิญพระพุทธรูปจากบนแท่นภายนอกกลับเข้าไปประดิษฐานในโบสถ์อย่างเดิม (ส่วนการสรงน้ำพระพุทธรูปที่หอสงจะยังคงทำต่อเนื่องกันไปจนถึง “วันพระเจ้าขึ้น” ซึ่งอย่างช้าไม่เกินวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖) ตกยามบ่าย เสรีจิตีศรีสงน้ำ เป็นเวลาที่เด็กๆ ต่างรอคอย เพราะจะได้เล่นสาดน้ำกันอย่างสนุกสนานเต็มที่ พวกหนุ่มๆ ต่างพากันเข้าป่าไปตัดไม้ไผ่เพื่อเตรียมทำต้นดอกไม้ในวันรุ่งขึ้น

เช้ามีดของวันเนา คือวันที่ ๑๔ เมษายน เริ่มมีขบวนแห่ข้าวพันก้อนและเครื่องไทยธรรมของชาวบ้านหลายกลุ่มจากหมู่บ้านแสงภา บ้านปากอ และบ้านหวนา ทยอยเข้ามาในเขตวัดศรีโพธิ์ชัย หลังจากแห่เวียนรอบโบสถ์ ๓ รอบ ก็ทำพิธีถวายและฟังพระเทศน์ฉลองข้าวพันก้อน แล้วถวายภัตตาหารเช้า ตกบ่ายก็เป็นเวลาทำต้นดอกไม้ ซึ่งมักร่วมกันทำในหมู่ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง หรือคนในละแวกบ้านเป็นกลุ่มๆ พวกผู้หญิงและเด็ก จะออกไปเก็บดอกไม้กันตามป่า ส่วนพวกผู้ชายก็จะช่วยกันทำโครงต้นดอกไม้เป็นรูปทรงอย่างปราสาทผึ้ง เมื่อขึ้นโครงแล้วก็จะช่วยกันเสียบร้อยดอกไม้และเครื่องไทยทานตกแต่งให้สวยงาม กว่าเสร็จก็พลบค่ำ หยดพิกินข้าวปลากันแล้วจึงตั้งขบวนแห่ทำต้นดอกไม้ไปถวายวัด ในขบวนมีทั้งผู้ถือดอกไม้รูปเทียน และฆ้องกลองประโคมเป็นที่ครึกครื้น หนุ่มๆ ที่ห้ามต้นดอกไม้ก็จะเดินสายไปตามจังหวะ ทำให้ส่วนยอดของต้นดอกไม้สั่นไหวไปมา นานๆ ถึงวัด แห่เวียนรอบโบสถ์ครบ ๓ รอบ แล้วทำพิธีกล่าวคำถวายต้นดอกไม้ และฟังเทศน์ฉลองต้นดอกไม้ ในปัจจุบัน วันแรกนี้ทางคณะกรรมการหมู่บ้านได้จัดให้มีการประกวดต้นดอกไม้และแจกรางวัลด้วย ต้นดอกไม้ส่วนใหญ่ที่นำมาแห่จึงได้รับการตกแต่งอย่างสุดฝีมือ ทั้งขนาดก็ทำใหญ่โตกว่าที่ทำกันในสมัยก่อนมาก การทำต้นดอกไม้ถวายเป็นพุทธรูปขานี้ จะกระทำทุกวันพระไปจนกระทั่ง “วันพระเจ้าขึ้น”

ในวันที่ ๑๕ เมษายน ซึ่งถือว่าเป็นวันเถลิงศกใหม่ ตอนเช้ามีดจะมีการจุดประทัดยิงปืน เป็นการเฉลิมฉลองและขับไล่สิ่งอัปมงคลต่างๆ และมีการเลี้ยงพระเช้าด้วย

ในวันพระเจ้าขึ้น หลังจากอัญเชิญพระพุทธรูปจากหอสงกลับไปประดิษฐานในโบสถ์แล้ว ก็มีการก่อเจดีย์ทราย และนำธูปซึ่งทำจากด้ายสีต่างๆ ถักชิงเป็นผืนยาวประมาณ ๒-๓ วา ประดับด้วยปุยฝ้าย แห่ไปแขวนไว้ที่วัด กลางคืนมีฟังเทศน์ ตอนเช้ามีดของวันรุ่งขึ้น ชาวบ้านจะพากันขึ้นไปทำพระ

^{๓๔๙} สุตารา สุฉายา (บรรณาธิการ), เพื่อความเข้าใจในแผ่นดิน: เลย, (กรุงเทพฯ: สารคดี, ๒๕๓๙), หน้า ๒๐๑-๒๐๒.

ธาตุดินแทนและทำพิธียกชั้นเช่นเดียวกับที่กระทำในงานนมัสการพระธาตุ เพื่อขอขมาและขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล เหนือนี้ก็เป็นเสร็จพิธีเฉลิมฉลองตรุษสงกรานต์^{๓๕๐}

ภาพที่ ๔.๑๐ ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ บ้านแสงภา

๔.๑.๓.๖ ประเพณีนมัสการพระธาตุดินแทน

ประเพณีนมัสการพระธาตุดินแทนจะจัดขึ้นระหว่างวันขึ้น ๑๔-๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ชาวบ้านแสงภาและหมู่บ้านใกล้เคียงจะร่วมกันประกอบพิธีนมัสการและแก้บนประจำปี ณ บริเวณพระธาตุดินแทน ทางทิศเหนือของหมู่บ้านแสงภา พระธาตุดินแทนนี้มีรูปลักษณ์ต่างจากพระธาตุอื่นๆ เพราะไม่ได้เป็นเจดีย์ที่ก่อด้วยอิฐปูนอย่างที่เราคุ้นเคยกัน ทว่าเป็นภูเขาดินขนาดใหญ่ที่เกิดจากผู้ศรัทธานำดินมากองทับถมกันเป็นเวลากว่าสองร้อยปี^{๓๕๑}

งานพิธีเริ่มขึ้นในตอนค่ำของวันขึ้น ๑๔ ค่ำ หลังจากพระสงฆ์สวดพระพุทธรูปและเทศนาธรรมในบริเวณพระธาตุแล้วก็เป็นเวลาของการเฉลิมฉลอง มีมหรสพครบครัน ทั้งหนังกลางแปลงและหมอลำ

เช้าวันรุ่งขึ้น วันขึ้น ๑๕ ค่ำ ชาวบ้านไปตักบาตรที่วัดศรีโพธิ์ชัย บ้านแสงภา ก่อนจะพากันขึ้นไปที่พระธาตุอีกครั้ง หลังจากพระสงฆ์สวดพระพุทธรูปแล้ว ก็จะเป็นพิธีแก้บน สิ่งของที่ใช้ในการแก้บนได้แก่ดอกไม้ธูปเทียน ซึ่งชาวบ้านทุกหลังคาเรือนนำมารวมกันแล้วแบ่งเป็น ๔ ชั้น ชั้นแรกเป็นชั้นการวะและขอขมาลาโทษ ชั้นที่ ๒ คือชั้นบะหรือชั้นแก้บน ชั้นที่ ๓ คือชั้นบะอีกชั้น บนบานไว้สำหรับปีหน้า ส่วนชั้นสุดท้ายเรียกว่าชั้น “โอกาส” สำหรับขอส่งน้ำฝนคืนขึ้นฟ้าไป อย่าให้ตกลงมาระหว่างเกี่ยวข้าว (ก่อนหน้านี้นี้คือช่วงหลังสงกรานต์ มีการยกชั้น “โอกาส” มาแล้วครั้งหนึ่ง แต่เป็นเพื่อขอให้น้ำฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล ให้พืชผลอุดมสมบูรณ์)^{๓๕๒}

นอกเหนือจากชั้นทั้งสี่นี้แล้ว ก็มีเครื่องแก้บนซึ่งกำหนดไว้ต่างกันไปทุกปี มี “เพดาน” ซึ่งก็คือผ้าขาวทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสผืนใหญ่ซึ่งอย่างปะรำเหนือพระธาตุ ฉัตรสามชั้น ๔ อัน ร่ม ๔ คัน หรือธง ๔

^{๓๕๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๑๒, ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๕๑} สุตารา สุฉายา (บรรณาธิการ), เพื่อความเข้าใจในแผ่นดิน: เลย, (กรุงเทพฯ: สารคดี, ๒๕๓๙), หน้า ๒๐๑-๒๐๒.

^{๓๕๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๑๐, ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

อัน เวียนกันไปปัสสอยอย่างตามลำดับ เมื่อทำพิธียกขึ้นทั้งสี่แล้ว ก็ถือเป็นเสร็จพิธี การแก้บนในช่วงงานนมัสการพระธาตุนี้ ถือเป็นพิธีกรรมเพื่อความอยู่ดีกินดีของคนในชุมชนโดยรวม ทุกครัวเรือนในชุมชนที่ขึ้นกับพระธาตุ จะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วมในพิธีอย่างน้อย ๑ คน สำหรับการบนเรื่องส่วนตัว อย่างเรื่องความเจ็บไข้ได้ป่วยนั้น จะกระทำเมื่อใดก็ได้ สิ่งของแก้บนมีต้นผึ้ง ๑ ต้น หินผืนหนึ่ง (ผืนหนึ่งเท่ากับสิบกะต๋าหรือกระบุง) และดอกไม้ธูปเทียน^{๓๕๓}

๔.๑.๔ บริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านสงาว

บ้านสงาว ตั้งอยู่หมู่ที่ ๔ ตำบลห้วยพิชัย อำเภอบางคนที จังหวัดเลย บ้านสงาวเป็นชุมชนที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงติดชายแดนลาวตรงข้ามกับเมืองสามหมื่น แขวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแม่น้ำโขงกั้น ภายในชุมชนบ้านสงาวมีศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธที่น่าสนใจดังนี้

๔.๑.๔.๑ วัดอินทร์แปลง

วัดอินทร์แปลง เป็นวัดสำคัญประจำชุมชนบ้านสงาว หมู่ที่ ๔ และบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ ๖ ตำบลห้วยพิชัย อำเภอบางคนที จังหวัดเลย บ้านสงาวเป็นชื่อหมู่บ้านที่ไม่มีความหมาย ตั้งตามชื่อของลำห้วยที่ไหลผ่านหมู่บ้านคือ ลำน้ำหงาว ชาวบ้านจึงเรียกว่า บ้านปากหงาว ต่อมาเพี้ยนมาเป็นบ้านสงาว ภายในวัดมีโบสถ์ ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ และศาลาบำเพ็ญกุศล วัดอินทร์แปลงตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง จึงเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมไหลเรือไฟในวันออกพรรษาของชุมชนบ้านสงาว^{๓๕๔}

๔.๑.๔.๒ ประเพณีบุญออกพรรษา และไหลเรือไฟ

บุญออกพรรษาจัดทำขึ้นในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ในวันนั้นชาวบ้านสงาวจะไปทำบุญตักบาตรหรือตักบาตรเทโวที่วัดภูฐาน วัดอีกแห่งหนึ่งของบ้านสงาวซึ่งอยู่บนเนินสูง มีการรับศีล ทำวัตรเช้า ฟังเทศน์ ตอนค่ำจะมีการจุดประทีป โดยการใช้ไม้ไผ่ ลูกมะตูมกา กระบองหรือสิ่งอื่นๆ ใส่น้ำมันมะพร้าวแล้วใช้เศษผ้าจีวรหรือด้ายทำไส้เป็นรูปตีนกา ตั้งลงในภาชนะใส่น้ำมัน จุดแล้วนำไปแขวนไว้ตามต้นไม้หรือตามร้านที่ทำขึ้นรอบๆ บริเวณวัด^{๓๕๕}

ในช่วงค้ำยังมีการไหลเรือไฟบางที่เรียกว่า “ล่องเรือไฟ” “ลอยเรือไฟ” หรือ “ปล่อยเรือไฟ” ซึ่งเป็นลักษณะที่เรือไฟเคลื่อนที่ไปเรื่อยๆ เรือไฟ หรือ เฮือไฟ หมายถึง เรือที่ทำด้วยท่อนกล้วยไม้ไผ่ หรือ วัสดุที่ลอยน้ำโครงสร้างเป็นรูปต่างๆ ตามต้องการ เมื่อจุดไฟใส่โครงสร้าง เปลวไฟจะลุกเป็นรูปร่างตามโครงสร้างนั้น ปกติเรือไฟจะทำในตอนกลางคืน จากนั้นชาวบ้านก็จะฉลองเล่นฟ้อนรำจนถึงค่ำ เมื่อถึงเวลาราว ๑ ทุ่มก็จะมีการจุดประทีปนำเรือไฟลอยในแม่น้ำโขง การไหลเรือไฟนิยมปฏิบัติกันในเทศกาลออกพรรษา ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ หรือ วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑^{๓๕๖}

^{๓๕๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๑๒, ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๕๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๑๓, ๑๐ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๕๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๑๔, ๑๐ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๕๖} วิเชียร ขาบุตรบุณทริก (บรรณาธิการ), สมบัติเมืองเลย, (เลย: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเลย, ๒๕๔๑), หน้า ๕๕.

ภาพที่ ๔.๑๑ เรือไฟบ้านสงาว

๔.๑.๔.๓ ประเพณีบุญข้าะ

บุญข้าะหรือข้าะบ้าน จัดขึ้นในเดือน ๗ โดยใช้ศาลากลางบ้าน เป็นสถานที่การทำบุญ บุญข้าะมีพิธีกรรมแบบพิเศษเป็นการทำบุญต่อชะตาบ้าน ก่อนถึงวันงานชาวบ้านก็จะจัดเตรียมสถานที่ ศาลากลางบ้าน ในวันงานก็จะมีพิธีกลองโฮม ชาวบ้านแต่ละครอบครัวก็จะออกมารวมกัน นำทราย ใส่คุ้ง กล้วยาคา ยอดเตา ฝ้าย มาวางรวมกัน ในตอนเย็นจะมีการสวดเจริญพระพุทธมนต์ทุกๆ ค่ำ พอ ถึงเช้าของวันที่ ๔ ชาวบ้านก็จะทำกระทงหน้าว่ว ใส่ดอกไม้ ข้าวหวาน หมาก พลู บุหรี่ และมีการ ทำบุญตักบาตรในเช้าวันนี้

ภาพที่ ๔.๑๒ ประเพณีบุญข้าะ บ้านสงาว

หลังพิธีกรรมต่างๆ เสร็จแล้วผู้นำชุมชนจะนำกระทงหน้าว่วไปวางไว้ ๔ มุมรอบหมู่บ้าน มีการยิงปืนหรือจุดประทัดไล่สิ่งชั่วร้าย ในอดีตพิธีกรรมนี้จะมีพระสงฆ์ร่วมด้วย ส่วนทราย ฝ้ายและ กล้วยาคาที่ชาวบ้านนำมาขึ้น หลังเสร็จพิธีก็จะนำกลับไปที่บ้าน ทรายก็จะนำไปหว่านรอบๆ บริเวณ

บ้าน หย้าคานาไปเสียไว้หน้าประตูบ้าน ฝ่ายก็นำไปผูกแขนให้ลูกหลาน เป็นสิริมงคลและขับไล่สิ่งชั่วร้าย^{๓๕๗}

๔.๔.๒ กระบวนการสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวว่า เครือข่ายคือการที่ปัจเจกบุคคล องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันใด ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากัน ภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงบางอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน อย่างเป็นระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การปฏิรูปการศึกษา โดยกลุ่มเครือข่ายนี้ ต้องมีการแสดงออกเป็นการลงมือกระทำกิจกรรมร่วมกัน^{๓๕๘} ส่วนชินสัค สุวรรณอัจฉริย กล่าวว่า เครือข่ายทางสังคมเป็นช่องทางที่มีความสัมพันธ์ร่วมกับจุดยืนส่วนตัว ซึ่งเป็นเสมือนพื้นที่ภายในสังคมวัฒนธรรมหนึ่งและหลายๆ พื้นที่สังคมวัฒนธรรม^{๓๕๙} สอดคล้องกับณฤมล นิราทร กล่าวว่า การสร้างเครือข่ายเป็นกิจกรรมในการก่อให้เกิดกลุ่ม เพื่อวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยน การจัดกิจกรรมหรือการผลิตรายหว่างองค์กร สมาชิก การจะสร้างให้เกิดเครือข่ายนั้นจำเป็นต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมาก่อนหน้าที่จะทำความตกลงเป็นองค์กรเครือข่าย การสร้างเครือข่ายอาจปรากฏในรูปของการจัดตั้งเป็นเครือข่ายใหม่ก็ได้^{๓๖๐}

ดังนั้น การสร้างเครือข่ายจึงเป็นกิจกรรมในการก่อให้เกิดกลุ่ม ทั้งนี้ เพื่อวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยน การจัด กิจกรรม หรือการผลิตรายหว่างองค์กร สมาชิก การจะสร้างให้เกิดเครือข่ายนั้นจำเป็นต้องอาศัย การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมาก่อนหน้าที่จะทำความตกลงเป็นองค์กรเครือข่าย การสร้างเครือข่าย อาจปรากฏในรูปของการจัดตั้งเป็นเครือข่ายใหม่ เครือข่ายจึงไม่ได้เป็นเพียงการรวมตัวกันโดยทั่วไป แต่มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งที่เป็น ครั้งคราวหรืออาจเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง จึงเป็นการเชื่อมโยงคนที่มีความสนใจร่วมกัน พบปะ สังสรรค์ และพัฒนาไปสู่การลงมือร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยเป้าหมาย และจุดประสงค์เดียวกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงไม่ใช่เป็นเพียงการรวบรวมรายละเอียดบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้น แต่มีการจัดระบบ ให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อบรรลุจุดหมายที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกัน สิ่งที่เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน คือวัตถุประสงค์ หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกัน การสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

การเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ในงานวิจัยนี้จึงได้ดำเนินการโดยการผลักดันและขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยโดยอาศัยความร่วมมือจากพระสังฆาธิการ ผู้บริหารส่วนราชการ ผู้นำท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประชาชนที่มี

^{๓๕๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ ๑๕, ๑๐ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๕๘} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพฯ: บริษัท ชัคเชส มีเดีย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๘.

^{๓๕๙} ชินสัค สุวรรณอัจฉริย, สมบัติเมืองเลย, (มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒-๑๕.

^{๓๖๐} ณฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณาบางประการ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๘.

ส่วนเกี่ยวข้อง การสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยมีวิธีการดังนี้

๔.๔.๒.๑ องค์การความร่วมมือการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

การสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ในงานวิจัยนี้ได้มีองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ เข้าร่วมเป็นเครือข่ายจำนวนมาก โดยอาศัยความร่วมมือจากพระสังฆาธิการ ผู้บริหารส่วนราชการ ผู้นำท้องถิ่น และประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องจาก ๔ ชุมชนซึ่งประกอบไปด้วย

๑) พระสังฆาธิการในชุมชน

พื้นที่ชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยที่เป็นพื้นที่วิจัยในครั้งนี้ มีวัดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องหลายวัด ซึ่งได้มีพระสังฆาธิการหลายรูปได้ร่วมเป็นเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ได้แก่ พระครูโพธิจริยาภิวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดศรีโพธิ์ชัย เจ้าคณะอำเภอนาแห้ว พระครูสถิตฐิวันคุณากร เจ้าอาวาสวัดสถิตฐิวัน บ้านสงาว พระครูปริยัตินันทวิสุทธิ เจ้าอาวาสวัดป่าศรีภูทอก รองเจ้าคณะอำเภอเชียงคาน ซึ่งบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการในชุมชนจะเป็นการอำนวยความสะดวกในการใช้พื้นที่การทำงาน การเป็นผู้ประสานงานกับชุมชน เป็นที่ปรึกษาและให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

๒) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลยและสภาวัฒนธรรมจังหวัดเลย

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลยเป็นหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่โดยตรงในการดูแลรับผิดชอบงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในจังหวัดเลย ทั้งยังมีหน้าที่ในการสนับสนุนการทำงานของสภาวัฒนธรรมจังหวัดเลย ซึ่งในการสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยในครั้งนี้ นางสาวณัฏฐิญา มังคละศิริ วัฒนธรรมจังหวัดเลย ได้มอบหมายให้นางพิสมัย พาเปี้ย ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม เป็นตัวแทนสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย ในส่วนสภาวัฒนธรรมจังหวัดเลย นายทอง สุวรรณสิงห์ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดเลย และนายราไฟ กาแก้ว ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลอาฮี ซึ่งเป็นกรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดเลย ได้เป็นตัวแทนหน่วยงาน ร่วมเป็นเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลยและสภาวัฒนธรรมจังหวัดเลยมีบทบาทหน้าที่ในการให้คำปรึกษาด้านกิจกรรม กฎหมายข้อบังคับ และให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ ตลอดจนสนับสนุนด้านงบประมาณและบุคลากรในการทำกิจกรรมของเครือข่าย

๓) มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยถือเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในจังหวัดเลย ซึ่งมีหน้าที่ในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาท้องถิ่น ในการสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยในครั้งนี้ รองศาสตราจารย์สมเจตน์ ดวงพิทักษ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ได้มอบหมายให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พุทธิวัฒน์ ถาวรสินศักดิ์ ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม และอาจารย์ ดร. ธีระวัฒน์ แสนคำ อาจารย์สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นตัวแทนมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ร่วม

เป็นเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยมีบทบาทหน้าที่ในการให้คำปรึกษาด้านวิชาการ สนับสนุนด้านบุคลากร และให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

๔) วิทยาลัยสงฆ์เลย

วิทยาลัยสงฆ์เลยเป็นหน่วยงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ทำการบริการด้านการศึกษาในพื้นที่จังหวัดเลย และเป็นหน่วยงานต้นสังกัดในการทำการวิจัยครั้งนี้ ในการสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย พระราชปรีชาเมธี, ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย ได้มอบหมายให้พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์เป็นตัวแทนวิทยาลัยสงฆ์เลย ร่วมเป็นเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย วิทยาลัยสงฆ์เลยมีบทบาทหน้าที่ในการให้คำปรึกษาด้านวิชาการ สนับสนุนด้านบุคลากร งบประมาณ สถานที่ และให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ ตลอดจนเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงานของเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๕) ผู้นำชุมชน

พื้นที่ชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยที่เป็นพื้นที่วิจัยในครั้งนี้ ได้มีผู้นำชุมชนตามแนวชายแดนเข้าร่วมเป็นเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ได้แก่ นายวิรัตน์ กาลภูมิ กำนันตำบลแสงภา นายตี ศรีบริรินทร์ กำนันตำบลห้วยพิชัย นายเจษฎาภรณ์ สอนเสียง ผู้ใหญ่บ้านบ้านท่าดีหมี่ และนายสุริทัต วรรณสาร ผู้ใหญ่บ้านบ้านอาฮี ซึ่งบทบาทหน้าที่ของผู้นำชุมชนจะเป็นการอำนวยความสะดวกในการใช้พื้นที่การทำงาน การเป็นผู้ประสานงานกับชุมชน สนับสนุนด้านบุคลากร สถานที่ เป็นที่ปรึกษาและให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

๖) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พื้นที่ชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยที่เป็นพื้นที่วิจัยในครั้งนี้ ได้มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวชายแดนเข้าร่วมเป็นเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ได้แก่ นายสมบัติ ชิตทิด นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแสงภา นายสัญญา สุวัฒน์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลอาฮี นางอรุณรัตน์ อินตา นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยพิชัย ซึ่งบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการอำนวยความสะดวกในการใช้พื้นที่การทำงาน การเป็นผู้ประสานงานกับชุมชน สนับสนุนด้านบุคลากร งบประมาณ สถานที่ เป็นที่ปรึกษาและให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

๗) หน่วยงานราชการในท้องถิ่น

หน่วยงานราชการในท้องถิ่นที่ส่งตัวแทนเข้าร่วมเป็นเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ได้แก่ นายอภิรักษ์ สุวรรณโค นายอำเภอเชียงคาน นายอภิชาติ บุญงาม ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านอาฮี นางนงลักษณ์ สติยัตย์ ครูโรงเรียนบ้านแสงภา นางสาวประไพพร นาภูทัด และนางสาวผาณิต ตาระบัตร์ ครูโรงเรียนบ้านห้วยพิชัย ซึ่งบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานราชการเป็นการอำนวยความสะดวกในการใช้พื้นที่การทำงาน การเป็นผู้ประสานงานกับ

ชุมชน สนับสนุนด้านบุคลากร งบประมาณ สถานที่ เป็นที่ปรึกษาและให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

๔.๔.๒.๒ การสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

การสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย มีกระบวนการทำงานเพื่อสร้างเครือข่ายตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) ขั้นตอนการประสานงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

คณะผู้วิจัยได้ทำหนังสือแนบการ/เรียนเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนตามแนวชายแดน ซึ่งประกอบไปด้วยพระสังฆาธิการ ผู้แทนหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้นำท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีบทบาทในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนตามแนวชายแดน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นบุคคลที่ได้รับรู้การทำงานวิจัยในครั้งนี้ และเป็นส่วนหนึ่งที่เคยให้สัมภาษณ์ข้อมูลในระหว่างการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อให้มาร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย ในวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๖๕ ณ ห้องประชุมพระราชวโรภรณ์ อาคารสมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

๒) ขั้นตอนการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ในการประชุมเริ่มต้นจาก พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน หัวหน้าโครงการวิจัย ได้กล่าวต้อนรับผู้ที่เข้าร่วมประชุมทุกท่าน ก่อนที่จะมีการกล่าวเปิดการประชุมโดยมีพระมหาสุภวิชัย ปกสสโร, รองศาสตราจารย์ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย เป็นประธาน

จากนั้น พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน และพระมหากิตติ กิตติเมธี ซึ่งเป็นผู้วิจัยได้นำเสนอรายงานการเก็บข้อมูลบริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร สืบค้น การสังเกต และการสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งนำมาสู่การสร้างเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และร่วมกันอนุรักษ์ สืบสาน และขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นระบบและมีเครือข่ายในระดับชุมชน

นางพิสมัย ปาเปี้ย นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย ได้นำเสนอตัวอย่างข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชุมชนตามรัฐธรรมนูญ แนวทางการอนุรักษ์และขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชน ตลอดจนแนวทางการพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๑) ขั้นตอนการคัดเลือกคณะทำงานเครือข่ายชุมชน

เมื่อผู้เข้าร่วมการประชุมได้เข้าใจในแนวทางการสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย ประธานที่ประชุมก็ได้ดำเนินการสรรหาและคัดเลือกตัวแทนพระสังฆาธิการ ข้าราชการ ผู้นำชุมชนและบุคคลเกี่ยวข้องเพื่อเป็นคณะทำงานเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย ที่ประชุมได้

มีมติเลือกพระครูโพธิจริยาภิวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอหนองบัว อำเภอวาสวดีศรีโพธิ์ชัย บ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอหนองบัว จังหวัดเลย เป็นประธานเครือข่าย พระครูสถิตฐิวันคุณากร เจ้าอาวาสวัดสถิตฐิวัน บ้านสงาว ตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม จังหวัดเลย และนายเจษฎาภรณ์ สอนเสียง ผู้ใหญ่บ้านท่าดีหมี เป็นรองประธานเครือข่าย และมีการเลือกพระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีจันทร์ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์เลย เป็นเลขานุการและผู้ประสานงานเครือข่าย พร้อมทั้งเลือกกรรมการบริหารงานเครือข่ายที่มีทั้งพระสงฆ์ฆาธิการ ข้าราชการ นักวิชาการ และผู้แทนชุมชนอีก ๗ รูป/คน

จากนั้นก็เป็นการประชุมปรึกษาหารือแนวทางหรือทิศทางการทำงานของเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย โดยมีพระครูโพธิจริยาภิวัฒน์ เป็นประธานในการประชุมหารือ เมื่อได้แนวทางการทำงานแล้ว ก็เป็นการสรุปการประชุมและปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย

๔) การจัดการและการบริหารงานเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย

เพื่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยอย่างสมบูรณ์เป็นรูปธรรม จึงมีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อคัดเลือกและกำหนดบทบาทหน้าที่คณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย หลังจากการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยเมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๖๕ ณ ห้องประชุมพระราชวิราภรณ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย จากการเสนอชื่อของผู้เข้าร่วมประชุม ทำให้ได้คณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ซึ่งประกอบไปด้วยบุคคล ดังนี้

ที่	รายชื่อ	สังกัด	ตำแหน่งการทำงานเครือข่าย
๑	พระครูโพธิจริยาภิวัฒน์	เจ้าอาวาสวัดศรีโพธิ์ชัย	ประธานเครือข่าย
๒	พระครูสถิตฐิวันคุณากร	เจ้าอาวาสวัดสถิตฐิวัน	รองประธานเครือข่าย
๓	นายเจษฎาภรณ์ สอนเสียง	ผู้ใหญ่บ้านท่าดีหมี	รองประธานเครือข่าย
๔	พระครูปริยัตินันทวิสุทธิ	เจ้าอาวาสวัดป่าศรีภูทอก	กรรมการเครือข่าย
๕	นายทอง สุวรรณสิงห์	สภาวัฒนธรรมจังหวัดเลย	กรรมการเครือข่าย
๖	นายสมบัติ ชิดทิต	นายก อบต. แสงภา	กรรมการเครือข่าย
๗	นายรำไพ กาแก้ว	สภาวัฒนธรรมตำบลอาฮี	กรรมการเครือข่าย
๘	ผศ.ดร. พุทธิวัฒน์ ถาวรสินศักดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย	กรรมการเครือข่าย
๙	นางพิสมัย พาเปี้ย	วัฒนธรรมจังหวัดเลย	กรรมการเครือข่าย
๑๐	ดร. ชีระวัฒน์ แสนคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย	กรรมการเครือข่าย
๑๑	พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน	วิทยาลัยสงฆ์เลย	กรรมการ/เลขานุการเครือข่าย

ตารางที่ ๔.๑

รายชื่อคณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

เมื่อสามารถสรรหาหรือคัดเลือกคณะกรรมการเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ได้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว คณะทำงานก็ได้ร่วมปรึกษาหารือกับที่ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการเครือข่ายชุมชนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งถือว่าผู้เข้าร่วมประชุมในวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๖๕ ณ ห้องประชุมพระราชวிரารณ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย นั้น เป็นเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ทุกรูป/คน

การกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ที่ประชุมเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ดังนี้

๑. ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างวัดหรือชุมชนที่มีแหล่งโบราณสถาน ศิลปกรรมและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ กับเจ้าหน้าที่กรมศิลปากร กรมการศาสนา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเลย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลในการอนุรักษ์และขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยร่วมกัน

๒. ทำหน้าที่แจ้งข่าวสารการดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ให้เครือข่ายตามวัดหรือชุมชนต่างๆ ได้รับทราบร่วมกัน

๓. ทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อหางบประมาณมาดำเนินการบูรณะ พัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยให้อยู่ในสภาพคงทน อยู่ในภูมิทัศน์ที่เหมาะสม และมีความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรม

๔. ทำหน้าที่ขับเคลื่อนและส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนา ศิลปกรรมและวัฒนธรรมในระดับจังหวัดเลย

๕. ทำหน้าที่จัดการประชุมเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เป็นประจำทุกปี เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานด้านการอนุรักษ์และขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยร่วมกัน

๖. คณะกรรมการเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย แต่ละชุดมีวาระในการดำเนินงาน ๓ ปี เมื่อหมดวาระให้มีการดำเนินการประชุมเพื่อคัดเลือกคณะกรรมการชุดใหม่ตามความเหมาะสม

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยดังนี้ ถือเป็นแนวทางการจัดการและการบริหารงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยที่จะมีการดำเนินการต่อไปอย่างน้อยก็เป็นวาระละ ๓ ปี ซึ่งถือเป็นมิติใหม่ของการทำงานโดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน

จะเห็นได้ว่า การสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ในงานวิจัยนี้ได้ดำเนินการโดยการผลักดันและขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยโดยอาศัยความ

ร่วมมือจากพระสังฆาธิการ ผู้บริหารส่วนราชการ ผู้นำท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการสร้างเครือข่ายครั้งนี้ยังเป็นการสถาปนาสิทธิชุมชนที่อยู่บนรากฐานทางวัฒนธรรมด้วย^{๓๖๑}

๔.๔.๓ แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

ส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” หลังจากที่มีการตั้งคณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยขึ้นมา พร้อมทั้งมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เพื่อให้การทำงานของคณะทำงานเครือข่ายชุมชนได้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับคณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยได้กำหนดแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ดังนี้

๔.๔.๓.๑ การกำหนดนโยบายการทำงานของเครือข่าย

ในการทำงานของเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยนั้น ได้มีความพยายามในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์หรือบูรณาการใช้ในการทำงานขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น เป็นได้โดยธรรม ไม่เกิดความกดดัน หรือเบียดเบียนเวลาการทำงานหลักของคณะทำงาน

พระไตรปิฎกถือเป็นศูนย์กลางคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตั้งแต่ในการดำเนินชีวิตประจำวันไปจนถึงการปฏิบัติเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน และเมื่อมีการประยุกต์ศาสตร์หรือการบูรณาการศาสตร์ทั้งหลายเข้ากับหลักพุทธธรรมแล้ว ย่อมส่งผลถึงการพัฒนาที่มีมิติสามารถต่อยอดหรือขยายผลออกไปได้กว้างขวางและเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนมากยิ่งขึ้น ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่าระบบการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องมีการพัฒนาคนเป็นหลัก ประกอบกับการพัฒนาสังคม ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี^{๓๖๒}

แนวทางในการเสริมสร้างเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยผู้วิจัยและคณะทำงานได้นำหลักพุทธธรรม “อปริหานิยธรรม” มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดแนวนโยบายการทำงานอนุรักษ์และขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยเชิงบูรณาการ อันจะส่งผลให้เกิดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

^{๓๖๑} ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖๐.

^{๓๖๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมล คีมทอง, ๒๕๕๒), หน้า ๒๒๕-๒๕๒.

อธิปไตยธรรม แปลว่า ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี ๗ ประการ^{๓๖๓} ดังนี้

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์
๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ

๓. ไม่บัญญัติสิ่งทีพระพุทเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้

๔. ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

๕. ไม่ล่ออำนาจค้นหาคือความอยากที่เกิดขึ้น

๖. ยินดีในเสนาสนะป่า

๗. ตั้งสติระลึกไว้ในใจว่า สพรหมจารี (เพื่อนพรหมจารี) ทั้งหลายผู้มีศีลงาม ซึ่งยังไม่มาขอให้มา ที่มาแล้ว ขอให้อยู่ผาสุก

อธิปไตยธรรมทั้ง ๗ ประการ ถือว่าเป็นธรรมที่ทำให้เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม และยังเป็นหลักปฏิบัติที่นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะ เป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความสามัคคีของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน สามารถนำหลักพุทธธรรมอธิปไตยธรรมมาประยุกต์เพื่อเป็นแนวทางในการบูรณาการการทำงานของเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยได้ ดังนี้

๑. ผลักดันให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ทั้งหน่วยงานราชการระดับนโยบายในพื้นที่หรือในจังหวัด ชุมชนและพระภิกษุสามเณรภายในวัด ต้องหมั่นประชุมกันเป็นประจำ เพราะการประชุมกันบ่อยๆ เป็นการระดมสมองรวมความสามารถที่ทุกคนมี นำมาแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่อง และหาแนวทางที่เหมาะสมในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ร่วมกัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ที่ต้องหมั่นประชุมปรึกษาหารือในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ร่วมกันอยู่เนืองๆ เพราะวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธถือเป็นทรัพยากรของชุมชน ที่คนในชุมชนต้องมีสิทธิและส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรในชุมชนของตนเอง^{๓๖๔} จะอาศัยเฉพาะกลไกของภาครัฐและการสนับสนุนจากภายนอกอย่างเดียวไม่ได้

๒. ส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธต่างๆ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันปฏิบัติการในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย มีความรับผิดชอบร่วมกัน ดำเนินไปอย่างพร้อม

^{๓๖๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพฯ: สหธรรมิก, ๒๕๕๗), หน้า ๒๑๒-๒๑๓.

^{๓๖๔} อานันท์ กาญจนพันธุ์. มิติชุมชน: วิถีคิดท้องถิ่นด้วยสิทธิ อำนาจและการจัดการทรัพยากร, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๐๕-๒๕๒.

เพรียง และเมื่อถึงตอนทำงานก็ต้องทำงานของส่วนรวมให้ดี เพื่อความมั่นคงถาวรของวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

๓. สร้างความรู้ความเข้าใจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน ต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือข้อบังคับ โดยทุกคนต้องถือระเบียบข้อบังคับเพื่อปฏิบัติอย่างเสมอภาคกัน ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่รัฐก็ไม่ยกเอาอำนาจหน้าที่มาข่มชาวบ้าน จนเป็นเหตุให้เกิดความแตกแยก และต้องปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยอย่างสุดความสามารถ

๔. สร้างความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยนั้น ควรให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ เช่น พระราชวชิรสุธี เจ้าคณะจังหวัดเลย (ธรรมยุต) เจ้าอาวาสวัดศรีสุทธาวาส พระครูประภัสร์จันทโชติ เจ้าอาวาสวัดศรีจันทร์ ผู้ว่าราชการจังหวัดเลย วัฒนธรรมจังหวัดเลย ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเลย นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย เป็นต้น เพราะความเป็นผู้ใหญ่กับความเป็นผู้น้อยเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก อย่างน้อยผู้ใหญ่หรือผู้นำก็จะมีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า

๕. สร้างความรู้ความเข้าใจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ต้องไม่ลู่แก่อำนาจความอยาก ความเห็นแก่ตัว เช่น ทุจริตงบประมาณที่ได้รับอนุมัติให้มาใช้ในการอนุรักษ์และขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ต้องใช้งบประมาณให้ถูกต้องและเป็นประโยชน์มากที่สุด ไม่โลภเอาศิลปะวัตถุหรือของมีค่าที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนไปเป็นของส่วนตัว เป็นต้น

๖. จัดกิจกรรมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ต้องรักสันติภาพ ชัดเกลาลจริตใจอยู่เสมอ แสดงถึงความเป็นผู้มีนิสัยดี พร้อมทั้งจะปฏิบัติงานโดยไม่ประมาท การที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เป็นคนดี ย่อมเป็นเกียรติ เป็นศักดิ์ศรี เป็นเครื่องยืนยันความบริสุทธิ์ใจในการปฏิบัติภารกิจได้ดี

๗. ส่งเสริมและสนับสนุนคนดี ปกป้องคนดี ส่งเสริมคนดี และเลือกคนดีที่มีความสามารถเข้ามาเป็นกำลังสำคัญในการอนุรักษ์และทำงานขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เพื่อที่จะนำพาให้วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ ได้รับการอนุรักษ์และพัฒนา เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม พระพุทธศาสนาและศิลปกรรมสำหรับนักเรียน นักศึกษา เยาวชน ตลอดจนประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ได้เกิดความรู้ความเข้าใจและความภาคภูมิใจสืบไป

๔.๔.๓.๒ การกำหนดพันธกิจการทำงานของเครือข่าย

หลังจากการประชุมเชิงปฏิบัติการของคณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๖๕ ณ ห้องศูนย์วิจัยพระศรีวิจิตรภรณ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย คณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ได้กำหนดพันธกิจของคณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ดังนี้

“ดำเนินการจัดกิจกรรมสร้างความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์และขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยให้แก่คนชุมชน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธให้คงอยู่คู่ชุมชนสืบไป”

พันธกิจข้างต้นถือเป็นแนวทางแนวทางสำคัญในการทำกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของคณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ซึ่งจะมีการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และนโยบายการทำงานขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย โดยบูรณาการตามหลักพุทธธรรม

๔.๔.๓.๓ การกำหนดกิจกรรมของเครือข่าย

เนื่องจากว่าการทำงานของคณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ยังไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในช่วงเวลาการวิจัย หากแต่จะเกิดขึ้นหลังจากปิดโครงการวิจัยไปแล้ว คณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย จึงได้หารือกันเพื่อกำหนดกิจกรรมที่จะทำร่วมกันของคณะทำงานในรอบปี เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการทำงานของคณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ดังนี้

๑. คณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย จะมีการประชุมปรึกษาหารือในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง เพื่อให้เกิดการติดตามผลการดำเนินงานขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยอย่างเป็นรูปธรรม

๒. เมื่อคณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยได้รับทราบปัญหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธจะต้องรีบดำเนินการประสานงานกับเจ้าหน้าที่กรมศิลปากร กรมการศาสนา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเลย เพื่อให้เกิดการดำเนินการแก้ไขปัญหาให้ทันทั่วทั้งที่เป็นระบบตามระเบียบราชการ

๓. คณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย จะร่วมกันขับเคลื่อนและส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนา ศิลปกรรมและสังคมวัฒนธรรมในระดับจังหวัดเลย

๔. คณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย จะดำเนินการจัดการประชุมให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับอนุรักษ์และขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยให้แก่ประชาชนทั่วไปอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานด้านการอนุรักษ์และขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ร่วมกันของทุกภาคส่วนในชุมชน

๕. คณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย จะดำเนินการอนุรักษ์และขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยร่วมกับชุมชนอย่างน้อยปีละ ๑ แห่ง โดยพิจารณาตามสภาพปัญหาของการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

เป็นหลัก เพื่อให้เกิดการกระตุ้นและสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์และขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธให้เกิดขึ้นแก่คนในชุมชน

การกำหนดกิจกรรมของคณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยในรอบปีนั้น สามารถสรุปแผนงานกิจกรรมได้ตามตารางที่ ๔.๓ ดังนี้

ที่	กิจกรรม	แผนการจัดกิจกรรม	หมายเหตุ
๑	การประชุมคณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย	อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง	แต่ละปีเลือกสถานที่ประชุมในชุมชนแห่งใดชุมชนหนึ่งแล้วหมุนเวียนไป
๒	รายงานปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธให้เจ้าหน้าที่ราชการที่เกี่ยวข้องรับดำเนินการแก้ไข	ดำเนินการทันทีเมื่อตรวจพบปัญหา	
๓	การขับเคลื่อนและส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมร่วมกัน	อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง	ขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนตามแนวชายแดนทั้ง ๔ แห่ง
๔	จัดการประชุมให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับอนุรักษ์และพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธให้แก่ประชาชนทั่วไป	อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง	แต่ละปีเลือกจัดกิจกรรมขึ้นในชุมชนใดชุมชนหนึ่งแล้วหมุนเวียนไป
๕	ดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธร่วมกับชุมชนตามแนวชายแดน	อย่างน้อยปีละ ๑ แห่ง	พิจารณาจากสภาพความสำคัญของปัญหา

ตารางที่ ๔.๒

แผนการจัดกิจกรรมของเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔.๔.๓.๔ การประสานงานของเครือข่าย

ในการประสานงานของเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยนั้น ในเบื้องต้นทางคณะทำงานได้ใช้สื่อออนไลน์เป็นช่องทางในการติดต่อประสานงานระหว่างกัน โดยตั้งกลุ่มแอฟริเคชั่น Line ว่า “กลุ่มเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” โดยมีพระมหาสมศักดิ์ สติสมปโน ซึ่งเป็นกรรมการและเลขานุการคณะทำงานเป็นแอดมิน และใช้ช่องทางแอฟริเคชั่น Facebook และโทรศัพท์เป็นอีกช่องทางในการติดต่อประสานงาน

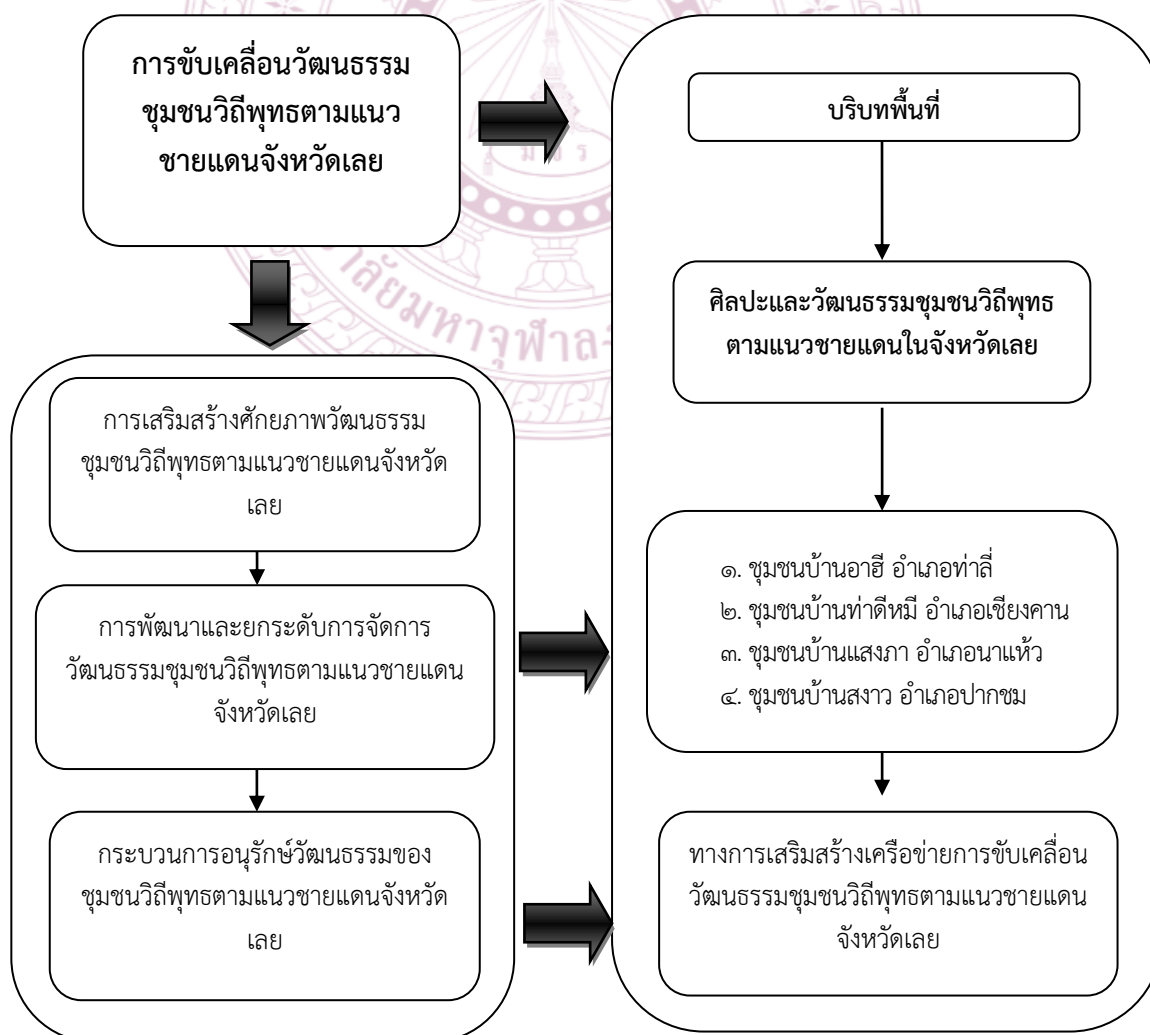
ส่วนในการประสานอย่างเป็นทางการ กรณีมีการเรียกประชุมปรึกษาหารือหรือมีเรื่องสำคัญที่จำเป็นต้องแจ้งคณะทำงานเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน

จังหวัดเลยอย่างเป็นทางการ พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน จะเป็นผู้รับคำสั่งจากพระครูโพธิจริยา ภูวนันท์ ประธานเครือข่าย เป็นผู้ส่งหนังสือออกไปยังคณะทำงานเพื่อให้ทราบข้อมูลอย่างเป็นทางการ

สถานที่ที่ใช้ในการประสานงานของเครือข่าย สามารถติดต่อได้ ๒ แห่ง คือ สามารถติดต่อได้ที่วัดศรีโพธิ์ชัย บ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว หรือประสานงานได้ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

๔.๕ องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย” มีวัตถุประสงค์ ๔ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนาและยกระดับการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ๓) เพื่อศึกษากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย และ ๔) เพื่อการเสนอแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ผลจากการศึกษา สามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” เป็นแผนผังองค์ความรู้ตามแผนผังที่ ๔.๑ ดังนี้

จากแผนผังที่ ๔.๑ พบว่า กรอบความคิดบทสรุป (Conceptualize) ของการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย คือ ๑) การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ๒) การพัฒนาและยกระดับการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ๓) กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย และ ๔) การเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ซึ่งในการสร้างเครือข่ายเป็นสิ่งที่สำคัญในยุคปัจจุบัน โดยคณะทำงานเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ต้องมาจากการกระบวนการสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย อันประกอบด้วยตัวแทนจากชุมชนวัฒนธรรมวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย จำนวน ๔ ชุมชน ตัวแทนส่วนราชการ ผู้นำท้องถิ่น นักวิชาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประชาชน ซึ่งมาร่วมกันเป็นคณะทำงานและกำหนดแนวทางการทำงานของเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ ๑) เพื่อศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนาและยกระดับการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ๓) เพื่อศึกษากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย และ ๔) เพื่อการเสนอแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๖๐ คน ตรวจสอบด้วยวิธีสามเส้า (Triangulation) ในการยืนยันข้อมูลว่าเป็นข้อมูลที่ตรงกันและเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑) การเสริมสร้างศักยภาพการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ พบว่า

(๑) การจัดการวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่น ประกอบได้ด้วย การจัดการวัฒนธรรมประเพณีแห่ต้นดอกไม้วัดศรีโพธิ์ชัย บุญสงกรานต์แห่ต้นดอกไม้ของชุมชนบ้านอาฮี ประเพณีการทำบุญข้าวเปลือกและบุญข้าวจี่ของชุมชนบ้านแสงภา ประเพณีทำบุญประเพณีกฐิน บุญฉลองพระธาตุดินแดนของชุมชนบ้านแสงภา และประเพณีทำบุญเดือนหกพึ่งเทศน์มหาชาติบ้านอาฮี

(๒) การจัดการวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อ ได้แก่ วัฒนธรรมความเชื่อของชาวบ้านแสงภาเมื่อถึงงานประเพณีต่าง ๆ ที่ทางชุมชนได้จัดขึ้น ชาวบ้านแสงภาจะหยุดพักการทำงานทุกอย่าง ทุกคนในครอบครัวที่ไปทำงานในต่างถิ่นก็จะกลับบ้านพร้อมใจกันทำธงไปบูชาพระรัตนตรัยนำขันห้าขันแปดไปขออาราธนาศีล ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ มีการสรงน้ำพระพุทธรูปหลวงพ่อเพชรที่ชาวบ้านถือกันว่าเป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ ทำพิธีสรงน้ำพระสงฆ์ บายศรีพระพุทธรูป ก่อพระทรายโดยมีความเชื่อว่า เพื่อไม่ให้ผีปิศาจร้ายเข้ามาบวกรบกวนในหมู่บ้าน

(๓) การจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ร่วมมือกันดำเนินงานจัดกิจกรรมทางศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ความ

เชื่อ ขนบธรรมเนียม จารีประเพณี วัฒนธรรมในท้องถิ่น เป็นที่ยอมรับนับถือของคนในชุมชน ร่วมมือกันให้ความรู้ถ่ายทอด คุณค่าทางศาสนา คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมอันดีงามในท้องถิ่นไปสู่เด็ก เยาวชนและ ประชาชนในท้องถิ่นและบริเวณใกล้เคียงให้เข้าใจเห็นคุณค่าของคุณธรรมและจริยธรรม ร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติตนด้านการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของท้องถิ่น

(๔) การจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธด้านลานวัฒนธรรม มีลานวัฒนธรรมที่สำคัญได้แก่ วัดศรีโพธิ์ชัยเป็นศาสนสถานเก่าแก่และมีความสำคัญควบคู่กับประวัติบ้านแสงภา วัดศิริมงคล ชุมชนบ้านอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย วัดจอมมณี ชุมชนบ้านท่าดีหมี่ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย และวัดอินทร์แปลง เป็นวัดสำคัญประจำชุมชนบ้านสาว ผลการศึกษาพบว่า วัดเหล่านี้จะเป็นลานวัฒนธรรมที่สำคัญ เป็นสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ศิลปะ และการละเล่นของท้องถิ่นที่หลากหลายมีคุณค่าของท้องถิ่น เช่น การจัดการวัฒนธรรมประเพณีบุญสงกรานต์ แห่ต้นดอกไม้ของชุมชน เพื่อมุ่งให้ชุมชนมีสุขภาพกาย สุขภาพใจ ที่สมบูรณ์แข็งแรง เกิดความสามัคคีมีคุณธรรมในหมู่คณะ เป็นการสร้างสัมพันธ์ ในครอบครัว

๒) การเสริมสร้างศักยภาพการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน ประกอบด้วย

(๑) การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมโดยหน่วยงานภาครัฐ พบว่าหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทหลักได้แก่ กระทรวงวัฒนธรรม มีหน้าที่ดำเนินภารกิจเกี่ยวกับการคุ้มครอง ป้องกัน อนุรักษ์ บำรุงรักษาฟื้นฟู ส่งเสริม สร้างสรรค์ เผยแพร่ ศึกษา ค้นคว้า วิจัยพัฒนา สืบทอดศิลปะ และทรัพย์สินมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนกิจกรรม และสถานศึกษา ส่งเสริมให้เยาวชนเกิดความหวงแหนในวัฒนธรรมของตน

(๒) การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชน ในชุมชนวัฒนธรรมตามแนวชายแดนจังหวัดเลยมีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมโดยวัด และชุมชน ซึ่งวัดและชุมชนแต่ละแห่งจะมีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนในวัดที่เป็นแบบเฉพาะ มีการจัดการหรือการแบ่งแยกงานเป็นหมวดงานต่าง ๆ ของวัดและศาสนสถานที่มีวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานชัดเจน

๓) การเสริมสร้างศักยภาพการจัดการคน และองค์กรเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชน พบว่า

(๑) การจัดการคนในชุมชน การบริหารคนในชุมชน เพื่อต่อยอดการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กร ความเชื่อ ค่านิยมที่ไปในทิศทางเดียวกันของวัฒนธรรมชุมชน บุคคลในชุมชนต้องยึดหลักการปฏิบัติหน้าที่ในชุมชนโดยมุ่งสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจากฐานรากด้วยพลังวัฒนธรรมชุมชน ต้องให้ชุมชนเป็นแกนหลัก คนในชุมชนต้องปฏิบัติหน้าที่การทำงานอย่างมุ่งมั่นซื่อสัตย์ โปร่งใส สร้างความร่วมมือในการทำงาน เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงของชุมชนรักษาภาพลักษณ์ที่ดีงามของวัฒนธรรมชุมชน

(๒) องค์กรเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเลย สภาวัฒนธรรมจังหวัดเลย คณะสงฆ์จังหวัดเลย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนด้านวัฒนธรรม และมีบทบาทในการจัดการและถ่ายทอดองค์ความรู้ ทูตทางวัฒนธรรม งานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมให้แก่ชุมชน

๕.๑.๒ การพัฒนารูปแบบ และกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

การพัฒนารูปแบบ และกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย พบว่าการบริหารจัดการวัฒนธรรมได้ให้ความสำคัญในการรักษาส่งเสริม สืบสาน และปกป้องวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธใน ๓ ประเด็น คือ

๑) รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ ประกอบด้วย

(๑) รูปแบบกิจกรรมการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธด้านการเสริมสร้างภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่น มีกระบวนการส่งเสริมภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา เช่น พัฒนาองค์ความรู้สติปัญญา ความสามารถทักษะ และความสามารถที่เป็นองค์รวมทั้งหมดของผู้คน โดยผ่านกระบวนการส่งเสริม สืบทอด สืบสานทางวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

(๒) รูปแบบกิจกรรมการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธในการส่งเสริมอาชีพด้านศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ เป็นการเน้นกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทางศิลปะและวัฒนธรรมในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ศาสนา ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม เป็นต้น

(๓) รูปแบบกิจกรรมการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม เป็นการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ร่วมมือกันดำเนินงานจัดกิจกรรมทางศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

(๔) รูปแบบกิจกรรมการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธในการส่งเสริมลานวัฒนธรรม ซึ่งลานวัฒนธรรมของชุมชนเป็นสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ศิลปะ กีฬา และการละเล่นของท้องถิ่นที่หลากหลายมีคุณค่าของท้องถิ่น เช่น การแสดงประเพณี การจัดพิธีกรรมทางศาสนา ศิลปะการแสดง นิทาน การละเล่น ฟันบ้าน และการออกกำลังกายตามความเหมาะสมของชุมชน

๒) รูปแบบและกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน ประกอบด้วย

(๑) รูปแบบกิจกรรมการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนแบบมีส่วนร่วมในระดับนโยบาย กรณีนี้หมายถึงภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีรูปแบบการบริหารจัดการควบคุมดูแลการอนุรักษ์ สืบสาน ค้ำครองมรดกทางวัฒนธรรม

(๒) รูปแบบกิจกรรมการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนแบบมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น การจัดการมรดกวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น ภาครัฐในพื้นที่และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องมีนโยบายและกลไกการบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมของตนเอง มีแนวความคิดในการปฏิบัติใน ๔ ขั้นตอน คือ ๑) การฟื้นฟูให้มรดกวัฒนธรรมอยู่ในสภาพที่ดี ๒) การอนุรักษ์ให้เกิดความยั่งยืน ๓) การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ มีคุณค่าต่อชุมชนและสังคม และ ๔) การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์เพื่อพัฒนาสินค้าของชุมชนและการท่องเที่ยว

(๓) รูปแบบกิจกรรมการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนแบบมีส่วนร่วมในระดับชุมชน การจัดการมรดกวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมในระดับชุมชน โดยชุมชนมีสิทธิในการจัดการใช้ทรัพยากรและการบริหารจัดการอำนาจของส่วนรวมร่วมกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะมาจากความเข้าใจและ

การรับรู้ร่วมกันทางด้านจารีตประเพณีของคนในชุมชน โดยมีแนวทางในการรักษา ส่งเสริม สืบสาน และปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม

๓) รูปแบบกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการคน และองค์กรเครือข่าย วัฒนธรรมชุมชน ซึ่งประกอบด้วย

(๑) รูปแบบกิจกรรมการจัดการเครือข่ายระดับชุมชน มีรูปแบบกิจกรรม คือ ๑) ชุมชนควรมีการส่งเสริมและจัดตั้งอาสาสมัคร ชมรม หรือ คณะกรรมการชุมชนด้านรักษา ส่งเสริม สืบสาน และปกป้องวัฒนธรรม พื้นบ้านและภูมิปัญญา ๒) ชุมชนควรเสริมสร้างและประสานเครือข่ายในชุมชนต่างๆ เพื่อร่วมรักษา ส่งเสริม สืบสาน และปกป้องมรดกทาง ๓) ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชน ๔) จัดทำโครงการส่งเสริม สืบสาน อนุรักษ์ และปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน

(๒) รูปแบบกิจกรรมการจัดการเครือข่ายระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีรูปแบบกิจกรรม คือ ๑) การสำรวจรวบรวมองค์ความรู้ของท้องถิ่นทั้งด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา ๒) ทะนุบำรุง ดูแล บูรณะทรัพยากรเส้นทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุอย่างต่อเนื่อง ๓) การประชาสัมพันธ์ถึงความสำคัญและประโยชน์ของ วัฒนธรรมพื้นบ้าน ตลอดจนการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ รักษาดูแล ๔) จัดสรรงบประมาณสนับสนุนโครงการเกี่ยวกับการรักษา ส่งเสริม สืบสาน และปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ๕) จัดกิจกรรมลานวัฒนธรรมเพื่อให้เป็นเวทีในการแสดงออก ด้านศิลปวัฒนธรรมของประชาชนในทุกกระดับ ๖) ยกย่องบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหรือชุมชนที่มีการส่งเสริม สืบสานประเพณีท้องถิ่น ๗) กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบด้านวัฒนธรรมให้กับชุมชนต่างๆ

๕.๑.๓ วิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถิพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๑. วิเคราะห์ SWOT การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถิพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้สามารถแบบ SWOT ดังนี้

๑) การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถิพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย มีจุดแข็ง คือ การที่ชุมชนให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมชุมชน โดยมีการดำเนินการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งชุมชนได้ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐดำเนินการบริหารจัดการมีการวางแผนบริหารจัดการวัฒนธรรมชุมชน ส่งเสริมให้มีการจัดระบบหรือแบ่งหน้าที่รับผิดชอบแบบมีส่วนร่วม

๒) การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถิพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย มีจุดอ่อน คือ ยังไม่ได้รับความสนับสนุนหรือให้ความสำคัญจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนเท่าที่ควรในการผลักดันเป็นนโยบายหรือยุทธศาสตร์ที่สำคัญ เนื่องจากงบประมาณของชุมชนมีจำกัดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์มีน้อย แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งยังไม่เป็นที่รู้จัก

๓) การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถิพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย มีโอกาส คือ มีแนวโน้มที่จะเป็นการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนดังเช่น มีแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม ศาสนสถาน โบราณสถาน ปุชนียสถาน แหล่งท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๔) การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย มีอุปสรรค คือ ขาดงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว นโยบายการท่องเที่ยวของชุมชน และการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรม และสินค้าชุมชน

๒. รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย จากผลการศึกษา สรุปได้ดังนี้

๑) การศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ทางวัฒนธรรมชุมชน และประวัติศาสตร์ความเป็นมาของวัฒนธรรมชุมชน เพื่อให้ได้มาซึ่งรากฐานทางวัฒนธรรมชุมชน และการจัดการวัฒนธรรมชุมชนของแต่ละชุมชน เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชน และการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๒) การส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน ประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมชุมชน และการอนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดเลย โดยการส่งเสริมเรียนรู้และอนุรักษ์แหล่งวัฒนธรรมชุมชน ประวัติศาสตร์ เช่น วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ปูนียสถาน และวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆในชุมชน เพื่อก่อให้เกิดการยกระดับการพัฒนาศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๓) การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนต่างๆตามแนวชายแดนจังหวัดเลย โดยมีการจัดข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ ระบบข้อมูลอินเทอร์เน็ต และเส้นทางในพื้นที่ชุมชนต่างๆให้มีความเชื่อมโยงถึงกันโดยอาศัยแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน

๔) การเสริมสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนในชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดเลย โดยเชื่อมโยงกันภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนและประชาชนในชุมชน

๕) การจัดแผนนโยบาย และแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดเลย โดยมีการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการของแต่ละชุมชนเพื่อยกระดับชุมชนสู่การพัฒนาศักยภาพชุมชนที่สร้างสรรค์ และยั่งยืน

๕.๑.๔ สภาพทั่วไปปัญหาการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย พบว่า

๑. สภาพปัญหาทั่วไปด้านองค์ความรู้ของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีต่อชุมชน เนื่องจากสภาพพื้นที่ทุรกันดารและห่างไกลความเจริญ การพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ในการลงพื้นที่เพื่อพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายวิถีพุทธนั้นค่อนข้างที่จะกระทำได้ยาก สืบเนื่องจากกำลังคนที่ไม่มีความชำนาญการเฉพาะด้านส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ตามพื้นที่ทุรกันดาร ห่างไกลความเจริญ บางพื้นที่ต้องส่งกำลังของเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญการเฉพาะด้านไปช่วย จึงทำให้การพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่นั้นค่อนข้างที่จะกระทำได้ยาก

๒. สภาพปัญหาทั่วไปด้านองค์ความรู้ของประชาชนที่มีต่อวัฒนธรรม ปัจจุบันการรับรู้ของประชาชนบางที่บางแห่งยังขาดภาวะผู้ตามที่ดีที่ไม่สามารถจะเป็นแบบอย่างที่ดีได้ จึงควรที่จะสร้างจิตสำนึกให้เกิดภาวะผู้ตามก่อน ต้องเคารพกฎระเบียบวินัย มีกระบวนการด้านกาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรมซึ่งทั้งหมดล้วนจะเกิดขึ้นก็ต้องอาศัยการสนับสนุนจากผู้นำท้องถิ่นหรือหน่วยงานทางราชการทั้งสิ้น

๓. สภาพปัญหาทั่วไปด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อนโยบายของรัฐ การตรวจสอบความถูกต้องเกี่ยวกับการสอดส่องดูแลการพัฒนาวัฒนธรรมจากหนังสือราชการ อาจจะเป็นไปในลักษณะการแจ้งเหตุหรือเบาะแสเกี่ยวกับการส่งเสริมด้านวัฒนธรรม ซึ่งการปกครองส่วนท้องถิ่นและการปกครองในส่วนภูมิภาคจะมีความใกล้ชิดกับชาวบ้าน โดยเฉพาะเยาวชนจะมีโรงเรียนในสังกัด ส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ที่ใกล้ชิดกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งทางเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องส่งเสริมให้โรงเรียนเป็นจุดศูนย์กลางทางด้านการเผยแพร่ให้ความรู้แก่ประชาชนด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

๔. สภาพปัญหาทั่วไปด้านทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาวัฒนธรรม การพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาวัฒนธรรมกับบุคคลอื่นโดยสุจริต ส่วนใหญ่แล้วประชาชนเมื่อพบปะพูดคุยกับคนที่ไม่รู้จักกันจะไม่ค่อยเปิดเผยข้อมูลมากนักเนื่องจากเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ควบคุมและดูแลในปัจจุบัน ได้แบ่งข้างและแบ่งสีกันอย่างชัดเจน จึงทำให้ประชาชนไม่กล้าเปิดเผยข้อมูลที่แน่ชัดว่าตนเองชอบนโยบายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมแบบไหนระหว่างประชาธิปไตยกับเผด็จการอำนาจนิยม จะเปิดเผยและแลกเปลี่ยนข้อมูลทางการเมืองที่แน่ชัดก็ต่อเมื่อได้พูดคุยกันมีความเคยชินกันพอสมควร กล้าที่จะเล่าเรื่องของตนเองให้อีกฝ่ายได้รับทราบถึงความลึกต้นหนาบ้างก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เอื้ออำนวย การเข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมักจะพบในกลุ่มต่าง เช่นกลุ่มของนิสิตนักศึกษา มักจะพูดถึงการเมืองในยุคปัจจุบันและกลุ่มพ่อค้าประชาชนทั่วไปจะมีการถกเถียงกันในกลุ่มเฉพาะตนเองคุ้นเคย

๕.๑.๕ การพัฒนาและยกระดับการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย พบว่า

๑. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามหมวดหมู่ ดังต่อไปนี้

ผู้นำท้องถิ่นทุกส่วนงานที่มีความเกี่ยวข้องลงพื้นที่ตรวจสอบสำรวจประชาชนผู้ที่มีความต้องการอยากจะพัฒนาตนเองเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเชิญผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นและผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายท้องถิ่น จาริตประเพณีในท้องถิ่นนั้นๆ มาบรรยายหรือให้ความรู้แก่ประชาชน เป็นการช่วยเหลือให้ความรู้แก่ประชาชนและส่งเสริมให้พนักงานหรือกลุ่มบุคคลในพื้นที่เป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ ส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีจริยธรรมสำหรับการปฏิบัติงาน รวมทั้งการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตตามปกติสุข สำนักงานวัฒนธรรมประจำจังหวัด และสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐที่มีความเกี่ยวข้อง ได้วางนโยบายพัฒนาวัฒนธรรมตามหลักพุทธธรรม

๒. ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนตามหมวดหมู่

มีการเผยแพร่ข่าวสารการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามระยะเวลาเหมาะสม ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองอย่างทั่วถึง เนื่องด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากมาจากพื้นฐาน ผู้นำชุมชนนักการเมืองท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยการมีส่วนร่วมหน่วยงานต่างๆ

๓. การดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธของประชาชนในชุมชน และในหมู่บ้าน สิ่งหนึ่งที่สำคัญ คือการพูดของบุคลากรเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องเป็นไปเพื่อการสร้างความพึงพอใจ เพื่อการสร้างความสามัคคีในชุมชน ให้มีการพูดจาไมตรีต่อกัน จริ่งใจต่อกัน

๔. เสริมสร้างเครือข่ายและสร้างความร่วมมือระหว่างเครือข่าย

การกระตุ้นเป็นปัจจัยในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการให้ความรู้จากสื่อโทรทัศน์เกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ โดยผ่านการปลูกฝังเด็กเยาวชน และศูนย์เด็กเล็กที่อยู่ในสังกัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐที่มีความเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรม โดยการจัดหลักสูตรการปลูกฝังการส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรม มีการให้ความรู้อย่างต่อเนื่องในลักษณะชั้นนำประกอบกับเหตุผลที่สามารถจะสื่อสารไปยังเด็กและเยาวชน รวมทั้งการจัดอบรมเป็นครั้งคราวเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การปฏิบัติกิจกรรมทางสังคมให้เด็ก และเยาวชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

๕.๑.๖ นำเสนอรูปแบบองค์ความรู้การจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยโดยการมีส่วนร่วม พบว่า

๑. กระบวนการสร้างรูปแบบวัฒนธรรมเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดนของชุมชน ประชาชนมีการปฏิบัติตนให้มีความร่วมมือ มีความเชื่อว่ากระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตยสามารถสร้างความกลมเกลียวเหนียวแน่นให้กับประชาชนคนในชุมชนได้อย่างเหมาะสม และประชาชนมีความเชื่อและความศรัทธาในสถาบันศาสนา ยอมรับในกฎกติกาบ้านเมือง ซึ่งการยอมรับในกติกาการแสดงความคิดเห็นจะนำมาซึ่งได้ตัวแทนที่มาจากเสียงประชาชน โดยแท้จริงและนอกจากนั้นคนส่วนมากก็จะให้การเคารพเสียงเสียงส่วนน้อย เพราะมันเป็นวิถีประชาธิปไตยของประชาชนตามแนวชายแดน

๒. มาตรการในการพัฒนารูปแบบวัฒนธรรมเพื่อให้สอดคล้องตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธในชุมชน มาตรการในการพัฒนาวัฒนธรรมเพื่อให้สอดคล้องตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธในชุมชนทุกคนสามารถปฏิบัติตนและทำงานร่วมกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างกันทางการศึกษา สังคมและวัฒนธรรมได้โดยไม่แบ่งชนชั้นวรรณะ เนื่องด้วยประชาชนในจังหวัดเลยส่วนมากเป็นประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นบริบทภายในองค์กรทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนจะเป็นผู้นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่จะมีศาสนาอื่นก็น้อยมากในบางองค์กร บางหน่วยงานแทบไม่มีเลย การอยู่ร่วมกันและงานร่วมกับคนอื่นจึงเป็นเรื่องง่าย เพราะมีภาษาละวัฒนธรรมเดียวกัน ส่วนบางกลุ่มอาจจะมีมาตรการด้านกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อยู่กันมาก่อน การให้ความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ ทุกคนรู้จักรักษาสีทึบของตนเองเคารพสิทธิของผู้อื่น

๓. เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านการพัฒนารูปแบบวัฒนธรรมเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดน การสร้างองค์ความรู้ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นการจัดทำทะเบียนวัตถุโบราณในพิพิธภัณฑ์ จัดแสดงนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น มีการประชุมวางแผน บอกแนวทางเพื่อให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ แก่นักวิชาการ วัฒนธรรมและผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น มีการลงพื้นที่สร้างความเข้าใจกับชุมชน มี

การรายงานผลการดำเนินงาน ประชาชนตามแนวชายแดนและในท้องถิ่นใกล้เคียงตลอดจน นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ความสำคัญ รู้จักวิถีชีวิต รู้ถึงคุณค่าประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจและจิตสำนึกในการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น

๔. บทบาทการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนารูปแบบวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน มีการกำหนดนโยบายในการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนให้เห็นชัดเจน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลียบร่วมกับสภาวัฒนธรรมประสานงานการจัดกิจกรรมการประชุมเครือข่ายสภาวัฒนธรรมจังหวัดประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการประชุมตามกำหนดการจัดทำสรุปผลและรายงานผลการดำเนินงานโครงการให้สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ มีการวางแผนการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธภายในหน่วยงานที่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้จริง โดยมีเครือข่ายสภาวัฒนธรรมจังหวัดและผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับการพัฒนาศักยภาพได้รับการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรม ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการทิศทางการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำเนินงานด้านอนุรักษ์ สืบสานประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นตลอดจนกิจกรรมด้านการส่งเสริมงานประเพณีวัฒนธรรมอื่นๆ ในพื้นที่ตามแนวชายแดนจังหวัดเลยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕.๑.๗ การศึกษาสภาพปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย พบว่า

๑. ปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน

ชุมชนไม่เห็นความสำคัญ ผู้นำไม่ส่งเสริมสนับสนุนโครงการด้านวัฒนธรรม ขาดวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลบุคลากรทางพระพุทธศาสนาที่ไม่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรม การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยสภาพแวดล้อมถูกทำลายสภาพอากาศก็เปลี่ยนไป การเกิดปัญหาโรคระบาดเศรษฐกิจก็ประสบปัญหาไปด้วย เกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นทำคนในชุมชนแตกแยกขาดความสามัคคี ความสะอาดในชุมชนไม่ช่วยกันรักษาความสะอาดและสภาพแวดล้อม ขาดการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนไม่เข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ การเข้าถึงวัฒนธรรมของคนรุ่นใหม่ และงบประมาณในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมของประเพณีในท้องถิ่น สภาวะทางเศรษฐกิจ การระบาดของโควิด ๑๙

๒. ปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน

ชุมชนไม่มีองค์ความรู้ในการดูแลและรักษาศาสนสถาน ศาสนวัตถุของเก่าโบราณ จึงเกิดปัญหาการอนุรักษ์ ทำให้ชุมชนส่วนใหญ่ไม่เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีสมัยเก่า คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจที่จะหวงแหนวัฒนธรรมของตนเอง เกิดนำเอาวัฒนธรรมแบบใหม่ๆ เข้ามาแทนที่ ทำให้บรรยากาศแบบดั้งเดิมขาดหายไป

๓. ปัญหาคนในชุมชนให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

ผลการศึกษาข้อนี้ การให้ความสำคัญการให้ร่วมมือของคนในชุมชนปรับปรุงซ่อมแซมสิ่งชำรุดทรุดโทรมในชุมชนโดยเฉพาะผู้นำชุมชนทุกคนถือได้ว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องดูแลรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนให้อยู่ชั่วลูกชั่วหลานตลอดไปจะต้องรักษาภูมิปัญญาของชุมชนและควรนำมาใช้ให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์และสามารถนำมาใช้ได้ชุมชนได้ตลอดเวลา เรื่องของ

วัฒนธรรมถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนในชุมชนการส่งเสริมการท่องเที่ยวการอนุรักษ์และการประชาสัมพันธ์ เช่น การร่วมทำบุญตักบาตรในวันพระวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีสำคัญของท้องถิ่นที่จัดขึ้น คนในชุมชนเชื่อว่าจะได้ตามที่ตนได้กระทำ และตามที่ตนปรารถนาที่ตนตั้งไว้ การเข้าวัดทำบุญตักบาตร การเข้ากิจกรรมบุญประเพณี

๕.๑.๘ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย พบว่า

๑. ด้านการบริหารจัดการบริหารจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

กระบวนการอนุรักษ์เอกลักษณ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมชุมชน พบว่า การให้การดูแลเรื่องของคนในชุมชนของผู้นำในชุมชนเกี่ยวกับบริหารงบประมาณโดยใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี การประสานงานของวัฒนธรรมทั้งสองประเทศที่มีความสัมพันธ์ตั้งแต่อดีตในเชิงวัฒนธรรมบ้านพี่เมืองน้อง การทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เรื่องถือฮีตถือครองที่เคยปฏิบัติกันแต่โบราณ สร้างจิตอาสาในชุมชนปลูกจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนร่วม ๑) ตั้งคณะกรรมการวัด คณะกรรมการหมู่บ้าน เข้ามาดูแลรับผิดชอบการนำเอาทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่จะสูญหายหรือกำลังที่จะสูญหาย มาฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนมาพัฒนาหรือขยายขอบเขตการจัดงาน ๒) การให้ความรู้แก่คนชุมชน เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน ๓) จัดกิจกรรมการอนุรักษ์เป็นการนำทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สูญหาย หรือกำลังที่จะสูญหายให้ฟื้นฟูขึ้นมาเหมือนเดิม หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาหรือขยายขอบเขต ซึ่งการจัดกิจกรรมของชุมชน คณะกรรมการจัดกิจกรรมให้ทางชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ ๔) ส่งเสริมเยาวชน ให้เยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมจะมีผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) หรือที่มีความรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ในเรื่องความรักความสามัคคี และความภาคภูมิใจวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีชุมชนท้องถิ่นของตน มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ เป็นพัฒนาเยาวชนให้รู้การเสียสละ มีจิตอาสา และเป็นเยาวชนที่ดีของชุมชนและประเทศชาติ ๔) การสร้างเครือข่ายกับหมู่บ้านอื่น การสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมของชุมชน ๑) เชิญชุมชนหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน ที่มีส่วนได้เสียประชุมร่วมกัน โดยมีหัวข้อประชุมเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม ๒) กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งให้ชัดเจน การจัดกิจกรรมของเครือข่ายและคุณสมบัติของสมาชิก ๓) ต้องมีการพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนการเป็นผู้นำสมาชิก ของเครือข่ายเพื่อเป็นการพัฒนาสมาชิกเครือข่ายเพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจ ๔) สร้างความรู้สำคัญการมีส่วนเป็นเจ้าของมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นความสำคัญต่อการสำเร็จของเครือข่าย และ ๕) การสร้างกฎกติกา ร่วมกันภายในสมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน สนับสนุนให้ความเชื่อมโยงหากันของคนในชุมชน

๒. ด้านกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนวิถีพุทธ

กระบวนการการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธ พบว่า กระบวนการการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธ ชุมชนให้ความร่วมมือดีมากเพราะผู้นำเสียสละเวลาให้กับชุมชนเป็นอย่างดี ให้มีการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสอนท้องถิ่นในโรงเรียนและโรงเรียนมัธยม และเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ขั้นตอนในการจัดทำหลักสูตรต้น ๑) ตั้งคณะกรรมการ ๒) การให้ความรู้แก่คนชุมชน ๓) จัดกิจกรรมการอนุรักษ์ ๔) ส่งเสริมเยาวชน ๕) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ๖) การสร้างกฎกติการ่วมกันภายในสมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน

๓. ด้านเอกลักษณ์กระบวนการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมชุมชน

การอนุรักษ์คุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมให้คนในชุมชน พบว่า ทำบุญตักบาตรรักษา ศีล ฟังธรรมในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา และแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมสองแผ่นดิน (ไทย-ลาว) ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า ๑) มีการให้ความรู้กับชุมชนบ้านแสงภาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบันให้คงอยู่ตลอดไป ๒) การจัดตั้งคณะกรรมการมาดูแล ในการที่จะนำเอาทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนมาใช้ให้ถูกต้องตามครรลองประเพณีที่เคยปฏิบัติ กันมา ๓) จัดกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีอยู่และฟื้นฟูสิ่งที่กำลังจะสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วให้ กลับมาเหมือนเดิม ๔) การสร้างกติกาข้อตกลงร่วมกันในชุมชนเมื่อมีกฎเกณฑ์ขึ้นมารองรับภายใน ชุมชน จะต้องมีการปฏิบัติที่แน่นอน ให้ชุมชนบ้านแสงภารับรู้ในกฎกติกาที่ตั้งขึ้นมาร่วมกัน ๕) สร้าง เครือข่าย เชิญหมู่บ้าน ในเขตตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว ที่มีส่วนได้เสียประชุมร่วมกัน โดยมีหัว ประชุมเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งให้ชัดเจน การจัดกิจกรรมของ เครือข่ายและคุณสมบัติของสมาชิก ต้องมีการปรับเปลี่ยนหมุนเวียนการเป็นผู้นำสมาชิกเครือข่าย เพื่อเป็นการพัฒนาสมาชิกเครือข่ายเพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจ สร้างความรู้สำคัญการมีส่วนร่วมเป็น เจ้าของมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นมีความสำคัญต่อการสำเร็จของเครือข่าย และ การสร้างกฎ กติการ่วมกันภายในสมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน สนับสนุนให้ความเชื่อมโยงหากันของคนใน ชุมชน

๕.๑.๙ แนวทางกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย พบว่า

๑. ด้านการบริหารจัดการบริหารจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

กระบวนการอนุรักษ์เอกลักษณ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมชุมชน การให้การดูแล เรื่องของคนในชุมชนของผู้นำในชุมชนเกี่ยวกับบริหารงบประมาณโดยใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อ อนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีการประสานงานของวัฒนธรรมทั้งสองประเทศที่มีความสัมพันธ์ตั้งแต่อดีต ในเชิงวัฒนธรรมบ้านพี่เมืองน้อง การทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เรื่องถือฮีตถือครองที่เคยปฏิบัติกันแต่ โบราณ สร้างจิตอาสาในชุมชนปลูกจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนมีความรับผิดชอบต่อสังคมร่วม

๒. ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนวิถีพุทธ

กระบวนการการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธ ควรมีกระบวนการ การมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธ ชุมชนให้ความร่วมมือดีมากเพราะผู้นำเสียสละ เวลาให้กับชุมชนเป็นอย่างดี ให้มีการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ควรตั้ง

คณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสอนท้องถิ่นในโรงเรียนและโรงเรียนมัธยม และเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ขั้นตอนในการจัดทำหลักสูตร

๓.ด้านเอกลักษณ์กระบวนการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมชุมชน

การอนุรักษ์คุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมให้คนในชุมชน ทำบุญตักบาตรรักษาศีล ฟังธรรมในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา และแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมสองแผ่นดิน (ไทย-ลาว) ชุมชนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ ผู้นำขาดความรู้และวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน

๕.๑.๑๐ บริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนในจังหวัด

เลย

ผลการศึกษาบริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย ประกอบด้วย ๑) ชุมชนบ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ๒) ชุมชนบ้านท่าดีหมี่ ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ๓) ชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ๔) ชุมชนบ้านสงาว ตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม จังหวัดเลย พบว่า

บริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธบ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย เป็นชุมชนที่ติดชายแดนลาวตรงข้ามกับเมืองแก่นท้าว แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแม่น้ำเหืองกั้น และอยู่ใกล้กับด่านพรมแดนไทย-ลาว ด่านบ้านนากระเซ้ง ภายในชุมชนบ้านอาฮีมีศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธที่น่าสนใจ ได้แก่ พระพุทธรูปหลวงปู่าคมจุลินท์ พระพุทธรูปหลวงพ่อเชียงยืน พระธาตุมะนาวเดี่ยว ประเพณีแห่ต้นดอกไม้

บริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านท่าดีหมี่ ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นชุมชนเก่าแก่ตามแนวชายแดนตรงข้ามกับเมืองแก่นท้าว แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแม่น้ำเหืองกั้น และตั้งอยู่ใกล้กับบริเวณปากเหืองซึ่งเป็นจุดที่แม่น้ำเหืองไหลมาบรรจบกับแม่น้ำโขง ภายในชุมชนบ้านท่าดีหมี่มีศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธที่น่าสนใจ ได้แก่ พระพุทธรูปพระเสด็จ พระพุทธรูปพระแย้ม ประเพณีสงกรานต์สร้างน้ำพระแย้ม พระเสด็จ ประเพณีวันออกพรรษาและบุญสว่างเอื้อ

บริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย บ้านแสงภาเป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิม ภายในชุมชนบ้านแสงภามีศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธที่น่าสนใจ ได้แก่ โบสถ์วัดศรีโพธิ์ชัย พระพุทธรูปพระปู่ พระพุทธรูปหลวงพ่อเพชร พระธาตุดินแทน ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ ประเพณีมัสการพระธาตุดินแทน

บริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนบ้านสงาว ตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม จังหวัดเลย บ้านสงาวเป็นชุมชนที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงติดชายแดนลาวตรงข้ามกับเมืองสามหมื่น แขวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแม่น้ำโขงกั้น ภายในชุมชนบ้านสงาวมีศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธที่น่าสนใจ ได้แก่ วัดอินทร์แปลง ประเพณีบุญออกพรรษา และไหลเรือไฟ ประเพณีบุญซำฮะ

๕.๑.๑๑ กระบวนการสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย พบว่า

การเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ในงานวิจัยนี้จึงได้ดำเนินการโดยการผลักดันและขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยโดยอาศัยความร่วมมือจากพระสังฆาธิการ ผู้บริหารส่วนราชการ ผู้นำท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยมีวิธีการดังนี้

องค์กรความร่วมมือการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย การสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ในงานวิจัยนี้ได้มีองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ เข้าร่วมเป็นเครือข่ายจำนวนมาก โดยอาศัยความร่วมมือจากพระสังฆาธิการ ผู้บริหารส่วนราชการ ผู้นำท้องถิ่น และประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องจาก ๔ ชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วย พระสังฆาธิการในชุมชน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลยและสภาวัฒนธรรมจังหวัดเลย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย วิทยาลัยสงฆ์เลย ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานราชการในท้องถิ่น

การสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย มีกระบวนการทำงานเพื่อสร้างเครือข่ายตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนการประสานงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยได้ทำหนังสือแนบมัสการ/เรียนเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนตามแนวชายแดน ซึ่งประกอบไปด้วยพระสังฆาธิการ ผู้แทนหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้นำท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีบทบาทในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนตามแนวชายแดน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นบุคคลที่รับรู้การทำงานวิจัยในครั้งนี้ และเป็นส่วนหนึ่งที่เคยให้สัมภาษณ์ข้อมูลในระหว่างการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อให้มาร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย ในวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๖๕ ณ ห้องประชุมพระราชวิราภรณ์ อาคารสมเด็จพระพุทธอาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

ขั้นตอนการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำเสนอรายงานการเก็บข้อมูลบริบทพื้นที่ ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร สำนวน การสังเกต และการสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งนำมาสู่การสร้างเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และร่วมกันอนุรักษ์ สืบสาน และขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นระบบและมีเครือข่ายในระดับชุมชน

ขั้นตอนการคัดเลือกคณะทำงานเครือข่ายชุมชน ที่ประชุมก็ได้ดำเนินการสรรหาและคัดเลือกตัวแทนพระสังฆาธิการ ข้าราชการ ผู้นำชุมชนและบุคคลเกี่ยวข้องเพื่อเป็นคณะทำงานเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย ที่ประชุมได้มีมติเลือกพระครูโพธิจริยาภิวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอนาแห้ว เจ้าอาวาสวัดศรีโพธิ์ชัย บ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย เป็นประธานเครือข่าย พระครูสถิตวิวัฒน์คุณากร เจ้าอาวาสวัดสถิตวิวัฒน์

บ้านสงาว ตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม จังหวัดเลย และนายเจษฎาภรณ์ สอนเสียง ผู้ใหญ่บ้านท่าดีหมี่ เป็นรองประธานเครือข่าย และมีการเลือกพระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีจันทร์ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์เลย เป็นเลขานุการและผู้ประสานงานเครือข่าย พร้อมทั้งเลือกกรรมการบริหารงานเครือข่ายที่มีทั้งพระสงฆ์ฆาธิการ ข้าราชการ นักวิชาการ และผู้แทนชุมชนอีก ๗ รูป/คน

การจัดการและการบริหารงานเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธของชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย เพื่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยอย่างสมบูรณ์เป็นรูปธรรม จึงมีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อคัดเลือกและกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

การกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ที่ประชุมเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย การสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ในงานวิจัยนี้ได้ดำเนินการโดยการผลักดันและขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยโดยอาศัยความร่วมมือจากพระสงฆ์ฆาธิการ ผู้บริหารส่วนราชการ ผู้นำท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการสร้างเครือข่ายครั้งนี้ยังเป็นการสถาปนาสิทธิชุมชนที่อยู่บนรากฐานทางวัฒนธรรมด้วย

๕.๑.๑๒ แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

ส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” หลังจากที่มีการตั้งคณะกรรมการเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยขึ้นมา พร้อมทั้งมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เพื่อให้การทำงานของคณะกรรมการเครือข่ายชุมชนได้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับคณะกรรมการเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยได้กำหนดแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

การกำหนดนโยบายการทำงานของเครือข่าย ในการทำงานของเครือข่ายขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยนั้น ได้มีความพยายามในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์หรือบูรณาการใช้ในการทำงานขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น เป็นได้โดยธรรม ไม่เกิดความกดดัน หรือเบียดเบียนเวลาการทำงานหลักของคณะกรรมการ

แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย คณะผู้วิจัยได้นำหลักพุทธธรรม “อปริหานิยธรรม” มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธเชิงบูรณาการ อันจะส่งผลให้เกิดแนวทางการอนุรักษ์และ

พัฒนาที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งประกอบไปด้วย (๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์, (๒) พร้อมเพรียงกันประชุม, (๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธรเจ้าไม่ทรงบัญญัติ, (๔) ภิคุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก เคารพนับถือภิคุเหล่านั้น, (๕) ไม่ลุอำนาจตัณหาคือความอยากที่เกิดขึ้น, (๖) ยินดีในเสนาสนะป่า และ (๗) ตั้งสติระลึกรู้ในใจว่าเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายผู้มีศีลงาม

อภิธานิยธรรมทั้ง ๗ ประการ ถือว่าเป็นธรรมที่ทำให้เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม และยังเป็นหลักปฏิบัติที่นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะ เป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความสามัคคีของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน สามารถนำหลักพุทธรธรรมอภิธานิยธรรมมาประยุกต์เพื่อเป็นแนวทางในการบูรณาการการทำงานของเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยได้

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๒.๑ ผลจากการศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

การจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธเป็นการจัดการรวบรวมความรู้วัฒนธรรม ผ่านการถ่ายทอดจากครอบครัว การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มอาชีพ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง การจัดการถ่ายทอดวัฒนธรรมรูปธรรม ด้วยการให้ นักท่องเที่ยวเดินชมวิถีชีวิต การใช้ชีวิตพักในชุมชน การฟังบรรยาย ดูสาธิต การลงมือทำ การกินอาหารท้องถิ่น เรียนรู้ด้วยตนเองในศูนย์เรียนรู้ การจัดการถ่ายทอดวัฒนธรรมนามธรรม ด้วยการบอกเล่าความเชื่อเชื่อมโยงกับศาสนา ภูมิปัญญา บรรยายากศของชุมชนสื่อถึงจิตวิญญาณของชุมชน คุณค่า ความสุข ความอบอุ่นเหมือนมาบ้านญาติ และการคงอยู่ของวัฒนธรรมเกิดจากการมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน สร้างความภาคภูมิใจในคุณค่าวัฒนธรรม คนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมรับผิดชอบ เรียนรู้ สืบทอดวัฒนธรรมชุมชน โดยการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ๑) การเสริมสร้างศักยภาพการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ ๒) การเสริมสร้างศักยภาพการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน ๓) การเสริมสร้างศักยภาพการจัดการคน และองค์กรเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชน ผลการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สหทัยา วิเศษ และคณะได้วิจัยเรื่อง “การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา” ผลการวิจัยพบว่า ๑. รูปแบบการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดล้านนา แบ่งออกเป็นการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมโดยหน่วยงานภาครัฐ การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมโดยวัดและชุมชน และการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมโดยกลุ่ม เครือข่าย และองค์กรทางศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ทั้งสามรูปแบบมีเป้าหมายในการดำเนินงานเพื่อการดูแล สงวนรักษา อนุรักษ์ทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชน การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การสืบสานประเพณีวัฒนธรรม การสร้างพื้นที่สาธารณะทางศิลปะชุมชนรวมทั้งการสื่อสารต่อสาธารณะในสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ และเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดล้านนา ๒. การพัฒนากระบวนการในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วยแบบแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เรียกว่า PAR 3 Es Mode ได้แก่ E1 (Education) ศึกษา สำรวจ และประเมินทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนโดย

การศึกษาเอกสาร การสำรวจบริบทพื้นที่ สภาพแวดล้อม และประเมินคุณค่าและศักยภาพของทรัพยากรวัฒนธรรม E2 (Engineering) การสร้างสรรค์ และพัฒนาศิลปะชุมชนตามอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชน โดยการสว่นและอนุรักษ์ทรัพยากรวัฒนธรรม การพัฒนาพื้นที่สาธารณะศิลปะชุมชนสร้างสรรค์ การเผยแพร่ข้อมูลความรู้สู่สาธารณะ การฟื้นฟู ผลิตซ้ำและสร้างใหม่ให้กับทรัพยากรวัฒนธรรม การถ่ายทอดความรู้เชิงปฏิบัติการสู่เด็กเยาวชนเพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการดูแลรักษา และ E3 (Engagement) การสร้างสำนึกความเป็นเจ้าของร่วมในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม เพื่อให้เป็นข้อตกลงของชุมชนในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องในรูปแบบของคณะกรรมการที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์ ๓. สังเคราะห์รูปแบบการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา ได้แก่ รูปแบบแหล่งเรียนรู้หรือศูนย์การเรียนรู้ศิลปะชุมชนรูปแบบพื้นที่สาธารณะที่มีงานศิลปะชุมชน และพื้นที่ธรรมชาติ รูปแบบถนนวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์หรือย่านวัฒนธรรม รูปแบบพุทธศิลป์แนวไทยประเพณี และ รูปแบบศิลปะเพื่อสร้างพลังชุมชน เป็นการนำศิลปะมาเพื่อสร้างศรัทธาให้กับคนในชุมชน และจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม^๑

การพัฒนา รูปแบบ และกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย สามารถสรุปได้ ๓ ประเด็น คือ ๑) รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ ๒) รูปแบบและกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน และ ๓) รูปแบบกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการคน และองค์กรเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชน พบว่า การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ โดยส่งเสริมให้มีองค์กรเครือข่ายชุมชน โดยชุมชนได้มีกิจกรรมรวมกลุ่มทำกิจกรรมที่หลากหลายในการรวมกลุ่มนั้น เกิดจากความคิดริเริ่มของคนในชุมชน ส่งเสริมให้หน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนด้านงบประมาณ ความรู้ แก่ประชาชนในการรวมกลุ่มกัน การปฏิบัติการและการสร้างสรรค์กิจกรรมการส่งเสริม อนุรักษ์ สืบสาน และถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านและภูมิปัญญาในเครือข่ายทางวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย (๑) รูปแบบกิจกรรมการจัดการเครือข่ายระดับชุมชน มีรูปแบบกิจกรรม คือ ๑) ชุมชนควรมีการส่งเสริมและจัดตั้งอาสาสมัครชมรม ๒) ชุมชนควรเสริมสร้างและประสานเครือข่ายในชุมชนต่างๆ ๓) ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชน ๔) จัดทำโครงการส่งเสริม สืบสาน อนุรักษ์ และปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน รวมทั้งอาจของบประมาณสนับสนุนจากองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น และภาครัฐ (๒) รูปแบบกิจกรรมการจัดการเครือข่ายระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีรูปแบบกิจกรรม คือ ๑) การสำรวจรวบรวมองค์ความรู้ของท้องถิ่นทั้งด้าน ประวัติศาสตร์โบราณคดี โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา วัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมของชนเผ่าต่างๆ ๒) ทะนุบำรุงดูแล บูรณะทรัพยากรเส้นทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับ

^๑ สหทัยา วิเศษ และคณะ, “การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: วิทยาเขตพะเยา, ๒๕๖๓), หน้า บทคัดย่อ.

วัฒนธรรมในท้องถิ่น ๓) การประชาสัมพันธ์ถึงความสำคัญและประโยชน์ของ วัฒนธรรมพื้นบ้าน ๔) จัดสรรงบประมาณสนับสนุนโครงการเกี่ยวกับการรักษา ส่งเสริม สืบสาน และปกป้องมรดกทาง วัฒนธรรมของชุมชน ๕) จัดกิจกรรมลานวัฒนธรรมเพื่อให้เป็นเวทีในการแสดงออก ด้าน ศิลปวัฒนธรรมของประชาชนในทุกระดับ ๗) กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบด้านวัฒนธรรม ให้กับชุมชนต่างๆ ผลการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุเทพ สารบรรณ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา” ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมจังหวัดพะเยาโดยรวม (วัดศรีโคมคำ (วัดพระเจ้าตนหลวง) วัดอนาลโยทิพยาราม (ดอย บุษราคัม) และวัดพระเจ้านั่งดิน) อยู่ในระดับปานกลาง ($x = 3.10$) วัดภูประสงค์ข้อที่ ๑ ศักยภาพ ของชุมชนต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา ๑) ด้านการจัดการการท่องเที่ยว ของวัดอยู่ในระดับปานกลาง ($x = 3.23$) พบว่ามีความพร้อมในระบบการให้บริการขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ถนนไฟฟ้าห้องสุขาศาลาที่นั่งพักผ่อนชียะบายบ่อเก็บน้ำ ฯลฯ ๒) ด้านรูปแบบการจัดการการ ท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ($x = 3.29$) พบว่าชุมชนโดยรอบมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนา และทางวัดมีการจัดกิจกรรมทางศาสนาและธรรมะส่งเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ท้องถิ่น ๓) ด้านผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ($x = 2.78$) พบว่า ควรให้เด็กเยาวชนเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมการท่องเที่ยวเช่นมัคคุเทศก์อาสาแนะนำแหล่งท่องเที่ยว วัดภูประสงค์ข้อที่ ๒ การพัฒนาเครือข่ายกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนต่อการส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดพะเยาควรเริ่มจากคนในชุมชนต้องมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คิดถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตนรวมทั้งให้หน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ออกนโยบายและจัดทำโครงการต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมให้ยั่งยืนและวัดภูประสงค์ข้อที่ ๓ วิเคราะห์ศักยภาพและเครือข่ายของชุมชนในการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดพะเยาทั้ง ๓ วัดส่วนใหญ่มีศักยภาพสิ่งอำนวยความสะดวก ที่ค่อนข้างพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวซึ่งแต่ละวัดมีสิ่งที่จะต้องพัฒนาแตกต่างกันเป็นอันดับต้น ๆ เช่นวัดศรีโคมคำ (วัดพระเจ้าตนหลวง) ไม่มีแผนพับ / เอกสารแนะนำแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงเจ้าหน้าที่ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยววัดพระเจ้านั่งดินมีเส้นทางการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวบาง แห่งมีถนนชำรุดเสื่อมสภาพและติดกับแหล่งชุมชนที่พลุกพล่านทำให้การเดินทางไม่สะดวกและวัดอ นาลโยทิพยาราม (ดอยบุษราคัม) มีการก่อสร้างที่ใหม่ ๆ ซึ่งบดบังสถานที่สำคัญของวัดและ สภาพแวดล้อมโดยรอบเป็นป่าขึ้นซึ่งมียุ่งหรือแมลงต่าง ๆ อาจจะไม่ปลอดภัยและสร้างความรำคาญ แก่นักท่องเที่ยว^๒

^๒ สุเทพ สารบรรณ และคณะ, “กระบวนการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนต่อการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา”, รายงานวิจัย, (พะเยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต พะเยา, ๒๕๖๐),บทคัดย่อ.

๕.๒.๒ จากผลการศึกษา การพัฒนาและยกระดับการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

สภาพปัญหาการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย สภาพทั่วไปของประชาชนจะสร้างความสามัคคีในหมู่คณะได้เป็นอย่างดี แต่ยังคงขาดการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในทาง การขับเคลื่อนวัฒนธรรมวิถีพุทธ กล่าวคือ เนื่องจากประชาชนในเขตตามแนวชายแดนทั้ง ๔ อำเภอ ประชาชนยังมีความยากจนจึงทำให้เกิดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางสังคมในชนบท ประชาชนตามแนวชายแดนลุ่มแม่น้ำโขงทั้ง ๔ อำเภอ ผู้ที่มีรายได้น้อยหรือครอบครัวที่ยากจน ต่างก็ยินยอมปฏิบัติตามผู้นำที่มีรากฐานทางฐานะที่ดีกว่าเนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจยังยากจนอยู่ ส่งผลให้ประชาชนยังขาดการสร้างจิตสำนึกให้เลื่อมใสในระบอบการพัฒนาการขับเคลื่อนวัฒนธรรมโดยแท้จริง และนอกจากนั้นข้าราชการบางกลุ่มยังทำงานไม่สนองความต้องการของประชาชน เช่นยังทำงานเข้าขามเย็นขาม ขาดความรวดเร็ว ทำให้ประชาชนเบื่อหน่ายในระบบราชการ ข้าราชการประจำยังทำงานสนองนโยบายของนักการเมืองมากกว่าประชาชน ส่งผลให้ประชาชนขาดความรู้ไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมตามท้องถิ่นตนเอง ถึงแม้ว่าประชาชนจะมีความใกล้ชิดกับหน่วยงานของรัฐและผู้นำทางศาสนา เช่น โรงเรียน วัด กลุ่มผู้นำชุมชน และภาคประชาชน ทำให้ประชาชนไม่สนใจเข้าร่วมอบรมในกิจกรรมต่างๆที่ทางหน่วยงานรัฐจัดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระโสภณพัฒนบัณฑิต และคณะ (๒๕๖๑)** การขับเคลื่อนระบบสุขภาพโดยใช้ธรรมานุสสุภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก้ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า ด้านบริบทชุมชน ตำบลหนองตาไก้เป็นตำบลที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน กว่า ๑๐๐ ปี มีทุนทางสังคมที่หล่อหลอมด้วยพระพุทธศาสนา ผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนเปลี่ยนไป ต่างคนต้องออกไปทำมาหากินต่างพื้นที่ทำให้เด็กและคนชราต้องดูแลกันเองความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลงก่อให้เกิดปัญหาสังคมที่สลับซับซ้อนและปัญหาสุขภาพตามมาการแก้ไขปัญหาจึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางสังคมเสริมมาตรการทางวิชาการและกฎหมายของภาครัฐโดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วมอย่างจริงจังนำจุดแข็งคือวิถีชีวิตประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหายกระดับกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะหรือมาตรการทางสังคม^๓

การพัฒนาและยกระดับการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เนื่องจากสภาพพื้นที่ทุรกันดารและห่างไกลความเจริญ การพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ในการลงพื้นที่เพื่อพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายวิถีพุทธนั้นค่อนข้างที่จะกระทำได้ยาก สืบเนื่องจากการกำลังคนที่ไม่มีความชำนาญการเฉพาะด้านส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ตามพื้นที่ทุรกันดาร ห่างไกลความเจริญ บางครั้งชุมชนต้องการโดยอาศัยกฎระเบียบข้อบังคับที่เป็นผลมาจากขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อต่างๆ ของชุมชน บนพื้นฐานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรม ศาสนา วัฒนธรรม ตามวิถีชีวิตและวัฒนธรรมภายในชุมชน รวมถึงการรักษาทรัพยากรส่วนรวมของชุมชนผสมผสานกับการตั้งกฎกติกา

^๓ พระโสภณพัฒนบัณฑิต และคณะ, “การขับเคลื่อนระบบสุขภาพโดยใช้ธรรมานุสสุภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก้ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

เพื่อดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในป่า ชุมชน โดยการมีส่วนร่วมกระบวนการจัดการป่าชุมชน การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการใช้กระบวนการวิจัยช่วยสนับสนุนเชื่อมโยงกิจกรรมของป่าชุมชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบบางพื้นที่ต้องส่งกำลังของเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญการเฉพาะด้านไปช่วย จึงทำให้การพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่นั้นค่อนข้างที่จะกระทำได้ยาก ประกอบกับผู้ที่มาช่วยปฏิบัติราชการแทนไม่ใช่คนในพื้นที่ด้วย ทำให้ส่วนหนึ่งย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมและอีกส่วนหนึ่งย้ายไปอยู่หน่วยงานอื่นซึ่งไม่ใช่หน่วยงานที่มีความใกล้เคียง เช่น ย้ายไปอยู่ในสังกัดเทศบาลเมือง ฯลฯ เมื่อย้ายออกไปแล้วจากต้นสังกัดเดิมก็ไม่มีกำลังอัตรามาทดแทนให้ ทำให้กำลังพลของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่หลักจะขาดแคลนเป็นจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ไทยน้อย ญาณเมธี และคณะ** นโยบายและกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ๑. นโยบายและกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือความต้องการของชุมชนเป็นหลักโดยให้ชุมชนเป็นผู้วางแผนและควบคุมการดำเนินงานตามที่ชุมชนต้องการโดยอาศัยกฎระเบียบข้อบังคับที่เป็นผลมาจากขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อต่างๆ ของชุมชน บนพื้นฐานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรม ศาสนา วัฒนธรรม ตามวิถีชีวิตและวัฒนธรรมภายในชุมชน รวมถึงการรักษาทรัพยากรส่วนรวมของชุมชนผสมผสานกับการตั้งกฎกติกา เพื่อดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในป่า ชุมชน โดยการมีส่วนร่วมกระบวนการจัดการป่าชุมชน การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการใช้กระบวนการวิจัยช่วยสนับสนุนเชื่อมโยงกิจกรรมของป่าชุมชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ^๔

นำเสนอรูปแบบองค์ความรู้การจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยโดยการมีส่วนร่วม กระบวนการสร้างวัฒนธรรมเพื่อยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดนประชาชนจะเล็งเห็นความสำคัญในกระบวนการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐผ่านกระบวนการชักจูงจากผู้นำชุมชน โดยมีการสรุปเป็นประเด็นดังนี้ ๑) มาตรการในการพัฒนาวัฒนธรรมเพื่อให้สอดคล้องตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ได้แก่ การประชุมประชาคม การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างเสริมความเข้าใจและปรับทัศนคติชาวบ้านในชุมชนระดับแกนนำ สรรหาผู้นำทั้งทางการและผู้นำธรรมชาติ พัฒนาศักยภาพโดยฝึกอบรม/ศึกษาชาวบ้านในชุมชนกระบวนการจัดทำแผน การแปลงแผนสู่การปฏิบัติ รวมทั้ง การบูรณาการงบประมาณจากทุกแหล่งให้มุ่งไปสู่เป้าหมายและผลสัมฤทธิ์เสริมความเข้มแข็งให้กับกลไกอำนวยการและกลไกปฏิบัติการให้สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาการพัฒนามาตรการสนับสนุนให้มีประสิทธิภาพและทันเวลากับการปฏิบัติการ ๒) การสร้างองค์ความรู้ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นการจัดทำทะเบียนวัตถุโบราณในพิพิธภัณฑ์ จัดแสดงนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น มีการประชุมวางแผน บอกแนวทางเพื่อให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ แก่นักวิชาการวัฒนธรรม

^๔ ไทยน้อย ญาณเมธี และคณะ, “นโยบายและกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐).

และผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น มีการลงพื้นที่สร้างความเข้าใจกับชุมชน มีการรายงานผลการดำเนินงาน ประชาชนตามแนวชายแดนและในท้องถิ่นใกล้เคียงตลอดจนนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ความสำคัญ รู้จักวิถีชีวิต รู้ถึงคุณค่าประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจและจิตสำนึกในการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วันชัย พลเมืองดี** ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มอารยธรรม ๕ เชียงกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง พบว่า กระบวนการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มอารยธรรม ๕ เชียงได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้จาก ปัจจัยที่สำคัญ ๓ ส่วน ได้แก่ ๑) ผ่านกระบวนการทางการเมืองพบว่ากลุ่มอารยธรรม ๕ เชียงได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย เชียงตุง เชียงรุ้ง และเชียงทอง ชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ เป็นชาวไท ที่เรียกตัวเองว่า ไต ลื้อ ไตยวน ไตน้อย และไตซิ่น โดยกระบวนการทางการเมืองจากตระกูลลาวจาก นับตั้งแต่พญาเจือง พญามังราย และพระเจ้ากาวิละ จากอาณาจักรล้านนาสู่ล้านช้าง ๒) ผ่านกระบวนการทางศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาฝ่ายนิกายเถรวาท ซึ่งได้หล่อหลอมวิถีชีวิตของกลุ่มอารยธรรม ๕ เชียงเกิด การเรียนรู้และสร้างคุณภาพชีวิตในการการเป็นพลเมืองที่ดี โดยการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดวัฒนธรรมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ประเพณี และ ๓) ผ่านกระบวนการทางชาติพันธุ์เผ่าไท ปัจจุบันชุมชนกลุ่มอารยธรรมลุ่มน้ำโขง ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย เชียงตุง เชียงรุ้ง และเชียงทอง ถือกันเป็นบ้านพี่เมืองน้อง มีการอพยพจากกลุ่มชาติพันธุ์ ไตลื้อ ในเมืองจังหวัดและประเทศไทย จินล่าว^๕

๕.๒.๓ จากผลการศึกษา กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

จากสภาพปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนตามตามแนวชาย จังหวัดเลย ปัญหากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน คนในชุมชนให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ พบว่า ชุมชนไม่เห็นความสำคัญ ผู้นำไม่รู้คติโลกศัทธิธรรม ขาดวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลบุคลากรทางพระพุทธศาสนาที่ไม่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรม การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย สภาพแวดล้อมถูกทำลายสภาพอากาศก็เปลี่ยนไป การเกิดปัญหาโรคระบาด สภาพเศรษฐกิจก็ประสบปัญหาไปด้วย เรื่องของวัฒนธรรมถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนในชุมชนการส่งเสริมการท่องเที่ยวการอนุรักษ์และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับ **ชนกพร ไผทสิทธิกุล** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมริมแม่น้ำกก เชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ทั้ง ๓ ชุมชนที่ประกอบด้วยชาติพันธุ์ต่าง ๆ ล้วนมีความสัมพันธ์กับแม่น้ำ ทั้งวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ตลอดจนการดำรงชีพ เนื่องจากชุมชนส่วนใหญ่ดำรงชีพด้วยเกษตรกรรมและสิกรรม ตลอดจนประเพณี พิธีทางด้านความเชื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ

^๕ วันชัย พลเมืองดี, “การพัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มอารยธรรม ๕ เชียงกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

แม่น้ำ และปัจจุบันชุมชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากผลกระทบในด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์ ปัญหาทางด้านวัฒนธรรม

กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย การบริหารจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ กระบวนการอนุรักษ์เอกลักษณ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมชุมชน ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนวิถีพุทธ กระบวนการการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธ ด้านเอกลักษณ์กระบวนการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมชุมชน การอนุรักษ์คุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมให้คนในชุมชน สอดคล้องกับสนทนากลุ่ม การให้การดูแลเรื่องของคนในชุมชนของผู้นำในชุมชนเกี่ยวกับบริหารงบประมาณโดยใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี การประสานงานของวัฒนธรรมทั้งสองประเทศที่มีความสัมพันธ์ตั้งแต่อดีตในเชิงวัฒนธรรมบ้านพี่เมืองน้อง การทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เรื่องถือฮีตถือครองที่เคยปฏิบัติกันแต่โบราณ สร้างจิตอาสาในชุมชนปลูกจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนมีความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม และมีขั้นตอนการทำ ๑) การให้ความรู้แก่คนชุมชน ๒) ตั้งคณะกรรมการ ๓) จัดกิจกรรมการอนุรักษ์ ๔) ส่งเสริมเยาวชน ๕) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับ **ปัญญา เทพสิงห์**^๖ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ลักษณะวิถีอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวพุทธ ตำบลหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา จากการศึกษารูปแบบการอนุรักษ์พบว่า มี ๕ รูปแบบ ได้แก่ ๑) การร่วมกิจกรรมเพื่อสืบทอดประเพณี ๒) การถ่ายทอดวัฒนธรรม ๓) การรวมกลุ่มตั้งศูนย์วัฒนธรรมชุมชน ๔) การปกป้องพื้นที่วัฒนธรรม และ ๕) การรักษาสีงแวดล้อมพื้นที่วัฒนธรรม ส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยว

กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน ด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรม ของชุมชนตามแนวชายแดนกรอบนโยบายการดำเนินการสร้างคนดีและสังคมทางวัฒนธรรม โดยการปลูกฝังพัฒนาสังคมชุมชนวิถีพุทธให้สังคมมีความสุข กระบวนการการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน ๑) จัดสรรงบประมาณอุดหนุนชุมชน ๒) อนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีแบบดั้งเดิมให้คงอยู่ด้วยการปฏิบัติตามหลักและแนวที่เคยมีไว้ตลอดไป ๓) หน่วยงานทางภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดการประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนประเพณีวัฒนธรรมไปบรรยายให้ความรู้ที่วัดและชุมชนที่อยู่ตามแนวชายแดนก็จะได้เข้าใจวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ไม่ให้วัฒนธรรมของเราได้สูญหายไปจากชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ **กัญญารัตน์ พงศ์กัมปนาท**^๗ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการฟื้นฟูศิลปะการแสดงพื้นบ้าน พบว่า ควรมีการวางแผนทางการ

^๖ ปัญญา เทพสิงห์, “ลักษณะวิถีอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวพุทธ ตำบลหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา”, วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๕๓ (๒๐๑๙): ๒๓-๔๖.

^๗ กัญญารัตน์ พงศ์กัมปนาท, “กระบวนการฟื้นฟูศิลปะการแสดงพื้นบ้าน”, วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๒ มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๔.

อนุรักษ์และสืบทอดไว้อย่างเข้มแข็ง รวมถึงการประยุกต์และออกแบบสร้างสรรค์การแสดงพื้นบ้าน เพื่อเพิ่มคุณค่าใหม่ให้เหมาะกับยุคสมัย จึงจะทำให้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างยั่งยืน

๕.๒.๔ จากการศึกษา การเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนในจังหวัดเลยจากเอกสารและการศึกษาเชิงคุณภาพภาคสนามในพื้นที่ศึกษา ทำให้ได้ผลการวิจัยข้างต้น ซึ่งในส่วนบริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย เป็นการศึกษาข้อมูลเพื่อทำให้เกิดการสรุปชุดความรู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนอย่างเป็นระบบมากขึ้น ในขณะที่กระบวนการสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ได้เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นใหม่โดยการสร้างภาระหน้าที่เชิงปฏิสัมพันธ์ให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ่น) ที่พบว่าเครือข่ายเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและการปฏิสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันของสรรพสิ่ง แล้วสร้างภาระหน้าที่เชิงปฏิสัมพันธ์ต่อกันจนกลายเป็นความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่มีการสานต่อกันอย่างแนบแน่นแต่มีความยืดหยุ่นและมีความเป็นอิสระในตนเอง โดยเป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวตลอดเวลา ซึ่งเป็นไปตามหลักธรรมชาติที่สรรพสิ่งจะมีจุดเริ่มต้น เติบโต หยดพักและขยายขยาย โดยขึ้นอยู่กับจังหวะ เวลา และสถานการณ์แวดล้อมหรือโอกาส^๙

ดังนั้น ผลงานวิจัยจึงมุ่งเน้นไปที่การมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่การทำให้กิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันโดยมีจุดมุ่งหมายหรือความต้องการเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน และในการทำกิจกรรมนั้นจะต้องบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพื่อให้กิจกรรมประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับแนวคิดของนรินทร์ชัย พัฒนพงศา ที่ระบุว่าความร่วมมือมิใช่เพียงมีส่วนร่วมอย่างผิวเผิน แต่ร่วมด้วยแท้จริงยิ่งขึ้นและการเข้าร่วมนั้น ต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ^{๑๐} ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง สอดคล้องกับงานวิจัยของวันชัย พลเมืองดี ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมธรรมของกลุ่มอารยธรรม ๕ เชียง กับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และสร้างคุณภาพชีวิตในการการเป็นพลเมืองที่ดี โดยการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดวัฒนธรรมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ประเพณีที่มีความน่าสนใจ และเป็นเครือข่ายที่มีความเข้มแข็ง^{๑๑}

^๙ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ่น), เครือข่าย : ธรรมชาติความรู้และการจัดการ. (กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), ๒๕๔๓) หน้า ๓๔ – ๓๕.

^{๑๐} นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วมหลักการพื้นฐานเทคนิค, (เชียงใหม่ : คณะเกษตรศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖), หน้า ๓.

^{๑๑} วันชัย พลเมืองดี, “การพัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมธรรมของกลุ่มอารยธรรม ๕ เชียง กับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

ส่วนแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน จังหวัดเลย ซึ่งคณะผู้วิจัยได้นำหลักพุทธธรรม “อปปริหานิยธรรม” มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดีเชิงบูรณาการ อันจะส่งผลให้เกิดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งประกอบไปด้วย (๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์, (๒) พร้อมเพรียงกันประชุม, (๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธรเจ้าไม่ทรงบัญญัติ, (๔) ภิคุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น, (๕) ไม่ลุอำนาจตัณหาคือความอยากที่เกิดขึ้น, (๖) ยินดีในเสนาสนะป่า และ (๗) ตั้งสติระลึกไว้ในใจว่าเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลงาม นั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสิริรัตนเมธี เรื่อง การสร้างเครือข่ายอนุรักษ์โบราณสถานภายในวัดของคณะสงฆ์ จังหวัดเลย ที่มีการนำหลักพุทธธรรม “อปปริหานิยธรรม” มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานเชิงบูรณาการ เพื่อที่จะนำพาให้โบราณสถานภายในวัดได้รับการอนุรักษ์อย่างจริงจังและยั่งยืนต่อไป^{๑๒}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย คณะผู้วิจัยมีความเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการนำผลจากการวิจัยไปปฏิบัติสำหรับผู้เกี่ยวข้องเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานหรือการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งมีความจำเป็นที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องสนับสนุนและเป็นผู้ที่ให้ข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ พุทธศิลป์ และวัฒนธรรมชุมชนแก่ชาวบ้าน มีการประสานงานกับหน่วยงานหลายฝ่าย และทุกครั้งที่จัดอบรม เปิดโอกาสให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นเพื่อให้รัฐมีส่วนร่วมเพื่อการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น

๒. ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน ที่ควรมีการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนให้กับประชาชน เด็กหรือเยาวชน มีส่วนร่วมในการการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยว มีการจัดอบรมให้ความรู้แก่คนในชุมชน เพื่อการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจทางด้านประวัติศาสตร์ พุทธศิลป์ วัฒนธรรมและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน และจัดกิจกรรมในลักษณะการท่องเที่ยวและพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนโดยชุมชนร่วมมือกัน

^{๑๒} พระสิริรัตนเมธี, “การสร้างเครือข่ายอนุรักษ์โบราณสถานภายในวัดของคณะสงฆ์จังหวัดเลย”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐).

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งควรร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานราชการต่างๆ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเลย เป็นต้น ในการกำหนดวิสัยทัศน์ในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนอย่างชัดเจนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ควรดำเนินการขยายเครือข่ายในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ พุทธศิลป์ วัฒนธรรมชุมชนและการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพิ่มมากขึ้น และนำเครือข่ายนั้นมาร่วมมือกันในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่นนำมาเป็นทุนทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อมารับใช้ชุมชนท้องถิ่น โดยการพัฒนา ส่งเสริมอาชีพ เพิ่มรายได้จากสิ่งที่มีอยู่ต่อไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

๑. ควรศึกษาวิจัยในพื้นที่ชุมชนอื่นตามแนวชายแดนในจังหวัดอื่นนอกเหนือจากจังหวัดเลย ที่มีความแตกต่างทางด้านบริบทชุมชน เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้ทราบถึงบริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนมากยิ่งขึ้น

๒. ควรศึกษาในประเด็นแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในระดับภูมิภาค เพื่อส่งเสริมการทำงานด้านยุทธศาสตร์และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนร่วมกัน เนื่องจากชุมชนตามแนวชายแดนมีความเกี่ยวข้องกับชุมชนที่อยู่ตรงข้ามฝั่งประเทศเพื่อนบ้านด้วย

๓. ควรศึกษาในประเด็นการสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมชุมชนโดยการท่องเที่ยววิถีพุทธเพื่อสร้างมูลค่าทางสังคมให้มีรายได้เพิ่ม

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. วัฒนธรรม อารยธรรม ภูมิปัญญาและเทคโนโลยี. กรุงเทพมหานคร : กรม, ๒๕๕๒.
- กรมศิลปากร. องค์การคำของคุรุสภา และมูลนิธิเสถียรโกเศศ นาคะประทีป. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๑.
- กระทรวงวัฒนธรรม. กรอบทิศทางยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี ด้านวัฒนธรรม ตามกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี. สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๘.
- กุลวิจิตรา ภัทธานนท์. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพ : ศึกษากรณีกลุ่มอาชีพจังหวัดสุรินทร์. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๓๗.
- คณะกรรมการดำเนินงานและประสานงานวันอนุรักษ์มรดกไทย. แผนแม่บทวันอนุรักษ์มรดกไทย ม.ป.พ, กรุงเทพมหานคร : คณะอนุกรรมการ, ๒๕๕๑.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. สำนักงานศิลปวัฒนธรรมแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐.
- จำนง อติพัฒนสิทธิ์. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. กรุงเทพมหานคร : สร้างสรรค์, ๒๕๔๑.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บรรณาธิการ). จอมพลป. พิบูลสงครามกับการเมืองไทยสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๔.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. ขบวนการสังคม การเปลี่ยนแปลงสังคมโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร : วิชา, ๒๕๔๔.
- ธวัช ปุณโณทก. ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสานในวัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.
- นิคม มุสิกคามะ. แนวทางการพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๑.
- นิยพรรณ วรรณศิริพัฒนะ. ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม. ศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรม ศาลแขวงพระนครเหนือ, ๒๕๔๐.
- นิวัติ เรืองพาณิชย์. การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร : คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๓.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด, ๒๕๔๘.
- ประเวศ วะสี. การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง. กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๗.

ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, ๒๕๔๓.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๒.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พระมหาสุทนต์ อากาศโร (อบอู่). เครือข่าย : ธรรมชาติความรู้และการจัดการ. กรุงเทพมหานคร
: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), ๒๕๔๗.

พระยาอนูมานราชชน. ความหมายของวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,
๒๕๑๒.

พระยาอนูมานราชชน. เรื่องวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : กองวัฒนธรรม, ๒๕๙๖.

พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๒๙.

พิภพ วังเงิน. พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพมหานคร : อักษรพิทยา, ๒๕๔๗.

พิมพ์วัลย์ บุญมงคล และคณะ. ศักยภาพประชาคมในการจัดการปัญหาความรุนแรงต่อหญิงและ
เด็ก. นครปฐม : เจริญดีการพิมพ์, ๒๕๔๖.

ไพบุลย์ ช่างเรียน. วัฒนธรรมกับการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒.

ยศ สันตสมบัติ. มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๔๐.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. การพัฒนาชุมชน : เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน.
กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร :
นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

ศรีศักร วัลลิโภคม. กฎหมายตราสามดวงกับความเชื่อของไทย. กรุงเทพมหานคร : เมืองโบราณ,
๒๕๔๓.

ศรีศักร วัลลิโภคม. กฎหมายตราสามดวงกับความเชื่อของไทย. กรุงเทพมหานคร : เมืองโบราณ,
๒๕๔๓.

ไศรยา ัญญูประกอบ และปฐม หงส์สุวรรณ. ดำเนินเมืองคนไทเลยกับการปฏิบัติทางสังคมว่าด้วย
สำนึกทางชาติพันธุ์. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ มกราคม -
มิถุนายน, ๒๕๖๐.

สนธยา พลศรี. เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์
, ๒๕๕๐.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. นวโกวาท. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๙.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. รายงานประจำปี ๒๕๔๘. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๘.

สำนักงานจังหวัดเลย. รายงานประจำปี ๒๕๖๐. เลย : สำนักงานจังหวัดเลย, ๒๕๖๐.

สำนักส่งเสริมศักยภาพชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. เอกสารแนวคิด แนวทาง และกรณีตัวอย่างการดำเนินงานศูนย์ประสานงานของเครือข่ายองค์กรชุมชน, ๒๕๔๗.

สุนทร วงศ์ไวยวรรณ. วัฒนธรรมองค์กร แนวคิด งานวิจัยและประสบการณ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร, ๒๕๔๐.

สุพัตรา สุภาพ. เทคนิคการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพยุคใหม่เน้นพฤติกรรมมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมนิมิต, ๒๕๓๖.

สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย : ค่านิยม ครอบครัวยุคใหม่ ศาสนา ประเพณี. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๘.

สุรางค์ จันทวานิช. ประสบการณ์วัฒนธรรมศึกษา. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓.

สุรัชย์ ห้วนแก้ว. การพัฒนาที่ยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์กับทิศทางประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

สุวรรี ศิริโกการภิมมย์. การวิจัยทางการศึกษา. ลพบุรี : สถาบันราชภัฏเทพสตรี ๒๕๔๖

เสรี พงศ์พิศ. เครือข่าย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, ๒๕๔๘.

เสาวภา ไพทยวัฒน์. พื้นฐานวัฒนธรรม : แนวทางอนุรักษ์และพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสถาบันราชภัฏ, ๒๕๓๘.

อมรา พงศาพิชญ์ และอุทัย ดุลยเกษม (บรรณาธิการ). คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๗.

อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

อานนท์ อาภาภิรม. สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรววิทยา, ๒๕๑๙.

อุทัย หิรัญโต. สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา - มานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙.

เอกชัย เครืออินตะ. วัฒนธรรมชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง.

วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา. บัณฑิต

วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐.

เอกรินทร์ สีมหาศาล และคณะ. **สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๓.

กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์. ๒๕๔๕.

รายงานวิจัย:

กิตติพงษ์ ล้ออุทัย. แนวคิดการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา : ชุมชนตลาดล่างใน

เขตเมืองเก่าลพบุรี. **วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาวิชา

สถาปัตยกรรม ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. บัณฑิต

วิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์**

เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดเลย. กรุงเทพมหานคร : ศุภสภาดพรวัว, ๒๕๔๔.

ญาณินทร์ รักวงษ์วาน. “พิธีกรรมท้องถิ่นกับการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น”.

ดุษฎีนิพนธ์ สาขาประชากรศึกษา คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒.

دنۇفل ไซسینธุ์. **มรดกไทยเลย.** เลย : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย วิทยาลัยครูเลย, ๒๕๓๔.

ดลมนรค์ บากา. “การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเชื่อทางศาสนาและผลกระทบที่มีต่อระบบ

สังคม เศรษฐกิจ และแนวทางการดำเนินชีวิตของชาวพุทธและชาวมุสลิมในชนบท :

ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอสุโขทัย จังหวัดนราธิวาส”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**

สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๓.

พระโสภณพัฒนบัณฑิต และคณะ. การขับเคลื่อนระบบสุขภาพโดยใช้ธรรมานุสสุภาพชุมชนวิถีพุทธ

ตำบลหนองตาไก่ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด. **รายงานการวิจัย.** สถาบันวิจัยพุทธ

ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

วสันต์ เทพสุริยานนท์. **หนองราชวัตร : ชุมชนร่วมรัฐในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดี.**

กรุงเทพมหานคร : สำนักศิลปากรที่ ๒ สุพรรณบุรี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม,

๒๕๕๔.

วชิษฐ์พล กุลพรม. การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาล

ตำบลต้นธง อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน. **รายงานการวิจัย.** สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

วันชัย พลเมืองดี. การพัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มอารยธรรม ๕ เชียงกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง. **รายงานการวิจัย.**

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

วิเชียร ชาบุดรบุณตริก (บรรณาธิการ). **สมบัติเมืองเลย.** เลย : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย สำนักศิลปะและวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเลย, ๒๕๔๑.

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. โครงการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ระยะที่ ๑ สร้างเครือข่ายและสำรวจสภาพพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น. **รายงานการวิจัย,** กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๗.

อุทัย ภัทรสุข. การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

ภาคผนวก ก
เครื่องมือการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

โครงการวิจัยย่อยที่ ๑

เรื่อง การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้นตามโครงการวิจัยเรื่องการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เพื่อพัฒนารูปแบบ และกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

กรุณาให้สัมภาษณ์ตามความเป็นจริง เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ในทางวิชาการ ข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์นี้ จะนำไปวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวม ซึ่งการให้สัมภาษณ์นี้จะไม่มีการเสียต่อผู้ให้สัมภาษณ์ ทั้งในหน้าที่และการปฏิบัติงานแต่อย่างใด

แบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

เริ่มสัมภาษณ์ในเวลา น.
วันที่/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....เวลา.....น.
ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
ตำแหน่ง.....
ผู้สัมภาษณ์ : ผู้วิจัย.....
บันทึกข้อมูล : ผู้วิจัย (จดบันทึก, บันทึกภาพ, บันทึกเสียง)
สถานที่สัมภาษณ์.....
สิ้นสุดการสัมภาษณ์เวลา..... น.

ตอนที่ ๒ ประเด็นการสัมภาษณ์

๒.๑ การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๑) ด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

ท่านมีวิธีการบริหารจัดการวัฒนธรรมชุมชนอย่างไร

.....
.....
.....

๒) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ท่านมีกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

๓) ด้านเอกลักษณ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมชุมชน

ท่านมีกระบวนการเสริมสร้างเอกลักษณ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมชุมชนอย่างไร

บ้าง

.....

.....

.....

๔) ด้านคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมวัฒนธรรมชุมชน

ท่านมีกระบวนการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมวัฒนธรรมชุมชนอย่างไร

บ้าง

.....

.....

.....

๕) ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

ท่านมีกระบวนการเสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๒.๒ พัฒนารูปแบบ และกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตาม
แนวชายแดนจังหวัดเลย

๑) ด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

ท่านคิดว่าควรมีรูปแบบ และกิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพการบริหารจัดการวัฒนธรรม
ชุมชนวิถีพุทธอย่างไร

.....

.....

.....

๒) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ท่านคิดว่าควรมีรูปแบบ และกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

๓) ด้านเอกลักษณ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมชุมชน

ท่านคิดว่าควรมีรูปแบบ และกิจกรรมการเสริมสร้างเอกลักษณ์ขนบธรรมเนียม
ประเพณีวัฒนธรรมชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

๔) ด้านคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมวัฒนธรรมชุมชน

ท่านคิดว่าควรมีรูปแบบ และกิจกรรมการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และ
ศีลธรรมวัฒนธรรมชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

๕) ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ

ท่านคิดว่าควรมีรูปแบบ และกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ตอบแบบสัมภาษณ์จากท่าน
ด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ผู้สัมภาษณ์

พระโกศล มณีรัตน, ดร. และคณะ

หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ ๑

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย โครงการวิจัยย่อยที่ ๒

เรื่อง การพัฒนาวัฒนธรรมและยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดน จังหวัดเลย

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เพื่อพัฒนารูปแบบวัฒนธรรมและยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย และวิเคราะห์องค์ความรู้พัฒนารูปแบบวัฒนธรรมและยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยโดยการสร้างชุมชนให้มีส่วนร่วม

๒. แบบสัมภาษณ์มีทั้งหมด ๒ ตอน

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมและยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดน จังหวัดเลย

๓. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ จะใช้สำหรับเก็บข้อมูลตามทัศนะของท่าน ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสัมภาษณ์มา ณ โอกาสนี้

นายศตวรรษ สงกาผัน
หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ ๒

แบบสัมภาษณ์การวิจัย โครงการย่อยที่ ๒

เรื่อง

“การพัฒนาวัฒนธรรมและยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดน
จังหวัดเลย”

ประเด็นที่สัมภาษณ์ มีดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง.....

สถานที่.....

วัน/เดือน/ปี.....

ผู้สัมภาษณ์ นายศตวรรษ สงกาผัน

ตอนที่ ๒ “การพัฒนาวัฒนธรรมและยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดน
จังหวัดเลย”

๑. สภาพปัญหาการพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนในชุมชนของท่าน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน เป็นอย่างไร

๒. การพัฒนารูปแบบวัฒนธรรมและยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน ที่ปรากฏในชุมชนของท่าน มีรายละเอียดสำคัญอะไรบ้าง

๓. กระบวนการสร้างการพัฒนาวัฒนธรรมและยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนของชุมชน เป็นอย่างไร

๔. ท่านคิดว่า การพัฒนาวัฒนธรรมและยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธจะนำมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนของท่านได้อย่างไรบ้าง

๕. ท่านคิดว่า จะสร้างองค์ความรู้ด้านการพัฒนาวัฒนธรรมและยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ได้อย่างไรบ้าง

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ตอบแบบสัมภาษณ์มา ณ โอกาสนี้

แบบสอบถามการวิจัย
โครงการวิจัยย่อยที่ ๒
เรื่อง

การพัฒนาวัฒนธรรมและยกระดับตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดน
จังหวัดเลย

คุณลักษณะภูมิหลังของประชากร

๑. เพศ

☐

๑. ชาย

☐

๒. หญิง

๒. อายุ

☐

๑. ๑๘-๒๒ ปี

☐

๒. ๒๓-๒๙ ปี

☐

๓. ๓๐-๓๕ ปี

☐

๔. ๓๖-๔๐ ปี

☐

๕. ๔๑-๔๕ ปี

☐

๖. ๔๖ ปีขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษา

☐

๑. ม.๓

☐

๒. ม.๖

☐

๓. ม.๖/ปวช.

☐

๔. ปวส.

☐

๕.ปริญญาตรี

☐

๖. อื่นๆ(ระบุ).....

๓. รายได้

☐

๑. ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๕,๐๐๐ บาท

☐

๒. ๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท

☐

๓. ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท

☐

๔. ๒๐,๐๐๐ บาท ขึ้นไป

๔. อาชีพ

☐

๑. เกษตรกร

☐

๒. รับจ้าง

☐

๓. ข้าราชการ

☐

๓. อื่นๆ(ระบุ).....

๕.ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน

☐

๑. ๖-๑๐ เดือน

☐

๒. ๑-๓ปี

☐

๓. ๓-๕ ปี

☐

๓. ๑๐ ปี ขึ้นไป

๖.การเป็นสมาชิกของกลุ่มในชุมชน

☐

๑. กลุ่มผู้นำชุมชน

☐

๒. กลุ่มผู้นำทางศาสนาและวัฒนธรรม

☐

๓. กลุ่มข้าราชการที่เกี่ยวข้อง

☐

๓. กลุ่มตัวแทนภาคประชาชน

ตอนที่ ๑ ทศนคติการพัฒनावัฒนธรรม

ข้อความ	ทศนคติ				
	ม าก ที่สุด	มาก	ป าน กลาง	น้อย	นั้ อ ย ที่สุด
๑. แม้ว่าค่านิยมในสังคมไทยปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงไปแต่ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ยังคงให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาวัฒนธรรม					
๒. กลุ่มของท่านมีการสนทนถึงการพัฒनावัฒนธรรมในหน่วยงานของท่านเพียงใด					
๓. การทำสัญลักษณ์ให้เห็น สามารถเป็นการเตือนใจให้เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒनावัฒนธรรมได้เพียงใด					
๔. การรณรงค์ด้วยการประชาสัมพันธ์ที่บอกถึงการพัฒनावัฒนธรรม สามารถทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าถึงเพียงใด					
๕. ท่านคิดว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐให้บริการโดยยึดมั่นจารีตประเพณีเพียงใด					
๖. การพัฒनावัฒนธรรม เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ตระหนักถึงประโยชน์ของทางราชการเป็นสำคัญมากน้อยเพียงใด					
๗. เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ให้บริการประชาชนโดยยึดหลักวัฒนธรรมองค์กรมากน้อยเพียงใด					

๘. การพัฒนาวัฒนธรรมในหน่วยงานควรทำทุกระดับ					
๙. การพัฒนาวัฒนธรรมในหน่วยงานจะมีประสิทธิภาพได้ ต้องทำอย่างต่อเนื่องตลอดไป					
๑๐. ท่านคิดว่าถ้าผู้บังคับบัญชาไม่ยุ่งเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรม ผู้ใต้บังคับบัญชาก็จะไม่ทำการยุ่งเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรม					
๑๑. การให้บริการแก่ประชาชนโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐมีโอกาสในการพัฒนาวัฒนธรรมได้เพียงใด					
๑๒. ท่านคิดว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐมีกระบวนการพัฒนาวัฒนธรรมมากที่สุดเมื่อเทียบกับทุกกระทรวง					

ตอนที่ ๒ การรับรู้เกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ

ข้อความ	การรับรู้				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑. ท่านได้รับความรู้จากการประชุมภายในหน่วยงานเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธเพียงใด					
๒. ท่านได้รับความรู้จากป้ายโฆษณาเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธเพียงใด					
๓. ท่านได้รับความรู้จากหนังสือราชการเกี่ยวกับ					

การพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธใน หน่วยงานเพียงใด					
๔. ท่านได้รับความรู้จากการสนทนากับเพื่อน ร่วมงานเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบาย ชุมชนวิถีพุทธเพียงใด					
๕. ความถี่ที่ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการ พัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธใน หน่วยงานเพียงใด					
๖. เนื้อหาของข้อมูลข่าวสารของทางราชการ เกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถี พุทธในหน่วยงานมีความชัดเจนเพียงใด					
๗. ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมตาม นโยบายชุมชนวิถีพุทธในหน่วยงานมีความสำคัญ เพียงใด					
๘. หน่วยงานมีการเผยแพร่ข่าวสารการพัฒนาว ฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามระยะเวลา เหมาะสมเพียงใด					
๙. ท่านได้รับความรู้จากสื่อวิทยุเกี่ยวกับการพัฒนา วัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามแนว ชายแดนเพียงใด					
๑๐. ท่านได้รับความรู้จากสื่อโทรทัศน์เกี่ยวกับการ พัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธเพียงใด					
๑๑. ท่านได้รับความรู้จากสื่ออินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับ การพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ					

ตอนที่ ๓ รูปแบบการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ

ข้อความ	บทบาทที่แสดงออกจริง				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
บทบาทการสร้างการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน					
๑. หน่วยงานของท่านมีการกำหนดนโยบายในการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนให้เห็นชัดเจนเพียงใด					
๒. หน่วยงานของท่านมีการวางแผนการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธภายในหน่วยงานที่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้จริง					
๓. หน่วยงานของท่านได้รับความร่วมมือ ในการปฏิบัติการตามแผนการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธภายในชุมชนเพียงใด					
๔. หน่วยงานของท่านมีช่วงเวลาที่เหมาะสม ในการติดตามแผนการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธแนวชายแดนเพียงใด					
๕. หน่วยงานของท่านมีการประเมินผลการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธครอบคลุมทุกคนภายในชุมชนตามชายแดนเพียงใด					
๖. หน่วยงานของท่านมีการนำเสนอผลการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธภายในชุมชนตามแนวชายแดนอย่างโปร่งใสเพียงใด					
๗. หน่วยงานของท่านมีการประชาสัมพันธ์การ					

พัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธภายในชุมชนตามแนวชายแดนโดยการประชุมที่เน้นความสุจริตใน หน่วยงานเป็นสิ่งสำคัญเพียงใด					
๘. หน่วยงานของท่านมีระบบการตรวจสอบการพัฒนา นโยบายการปฏิบัติงานของฝ่ายการเงินและบัญชีอย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด					
๙. หน่วยงานของท่านมีระบบการตรวจสอบการปฏิบัติงานของฝ่ายพัสดุอย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด					
๑๐. หน่วยงานของท่านมีการตั้งคณะกรรมการในการตรวจสอบการพัฒนาวัฒนธรรมภายในชุมชนตามแนวชายแดนเพียงใด					
๑๑. หน่วยงานของท่านตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของทุกคนภายในหน่วยงานในการพัฒนาวัฒนธรรมอย่างเสมอภาคเพียงใด					
๑๒. หน่วยงานของท่านได้ขอให้เจ้าหน้าที่ทุกคนปฏิบัติตามนโยบายการพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนมากนักน้อยเพียงใด					
การพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธกับหน่วยงานภายนอกและประชาชน					
๑๓. หน่วยงานของท่านมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อกำหนดนโยบายการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธกับหน่วยงานภายนอกเพียงใด					
๑๔. หน่วยงานของท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธกับหน่วยงานภายนอกเพียงใด					

๑๕. หน่วยงานของท่านมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ โดยทำเป็นทีมร่วมกับหน่วยงานภายนอกเพียงใด					
๑๖. หน่วยงานของท่านและหน่วยงานภายนอก ร่วมกันติดตามแผนการพัฒนาวัฒนธรรมตาม นโยบายชุมชนวิถีพุทธมากน้อยเพียงใด					
๑๗. หน่วยงานของท่านมีการนำเสนอผลการ พัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธกับ หน่วยงานภายนอกในช่วงเวลาที่เหมาะสมเพียงใด					
๑๘. หน่วยงานของท่านมีการประชุมเพื่อ ประชาสัมพันธ์ร่วมกับหน่วยงานภายนอกเกี่ยวกับ การพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธ มากน้อยเพียงใด					
๑๙. หน่วยงานของท่านมีการทำความตกลง กับ หน่วยงานภายนอกเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรม ตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธเพียงใด					
๒๐. หน่วยงานของท่านมีการประชุมเพื่อ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนา วัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธร่วมกับ หน่วยงานภายนอกเพียงใด					
๒๑. หน่วยงานของท่านเปิดโอกาสให้ประชาชนมี ส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชน วิถีพุทธมากน้อยเพียงใด					
๒๒. หน่วยงานของท่านมีช่องทางให้ประชาชน ร้องเรียนหรือแจ้งเบาะแสเกี่ยวกับการพัฒนา วัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธของเจ้าหน้าที่					

ของรัฐเพียงใด					
๒๓. หน่วยงานของท่านมีการสร้างเครือข่ายการพัฒนาวัฒนธรรมตามนโยบายชุมชนวิถีพุทธร่วมกับประชาชนเพียงใด					

ตอนที่ ๔ ปัญหาอุปสรรค/และข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย โครงการย่อยที่ ๓

เรื่อง

กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลยวัฒนธรรมชุมชน

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้นตามโครงการวิจัยเรื่อง กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัญหา กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เพื่อศึกษากระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย เพื่อเสนอแนวทางกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

กรุณาให้สัมภาษณ์ตามความเป็นจริง เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ในทางวิชาการ ข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์นี้ จะนำไปวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวม ซึ่งการให้สัมภาษณ์นี้จะไม่มีการเปิดเผยชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ทั้งในหน้าที่และการปฏิบัติงานแต่อย่างใด

แบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

เริ่มสัมภาษณ์ในเวลา น

วันที่/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....เวลา.....น.

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง.....

ผู้สัมภาษณ์ : ผู้วิจัย.....

บันทึกข้อมูล : ผู้วิจัย (จดบันทึก,บันทึกภาพ,บันทึกเสียง)

สถานที่สัมภาษณ์.....

สิ้นสุดการสัมภาษณ์เวลา.....น.

ตอนที่ ๒ ประเด็นการสัมภาษณ์

๑) ประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

.....

.....

๒) กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

.....

.....

๓) การนำเสนอกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

.....

.....

๔) กิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

.....

.....

๕) รูปแบบการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

.....

.....

ตอนที่ ๓ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

ผู้สัมภาษณ์

ดร.จำนง วงศ์คง

หัวหน้าโครงการวิจัย

โครงการวิจัยย่อยที่ ๔
เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ
ตามแนวชายแดนจังหวัดเลย”

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... อายุ.....ปี ตำแหน่ง.....
 หน่วยงาน..... ที่อยู่เลขที่..... หมู่ที่.....
 ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
 หมายเลขโทรศัพท์ วันที่สัมภาษณ์

ส่วนที่ ๒ คำถาม

๒.๑ บริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย

๑. ประวัติความเป็นมาของชุมชนท่านเป็นอย่างไร
๒. ภายในชุมชนท่านมีโบราณสถานหรือแหล่งเรียนรู้ทางศิลปะและวัฒนธรรมหรือไม่
๓. แหล่งศิลปะภายในชุมชนท่านมีความเป็นมาและความสำคัญอย่างไร
๔. วัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนท่านมีอะไรบ้าง
๕. วัฒนธรรมวิถีพุทธภายในชุมชนของท่านคือวัฒนธรรมอะไร
๖. ท่านคิดว่า ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธในชุมชนของท่านมีความน่าสนใจ หรือมีความสำคัญอย่างไรบ้าง

๒.๒ กระบวนการสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๑. การศึกษาหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธในชุมชนท่านที่ผ่านมาเป็นอย่างไร
๒. ชุมชนมีการวางแผนการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธอย่างเป็นระบบหรือไม่ อย่างไร
๓. ชุมชนได้ปรึกษาเจ้าหน้าที่หรือผู้เกี่ยวข้องภาครัฐในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธหรือไม่ อย่างไร
๔. ท่านได้ร่วมมือกับชุมชนในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธหรือไม่ อย่างไร
๕. ในชุมชนของท่านมีการสร้างเครือข่ายในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธหรือไม่ อย่างไร
๖. ท่านมีแนวทางการสร้างเครือข่ายในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธในชุมชนของท่านหรือไม่ อย่างไร

๒.๓ แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๑. ท่านคิดว่าอะไรเป็นปัญหาสำคัญที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๒. ท่านคิดว่าอะไรเป็นอุปสรรคสำคัญที่เกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการในการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๓. ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอย่างไรเกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

ขอบคุณ/เจริญพรที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี

แบบสอบถาม
โครงการวิจัยย่อยที่ ๔
เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ
ตามแนวชายแดนจังหวัดเลย”

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ☒ ลงในช่องระดับความสำคัญของบริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนในจังหวัดเลยว่าปฏิบัติในระดับใด ที่ตรงกับความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง ความสำคัญของบริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด
 ๔ หมายถึง ความสำคัญของบริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนอยู่ในระดับมาก
 ๓ หมายถึง ความสำคัญของบริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง
 ๒ หมายถึง ความสำคัญของบริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนอยู่ในระดับน้อย
 ๑ หมายถึง ความสำคัญของบริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อที่	บริบทพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย	ระดับความสำคัญ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑	ภายในชุมชนมีโบราณสถานหรือแหล่งเรียนรู้ทางศิลปะและวัฒนธรรม					
๒	ระดับความสำคัญของแหล่งศิลปะภายในชุมชน					
๓	ระดับความสำคัญของวัฒนธรรมวิถีพุทธภายในชุมชน					
๔	ความน่าสนใจของแหล่งศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธในชุมชน					
๕	การประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักของบุคคลภายนอก					

ตอนที่ ๒ กระบวนการสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ☒ ลงในช่องระดับการปฏิบัติการกระบวนการสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ว่าปฏิบัติในระดับใด ที่ตรงกับความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง กระบวนการของชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด
- ๔ หมายถึง กระบวนการของชุมชนอยู่ในระดับมาก
- ๓ หมายถึง กระบวนการของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง
- ๒ หมายถึง กระบวนการของชุมชนอยู่ในระดับน้อย
- ๑ หมายถึง กระบวนการของชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อที่	การเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย	ระดับการปฏิบัติการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑	การศึกษาหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธในชุมชน					
๒	การวางแผนการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธอย่างเป็นระบบ					
๓	ปรึกษาเจ้าหน้าที่หรือผู้เกี่ยวข้องภาครัฐในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ					
๔	ร่วมมือกับชุมชนในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ					
๕	ชุมชนมีการสร้างเครือข่ายในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ					

ตอนที่ ๓ แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน
จังหวัดเลย

๑. ท่านคิดว่าอะไรเป็นปัญหาสำคัญที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อน
วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

.....

.....

.....

.....

๒. ท่านคิดว่าอะไรเป็นอุปสรรคสำคัญที่เกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการในการเสริมสร้าง
เครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

.....

.....

.....

.....

๓. ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอย่างไรเกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อน
วัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

.....

.....

.....

.....

ขอบคุณ/เจริญพรที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี

พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

ผู้วิจัย

ภาคผนวก : ข
รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑. ชุมชนบ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง
กลุ่มตัวแทนพระสงฆ์นักพัฒนา จำนวน ๓ รูป		
ลำดับที่ ๑	พระครูประสิทธิ์วิธาน	เจ้าคณะอำเภอท่าลี่
ลำดับที่ ๒	พระครูปริยัติเจตียคุณ	รองเจ้าคณะอำเภอท่าลี่
ลำดับที่ ๓	พระครูพิพิธธรรมจักร	รองเจ้าคณะอำเภอท่าลี่
กลุ่มตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน ๓ คน		
ลำดับที่ ๔	นายสัญญา สุวันฉั่ง	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลอาฮี
ลำดับที่ ๕	นายภาคภูมิ นอแสงศรี	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอาฮี
ลำดับที่ ๖	นายอภิชาติ บุญงาม	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านอาฮี
กลุ่มตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน ๓ คน		
ลำดับที่ ๗	นายจิระเดช เปาวนา	อดีตสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลอาฮี
ลำดับที่ ๘	นายสุริทัต วรรณสาร	ผู้ใหญ่บ้านบ้านอาฮี หมู่ ๑
ลำดับที่ ๙	นายณัฐวัฒน์ สันทาชนานันท์	อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอาฮี
กลุ่มตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม จำนวน ๓ คน		
ลำดับที่ ๑๐	นายรำไพ กาแก้ว	ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลอาฮี
ลำดับที่ ๑๑	นายปัญญาพล จำปานิล	ข้าราชการบำนาญ บ้านอาฮี ตำบลอาฮี
ลำดับที่ ๑๒	นางเสถียร สิริธีเทียมทอง	ภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านอาฮี ตำบลอาฮี
กลุ่มตัวแทนปราชญ์ชุมชน จำนวน ๓ คน		
ลำดับที่ ๑๓	นายสัญญา สิทธิ	ภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านอาฮี
ลำดับที่ ๑๔	นางบุญมา โกศรีวงศ์	ภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านอาฮี
ลำดับที่ ๑๕	นางสาวอภิษฎา ชัยบุตร	ภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านอาฮี

๒. ชุมชนบ้านท่าดีหมี ตำบลปากคม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง
กลุ่มตัวแทนพระสงฆ์นักพัฒนา จำนวน ๓ รูป		
ลำดับที่ ๑	พระครูปริยัติธรรมโกศล	เจ้าคณะอำเภอเชียงคาน วัดสันติวนาราม
ลำดับที่ ๒	พระครูปริยัตินันทวิสุทธิ	รองเจ้าคณะอำเภอเชียงคาน วัดป่าศรีภูทอก
ลำดับที่ ๓	พระครูปลัดประดิษฐ์ ฐมธโร	เจ้าคณะตำบลเชียงคานเขต ๑
กลุ่มตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน ๓ คน		
ลำดับที่ ๔	นายอภิรักษ์ สุวรรณโค	นายอำเภอเชียงคาน
ลำดับที่ ๕	นางพิสมัย ปาเปี้ย	ผอ.กลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม
ลำดับที่ ๖	นางสาวธนิยากร สิงอุดม	ข้าราชการครู
กลุ่มตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน ๓ คน		
ลำดับที่ ๗	นายเจษฎาภรณ์ สอนเสียง	ผู้ใหญ่บ้านบ้านท่าดีหมี
ลำดับที่ ๘	นายไพศาล สอนเสียง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านท่าดีหมี
ลำดับที่ ๙	นางบัวลี สาครเจริญ	กรรมการชุมชนบ้านท่าดีหมี
กลุ่มตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม จำนวน ๓ คน		
ลำดับที่ ๑๐	ดาบตำรวจบุญเรือง สีดาพิมพ์	ภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านท่าดีหมี
ลำดับที่ ๑๑	นายจัด ศรีสงคราม	ภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านท่าดีหมี
ลำดับที่ ๑๒	นายคง พรหมสาส์น	ภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านท่าดีหมี
กลุ่มตัวแทนปราชญ์ชุมชน จำนวน ๓ คน		
ลำดับที่ ๑๓	นางพรสวรรค์ แสนชัย	ประธาน อสม. บ้านท่าดีหมี
ลำดับที่ ๑๔	นางอรพรรณ สืบสาย	กรรมการชุมชนท่าดีหมี
ลำดับที่ ๑๕	นายประทีป อุทาพร	กรรมการวิสาหกิจชุมชนท่าดีหมี

๓. ชุมชนบ้านแสงภา ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง
กลุ่มตัวแทนพระสงฆ์นักพัฒนา จำนวน ๓ รูป		
ลำดับที่ ๑	พระครูโพธิจริยาภวัฒน์	เจ้าคณะอำเภอนาแห้ว เจ้าอาวาสวัดศรีโพธิ์ชัย
ลำดับที่ ๒	พระปลัดธีระวุฒิ สนตมโน	เจ้าคณะตำบลนาแห้ว
ลำดับที่ ๓	พระอธิการเอื้อน ปญญาโณ	เจ้าอาวาสวัดพระธาตุดินแทน
กลุ่มตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน ๓ คน		
ลำดับที่ ๔	นายสมบัติ ชิดทิด	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแสงภา
ลำดับที่ ๕	นายสุทัศน์ ทานูมา	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแสงภา
ลำดับที่ ๖	นางนงลักษณ์ สติย	ครูชำนาญการพิเศษ
กลุ่มตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน ๓ คน		
ลำดับที่ ๗	นายวิรัตน์ กาลภูมิ	กำนันตำบลแสงภา
ลำดับที่ ๘	นายอำพร สิงห์รักษ์	ผู้ใหญ่บ้านบ้านแสงภา
ลำดับที่ ๙	นายคำไหล เนตรแสงศรี	ผู้ใหญ่บ้านบ้านปากอ
กลุ่มตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม จำนวน ๓ คน		
ลำดับที่ ๑๐	นายกุศล สิงห์รักษ์	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านแสงภา หมู่ ๓
ลำดับที่ ๑๑	นางสมพิศ พลนาคู	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านแสงภา หมู่ ๓
ลำดับที่ ๑๒	นายประสิทธิ์ ลีทับขาว	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านแสงภา หมู่ ๓
กลุ่มตัวแทนปราชญ์ชุมชน จำนวน ๓ คน		
ลำดับที่ ๑๓	นายหลิน มั่นมา	ภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านแสงภา
ลำดับที่ ๑๔	นายสว่าง พุทธรักษ์	ภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านแสงภา
ลำดับที่ ๑๕	นางสุพัตตรา กมลรัตน์	ภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านแสงภา

๔. ชุมชนบ้านสงาว ตำบลห้วยพิชัย อำเภอปากชม จังหวัดเลย

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง
กลุ่มตัวแทนพระสงฆ์นักพัฒนา จำนวน ๓ รูป		
ลำดับที่ ๑	พระครูอินทธารวิจิตร	รองเจ้าคณะอำเภอปากชม วัดอินทร์แปลง
ลำดับที่ ๒	พระครูสถิตินันท์คุณากร	เจ้าคณะตำบลห้วยพิชัยเขต ๒ วัดสถิตินันท์
ลำดับที่ ๓	พระครูกิตติขยาภิวัฒน์	เจ้าคณะตำบลห้วยพิชัยเขต ๑ วัดศรีพิชัยมงคล
กลุ่มตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน ๓ คน		
ลำดับที่ ๔	นางอรุณรัตน์ อินตา	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยพิชัย
ลำดับที่ ๕	นางสาวประไพพร นาภูทิต	ครูโรงเรียนบ้านห้วยพิชัย
ลำดับที่ ๖	นางสาวผานิต ตาระบัตร์	ครูโรงเรียนบ้านห้วยพิชัย
กลุ่มตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน ๓ คน		
ลำดับที่ ๗	นายตี ศรีบุรินทร์	กำนันตำบลห้วยพิชัย
ลำดับที่ ๘	นายโยเอ็ด ภักดี	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๖
ลำดับที่ ๙	นางมนูรี อินทะผิว	อาสาสมัครชุมชน
กลุ่มตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม จำนวน ๓ คน		
ลำดับที่ ๑๐	นางวาสนา แสงแก้ว	ข้าราชการบำนาญ
ลำดับที่ ๑๑	นางรัตนาพร ดนุพร	อาสาสมัครชุมชน
ลำดับที่ ๑๒	นางบรรจง ผาดจันทร์	อาสาสมัครชุมชน
กลุ่มตัวแทนปราชญ์ชุมชน จำนวน ๓ คน		
ลำดับที่ ๑๓	นายสมบัติ คุณาอ่อน	ภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านสงาว
ลำดับที่ ๑๔	นางคำพอง บาเรือน	ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ลำดับที่ ๑๕	นางอมร กบโก	ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒) ผู้ทรงคุณวุฒิสันทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion)

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง
ผู้ทรงคุณวุฒิพระสงฆ์นักพัฒนา จำนวน ๓ รูป		
ลำดับที่ ๑	พระครูปริยัติเจตียคุณ	รองเจ้าคณะอำเภอท่าลี่ วัดพระธาตุสัจจะ
ลำดับที่ ๒	พระครูปริยัตินันทวิสุทธิ	รองเจ้าคณะอำเภอเชียงคาน
ลำดับที่ ๓	พระครูสถิตวิธานคุณากร	เจ้าคณะตำบลห้วยพิชัยเขต ๒ วัดสถิตวิธาน
ผู้ทรงคุณวุฒิหน่วยงานภาครัฐและเอกชน จำนวน ๓ คน		
ลำดับที่ ๔	ดร.ณัฏฐิญา มังคละศิริ	วัฒนธรรมจังหวัดเลย
ลำดับที่ ๕	นางพิสมัย ปาเปี้ย	ผอ.กลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม
ลำดับที่ ๖	นายธรรมบุญ ภาณุอุป	ผู้จัดการสำนักงานพื้นที่พิเศษเลย (อพท.๕)
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม จำนวน ๔ คน		
ลำดับที่ ๗	นายทนงค์ สุวรรณสิงห์	ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดเลย
ลำดับที่ ๘	ดร.ธีระวัฒน์ แสนคำ	กรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดเลย
ลำดับที่ ๙	ดร.อุดร จันทวัน	วิทยาลัยสงฆ์เลย
ลำดับที่ ๑๐	รศ.ดร.ธงชัย สิงอุตม	อนุกรรมการศึกษาธิการจังหวัดเลย

ภาคผนวก : ค
เอกสารในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ที่ อว. ๘๐๓๓/ว ๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เลย ๑๑๙ หมู่ ๕
ตำบลศรีสองรัก อำเภอเมือง จังหวัดเลย
๔๒๑๐๐

๑ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

เจริญพร นายเชษฐาภรณ์ สอนเสียง ผู้ใหญ่บ้านท่าดีหมี่

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสัมภาษณ์

จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน และคณะ นักวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย ได้รับอนุมัติโครงการวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” ซึ่งได้รับอนุมัติจากกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ และมีประสิทธิภาพในทางวิชาการ

ในการนี้ มหาวิทยาลัยพิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ในด้านวัฒนธรรมชุมชน จึงขอความอนุเคราะห์ให้นักวิจัย ได้สัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ ในวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. และสามารถติดต่อประสานงานได้ที่ พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน หัวหน้าโครงการวิจัย โทร ๐๘๖-๒๓๗๐๑๕๕ รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

เจริญพร

(พระมหาสุภวิชัย ปภสโร, รศ.)

รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ
ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย

๑๓.๐๐ น.

หมายเหตุ : หัวหน้าโครงการวิจัย พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน โทร ๐๘๖-๒๓๗๐๑๕๕

ที่ อว. ๘๐๓๓/ว ๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เลย ๑๑๙ หมู่ ๕
ตำบลศรีสองรัก อำเภอเมือง จังหวัดเลย
๔๒๑๐๐

๑ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานวิจัย

เรียน พระครูโพธิจริยาภิวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอนาแห้ว

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสัณนิษฐาน

จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน และคณะ นักวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย ได้รับอนุมัติโครงการวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย” ซึ่งได้รับอนุมัติจากกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ และมีประสิทธิภาพในทางวิชาการ

ในการนี้ มหาวิทยาลัยพิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ในด้านวัฒนธรรมชุมชน จึงขออนุญาตให้ให้นักวิจัย ได้สัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ ในวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. และสามารถติดต่อประสานงานได้ที่ พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน หัวหน้าโครงการวิจัย โทร ๐๘๖-๒๓๗๐๑๕๕ รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสุภวิชัย ปภสฺสโร, รศ.)

รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย

พระครูโพธิจริยาภิวัฒน์
๑ เมษายน ๒๕๖๕

หมายเหตุ : หัวหน้าโครงการวิจัย พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน โทร ๐๘๖-๒๓๗๐๑๕๕

ภาคผนวก : ง
การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์

แบบ สท.๐๑.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นางพิศมัย ปาเป็ญ ตำแหน่ง ผอ. กลุ่มส่งเสริมศาสนา
 ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน กลุ่มธรรมะศึกษา
 ที่อยู่ ๔๗๗ ม. ๗ ต. เมือง อ. เมือง จ. นครราชสีมา
 โทรศัพท์ ๐๔๒-๗๙๐๖๐๙ โทรสาร ๐๔๒-๗๙๐๖๐๙

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง

"การขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย"

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ พระมหาประพันธ์ สิริบุญโญ, ผศ.ดร.

ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
☒ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ มิถุนายน จนถึง กรกฎาคม ซึ่งการนำ
 ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- ๑) วัด ชุมชน ได้จุดองค์ความรู้ทางวิชาการ
 ๒) ชุมชน หน่วยงานราชการ เกิดการร่วมมือและสร้างเครือข่ายชุมชนวัฒนธรรม
 ๓) ชุมชน หน่วยงานราชการ เกิดการรวมตัวอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเชิงวิถีพุทธ

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ (นางพิศมัย ปาเป็ญ)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ภาคผนวก : จ
ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย

ผลผลิต (Output) จากงานวิจัย

ประเภทผลงานที่ได้รับ:

- ☐ องค์ความรู้ ☐ การใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ
☐ บทความทางวิชาการ ☐ การประชุม/สัมมนาระดับชาติ

ระดับของผลงานที่ได้รับ:

- ☐ ระดับภาคสนาม

รายละเอียดผลงาน : จำนวนผลงาน : ๕ หน่วยนับ : เรื่อง

๑. การนำเสนอผลงานไปตีพิมพ์วารสารซึ่งอยู่กลุ่ม TCI ฐาน ๒ จำนวน ๕ เรื่อง
๒. ได้ชุดความรู้จากการวิจัย จำนวน ๕ ชุดความรู้
๓. ได้องค์ความรู้สรุปเป็นวิดิทัศน์ จำนวน ๕ ชุด

ผลลัพธ์ (Outcome) ที่ได้ตลอดระยะเวลาโครงการ:

ชื่อผลลัพธ์ : การขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

ประเภท : ☐ เชิงคุณภาพ

รายละเอียด :

๑. ได้ชุดความรู้จากการวิจัย ทั้งเอกสาร และวิดิทัศน์
๒. ได้ชุดความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย
๓. ได้ชุดความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาและยกระดับการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย
๔. ได้ชุดความรู้เกี่ยวกับกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย
๕. ได้ชุดความรู้เกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

ผลกระทบจากการดำเนินโครงการ:

- ☐ ผลกระทบต่อสังคม ☐ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

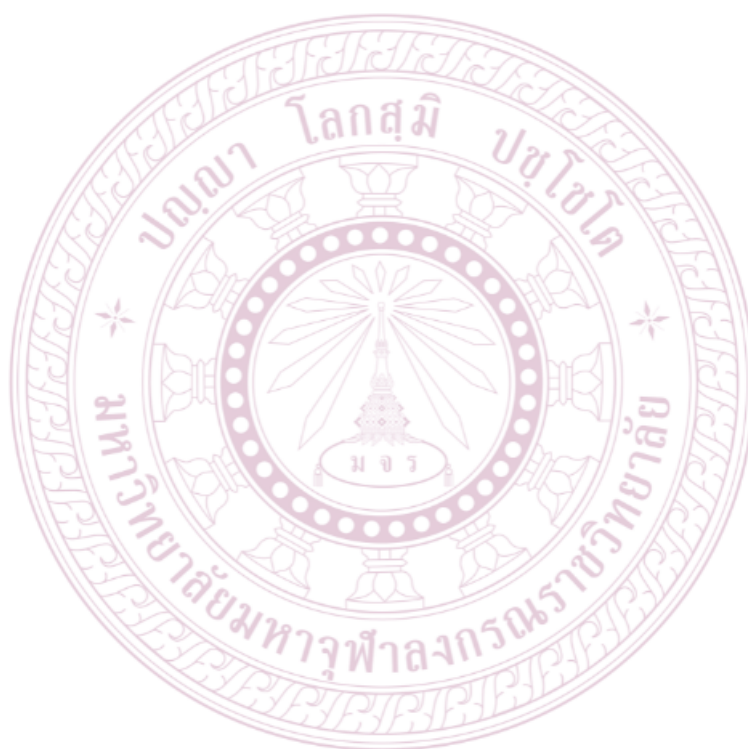
รายละเอียด:

๑. ชุมชนได้รับองค์ความรู้ในการเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนด้วยกัน

๒. เกิดการพัฒนาและยกระดับการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัด
เลย

๓. ชุมชนได้กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย

๔. ชุมชนได้ชุดความรู้เกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชน
วิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ทำให้ชุมชนเกิดความร่วมมือร่วมกับเครือข่าย มีการทำงาน
เป็นทีมมากขึ้น และการบริหารจัดการเป็นรูปธรรม และได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ

ภาคผนวก : ฉ
ภาพการลงพื้นที่ภาคสนาม

สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
วันที่ ๓ เมษายน ๒๕๖๕ เวลา ๑๐.๐๐ น.

กิจกรรมลงพื้นที่ภาคสนาม
วันที่ ๓ เมษายน ๒๕๖๕

กิจกรรมการสนทนากลุ่มย่อย

๒๐ มกราคม ๒๕๖๕

๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

กิจกรรมการเสวนาวิชาการ ถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน
โดย นายณรงค์ จินอ่ำ รองผู้ว่าราชการจังหวัดเลย เป็นประธานเปิดโครงการ

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ-สกุล : พระมหาประพนธ์ สิริปัญญา,ผศ.ดร. (ไทยใหญ่)
- เกิด : ๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๖
- ชาติภูมิ : วัดศรีสุมังคลาราม บ้านปากหมาก ต.ศรีสองรัก อ.เมือง จ.เลย
- ประวัติการศึกษา : พ.ศ. ๒๕๓๑ น.ธ.เอก สำนักเรียนคณะจังหวัดเชียงราย เชียงราย
- : พ.ศ.๒๕๕๐ ป.ธ.๔ สำนักเรียนวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร
- : พ.ศ.๒๕๕๓ ปริญญาตรี พธ.บ. พุทธศาสตรบัณฑิต (สาขาเศรษฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ.๒๕๕๓ ปริญญาโท สส.ม. สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พ.ศ.๒๕๕๗ ปริญญาเอก พธ.ด.พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ผลงานวิชาการ : พ.ศ. ๒๕๖๐ งานวิจัยเรื่อง : นิเวศวิทยาวัฒนธรรม แนวคิดและการจัดการ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเลย
- : พ.ศ.๒๕๖๒ งานวิจัยเรื่อง องค์ความรู้และคุณค่าอาหารพื้นบ้านยอตนิยม ตามหลักโภชนาการเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน
- พ.ศ.๒๕๖๓ งานวิจัยเรื่อง การพัฒนามาตรการการป้องกันและเฝ้าระวัง ปัญหาเสพติดตามแนวชายแดนของชุมชนในจังหวัดเลย
- พระมหาประพนธ์ สิริปัญญา. “สิทธิและเสรีภาพของพระภิกษุสงฆ์ในกฎหมายไทย”. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑๑ (เดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๓) : ๔๐๙-๔๒๓.
- หนังสือ/ตำรา : พระมหาประพนธ์ สิริปัญญา. (๒๕๕๙). การปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : บริษัท แดเน็กอินเตอร์คอร์ปอเรชั่น. (๓๒๐ หน้า)
- พระมหาประพนธ์ สิริปัญญา. (๒๕๕๙). การเมืองการปกครองเปรียบเทียบ. เลย : โรงพิมพ์บ้านนาอ้อ. (๓๒๗ หน้า)
- สาขาที่เชี่ยวชาญ : ๑) รัฐประศาสนศาสตร์ ๒) รัฐศาสตร์ ๓) นโยบายสาธารณะ
- ปัจจุบัน : ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์เลย